DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

JOSEPH CONRAD

İngilizceden Çeviren:
ELİF YILDIRIM

NOSTROMO

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NOSTROMO

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ISBN 978 - 975 - 385 - 389 - 7
Dizgi ve Düzenleme: Veysel Coşkun
Baskı: Kahraman Neşriyat Ofset San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 12084) Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad.
Atahan No: 34 K: 4 Bağcılar/İst. (0-212) 629 00 01
1. Basım Haziran 2011

ODA YAYINLARI TURİZM SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Tünel, Kumbaracı Yokuşu 61 Beyoğlu - İSTANBUL
Tel.: (0212) 252 07 63 - 252 87 53 Fax: (0212) 249 79 62

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

JOSEPH CONRAD

İngilizceden Çeviren:
ELİF YILDIRIM

NOSTROMO

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yazarın Notu

«NOSTROMO» «Typhoon» adlı kısa öyküler kitabının yayımlanmasını takip eden döneme ait daha uzun romanlar arasında, yaratım aşaması en büyük endişe ve heyecanlara neden olmuş olanıdır.

O zamanlar, bu romanın, benim, yazarlık hayatımın üzerime yüklediği görevlere karşı tavrım ve bakış açımda yaratması muhtemel bir değişikliğin yaklaşmakta olduğunun bilincinde olduğumu söylemek istemiyorum. Hatta hiçbir değişiklik yaratmamış olması bile mümkün, sanatsal teorilerle hiçbir ilgisi bulunmayan, gizemli ve aslında konuyla da tümüyle alakasız bir tek şeyin, benim hiçbir şekilde sorumlu tutulamayacağım bir olgu olan esinlenmenin doğasındaki o incelikli değişimin dışında. Buna rağmen, bende bir ölçüde ilgi uyandıran şey, «Typhoon»un son öyküsünü tamamladıktan sonra her nedense artık yazım dünyasında yapacak hiçbir işimin kalmadığı hissine kapılmış olmamdır.

Bu son derece tuhaf fakat rahatsız edici ruh hali kısa bir süre devam etti ve sonra uzun öykülerimden pek çoğunda olduğu gibi «Nostromo»nun ilk çizgileri, son derece değerli detayların tümüyle yoksun ve dağınık anekdotlar olarak zihnimde şekillendi.

Aslında, 1875 veya 76'da çok gençken Batı Hint Adaları'nda daha çok da Meksika Körfezi'nde, karayla olan bağlantılarımın kısa, sayıca az ve geçici olduğu için devrimin yarattığı kargaşa esnasında, Tierra Firme kıyısında bir yerlerde, tamamıyla gümüşle yüklü koca bir mavnayı tek başına çaldığı söylenen bir adama ilişkin bir hikâye duymuştum.

İlk bakışta, bu bir başarı gibi görünmektedir. Fakat o sıralarda, bu olayın detayları hakkında hiçbir bilgim bulunmamaktaydı ve zaten suç eylemlerine karşı özel bir ilgi de duymadığım için onu aklımda tutabilmem de pek olası görünmüyordu. Ve ben de bu öyküyü bir daha hatırlamadım ta ki bir sahaf dükkânından çıktığı belli olan tozlu bir kitapta da aynı şeye rastlayana dek. Bir Amerikan denizcisinin bir gazetecinin yardımıyla yazılmış öz yaşam öyküsüydü bu. Bu Amerikalı gemici seyahatleri esnasında, birkaç ay boyunca, benim gençlik günlerim sırasında işittiğim olayın kahramanı olan hırsızın sahibi ve kaptanı olduğu bir uskunada da görev yapmıştı. Ve ben dünyanın bu aynı bölgesinde, her ikisi de Güney

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Amerika devrimiyle ilişkili ve birbirinin böylesine eşdeğeri olan iki ayrı macera yaşanabilmesinin çok uzak bir olasılık olduğunu düşünüyorum.

Bu olayın kahramanı da gümüşle yüklü bir mavna çalmayı başarmıştı gerçekten de ve öyle görünüyordu ki, bu, sadece, insan karakterinden hiç mi hiç anlamayan patronlarının ona duyduğu güvenin sonucuydu. Gemicinin öyküsünde, o, kelimenin tam anlamıyla ahlaksız birisi, adi bir hilekâr, budala denilebilecek derecede gaddar, yırtıcı, huysuz ve kaba bir görünüme sahip ve bunların yanında da karşısına çıkan fırsatın büyüklüğünü hak etmeyen biri olarak resmediliyordu. İlginç olan ise, bu adamın yaptığı işle açıkça övünmesiydi.

Şöyle diyordu: «İnsanlar, benim bu mavnadan büyük bir servet kazandığımı düşünüyorlar. Fakat hiçbir şey değil bu. Buna aldırış bile etmiyorum. Arada bir sessizce uzaklaşır ve bir çubuk gümüş kaldırırım. Yavaş yavaş zengin olmalıyım ben –Anlıyor musunuz?»

Söz konusu adama ilişkin merak uyandıran bir başka nokta daha vardı. Bir keresinde, kendisiyle ettiği kavgalardan birinde, gemici, onu, tehdit etmişti. «Gümüş hakkında bana söylediğin şeyi karaya çıkınca anlatmamı engelleyecek bir şey var mı?»

Aşağılık adam buna aldırış bile etmemiştir, hatta gülmüştür bir de: «Seni budala, şayet karaya çıkınca benim hakkımda böyle konuşmaya cüret edecek olursan, sırtına saplanmış bir bıçak göreceksin. Bu limandaki her erkek, kadın ve çocuk dostumdur benim. Üstelik geminin batmadığını kim ispatlayabilir? Ayrıca sana gümüşün nerede saklı olduğunu göstermedim. Gösterdim mi? Bu yüzden hiçbir şey biliyor değilsin. Ya yalan söylüyorsam? Ha?» En sonunda, hiçbir pişmanlık göstermeyen bu hırsızın alçaklığından gemici, uskunayı terk eder. Bütün bu öykü, gemicinin öz yaşam öyküsünde, üç sayfayı işgal etmektedir. Söylemeye değmez; fakat onları tekrar gözden geçirdiğim zaman, ilk gençlik dönemimde uymuş olduğum rastlantısal birkaç sözcüğün tuhaf bir biçimde doğrulanması, her şeyin böylesine taze, böylesine şaşırtıcı, böylesine cüretkâr ve böylesine ilginç olduğu o uzak geçmişin anılarını canlandırdı; yıldızlar altındaki yabancı kıyıcıklar, gün ışığında tepelerin gölgeleri, alacakaranlıkta insanların tutkuları, yarı yarıya unutulmuş dedikodular, hayal meyal insan yüzleri. Belki de, belki de, dünyada hâlâ yazacak bir şeyler vardı. Ama yine de, öykünün kendisinde ilk bakışta hiçbir şey görmüyordum. Aşağılık bir adam, değerli bir malın hayli büyük bir parçasını çalmıştı –insanlar böyle diyordu. Bu, doğru olabilirdi ya da yanlış ama her ne olursa olsun, kendi başına hiçbir değeri yoktu. Soyguna ilişkin ayrıntılı bir öykü uydurmak bana pek çekici gelmedi, zira benim yeteneğim o yönde işlemediği için bu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

eylemin gösterilecek onca çabaya değeceğini sanmıyordum. Ancak hazineyi çalan kişinin mutlaka tescilli bir hırsız olmasının gerekmediği, kişilik sahibi bir insan, bir oyuncu, hatta devrimin durmaksızın değişen sahnelerinde bir kurban bile olabileceği kafama dank ettiği zaman, ancak o zaman iyiliğin ve kötülüğün ne olduğunu anlayamayacak kadar dar görüşlü insanların tutkularından doğan olayların dilsiz tanıkları için yüksek gölgeli Sierra ile sisli Campo'su ile bir Sulaco eyaleti olabilecek alacakaranlık bir ülkenin ilk görüntüleri zihnimde canlandı.

Kitabın, «Nostromo»nun belirsiz kaynakları, tüm gerçekliğiyle bunlar işte. Sanıyorum, o andan itibaren olması gerekiyordu. Yine de o zaman bile tereddüt ettim, sanki kendini koruma içgüdüm tarafından, devrimlerin birbirini izlediği ve entrikalarla dolu bir ülkeye yapılacak uzun ve yorucu bir seyahatin tehlikelerine karşı uyarılıyor gibiydim. Fakat bunun yapılması gerekiyordu.

Kitabın yazımı, benim, bu ülke üzerine olan bilgilerim derinleştikçe önümde açılan ve sürekli genişleyen manzaralarda kendimi yitirme korkusuyla tazelenen tereddütlerimin neden olduğu pek çok kesinti ile 1903 ve 1904 yıllarının büyük bölümünü aldı. Ayrıca, kendimi, sık sık Cumhuriyet'in ilişkileri tarafından sekteye uğratılmış hissettiğim zaman, mecazi olarak ifade edersem pılımı pırtımı toplayıp hava değişimi için Sulaco'dan uzaklaşır ve «Denizin Aynası»na birkaç sayfa daha eklerdim. Fakat genel olarak, daha önce de belirttiğim gibi, konukseverliğiyle meşhur Latin Amerika Kıtası'ndaki bu misafirliğim yaklaşık iki yıl sürdü. Döndüğümde (Biraz da Kaptan Gulliver'in üslubunda ifade edersek) ailemi çok iyi buldum, karım bütün o kargaşa artık sona erdiği için hayli mutluydu ve küçük oğlumuz da yokluğum sırasında gözle görülür derecede büyümüştü.

Costaguana tarihine yönelik asıl yetkili tanığım, elbette ki, «Elli Yıllık Kötü Yönetim'in Tarihi» adlı o güzel ve yansız kitabıyla, İngiltere'de, İspanya'da vb... büyük elçilik etmiş olan aziz dostum merhum Don José Avellanos'tur. Hiçbir zaman yayımlanmadı bu eser –Okuyucu, bunun nedenini anlayacaktır– ve doğrusunu isterseniz yeryüzünde bu kitabın içindekileri bilen tek kişiyim ben. Bunlara birkaç saatlik ciddi bir inceleme sayesinde vakıf olmadım ve bu konuda söyleyeceklerimin doğruluğuna güvenilecektir umarım. Kendi kendime karşı adil olabilmek ve gelecekteki okuyucularımın korkularını yatıştırabilmek için, adı geçen az sayıdaki tarihsel olaya kesinlikle benim tarih üzerine engin bilgi birikimimi sergilemek amacıyla değil fakat bu olayların her birinin güncel olaylarla yakından ilişkili olması ve onların doğasına ışık tutması veya bahsettiğim insanların talihlerini doğrudan etkilemesi nedeniyle kitapta yer aldığını belirtmeme izin verilsin.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Onların kendi tarihlerine gelince, Aristokrasi veya halk, kadın veya erkek, Latin veya Anglosaxon, haydut veya politikacı olsun, benim kendi duygusal çatışmalarımın ateşi ve çelişkileri içinde olabildiğince soğukkanlı bir bakış açısıyla yazmaya çalıştım. Ama bu, aynı zamanda, onların kendi çatışmalarının da bir öyküsüdür. Onların eylemleri ve zamanın en acı gereksinimlerinin ortaya koyduğu, kendi kalplerinde yatan gizli maksatlarının ilgiyi ne derece hak ettiklerini söylemek okuyucuya kalmış bir şey. Bu günlerin, benim için de, dostlukları ve artık unutulmuş konukseverlikleri pekiştirme günleri olduğunu itiraf ederim. Burada, Dr. Monygham'ın gizemli bağlılığına güven içinde terk edebileceğimiz «Sulaco'nun First Lady'si» Mrs. Gould ile kendisini –bu dünyada oradan kurtuluşunun mümkün olamayacağı– Maden'ine bırakmamız gereken «Material İnterests»in idealist kurucusu Charles Gould'a da minnettarlığımı ifade etmeliyim.

Her ikisi de, San Tome Madeni'nin gümüşünün kölesi olan, ırksal ve sosyal bakımdan birbirine zıt iki erkekten ikincisi olan Nostromo hakkında ise birkaç şey daha söylemeyi gerekli görüyorum.

Bu temel kişinin portresini, bir İtalyan olarak çizmekte sakınca görmedim. Her şeyden önce, son derece inanılır bir şey bu: Kitabı okumaya devam edecek olan herkesin rahatlıkla görebileceği gibi, İtalyanlar, o devirde, Batı Eyaleti'nde toplanmaktaydılar. İkincisi ise, yaşlı, insansever ve idealist bir devrimci olan «Giorgio Viola, the Garibaldino»nun yanına bundan daha fazla yakışacak ikinci bir kişi bulunamazdı. Bana gelince, ben de, bütün sınıfsal geleneklerden ve yerleşik düşünce kalıplarından mümkün olduğu ölçüde sıyrılmış bir Halk Adamı'na gereksinim duyuyordum. Gelenek ve göreneklere kıyısından köşesinden yapılan bir saldırı değil bu. Benim nedenlerim ahlaki değil sanatsal. Zira o şayet bir Anglosaxon olsaydı, yerel politikaya dahil olma çabası içine girecekti. Fakat kişisel bir oyunda lider olmanın peşinde değildir Nostromo. Kendilerini kitlelerin üzerine çıkarmayı istememektedir. Kendini bir güç olarak –Halk'ın içinde hissetmek, onun için yeterlidir.

Fakat temelde Nostromo, gençliğimde, Akdenizli bir gemiciden aldığım ilham neticesinde Nostromo'dur. Daha önce bana ait birkaç sayfa okumuş olan insanlar, Tremolino'un patronu Dominick'in belirli koşullar altında bir Nostromo olabileceğini ifade ettiğim zaman ne demek istediğimi derhal anlayacaklardır. Her ne olursa olsun, kendisinden genç olanları çok iyi anlardı Dominick –küçümseyerek de olsa. O ve ben, hayli saçma bir macerada birlikte yer almıştık, fakat saçmalığı hiçbir önem taşımıyor. Ne de olsa, ilk gençlik günlerimde, içimde bir şeylerin, o adamın yarı ciddi yarı alaycı bağlılığını hak edecek bir şeylerin olması gerektiğini düşünmek bana gerçek bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sevinç veriyor. Nostromo'nun pek çok konuşmasını önce Dominick'in sesiyle duydum. Yekenin üzerindeki eli ve rahiplere özgü başlığın gölgelediği yüzündeki korkusuz gözleri ufku tararken, acımasız bilgeliğini ortaya koyan şu sözleri söyleyerek başlardı konuşmaya: «Vous autres gentilhommes!»[1]

O alaycı sesi hâlâ çınlar kulaklarımda. Tıpkı Nostromo gibi! «You hombres finos»[2]

Ne kadar da benziyor Nostromo'ya! Fakat Korsikalı Dominick, benim Nostromo'mda olmayan bir ata gururuna sahipti; zira Nostromo'nun soyu daha da eskilere uzanmalıydı. O, iftihar edilecek ataların değil arkasındaki sayısız kuşağın ağırlığını taşıyan bir insandı... Tıpkı Halk gibi.

Miras aldığı dünyaya sıkı sıkı sarılışında, ihtiyatsızlığı ve cömertliğinde, verdiği hediyelerdeki müsrifliğinde, insanca kibrinde, büyüklüğündeki gizli anlamla ve içgüdülerindeki tehlikeli olduğu kadar umutsuz bir şeye duyduğu içten bağlılığıyla bir Halk Adamı'dır o. Onun, önderlik etmekten tiksinen fakat içten içe yöneten, kıskanç olmayan öz gücüdür. Yıllar sonra, Sulaco'nun modernize edilmiş caddelerinde çevresindekilerin saygı ve hayranlık dolu bakışları altında bin bir çeşit riskli işin peşinde koştuğu bir ülkede çıkar sahibi meşhur Kaptan Fidanza adı altında yaşlanırken, Cargador'un dul karısını ziyaret ederken, loca toplantılarına katılırken, toplantılarda anarşistlerin konuşmalarını duygusuz bir sessizlik içinde dinlerken, yeni devrimci çalkantının gizemli koruyucusu, kendi göğsüne hapsettiği moral çöküntüsünün bilincinde olan güvenilir, zengin yoldaş Fidanza temelde bir Halk Adamı olarak kalmıştır hep. Onun yaşama karşı beslediği küçümseme ve sevgi karışımı duyguda ve ihanete uğramış olmanın, neyin ve kimin tarafından ihanete uğradığını bilmeksizin ihanetten ölüyor olmanın şaşkınlık verici inancıyla, yine de Halk'tandır o, onun, kendisine ait, özel bir tarihi olan güvenilir Büyük Adamı'dır.

Bu karışık zamanların bahsetmek istediğim bir figürü daha var: O da Antonia Avellanos'dur. «Güzel Antonia» Latin Amerika genç kızlarının bir örneği midir yoksa değil midir, onu söyleyemem. Fakat bana kalırsa öyle. Babasının (benim değerli dostumun) yanında daima birazcık geride duran o insan, umarım, benim biraz sonra söyleyecek olduğum şeyi anlaşılır kılacak kadar rahatlamıştır. Benimle beraber Batı Cumhuriyeti'nin doğuşunu gören bütün insanlar arasında, belleğimde yaşam görüntüsünü sürekli korumuş olan tek kişi odur. Aristokrat Antonia ile Avam Nostromo,

(1) (Fran.) Ah siz kibarlar!

(2) (İsp.) Ah siz kibarlar!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

onlar, Yeni Çağ'ın sanatkârları, Yeni Ülke'nin gerçek kurucularıdır. Masalsı yaşamı ve yiğit davranışıyla Nostromo, bir kadın olarak, olduğu şey ne ise ondan aldığı güçle Antonia: Bir avarenin yüreğinde samimi bir tutku uyandırabilecek tek kişi.

Eğer beni Sulaco'yu yeniden ziyaret etmeye ikna edecek bir şey varsa (Zira bütün o değişiklikleri görmekten nefret ederim.) o da Antonia'dır. Ve gerçek sebep de odur zaten: Bu konuda neden samimi olmayayım ki? Gerçek sebep, benim, onu, kendi ilk aşkımı model alarak yaratmış olmamdır. Bir uzun boylu öğrenciler çetesi, onun iki erkek kardeşinin yakın arkadaşları olarak bizler, onun sınıftan dışarı çıkışını nasıl da hayranlıkla seyrederdik, hepimizin içine doğduğumuz fakat nasıl dimdik bir şekilde yukarıda tutulacağını sadece onun bildiği bir inancın bayraktarı o değil miydi? Ruhunda Antonia'dan daha fazla ateş, daha az ağırbaşlılık vardı fakat düşüncelerinde en küçük bir dünyeviliğin izinin bile bulunmadığı yurtseverliğin yılmaz bir savunucusuydu. Ona âşık olan tek kişi ben değildim fakat hoppalıklarıma –tıpkı zavallı Decoud gibi– yöneltilen en sert eleştirileri en çok ondan duyardım veya onun en ağır ve yanıtlanması olanaksız hakaretlerine tahammül etmek zorunda kalırdım. O bunu anlamazdı pek, fakat zararı yok. Ürkek ama yine de cüretkâr bir günahkâr olarak ona son bir elveda demek için içeri girdiğim o öğleden sonra, elimi sıkışıyla kalbim hopladı ve gözlerinde soluğumu kesen bir damla gözyaşı gördüm. Sanki çok uzaklara, Sulaco'dan bile uzaklara, Placid Körfezi'nin karanlıklarında gözlerimizden saklı uzanan ve bilinmeyen bir yere, hiç geri dönmemek üzere gitmekte olduğumu birdenbire kavramış gibi, (Böylesine çocuktuk hâlâ!) sonunda yumuşamıştı.

İşte, «güzel Antonia»ya (Ya da Öteki olabilir mi acaba?) katedralin loşluğunda gezinirken, Sulaco'nun ilk ve son Kardinal-Başpiskoposu'nun mezarında kısa bir dua okurken, Don Jose Avellanos'un anıtının önünde evlat sevgisiyle dopdolu ve sadık, sevecen bakışlarını Martin Decoud'un mezar taşından ayırmaksızın dururken, bembeyaz başını dimdik tutarak Plaza'nın güneşi altında ağır ağır gezinirken, diğer Yeni Çağlar'ın şafaklarını, diğer Devrimler'in gelişlerini sabırsızlıkla bekleyen geçmişteki saygısızlıklarının bir yadigârı olarak ara sıra bir kez daha bakmayı istememin nedeni budur.

Fakat rüyaların en boş olanı bu; zira en sonunda, sevginin ve zenginliğin verdiği zahmetlerden kurtulan Muhteşem Capataz'ın, o Halk Adamı'nın soluğunun bedenini terk ettiği anda gayet iyi anlamıştım ki benim için Sulaco'da yapacak bir şey kalmamıştı artık.

Joseph Conrad
Ekim 1917

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİRİNCİ KISIM

MADENİN GÜMÜŞÜ

1

İspanyol idaresi zamanında ve onu takip eden uzun yıllar boyunca –portakal bahçelerinin göz alıcı güzelliğinin eskiliğine tanıklık eden– Sulaco kasabası, ticari yönden, öküz derisi ve çivit üzerine hayli geniş bir yerel pazar yeri, bir liman olmanın ötesinde bir değere sahip olmamıştır. Sürat seferleri için inşa edilmiş modern gemiler yelkenlerinin hafif bir çırpınışıyla ileri atılırken, harekete geçmek için sert bir rüzgâr bekleyerek hareketsiz uzanan fatihlerin hantal, derin deniz kalyonları, geniş körfezinde hüküm süren durgunluktan dolayı Sulaco'nun dışında kalmıştı. Yeryüzündeki bazı limanlara giriş, dipteki kayalara ve kıyılarındaki şiddetli rüzgârlara güvenilemeyeceği için zordur. Sulaco, ulu dağ sıralarının tepelerinde yas tülleri gibi asılı duran bulutları ile okyanusa açılan yarım daire biçiminde ve çatısız bir tapınağın içindeymişçesine, Golfo Placido'nun ağırbaşlı sessizliği ticaret dünyasının baştan çıkarıcılıklarına karşı erişilmez bir tapınak olmuştu.

Costaguana Cumhuriyeti'nin dümdüz kıyı şeridindeki bu geniş yarığın bir tarafında, sahilin uzantısının son çıkıntısı, Punta Mala adında önemsiz bir burun biçimini almaktadır. Körfezin ortasından, karanın ucu kesinlikle görülmez fakat gerideki sarp tepenin yamacı tıpkı gökyüzüne uzanan bir gölge gibi hafifçe göze çarpar.

Öte yanda, mavi siste diğerlerinden ayrı bir leke gibi görünen kısım, ufkun parlak ışıkları altında hafif hafif salınır. Bu, dikey geçitler tarafından kesilen yalçın kayalar ve taşlı düzlüklerin vahşi bir karmaşası olan Azuera Yarımadası'dır ve sık, dikenli çalılıklarla örtülü, ince, uzun bir kumsalın sonunda yeşillere bürünmüş bir sahilden kaba, taştan bir kafa gibi denize iner. Yağan sağanak yağmurlar, her

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yandan, bir anda, denize aktığı için, hemen hemen hiç su bulunmaz burada, sanki bir beddua tarafından kurutulmuşçasına, söylentiye göre, tek bir yaprak çimenin yetişmesine yetecek kadar bile toprak yoktur burada. Belli belirsiz bir teselli içgüdüsüyle, kötülük ve zenginlik kavramlarını birbiriyle birleştiren yoksul insanlar, size, buranın yasaklanmış hazineler yüzünden böyle ölümcül olduğunu söyleyeceklerdir. Yakın çevrenin basit halkı, *estancia*ların[1] peonları[2] kıyıdaki ovaların *vaqueroları*[3] üç peni değerindeki bir bağ şeker kamışı veya bir sepet mısırla millerce yol aşıp pazara gelen medenileşmiş Kızılderililer, Azuera'nın taşlı düzlüklerini birbirinden ayıran derin uçurumların karanlıklarında yığınla altının parıldadığından fazlasıyla haberdardırlar. Kuşaktan kuşağa aktarılan söylentilere göre, eski zamanlarda, pek çok maceraperest, altın ararken yok olup gitmiştir. İki gezgin gemicinin söylentisi, insanların belleklerinde hâlâ canlılığını korumaktadır. –Americanoydular belki de ama bir tür gringo oldukları da kesin, bir kumar oynamaya karar verirler, üç kişi, hiçbir işe yaramayan mozo[4] işle beraber bir eşek çalarak bir kucak kuru odunu, bir su tulumunu ve birkaç gün yetecek kadar erzakı eşeğe yüklerler Böylece rehberin eşliğinde ve kemerlerinde tabancalarıyla, yarımadanın boynundaki dikenli çalıları bıçaklarıyla keserek ilerlemeye başlarlar.

İkinci günün akşamında, ilk defa olarak, döne döne yukarı yükselen bir duman bulutu görünür (Sadece onların yaktığı kamp ateşinden geliyor olabilirdi bu.) belleklerde, taşlı bir tepenin jilet sırtı bayırından karaltısı göğe vurmuş bir adam. Rüzgârsızlıktan kıyının üç mil açığında bekleyen bir mavnanın tayfaları karanlık çökene dek şaşkınlıkla bu görüntüyü seyrederler. Yakınlarda bulunan küçük bir körfezdeki yapayalnız kulübesinde tek başına yaşayan zenci bir balıkçı, onların yola çıktığını görmüştür ve herhangi bir işaret alma umuduyla gözlemektedir. Tam güneş batmak üzereyken karısını çağırır, garip belirtiyi kıskançlık, inanmazlık ve dehşetle seyrederler.

Tanrıya saygısız maceracılardan bir daha haber alınmaz.

---

(1) (İsp.) Çiftlik.

(2) Borç aldığı kişiye borcunu ödeyene dek ona köle gibi hizmet eden kişi.

(3) Sığırtmaç.

(4) (İsp.) Genç, garson.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Gemiciler, yerli ve çalınmış *burro*'dan[5] bir daha haber alınmaz. Sulaco'nun halkından olan Mozo'ya gelince, karısı, dualar okutmuş, zavallı dört ayaklı hayvan ise, belki de bu işte günahsız olduğu için ölüme terk edilmişti, fakat iki gringonun, canlı veya hayalet olarak, başarılarının uğursuz büyüsü altında bugün bile, kayaların arasında yaşadığına inanılıyor. Ruhları, keşfettikleri hazinenin başını bekleyen benlerinden bir türlü kopamıyor. Zengin ve aç ve susuzlar şimdi –Açlıktan kuruyan ve susuzluktan kavrulan küstah kafirlerin inatçı gringo hayaletleri üzerine tuhaf bir teori bu, zira böyle bir durum karşısında, bir Hıristiyan vazgeçer ve serbest bırakılırdı.

O halde, bunlar, yasak servetin koruyuculuğunu yapan, Azuera'nın efsanevi sakinleri olsalar gerek. Bir yanda gökyüzündeki gölge, diğer yanda ise bulandıran mavi pusun yuvarlak lekesi, Golfo Placido adını taşıyan kıvrımın en dıştaki iki noktasını işaret etmektedirler, zira bu suların üzerinde güçlü bir rüzgârın esişine hiç tanık olunmamıştır.

Avrupa'dan gelip Sulaco'ya giden gemiler Punta Mala'dan Azuera'ya çizilen hayali çizgiyi geçerken okyanusun güçlü esintilerini o anda yitirirler. Kimi zaman otuz saat kendilerine oyun oynayan kaprisli havaya av olurlar. Önlerinde uzanan sakin körfezin girişi, yılın büyük kısmı boyunca hareketsiz yoğun bir bulut kümesiyle doludur. Çok nadiren, berrak sabahlar körfezin meyli üzerine bir başka türlü bir gölge düşürür. Cordillera'nın kule gibi yükselen, testere dişli duvarının gerisinde, yükseklerde şafak söker. Hemen sahilin kenarından yükselen ormanın yüce tabanı üzerinde dimdik bayırlarını yükselten karanlık zirvelerin apaçık görünümü düşer gökyüzüne. Onların arasında ise Higuerota'nın beyaz doruğu gökyüzüne haşmetle yükselir. Çıplak kayaların muazzam yığınları, karın pürüzsüz kubbesi üzerine ufacık siyah noktalar serpiştirir.

Daha sonra, öğle güneşi, körfezden dağların gölgelerine çekildiği zaman, bulutlar, alçak vadilerden yuvarlana yuvarlana çıkmaya başlar. Ormanlık bayırların üzerindeki çıplak, dik kayaların sarp uçurumlarını koyu renkli paçavralara sarmalar, dorukları gözlerden saklar, Higuerota'nın karları arasında fırtına izleri tüter. Cordillera,

(5) (İsp.) eşek.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yavaş yavaş denizin üzerinde yol alıp günün kavurucu sıcağından önce cephe boyunca toz gibi incecik havaya karışan gri ve siyah koca duman yığınları biçiminde kendini ortadan kaldırıyormuşçasına saklanır sizden. Bulut şeridinin tarazlanan kenarları, körfezin ortasına ulaşmak için daima bir mücadele içindedir fakat çok nadiren galip gelir. Güneş –tıpkı gemicilerin dediği gibi– onu yiyip bitirir. Bir ihtimal, karanlık bir fırtına bulutunun tepesi ana gövdeden kopup Azuera ötelerinde açık denizde kaybolup gidene dek bütün körfez üzerinde hızla uzaklaşıp ortadan kaybolmazsa, açık denizde aniden alev alıp yanmaya başlar, ufuk çizgisi üzerinde rüzgârı başa alıp durmuş bir korsan gemisi gibi parçalanarak denizi kaplar.

Geceleri, gökyüzünde, yükseklerde yol alan bulut kümeleri, aşağıda, delinmez bir karanlık içinde, başladıktan sonra, kah orada kah burada yağıp sonra birdenbire kesiliveren sağanak yağmurların sesinin duyulabildiği sakin körfezinin tüm yüzünü bir örtü gibi örter. Gerçekten de bu bulutlu geceler, büyük kıtanın bütün batı kıyısı boyunca, denizcilerinin tamamının dilinden düşmez. Gök, kara ve deniz, hepsi de büyük Placido –tabiri caizse– kara pançosunun altında uykuya çekildiği zaman, hep birlikte yok olur yeryüzünden. Gök kubbenin denize doğru çatık kaşının altında birkaç yıldız sanki simsiyah bir mağaranın ağzını belli belirsiz aydınlatıyor gibidir. Geminiz, olanca haşmetiyle ayaklarınızın altında görünmeksizin yüzer, yelkenleri, başınızın üzerinde hiç kimseye görünmeksizin süzülür. Tanrı'nın gözü –Çirkin bir saygısızlıkla eklerler bunu.– bir insanın elinin orada ne iş yaptığını anlamaktan acizdir; böylesine kör bir karanlık şayet onun gücünü mağlup etmemişse eğer hiçbir cezaya uğramaksızın şeytanı bile yardımınıza çağırmakta özgürsünüzdür.

Körfezin kıyıları, bulut örtüsünün hemen dışında ve Sulaco limanının girişinin tam karşısında, «İsabel'ler» adını taşıyan, içinde kimsenin oturmadığı üç adacık güneş ışığında parıldar.

Büyük İsabel vardır; yusyuvarlak olan Küçük İsabel; ve bir de en küçükleri Hermosa.

Bu sonuncusu, yüksekliği bir ayağı geçmeyen ve yaklaşık sekiz adım uzunluğunda, yağmur sonraları sıcak bir kül gibi tüten, tepesi yassı, gri renkte bir kayadır. Hiç kimse, güneş batmadan önce, çıplak bir ayakla üzerine basmaya cesaret edemez. Küçük İsabel üzerinde, yaşlı yırtık pırtık, kalın, bel vermiş gövdesi dikenlerle dolu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bir palmiye, palmiyelerin en cadalozu, bir demet acınası kuru yaprağını, çakıllı kumlar üzerinde hışırdatır durur. Büyük İsabel'de, bir derenin gür bitki örtüsünün yanından çıkan bir tatlı su kaynağı vardır. Denize doğru, bir mil boyunca, dümdüz uzanan, zümrüt yeşili bir yamayı andıran kara parçası, düzgün gövdelerinin dibine düşen geniş gölgeleriyle, birbirine yakın iki ulu ağaç vardır. Bütün ada boyunca uzanan bir dere çalılıklarla doludur; yüksek tarafta derin ve karmaşık bir yarık oluşturarak diğer tarafa, incecik bir kumsal şeridine bitişik basık bir sığ alana yayılır.

Büyük İsabel'in bu alçak ucundan bakılınca, göz, sahilin düzgün kıvrımından âdeta bir baltayla kesilmiş gibi duran bir açıklıktan, birdenbire doğruca Sulaco Limanı'na dalar. Bir gölü andıran, uzunca bir su parçasıdır bu. Bir yanda, Cordillera'nın bodur ağaçlı yamaçları ve vadileri kıyıya dimdik iner; diğer yanda, büyük Sulaco ovasının apaçık uzanan görünümü; kuru, ince bir sisin asılı durduğu engin uzaklıkların opal gizine dalar. Sulaco kentinin kendisi –duvarlarının üst yüzeyleri, büyük bir kubbe, portakal ağaçlarından oluşan geniş bir koruda parıldayan beyaz *miradorlar*– dağlarla ova arasında, limanın biraz uzağında ve denizden bakıldığında, doğrudan görüş çizgisinin dışına uzanır.

2

Liman içindeki ticari etkinliğin Büyük İsabel'in plajından görülebilen tek belirtisi, Okyanus Vapur İşletmeciliği Şirketi'nin (ya da bilinen adıyla O.V.İ'nin), Sulaco'yu, Costaguana Cumhuriyeti'nin en önde gelen limanlarından biri yapmaya karar verdikten sonra, körfezin en sığ yerine doğru uzattığı kare biçimindeki küt uçlu, tahta iskelesidir. Devlet, uzun kıyı şeridi boyunca çok sayıda limana sahipti gerçi fakat önemli bir yer olan Cayta dışında, tümü de, ya sarp bir kıyıda yer alan küçük ve elverişsiz koycuklar (Altmış mil güneydeki Esmeralda gibi, örneğin) ya da rüzgârlara açık ve dalgaların aşındırdığı dış limanlardır.

O. V. İ. Şirketi'ni, Sulaco'nun sessiz sakin varlığını koruyan bu barış toprağına saldırmaya iten şey de geçmiş çağların ticaret filolarını buradan uzak tutan bu hava koşullardan başka bir şey değildi belki de. Azuera Burnu içindeki o geniş yarım dairenin hafifçe oynaşan o değişken rüzgârlar, onların o üstün filosunun buhar gücüyle

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

baş edemezdi bile. Yıllar yılı, gemilerinin kapkara tekneleri, zamanın zorbalığından başka hiçbir şeye aldırış etmeksizin kıyı boyunca bir aşağı bir yukarı gidip gelmişler, Azuera'nın, Isabel'lerin, Punta Mala'nın önünden geçerek limana girip çıkmışlardı. Tümü de mitolojik adlar taşıyan, gemiler, hiçbir zaman Olimpos tanrıları tarafından hükmedilmemiş bu kıyılar da herkesin aşina olduğu sıradan sözcükler haline gelmişti. Juno, yalnızca, gemiler arasındaki, rahat kamaralarıyla, tanınırdı, Satürn de kaptanının güler yüzlülüğü ve salonunun boyalı ve yaldızlı şatafatıyla. Öte yandan, Ganymede, temelde, en çok sığır taşımacılığına uygundu ve kıyıları bilen yolcuların ondan uzak durması gerekirdi. Kıyıdaki en ücra köyün en budala yerlisi bile, hiçbir cazibesi ve içinde yaşamayı rahat kılacak tarafı olmayan ve görevi, ağaçlıklı kıyılar boyunca çirkin ve güçlü kayalıklara mümkün olduğunca içerilere sokularak en küçük kulübe önünde bile durup kuru yapraklara sarılı, üç paund'dan daha düşük değerdeki kauçuk paketlerini toplamak olan küçük kara duman püskürtücüsü Cerberus'u tanırdı.

En küçük paketlerin bile hesabını vermekte başarısızlığa düşmediği, çok ender olarak bir öküz yitirdiği ve tek bir yolcunun bile boğulmasına yol açmadığı için, O. V. İ. adının güvenilirliği hayli yüksekti. İnsanlar, Şirket'in gözetimi altında, kendi canlarının ve mülklerinin, suyun üzerinde, karada, kendi evlerinde olduğundan daha büyük bir güven içinde olduğunu söylerlerdi.

O. V. İ.'nin Sulaco'daki tüm Costaguana hizmet bölgesinin baş yöneticisi, şirketinin bu muteberliğinden pek gurur duyardı. Dudaklarından pek düşürmediği bir deyişle özetlerdi bu duygusunu, «Biz, asla yanlış yapmayız.» Bu sözler, Şirket'in memurları için, bir uyarı biçimini almıştı. «Kesinlikle hata yapmamalıyız. Yanlışı yapan, burada, biz olmamalıyız. Kendi tarafında, Smith ne yaparsa yapsın.»

Ömründe hiç görmemiş olduğu Smith ise, bölümün, Sulaco'dan bin beş yüz mil ötede ikamet eden diğer baş yöneticisiydi. «Şu Smith'inizden bahsetmeyin bana.»

Sonra, birden sakinleşir, maksatlı bir kayıtsızlıkla konuyu aklından çıkarıp atardı.

«Bu kıtayı bir bebek kadar bile tanımaz Smith.» Sulaco'nun iş dünyası ve resmi görevlilerince, «Bizim saygıdeğer Senor

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mitchell'imiz», şirket gemilerinin kaptanlarınca da «Huysuz Joe» ülkedeki insanlar ve olup biten şeyler –*Cosas de Costaguana*– üzerine olan engin bilgisiyle pek gurur duyardı. Bu sonuncular arasında, şirketinin çalışma düzeni için en arzu edilmeyen şey olarak askeri ihtilallerin yol açtığı sık sık yaşanan hükümet değişiklikleriydi.

Bugünlerde, Cumhuriyet'in politik atmosferi genelde fırtınalıydı. Yenilen partinin bazı yurtseverleri, yanlarında yarım gemi dolusu hafif silah ve cephaneyle yeniden sahile çıkma becerisini göstermişlerdi. Kaçışları esnasında hiçbir şeye sahip olmadıklarını düşünen Kaptan Mitchell, böylesi bir başarıyı olağanüstü olarak değerlendiriyordu. «Onların, hiçbir zaman, ülke dışına çıkarken bilet paralarını ödeyecek kadar bile bozukluğa sahip olmadıklarını gözlemlemişti. Tam anlamıyla bilgi sahibi olarak konuşabiliyordu bu konuda zira unutulmaz bir rastlantı eseri olarak, bir keresinde, devrilmiş bir hükümetin bir diktatörüyle beraber birkaç Sulaco yetkilisinin –politik, şef, gümrük müdürü ve polis şefi– hayatlarını kurtarması talep edilmişti. Zavallı Senor Ribiera (Diktatörün adı buydu.) Socorro Savaşı'nı kaybettikten sonra, kötü haberleri geride bırakabilmek umuduyla, dağlarda seksen mil yol tepmişti –Elbette ki topal bir koyunla başaramazdı bunu– Üstelik hayvan, askeri bandonun ihtilaller arasında, kimi zaman, akşamları marşlar çaldığı Alameda'nın sonunda, onun altında son nefesini vermişti. «Efendim» diye, olağanüstü bir ciddiyetle devam ederdi Kaptan Mitchell, «Hayvanın zamansız sonu, dikkatleri, talihsiz binicisinin üzerine çekti. Çoktan, *İntendencia*'nın[6] camlarını parçalamaya girişmiş olan alçaklar güruhu arasında bulunan Diktatörlük ordusundan birkaç kaçak, onun yüzünü teşhis etti.

O günün sabahı, erken vakitte, Sulaco'nun yerel yetkilileri, şehri ihtilalci kalabalığın insafına terk ederek, iskelenin kıyıdan yana olan ucunun bitişiğindeki dayanıklı bir bina olan O. V. İ. Şirketi'nin bürolarına sığınmak üzere firar etmişlerdi. Savaş sırasında yürürlüğe koymak zorunda kaldığı ağır istihdam yasası yüzünden halkın nefret ettiği Diktatör, parça parça edilme tehlikesi altındaydı. Neyse ki, –hayli değerli bir insan olan– Nostromo, Ulusal Merkez Yolları'nda çalışmak üzere ülkeye getirilmiş olan birkaç İtalyan işçiyle beraber, o civarlardaydı ve onu kaçırmayı başarmıştı –hiç değilse bir süre için–

(6) Bir bölgenin yöneticisinin (İntendente) merkez bürolarının bulunduğu bina.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ve sonunda da Kaptan Mitchell, kendi filikalarından biriyle, herkesi Şirket'in buharlılarından birine bindirmeyi başarmıştı. Buharlının adı *Minerva*'ydı ve büyük bir şans eseri olarak tam o sıralarda limana girmekteydi.

Kaptan, bu beyleri, binanın arka duvarındaki bir delikten aşağı uzatılmış bir iple indirmek zorunda kalmıştı. Bu arada, kalabalık, şehirden boşanarak bütün kıyıya yayılmış, önlerindeki binanın hemen dibinde bağırıp çağırmaktaydı. Bu yüzden, Kaptan, onları bütün iskele boyunca koşturmak zorunda kalmıştı; umutsuz bir yarıştı bu, ölüm ya da dirim savaşı ve bir eşine milyonda bir rastlanmayacak olan Nostromo, bu kez de Şirket'in mavnacılarıyla beraber yine iş başındaydı ve kükreyen kalabalığın hücumlarına karşı iskeleyi tutmuş ve bu da kaçaklara, kıç tarafında dalgalanan Şirket'in bayrağıyla iskelenin diğer ucunda onlar için hazır bekleyen filikaya ulaşmaları için zaman kazandırmıştı. Sopalar, taşlar, mermiler havada uçuşuyordu ayrıca birkaç tane bıçak dahi atılmıştı. Sol kulağından, şakağına doğru inen ve bir sopanın ucuna bağlanmış bir usturanın açtığı uzun yara izini, büyük bir gururla sergilerdi Kaptan Mitchell. «Bu,» diye açıklamıştı, «buraların en aşağılık zencilerinin pek tuttuğu bir silahtır.

Kaptan Mitchell, tombul, yaşlıca, yüksek, sivri yakalar takan, kısa favorili, beyaz yeleklere düşkün ve kibirli çekingenliğine karşılık gerçekte çok konuşkan olan bir adamdı.

Büyük bir ciddiyetle etrafı süzerek, «Bu baylar,» derdi. «Tavşanlar gibi kaçmak zorunda kaldılar, bayım. Ben kendim de bir tavşan gibi kaçtım. Bazı ölüm şekilleri, nasıl desem, saygıdeğer bir... Bir insan için pek de hoş kaçmıyor. Öldüresiye döveceklerdi beni de. Çılgın bir kalabalık, bayım, hiçbir şeyi seçemez. Tanrı'nın inayeti ile kurtuluşumuzu, kasabadaki insanların deyişiyle, benim Capataz de Cargadores'e[7] borçluyuz, öyle bir adamdır ki, bayım, ben, onun değerini anladığımda, bir İtalyan gemisinde lostromoydu, büyük bir Cenova gemisiydi bu hani, Ulusal Merkez Demiryolları'nın inşasından önce çeşitli yüklerle, ender olarak Sulaco'ya gelen, birkaç Avrupa gemisinden bir tanesi. Burada tanıştığı, kendi vatandaşı olan çok saygıdeğer dostları için gemiden ayrıldı fakat sanırım, bir

(7) Rıhtım ile dok işçilerinin başı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

de, kendi durumunu düzeltmek için. Bayım, insanların kişiliklerini çok iyi tahlil ederim ben. Onu, mavnacılarımızın başına getirdim, ayrıca iskelemize de göz kulak oluyordu. Sadece bundan ibaretti. Fakat o olmasaydı eğer, Senor Ribiera, ölü bir adam olurdu. Bu Nostromo var ya, bayım, bu hiçbir ayıbı olmayan adam, kentteki bütün hırsızların korkulu rüyası oldu. O zamanlarda, bayım, bütün eyaletten kapağı buraya atan hırsızlar ve katillerin, ladrones ve Matrerosların saldırısı altındaydık, öyle ki bize göz bile açtırmıyorlardı. Bu olayda da, Sulaco'ya bir hafta öncesinden sürüler halinde gelmişlerdi. Sonun kokusunu almışlardı, efendim. Bu cani kalabalığın yüzde ellisi, Campo'dan gelen profesyonel haydutlardan oluşuyordu fakat biri bile henüz Nostromo'yu duymamıştı tabii. Bu şehrin *lepero*'larına gelince, bayım, kara favorileri ve bembeyaz dişleriyle, Nostromo'yu bir kere görmek bile onlara yetti. Öyle bir korktular ki, ondan, bayım. İnsanın kişiliği güçlü oldu mu böyle oluyor tabii.»

Bu bayların hayatını tek başına Nostromo'nun kurtardığı bile rahatlıkla söylenebilirdi. Kaptan Mitchell, kendi hesabına, bu bayların, Minerva'nın birinci sınıf salonundaki lüks kadife koltuklara soluk soluğa, dehşetli ve kızgın fakat güven içinde yığıldıklarını görmeden yanlarından ayrılmamıştı. Son ana dek, eski diktatöre hep, «Ekselansları» diye hitap etmeye özen gösterdi.

«Başka türlü yapamazdım ki, bayım. Adam, bitkin durumdaydı, beti, benzi atmış, morluklar, sıyrıklar içinde bir et yığını haline gelmişti.»

Minerva, o seferki uğrayışında hiç demir atmadı. Baş yönetici, ona, olabildiğince çabuk, limandan ayrılmasını emretti. Elbette yüklerinden hiçbiri karaya indirilmedi ve Sulaco yolcuları da doğal olarak karaya çıkmayı reddetti. Bulundukları yerden atılan silahların seslerini duyabiliyor ve denizin hemen kıyısında süregitmekte olan mücadeleyi net bir biçimde görebiliyorlardı. Geriye püskürtülmüş olan kalabalık, sahip olduğu bütün enerjisini, O. V. İ bürolarından iki yüz yarda ötedeki, limana yakın tek bina olan, çok pencereli, kasvetli, yarım kalmış bir yapı görünümünde olan Gümrük Binası'na saldırmaya vermişti. Kaptan Mitchell, Minerva'nın kaptanına, «bu bayları» Costaguana sınırlarından çıktıktan sonra, uğrayacakları ilk limanda karaya indirmesi emrini verdikten sonra, Şirket mülklerini güvence altına almak için neler yapılabileceğini görmek üzere filika-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sına döndü. Şirket'in ve demiryolunun varlıkları Avrupalı yerleşimciler yani sadakatle İngiliz amirlerinin etrafına toplanmış İtalyan ve Basklı işçilerin yardım ettiği yol inşasında çalışan mühendisler ve Kaptan Mitchell'in kendisi tarafından korundu. Cumhuriyet'in yerli halkından olan mavnacılar da, Capataz'larının emri altında çok iyi iş çıkardılar. Kentin aşağı tabakadan meyhanelerine devam eden başka müşterilerle sürekli kavga halinde olan büyük kısmı zenci kalabalık bir kanı bozuk takımı da, böylesine elverişli şartlar altında kendi kozlarını paylaşabilme fırsatından büyük bir zevkle yararlandılar. Aralarında hiçbir tanesi yoktu ki, günün birinde, Nostromo'nun tabancasını dehşetle kendi burnunun dibinde görmemiş veya Nostromo'nun cesareti karşısında yılgınlığa düşmemiş olsun. «Sapına kadar erkekti», Capataz'ları, böyle derlerdi, insanları öfkelenince, sayıp dökmeyecek kadar küçük gören, yorulmak bilmez bir reisti ve üstelik münzeviliği yüzünden daha da korkulan biriydi. Ve özellikle! O gün başlarında o vardı ve adamlardan kâh birine kâh diğerine şaka yollu sözler söylemek lütufkârlığında bulunuyordu.

Böylesi bir liderdi, onları canlandıran ve gerçekte o güruhun vermeyi başarabildiği tek zarar, demiryolu travers yığınlarından birini, sadece birini ateşe vermek oldu; katranlanmış oldukları için de kolaylıkla ateş aldılar. Demiryolu depolarına, O. V. İ. bürolarına ve özellikle de, çok iyi bilindiği üzere, kasa dairesinde gümüş külçelerden oluşan büyük bir hazinenin muhafaza edildiği gümrük binasına yapılan asıl saldırı, tamamıyla sonuçsuz kaldı. Hatta limanla kasaba arasında, orta yerde tek başına duran yaşlı Giorgio'nun işlettiği en küçük han bile yağmaya ve yıkıma uğramaktan kurtuldu, bir mucize eseri değil fakat yağmacıların ilk başta burayı ihmal etmeleri, sonra da, buraya saldıracak zaman bulamamaları nedeniyle oldu bu. O sırada, Nostromo, *Cargador*'larıyla beraber, onları fena sıkıştırmaktaydı zira.

3

Ancak Nostromo'nun o gün, orada, sadece kendisine ait olan bir şeyi koruduğu söylenebilirdi. En başından beri, kendi memleketlisi olan han sahibi ailenin samimi dostu mertebesine layık görülmüştü. Kabarık, beyaz saçlı başıyla tıpkı bir aslanı andıran ihtiyar Giorgio Viola, kısaca «Garibaldino» (Tıpkı Müslümanların, kendi-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lerine, peygamberleri Muhammed'in adını koymaları gibi) Kaptan Mitchell'in deyimini kullanırsak, «saygıdeğer evli dost» aynı zamanda, Nostromo'ya gemisinden ayrılıp şansını karada, Costaguana'da denemesi öğüdünü veren kişiydi.

O sizin katı cumhuriyetçi gibi, halka karşı bütünüyle aşağılayıcı bir tavır içinde olan kargaşanın o ilk telaşesine aldırış etmemişti. O gün de, her zamanki gibi, ayağında terlikleriyle *casa*'nın ufak tefek işlerini görmeye devam etmiş bir yandan da ayaklanmanın politik nitelikli olmayışına öfkeyle söylenerek omuzlarını silkip durmuş. Netice olarak da kontrolden çıkmış kalabalığın saldırısına hazırlıksız yakalanmıştı. Ailesini oradan uzaklaştırmak için vakit çok geçti artık hem iri yarı Signora Teresa ile iki küçük kızla o geniş ovada nereye kaçabilirdi ki? Bu yüzden de açık her deliği kapatıp önüne barikat kuran yaşlı adam, sonunda dizlerinin üzerinde eski bir av tüfeği ile karanlık kahvenin orta yerinde dimdik oturdu. Karısı da yanındaki bir başka iskemlede oturuyor ve bir yandan da takvimdeki bütün azizlere sofuca dualar mırıldanıyordu.

Yaşlı cumhuriyetçi, azizlere ve dualara ve «papaz dini» diye adlandırdığı şeylere kesinlikle inanmazdı. Onun için kutsal olan, özgürlük ve Garibaldi idi fakat kadınların batıl inançlarına, bu tür meseleler söz konusu olduğunda takındığı sakin ve mağrur tavrını koruyarak müsamaha gösterirdi.

Büyüğü on dört yaşında, küçüğü ise ondan iki yaş daha genç olan iki kızı da, toprak tabanın üzerinde çömelmiş, başlarını annelerinin kucaklarına dayamışlardı. Her ikisi de korkuyordu fakat kendilerine has bir biçimde, koyu saçlı Linda, hiddetli ve kızgın, daha genç olan açık tenli Giselle ise şaşkın ve boynu büküktü. Padrona, kızlarını saran kollarını bir an, istavroz çıkarmak için havaya kaldırdı sonra ellerini aceleyle ovuşturdu.

«Ah! Gian' Battista[8], neden burada değilsin sanki! Ah! Nereden burada değilsin?»

O sırada azizin kendisine seslenmiyor fakat adını taşıdığı aziz yoluyla Nostromo'yu çağırıyordu. Onun yanında, sandalyesinde, hiç kıpırdamadan oturan Giorgio ise böylesi sitemkâr ve şaşkın yakarışlar karşısında sinir olurdu.

---

(8) Baptist John: Vaftizci Yahya.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

«Sakin ol kadın! Bunun hiçbir anlamı yok! Onun görevi orada!» diye karanlıkta fısıldayarak konuştu ve bunun üzerine karısı, aynı sertlikle cevap verdi, nefes nefese kalmıştı.

«Ee! Benim sabrım kalmadı artık. Ona bir anne gibi olan kadın kimdi? Daha bu sabah onun önünde diz çöktüm; gitme Gian'Battista? Evde kal, Battistino! Şu iki küçük masum çocuğa bir bak!»

Mrs. Viola da Spezzia'nın yerlilerinden bir İtalyan'dı ve kocasından hayli genç olmasına karşın şimdiden orta yaşı geçmişti. Hoş bir yüzü vardı, ancak benzi sararmıştı zira Sulaco'nun iklimi, onun için hiç de uygun değildi. Sesi gür bir kontralto idi. Kollarını iri göğüslerinin üzerinde kavuşturup evin arkasındaki çamurlu müştemilatlar arasında tahta dibeklerde mısır döven, tavuk yolan, çamaşır yıkayan, kalın bacaklı, bodur Çinli kızları haşlarken sesi öylesine ateşli, çın çın öten, öylesine derinlerden gelen bir tonda çıkardı ki zincirli bekçi köpeği, zincirlerini şangırdatarak kulübesine kaçardı. Bıyıkları henüz terlemeye başlamış, kalın, koyu renk dudaklı, tarçın renkli bir melez olan Louis, palmiye yapraklarından yapılmış bir süpürgeyle kahveyi süpürmekte olan Louis, hafif bir titremenin bel kemiğinden aşağıya doğru inmesine engel olamazdı. Badem biçimli fersiz gözlerini uzun bir süre kapalı tutardı.

Casa Viola'nın personeli bunlardı fakat bütün bu insanların hepsi o sabah erken saatlerde, ayaklanmanın ilk patırtıları duyulmaya başladığı zaman evin içinde kendilerini güvende hissetmedikleri için ovada saklanmayı tercih etmişlerdi ve bu tercihlerinden dolayı da kimse onları suçlayamazdı. Zira kentte, Garibaldino'nun mutfağının toprak döşemesi altına gizlenmiş bir grup var olduğuna ilişkin bir söylenti dolaşırdı. Kaba tüylü, saldırgan bir yaradılışa sahip olan köpek, evin arkasında bir öfkeyle havlıyor bir şeyler için yalvarırmışçasına inliyor, korkudan veya öfkeden kulübesine girip çıkıyordu.

Yüksek sesle haykırışlar, tıpkı, düz bir ovada, rüzgârın dalga dalga yayılması gibi önce yükseliyor sonra yavaş yavaş kayboluyordu; arada bir, kesik kesik tüfek patlamaları, çığlıklar bastırıyordu bu sesleri. Kimi zaman nedeni açıklanamayan bir sakinlik hâkim oluyordu dışarıya ve o zamanlarda, insana, panjurlardaki aralıklardan girip de doğruca, kahvede duvarın karşısındaki karmakarışık sandalye ve masaları aydınlatan güneş ışınlarının ince parlak çizgilerinden daha neşeli bir sükûnet olamazmış gibi geliyordu. Yaşlı Giorgio, kendine

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sığınak olarak bu çıplak, beyaza boyalı odayı seçmişti. Sadece bir penceresi vardı odanın, tek kapısı da liman ile kent arasındaki, hantal yük arabalarının, at sırtında oğlan çocuklarının sürdüğü bir çift ağır öküzün arkasından gıcırdayarak geldiği, iki tarafında sarı sabır otlarından birer çit bulunan kalın, tozlu yola açılıyordu.

Ortalığın sessizleştiği bir anda, Giorgio, tüfeğinin horozunu kaldırdı. Bu meşum ses, yanı başındaki sandalyede oturan kadının taş kesilmiş gövdesinden hafif bir iniltinin yükselmesine neden oldu. Evin yanı başında, aniden bir feryat yükselip bir an sonra karmakarışık, garip hırıltılar biçimine dönüştü. Biri koşarak geçti; kapının önünden geçerken yüksek sesle soluduğu işitildi bir an, duvarın yakınından boğuk mırıltılar ve ayak sesleri geliyordu; panjurlara bir omuz sürtündü; güneş ışınlarının, bütün odayı kaplayan, kalemle çizilmişçesine düzgün parlak çizgileri silindi. Signora Theresa'nın diz çökmüş kızlarını sardığı kolları, ani bir kasılışla onları daha sıkı kavradı.

Gümrük Binası'ndan püskürtülen kalabalık, birkaç kola ayrılmış, ovada, kent yönüne doğru geri çekilmekteydi. Uzaklardaki düzensiz yaylım ateşlerinin şimdi azalmakta olan patırtılarına, derinlerden gelen zayıf ve belli belirsiz bağırışlarla yanıt verilmekteydi. Sessizliğin hakim olduğu aralarda, tek tük zayıf tüfek sesleri bu sessizliği deliyordu. Bütün pencereleri karartılmış, uzun, basık, beyaz bina, kendi içine kapandığı sessizliğinin çevresinde büyük bir dalga halinde genişleyen kargaşanın merkeziydi adeta. Fakat duvarın gerisinde, bir anlık bir sığınak arayan bozguna uğramış grubun ihtiyatları ve korkak hareketleri ve fısıltıları, sakin, güneş ışığının yol yol uzandığı odanın karanlığını, uğursuz ve sinsi seslerle kötücül bir biçimde aydınlatıyordu. Viola'lar, bu sesleri, adeta görünmez hayaletler gibi sandalyelerinin etrafında uçuşarak bu yabancının evini ateşe verip vermeyeceklerini kendi aralarında fısıldaşarak tartışıyorlarmış gibi kulaklarının içinde duyuyorlardı.

Sinir bozucu bir şeydi bu. Yaşlı Viola, silahı elinde, yavaşça kalktı, kararsızlık içindeydi zira onları nasıl engelleyebileceğini bilemiyordu. Evinden arkasından konuşmalar gelmeye başlamıştı zaten. Signora Theresa, dehşet içinde yanında duruyordu.

«Ah! Hain! Hain!» diye hafif, neredeyse duyulmayacak bir sesle mırıldandı. «Cayır cayır yanacağız burada ve ben de diz çöktüm onun önünde. Hayır! İlla ki İngiliz'inin peşinden gidecek!»

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sadece Nostromo'nun evde bulunmasının, güvenliği tam olarak sağlamaya yeteceğini düşünüyor gibiydi. O güne dek, o da, Capataz de Cargadores'in, İngilizler ve Sulaco halkı arasında, kıyıda, demiryolu hattı boyunca yarattığı şöhretin büyüsü altındaydı. Onunla yüz yüze kaldığında da, hatta kocasına karşı bile kimi zaman iyi niyetle ama çoğu kez de tuhaf bir düşmanlıkla sanki onu küçümsemek istermişçesine yapmacık bir şekilde gülerek alay ederdi onunla. Fakat Giorgio'nun sık sık sükûnetle belirttiği gibi, sonuçta, kadınların düşüncelerine kim akıl sır erdirebilirdi ki? Şimdi de, tüfeği önünde hazır beklerken, karısının başına eğilmiş, gözlerini arkasına eşyaların yığılmış olduğu kapıdan bir an bile ayırmaksızın, kulağına, Ona yardım etmek için, Nostromo'nun da elinden bir şey gelmeyeceğini fısıldıyordu. Yirmi kişi hatta belki daha da fazlası çatıyı ateşe vermek üzereyken, bir evde kilitli iki erkek, buna karşılık ne yapabilirdi ki? Gian'Battista hep evini düşünürdü, emindi bundan.

Signora Viola, «Evi düşünüyormuş! Ha!» diye aklını kaybetmişçesine bağırdı. Açık elleriyle göğsünü dövüyordu. «Onu tanırım ben. Kendinden başka kimseyi düşünmez o.» Yakınlarda başlayan bir yaylım ateşi yüzünden başını geriye atıp gözlerini kapattı. Yaşlı Giorgio, beyaz bıyıklarının altında, dişlerini sıktı, gözleri öfkeyle dönmeye başladı. Birden fazla mermi aynı anda saplandı duvarın ucuna; dışarıda sıva parçalarının döküldüğü duyulabiliyordu; «İşte geliyorlar!» diye bağırdı bir ses ve bir anlık, tedirginlik verici bir sessizlikten sonra evin önünde kaçışan birilerinin ayak sesleri duyuldu.

O anda, yaşlı Giorgio'nun gerginliği ortadan kalktı ve aslan yüzlü eski savaşçının dudaklarına mağrur bir rahatlamanın eseri olan bir gülümseme yayıldı. Adalet için mücadele eden insanlar değildi bunlar, hırsızdan farkları yoktu. Onlara karşı kendi hayatını savunmak bile Sicilya'nın fethinde, Garibaldi'nin o ölümsüz savaşçısından biri olmuş bir adam için bir tür alçalış yerine geçecekti. Dışarıdaki «Özgürlük» kelimesinin ne anlama geldiğinden habersiz bu alçaklar ve *lepero*'lara karşı birden yoğun bir küçümseme duydu.

Eski tüfeğini yere bıraktı ve başını çevirerek, Garibaldi'nin beyaz duvara asılı, siyah bir çerçeve içindeki renkli taş baskı resmine baktı; güçlü güneş ışınlarından bir çizgi, dikine kesmekteydi resmi. Odanın loş aydınlığına alışkın olan gözleri, çok renkli çehreyi, gömleğin kırmızısını, dimdik, köşeli omuzları, tepede aşağı kıvrı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lan tüyleriyle Bersagliere[9] şapkasının siyah lekesini seçebiliyordu. Ölümsüz kahraman! Senin özgürlüğün buydu işte; sana yalnızca hayat değil ölümsüzlük de bahşeden!

Bu bir tek adama karşı duyduğu hayranlık hiçbir zaman eksilmemişti. Ailesinin yaban ellerde karşılaştığı belki de en büyük tehlikenin tehdidinden kurtulup rahatlığa eriştiği anda, eski liderine, ilk ve tek liderine çevirdi başını sonra elini karısının omzuna koydu.

Yere diz çökmüş olan çocuklar kıpırdamamışlardı. Signora Theresa, gözlerini hafifçe araladı sanki çok derin ve rüya görmediği bir uykudan uyanır gibiydi. Kocası, her zaman sahip olduğu o sakin tavrıyla kendisini teskin edecek bir şeyler söylemeye zaman bulamadan, her biri bir yanına sarılmış olan çocuklarla sıçrayıp ayağa kalktı, derin bir soluk aldı ve boğuk bir çığlık koy verdi.

Tam o anda, dışarıda, panjurlara bir şeyin şiddetle çarptığı duyuldu. Birden bir atın soluyuşunu, evin önündeki dar ve sert zeminli yolda, bir atın toynaklarının çıkardığı sabırsız nal seslerini duydular; bir çizmenin ucu tekrar vurdu panjura, her vuruşta mahmuzlar da şıngırdıyordu ve heyecanlı bir ses bağırdı: «Hey! Hey! İçerdekiler!»

4

Nostromo, bütün sabah hatta Gümrük Binası'nın yakınlarındaki ateşli çarpışmanın en yoğun olduğu zamanlarda bile, gözlerini, uzaktan uzağa Casa Viola'dan ayırmamıştı. «Eğer oradan duman yükseldiğini görürsem,» diye düşünüyordu kendi kendine. «Onları kaybettim demektir.» Sonunda kalabalık dağılır dağılmaz İtalyan işçilerden oluşan küçük bir grubu, gerçekte, kente gitmenin en kısa yolu olan o yöne doğru sürmüştü. Kalabalığın onun takip etmekte olduğu bölümü, evin altında direnmeyi düşünüyor gibiydi ve kendisini izleyenlerin bir aloe ağacı çitinin yanından açtıkları yaylım ateşi, alçaklar güruhunu kaçırtmaya yetti. Ormanda, demir yolunun limana giden hattı için açılmış bir boşluktan, Nostromo, gümüş grisi kısrağının üzerinde belirivermişti. Bağırıyor, tabancasıyla, arkalarından ateş ediyor ve kahvenin penceresine doğru dörtnala gidiyordu. Yaşlı Viola'nın, kendisine, sığınmak için, evin o köşesini seçeceği düşüncesindeydi.

---

(9) Bersagliere: İtalyan ordusunda, hafif piyade eri.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sesi, onlara ulaşmıştı, soluk soluğa «Hola! Vecchio! O, Vecchio! İçeridekiler hepiniz iyi misiniz?» diye bağırıyordu.

Yaşlı Viola, karısına «Gördün mü?» diye fısıldadı. Signora Theresa, sessizdi şimdi. Dışarıda, Nostromo'nun güldüğü işitiliyordu.

«Padrona'nın ölmediğini duyabiliyorum»

Signora Theresa, «Beni korkudan öldürmek için elinden geleni yaptın–» diye bağırdı. Daha fazla şey söylemek istiyordu fakat sesi çıkmadı.

Linda, bir an için, gözlerini kaldırıp annesinin yüzüne baktı fakat Yaşlı Giorgio, özür dilercesine bağırdı.

«Biraz öfkeli de.»

Dışarıda, Nostromo, bu sözlere,– kahkahalarla yanıt verdi.

«Beni öfkelendiremez o.»

Signora Theresa, kaybettiği sesini geri kazanmış gibiydi.

«Ben de bunu söylüyorum işte. Kalpsizsin sen. Ayrıca vicdansızsın da Gian'Battista.»

Atını çevirerek panjurlardan uzaklaştığını duydular. Başını çektiği grup, İtalyanca ve İspanyolca olarak, heyecan içinde anlaşılmaz sözler geveliyor, birbirlerini kaçanları izlemeye teşvik ediyordu. Nostromo, «Avanti!» diye bağırarak başlarına geçti.

Signora Theresa, acıyla «Çok da uzun kalmadı bizimle» diye konuştu. «Tabii, burada onu pohpohlayacak yabancılar yok ki.» Avanti! Evet! Onun önem verdiği tek şey bu işte. Bir yerlerde başı çekmek –nasıl olursa olsun– bu İngilizler arasında başta gelmek. Onu herkese gösterip «İşte bizim Nostromo'muz!» diyecekler. Kötü bir biçimde güldü. «Ne ad ama! Neymiş? Nostromo? Bundan daha uygun bir ad alamazdı kendine.»

Bu arada, Giorgio, sakin tavırlarla, kapıyı açmaya çalışıyordu; bir ışık seli, her iki yanına sokulmuş iki kızıyla beraber Signora Theresa'yı aydınlattı, analığı yücelten bir poz vermiş olan tablo gibi bir kadın. Onun arkasındaki duvar, göz kamaştırıcı bir beyazlıkla parlıyordu ve Garibaldi'nin taş baskısındaki çiğ renkler, güneş ışığının altında solgun görünüyordu.

Yaşlı Viola, kapıda, sanki bütün hızlı, kısa süreli düşüncelerini, duvarda asıl duran eski şefinin resmine isnat ettirmek istiyormuş gibi kolunu yukarı kaldırdı. «Signori İnglesi»[10] tabiri caizse, Piemonteli,

(10) Signori İnglesi: Mutfağı karanlık bir yer olsa da, iyi bir aşçıydı o.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lanetli krallar ve nazırlar soyu olmasaydı eğer, zorbalığın, Gaeta'nın duvarları dibinde, ebediyen ortadan kaldırılacağı şanlı mücadelede ona önderlik eden büyük adamın gözlerini üzerinde duyumsuyordu. Kimi zaman, doğranmış biraz soğanla, ince bir iş yapmaya girişecek, tava aniden alev alıp da, yaşlı adam, boğucu duman bulutu altında, şiddetle öksürüp küfürler ederek gerisin geri kapıdan dışarı fırlayacak olsa, Çinli kızlara ettiği beddualar, genel olarak aşçılığa ve bir hainin boğduğu özgürlük aşkı uğruna yaşamak zorunda bırakıldığı bu berbat ülkeye ettiği küfürler arasında, Cavour'un –krallara ve zorbalara satılmış o baş hilekârın– adı da duyulurdu.

Böyle zamanlarda, Signora Theresa, baştan ayağa siyahlar içinde bir başka kapıda belirir, karakaşlarıyla güzel başını eğip kollarını açarak, çalımla ve endişeyle ilerleyerek derinden gelen bir sesle bağırırdı:

«Giorgio! Seni huysuz adam! Misericordia Divina! Böyle bir güneşin altında! Hasta edecek kendini!»

Ayaklarının dibinde, tavuklar, uçuşarak dört bir yana kaçışırlardı. Sulaco'da kalan, demir yollarından mühendisler varsa eğer, evin diğer ucundaki bilardo odasının kapısında, bir veya iki genç İngiliz'in yüzü belirirdi fakat diğer uçtaki kahvede, melez Louis kendini göstermemeye çok dikkat ederdi. Saçları siyah yeleler gibi omuzlarından aşağı dökülen ve sadece bir gömlek ve kısacık bir etek giyen yerli kızlar, alınlarında dümdüz kesilmiş perçemlerinin altından, donuk donuk onlara bakarlardı. Tavadaki yağın gürültülü cızırdaması durup, dumanlar gün ışığı altında yukarı doğru yükselir, yanmış soğanların keskin kokusu bütün evi sarmış ve uyutucu sıcaklıkta havada asılı kalmış olur ve gözler, sanki Sulaco'nun tepesi ile Esmeralda'ya uzanan kıyı arasında kalan ova dünyanın yarısını kaplıyormuş gibi, batıya doğru uzanan dümdüz yeşillikte kendini kaybederdi.

Signora Theresa, etkileyici bir aradan sonra, serzenişte bulundu:

«Eh, Giorgio! Cavour'u bırak da kendi haline bir bak. Şimdi bu koca ülkede, iki çocukla beraber bir başımıza kalakaldık. Neymiş, sen bir kralın buyruğu altında yaşayamazmışsın.»

Ve kimi zaman, ona bakarken güzel, uyumlu yüzünde, kızgın bir acı ya da kızgın bir düşünce bir an yanıp sönmüş gibi, siyah, düzgün kaşlarını çatar, ince dudaklarının hafif bir seğirmesi ile aceleyle bir elini böğrüne götürürdü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Acıydı bu; birden gelen sancıyı bastırırdı kadın. Bu duygu, ona, ilk olarak, İtalya'dan ayrılıp Amerika'ya göç ettikten birkaç yıl sonra, şehirden şehre dolaşır ve bu arada şurada burada küçük çaplı dükkânlar işletmeye çalıştıktan sonra Sulaco'ya yerleştiklerinde gelmişti ona. Bir keresinde de, tıpkı Büyük Garibaldi gibi, bir zamanlar denizcilik yapmış olan Giorgio için –Maldonado'da– örgütlü bir balıkçılık işletmesi kurma girişiminde bulunmuşlardı.

Bazen dayanamazdı bu acıya. Onun yıllarca içini kemirişi, ormanlık yamaçların altındaki denizin parıltılarını kucaklayan görünümün bir parçası halini almıştı artık. Hatta gün ışığı bile donuk ve ağırlaşmış gibi gelirdi ona. –Acıydı onu ağırlaştıran.– Genç kızlığındaki, orta yaşa gelmiş Giorgio'nun büyük bir ciddiyet ve tutkuyla kur yaptığı Spezzia körfezinin kıyılarındaki güneş ışığı gibi değildi.

«Derhal içeri gir, Giorgio.» diye emrederdi. «Seni gören bana hiç acıman olmadığını düşünecek. –Dört Signori Inglesi var içeride.»

«Va bene, va bene–[11]» diye mırıldanırdı Giorgio.

İtaat ederdi. Zira Signori Inglesi, biraz sonra, öğle yemeklerini isterlerdi. Bir zamanlar, zorbaların paralı askerlerini, bir kasırganın önündeki saman çöpü gibi kaçırtan ölümsüz ve yenilmez kurtarıcılar grubuna mensuptu o da. «Un urragano terribile.[12]

Fakat evlenip çocuk sahibi olmadan ve zorbalar, Garibaldi'yi, onun kahramanını mahkûm eden hainler arasında tekrar şaha kalkmadan önceydi bu.

Üç kapı vardı evin önünde ve her öğleden sonra, Garibaldino, bembeyaz, gür bir çalıyı andıran saçları, önünde kavuşturduğu kollarıyla, bacaklarını çaprazlayıp aslanı andıran başını kapının pervazına dayamış Higuerota'nın karla kaplı tepesinin eteklerindeki ormanlık yamaçlara bakarken görülebilirdi. Evin ön cephesine, yumuşak topraktan öküz arabası yoluna doğru hafifçe genişleyen uzun, dört köşe ve koyu bir gölge düşerdi. Zakkumlardan oluşan çitlerde balta ile açılmış aralıklardan, geçici olarak ova seviyesinde döşenmiş, limana giden demiryolu kolu, evin yaklaşık altmış yarda ötesinde, kurumuş ve kavrulmuş otlardan oluşan bir şerit üzerinde gün ışığında parlayan, birbirine paralel iki kurdele gibi uza-

(11) (İtalyanca) Peki, olur, tamam gibi anlamlara gelen söz grubu.

(12) (İtalyanca) Korkunç bir fırtına.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nırdı. Akşamları, düz ve kenarlıksız vagonlarıyla, boş yük trenleri, Sulaco'nun koyu yeşil koruluğu etrafında dolanarak havaya beyaz buhar bulutları gönderip nazlı nazlı salınarak Casa Viola'ya giden ova üzerinden limanın yanındaki demiryolu şantiyesine dönerdi. İtalyan makinistler, sahanlıktan ellerini kaldırarak selamlardı onu; bu arada, zenci frenciler, geniş şapkalarının kenarları rüzgârda uçuşarak hiçbir şeye aldırmaksızın frenlerinin üzerinde oturur, dosdoğru ileriye bakarlardı. Giorgio ise, karşılık olarak, kollarını çözmeksizin başını hafifçe iki yana sallamakla yetinirdi.

Ayaklanmanın olduğu, o hatırdan çıkmayacak günde ise, kolları, göğsünde çaprazlanmış değildi. Eli, eşiğe dayadığı tüfeğinin namlusunu sıkıca kavramıştı, tertemiz serinliği, altındaki sıcak ve tozlu dünyadan çok uzakmış gibi görünen Higuerota'nın bembeyaz zirvesine bir kez bile bakmadı o gün. Gözleriyle, ovayı dikkatle inceliyordu. Şurada burada yükselmiş uzun toz bulutları yere inince kayboluyorlardı. Lekesiz gökyüzünde, güneş, berrak ve parlak bir biçimde havada asılı duruyordu. Kimi insan kümeleri, artlarına bakmaksızın kaçışıyor, kimileri ise direniyorlardı. Açılan ateşlerin düzensiz patırtısı, kızgın ve sakin havada dalga dalga kulaklara ulaşıyordu. Tek tük yayalar, çaresizce kaçışıyorlardı. Atlılar, atlarını, dörtnala birbirlerinin üzerine sürüyor, birbirlerinin etrafında dönüyor sonra da hızla ayrılıyorlardı. Giorgio, içlerinden birinin düştüğünü gördü, at ve binicisi sanki bir uçuruma doğru dörtnala koşuyorlarmışçasına gözden kayboldu. Bu canlı sahnede, yapılan hareketler, tıpkı sessizliğin muazzam bir anıtı gibi görünen dağın altında, ovada, atlı ve yaya cücelerin minicik gırtlaklarından çıkan bağırışlarla sahneye koyduğu vahşi bir oyundan bölümleri andırmaktaydı. Giorgio, bu yeryüzü parçasını, şimdiye dek, hiç böylesine canlı, böylesine aktif görmemişti, bakışları bütün detayları ilk anda kavrayamıyor, aniden yanı başında patlayan gök gürültüsüne benzeyen nal sesleriyle irkilinceye dek ellerini gözlerine siper yapıp seyrediyordu görüntüyü.

Demiryolu Şirketi'nin etrafı çitlerle çevrili otlağından, aniden bir grup atlı fırladı. Tıpkı bir kasırga gibi geliyorlardı, hırıldayarak, çifteler savurarak, hep bir ağızdan kişneyerek, gözleri yuvalarından fırlamış bir halde, boyunları gerilmiş, burun delikleri kıpkırmızı, uzun kuyrukları havayı döverek, alacalı, doru, kahverengi, kır bir sağrı yığını halinde demiryolundan geçtiler. Yola atılır atılmaz, nallarının

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

altından kalın bir toz bulutu yükseldi ve Giorgio'nun altı yarda ötesinden içinde boyunların ve sağrıların güçlükle ayırt edilebildiği, belirli belirsiz kahverengi bir bulut, yeri titreterek geçip gitti.

Viola, öksürdü, yüzünü tozdan öteye çevirerek hafifçe başını salladı.

«Bu geceye kadar hayli koşturulacak bu atların peşinden.» diye mırıldandı.

Güneş'in kapıdan içeri düşen dört köşeli ışığında, Signora Theresa, sandalyenin önünde diz çökmüş, yer yer çizgilerin gümüş tellerin göze çarptığı abanoz rengindeki, örgülü saçlarının çevrelediği başını avuçlarının içine almıştı. Her zaman yüzüne örtmeyi alışkanlık haline getirdiği, siyah, dantel şal, kayıp yere, yanına düşmüştü. İki kız ayağa kalkmıştı şimdi, kısacık etekleri, dağınık bir şekilde omuzlarından aşağı düşen saçlarıyla, el ele duruyorlardı. Daha küçük olanı, sanki ışığa bakmakta korkuyormuşçasına, koluyla gözlerini kapamıştı. Linda, kolunu kardeşinin omzuna atmış, korkusuzca ileriye doğru bakıyordu. Viola, çocuklarına baktı. Güneş ışığı yüzünde derin çizgiler meydana getiriyordu. Güçlü bir ifadenin okunduğu yüzünde, bir yontunun kıpırtısızlığı vardı. Ne düşündüğünü anlamak olanaksızdı. Bir çalıyı andıran gri gür kaşları, karanlık bakışlarını gölgeliyordu.

«İyi. Anneniz gibi dua etmiyorsunuz demek?»

Kıpkırmızı, neredeyse haddinden fazla kırmızı dudaklarını ileri doğru uzatarak somurttu Linda fakat hayran olunacak kadar güzel, kahverengi, bebeklerinde altın rengi ışıkların oynaştığı, zeka ve anlamla dopdolu gözleri vardı ve öylesine berraktılar ki, ince, solgun yüzüne ışık saçıyorlardı adeta. Koyu saçlarının lülelerinde bronz renkli ışıltılar yansıyor ve uzun ve kömür karası kirpikleri yüzünün ifadesine daha solgun bir anlam katıyordu.

«Annem, kiliseye bir sürü mum adadı. Nostromo, ne zaman, dışarı, dövüşmeye gitse böyle yapar. Mumların birazını da Katedral'deki Meryem Ana mihrabına kendim götüreceğim.»

Bütün bunları, hızlı hızlı, büyük bir güvenle ve canlı, içe işleyen bir sesle söylemişti. Sonra kız kardeşinin omzunu hafifçe sarsarak ilave etti.

«Hem ona da bir tane taşıtacaklar.»

«Giorgio, ciddiyetle, «Neden taşıtıyorlar?» diye sordu. «O, bunu yapmak istemiyor mu?»

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Linda, küçük bir kahkahayla, «Utangaçtır o.» diye yanıt verdi. «Bizimle beraber dışarı çıktığında, onun sarı saçları herkesin dikkatini çekiyor. Peşinden şöyle bağırıyorlar: «Rubia'ya bakın. Rubiacita'ya bakın.»

Babası, «Ya sen?» diye sordu. «Sen utangaç değilsin demek?»

Linda, koyu renkli saçlarını hafifçe geriye atarak, «Kimse benim arkamdan bağırmıyor» diye konuştu.

Yaşlı Giorgio, çocuklarını düşünceli bir şekilde süzdü. İki kızın arasında iki yaş vardı. Çok geç, oğlunun ölümünden yıllarca sonra dünyaya gelmişlerdi. Oğlu yaşıyor olsaydı, hemen hemen Gian'Battista'nın yaşında olacaktı İngilizlerin onu çağırdığı adıyla Nostromo; fakat kızlarına gelince, sert yaratılışı, ilerlemiş yaşı, anılarına fazlaca gömülmüş olması onlarla gereğince ilgilenmesini önlemişti. Çocuklarını seviyordu fakat kızlar, annelerine aittirler daha çok ve kendisine gelince de ilgi ve sevgisinin büyük bir kısmı, özgürlüğe uyduğu aşka ve ona hizmet etmeye yönelmişti.

Henüz çok gençken, Garibaldi'nin komutası altındaki, Montevideo denizcilik filosuna asker yazılmak üzere, La Plata'ya mal götüren bir ticaret gemisinden kaçmıştı. Daha sonra, Rosas'ın saldırgan zorbalığına karşı savaşan Cumhuriyet'in İtalyan lejyonuna katılmış, büyük ovalarda, azgın nehirlerin kıyılarında belki de, dünyanın o güne dek tanık olduğu en vahşi çarpışmalarda yer almıştı. Umutsuz bir ateşlilikle ve gözleri, baskı altındaki İtalya'ya dönük olarak özgürlük hakkında konuşan, özgürlük için acı çeken, özgürlük için canını veren insanlar arasında bulunmuştu. Onun içindeki heyecan da, toplu kıyım sahneleri, büyük bağlılık örnekleri olan silahlı çatışmaların gürültü patırtısı ve bildirilerin ateşli diliyle beslenmişti. Kendi seçtiği önderinden –bağımsızlığın o ateşli havarisinden– bir an olsun ayrılmamış, Amerika'da ve sonra İtalya'da, kralların, imparatorların ve bakanların, kahramanın yaralanması ve mahkûm edilmesi sonucu açığa çıkan o ölümcül Aspromonte gününe dek, onun yanında yer almayı sürdürmüştü. Bu büyük felaket, onun, İlahi adaletin tecelli yollarını bir gün gelip de anlayabileceği konusunda karanlık bir şüpheyi kafasına sokmuştu damla damla.

Yine de yadsıyor değildi böyle bir adaletin varlığını. Bunun için sabır gerektiğini söylerdi. Rahiplerden hiç hoşlanmamasına ve kiliseye, herhangi bir nedenden ötürü bir gün olsun ayak basmış ol-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mamasına rağmen, Tanrı'nın var olduğuna inanırdı. Zorbalara karşı bildiriler, hep, Tanrı ve özgürlük adına seslenmiyor muydu insanlara? «Tanrı, erkekler içindir, dinlerse kadınlar için» diye söylenirdi bazen. Sicilya'da, kralın ordusu tarafından tahliye edilmesini takiben Palermo'da ortaya çıkan bir İngiliz, ona, İtalyanca bir İncil vermişti. İngiliz ve Yabancı İncil Cemiyeti'nin bir yayınıydı bu, koyu renkli ve deri ciltliydi. Politik sıkıntılar baş gösterdiğinde, devrimcilerin bildiri yayımlamadıkları sessizlik dönemlerinde, Giorgio, önüne çıkan ilk iş hangisiyse onu yaparak, kazanırdı yaşamını. Gemici olarak, Cenova rıhtımlarında dok işçisi olarak hatta bir keresinde de Spezzia üzerindeki tepelerde bulunan bir çiftlikte ırgat olarak bile çalışmıştı. Boş zamanlarında ise o kalın ciltli kitabı incelerdi hep. Savaşlarda bile yanında taşımıştı o kitabı. Şimdilerde ise okuduğu tek şey oydu ve onu okumaktan mahrum kalmamak için de (Yazıları küçüktü zira.) kentten üç fersah ötede bulunan dağlarda gümüş madeni işletmekte olan İngiliz'in karısı olan Senora Emilia Gould'un armağanı olan gümüş çerçeveli gözlükleri kabul etmeye razı olmuştu. Sulaco'da oturan tek İngiliz kadınıydı Emilia Gould.

Giorgio Viola, İngilizlere büyük saygı beslerdi. Uruguay'da savaş alanlarında doğmuştu bu duygu ve en azından kırk yıllıktı. İçlerinden pek çoğu, Amerika'da, özgürlük uğruna, kanlarını dökmüşlerdi ve aralarında ilk tanıdığı kişinin adının Samuel olduğunu anımsıyordu, meşhur Montevideo kuşatması sırasında, Garibaldi komutası altındaki bir zenci taburuna kumanda etmişti ve Boyana Nehri'ni geçerlerken, zencileriyle beraber, kahramanlara yakışır bir biçimde, can vermişti. O, yani Giorgio ise, sancaktar rütbesine –alfarez– yükselmiş, bir yandan da generalin aşçılığını üstlenmişti. Daha sonraları, İtalya'da, üsteğmen rütbesine yükseltilerek kurmay subaylarla at sürmüş ve general için aşçılık yapmayı sürdürmüştü. Lombardiya'da bütün sefer boyunca onun yemeğini pişirmişti, Roma yürüyüşünde Campagna'da, sığırlarını, Amerikan usulüyle, kement atarak yakalardı, Roma Cumhuriyeti savunması sırasında yaralanmıştı; generalin karısının baygın vücudunu, generalle birlikte, ormandan öldüğü çiftlik evine taşıyan dört kaçaktan biriydi. Kadın, orada, bu korkunç geri çekilmenin zorluklarından bitkin düşerek can vermişti. O felaketli zamanlarda bile hayatta kalmayı başarmış, Napolililerin kaleden fırlattıkları gülleler şehrin üzerine

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

düşerken, o, Palermo'da, generaline katılmıştı. Volturno savaş alanında, bütün bir gün çarpıştıktan sonra bile yemek pişirmişti ona. Ve gittiği her yerde de İngilizleri, özgürlük ordusunun ön saflarında görmüştü hep. Uluslarına büyük saygı besliyordu çünkü Garibaldi'yi seviyorlardı. Kontesleri ve prenseslerinin, Londra'da generallerin ellerini öptükleri söyleniyordu. Bütün kalbiyle inanıyordu buna çünkü soylu bir ulustu onlar ve general de bir azizdi. Ondaki inancın ilahi kudretini görmek için yüzüne tek bir kez bakmak yeterliydi sonra, yoksullara, acı çekenlere ve dünya üzerinde zulüm görenlere karşı duyduğu büyük merhamet.

Özveri ruhu, o devrim günlerinin düşünce ve davranışlarına ilham kaynağı olan engin bir insancıl ideale sadelikle kendini adamak, Giorgio'nun üzerinde, bütün kişisel çıkarlara karşı, katı bir tür küçük görüş biçiminde bir iz bırakmıştı. Sulaco'daki en aşağı sınıftan kimselerin, mutfağının altında bir hazine gömülü olduğuna inandıkları bu adam, bütün ömrü boyunca, parayı küçümsemişti. Gençliğinin liderleri, yoksul bir yaşam sürmüşler, yoksul ölmüşlerdi. Yarının nasıl olacağına aldırmamak, düşünsel bir alışkanlık olmuştu onun için. Bir ölçüde, yaşamındaki heyecanın, maceranın ve vahşi savaşların varlığı yaratmıştı bunu. Fakat bundan da çok bir prensip meselesiydi onun için. Bir condottiere'nin aldırışsızlığına benzemiyordu bu, tıpkı dindeki puritanizm gibi, bu da katı bir coşkunluktan doğmuş bir davranış puritanizmi idi.

Bir amaca, bu şekilde, katı bir şekilde kendini adama, Giorgio'nun yaşlılık dönemine bir kasavet katmıştı. Kasavet katmıştı çünkü amacını yitirmiş gibiydi. Tanrı'nın, insanlar için inşa ettiği bu dünyada, hâlâ çok sayıda kral ve imparator, hâlâ serpilip gelişmeyi sürdürmekteydi. Saf yürekliliğinden ötürü üzgündü o. Kendi vatandaşlarına yardım etmeye her zaman hazır olmasına ve her nerede yaşarsa yaşasın, (O, bunu sürgün olarak adlandırıyordu.) İtalyan göçmenleri tarafından büyük saygı görmesine karşın, onların, düşmüş ulusların uğradığı haksızlıklara hiç mi hiç aldırış etmediklerini kendi kendinden gizleyemiyordu. Anlattığı savaş hikâyelerini dinlemeye her zaman hazırdılar fakat sonuç olarak onun bu kadar şeyden sonra ne kazandığını kendi kendilerine sorar gibiydiler. Hiçbir şey görebildikleri yoktu. Kimi zaman, «Hiçbir şey istemedik biz. Bütün insanlık uğruna acı çektik» diye öfkeyle bağırırdı ve güçlü sesi, alev alev yanan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

gözleri, savrulan uzun ve beyaz saçları sanki gökleri kendisine tanık gösterirmiş gibi havaya kalkmış esmer ve güçlü elleri, dinleyenleri etkilerdi. Yaşlı adam, başını geriye atıp el kol hareketleriyle, açıkça, «Sizinle konuşmanın ne faydası var ki?» dercesine sözlerini aniden kesince birbirlerini dürterlerdi. Bir duygusal enerji vardı Giorgio'da, kişisel bir ikna edicilik yeteneği, kimilerinin «*terribilita*» olarak adlandırdığı bir şey vardı. «Yaşlı bir aslan» böyle derlerdi onun için. Küçük bir olay, bir rastlantı eseri sarf edilmiş bir söz, aniden, bir konuşmanın ortasına atardı onu. Kumsalda, Maldonado'lu İtalyan balıkçılarla daha sonraları (Valparaiso'da) işlettiği küçük bir dükkânda, kendi vatandaşı olan müşterilerle ve akşamlarıysa birden, Casa Viola'nın bir ucundaki kahvede (Öteki taraf, İngiliz mühendisler için ayrılmıştı çünkü.) makinistlerden ve demiryolu atölyelerinin ustalarından oluşan seçkin bir müşteri grubuyla.

Yakışıklı, bronz renkli, ince zayıf yüzleri, parlak, siyah lüleli saçları, parlayan gözleri, geniş, göğüsleri, sakallarıyla ve kimi zaman da kulak memelerinde taşıdıkları altın halkalarla bu demir yolcular aristokrasisi, oyun kağıtlarını ve dominolarını bırakıp onu dinlemek için dönerlerdi. Şurada burada, sarı saçları olan bir Basklı bu arada, hiç bir protestoda bulunmaksızın elindeki kağıtları inceleyerek vakit geçirirdi. Hiçbir Costaguana yerlisi karışmazdı aralarına. Zira İtalyanların kalesiydi bu. Gece devriyesine çıkmış Sulaco polisleri bile kahvehanenin yanından sessizce geçer sadece bir duman bulutu içindeki başlara şöyle bir bakmak için eyerlerinin üzerinde hafifçe eğilirlerdi; yaşlı Giorgio'nun hep aynı monoton ses tonuyla attığı nutuk, sanki arkalarındaki ovanın içine gömülürmüş gibi gelirdi. Sadece, ara sıra, polis şefinin yardımcısı geniş ve esmer yüzlü, damarlarında bir hayli yerli kanı barındıran, küçük bir adam görünürdü kahvehanede. Yanındaki adamı, dışarıda, atların yanında bırakarak, yüzünde kendinden emin ve kurnaz bir gülümsemeyle tek bir kelime etmeksizin uzun tezgaha doğru ilerlerdi. Rafta duran şişelerden birini işaret eder; Giorgio da piposunu aceleyle ağzına sokuşturup onun hizmetini şahsen görürdü. Mahmuzların hafifi şıngırtısından başka hiçbir ses duyulmazdı. Bardağını boşaltır, etrafındaki odaya ağır, iğneleyici bir bakış atar sonra dışarı çıkar ve atına atlayarak ağır ağır dolana dolana şehre yollanırdı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

5

Yerel yetkililerin gücü, «ileri ve vatansever teşebbüs» adına toprağı kazan, kayaları havaya uçuran ve lokomotifleri çalıştıran bu iri cüsseli, uzun bacaklı yabancılar arasında ancak bu şekilde, korunmuş olurdu. On sekiz ay önce, Costaguana'nın diktatörü Excellentissimo Senor don Vincente Ribiera da ilk kazmanın vuruluşu sırasında yaptığı büyük konuşmasında Ulusal Merkez Demiryolu'nu tam da bu sözlerle tanımlamıştı zaten.

Sulaco'ya, bu amaçla gelmişti ve kıyıdaki törenden sonra, Juno'nun güvertesinde, O. V. İ. tarafından, saat birde bir akşam yemeği, bir convité düzenlenecekti. Kaptan Mitchell, Juno'nun çatanasının çektiği bayraklarla donanmış olan yük mavnasını bizzat kendisi kullanarak Excellentissimo'yu iskeleden gemiye götürdü. Sulaco'daki sözü geçen herkes davet edilmişti. Bir veya iki yabancı tüccar, şehirdeki, o sırada şehirde bulunan bütün eski İspanyol ailelerinin temsilcileri, ovadaki büyük mülk sahipleri, ağırbaşlı, kibar, sade insanlar, elleri ve ayakları küçük, muhafazakâr, konuksever–, safkan *caballero'lar.* Batı Eyaleti, onların kaleleriydi, Blanco partileri, orada, zafer kazanmıştı, iki tane dost yabancı ülkenin temsilcileri arasında gülümseyerek oturan onların, başkan-diktatörleri, Blanco'ların Blanco'su idi. Kendi ülkelerinin para yatırmış olduğu girişimi varlıklarıyla desteklemek için Sta. Marta'dan, onunla beraber gelmişlerdi.

Toplantıdaki tek hanım, San Tome gümüş madeninin yöneticisi Don Carlos'un karısı Mrs. Gould idi. Zira Sulaco'nun diğer hanımları, toplum yaşamına bu derece iştirak edebilecek kadar ilerleme göstermiş değillerdi. Bir önceki akşam Intendencia'daki büyük baloda kuvvetli bir biçimde kendilerini göstermişlerdi fakat şimdi, kıyıdaki kazmanın ilk kez vuruluşu şerefine yapılan törende, gölgeli bir ağacın altına kurulmuş, üzeri koyu kırmızı kumaşla kaplanmış olan sahnenin üzerindeki Başkan-Diktatör'ün arkasında oturan bir grup siyah ceketlinin arasında parlak bir nokta olarak göze çarpan sadece Mrs. Gould idi. İleri gelenlerle tıka basa dolu olan yük mavnasına da, neşeyle dalgalanan bayrakların altında, dümeni kullanan Kaptan Mitchell'in yanındaki şeref yerinde oturarak gelmişti ve Juno'nun büyük ve muhteşem salonundaki sıkıcı toplantıya şenlik havasını veren tek şey de onun parlak giysisi olmuştu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Demiryolu yönetim kurulunun (Londra'dan gelmiş olan) başkanı, beyaz saçları ve kısa kesilmiş sakalının gümüşümsü sisi içinde yakışıklı ve solgun yüzlü bir adamdı ve Mrs. Gould'un omzunun yakınlarında dikkatli, gülümser ve yorgun bir halde dolaşıp durdu. Londra'dan Sta. Marta'ya kadar posta gemilerinde ve Sta. Marta kıyı şeridinin (O ana kadar var olan tek demir yolu oydu) özel vagonlarında yaptığı yolculuk çok da kötü geçmemişti, hatta hayli hoş geçtiği bile söylenebilir. –Fakat dağlardan Sulaco'ya kadar olan, korkunç uçurumların kenarındaki geçit vermez yollarda, eski bir *diligencia*[13] içinde yaptığı yolculuk ise bambaşka türden bir tecrübeydi.

Mrs. Gould'a alçak sesle, «Çok derin uçurumların kenarında, bir gün içinde tam iki kere devrildik–» diyordu. «Ve sonunda buraya varabildiğimizde ise, şayet sizin konukseverliğiniz olmasaydı ne yapardık bilmiyorum. Ne sapa bir yer bu Sulaco! Aynı zamanda bir liman üstelik! Çok şaşırtıcı!»

Mrs. Gould, «Fakat biz, burayla pek övünürüz. Bir zamanlar, tarihi açıdan öneme sahipti. Eskiden, iki genel valiliğin en yüksek dini meclisleri burada toplanırdı–» diye heyecanla ona bilgi verdi.

«Çok etkileyici. Niyetim burayı küçümsemek değildi. Gerçekten çok yurtsever görünüyorsunuz.»

«Sadece, bulunduğu konum için bile olsa güzel bir yer burası. Ne kadar uzun bir süredir burada oturmakta olduğumu bilmiyorsunuzdur belki.»

Mrs. Gould'a hafif bir gülümsemeyle bakarak «Bunu merak ediyorum.» diye mırıldandı. Yüzünden okunan kıvrak zekası, Mrs. Gould'a daha genç bir görünüm kazandırıyordu. «Yüksek dini meclisinizi size geri veremeyiz fakat daha fazla sayıda buharlı gemiye, demiryoluna, bir telgraf hattına sahip olacaksınız. Bu koca dünyada, her türlü dinsel geçmişten sonsuz derecede daha değerli bir gelecektir bu. İki genel valilikten çok daha büyük bir şeyle temas kuracaksınız. Fakat benim, deniz kenarında bir yerin dünyadan bu kadar ayrı kalabileceğine dair hiçbir fikrim yoktu. Eğer bin mil içeride olsaydı, neyse. Yüz yıldır kayda değer hiçbir şey olmadı mı burada.

O, yavaş, şakacı bir tonla konuşurken, kadın gülümsemeyi sürdürmüştü. Kinayeli bir biçimde onun görüşüne katılarak, ona, bura-

(13) (İsp.) Yolcu arabası, posta arabası.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

da, Sulaco'da kesinlikle hiç, hiçbir şeyin olmadığına dair güvence verdi. Onun, kendi zamanında iki tanesine tanık olduğu ihtilaller bile buranın sükûnetine saygı göstermişlerdi. Devrimler, Cumhuriyet'in daha kalabalık olan güney bölgelerinde, bir ödül ve bir başka okyanusa çıkış yolu olmak üzere hükümet merkezini ele geçirmek için mücadele eden partiler için büyük bir savaş alanını andıran büyük Sta. Marta vadisinde geçmişti. Oradaki insanlar, daha ileriydiler. Burada, Sulaco'da ise, büyük sorunların sadece yankıları duyulurdu ve doğaldır ki, resmi çevreler her seferinde değişir ve kollarını, bacaklarını kırmak, yaşamlarını yitirmek pahasına bile olsa, kendilerini getiren eski bir diligencia içinde sıradağları aşan yenileri gelirdi.

Demiryolunun yönetim kurulu başkanı, günlerdir, kadının konukseverliğinden yararlanmaktaydı ve bunun için de gerçekten minnettardı. Sta. Marta'dan ayrıldığından beri gördüğü egzotik yerler karşısında, Avrupai yaşam tarzıyla olan bağını tam anlamıyla yitirmişti. Başkentte, Temsilciliğin konuğu olmuştu ve Don Vincente Hükümeti'nin üyeleriyle –medenice iş koşullarının yabancısı olmayan kültürlü insanlardı bunlar– yaptığı görüşmeler de hayli meşgul etmişti.

O zaman, onu en çok ilgilendiren şey, demiryolu için gerekli toprağın temin edilmesi olmuştu. Zaten bir hattın mevcut olduğu Sta. Marta Vadisi'nde, halk, itaatkârdı ve bütün mesele fiyatlandırmanın nasıl olacağıydı. Değerlerin saptanması için, bir komisyon görevlendirildi ve ortaya çıkan güçlük de komisyon üyelerini makul bir biçimde etkilemek yoluyla kendiliğinden çözüldü. Fakat Sulaco'da –asıl demir yolunun gelişmesinin arzu edildiği yerde– bir sorun baş göstermişti. Yüzyıllardır, doğal engellerin arkasına sığınılarak, sıradağların sap kayalıklar, bulutlarla dolu bir körfezin sonsuz sessizliğine açılan sığ liman bahane edilerek burada modern bir teşebbüste bulunulması verimli toprakları ellerinde tutan geri kafalı toprak sahipleri tarafından sürekli engellenmişti. Bütün o eski aristokratik İspanyol aileleri, Don Ambrosio'lar ve Don Fernando'lar gerçekten de, demiryolu hattının kendi topraklarına girişinden hiç hoşlanmıyor ve bundan dolayı güvensizlik duyuyor gibiydiler. Bütün eyalete dağılmış olan kadastro gruplarının kendilerine karşı şiddet kullanılmasıyla tehdit edilerek uyarıldığı görüldü. Öte yandan fiyatların yüksekliğine ilişkin bir takım insafsızca iddialar öne sürüdü. Fakat demiryollarının adamı, hiçbir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

güçlük karşısında yılmamakla övünürdü. Dolayısıyla Sulaco'da kör bağnazlık düşmanca duygularla karşılandığına göre o da kendi hakkı olan şey için ayak diremeden önce aynı duyguyla karşılık verecekti. Hükümet şayet amacına ulaşmak için güç kullanması gerekse bile yeni demiryolu şirketinin yönetim kuruluyla yaptığı sözleşmede üzerine düşen görevleri yerine getirmekle yükümlüydü. Fakat planlarının düzgün işlemesi için en az arzu edilen şey, silahlı bir çatışmaya girilmesiydi. Bu planlar, yoklanmadık tek bir taş altı bile bırakmayacak kadar vaat edici, fazlasıyla geniş ve uzak erişimli idi ve bu yüzden de o da Başkan Diktatör'ü bir dizi tören ve konuşmayı içerecek ve limanın kıyısında ilk kazmanın toprağa vurulmasıyla en muzaffer bir biçimde nihayetlenecek bir gezi için oraya getirtmeyi planlamakta bir sakınca görmedi. Ne de olsa o –yani Don Vincente– kendi adamlarıydı. Devletin en ileri gelenlerinin elde ettiği zaferin cisimleşmiş haliydi. Gerçeklerdi bunlar ve gerçekler bir anlam ifade ediyorsa eğer, diye düşünüyordu kendi kendine Sir John, böylesi bir adamın etkisinin de gerçek olması gerekir ve kendisinin şahsi eylemleri de gereksinim duyduğu uzlaştırıcı etkiyi yaratacaktır. Sta. Marta'da, Sulaco'nun hatta bütün cumhuriyetin en büyük işletmesi olan Gould gümüş madeninin temsilcisi olarak tanınan çok zeki bir avukatın yardımıyla söz konusu geziyi düzenlemeyi başarmıştı. Gerçekten olağanüstü zenginlikte bir madendi burası. Kültürlü ve yetenekli bir adam olduğu açıkça belli olan bu sözde ajan, hiçbir resmi görevi olmaksızın en yüksek hükümet çevrelerinde olağanüstü bir etkiye sahip görünüyordu. Başkan-Diktatör'ün bu yolculuğu yapacağına Sir John'u inandırabilirdi. Buna rağmen, aynı konuşma esnasında General Montero'ya da gitmesi için ısrar ettiğine sonradan pişman oldu.

Savaşın başlangıcında, ülkenin vahşi doğu cephesinde görev yapan sıradan bir yüzbaşı olan General Montero, kaderini Ribiera partisine bağladığında, birtakım özel koşullar, başlangıçta önemsiz görünen bu işbirliğine beklenmedik bir önem kazandırdı. Savaş ona son derece büyük bir şans getirdi ve (bir gün süren umutsuz bir çatışmayı takip eden) Rio Seco zaferi de başarısını taçlandırdı. Hiçbir aristokratik geçmişi olmamasına karşın General, Savaş Bakanı ve Blanco partisinin askeri şefi payelerini elde etti. Ancak o ve erkek kardeşinin birer yetim olduğu, babalarının kendisinin hizmetindeyken hayatını yitirmiş olduğu ünlü bir Avrupalı seyyahın alicenaplığı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sayesinde büyütüldükleri söyleniyordu. Bir başka söylentiye göre de, babaları ormanda bir kömür ocağı işletmekteydi anneleri de ülkenin içlerinden vaftiz edilmiş bir yerliden başka bir şey değildi.

Her ne olursa olsun, Costaguana basını, Montero'nun, sıkıntıların baş gösterdiği dönemin başlangıcında, kendi comandancia'sından Blanco güçlerine katılmak için ormanda yaptığı yürüyüşü, «Son zamanların en kahramanca askeri başarısı» olarak nitelendirmekten pek hoşlanıyordu. Yaklaşık olarak aynı dönemde erkek kardeşi de, görünüşte, bir konsoloslukta sekreter olarak çalışmak üzere gittiği Avrupa'dan, henüz dönmüştü. Bununla birlikte kanun kaçaklarından oluşan küçük bir grup oluşturarak onun başına geçmiş ve gerilla şefi olarak büyük bir başarı sergilemiş ve hemen ardından da barış gerçekleştiğinde başkentin Merkez Komutanlığı göreviyle ödüllendirilmişti.

O zamanlar, Savaştan Sorumlu Bakan, Diktatör'e eşlik etmekteydi. Cumhuriyet'in iyiliği adına demiryolu mensuplarıyla ortak çalışan O. V. İ Şirketi'nin yönetim kurulu, ellerine geçen bu önemli fırsattan yararlanmak isteyerek Kaptan Mitchell'e posta gemisi Juno'yu kullanımına sunması talimatını vermişti. Sta. Marta'dan güneye yolculuk etmekte olan Don Vincente, gemiye, Costaguana'nın en önde gelen limanı olan Cayta'dan binmiş ve deniz yolunu kullanarak Sulaco'ya gelmişti. Fakat demiryolu şirketinin başkanı, yolun nihai ölçümünü yapmakta olan başmühendisiyle buluşmak için, dağları külüstür bir *diligencia* ile aşma cesaretini göstermişti.

Düşmanlığı, mali kaynaklarla her zaman yenilebilecek olan bir işadamı olarak, tabiata karşı duyduğu olanca kayıtsızlığa karşın, demiryolunun ulaşması planlanan en üst noktada kurulan ölçüm kampında bulunduğu süre içerisinde, çevresini saran görüntü karşısında etkilenmekten kendini alamamıştı. Kampa Higuerota'nın karla kaplı dorukları üzerine düşen güneşin son ışınlarının parıltısına yetişemeyecek kadar geç gelmiş olsa da geceyi orada geçirmişti. Sıra sıra simsiyah bazalt kitleleri batıya yaslanmış olarak uzanan bembeyaz alanı tıpkı açık bir kapı gibi çerçevelemekteydi. Yükseklikler, cam gibi berrak havada, her şey çok yakındaymış da, ağırlığı olmayan bir sıvı içerisinde bulunuyormuşçasına apaçık bir sessizliğe batmış gibi görünüyordu ve gelmesi beklenen diligencia'dan gelecek ilk sesi duyabilmek için kulağı sürekli tetikte olan başmühendis

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kaba taşlardan yapılmış bir kulübenin kapısının önünde dururken, karşısındaki görüntüde tıpkı etkileyici bir müzik parçasında olduğu gibi, en üstün inceliğe sahip bir örtülü anlatım ile olağanüstü görkeme sahip bir etkiyle aynı anda bulunmasının mümkün olduğunu aklından geçirerek dağın o muazzam yamacında her an değişmekte olan renk tonlarına dalıp gitmişti.

Sir John, Sierra'nın yüksek dorukları arasında batan güneşin söylediği o muhteşem ve duyulmamış şarkıyı dinleyemeyecek kadar geç geldi oraya. Tutulmuş bacaklarıyla *diligencia*'nın ön tekerleğine basıp aşağıya inerek mühendisle el sıkışmadan önce, güneş şarkısını söyleyip bitirmiş ve koyu alacakaranlığın soluk kesen sessizliğine dalarak kaybolmuştu bile.

Akşam yemeği, iki giriş yerinde, ne kapısı ne de penceresi olmayan daha çok kayadan bir odacığı andıran, taştan yapılmış bir kulübede sunuldu, dışarıda (aşağıdaki ilk vadiden, katır sırtında getirilen) odunlar gürül gürül yanarak ortalığa dalga dalga parıldayan bir ışık yayıyorlardı ve teneke şamdanlarda da iki tane mum –Kendisinin şerefine yakıldığını açıklamışlardı ona- başmühendisin sağında oturan kaba bir tür kamp masasını andıran masanın üzerinde durmaktaydı. Nasıl dostça davranılacağını iyi biliyordu başmühendis. Mühendisin demiryolunun geçeceği yerleri ölçmekle görevli olan yardımcıları da, henüz yaşam yolculuğunun ilkbaharında olmanın kendilerine verdiği parıltıyla orada oturmuş, alçakgönüllülükle kendisini dinlemekteydiler. Yüzleri, soğuk havadan dolayı yanmıştı ve böylesine büyük bir adamda, böylesi bir nezakete tanıklık etmekten dolayı hayli hoşnut oldukları açıkça belliydi.

Daha sonra, gece geç vakit, dışarıda bir aşağı bir yukarı dolaşarak çok eskiden beri tanıdığı başmühendisiyle uzun uzun konuştu. Yetenekleri birbirlerinden ateş ve su kadar ayrı olan bu iki kişinin birlikte görevlendirildikleri ilk iş değildi bu. Dünyayla ilgili aynı bakış açısına sahip olmayan bu iki ayrı kişiliğin birbirleriyle temasından, bütün dünyanın yararına olan bir güç doğuyordu. İnsanların göğüslerinde hudutsuz bir görev aşkı uyandıran ve çözümlenmesi zor bir güçtü bu. Masada oturan, demiryolunun ölçümünün yapılması kendileri için bir yerde yaşam yollarının izlenmesi demek olan genç adamlar arasında da, iş tamamlanmadan önce, ölümle burun buruna gelebilecek birden fazla kişi bulunuyor olabilirdi. Fakat ne olursa

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

olsun, iş tamamlanmalıydı. Neredeyse bir inanç kadar güçlü olacaktı bu itici güç. Ama o kadar da fazla değil yine de. Geçidin tepesini, uçurumların bazalt duvarlarıyla çevrili geniş bir alanın tabanına benzeten, ay ışığının aydınlattığı vadide uykuya dalmış olan kampın sessizliğinde, kalın paltolarına sarılmış olarak ağır ağır dolaşan iki karaltı durdu ve sonra mühendisinin sesinin tane tane anlaşılan şu sözleri söylediği duyuldu:

«Dağları kıpırdatmamız olanaksız.»

Sir John, mühendisinin işaret ettiği şekle bakmak için başını kaldırırken, bu kelimelerin gücünü tam anlamıyla içinde duydu. Bembeyaz Higuerota, ayın altında donmuş bir balon köpüğü gibi, kaya ve toprak gölgelerinin arasından yukarı doğru yükseliyordu. Her şey sakindi ama çok yakında, kamp hayvanları için, gevşek taşlardan kaba bir biçimde inşa edilmiş daire şeklindeki bir ağılın duvarının gerisinde bir yük katırı, ön ayağı ile yere sertçe vurdu ve sonra iki kez, gürültüyle havaya üfledi.

Başmühendis, demiryolunun geçeceği hattın, belki de, Sulaco'nun toprak sahiplerinin önyargılarına bir cevap olarak söylemişti bunu. İnsanların inatçılığının aşmaları gereken engeller arasında en önemsizi olduğu kanısındaydı. Ayrıca bu engelle savaşmak için Charles Gould'un büyük etkisinden de yararlanabilirlerdi oysa ki Higuerota'nın altından bir tünel açmak muazzam bir işti

«Ah, evet! Gould! Nasıl bir adamdır o?»

Sir John, Sta. Marta'da, Charles Gould hakkında pek çok şey duymuştu ve daha fazlasını bilmek istiyordu. Başmühendis, San Tome gümüş madeninin yöneticisinin, bütün o İspanyol Don'lar üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğuna dair kendisine güvence verdi. Ayrıca Sulaco'daki en güzel evlerden birine sahipti ve konukseverliği de, her türlü övgünün ötesine geçiyordu.

«Beni, sanki yıllardır tanıyormuşçasına kabul ettiler.» diye söze başladı. «Küçük hanım, bir nezaket ve cömertlik timsalidir. Onlarla, tam bir ay kaldım. Gould, ölçüm gruplarının organize edilmesinde, bana çok yardımcı oldu. San Tome gümüş madeninin sahibi olması, ona özel bir konum veriyor. Göründüğü kadarıyla, eyaletteki her yetkiliye sözü geçiyor ve dediğim gibi, eyaletin bütün *hidalgolarını* küçük parmağının ucunda oynatabiliyor. Eğer onun öğüdüne uyacak olursanız bütün güçlükler ortadan kalkacaktır çünkü o, bu demiryo-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lunu istiyor. Elbette ne dediğinize de dikkat etmelisiniz. Çünkü o, bir İngiliz ve üstelik son derece de zengin olsa gerek. Holroyd işletmesi de, bu maden işinde onunla birlikte, gerisini, varın, siz düşünün.»

Dışarıda, ağılın alçak duvarının üzerinde yanan küçük ateşlerden birinin önünden boğazına kadar *poncho*'suna[14] sarılmış bir siluetinin geçtiğini görünce, birden sustu. Kendisine yastık olarak kullandığı eyer, yerde, yanan ateşin kızıl parıltılarının ortasında, koyu bir leke meydana getiriyordu.

Sir John, «Birleşik Devletler'den geçerken, dönüşte, Holroyd'u göreceğim.» dedi. «Öğrendiğime göre, bu demiryolunu onlar da istemektelermiş.»

Muhtemelen seslerin çok yakından geldiği için rahatsız oldu ve oturduğu yerden kalkarak sigarasını yakmak için bir kibrit çaktı ve kibritin alevi, güneş yanığı, siyah favorili bir yüzü, dosdoğru ileriye bakan bir çift parlak gözü aydınlattı. Ardından sarındığı *poncho*yu yeniden düzelterek boylu boyunca yere uzandı ve başını tekrar eyere dayadı.

Mühendis, «Bizim kamp şefimiz.» diye söze başladı. «Ölçümlerimizi, Sta. Marta Vadisi'ne kadar uzatacağımız için, onu Sulaco'ya geri göndermem gerekecek. Gerçekten çok işimize yaradı, onu bana O. V. İ.'den Kaptan Mitchell ödünç vermişti. Ne büyük kibarlık. Charles Gould, bana, bu tekliften yararlanmanın yapabileceğim en iyi şey olduğunu söyledi. Görünen o ki, bütün bu katırcıları ve işçileri idare etmeyi çok iyi biliyor. Adamlarımızla en küçük bir sorunumuz bile olmadı. Demiryolu işçilerimizden bazılarıyla birlikte, Sulaco'ya kadar, *diligencia*'nıza eşlik edecek. Yollar çok bozuk. Onun yanınızda olması sizi pek çok sıkıntıdan kurtaracaktır. Sizi, aşağıya ininceye dek, tıpkı babanızmış gibi, sizi koruyup gözeteceğine dair söz verdi bana.»

Bu kamp şefi, Sulaco'daki bütün Avrupalı'ların, Kaptan Mitchell'in hatalı telaffuzunu taklit ederek Nostromo diye çağırmayı adet edindikleri İtalyan gemiciden başkası değildi. Ve gerçekten de, Sir John'un, daha sonra Mrs. Gould'a da itiraf ettiği gibi bu az konuşan fakat her an emre amade bu adam, yolun bozuk kısımlarında, kendisine göz kulak olma görevini kusursuzca yerine getirmişti.

---

(14) (İsp.) Kepenek, baştan giyilen yağmurluk.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

6

O sıralarda, Nostromo, Kaptan Mitchell'in yaptığı keşfin taşıdığı olağanüstü değere yönelik görüşünü en yüksek noktasına çıkarmaya yetecek kadar uzun bir süredir ülkede bulunmaktaydı. Ve açıkça söylemek gerekirse, gerçekten de, sahip olunmakla haklı olarak övünülebilecek paha biçilmez elemanlardan biriydi. Kaptan Mitchell, insan sarrafı olmakla övünürdü –Fakat bencil bir insan değildi– Ve duyduğu gururun masumiyeti de, onda «Size bir süreliğine Capataz de Cargadores'imi vereyim» deme hastalığını geliştirmişti ki bu da, Nostromo'nun, insanların başı sıkışınca yardımına çağıracağı bir yardım meleği, –kendi yaşam çevresinde bir etkinlik dehası- olarak er ya da geç Sulaco'daki bütün Avrupalılar ile kişisel bir ilişkiye sokacaktı

«Bu adam bana sadıktır, ruhen ve bedenen. «Kaptan Mitchell, böyle söylerdi hep ve belki de, kimsenin neden böyle olduğunu açıklayamamasına karşın aralarındaki ilişkiye şöyle bir göz atmak, bu ifadenin doğruluğundan şüphe etmeyi imkânsız kılardı sadece insanın –örneğin– yarım ağızla, umutsuzca attığı küçük bir kahkahayla bütün insanlığa duyduğu yoğun güvensizliği bir şekilde açığa vuran Dr. Monygham'ınki gibi kötü ve alışılmadık bir karaktere sahip olmaması koşuluyla. Ancak bu sözlerden Dr. Monygham'ın sözlerini ve kahkahalarını bol keseden cömertçe harcayan biri olduğu anlaşılmasın sakın. İyiliği üzerinde olduğu zamanlar, sinsice suskunluğa gömülürdü. Kötü olduğu zamanlarda ise insanlar, onun dilindeki apaçık iğnecilikten ürkerlerdi. Sadece Mrs. Gould, onun insanların amaçlarına ilişkin duyduğu güvensizliği makul sınırlar içinde tutabilirdi fakat ona bile (Nostromo ile ilgisi olmayan bir konuda ve kendisi için kibar sayılabilecek bir tonla) bir keresinde şöyle demişti: «Gerçekten de, bir insandan, diğer insanlar hakkında, kendisi için düşünebildiğinden daha iyi şeyler düşünmesini beklemek akılsızlık olurdu.»

Mrs. Gould ise, bu sözler üzerine, aceleyle konuyu kapatmıştı. İngiliz doktor hakkında, tuhaf dedikodular dolaşıyordu ortalıkta. Kulaktan kulağa fısıldandığına göre, yıllar önce, Guzman Bento'nun zamanında, bir komploya karışmış. Ancak insanların açıklamasına göre komplo daha başından ortaya çıkarılmış ve kanlı bir biçimde bastırılmış. Saçları ağarmıştı artık, sakalsız, buruş buruş yüzü

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ise tuğla tozu rengindeydi, iri kareli flanel gömleği ve eski, lekeli Panama şapkası, Sulaco'nun tutuculuğuna karşı apaçık bir meydan okumaydı. Eğer giysilerinin kusursuz temizliği olmasaydı, rahatlıkla, dünyanın hemen hemen tüm egzotik yerlerde yaşayan yabancıların saygınlığına gölge düşüren o çulsuz Avrupalılardan biri sanılabilirdi. Anayasa Caddesi boyunca, güzel yüzleriyle balkonları süsleyen Sulaco'nun genç hanımları, kareli flanel gömleği üzerine özensizce atıverilmiş kısacık keten ceketi, öne eğilmiş bacağı ve aksayan adımlarla onun geçtiğini gördüklerinde, birbirlerine şöyle derlerdi: «Senor doktor, işte yine, Dona Emilia'ya gidiyor. Üzerine küçücük ceketini giymiş yine.» Söyledikleri doğruydu. Fakat onların basit zekalarının gözden kaçırdığı, gizli ve daha derin bir anlam vardı. Üstelik doktor üzerine fazla da yormuyorlardı kafalarını. O, yaşlı, çirkin, bilgili ve eğer sıradan kimselerin olduğunu düşündükleri gibi birazcık büyücü değilse eğer, bir parça «*loco*» yani deliydi. Küçük, beyaz ceket ise, gerçekte, Mrs. Gould'un üzerindeki insanileştirici etkisine karşılık verilmiş bir taviz anlamını taşımaktaydı. Doktor, şüpheciliği, sivri konuşmaları ile, kentte İngiliz Senora olarak bilinen kadının kişiliğine duyduğu büyük saygıyı ifade etmek için bundan başka bir yol bulamamıştı. Duyduğu bu hürmet hissini, gerçekten çok ciddi bir biçimde sunuyordu ona ki, bu da onun karakterine ve alışkanlıklarına sahip bir adam için hiç de önemsiz ve küçümsenecek bir şey değildi. Mrs. Gould da, bunu çok iyi hissetmekteydi. Zira onu, bu dikkate değer saygı gösterisinde bulunmaya zorlamayı hiçbir zaman aklından geçirmemişti.

Eski İspanyol tarzı evini (Sulaco'daki en güzel örneklerden biriydi bu.) yaşamın küçük lütuflarının dağıtılması için açık tutardı. Değerleri hemen algılamaya açık duyuları kendisine yol gösterdiği için sadelik ve zarafetle dağıtırdı bu lütufları. İnce özveri gölgelerinden ve evrensel bir kavrayış telkin etmekten oluşan insan ilişkileri sanatında son derece yetenekliydi. Carles Gould (Gould ailesi üç kuşaktır Costaguana'da yaşıyordu ve eğitim görmek ve kendilerine eş seçmek için daima İngiltere'ye giderlerdi.) tıpkı diğer erkekler gibi, bir kızın sağlıklı işleyen mantığına aşık olduğunu düşünmüştü hep ama bu düşüncesi, örneğin aralarında gençlerin en gencinden yaşlı başlı kamp şefine kadar bütün ölçüm kampının, Sierra'nın yüksek rakımlı tepeleri arasında, Mrs. Gould'un evinin adını bu kadar sık

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

zikretme fırsatını neden bulduklarını açıklamıyordu. Eğer biri çıkıp da, ona, Sulaco'nun daima karla kaplı tepelerinde kendisinin her zaman hatırlandığını söyleyecek olsa, şaşkınlıktan gri gözlerini iri iri açar, hafif bir kahkaha ile kendisinin onlar için hiçbir şey yapmadığını söyleyerek buna karşı koyardı. Fakat ardından, belleğini biraz yoklayınca, bu duruma bir açıklama getirirdi: «Elbette, bu çocukların, şöyle ya da böyle, burada hoş karşılanmaları öylesine şaşırtıcı ki. Sonra, bir de sıla hasreti çekiyorlar sanırım. Hem bence her insan daima bir parça sıla hasret çekmeli.»

O, sıla hasreti çeken insanlar için, daima üzüntü duyardı.

Kendisinden önce, babası gibi bu ülkede doğmuş olan, ince, uzun yapılı, kızıl bıyıkları, muntazam çenesi, açık mavi gözleri, kumral saçları ile ince, uzun, taze ve kırmızı suratıyla Charles Gould, denizaşırı ülkelerden yeni dönmüş birini andırırdı. Büyükbabası, bağımsızlık savaşında, Bolivar komutası altında, Carabobo savaş alanında, büyük kurtarıcı tarafından ülkesinin kurtarıcıları olarak selamlanmış olan ünlü İngiliz lejyonuna mensuptu. Charles Gould'un amcalarından biri, Federasyon günlerinde, Sulaco eyaletine (O zamanlarda, Sulaco, bir devletti) başkan seçilmişti ve daha sonra da Birlik yanlısı acımasız General Guzman Bento tarafından, bir kilisenin duvarının dibinde, kurşuna dizilmişti. Popüler bir halk söylencesine göre, cesedi Sta. Marta'daki Assumption Kilisesi'nin avlusunda bulunan tuğla mezarından bizzat şeytan tarafından kaçırılan kana susamış hayalet olarak şöhretinin zirvesine ulaşan ve daha sonra Ebedi Başkan sıfatını alacak olan, acımasız ve gaddar zorbalığı ile meşhur aynı Guzman Bento'dan başkası değildi. En azından, büyük mihrabın önündeki çirkin tuğladan sandukanın kenarındaki deliğe korku ile bakmak için kiliseye doluşan yalınayak kalabalığa, rahiplerin onun ortadan kayboluşuna getirdiği açıklama böyleydi.

Zalimliği hâlâ belleklerde olan Guzman Bento'nun ölüme gönderdiği tek kişi, Charles Gould'un amcası değildi fakat aristokrasi davası uğruna şehit olmuş bir akraba ile Sulaco Oligarşisi (Guzman Bento'nun zamanında kullanılan deyim buydu; şimdi Blancolar olarak adlandırılıyorlardı ve federasyon düşüncesinden de vazgeçmişlerdi.) yani saf İspanyol kanı taşıyan aileler Charles Gould'u, kendilerinden biri olarak kabul ediyorlardı. Böylesi bir soy kütüğü ile hiç kimse Don Carlos Gould'dan daha fazla Costaguanalı olamazdı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

fakat yüz hatları öylesine tipikti ki sıradan insanların gözünde yine de o bir İngilizdi sadece. Sulaco'lu bir İngiliz. Sıradan bir turistten, her ne kadar o günlerde, Sulaco'da pek bilinmiyorsa da, bir tür kafir hacıdan daha fazla İngilize benziyordu. Sulaco'ya en son kafileyle gelen, genç demiryolu mühendislerinden, yayımlanışından iki ay sonra yahut daha da geç bir vakitte karısının misafir odasına ulaşan Punch dergilerinde bulunan avcı resimlerinden daha çok benziyordu İngilize. Onun İspanyolcayı (yerlilerin deyimiyle Kastilya dilini) veya taşralıların Kızılderili lehçesini bu kadar tabii bir biçimde konuştuğunu duymak hayli şaşırtıcı oluyordu. Aksanı, hiçbir zaman İngilizceye çalmamıştı fakat bütün bu Costaguanalı Gould soyunda (kurtarıcılar, kaşifler, kahve yetiştiricileri, tüccarlar, devrimcilerde) öylesine silinemez bir şey vardı ki, kendine has bir binicilik stiline sahip olan bir anakarada, üçüncü kuşağın yegane temsilcisi olan o, at sırtındayken bile tam bir İngiliz gibi görünmeyi sürdürüyordu. Dünyada, kendilerinden başka kimsenin at binmeyi bilmediğini düşünen –geniş ovaların insanları– Llanero'ların, onunla alay etmiş olmak için söyledikleri sözler değildi bunlar. Charles Gould, kendisine en uygun düşen kibirli deyimi kullanırsak, tıpkı bir *centaur*[15] gibi biniyordu ata. At binmek, özel bir spor türü değildi onun için, kafası ve bacakları sağlam bir insan için, dosdoğru yürümek ne anlama geliyorsa binicilik de onun için o kadar doğal bir yetenekti; fakat yine de, İngiliz elbiseleri içinde ve yurtdışından getirtilmiş eyer takımı üzerinde, öküz arabalarının açtığı derin izlerin yanından eşkin bir gidişle madene giderken sanki dünyanın öbür ucundaki yeşil bir çayırlıktan hızlı ve kolay *pasotrotesiyle* Costaguana'ya o anda gelmiş gibi görünürdü.

Geçtiği yol, yaşlı Giorgio Viola'nın nefret ettiği eski İspanyol yolu –yaygın deyişle Camino Real uzanırdı; gölgesi artık ülkeyi terk etmiş olan, krallık devrinden kalma tek izdi bu yol ve bu ad da Alameda'nın girişinde, IV. Carlos'un, ağaçlara karşın bembeyaz yükselen ve taşradan gelenler ile kasabaya gelip de heykelin kaidesi çevresindeki merdivenlerde uyuyan dilenciler tarafından da kısaca taştan at olarak bilinen at sırtındaki büyük heykelinden geliyordu. Öteki Carlos –Don Carlos Gould ise taşları ayrık kaldırım üzerinde

(15) Yunan mitolojisinde, belden aşağısı, at, yukarısı insan biçiminde olan yaratık.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nalların hızlı vuruşlarıyla sola dönerken İngiliz giysileri içinde en az heykel kadar aykırı fakat *lepero*'ların üzerinde yükselen kaidesinde atının dizginlerini tutan ve mermerden elini tüylü şapkasının yine mermerden kenarına doğru kaldırmış olan süvariden çok daha uygundu çevreye.

At sırtındaki kralın belli belirsiz bir selam verişi andıran duruşuyla, yılların getirdiği soğuk, sıcak, kar ve yağmur ile renk değiştirmiş heykeli, ondan adını bile çalmış olan politik değişikliklere göğüs geren gizemli bir yüreği temsil ediyordu sanki. Fakat düzgün biçimli, ak gözlü, koyu kül rengi atının sırtındaki, halkın son derece iyi tanıdığı canlı ve arzulu diğer atlı da İngiliz ceketinin altındaki kalbinden geçenleri açığa vuruyor değildi. Zihni, Avrupa'da, kendi ülkesindeki özel ve kamusal ahlak kurallarının tutkudan yoksun sağlamlığına sığınırmışçasına kararlı dengesini muhafaza ediyordu. Sulacolu hanımların yüzlerini parlak ve çok güzel, inci tozuyla kaplamalarını, şehirdeki garip dedikoduları, hiç bitmeyen politik çalkantıları, kendisine yoldan çıkmış çocukların, korkunç bir ciddiyetle oynadıkları çocukça ve kana susamış bir cinayet ve soygun oyunu gibi gelen bitip tükenmek bilmeyen «vatanı kurtarma» girişimlerini, bunların hepsini, aynı sükunetle karşılardı. Costaguana'daki hayatının ilk günlerinde, küçük hanım, ülkede olup bitenleri, kullanılan yöntemlerin rastlantısal gaddarlığını aldığı kadar ciddiye alamamanın verdiği hiddetle yumruklarını sıkardı. Onlarda budalaca bir gösterişler komedisi görürdü fakat aslında kendi korkunç öfkesinin dışında gerçek olan hemen hemen hiçbir şey yoktu onlarda. Charles ise son derece sakin bir biçimde uzun bıyıklarını burarak bunların hiçbirini tartışmaya razı olmazdı. Yine de, bir keresinde, kibarca, şöyle dedi ona: «Hayatım, benim de burada doğduğumu unutmuş görünüyorsun.»

Bu birkaç kelime sanki birden bire gelen bir ifşaatı ortaya koyuyormuşçasına durdurdu onu. Belki de sadece, bu ülkede doğmuş olmak gerçeğiydi farkı bu yaratan. Kocasına sonsuz güven besliyordu; her zaman beslemişti. Kocası onun duygusallıktan uzak oluşundan, yaşamını mantık çizgisine oturtarak yaşamasından çok etkilenmişti. Sokağın karşısındaki komşuları çeşitli Avrupa ülkelerinde birçok defalar ülkesini temsil etmiş (Bu arada, zorba Guzman Bento zamanında da politik mahkûm olarak sayısız hakaretlere maruz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kalmış) olan Don Jose Avallenos, Dona Emilia'nın misafir odasında, Carlos'un, gerçek vatanseverliğe sahip bir kalp ile karakterinin İngilizlere özgü bütün niteliklere sahip olduğunu söylemişti.

Mrs. Gould, gözlerini kocasının ince, kırmızı ve güneş yanığı yüzüne çevirir fakat yüzünde, kendi vatanseverliği üzerine söylenen şeyleri duymuş olduğunu belli eden en küçük bir titreşim göremezdi. Ya da maden dönüşü atından henüz inmiş olurdu; günün en sıcak saatlerine aldırış etmeyecek kadar İngilizdi o da. Beyaz ketenden yapılmış, kırmızı kuşaklı uşak üniforması içinde, Basilio, avluda, ağır kunt mahmuzlarını çözmek için topuklarının gerisinde, bir an yere çömelir ve ancak o zaman Senor Yönetici merdivenlerden çıkarak koridora yönelirdi. Kemerlerin sütunlarını birleştiren korkuluk boyunca sıralanmış dizi dizi saksıların içindeki bitkiler, *corredor*'u, ev yaşamının sessiz saatlerini, kayrak taşları üzerine düşen ışık ve gölgelerin yer değiştirmesine göre belirlendiği bir Güney Amerika evinin gerçek yuvası olan bu taş döşeli avludan gizliyordu.

Senor Avallenos, hemen hemen her gün, saat beşte bu avludan geçerdi. Gelmek için tam çay saatini seçerdi, zira Dona Emilia'nın evindeki İngiliz adetleri, ona, Londra'da, St. James Sarayı'nda tam yetkili elçi olarak bulunduğu günleri anımsatıyordu. Çay sevmezdi ve genellikle, Amerikan sandalyesinde, küçük zarif ve parlak çizmelerini sandalyenin ayak dayama yerlerinde çaprazlamış olarak sallanırken, çay fincanını uzun bir süre boyunca elinden bırakmadan, onun yaşındaki bir adam için şaşılacak derecede tatlı bir biçimde konuşup dururdu. Kısa kesilmiş saçları bembeyazdı, gözleriyse kömür karası.

Charles Gould'un, *sala*'dan içeri girdiğini gördüğünde, hafifçe başını sallar ama çektiği nutku bitirene kadar konuşmaya devam ederdi. Sadece şöyle derdi:

«Carlos, dostum, günün en sıcak zamanında, San Tome'den buraya kadar at sürdün. Tam İngilizlere özgü bir davranış. Hayır mı? Nedir Peki?»

Çayını, bir yudumda sonuna kadar içip bitirirdi. Bu eylemini, şaşmaz bir biçimde, hafif bir titreme ve alçak sesle, gayri ihtiyari bir «br-r-r-r» ünlemi takip eder ve ardından aceleyle ilave ederdi: «Nefis!»

Sonra, boş fincanı, gülümseyerek elini uzatan genç dostunun eline tutuşturarak Birleşik Amerika'dan ithal edilmiş türden bir sa-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lıncaklı sandalyede vücudunu bir öne bir arkaya sallarken, sadece akıcı konuşmuş olmanın verdiği zevk için San Tome madeninin ülkeye yararları üzerine konuşmaya devam ederdi. Casa Gould'un en geniş misafir odasının tavanı beyaz başının çok üzerinde uzanırdı. Tavanın bu yüksekliği, deri kaplı, düz arkalıklı, kahverengi ağaçtan yapılmış, ağır İspanyol sandalyeleri ile patlayana kadar çelik yaylar ve at kılları tıkınmış, çömelmiş küçük tuhaf yaratıkları andıran alçak, her tarafı yastıklarla dolu Avrupa mobilyalarından oluşan karışımı cüceleştiriyordu. Sehpalar üzerinde, ufak tefek süs eşyaları duruyordu; mermer konsolların üzerlerinde duvarlara monte edilmiş aynalar; her birinin ucunda derin kanepelerin bulunduğu iki koltuk grubu altına yayılmış kare biçimli halılar; kırmızı tuğladan döşemenin her yanına yayılmış daha küçük halılar, balkona açılan ve her iki yanından, koyu renkli perdelerin dikine katlarının sarktığı, tavandan yere kadar inen üç pencere vardı salonda. Eski günlerin olanca görkemi, zarif bir çuha çiçeği rengine boyanmış, dört tane pürüzsüz, yüksek duvar arasında geziniyordu ve Mrs. Gould, küçük başı ve saçlarının parıldayan bukleleriyle, bir muslin ve dantel bulutunun ortasında, ince uzun bir maun masanın önünde oturuyor ve tıpkı gümüş ve porselen taslarda sunulan nefis iksirlerin önünde, hafifçe poz veren bir peri kızını andırıyordu.

Mrs. Gould, San Tome madeninin tarihini biliyordu. Çalıştığı İlk günlerinde daha çok esirlerin sırtlarında şaklayan kırbaçlar sayesinde orayı öğrenmiş ve elde edilen ürünün bedeli, ağırlığınca insan kemiğiyle ödenmişti. Yerli kabilelerinin tümü, bu sömürü sonucunda yok olup gitmişti ve ondan sonra, maden, kullandığı bu ilkel metotla, midesine kaç tane ceset atılırsa atılsın, yeterli kâr elde edilemediği için terk edilmişti. Böylece de unutulmuştu. Yeniden keşfedilişi, ancak, Bağımsızlık Savaşı'ndan sonra olmuştu. Bir İngiliz şirketi, madeni çalıştırma hakkını elde etmiş ve öyle zengin bir damar bulunmuştu ki, artık ne birbirini takip eden hükümetlerin koyduğu ölçüsüz vergiler ne de şirketin topladığı ücretli madenciler kalabalığına askere alma memurlarının dönem dönem yaptığı baskınlar, şirketin gösterdiği direnci kıramadı. Fakat sonunda, ünlü Guzman Bento'nun ölümünü takip eden, birbiri ardına yayımlanan resmi bildirilerin uzun süren kargaşası boyunca, başkentten gönderilen görevliler tarafından isyana teşvik edilen yerli madenciler, İngiliz şef-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lerine başkaldırdılar ve tümünü tek tek öldürdüler. Bu olayın hemen ardından alınan kamulaştırma kararını Sta. Marta'da yayımlanan Diario Official tam olarak şu sözlerle veriyordu: «Servet aramak için, yoksul bir durumda geldikleri bir ülkeyle sevgiyle değil sadece kendi kirli amaçları doğrultusunda hareket eden yabancıların ezici baskısına haklı olarak kızan San Tome'nin madenci halkı... vb.»

Ve şu sözlerle son buluyordu: «Devlet başkanı sahip olduğu merhametin bütün gücünü ortaya koymaya kararlıdır. Şimdi, uluslararası, insancıl, ilahi ve her türlü yasaya uygun olmak üzere, milli bir servet olarak kamuya intikal etmiş olan maden, liberal prensiplerin kutsal savunmasını gerçekleştirmek üzere çekilmiş olan kılıç, sevgili ülkemizin mutluluğunu güvence altına alma görevini sona erdirinceye kadar kapalı kalacaktır.»

Ve bu, birbirini takip eden uzun seneler boyunca, San Tome madeninin sonu oldu. Hükümetin bu talandan ne gibi bir çıkar elde etmeyi umduğunu söylemek bugün için olanaksız. Costaguana, kurbanların ailelerine bir kan parası olarak çok düşük bir miktar ödemekle yükümlü kılındı ve daha sonra da sorun, bir diplomatik yazışma konusu olmaktan çıktı. Bir başka hükümetin, madenin gelir getirecek bir varlık olduğunu anımsaması daha sonraya rastlar. Sıradan bir Costaguana hükümetiydi bu –Altı yıl içinde, dördüncüsü. Fakat madenin sunacağı fırsatları gerçekçi bir biçimde değerlendirmeyi başardı. San Tome madeninin kendi ellerinde değersizleştiğini gizliden gizliye kabul etti fakat duruma daha derinlemesine bir bakış açısıyla bakılacak olursa, gümüş madeninin, metalin yeraltından çıkarılması gibi bayağı bir işten başka, çok çeşitli amaçlar için de kullanılabileceği kanısına vardılar. Uzun bir süredir Costaguana'nın en zengin tüccarlarından biri olan, Charles Gould'un babası, birbirinin peşi sıra iş başına gelen hükümetlere sürekli borç vermek zorunda bırakıldığı için, servetinin önemli bir bölümünü zaten kaybetmiş durumdaydı. Olayları ve durumları, soğukkanlılıkla değerlendirebilme yetisine sahip bir adamdı, alacaklarını zorla tahsil etmeyi hiçbir zaman düşünmemişti ve ne zaman ki, birden bire, alacaklarının tümüne karşılık San Tome gümüş madenini işletme hakkı, süresiz olarak kendisine verildiğinde, heyecanı son haddine ulaştı. Hükümetlerin neler yapabileceği konusunda pek çok yönden deneyim sahibiydi. Gerçekten de, onun, bu maceraya girişirken, beslediği niyet, her ne

kadar kapalı kapılar ardında inceden inceye düşünülmüş olsa da, kendisine imzalaması için aceleyle sunulan belgenin ön yüzünde, apaçık bir biçimde okunuyordu. Zira şartnamenin üçüncü ve en önemli maddesi, imtiyaz sahibinin, madenden elde edileceği öngörülen verimden Hükümet'in payına düşen kısmın beş yıllık tutarının bir kerede ve peşin olarak ödenmesi koşulunu getiriyordu.

Baba Mr. Gould, pek çok kanıt ileri sürmek ve bir çok kez ricada bulunmak suretiyle, şartnamenin bu ölümcül maddesini geçersiz kılmaya çalıştı fakat girişimleri sonuçsuz kaldı. Madencilik hakkında hiçbir bilgisi yoktu, elinde sahip olduğu imtiyazı Avrupa pazarlarına sokabilmek için hiçbir araç yoktu zaten ortada işletilecek bir maden de yoktu. Binalar yakılıp yıkılmış, maden ocağı yerle bir edilmişti, madenciler o çevreyi yıllar önce terk etmişlerdi ve madene giden yol da, tıpkı bir deniz tarafından yutulmuş gibi, bir tropik bitkiler seli altında kaybolmuştu ve ana galeri de girişin yüz yarda ötesine dek çökmüştü. Artık terk edilmiş bir maden olma özelliğini bile yitirmiş; Sierra'nın yabani, ulaşılmaz ve kayalık bir geçidi haline gelmişti. Toprağı tıpkı bir hasır gibi örten dikenli sarmaşık tabakasının altında, kömürleşmiş yıkık ağaç kalıntılarından, parçalanmış tuğla yığınlarından ve birkaç, paslı ve şekilsiz demir parçasından başka bir şey bulunamazdı burada. Baba Mr. Gould, bu terk edilmiş ve ıssız yerin daimi sahibi olmayı arzu etmiyordu gerçekten de gecenin sakin görüntüleri arasında madenin hayalinin zihnine canlanması onu ter içinde bırakıyor, saatler boyunca huzursuz ediyor, uykusunu kaçırıyordu.

Rastlantıya bakın ki, devrin Maliye bakanı, ne yazık ki, yıllarca önce, Mr. Gould'un küçük bir parasal yardımda bulunmayı geri çevirdiği bir adamdı, Mr. Gould, reddediş gerekçesi olarak ricada bulunan kişinin, adı kötüye çıkmış bir kumarbaz ve dolandırıcı olduğunu üstelik yargıçlık ettiği uzak bir eyalette, zengin bir ranchero'yu[16] zor kullanılarak yapılan soyguna karıştığı hemen hemen doğruydu. Bu politikacı, şimdiki yüksek mevkiine ulaştığında, yapılan kötülüğü, Senor Gould'a iyilikle ödemek istediğini beyan etmişti –Zavallı adam. Bu kararlılığını, Sta. Marta'nın salonlarında, öylesine yumuşak ve bağışlamaz bir biçimde ve öylesine kötücül bakışlarla

(16) (İsp.) Çiftlik.

tekrar tekrar doğrulamıştı ki, Mr. Gould'un en samimi arkadaşları, ona, imtiyaz işinden vazgeçilmesi için, hiçbir şekilde rüşvet yoluna başvurmamasını içtenlikle tavsiye ettiler. Zira bunun hiçbir faydası olmayacaktı. Gerçekten de, pek de güven verici bir hareket tarzı sayıldığı söylenemezdi. Fransız asıllı ve kendi dediğine göre, yüksek rütbeli bir subayın (officier superieur de l'armee) kızı olan ve Finans Bakanlığı'nın bitişiğindeki, devlet mülkiyetine geçirilmiş bir manastırda ikamet etmesine izin verilmiş, iri yarı ve yüksek sesle konuşan bir kadının görüşü de bu yöndeydi. İşte bu süslü püslü şahıs, Mr. Gould adına, uygun bir biçimde ve makul bir hediyeyle kendisine yaklaşan adama bakmış ve umutsuzlukla başını sallamıştı. İyi bir tabiata sahipti bu hanım ve umutsuzluğu da yapmacık değildi. Başaramayacağı bir işin karşılığında para kabul edemeyeceği kanaatindeydi. Mr. Gould'un, bu nazik görevi üstlenmiş olan arkadaşı, daha sonra, o hanımın, kendisinin o güne dek karşılaştığı Hükümet ile uzaktan veya yakından ilişki içinde bulunan insanlar arasında en dürüstü olduğunu söyleyip duracaktı. Kendisi için çok tabii olan kısık bir ses tonu ile ve yiğitçe «Hayır olmaz» demiş ve sonra bir subayın yetim kalmış kızından ziyade ebeveynleri bilinmeyen bir çocuğa daha uygun düşecek deyimler kullanarak «Kesinlikle olmaz.» diye devam etmişti. «No; it's no go. Pas moyen, mon garcon. C'est dommage, tout de meme. Ah! Zut! Je ne vole pas mon monde. Je ne suis pas ministre-moi! Vous pouvez emporter votre petit sac.»[17]

Bir an, kırmızı dudaklarını ısırarak yüksek mevkilerde, kendi nüfuzunu pazarlarken kullandığı katı prensiplerin zorbalığına içten içe esef etmişti. Sonra da, manidar bir biçimde ve hafifçe sabırsızlanarak «Allez,» diye ilave etmişti. «Et dites bien a votre bonhomme-entendez-vous?- qu'il faut qavaler la pilule.»[18]

Böylesi bir uyarıdan sonra teslim olup kağıdı imzalamak ve istenen meblağı ödemekten başka yapacak bir şey kalmıyordu. Mr. Gould, söz konusu hapı yuttu, hap sanki öylesine etkili bir zehirden terkip edilmişti ki, doğrudan beynine etki etti. Sonra maden hasta-

(17) Oh, hayır; Katiyen olmaz. Olmaz, yavrucuğum, ne desen boşuna. Allah, kahretsin! Bana başvuranları soymam ben. Bakan değilim ki ben! Küçük çantanı alıp gidebilirsin.

(18) Gidin ve dostunuza deyin ki –İşitiyor musunuz?– hapı yutmaktan başka çaresi yok.

lığına tutuldu birdenbire ve eğlendirici edebiyata son derece vakıf olduğu için de, maden, omuzlarına çökmüş bir denizin yaşlı adamı[19] Bir de vampirler görmeye rüyalarında. Mr. Gould, işe, duygusal açıdan baktığı için, yeni konumunun olumsuzluklarını gözünde büyütüyordu. Costaguana'daki konumu, şimdi, eskisinden daha kötü değildi. Fakat insan, son derece kötümser bir varlıktır ve kendi kesesinin maruz kaldığı bu ölçüsüz derecede hakaretimiz onu bir hayli rahatsız etmekteydi. Guzman Bento'nun ölümünün ardından, etrafındaki herkes, hükümetçilik ve devrimcilik oyunu oynayan tuhaf ve cani ruhlu çeteler tarafından soyulmaktaydı. Kendi yaşadığı tecrübeler, ona, yaptıkları yağma, yasal yönden elde etmeyi umduklarından ne kadar az olursa olsun, Başkanlık Sarayı'nı ele geçiren hiçbir çete, soygunlarına bahane bulamayacak denli beceriksizlik etmediğini öğretmişti. Bostan korkuluklarından oluşan, başarıya ulaşmış baldırı çıplaklar ordusunun sıradan herhangi bir albayı, kendisinin on bin dolarlık bir servete sahip olma hakkını, herhangi bir sıradan vatandaşa zor kullanarak ve kesinlikle kabul ettirebilirdi ama bu arada, bütün umudunu, koşullar ne olursa olsun, bin dolardan daha az olmayan bir bahşiş üzerine, değişmez bir biçimde bağlamış olurdu. Bunu çok iyi biliyordu Mr. Gould ve tam bir boyun eğmişliğe sığınmış, daha iyi zamanların gelmesini bekliyordu. Fakat böylesine yasallık ve iş adı altında soyulmak, dayanılmaz geliyordu ona. Baba Mr. Gould'un saygın ve basiretli kişiliğinde bir kusur vardı: Biçime, haddinden fazla önem verirdi. Görüşleri önyargılarla bulanmış bütün insanlarda bu, ortak bir kusurdur. Ona göre, bu işte, yolundan saptırılmış bir adaletin uğursuzluğu vardı ve bu da, onun güçlü yapısını ahlaki bir çöküntüye uğratıyordu. Sürekli, «Bu, er ya da geç, günün birinde beni öldürecek» deyip duruyordu. Ve gerçekten de, o günden sonra, yüksek ateşten, karaciğer ağrılarından ve en çok da, başka bir şey düşünememek gibi rahatsızlık verici bir duruma düşmekten yakınır oldu. Maliye Bakanı, onun intikamındaki ince kurnazlığı kavrayabilecek yetenekten yoksundu. En sonunda, Mr. Gould'un, o zamanlar, eğitimi nedeniyle, İngiltere dışında bulu-

(19) Bin Bir Gece Masalları'nda geçen Sinbad hikayesinde, Denizin Yaşlı Adamı, Sinbad'ın sırtına yapışır; sonunda Sinbad, ancak sarhoş ederek kurtulabilir ondan. Burada ise, bu terim, insanın kendini ancak büyük çaba harcayarak ve kurnazlıklar yaparak kurtulabildiği ağır bir yükü simgelemektedir.

nan on dört yaşındaki oğluna yazdığı mektuplarda bile, madenden başka neredeyse hiçbir şeyden bahsedilmez oldu. Adaletsizlikten, baskıdan, zulümden dolayı inliyordu. Hangi bakış açısından bakılırsa bakılsın, madene sahip olmanın ölümcül sonuçlarına maruz kaldığını, aklına gelen, kasvetli bütün çıkarsamaları, bu lanetin, apaçık ilahi karakterine duyduğu nefreti dile getiren sayfalar dolduruyordu. Zira madenin imtiyazı, sonsuza dek, kendisine ve kendisinden sonra gelecek kuşaklara bağışlanmıştı. Oğluna hiçbir zaman, Costaguana'ya dönmemesi, o aşağılık imtiyaza bulaşmış olacağı için oradaki mirasından, hiçbir zaman, herhangi bir hak iddia etmemesi için yalvarıyordu, ona kesinlikle dokunmamalı hatta yaklaşmamalıydı bile, Amerika'nın var olduğunu unutup Avrupa'da bir ticari kariyer yapmanın peşinde koşmalıydı. Ve her mektup, bu hırsızlar, entrikacılar ve eşkıyalar ininde, haddinden fazla kalmış olduğu için kendi kendisine yaptığı acı sitemlerle sonlanıyordu.

Bir insana, bir gümüş madenine sahip olduğu için geleceğinin karanlık olduğunun tekrar tekrar hatırlatılması, on dört yaşındayken, kendisi için birincil derecede önem taşıyan bir konu değildir fakat şeklen, bir dereceye kadar merak ve ilgi uyandırması beklenir. Zaman içinde, önceleri kızgınlığı dile getiren feryatlar tarafından şaşkına dönmekle birlikte daha çok babası için üzüntü duyan çocuk, giderek, oyun ve çalışmadan arta kalan zamanlarında, gittikçe daha çok, kafasında, konuyu evirip çevirmeye başladı. Yaklaşık olarak bir yıl içinde, mektuplarda kullanılan dilden, zavallı Harry Amcanın çok uzun yıllar önce, askerler tarafından vurularak öldürüldüğü Costaguana Cumhuriyeti'nin Sulaco eyaletinde bir gümüş madeni bulunduğuna dair kesin bir fikir sahibi oldu. Aynı zamanda, söz konusu madenle bağlantılı olarak babasının, «parça parça edip başkanların, yargıçların ve devlet bakanlarının suratına fırlatmayı» şiddetle arzu ettiği bir kağıt üzerinde yazıldığı belli olan «haksız Gould İmtiyazı» diye bir şey söz konusuydu. Ve kendisinin dikkat ettiği kadarıyla, bu insanların adları bütün bir yıl içinde, pek nadir olarak aynı kalmasına rağmen kendisinin bu arzusu hiç değişmiyordu. Bu arzu, (Çünkü bu işte bir adaletsizlik söz konusuydu.) her ne kadar, bu durumun neden adaletsizce olduğunu bilmemesine rağmen, çocuğa son derece doğal geliyordu. Sonraları, zihinsel yönden geliştikçe, babasının mektuplarına dehşetengiz bir Binbir Gece

Masalları tadı katarak araya giren bütün o fantastik Denizin Yaşlı Adamı hikayelerinin, vampirlerin ve hayaletlerinden açık bir sonuç çıkardı. Yeni yetişmekte olan genç adam, en sonunda, San Tome madenini, kendisine denizin öte yanından bu öfkeli ve dokunaklı mektupları yazan yaşlı adam kadar iyi tanır duruma geldi. Dediğine göre, böylesine değerli bir imtiyazı cebinde bulunduran bir adamın, Cumhuriyet Hükümeti'ni finansal yönden desteklemeyi reddetmeyeceği gerekçesiyle, gelecekteki hükümet payı hesabından düşülmek üzere alınan paralardan başka, madeni işletmeyi savsakladığı için de, birçok kez ağır cezalara çarptırılmıştı. Öfke içinde yazdığına göre, servetinden son kalanlar da kendisine verilen değersiz makbuzlar karşılığında uçup gitmişti ama bu arada kendisi ülkesinin gereksinimlerinden büyük çıkarlar sağlamayı başarmış biri olarak gösteriliyordu. Avrupa'daki delikanlının böylesine bir söz ve tutku karmaşası yaratabilen şeye karşı duyduğu ilgi giderek artıyordu.

Her gün bunu düşünüyordu fakat acı duymaksızın. Zavallı babası için talihsiz bir macera olabilirdi bu fakat hikâye bütün olarak ele alındığında, bir yandan da, Costaguana'nın politik ve sosyal yaşamına garip bir ışık tutmaktaydı. Bu görünümden elde ettiği izlenim babasınınkine çok benziyordu fakat yine de daha soğukkanlı ve düşünceli idi. Onun kişisel duygularına saldırıda bulunulmuyordu ve bu varlık babası bile olsa, bir başka varlığın fiziksel veya zihinsel ıstırabından dolayı yerinde ve devamlı bir öfkeyi içinde barındırabilmek güçtü. Charles Gould, yirmisine geldiğinde, San Tome madeninin büyüsüne kapılmıştı. Fakat onun gençliğine daha fazla uygun düşen, öfke ve umutsuzluk yaratmak yerine umut, özgüven ve dinçlik aşılayan türden bir büyüydü bu. Yirmisine bastıktan sonra, (Costaguana'ya dönmemesi yönünde verilen hayli sert öğüdün dışında) kendi yolunu çizmesine izin verildi ve o da maden mühendisliği eğitimi görmek düşüncesiyle Fransa ve Belçika'da çalışmalarını sürdürmeyi tercih etmişti. Fakat çalışmalarının bu bilimsel yönü, zihninde bulanık ve yetkinlikten uzak olarak kaldı hep. Madenler, onun gözünde dramatik bir anlam kazanmıştı. Madenin kendine has özelliklerini tıpkı bir insanın, değişik karakterlere sahip başka insanları incelemesi gibi, kişisel bir bakış açısıyla inceliyordu o da. Dikkate değer bir insan, nasıl merakla görmeye gidilirse, o da, madenleri, bu duygu içinde ziyaret ediyordu. Almanya, İspanya ve

Cornwall'daki madenlere ziyaretlerde bulundu. Terk edilmiş çalışma alanları onda güçlü bir ilgi uyandırıyordu. Onların terk edilmişliği, üzerinde, tıpkı derinlerinde değişik ve güçlü sebepler yatan insan sefaleti kadar güçlü bir çekime sahipti. Değersiz olabilirlerdi evet fakat aynı zamanda yanlış anlaşılmış da olabilirlerdi. Gelecekteki karısı, onun maddi şeyler dünyasına karşı benimsediği son derece hassas, neredeyse dilsiz tavra hükmeden gizli ruh halini keşfeden ilk, belki de tek kişiydi. Ve kadının ona karşı duyduğu sevgi, onda, tıpkı yarı açık kanatlarını çırpıp duran ve bir türlü havalanmayı beceremeyen bir kuş gibi kendini bırakıp göklerin derinliklerine uçabileceği bir zirve bulmuş gibi oldu.

Müstakbel Mrs. Gould'un, uzun yıllar önce orta yaşlı ve yoksul düşmüş bir İtalyan markisiyle evlenmiş olan yaşlı ve solgun teyzesiyle beraber yaşadığı İtalya'da tanışmışlardı. Kadın, o sıralarda, ülkesinin bağımsızlığı ve birliği için hayatını feda etmeyi bilmiş ve geriye de, tıpkı bir deniz zaferinden sonra sularda başıboş yüzmeye terk edilmiş kırık bir seren direği misali yaşlı Giorgio dün Viola gibi andaçlar bırakmış olan amaç uğruna ölenlerin, en genci kadar coşkulu ve özverili olmasını bilebilmiş olan işte bu adamın yasını tutmaktaydı. Markiz, eski ve harap bir sarayın ilk katındaki bir köşede, siyah elbiseleri içinde ve alnına bağladığı beyaz bir bantla yaşamını, tıpkı bir rahibe gibi sessiz ve sakin sürdürüyordu yaşamını, sarayın alt kattaki, resimlerle süslü tavanları ile geniş ve bomboş salonlarında, yarıcı çiftçi ailesinin tüm üyeleriyle beraber hasat ürünlerini, kümes hayvanlarını hatta büyükbaş hayvanları da barındırıyordu.

İki genç, Lucca'da karşılaşmışlardı. Charles Gould, bu karşılaşmadan sonra, madenleri ziyaret etmez olmuştu sadece bir keresinde, araba ile bazı mermer ocaklarını görmeye gitmişlerdi ki, burada yapılan iş de, ham maden cevherini topraktan söküp çıkarma yönünden madenciliği andırmaktaydı. Charles Gould, ona kalbini önceden planlanmış söylevlerle açmadı. Sadece onun yanındayken eskiden olduğu gibi davranmaya ve olayları onun gözleriyle görmeyi sürdürdü. İçtenliğini göstermenin en uygun yoluydu bu. En sık yaptığı yorum, «Bazen zavallı babamın şu San Tome işini yanlış değerlendirdiği hissine kapılıyorum.» Ve uzun uzun, olanca ciddiyetleriyle tartışırlardı bunu, sanki kendilerinin dünyanın yarısı kadar uzağında bulunan bir akla etki edebilirlermiş gibi. Ama ger-

çekte, bunu tartışmalarının nedeni, aşk duygusunun herhangi bir konunun içine rahatlıkla girip en ilgisiz, en uzak cümleler içinde varlığını aynı ateşle sürdürebilmesiydi. Bu tabii nedenden dolayı, bu tartışmalar, nişanlılık döneminde, Mrs. Gould için büyük bir değer taşıdı. Charles, baba Mr. Gould'un İmtiyaz'dan kurtulmak çabasıyla bütün gücünü harcayıp hasta olacağından endişe ediyordu. «Bu işi gerektiği biçimde ele almanın yolu bu değil sanırım.» Sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi yüksek sesle düşünüyordu. Ve genç kız da, ne zaman, kişilik sahibi bir adamın bütün gücünü sadece hileler ve entrikalar çevirmeye adamasını içtenlikle merak ettiği zaman da, Charles, nazik bir ilgi ile onun şaşkınlığını anladığını belirterek şu yorumu yapıyordu. «Onun, orada doğmuş olduğunu aklından çıkarmamalısın.»

O zaman, o da, işlek zihnini bu konu üzerinde çalıştırıyor ve sonra da karşısındakinin son derece yerinde ve akıllıca olduğunu kabul ettiği, zira aslını isterseniz gerçekten öyleydi de, ilgisiz görünen şu soruyu sorardı:

«Peki ya sen? Sen de orada doğmadın mı?»

Vereceği cevabı bilirdi Charles:

«Bu farklı. Ben on yıldır uzaktayım. Babam hiçbir zaman bu kadar uzun süre uzak kalmadı oradan; üstelik otuz yıldan fazladır orada bulunuyor.»

Babasının ölüm haberini aldıktan sonra, ağzını açıp da bir şeyler söylediği ilk kişi oydu.

«Sonunda öldürdü onu bu iş» dedi.

Haberi alır almaz, doğruca kentin dışına yürümüş, ayakları, onu, önünde uzanan öğle üzeri güneşi altındaki bembeyaz yoldan, harap *palazzo*'nun, çıplak duvarların orasından, burasından eskilikten ve rutubetten kararmış Şam kumaşından uzun ve dar şeritlerin asılı olduğu görkemli ve çıplak bir oda olan salonunda nişanlısıyla yüz yüze getirmişti. Mobilyaları sadece arkalığı kırık, yaldız işlemeli bir sandalye, üzerinde, kabartma maskeler ve çelenklerle süslü, boydan boya çatlamış ağır bir mermer vazo bulunan sekizgen bir sütundan oluşuyordu. Charles Gould, çizmeleri, omuzları ve iki ucu kalkık şapkasıyla baştan aşağı yolun bembeyaz tozuna bulanmıştı. Şapkasından damlayan ter nedeniyle yüzü sırılsıklamdı ve eldivensiz olan sağ eliyle meşe ağacından kalın bir sopayı sıkıca kavramıştı.

Genç kızın ise büyük hasır şapkasının yapma gülleri altında aniden yüzü bembeyaz oldu, tam o sırada eldivenlerini takmış, açık renkli güneş şemsiyesini elinde döndürerek tepenin eteğinde, bağın kenarındaki üç tane kavak ağacının altında onunla buluşmak için dışarı çıkmak üzereydi.

«Öldürdü bu iş onu!» diye tekrarladı adam. «Daha çok uzun yıllar yaşaması gerekiyordu. Uzun ömürlü bir aileyiz biz.»

Genç kız, bir şey söylemeyecek denli şaşırmış haldeydi. Charles, sanki biçimini sonsuza dek hafızasına kazımaya kararlıymış gibi, çatlak mermer vazoya, gözlerini bir an olsun ayırmaksızın delici bakışlarla bakıyordu. Genç kız, ancak, Charles, neden sonra kendisine dönüp de cümlesini tamamlayamadan, «Sana geldim – Doğruca sana geldim–» dediği zaman Costaguana'daki o yapayalnız ve kahırlı ölümün verdiği büyük acıyı bütün gücüyle yüreğinde hissetti. Genç Mr. Gould, onun elini tutup dudaklarına götürdü ve o da şemsiyesiyle hafifçe yanağını okşayarak «Zavallı çocuk!» diye mırıldandı sonra da yıpranmış ve eski salonun olanca soyluluğunun ortasında, sade, beyaz giysisi içinde, neredeyse kaybolmuş bir çocuk gibi gözyaşı döken genç kız, şapkasının aşağı kıvrık kenarının altından gözlerini kurulamaya başladı. Charles ise gözlerini ayaklı mermer vazoya dikmiş, düşüncelere dalmış bir halde, onun yanında dikilmekteydi.

Daha sonra, uzun bir yürüyüşe çıktılar ve Charles, aniden «Evet, Fakat o da, bu sorunu daha uygun bir şekilde ele alsaydı keşke» diye patlayana kadar sessizliklerini korudular.

O zaman durdular. Her yerde, tepelerin üzerinde, yollarda, etrafı çevrili zeytinliklerde upuzun gölgeler uzanıyordu; kavak ağaçlarının, iri kestane ağaçlarının, çiftlik binalarının, taş duvarların gölgeleri ve bir çanın adeta havada asılı kalmış gibi duran ince ve canlı sesi, bunların hepsi, batan güneşin kızıl ışıklarının atmakta olan nabzı gibiydi. Genç kızın dudakları sanki erkeğin kendisine bakışında alışılagelmiş ifadeyi bulamamaktan ötürü şaşırmış gibi hafifçe aralıktı. Gözlerinde, koşullar ne olursa olsun onu beğenen, onun üzerine titreyen bir ifade olurdu hep. Onunla yaptığı konuşmalarında, diktatörlerin en saygılısı, en dikkatlisi olurdu daima ve bu da genç kızın çok hoşuna giderdi. Erkeğin saygınlığını zedelemeksizin genç kızın gücünü olumlamış olurdu bu tavır. İşte irice dudaklarının

hafifçe aralanması, size üzerinize cömertliğin ve içtenliğin mis kokusunu üflüyormuş gibi gelen bu küçük elli, küçük ayaklı, saçlarının iri buklelerinin küçük yüzünü, çekici bir biçimde ağırlaştırdığı küçük yüzlü bu incecik genç kız aslında benliğinde, tecrübeli bir kadının titiz ruhunu barındırıyordu.

Her şeyin, bütün övgülerin ötesinde, yaptığı seçimden dolayı duyduğu gurura özen gösterirdi. Fakat şimdi, seçtiği insan, kesinlikle ona bakıyor değildi. Bunun yerine ifadesi gergin ve anlamsızdı, sanki genç bir kızın başının ötesinde bir şeylere bakmayı tercih eden bir adamda böylesi bir ifade tabiiymiş gibi.

«Evet, gerçekten de. Adaletsiz bir şeydi bu. Onu tamamıyla çürüttüler, yıktılar zavallı adamcağızı. Ama neden? Neden onun yanına dönmeme izin vermedi ki? Oysaki şimdi bu meseleyi nasıl ele almak gerektiğini biliyorum ben.

Sonsuz bir özgüvenle bu sözleri söyledikten sonra, bakışlarını genç kıza çevirdi ve o anda da acının, belirsizliğin ve korkunun tuzağına düşüverdi.

Dediğine göre, şimdi bilmek istediği tek şey, genç kızın, onu, yeterince sevip sevmediği idi; Onunla birlikte uzaklara gidebilecek kadar cesur muydu? Ona bu soruları heyecandan titreyen bir sesle soruyordu zira o şimdi ne yapmak istediğini bilen bir insandı.

Evet, seviyordu. Ve evet, onunla gidecekti. O anda, Sulaco'daki bütün Avrupalıların müstakbel ev sahibi, yeryüzünden ayaklarının altından kayıp gider gibi olduğunu hissetti. Vadide çalan çanın sesine dek her şey, tamamıyla ortadan yok olmuştu. Ayakları tekrar toprağın üzerine bastığında ise vadideki çan hâlâ çalmaktaydı. Hızlı hızlı nefes alarak elleriyle saçlarını düzeltti ve taşlık yolu aşağıya doğru süzdü. Neyse ki yol bomboştu. Bu arada Charles, bir ayağının üzerinde kuru ve tozlu hendeğin içine atılarak bir davulun gümbürtüsünü andıran bir sesle zıplaya zıplaya kendilerinden uzaklaşmakta olan açık güneş şemsiyesini yakalamayı başarmıştı. Biraz mahcup fakat tamamıyla kendine gelmiş olarak şemsiyeyi ona uzattı.

Geri döndüler ve genç kız, adamın koluna girer girmez, onun dudaklarından dökülen ilk sözler şunlar oldu.

«Bir kıyı kentine yerleşebilecek olmamız büyük şans. Adını duymuşsundur. Sulaco. Zavallı babamın o evi almış olmasından dolayı

seviniyorum. Bir zamanlar, Batı Eyaleti olarak adlandırılan oraların en büyük kentinde daima bir Casa Gould bulunsun diye yıllar önce, orada büyük bir ev aldı. Bir zamanlar, küçük bir çocukken, sevgili anneciğimle beraber orada yaşardım ben. Zavallı babam da, neredeyse bütün yıl boyunca, Amerika'da iş gezisinde olurdu. Şimdi, sen, Casa Gould'un yeni hanımı olacaksın.»

Daha sonra da, Lucca'nın üzüm bağlarının, mermer tepelerinin, zeytin ve çam ağaçlarının üzerinde yükselen Palazzo'nun oturulmayan bir köşesinde şunları anlattı:

«Gould adı, Sulaco'da, büyük saygıyla anılmıştır hep. Amcam Harry, bir süre devlet başkanlığı yaptı ve oranın en önde gelen aileleri arasında geriye büyük bir ad bıraktı. Bununla, o sefil hükümet kurma maskaralıklarına karışmamış, saf Creole ailelerini kastediyorum. Harry Amca, bir maceraperest değildi. Biz Gould'lar, Costaguana'da hiçbir zaman maceraperest insanlar olmadık. O, bu ülkeye aitti evet, onu seviyordu fakat fikirleriyle, temelde bir İngiliz olarak kaldı hep. Kendi devrinin politik sloganından yararlandı; Federasyon'dan. Fakat bir politikacı değildi o. Sadece baskıya karşı duyduğu nefret ve akılcı bir özgürlüğe karşı duyduğu saf aşk yüzünden sosyal hiyerarşiden yana oldu. Saçma bir şeye yer yoktu hayatında, kendi yoluna gitti çünkü onun için doğrusu buydu. Tıpkı şimdi benim de bu madeni ele almak zorunda olduğumu hissetmem gibi.»

Böyle sözler söylüyordu ona çünkü belleği çocukluğunun geçtiği ülkeyle, yüreği bu genç kızla beraber geçecek yaşamla ve zihni de San Tome İmtiyaz'ı ile dopdoluydu. Ayrıca, bir Amerikalıyı, hâlâ Avrupa'nın bir köşesinde yaşamakta olan San Francisco'lu bir adamı bulmak üzere, birkaç gün için ondan ayrılmak zorunda olduğunu da ilave etti. Onunla, birkaç ay önce, bir maden bölgesinde yer alan eski tarihi bir Alman şehrinde tanışmıştı. Ailesinin bütün kadınları Amerikalı ile beraberdi fakat onlar bütün gün boyunca ortaçağ evlerinin eski kapılarının, burçlu köşelerinin resimlerini çizerken, o, yalnızlık çekiyordu. Charles Gould onunla birlikteyken aklında madenden başka hiçbir şey olmuyordu. Diğer adam ise madencilik teşebbüsleriyle ilgiliydi daha çok, Costaguana'yı tanıyordu ve Gould adına da yabancı değildi. Birbirleriyle yaşları arasındaki farkın elverdiği ölçüde bir samimiyetle konuşuyorlardı. Zira Charles şimdi zeki

ve uyumlu bir kişilik yapısına sahip bir sermayedar bulmak arzusundaydı. Hâlâ hatırı sayılır bir meblağ olması gereken babasının Costaguana'daki serveti, ihtilallerin o rezillik potasında eriyip gitmiş görünüyordu. Görünüşe göre, İngiltere'de bankaya yatırılmış bir on bin dolardan başka, geriye Sulaco'daki evden, ülkenin uzak ve balta girmemiş bir bölgesindeki bir ormanın ne olduğu belirsiz işletme hakkından ve zavallı babasına mezara kadar eşlik eden mahut San Tome İmtiyazından başka hiçbir şey kalmamıştı.

Bütün bunları genç kıza izah etti. Birbirlerinden ayrıldıklarında vakit hayli geç olmuştu. Genç kız o güne kadar hiçbir zaman böylesine büyüleyici bir izlenim bırakmamıştı üzerinde. Gençliklerinin verdiği, bambaşka bir yaşama, uzak mesafelere bir macera ve mücadele kokusu sezilen bir geleceğe karşı duydukları bütün ateşli arzu –nahif bir hak arama ve fethetme düşüncesi– genç kızın içini yoğun bir heyecanla dolduruyor ve o da bu heyecanı kendisine yaşatan kişiye karşı daha açık ve daha ince bir sevecenlik gösterisiyle karşılık veriyordu.

Charles, tepeden aşağı yürüyerek ayrıldı ondan ve sonra yalnız olduğunu duyumsayınca da derhal aklı başına geldi. Bir ölümü gündelik düşüncelerimizin akışında yaptığı onarılmaz değişikliği zihnimizde, belli belirsiz ve delici bir sızı şeklinde hissederiz. Babasını, bunun için ne kadar çaba harcarsa harcasın bir daha zavallı adam hayattayken düşündüğü şekilde düşünemeyecek olması Charles Gould'un içini acıtıyordu. Onun yaşarkenki, soluk alıp verirkenki imgesi, kendisinin istemi dışındaydı artık. Kendi benliğini yakından etkileyen bu düşünce, göğsünü, eyleme geçmek için duyduğu öfke ve matem dolu bir arzuyla dolduruyordu. İçgüdüsü, yanılmıyordu burada. Eylem, teselli edicidir. Karanlık düşüncelerin düşmanı ve okşayıcı yanılsamalarınsa düşmanıdır. Sadece eylemimizin yönetimi altında, Kader Tanrıçalarına hakim olduğumuz duygusunu hissedebiliriz. Charles Gould'un eyleme geçebileceği tek alanın maden olduğu açıkça belliydi. Kimi zaman, ölülerin kutsal arzularına itaatsizlik etmeyi bilmek, kaçınılmaz bir hal alır. Genç adam da, babasının arzularına karşı bu itaatsizliği (kefaret yoluyla) elinden geldiği ölçüde eksiksiz bir biçimde yerine getirmeye kesin olarak karar verdi. Maden, anlamsız bir ahlaki çöküntünün nedeni olmuştu ve işlerliği de ciddi ve ahlaki bir başarıya dönüşmeliydi. Bu, Charles

Gould için, ölünün anısına bir borçluluktu. –Açık konuşmak gerekirse– Charles Gould'un kafasında dönüp duran düşünceler bunlardı işte. Düşünceleri, San Francisco'da veya bir başka yerde, büyük miktarda bir sermayenin nasıl elde edilebileceği üzerinde yoğunlaşıyordu ve aniden, bir şekilde, aklına, ölülerin nasihatlerinin güvenilir bir yol gösterici olmaması gerektiği gibi bir düşünce geldi aklına. Aralarından bir tanesi bile herhangi bir bireyin kaybının dünyanın genel durumunda nasıl muazzam değişikliklere yol açabileceğini önceden tahmin edemezdi.

Mrs. Gould, madenin tarihindeki son evreyi kendi kişisel deneyimlerinden biliyordu. Özünde bu, aynı zamanda, kendi evlilik yaşamının da tarihçesini oluşturuyordu. Gould'ların, Sulaco'daki kalıtsal konumunu küçük bedenine bol gelen bir manto misali örtmüştü. Fakat bu tuhaf giysinin mekanik canlılığı yerine sabırsız bir zekanın işareti sayılan karakterindeki diriliği ezmesine izin vermesi mümkün değildi. Mrs. Gould'un bir erkeğin zihnine sahip olduğu düşünülmemeliydi. Bir erkeğin zihnine sahip bir kadın, hiç de üstün bir yetkinliğe sahip bir varlık değil sadece, –ilgi çekecek derecede anlamsız ve önemsiz– kusurlu bir farklılaşma olgusundan başka bir şey değildir. Bir kadın olarak Dona Emilia'nın zekası, onun Sulaco'yu fethetmesini sağlamıştı ve bunu sadece kendi sahip olduğu özgecillik ve sempatinin yolunu aydınlatarak başarmıştı. Konuşması, insanları büyülerdi fakat hiç de konuşkan biri sayılmazdı. Onun ağzından çıkan kelimeler, bütünsellik, hoşgörü ve merhamet içeren eylemlerin değerine sahiptir. Tıpkı bir erkeğin gerçek iktidarı gibi, bir kadının gerçek inceliği de, büyüleyici türden bir davranışla açıklar kendini. Sulaco'lu hanımlar, Mrs. Gould'a tapıyorlardı. «Bana hâlâ garip bir yaratığa bakarmış gibi bakıyorlar.» Mrs. Gould, evliliğinden tam olarak bir yıl sonra, San Francisco'dan gelen ve kendisinin yeni Sulaco evinde ağırlamak zorunda kaldığı üç beyefendiden birine kibarca söylemişti bu sözleri.

Yurt dışından, San Tome madenine bakmak üzere gelen bu üç bey, onun ilk misafirleriydi. Onun çok şakacı bir kadın olduğunu düşünmüşlerdi, Charles Gould ise neyin peşinde olduğunu tam olarak bilmenin yanı sıra kendini istediği şeyi nasıl ele geçireceğini bilen gerçekten etkin bir kişi olarak göstermişti ve bu gerçekler de onların, karısına karşı son derece olumlu duygular beslemesini

sağlamıştı. Belli belirsiz bir alaycılığın eşlik ettiği apaçık bir coşku, genç kadının, konuklarına madeni büyüleyici bir biçimde anlatmasını sağladı ve onların yüzlerine aynı zamanda büyük bir saygıyı ifade eden ağırbaşlı ve anlayışlı bir gülümseme oturtuyordu. Ama onun idealistçe bir başarı görüşünden ne kadar ilham aldığını bilmiş olsalardı eğer, belki de tıpkı İspanyol-Amerikan kadınlarının onun bedeninin yorulmak nedir bilmeyen etkinliğine şaştıkları gibi onlar da genç kadının ruhsal durumuna şaşarlardı. Genç kadın, kendi kullandığı deyimle garip bir yaratık gibi bir şey olurdu onlar için. Buna rağmen, Gould'lar, temelde, ketum bir çiftti ve konukları da, o gece, bir gümüş madeninin işletilmesinden elde edilmesi beklenen kârdan başka bir şeyden şüphelenmeksizin oradan ayrıldılar. Mrs. Gould, onları limana götürmesi için, iki beyaz katırın çektiği kendi arabasını hazırlattı. Orada Ceres vapuru onları alıp plütokratların Olimpos'una götürecekti. Kaptan Mitchell, vedalaşma esnasında Mrs. Gould'a alçak sesle, bir sır verircesine şunu belirtme fırsatını yakaladı: «Bu, yeni bir dönemin başlangıcına işaret ediyor.»

Mrs. Gould, İspanyol evinin avlusunu çok severdi. Kollarının arasında taç giymiş bir çocuğu taşıyan, mavi elbiseler içindeki bir Meryem Ana, basamakları taştan geniş merdivenleri, duvara oyulmuş bir nişten sessizce seyrederdi. Sabahları erken saatlerde, dört köşe avludaki taş döşeli kuyudan su içirilmek üzere çifter çifter dışarı çıkarılan katırlar ve atların nal sesleriyle beraber alçak tonda konuşmalar duyulurdu. Birbirine girmiş, ince uzun kamışların dar, bıçağı andıran yaprakları kare biçimindeki havuza sarkardı ve iyice sarınıp sarmalanmış, şişman arabacı da yularların uçlarını ellerinde tutarak tembel tembel havuzun kenarında otururdu. Çıplak ayaklı hizmetçiler, aşağıdaki dar, karanlık kapı eşiklerden çıkarak bir ileri, bir geri koşuşurdu; ellerinde yıkanmış, temiz çamaşırların bulunduğu sepetler taşıyan iki çamaşırcı kız; taze pişmiş ekmeklerle dolu tepsiyi taşıyan fırıncı; eğik gelen gün ışığı huzmelerinin altında göz kamaştırıcı bir beyazlıkla parlayan bir dizi kolalı iç etekliği, kuzguni siyah saçlı, başının üzerine kaldırdığı ellerinde salkım saçak taşıyan kendi oda hizmetçisi Leonarda. Ardından yaşlı kapıcı kayrak taşları süpüre süpüre topallayarak girerdi içeri, ev, günlük yaşamına başlamaya hazırdı şimdi. Dört köşe avlunun üç yanına sıralanmış bütün yüksek odalar birbirlerine ve işlemeli demir parmaklıklı ke-

narı çiçeklerle süslü *corredor*'lara açılırdı, kendisi de tıpkı ortaçağ şatolarından bir hanım gibi, gıcırtıyla açılan kemerli büyük kapının görkemli bir hava verdiği Casa'ya girip çıkan her şeyi yukarıdan seyredebilirdi.

Kuzeyden gelen üç konuğu taşıyan arabasının ağır ağır uzaklaşmasını da yine buradan seyretti. Gülümsedi. Bunun üzerine her üçünün de kolları aynı anda şapkalarına uzandı. Dördüncü kişi, onlara eşlik eden Kaptan Mitchell, tantanalı söylevine başlamıştı bile. Ardından hafifçe kımıldadı. Sanki düşüncelerine, dümdüz uzanan corredor boyunca ağır adımlarını yakalayabilmeleri için zaman kazandırmak istermişcesine yüzünü çevresindeki çiçek öbeklerine yaklaştırarak ağır ağır yürüdü.

Renkli tüy işlemeleriyle canlandırılmış, Aroa'dan gelme püsküllü bir Kızıldereli hamağı, sabah güneşinin vurduğu bir köşede bilgelikle salınıyordu; zira Sulaco'da, sabahları serin geçerdi. Kabul salonlarının açık cam kapılarının önlerinde bir yığın *flor de noche buena* büyük kümeler halinde pırıl pırıl yanıyordu. Altın rengi ışıklar saçan bir kafesin içinde, zümrüt yeşili, parlak tüylü iri bir papağan, önce, bir çılgın gibi «*Viva Costaguana!*» diye sonra da Mrs. Gould'un sesini taklit ederek tatlı bir sesle, iki kere «Leonarda! Leonarda!» diye bağırdı ve sonra aniden hareketsizlik ve sessizliğe büründü. Mrs. Gould, koridorun sonuna ulaştı ve başını kocasının odasının kapısından içeri uzattı.

Bir ayağını alçak tahta iskemleye dayamış olan Charles Gould, mahmuzlarını kuşanmıştı bile. Bir an önce madene gitmek isteğindeydi. Mrs. Gould, içeri girmeksizin odaya şöyle bir göz gezdirdi. Tahtadan yapılma, kapıları camlı, yüksek ve geniş bir kitaplık kitaplarla doluydu; rafsız ve kırmızı çuha kumaşla kaplanmış bir diğerinde silahlar sergilenmekteydi: Winchester karabinaları, revolverler, bir çift av tüfeği hatta iki çift de çift namlulu kılıflı tabanca. Aralarında da bir zamanlar, Batı Eyaleti kahramanı, Don Enrique Gould'a, ailenin eski dostu Don José Avallenos tarafından hediye edilmiş olan eski bir süvari kılıcı, kırmızı kadife bir şeride bağlı olarak tek başına asılı duruyordu.

Bütün bunlar olmasaydı, Dona Emilia'nın kendisinin yaptığı San Tome dağının suluboya bir resmi dışında, beyaz badanalı duvarlar, tamamıyla çıplak kalacaktı. Kırmızı tuğladan yer döşemesinin or-

tasında, üzeri kağıtlarla ve planlarla karmakarışık iki uzun masa, birkaç sandalye ve madenden çıkarılan cevher numunelerinin sergilendiği camdan bir vitrin bulunmaktaydı. Bütün bunlara şöyle bir göz gezdiren Mrs. Gould, madenin güvenliğini, işletilmesini ve geleceğini tartışan bu zengin ve müteşebbis adamlarla yaptığı konuşmanın neden kendisini böyle sinirlendirip huzursuzlaştırdığını merak ettiğini yüksek sesle dile getirdi; oysa ki, kocasıyla madenden, bir saat boyunca tükenmez bir ilgi ve tatmin duygusuyla saatlerce konuşabilirdi. Ve göz kapaklarını manidar bir biçimde aşağı indirerek ilave etti:

«Sen bu iş hakkında ne düşünüyorsun, Charley?»

Sonra kocasının sessizliği karşısında şaşırarak, solgun çiçekler kadar güzel, kocaman açılmış gözlerini yukarı kaldırdı. Kocası, mahmuzlarını takmıştı ve her iki eliyle bıyıklarını yanlamasına burarak uzun bacakları üzerinde, karısını, açıkça belli bir takdir hissiyle tepeden tırnağa süzdü. Kocası tarafından böylesine seyrediliyor olduğunu bilmek, Mrs. Gould'u çok memnun etmişti.

«Önemli adamlar onlar,» diye konuştu.

«Biliyorum. Fakat konuşmalarını sen de duymadın mı? Burada gördükleri hiçbir şeyi anlamamış görünüyorlar.»

«Madeni gördüler» Charles Gould, ziyaretçilerini savunmak amacıyla araya girdi. «Kendilerine göre bir şeyler anlamışlardır.» Sonra karısı, üç ziyaretçi, arasında en önemli olanın adını zikretti. Finans ve sanayi çevrelerinde, bu adamın hayli sözü geçerdi. Milyonlarca kişi bilirdi adını. Öylesine önemliydi ki, şayet doktorlar, üstü kapalı tehditlerle, uzun bir tatile çıkması için ısrar etmiş olmasalardı, hiçbir zaman işinin başından ayrılıp böylesine uzaklara gelmezdi.

Mrs. Gould, «Katedraldeki azizlerin ucuz, allı pullu giysileri,» diye devam etti. «Mr. Holroyd'u şaşırttı ve dinsel duygularını incitti. Tahta parçalarına ve allı pullu şeylere tapmak anlamına gelirmiş bunlar. Kendisi böyle adlandırdı. Fakat bana öyle geliyor ki, o da kendi Tanrı'sına, kiliseye yapılan bağışlardan kendi payına düşeni alan bir tür hatırlı ortak gözüyle bakıyor. Bu da bir başka türden putperestlik. Bana her yıl, kiliselere bağışlar yaptığından bahsetti, Charley.»

Mr. Gould, karısının yüz ifadesindeki değişiklikten içten içe memnunluk duyarak, «Onun bağışlarının sonu yoktur.» diye konuştu. «Bütün ülkede, bu türden cömertliğiyle tanınır. Mrs. Gould, ihtiyatla, «Ah, ama bundan dolayı hiç övünmedi.» dedi. «Onun gerçekten iyi bir insan olduğuna inanıyorum ben fakat öylesine aptal ki! Şifa bulduğu için, tanrısına olan şükran borcunu gümüşten küçük bir kol veya bacakla ödeyen yoksul bir Chulo[20] da, onun kadar akılcı ve ondan daha etkileyicidir.

Charles Gould, «O, çok büyük gümüş ve demir ortaklıklarının başındadır» diye gözlemini belirtti.

«Ah, evet! Gümüş ve demir dini. Çok uygar bir adam olduğu belli fakat yine de merdiven sahanlığında boyalı tahtadan, basit Meryem Ana'yı ilk kez gördüğü zaman öylesine ağırbaşlı görünüyordu ki. Ama bana hiçbir şey söylemedi. Sevgili Charley, bu adamların kendi aralarında yaptıkları konuşmalara kulak misafiri oldum ben. Onların, gerçekten, büyük bir dava uğruna, dünyadaki bütün ülkelere ve uluslara su getiren, odun kesen insanlar olmayı arzu ediyor olması mümkün mü, mümkün mü böyle bir şey?»

Charles Gould, belli belirsizce, «Her insan, bir amaç uğruna çalışmalı.» diye konuştu.

Mrs. Gould, hoşnutsuzluğunu belirtmek için kaşlarını çatarak, onu tepeden tırnağa süzdü. Süvari pantolonu, deri tozluklar, (O zamana dek Costaguana'da görülmemiş türden giyim eşyalarıydı bunlar.), gri flanelden bir Norfolk ceketi, pırıl pırıl yanan kocaman bıyıklarıyla, üst sınıf bir çiftçiye dönüşmüş bir süvari subayını andırıyordu. Bu uyum, Mrs. Gould'un beğenisini okşuyordu. «Zavallı çocuk ne kadar da zayıf!» diye düşündü. «Kendini fazla yoruyor.» Fakat onun ince hatlı kırmızı ve canlı yüzünde ve bir bütün olarak düşünüldüğünde uzun ve kol ve bacakları ile ince uzun bedeninde bir seçkinlik ve iyi yetişmişlik havası sezildiği de yadsınamazdı. Bu yüzden Mrs. Gould yumuşadı.

Kibarca, «Ben sadece, senin neler hissettiğini merak etmiştim» diye mırıldandı.

Charles Gould, gerçekte, son birkaç gün boyunca, bir şeyi söylemeden önce iki kez düşünmeye o kadar alışmıştı ki, kendi duygusal

(20) (İsp.) Sade, yoksul adam.

durumuna dikkat edecek zaman bulamamıştı. Fakat uyumlu bir evlilikti onlarınki ve bu yüzden cevabı bulmakta güçlük çekmedi.

İncelikle, «Benim en iyi duygularım sizin emrinizdedir, güzelim» dedi ve bu anlamı belirsiz sözlerde gerçeklik payı o kadar büyüktü ki o anda da karısına karşı duyduğu minnet ve şefkat duygularının gittikçe arttığını görüyordu.

Ancak Mrs. Gould, bu cevabı hiç de belirsiz bulmadı. Yüzü tatlılıkla parladı; bu arada kocası ses tonunu değiştirmişti bile.

«Fakat gerçekler ortada. Madenin bir maden olarak değeri hiçbir şeye yer bırakmayacak kadar açık. Bizi çok zengin edecek. Sadece işletilmesi, bir teknik bilgi sorunu ki, o da bende var zaten –dünyadaki başka en az on bin insanda da var. Fakat güvenliği, bir teşebbüs olarak arz ettiği devamlılık, ona para yatırmış insanlara görece yabancılara getireceği gelir, bunlar bütünüyle benim ellerime bırakılmış halde. Güçlü ve üst düzeyden bir insanda güven uyandırdım. Sen bunun son derece doğal olduğunu düşünür gibisin, yanılıyor muyum? Bana gelince, ben emin değilim. Bu güveni nasıl verdim bilmiyorum ama gerçek bu ve bu gerçek de her şeyi mümkün kılıyor zira bu olmaksızın, babamın arzusuna aldırış etmemeyi hiçbir zaman aklımdan bile geçiremezdim. Bu İmtiyaz'dan, değerli bir hakkı bir şirkete satan bir spekülatör gibi –mümkünse sonunda zengin olmak için fakat her halükarda bir miktar parayı derhal cebe indirmek için, nakit para veya hisse senedi olarak– kurtulmak için onu satmazdım. Hayır. Şayet bu mümkün olsaydı bile –ki bundan şüpheliyim– yapmazdım bunu. Zavallı babamın anlayamadığı da buydu işte. Sadece böyle bir şansın doğmasını bekleyerek bu yıkıcı şeye bağlanıp kalacağımdan ve tüm hayatımı sefalet içinde ziyan edeceğimden korkuyordu. Bana bu yasaklamasının gerçek nedeni buydu bizse bu yasağı bilerek isteyerek bir tarafa bıraktık.»

Koridor boyunca, aşağı yukarı yürüyorlardı. Genç kadının başı kocasının ancak omzuna geliyordu. Aşağıya uzattığı kolu kadının belindeydi. Mahmuzları hafifçe şıngırdıyordu.

«Beni on yıldır görmemişti. Beni tanımıyordu bile. Benim iyiliğim için ayrılmıştı benden ve geri dönmeme de asla izin vermeyecekti. Mektuplarında daima Costaguana'yı terk etmekten her şeyden vazgeçip kaçmaktan söz ederdi. Fakat fazlasıyla değerli bir avdı. Biraz olsun kuşku duysaydılar onu hapishanelerinden birine atarlardı.»

Mahmuzlu ayakları hafifçe şıngırdıyordu. Yürürken karısının üzerine eğiliyordu. İri papağan, başını çarpıtarak yuvarlak gözlerini bir an bile kırpmaksızın onların yürüyüşlerini izliyordu.

«Yapayalnız bir adamdı o. Ben henüz on yaşımdayken bile yetişkin bir insanla konuşur gibi konuşurdu benimle. Ben Avrupa'dayken, her ay bana mektup yazmayı sürdürdü. Hayatımın on yılı boyunca her ay, on ya da on iki sayfa. Ama yine de, beni zerre kadar tanımıyordu. Düşün bir; on koca yıl boyunca uzaktaydım; benim yetişkin bir insana dönüştüğüm yıllar boyunca. Ama yine de beni, hiç tanıyamadı. Sen, tanıyabileceğini düşünüyor musun?»

Mrs. Gould, başını olumsuzluk anlamı verecek şekilde salladı; ileri sürdüğü bütün güçlü kanıtlardan sonra kocasının ondan beklediği de bundan başka bir şey değildi zaten. Fakat onun olumsuzca sallamasının nedeni, gerçekte, sadece, hiç kimsenin Charles'ini tanıyamayacağını –onun neyin peşinde olduğunu kendisinden başka hiç kimsenin gerçek anlamda bilemeyeceğini- düşünmesi idi. Durum açıkça ortadaydı. Bunu hissedebiliyordu. Hiçbir kanıta gerek duyulmaksızın. Ve ne yazık ki, onların nişanlandıklarını öğrenemeyecek denli erken ölmüş olan Baba Mr. Gould, onun için, herhangi bir şey konusundaki bilgisine güven duyamayacağı kadar belirsiz bir figür olarak kalmıştı.

Charles Gould, «Hayır, anlamadı.» diye konuşmayı sürdürdü. «Benim görüşüme göre, bu maden, kesinlikle bir satışa konu olacak bir şey değildir. Hiçbir zaman. Onun çektiği bu kadar sıkıntıdan sonra bu madene yalnızca para için dokunamazdım, bu olamazdı.» Bunun üzerine, genç kadın, söylediklerini onaylarcasına, başını, kocasının omzuna dayadı.

Bu iki genç insan, tam da yaşamları ümit vaat eden bir aşkın olanca görkemiyle birleştiği sırada –ki bu durum en duyarı ruhlara, dünya üzerindeki bütün kötülüklere karşı, iyiliğin zaferi olarak görünürdü– acıklı bir biçimde sona ermiş olan bir yaşamı anımsıyorlardı. Yaşam için yaptıkları planlara, rayından çıkmış olan bir takım şeylerin yeniden yerli yerine oturtulabileceği gibi belli belirsiz bir düşünce dahil olmuştu. Bu düşüncenin, ileri sürülecek herhangi bir kanıt tarafından bertaraf edilemeyecek denli belirsiz oluşu, onu, daha da güçlü kılıyordu. Ve kadının kendini adama içgüdüsüyle, erkeğin eyleme geçme içgüdüsünün kendi itici gücünü, yanılsamaların en

görkemlisinden aldığı anda kendini onlara göstermişti. Dolayısıyla başarının kaçınılmazlığını zorunlu kılan da işte bu yasaklamanın kendisiydi. Yorgunluğun ve umutsuzluğun gayri tabii hataları karşısında, kendi etkin yaşam görüşlerini başarıya ulaştırmaya ahlaki yönden mecbur gibiydiler. Bu zenginlik fikri onlara sunulduysa eğer bu, sadece diğer başarıyla ayrılmaz bir bütün oldukları içindi. İlk çocukluk günlerinden bu yana servetten mahrum ve öksüz biri olarak entelektüel bir çevre içinde yetiştirilen Mrs. Gould, büyük bir servete sahip olmanın nasıl bir duygu olacağını hiçbir zaman aklına getirmemişti. Ona çok uzaktı bütün bunlar ve bu yüzden de bunların arzu edilebilecek şeyler olduğunu öğrenmemişti. Öte yandan, mutlak gereksinim diye bir şeyin varlığından haberdar da değildi. Teyzesi Markiz'in yoksulluğunda bile incelmiş bir ruh yapısı için katlanılmaz bir şey yoktu. Hatta büyük bir acı fikriyle son derece uyum içindeydi. Soylu bir ülküye kendini adamanın kanaatkarlığı ve sadeliği vardı burada. Dolayısıyla maddiyatçılığın en meşru görülebilecek dokunuşuna bile Mrs. Gould'un kişiliğinde yer yoktu. Sevecenlikle (Zira Charley'in babasıydı o) ve biraz da tahammülsüzlükle (Çünkü fazlasıyla zayıftı) düşündüğü ölü adamın yanılmış olduğu mutlaka kanıtlanmalıydı. Zira saadetlerinin tek gerçekliğinin, maddiyatçı olmayan yanının lekesiz olarak kalmasını sağlamanın başka hiçbir yolu bulunmuyordu.

Charles Gould ise, kendi açısından, servet sahibi olmak fikrini en ön plana koymaya mecburdu fakat bu fikri bir amaç olarak değil bir araç olarak ortaya atmaktaydı. Maden iyi bir işlerliğe sahip olmadığı sürece ona dokunulamazdı. Girişimin bu yönünde ısrar etmek zorundaydı. Sermaye sahiplerini harekete geçirecek kaldıraç buydu. Ve madene inanıyordu Charles Gould. Onun hakkında bilinebilecek her şeyi biliyordu. Her ne kadar parlak sözlerle ifade etmese de madene duyduğu güveni herkese gösteriyordu. Fakat iş adamları aşıklar kadar iyimser ve hayalperesttirler çoğu kez. İnsanlar sandığından daha sık, bir kişiliğin etkisi altında kalırlar ve doğrusu, Charles Gould da, sarsılmaz güveniyle son derece ikna edici bir kişiliğe sahipti. Üstelik başvurduğu kimseler açısından, Costaguana'da madencilik işinin sarf edilecek çabayı fazlasıyla çıkaracak bir macera olduğu da kimse tarafından bilinmeyen bir şey de değildi. Özellikle işadamları, bu gerçeği çok iyi biliyorlardı.

Gerçek güçlük, başka bir yerde karşılarına çıkıyordu. Buna karşılık, bilhassa Charles Gould'un sesinde, soğukkanlı ve bastırılamaz bir kararlılığın izleri görülüyordu. İşadamları, kimi zaman, bütün dünyanın saçma ve riskli olduğunda fikir birliği ettiği kimi iş alanlarına yatırım yapmaktan çekinmezler; kararlarını içgüdülerine dayanarak ve insani nedenlerle verdikleri açıktır. San Francisco üzerinden Cosataguana'ya gelirken kendi görüşlerini açık ve net olarak aktardığı o önemli şahıs da «Pek ala!» yanıtını vermişti. «Sulaco'da, madencilik işine el attığımızı var sayalım. O zaman bu işin içinde olacak kişiler: Öncelikle Holroyd Şirketi olacaktır ki bu olası; sonra Costaguana vatandaşı Mr. Charles Gould, olacaktır, bu da mümkün ve son olarak da Cumhuriyet Hükümeti olacaktır. İş, buraya kadar, Atacama nitrat yataklarının ilk defa olarak işletmeye açılmasını andırıyor, orada da işin içinde Edwards adında bir beyefendinin başında bulunduğu bir finans şirketi ve bir Hükümet; veya daha doğrusu iki Hükümet –iki Güney Amerika Hükümeti vardı. Sonrasının ne olduğunu da biliyorsunuz. Savaş çıktı; yıkıcı ve uzun süren bir savaş çıktı, Mr. Gould, bununla beraber burada işin kaymağını yemek isteyecek sadece bir hükümet söz konusu olduğu için bir üstünlüğe sahip olduğumuzu söyleyebiliriz. Bir üstünlüktür bu fakat yine de olumsuzluğun dereceleri var ve burada söz konusu olan Hükümet de Costaguana Hükümeti'dir.»

İşte böyle konuşmuştu o önemli şahıs, kiliseleri anavatanının büyüklüğüne yaraşır boyutlarda bağışlarda bulunan milyoner bağışçı. Doktorlar tarafından kendisine karşı üstü kapalı tehditler ve korku verici kelimelerle dolu bir dil kullanılan da yine aynı kişiydi. İri yarı gövdesi ipek yakalı bol redingotuna bir zarafet ve ağırbaşlılık veren, uzun kollara ve bacaklara sahip, düşünceli ve ölçülü bir adamdı. Saçları demir grisi, kaşları hâlâ siyahtı ve heybetli profili de eski Roma paralarının üzerindeki Sezar büstlerini andırıyordu. Fakat damarlarında Alman, İskoç ve İngiliz, ayrıca uzaktan da Danimarka ve Fransız kanlarının bir karışımı dolaşıyordu ve bu da onun kişiliğine bir Püriten dokunuşu ile fethetmeye doymayan bir hayal gücü veriyordu. Yanında, Avrupa'dan getirdiği hararetli bir tavsiye mektubu bulunduğu ve karşısında kim bulunursa bulunsun, hangi maksada yönelmiş olursa olsun kararlılık ve ciddiyete karşı duyduğu akıldışı sevgi dolayısıyla ziyaretçisine karşı son derece sert ve tavizsiz davranıyordu.

«Costaguana Hükümeti, oyunda elinin bütün gücünü kullanacaktır. Bunu hiçbir zaman unutmamalısınız, Mr. Gould. Şimdi, Costaguana nedir. Yüzde on faizle verilen borçların ve diğer çılgınca yatırımların dipsiz kuyusu. Avrupa sermayesi, yıllar yılı bol keseden saçıldı bu kuyuya. Ama bizimkilerin değil. Bu ülke hakkında bizim bildiğimiz tek şey, yağmur yağarken, içeri kapanmaktır. Oturur ve yağmurun yağışını seyrederiz. Elbette, bir gün biz de gireceğiz işin içine. Buna mecburuz. Ama acele etmeye gerek yok, Tanrı'nın bu koca evreninde, en büyük ülkeyi bekleyecek olan zamanın kendisidir. Günün birinde, her şeyi biz yönetiyor olacağız: Ümit Burnu'ndan Smith Sound(21)'a hatta daha da ötesine, eğer ele geçirmeye değer bir şey varsa, ta Kuzey Kutbu'na kadar, sanayiyi, ticareti, hukuku, basını, sanat, politika ve dini, her şeyi. Ancak o zaman durup uzaktaki adaları ve dünyanın diğer kıtalarını düşünmeye vaktimiz olacaktır. Dünyadaki her şeyi biz, çekip çevireceğiz. O, bundan hoşlansın veya hoşlanmasın. Dünyanın elinde olan bir şey değil, bunu önlemek. Ve sanırım bizim de değil.»

Böyle diyerek, kadere karşı beslediği inancı, genel fikirleri dile getirmekte pek de yetenekli olduğunu, söylenemeyecek olan zekasına yaraşır sözlerle ifade etmiş oluyordu. Zekası olaylar ve gerçekler tarafından beslenmişti ve hayal gücü devamlı olarak bir tek büyük gerçek, bir gümüş madeni gerçeği tarafından etkilenen Charles Gould'un da, dünyanın geleceğine ilişkin bu teoriye yöneltilebilecek bir itirazı olamazdı. Bu, o an için nahoş görünmüş olsa bile bunun nedeni, böylesi büyük çaplı olasılıkların bir ağızda ifade edilmesinin o anda ellerinde olan güncel konuyu neredeyse hiçliğe indirgemiş olmasıydı. O ve onun planları ve Batı Eyaleti'nin bütün mineral zenginlikleri bir anda soyulmuş, büyüklüğünden hiçbir iz kalmamış gibi görünmüştü ona. Sevimsizdi bu duygu fakat Charles Gould, karamsar değildi. Şimdiden iyi bir etki yaratmakta olduğunu hissediyordu; bu gurur okşayıcı gerçeğin bilincinde olmak da yüzüne geniş bir gülümseme yayılmasını sağladı ki koca adam da bu gülüşü ihtiyatlı ve hayranlık ifade eden bir tasdik gülümsemesi olarak kabul etti. O da sessizce gülümsedi; ve Charles Gould da o anda, insanlığın,

(21) Ellesmere Adası, Kanada ve Kuzeybatı Grönland Arasındaki kanal. (Çevirenin notu.)

bir umudu savunmak amacıyla göstereceği o zihinsel çeviklikle tam da kendi amacının onu başarıya ulaştırmaya yardım edeceğini düşündü. Kişiliği ve madeni kabul görecekti zira eylemlerini böylesine yüce bir kadere kilitlemiş olan bir insan için, hiç de önemli bir konu değildi bu. Ve bu düşünce yüzünden alçalmış da olmuyordu Charles Gould; zira bu konu, onun için her zamanki kadar önemli kalmaya devam edecekti. Başka hiç kimsenin kader üzerine olan büyük ve sonu olmayan düşünceleri, onun, San Tome madeninin kurtarılması için duyduğu arzuyu azaltamazdı. Evrende belirli bir yer işgal eden ve sınırlı bir zaman içinde ulaşılabilecek kendi gayesinin doğruluğuyla mukayese edildiğinde diğer adam, bir an için hiçbir önemi olmayan hayalci bir idealist gibi göründü gözüne.

Bu iri yarı ve sevecen büyük adam, düşünceli bir ifadeyle ona bakmaktaydı ve kısa süren sessizliğe Costaguana semalarında, bu türden İmtiyazların kocaman sürüler halinde uçuştuğunu dile getirerek son verdi. Ve bu sürüden pay kapmak isteyen, alelade, herhangi bir kişi de, tek bir vuruşta, bu İmtiyazlardan birini yere indirebilirdi.

Gözlerinde, neşeli ve alaycı bir parıltıyla sözlerini sürdürdü: «Konsoloslarımız, onların ağızlarını bunlarla tıkıyor işte.» Ama sonra hemen ciddileşti: «Paraya ve rüşvete metelik vermeyen ve entrikalardan, komplolardan ve ihtilaflardan uzak duran, dürüst, namuslu bir insana çok geçmeden bileti eline verilir. Anlıyor musunuz, Mr. Gould? *Persona non grata.* Hükümetimizin olup biten hakkında neden hiçbir zaman yeteri kadar bilgilendirilmediğinin nedeni de budur. Öte yandan, Avrupa'nın bu kıtadan daima uzak tutulması gerek ve diyebilirim ki, bizim işe karışmamızın zamanı da henüz gelmiş değil. Fakat yine de biz buradayız işte – Bu ülkenin Hükümeti değiliz, tek başına hareket eden sıradan bir insan da. Sizin işiniz oldu demektir. Fakat bizim için temel sorun, ikinci bir ortağın, burada siz oluyorsunuz, üçüncü ve istenmeyen ortağa karşı, ki bu da Costaguana Hükümetini yöneten üst düzey ve güçlü hırsız çetelerinden birinin herhangi bir üyesi oluyor, kendi kişiliğini ve özgürlüğünü koruyabilecek türden biri olup olmadığıdır. Evet, Mr. Gould, siz ne düşünüyorsunuz bu konuda?»

Öne doğru eğildi ve Charles Gould'un kararlı gözlerini dimdik süzdü. O anda babasının mektuplarıyla dolu büyük kutuyu anım-

sayan Charles Gould ise yıllar boyunca birikmiş acı ve alaycılığı sesinin tonuyla özetleyerek yanıt verdi:

«İş bu adamları ve kullandığı metotları ve onların politikalarını bilmeye gelince bu konuda kendi adıma size yanıt verebilirim. Ta çocukluğumdan beri bu türden bilgilerle beslenerek büyüdüm ben. Aşırı iyimserlikten kaynaklanabilecek hatalara düşeceğimi hiç sanmıyorum.»

«Sanmıyorsunuz demek. Bu çok güzel işte. Güçlü bir sezgi ve kendine güven, bizim bütün istediğimiz bu. Arkanızın sağlam olduğuna ilişkin biraz blöf yapmanızın da hiçbir sakıncası yok. Çok fazla değil ama. İşler yolunda gittiği sürece sizinle birlikte devam edeceğiz. Fakat başımızı büyük bir belaya sokmak da istemeyiz. Benim yapmak istediğim bir deneme bu. Biraz risk var evet ve biz de, bunu göze alacağız. Fakat siz, ipin kendi tarafınızdaki ucunu sıkı tutmazsanız eğer biz de kaybetmeye katlanacağız elbet sonra da bu işten vazgeçeceğiz. Bu maden bekleyebilir, daha önce de kapalıydı, bunu biliyorsunuz. Şunu çok iyi anlamalısınız ki, hiçbir koşulda, iyi parayı kötüsü uğruna sokağa atmayı kabullenemeyiz.»

(Sıradan insanların gözlerinde hayli önemli olan) başka insanların, elinin bir işaretini büyük bir heves ve heyecan ile bekledikleri özel ofisinde işte böyle konuşmuştu o büyük adam. Ve bir yıldan daha uzun bir süre sonra, Sulaco'ya gerçekleştirdiği beklenmedik bir ziyarette, kendi zenginliği ve etki gücünün kendisine verdiği samimiyet özgürlüğü ile de ödün vermez tavrını vurgulamıştı. Bu sefer daha az bir ihtiyatlılıkla yapmıştı bunu ve belki de, o ana kadar yapılmış olanlar üzerinde yaptığı denetim ve daha da ötesi Charles Gould'un ipin kendi tarafına düşen ucunu mükemmelen tutabileceğine dair inancıyla beraber, başarılı adımların atılış tarzıydı onu etkileyen.

«Bu genç adam,» diye düşünmüştü kendi kendine, «Bu ülkede önemli bir gücün sahibi olabilir.»

Bu düşünce, ona büyük zevk vermişti zira şimdiye dek, bu genç adam hakkında yakınlarına verebildiği tek izahat şu olmuştu:

«Kayın biraderim, Almanya'da, maden ocaklarının yakınındaki şu küçük kentlerden birinde rastlamış ona ve kendisini bir mektupla bana gönderdi. Costaguana'lı Gould'lardan biri, hepsi de safkan İngiliz fakat tümü de bu ülkede doğmuş. Amcası politikayla ilgile-

niyormuş, Sulaco'nun son Eyalet Başkanıymış fakat bir savaştan sonra kurşuna dizilmiş. Babası Sta. Marta'da önemli bir işadamıymış, politikadan uzak durmaya çalışmış ve bir sürü devrimi takiben perişan bir durumda ölmüş. Birkaç kelimeyle özetlersek sizin Costaguana'nız bu işte.»

Elbette, kendi itkileri yüzünden sorgulanamayacak kadar büyük bir adamdı o, en yakınları tarafından olsa bile. Dış dünya onun eylemlerinin ardında yatan gizli anlamları saygılı bir şekilde merak etme özgürlüğüne sahipti. Öylesine büyük bir adamdı ki o, kendisinin «Hıristiyanlığın en saf biçimlerine» yaptığı cömert yardımlara, (Ki bunun kilise yaptırmak gibi safiyane belirtisi, Mrs. Gould'un pek hoşuna gitmişti.) hemşerileri, dindar ve alçak gönüllü bir ruhun dışa vurumu gözüyle bakarlardı. Fakat finans dünyasındaki kendi çevrelerinde, San Tome madeni gibi bir işi yüklenmesine gerçi saygıyla bakılıyordu bakılmasına fakat daha çok ihtiyatlı alaylara konu oluyordu. Büyük Holroyd binasında (İki caddenin kesiştiği yerde, en üst katı birbirine dolanan telgraf telleriyle örümcek ağını andıran taş bloklar, demir ve camdan oluşan muazzam bir yığın) başlıca bölümlerin başkanları, birbirlerine, San Tome işinin gizemlerini kabul edilmeyecekleri anlamına gelen alaycı bakışlar gönderirlerdi. Costaguana'dan gelen mektuplar (Hiçbir zaman ağır olmazdı bunlar—gayet kalın, tek bir zarf) açılmaksızın doğruca büyük adamın odasına gönderilirdi ve o ana dek bunlar hakkında bir talimatname de yayımlanmamıştı. Ofistekiler, bunların şahsen cevaplandırıldığını fısıldarlardı birbirlerine üstelik başkasına da dikte ettirilmiyordu bu mektuplar, büyük adam, kendi eliyle, kalem ve mürekkep kullanarak yazıyordu onları ve bir kopyasının da saygısız gözlerin ulaşamayacağı, onun kendi özel yazışma defterinde saklandığı sanılıyordu. Büyük işlerin döndüğü on bir katlı büyük işyerindeki önemsiz çarkların yine önemsiz dişlileri arasında yer alan kimi alaycı genç adamlar, kendi şahsi görüşlerini açıkça ifade etmekten çekinmediler: Büyük şef, aptalca bir iş yapmıştı en sonunda ve şimdi de bundan dolayı utanç duymaktaydı; daha yaşlıca ve yine önemsiz ama en güzel yıllarını mahvetmiş bu işe karşı yine de romantik bir saygı ile dopdolu olan başkaları ise esrarengiz bir biçimde ve bilgiç bir tavırla bunun bir uğursuzluk alameti olduğunu birbirlerine fısıldarlardı bunun anlamı da Holroyd ortaklığının yavaş yavaş bütün

Costaguana Cumhuriyeti'ni, her şeyiyle ele geçirmekte olduğuydu. Fakat amatörce merak üstüne oluşturulan teoriydi doğru olan. San Tome madeni, büyük adamın kişisel ilgisini çekiyordu. Öylesine ki, uzun yıllardan sonra çıktığı ilk tatilinin bile bu merak tarafından yönlendirilmesine izin vermişti. Büyük bir teşebbüs kurmuyordu orada; ne bir demir yolu şirketi ne de bir endüstriyel ortaklık. Bir adamın peşindeydi. Tamamıyla yeni bir alanda elde edilecek başarı çok hoşuna gidecekti doğru; fakat öte yandan aynı duygunun öteki yüzüyle ilk başarısızlık işaretinde de bu işi tamamıyla kesip atmak da onun sorumluluğunda olacaktı. Bir insan feda edilebilirdi bunun için. Ne yazık ki, gazeteler, kendisinin Costaguana'ya yapacağı ziyareti büyük bir tantanayla bütün ülkeye ilan etmişlerdi. Eğer Charles Gould'un tuttuğu yol hoşuna giderse onu destekleyeceğine yönelik verdiği teminatlara bir acımasızlık tonu da ekleneceğini telkin ediyordu. En son görüşmelerinde, Mrs. Gould'un katırlarının çektiği arabaya binmek üzere, şapkası elinde avludan dışarı çıkmadan yarım saat kadar önce, Charles'in odasında şöyle konuşmuştu:

«Siz kendi yolunuzda devam ediniz. Bunu tutturduğunuz sürece size nasıl yardım edeceğimi biliyorum ben. Fakat ters bir durum ortaya çıkarsa, sizi zamanını geçirmeden terk edeceğimizden de emin olabilirsiniz.»

Buna karşılık Charles Gould'un cevabı sadece şu oldu: «Makineleri, ne kadar erken isterseniz gönderebilirsiniz.»

O zaman büyük adam da bu soğukkanlı özgüvenden hoşlanmaktan kendini alamamıştı. Bunun sırrı, Charles Gould'un da bu tavizsiz koşullardan hoşlanmasıydı. Aynı şekilde, maden de onun gözünde, kendisinin henüz küçük bir çocukken verdiği kimliğini koruyor ve sadece kendisine bağlı bir şey olarak kalmayı sürdürüyordu. Ciddi bir işti bu ve o da ciddiye alacaktı.

Koridorda, papağanın kızgın bakışları altında, birlikte, bir aşağı bir yukarı ağır yürürlerken, henüz ayrılmış olan konuğuyla yaptığı son konuşmayı kastederek, «Elbette,» diye konuştu. «Bu türden bir insan, bir işi canı istediği zaman üstlenir ve istediği zaman bırakır. Mağlubiyetten dolayı acı çekmez. Teslim olmak zorunda kalabilir veya yarın ölmesi gerekebilir. Fakat büyük çaplı gümüş ve demir işleri varlığını korumayı sürdürecek ve günün birinde, dünyanın geri kalanıyla beraber Costaguana'yı da ele geçirecekler.»

Kafesin yanında durdular. Konuşmalarında, kendi kelime hazinesine ait bir söz yakalayan papağan, sevinçle söze karıştı. Papağanlar, insanlara çok benzerler.

Yoğun bir benlik duygusunu ifade etmek istercesine, «Viva Costaguana!» diye bağırdı ve hemen sonra da tüylerini kabartarak kafesin parıldayan tellerinin ardında, öyle kabarık bir biçimde uyuklamaya koyuldu.

Mrs. Gould, «Sen de buna inanıyor musun Charley?» diye sordu. «Bana korkunç bir materyalizm gibi geliyor bu hem...»

Kocası, makul bir ses tonuyla, «Hayatım, benim için hiç fark etmez.» diye sözünü kesti. «Ben gördüğüm şeye bakarım. Kaderin ağzından mı konuşuyor yoksa sadece parlak bir nutuk mu atıyor, bana ne bundan. Her iki Amerika'da da, şöyle ya da böyle bir yığın güzel laf ediliyor her gün. Yenidünyanın havası, hitabet sanatının gelişmesi için çok uygun, öyle görünüyor ki. Sevgili Avellanos'un, burada saatlerce çektiği söylevi unuttun mu?»

Mrs. Gould, şaşırmış gibi, «Ama bu çok farklı.» diye karşı çıktı. Gerçekten de bu benzetme hiç de yerinde değildi. Don José konuşmayı çok iyi bilen ve San Tome madeninin büyüklüğü konusunda hayli iyimser görüşlere sahip çok iyi bir insandır. «Onları nasıl mukayese edebilirsin, Charley?» diye sitem edercesine söylendi. «O, çok acı çekmiş ama yine de ümidini yitirmemiş.»

Erkeklerin –kendisinin hiçbir zaman sorgulamadığı- iş görebilme yetenekleri, kimi zaman, Mrs. Gould'a çok şaşırtıcı geliyordu; zira bu kadar ortada olan birçok şeyden sonra hâlâ garip bir biçimde sersemce davranabiliyorlardı.

Charles Gould, o anda karısının endişeli ilgisini üzerine çeken bitkin bir soğukkanlılıkla, kıyaslama yapmadığına dair ona güvence verdi. O, bir Amerikalıydı ne de olsa ve belki de her iki tür hitabet sanatı arasındaki farkı anlayabilirdi. «Elbette bu uğurda, çaba harcamaya değseydi,» diye acımasızca ilave etti. «Fakat kendi insanları arasında, üç kuşaktır İngiltere havasını en fazla soluyan kendisi olmuştu ve bu yüzden affedilmeyi içtenlikle diliyordu. Zavallı babası da, iyi bir hatipti sonra. Ve o yüzden şimdi karısına, babasının son mektuplarından birinde, «Tanrı bütün bu ülkelere öfkeyle bakıyor aksi halde Kıtaların Kraliçesi üzerinde hüküm süren entrika, kan dökücülük ve suçların boğucu karanlığında, bir umut ışığının bir çat-

laktan içeri sızmasına izin verirdi.» diyerek taşıdığı bir inancı ifade ettiği bölümü hatırlayıp hatırlamadığını soruyordu.

Mrs. Gould, bu bölümü unutmamıştı. «Onu, bana, sen kendin okudun Charley,» diye mırıldandı. «Gerçekten çarpıcı bir şekilde dile getirilmişti. Baban, bu korkunç üzüntüyü, kim bilir ne kadar derinden hissetmiş olmalı.»

Charles Gould, «soyulmaktan hoşlanmazdı. Bu, onu, çileden çıkarırdı.» dedi. «Fakat kullandığı imge yeterince şey anlatıyor. Burada özlenen şey, hukuk, düzen, iyi niyet ve güvenliktir. Herhangi biri, bütün bu şeyler üzerine söylev çekebilir fakat ben, maddi çıkarlar üzerine inancımı da ekliyorum. Maddi çıkarlar, ayağını basacak sağlam bir yer bulmaya görsünler bir kez, o zaman tek başlarına varlıklarını sürdürebilecekleri koşullar yaratmaya çalışmak zorundadırlar artık. Senin para kazanma olarak adlandırdığın şey, hukuksuzluk ve düzensizlik karşısında böylece haklı çıkmış olur. Haklı çıkar çünkü onun talep ettiği güvenlik, baskı altındaki insanlarla paylaşılmak zorundadır. Ama adaletin daha iyisi sonradan gelecektir. Senin umut ışığı dediğin böyle bir şey işte.» Koluyla, karısının narin bedenini bir an kendine doğru çekti. «Ve bu anlamda, San Tome madeninin bile zavallı babamın umutsuzca görmeye çalıştığı boğucu karanlık içindeki küçük çatlak olamayacağını kim bilebilir?»

Kadın, kocasına hayranlıkla baktı. Üstün biriydi o ve kendisinin özgecil tutkularının belirsizliğine büyük ve belirli bir biçim kazandırmıştı.

«Charley,» dedi. «Sen, muhteşem bir asisin.»

Koridora geldiklerinde karısını aniden serbest bıraktı ve şapkasını aldı; sahip olduğu İngiliz görünümüyle beklenmedik bir uyum gösteren, milli giysinin bir parçası olan yumuşak, gri bir sombreroydu bu. Kolunun altında bir kamçıyla, köpek derisi eldiveninin düğmelerini ilikleyerek geri döndü; yüzü düşüncelerinin kesinliğini yansıtan bir ayna gibiydi. Karısı merdivenlerin başında onu bekliyordu ve adam ona hoşça kal öpücüğünü vermeden önce aralarında geçen konuşmaya son noktayı koydu:

«Bizim açıkça belli olması gereken şey» diye konuştu. «geri dönüşün olmadığıdır. Hayata nerede yeni baştan başlayabilirdik? Ne yaparsak onun karşılığını görmeye hazır olmalıyız.»

Karısının yukarı kalkık yüzüne sevecenlikle ve biraz da pişman-

lıkla eğildi. Charles Gould, ne yaptığını biliyordu; zira hayalci bir insan değildi. Gould İmtiyazı, yaşamak için savaş verecekse eğer, bu savaşı, neredeyse anlamını yitirecek derecede evrenselleşmiş olan o fesatlık batağı içinde o anda eline hangi silahları geçirebiliyorsa onlarla vermek zorundaydı. Ve o, silahlarını elde etmek için alçalmaya hazırlıklıydı. Bir an için, babasını öldürmüş olan gümüş madeninin sanki onu, kendisinin gitmek istediğinden de ileriye götürerek tuzağına çekmiş olduğunu hissetti ve duygularının karmakarışık mantığıyla yaşamın değerinin başarıya bağlı olduğunu anladı. Evet, geri dönüş yoktu artık.

7

Mrs. Gould, kocasına, zihinsel bakımdan, bu duyguyu paylaşamayacak denli uzak değildi. Bu yaşamı heyecan verici kılıyordu ve o da, bu heyecandan hoşlanmamak için fazlasıyla kadındı. Fakat bu durum, aynı zamanda, onu biraz da korkutuyordu ve Don José Avellanos, Amerikan sandalyesinde sallanarak «Hem Azizim Carlos, eğer başarısız olsaydınız bile –Tanrı korusun!– eğer talihsiz bir olay işinizi bozsaydı bile yine de kendi ülkenize iyi bir hizmette bulunmuş olurdunuz.» diyecek kadar ileri gittiğinde bile Mrs. Gould, sanki tek bir kelime bile duymamışçasına duygusuz bir biçimde kaşığıyla fincanındaki çayı karıştırmakta olan kocasına derin derin bakardı.

Don José bu türden bir şeyi arzu etmiyordu elbette. Sevgili Carlos'un davranışlarını ve cesaretini yere göğe sığdıramazdı. Onun, İngilizlere özgü, kaya gibi sağlam karakteri en önemli koruyucusuydu, Don José bunu kabul ediyordu sonra Mrs. Gould'a dönerek, «Sana gelince Emilia, hayatım» –Yaşları arasındaki yakınlıktan ve aralarındaki eski dostluktan ötürü böyle hitap ediyordu ona, «Sanki aramızda doğmuş kadar gerçek bir vatanseversin sen de.»

Bir ölçüde doğru olabilirdi bu. İşçi arayışı içinde bütün eyaleti dolaşırken kocasına eşlik eden Mrs. Gould, ülkeyi, tıpkı doğma büyüme bir Costaguanalıdan daha derinden inceleme fırsatı bulmuştu. Yolculuklarda yıpranmış binici giysileri içinde, alçıyla kaplanmışçasına pudralı yüzü, günün sıcağında yüzünü güneşten koruyan küçük ipek maskesiyle, küçük bir atlı grubunun ortasında, biçimli çevik midillisinin üzerinde yolculuk ederdi. Kocaman şapkaları,

mahmuzlu çıplak ayakları, beyaz işlemeli *calzoneras*ı[22] deri ceketleri ve çizgili *poncho*ları[23], omuzlarına çapraz asılı karabinalarıyla görülmeye değer bir manzara oluşturan iki *mozo de campo*[24] atlarının adımlarına uygun bir biçimde sallanarak önden giderlerdi. Uzun kuyruklu hayvanının kuyruğuna yakın oturup bacaklarını öne uzatmış ve geniş kenarlı şapkasını da başının çevresinde bir hale yapacak kadar geriye itmiş ince, esmer bir katırcının komutasındaki yük katırları *tropilla*sı[25] Don José bu yolculuğun komiseri ve düzenleyicisi olarak orta tabakadan gelen fakat Blancocu görüşleri nedeniyle ülkenin önde gelen aileleri tarafından pek tutulup sevilen yaşlı bir Costaguanalı subay olan emekli bir binbaşıyı tavsiye etmişti. Kır bıyıklarının uçları, yanaklarından aşağı çenesine doğru sarkıyordu ve Mrs. Gould'un solunda atını sürerken çevresini yumuşak bakışlarla süzer ve ülkenin özelliklerini anlatır, küçük *pueblo*ların[26] ve malikanelerin, Sulaco vadisinin düzlüğü üzerindeki tepeciklere taç gibi konmuş uzun kaleleri andıran düzgün duvarlı *hacienda*ların[27] adlarını söylerdi. Sulaco vadisi, uzaktaki Sierraların mavi renkli dumanından, iri beyaz bulutların kendi gölgelerinin oluşturduğu karanlığa ağır ağır yuvarlanır gibi göründüğü, otlarla göğün birleştiği, ucu bucağı olmayan, titreşen bir ufuk çizgisine dek yeşil, taze ürünler, ovalar, ormanlar, şurada burada parıldayan su birikintileri halinde gözler önünde uzanırdı.

Sonsuzluğun kendisine meydan okuyormuşçasına, sınırsız enginlik üzerinde küçücük insanlar boyunduruğa vurulmuş öküzlerin arkasında karasabanla çift sürerdi. Atlı *vaquero* figürleri, uzaklarda dörtnala yol alırdı, geniş *potrero*ların[28] bir ucundan diğerine göz alabildiğine dalgalanan tek bir çizgi halinde, boynuzları hep aynı yöne dönük büyük sürüler otlardı. Geniş bir pamuk ağaç, yolun ke-

(22) (İsp.) Her iki yanda yukarıdan aşağıya düğmeleri olan pantolon.

(23) (İsp.) Güney Amerika'ya özgü baştan geçirilerek giyilen battaniye türünde kepenek.

(24) (İsp.) konvoy muhafızı.

(25) (İsp.) Sürü, kalabalık.

(26) (İsp.) Köy.

(27) (İsp.) Çiftlik.

(28) (İsp.) Sığır çiftliği.

narındaki üzeri saz ve samanla örtülü *ranchoları*[29] gölgelerdi; sırtlarında yükleri ile yorgun argın yürüyen bir sıra Kızılderili, şapkalarını çıkararak, köle atalarının elleriyle yapılmış bozuk *camino real*[30]den tozu dumana katarak geçen atlılara sessiz ve üzgün gözlerle bakarlardı. Mrs. Gould ise, bu yolculuklarda, sahil kentlerinde olduğu gibi ince Avrupa cilasıyla yaldızlanmamış bu içerlek bölgelerin olanca sonsuzluğuyla gözlerinin önüne serilişinde, ülkenin, bu büyük ovalar ve dağlar ülkesinin, yürek burkan bir hareketsizlik içinde sabırla geleceği bekleyen bu üzgün ve dilsiz halkın büyük ülkesinin ruhuna her geçen gün biraz daha yaklaşıyor gibiydi.

Bu ülkenin görünümünü ve uzun ve kör duvarları ve rüzgârların at koşturduğu otlaklara ağır kapılarıyla o büyük evlerde mahmur bir vakarla gösterilen konukseverliği tanıyordu o. Efendilerle kölelerin basit ve ataerkil bir şekilde oturdukları masalarda baş köşeler hep ona veriliyordu. Evin hanımları, avludaki portakal ağaçlarının altında yumuşak bir sesle konuşurlardı ve seslerindeki tatlılık, yaşamlarının sükûnetlerindeki gizemli bir şeyler etkilerdi onu. Sabahları, hepsi de kordonlu *sombrero*ları ve işlemeli binici elbiseleri içinde, koşumları gümüşlerle süslü atlarına binmiş beyefendiler, ayrılan konuklarını kendi topraklarının bitiminde ağırbaşlı vedalaşmalarla ve Tanrıya emanet ederek uğurlarlardı. Bütün bu evlerde, politik zulümlere ilişkin hikayeler duyulabilirdi; ülkede hükümet olmak sanki kılıçları, üniformaları ve tumturaklı konuşmalarıyla ülkenin içine başı boş salıverilmiş çılgın şeytan sürüleri arasında geçen azgın bir mücadeleymiş gibi anlamsız iç savaşlarda öldürülmüş, esir düşmüş mahvolmuş, gaddarca hükümlerle barbarca idam edilmiş dostlara akrabalara ilişkin öykülerdi bunlar. Ve bütün dudaklarda hep aynı tükenmiş barış arzusunu, hukuk olmaksızın, adalet ve güvenlik olmaksızın karabasanı andıran uyduruk bir yönetimi sürdüren resmi kişilerden duyulan korkuyu okurdu.

Böyle gezip dolaşmaya tam iki ay süreyle çok iyi katlandı; bir insanın, kimi çıtkırıldım kadınlarda bulunduğunu görmekten şaşkınlığa düşeceği bir yorgunluğa dayanma gücü vardı onda—tıpkı son derece inatçı bir ruhun kontrolüne girmiş gibi. Don Pepe- Costaguanalı

(29) (İsp.) Kulübe.

(30) (İsp.) Ana cadde.

yaşlı binbaşı, yolculuk esnasında narin hanımefendiye gösterdiği onca ihtimamdan sonra, ona «Hiç Yorulmayan Senora» adını takmıştı. Mrs. Gould, giderek bir Costaguanalı oluyordu gerçekten de. Güney Avrupa'da, gerçek köylülüğün ne demek olduğunu öğrendiği için, halkın büyük değerini takdir edebiliyordu. İnsanı, sessiz yük hayvanı görünümüne sahip olarak görüyordu. Onları, yollarda yük taşırken görüyordu, ovada, kocaman hasır şapkalarının altında ırgat gibi çalışan, beyaz giysileri rüzgârda dalgalanırken bacaklarına çarpan yapayalnız kişilerdi bunlar. Köylerde, çeşme başında bir grup Kızılderili kadının, tahtadan sundurması büyük kahverengi küplerle dolu karanlık bir kulübenin kapısında, içi serin su dolu toprak testisini kaldırmış bir Kızılderili kızın melankolik ve şehvetli yüzünün görünümleri belleğine kazınmıştı sanki. Oku ve yolun tozuna saplanıp kalmış bir öküz arabasının tahta tekerleklerinde balta izleri çarpardı göze; her biri, yükünü, başının hizasına gelen alçak çamurdan duvarın üzerine koymuş bir grup kömür taşıyıcısı, daracık bir gölge şeridine uzanmış uyuyordu.

Fatihlerden kalma köprü ve kiliselerin ağır taş yapıları insan emeğine, artık yeryüzünden silinip gitmiş ulusların yağmalanmış emeğine duyulan saygısızlığı ortaya koyardı. Kralın ve kilisenin hükmü yoktu artık fakat bir tepenin üzerinden, bir köyün alçak çamurdan duvarlarını geçerek yükselen bir harabe yığını görünce Don Pepe, savaş anılarını anlatmayı yarıda keser ve şöyle derdi:

«Zavallı Costaguana! Önceleri, *Padre*ler için her şey, halk için hiçbir şeydi; şimdi de Sta. Marta'daki kodaman politikacılar, Negrolar ve hırsızlar için her şey.

Charles, *alcalde*ler[31] ile *fiscale*ler[32] ile, kentin ileri gelen kişileri ile köylerde ise malikanelerin *caballero*ları[33] ile konuşuyordu. Bölge *commandante*leri ona koruma görevlileri veriyordu; zira onlara zamanın Sulaco politik şefinden alınmış bir yetki belgesi gösterebiliyordu. Bu belgenin ona kaç tane altın yirmi dolarlık kağıt paraya mal olduğu, kendisi, Birleşik Amerika'daki (hani Sulaco'dan gelen

(31) (İsp.) belediye başkanı.

(32) (İsp.) Savcı.

(33) (İsp.) soylu, efendi.

mektupları kendi elleriyle yanıtlama alçak gönüllüğünde bulunan) büyük adam ve ayrıca bir de birkaç yıl Avrupa'da kendi dediğine göre sürgünde- genel olarak Fransız stili kültürü ve Avrupalılığıyla pek gururlanan ve o sırada Sulaco'daki Intendencia Sarayı'nda ikamet etmekte olan koyu zeytuni tenli ve gözleri fıldır fıldır dönen bir başka türden bir büyük adam arasında sırdı. Yine de, bu büyük adamın, sürgüne gönderilmeden hemen önce, güç sahibi bir dostunun kendisini tahsildar olarak yerleştirdiği küçük bir limanın gümrüğünde bulunan bütün parayı düşüncesizce kumarda kaybettiği herkes tarafından pek iyi bilinen bir şeydi. Sebep olduğu bütün diğer sıkıntılardan başka, bu gençlik düşüncesizliği onu, hayatını, bir süre için, Madrid'de küçük bir kafede garsonluk etmek suretiyle kazanmak zorunda bırakmıştı; öylesine büyük yeteneklere sahip olsa gerek ki, bütün olanlardan sonra, politik konumunu son derece parlak bir biçimde yeniden düzeltmeyi başarmıştı. İşini vakur bir ciddiyetle yürüten Charles Gould, ona, «Ekselansları» diye hitap ediyordu.

Taşralı Ekselans, açık bir pencerenin yanında, oturmakta olduğu sandalyeyi, gerçek bir Costaguanalı gibi arkaya doğru eğerken bezgin bir üstünlük taslamaktaydı. Tam o sırada, askeri bando, aşağıda, *plaza*da, bangır bangır kimi opera eserlerinden parçalar çalmaktaydı ve o da sevilen pasajı dinleyebilmek için susulması için emir verircesine elini iki kez havaya kaldırmıştı.

Ve Charles Gould, ayakta akıl almaz bir sabırla beklerken, «Muhteşem, olağanüstü» diye mırıldanmıştı. «Lucia, Lucia di Lammermoor![34] Tutkunun müziğe. Beni kendimden geçiriyor. Ah, ne ilahi–ah! Mozart. *Si!* İlahi... Evet, ne diyordunuz?»

Elbette, ülkeye yeni gelen kişinin taşıdığı niyetlere ilişkin dedikodular, onun da kulağına gelmişti. Üstelik Sta. Marta'dan resmi bir uyarı da almıştı. Gösterdiği davranış biçimi ise merakını gizlemek ve ziyaretçisini etkilemek içindi sadece. Fakat odanın uzak bir köşesindeki geniş yazı masasının çekmecesine değerli bir şeyi kilitledikten sonra birden çok cana yakın bir tutum takınmış ve gösterişli bir biçimde koltuğuna geri dönmüştü.

---

(34) Gaetano Donizetti'nin İtalyanca librettosu Salvatore Cammarano tarafından, Sir Walter Scott'un Lammermoor Gelini (özgün adıyla The Bride of Lammermoor) isimli tarihî romanından uyarlanarak yazılan üç perdelik trajik operası.

«Amacınız eğer madenin yakınlarında köyler inşa etmek ve bir insan topluluğu oluşturmaksa, bunun için, İçişleri Bakanlığı'ndan resmi bir emir getirmeniz gerekecektir.» diyerek pratik bir öneride bulundu.

Charles Gould, hiç beklemeksizin, «Bir dilekçe göndermiş bulunuyorum» dedi ve şimdi «Ekselansları»nın uygun kararlarını güvenle bekliyorum.»

Ekselansları, çok değişik duygu durumlarına sahip biriydi. Parayı alır almaz basit ruhuna büyük bir tatlılık ve yumuşaklık hâkim oldu. Beklenmedik bir biçimde içini çekti birden.

«Ah, Don Carlos! Ülkede sizin gibi üst düzey insanlara ihtiyacımız var bizim. Uyuşukluk –Şu aristokratların uyuşuklukları yok mu? Kamu yararı diye bir şey yok! Girişimcilik diye bir şey yok. Ben, Avrupa'da yaptığım derin incelemelerle, anlıyorsunuz ki...»

Bir elini kabaran göğsüne bastırarak, ayak parmaklarının ucunda bir yükseliyor bir alçalıyordu, on dakika süreyle, neredeyse hiç soluk almaksızın, Charles Gould'un kibar sessizliği karşısında, entelektüel yönden saldırıda bulunmayı sürdürdü ve ansızın durup sandalyesinden düştüğünde de tıpkı bir kaleden geri püskürtülmüşe benziyordu. Kendi onurunu korumak için, ciddi bir baş eğiş ve huysuz, yorgun bir alçakgönüllülük gösterisiyle söylenmiş bu sözlerle sessizliğini koruyan adamı hemen başından savmak istedi:

«Benim entelektüel iyi niyetime güvenebilirsiniz; tabii iyi bir vatandaş olarak davranışınız bunu hak ettiği sürece.»

Charles Gould, öne eğilip dışarı çıkarken eline kağıttan bir yelpaze alarak azametli bir havayla yüzünü yelpazelemeye koyuldu. Sonra birden yelpazeyi elinden bıraktı ve uzun bir süre boyunca şaşkın ve meraklı bir halde gözlerini kapıya dikip uzun bir süre seyretti. Sonra da kendisini, onu önemsemediğine inandırmak istiyormuşçasına omuzlarını silkti. Soğuk ve donuk. Entelektüellik diye bir şeyden eser yok. Kızıl saçlı. Tam bir İngiliz. Ondan nefret ediyordu.

Yüzü kardardı. Bu umursamaz ve soğuk davranış, ne anlama geliyordu peki? Batı Eyaletini yönetmek üzere başkentten gönderilen başarılı politikacılar arasında Charles Gould'un bu resmi görüşmede takındığı tavrı saldırganlık derecesine varacak ölçüde bağımsız bulan ilk kişi kendisiydi.

Charles Gould, eğer bu acınası saçmalıkları dinler görünmek,

rahatsız edilmeden kalmak için ödemek zorunda kaldığı fiyatı şekillendiriyor olsa dahi, kendisinin de saçma sapan konuşma zorunluluğunun hiçbir şekilde pazarlık konusu yapılmayacağını düşünmekteydi. Buraya bir çizgi çekti. Karşılarında her sınıftan barışçıl insanların titremeye alışkın oldukları bu taşra diktatörlerine göre bu İngiliz görünümlü mühendisin kayıtsızlığı dalkavukluk ile zalimlik arasında gidip gelen bir huzursuzluk yaratıyordu. Tümü de yavaş yavaş gücü elinde bulunduran hangi taraf olursa olsun bu adamın Sta. Marta'daki en yüksek otoritelerle en etkin temasını sürdüreceğini anlamıştı.

Bir gerçekti bu ve Gould'ların neden yeni demiryolu inşaatındaki başmühendisin haklı olarak tahmin ettiği gibi varlıklı olmadıklarını da mükemmelen açıklıyordu. Charles Gould, (Her ne kadar Guzman Bento devrinde korkunç işkencelerden dolayı üzerine bir çekingenlik gelmiş olsa da) sözü dinlenir bir adam olan Don José Avellanos'un öğüdüne uyarak başkentten uzak durmuştu, fakat kentte ikamet etmekte olan yabancılar arasında dönüp duran dedikodulara göre kendisi (Alaycılığın altında yatan son derece büyük bir ciddiyet ile) «Sulaco'nun Kralı» takma adı ile anılmaktaydı. Costaguana Barosu'na kayıtlı ve Sulaco Vadisi'nde büyük ve önemli elinde bulunduran seçkin Moraga ailesinden gelen, iyi karakteri ve yeteneğiyle tanınan bir avukat, yabancılara, adeta bir gizi açıklar gibi ve saygıyla San Tome madeninin temsilcisi (Ama biliyorsunuz, politik temsilcisi) diye gösterilirdi. Uzun boylu, siyah sakallı ketum bir adamdı bu. Kendisinin bütün bakanlara kolaylıkla erişebildiği ve pek çok Costagauanalı generalin onun evinde yemek yemek için pek istekli oldukları bilinirdi. Devlet başkanları, onu, kolaylıkla huzurlarına kabul ederlerdi. Dayısı Don José Avellanos ile sık sık mektuplaşırdı fakat mektuplarını –görevi gereği resmiyetle saygılarını bildirdiği mektuplar dışında– pek nadir olarak Costaguana Postanesi'ne bırakılırdı. Zira orada, bütün zarfların, bazı İspanyol-Amerikan hükümetlerin tipik özelliği olan çocukça bir yüzsüzlük ve küstahça bir samimiyet ile ayrım gözetmeksizin açıldığı bilinen bir şeydi. Fakat şu da not edilmeli ki, aşağı yukarı San Tome madeninin yeniden açıldığı zamanlarda, Campo'ya yaptığı ilk seyahatlerde, Charles Gould'un kullandığı katırcı, Sta. Marta Yaylası ile Sulaco Vadisi arasından geçip dağları aşan o incecik trafik akıntısına kendi küçük hayvan katarını

da ilave etmişti. Hiçbir yolcu, çok özel ve istisnai koşullar oluşmadığı sürece dik ve hiç de güvenli olmayan o yolu kullanmazdı ve doğrusu, ülkenin iç ticaretinin de böyle ilave taşıma kolaylıklarını gerektirecek durumda olmadığı da açıkça belli olan bir şeydi, fakat bu yol katırcının işine geliyor gibi görünmekteydi. Ne zaman yola çıkılacak olsa daima onunla gönderilecek birkaç paket bulunuyordu. Dışı tüylü, keçi derisinden pantolonuyla kaba saba ve hayli esmer olan bu adam, kocaman şapkasını güneşe karşı çevirmiş, uzun yüzünde keyifli bir bön ifadeyle, güçlü ve gösterişli katırının kuyruğuna yakın bir yere oturup günlerce acıklı perdeden bir aşk şarkısı mırıldanıp durur ya da yüzündeki anlatımı hiç bozmaksızın önündeki küçük *tropilla*sına bir nara savururdu. Sırtında küçük, yuvarlak bir gitar hep asılı dururdu, daima semerlerinden birinin tahta kısmında sıkıca sarılmış bir kağıdın sokulabileceği genişlikte ustaca oyulmuş bir boşluk olurdu; kağıt oraya sokulduktan sonra odundan tıpası üzerine yerleştirilir ve kaba çadır bezi yeniden çivilenirdi. Sulaco'dayken ise, bütün günü –sanki yeryüzünde hiçbir derdi yokmuş gibi Casa Gould'un kapısının dışında, Avellanosların evinin pencerelerinin karşısında taş bir banka oturup sigarasını tüttürmekle geçirirdi. Yıllar, yıllar önce, kola yapmakta pek usta olan annesi, bu ailenin baş çamaşırcısıydı. Kendisi de, onların *haciendalarından*[35] birinden doğmuştu. Adı Bonifacio idi ve saat beş olduğunda, Don José, Dona Emilia'ya şöyle bir uğramak üzere sokağı geçerken onun saygılı selamına bir el veya baş hareketiyle yanıt verirdi hep. Her iki evin kapıcıları da, onunla, tembel tembel ve ölçülü bir teklifsizlik içinde konuşurlardı. Akşamları ise kumar oynamaya ve kentin daha uzak yan sokaklarındaki *peyne d'or*[36] kızlarıyla neşeli cümbüşlere ayrılmıştı. Fakat ağzı sıkı bir adamdı o da.

8

Demiryolunun bölgeye ilk gelişinden önce iş nedeniyle ya da merak yüzünden Sulaco'ya uğramış olanlarımız, San Tome madeninin bu uzak eyaletin yaşamı üzerinde nasıl da önemli bir etki yarattıklarını anımsayabilir. Bana anlatıldığına göre, dış görünüm,

(35) (İsp.) Malikane.

(36) (İsp.) Fahişe.

Anayasa caddeleri boyunca işleyen elektrikli tramvayları, ülkenin iç kısımlarına, yabancı tüccarlar ile genel olarak *Rico*ların[37] modern villalarda yaşadıkları Rincon ile diğer köylere uzanan araba yolları o zamandan bu yana değiştiği kadar değişmemişti henüz. Limanın yanında rıhtımı ve bir sıra eşya deposu olan geniş bir demiryolu şantiye alanı bulunuyordu ve kentin, kendine özgü, hayli ciddi ve örgütlü iş anlaşmazlıkları vardı.

O zamana dek, iş anlaşmazlıkları nedir, bilen kimse yoktu. Limanın *cargador*ları ayak takımından her tür insanı bir araya toplayarak, bir koruyucu azizleri de olan yasa dışı bir kardeşlik örgütü oluşturmuştu. Düzenli olarak (her boğa dövüşü günü) greve giderler ve öylesine sorun çıkarırlardı ki o sırada prestijinin doruğunda olan Nostromo bile bunlarla gerektiği şekilde başa çıkamazdı; fakat her fiesta gününün ertesi sabahı, Kızılderili pazarcı kadınlar hasır şemsiyelerini *plaza*'da açmadan önce ve gökyüzü hâlâ siyahken ve Higuerota'nın karları, kentin üzerinde solgun bir ışıltıyla parlarken, gümüş grisi bir kısrağa binmiş, hayaleti andıran bir atlının ortaya çıkışıyla iş sorunu kesin olarak çözüme kavuştu. Atı, eski kale duvarlarının içinde kalan yoksul semtlerin daracık sokakları ile yabani ot bürümüş arsalarında, sığır ahırlarını, köpek kulübelerini andıran, kara ve ışık girmeyen baraka kümelerinin arasında dolaşırdı. Atlı, ağır bir tabancanın kabzasıyla, alçak *pulperia*'ların[38] yüksek bir duvarın yıkılmak üzere olan kalıntısına sırtını dayamış olan berbat kulübelerin kapılarını döverdi, evlerin tahtadan duvarları o kadar inceydi ki, onun gök gürültüsünü andıran vuruşlarının arasında, içeriden gelen horultu ve sayıklamalar işitilebilirdi. Eyerinin üzerinden erkekleri, bir iki kez adlarıyla çağırırdı. Evlerden dışarıya, atlının hiç hareket etmeksizin eyerinde oturduğu sessiz karanlığa uykulu, hırçın, yalvaran, vahşi, şakacı, öfkeli cevaplar gelir ve hemen ardından da bir insan gölgesi, durgun havanın içinde öksürerek dışarı çıkardı. Kimi zaman da, bir kadının, alçak sesle, pencere deliğinden şöyle seslendiği duyulurdu: «Hemen geliyor, Senor.» Ve bunun üzerine atlı da hiç kıpırdamayan atının üzerinde oturup sessizce

(37) (İsp.) Zengin.

(38) (İsp.): Bakkal.

beklerdi. Fakat ola ki atından inmek zorunda kalmasın, o zaman, çok geçmeden, o *pulperia*nın ya da kulübenin kapısından bir *cargador*un, vahşice bir itiş kakış ve boğuk sesle okunan lanetlerle beraber başı önde ve elleri havada dışarı uçtuğu sadece küçük sivri kulaklarını dikmiş öylece duran gümüş grisi kısrağın ön ayaklarının altına serildiği görülürdü. Zira kısrak alışkındı bu tür işlere; adamsa hemen ayağa kalkar ve cadde boyunca hafif sendeleyerek ve alçak sesle küfürler savurarak Nostromo'nun tabancasından uzaklaşırdı aceleyle. Gün doğarken, O. V. İ. Şirketi'nin kıyıda tek başına yükselen binasını boylu boyunca kaplayan tahtadan balkona, gecelik giysisiyle ve endişeyle çıkan Kaptan Mitchell, ışıkçıların çoktan yola çıktığını, büyük vinçlerin çevresinde insanların çalışmakta olduğunu görürdü ve belki de, artık atından inmiş olan Nostromo, o eşi bulunmaz adam kareli gömleği ve Akdenizli gemicilere özgü kırmızı kuşağıyla iskelenin ucundan gür sesiyle emirler yağdırıyor olurdu. Bir eşine binde bir rastlanacak adam!

Eski kentlerin kişiliğini, modern yaşamın bir örnek konfor kolaylıklarıyla silen gelişmiş uygarlığın maddi aygıtları henüz girmemişti Sulaco'ya; fakat –özünde pek modern– San Tome madeni, sıvalı evleri ve demir parmaklıklı pencereleri, koyu yeşil servi dizilerinin gerisindeki terk edilmiş manastırların sarı-beyaz yüksek duvarlarıyla o denli kendine özgü olan Sulaco'nun yıpranmış eskiliği üzerinde inceden inceye etkisini göstermeye başlamıştı bile. Ayrıca bayram günleri, *plaza*da katedralin açık kapısı önünde toplanan kalabalığın dış görünümünü de değiştirmişti; zira San Tome madencilerinin tatil giysisi olan yeşil çizgili beyaz *poncho*ların sayısı giderek artmaktaydı. Madenciler ayrıca yeşil kordonlu ve şeritli beyaz şapkaları da benimsemişlerdi; idarenin deposundan çok az bir para karşılığı edinilebilen iyi kaliteden eşyalardı bunlar. (Costaguana'da alışılmamış olan) Bu renkleri giyen, kendi halinde barışçıl bir *cholo*nun[39] ender de olsa bir yolu bulunup kent polisince öldüresiye dövdürüldüğü de olurdu. Askere alan *lancero*larca yol ortasında, aniden boyunlarına kement takılıp yakalanma tehlikesinden kaçmaları da pek mümkün olamazdı –Cumhuriyet'te, neredeyse yasal kabul edilen gönüllü bir asker toplama yöntemiydi bu. Bu yolla, bir çok köyün tümüyle

(39) (İsp.) Melez.

orduya gönüllü yazıldığı bilinirdi, fakat Don Pepe'nin umutsuz bir omuz silkişle Mrs. Gould'a dediği gibi, «Ne gelir elden! Zavallı halk! *Pobrecitos!*[40]

Pobrecitos! Fakat devletin de askerleri olmalı!»

Sarkık bıyıkları, zayıf, fındık rengindeki yüzü ve dökme demirden çenesiyle, insana, Güney'in *llano*larından[41] bir sığır çobanını anımsatan savaşçı Don Pepe, meslekten birinin diliyle böyle konuşurdu işte. Artık adı sanı anılmaz olmuş Federasyon'a geçmişte yaptığı hizmetlerden ötürü kabul edildiği, Sulaco'nun Aristokratlar Kulübü'nde yaptığı bütün konuşmalara «Şayet, Paez'li eski bir subayın sözlerine kulak verecek olursanız, Senorlar,» başlangıcıyla başlardı. Kuruluş tarihi Costaguana'nın bağımsızlık ilanı günlerine dayanan kulüp, kurucuları arasında çok sayıda *liberator*un bulunmasıyla övünürdü. Çeşitli hükümetler tarafından sayısız kez keyfi olarak kapatılmış olan ve anıları arasında üyelerinin sürgüne gönderilişi ile en azından bir kez ateşli askeri *commandante*nin emriyle çağrıldıkları şölende hüzünle bir araya gelmiş üyelerinin topluca katledilmesi (Cesetleri, daha sonra çırılçıplak soyularak kalabalığın en aşağılık kesimi tarafından pencerelerden *plaza*ya fırlatılmıştı.) de bulunan kulübün yıldızı, o dönemde barışçıl bir biçimde tekrar parlamaya başlamıştı. Bir zamanlar, Engizisyon Mahkemesi'nin yüksek bir görevlisinin ikamet ettiği evin ön kısmındaki tarihi dairelerin serin ve geniş odalarını büyük bir konukseverlikle yabancılara açmıştı. Binanın şimdi kapalı olan iki kanadı çivilenmiş kapıların ardında giderek harabe halini almaktaydı. Ev taşları sökülmüş *patio*da yetişen genç portakal ağaçlarından oluşan tabiri caizse bir koru, giriş kapısına bakan arka kısmın daha da harap olmuş kalıntılarını örtüyordu. Sanki gözlerden uzak bir meyve bahçesine girer gibi caddeden içeri girdiğinizde, kırılmış bir burnun hakaretine alçakgönüllülükle katlanan, zarif, taştan ellerini göğsünün üzerinde kavuşturmuş başında tacı ve elinde asasıyla aziz bir piskoposun yosun tutmuş kabartmasının koruduğu, taşları sökülmüş bir merdivenin başına gelinmiş oluyordu. Siyah, gür saçlı hizmetçilerin çikolata renkli yüzleri yukarıdan sizi gözetler, kulaklarınıza bilardo toplarının sesleri gelirdi

(40) (İsp.) Yoksul halk.

(41) (İsp.): Ova.

ve basamaklardan yukarı çıkarken de, belki de ilk *sala*da[42] arkalıklı düz bir sandalyede dimdik oturmuş, kuvvetli ışık altında eski bir Sta. Marta gazetesini bir kol boyu uzakta tutarak heceleyerek okurken uzun bıyıklarını oynatan Don Pepe ile karşılaşırdınız. Atını –çökmüş ama direnmeyi sürdüren, çekiç başlı, kara bir hayvandı bu– kocaman, ağır bir semerin altında, burnu kaldırımın kenar taşlarına neredeyse dokunacak halde, hiç kıpırdamaksızın uyuklarken görebilirdiniz.

Don Pepe, Sulaco'da sık sık duyulan bir deyimle, «dağdan indiği» zaman, Casa Gould'un salonunda da görülebilirdi. Çay masasının biraz uzağında, alçakgönüllü bir özgüvenle otururdu. Dizlerini kavuşturmuş ve çukura batmış gözlerinde, ince, muzip bir ışıltıyla oturur ve etrafındaki konuşmanın akışına kimi zaman, küçük ve alaycı esprilerle katıldığı olurdu. Bu adamda, bir tür mantıklı ve nüktedan bir kurnazlık pek çok tehlikeli, görevde yaptığı hizmetlerle cesaretini kanıtlamış eski sıradan askerlerde sıklıkla bulunan insancıl bir damar vardı. Madencilik hakkında hiçbir şey bilmiyordu elbette, fakat onun madende yaptığı iş de çok özel türdendi. Boğazın başından, dağın eteğinden yeşil boyalı tahtadan küçük bir köprü yoluyla nehri geçerek ovaya girdiği yere kadar uzanan maden bölgesinde oturan insanlardan sorumluydu –Yeşil, umudun rengiydi aynı zamanda da madenin.

Sulaco'da, Don Pepe'nin, yukarıda, «dağda», belinde kocaman bir kılıç, sırmadan apoletleri kararmış, eski püskü bir binbaşı üniforması içinde, uçurum kenarlarındaki dik patikalarda dolaştığı söylenirdi. İri, vahşi gözlü Kızılderililer olan madencilerin çoğu, ona, tıpkı Costaguana'nın bu ayakları çıplak halkının ayakkabı giyen herkese hitap ettiği şekilde «Taita» (Baba) diye hitap ederlerdi. Fakat Mr. Gould'un kendi *mozo*su ve Casa'nın baş hizmetkârı olan Basilio, bir keresinde, onun gelişini, olanca içtenliği ile görgü kurallarına uygun şekilde «El Senor Gobernador geldi» biçiminde haber vermişti.

O sırada salonda bulunan Don José Avellanos, bu unvanın uygunluğundan o kadar hoşlanmıştı ki, eski binbaşının askerce gölgesi kapıda görünür görünmez onu şaka yollu bir şekilde selamlamaya koyuldu. Don José ise, «Eski bir asker için bundan daha kötü bir ad

(42) (İsp.) Salon.

da bulabilirdiniz» diyerek uzun bıyıklarının altından gülümsemekle yetindi.

Böylece, adı, kendisini, görevi ve ihtisası açısından küçük şakalara maruz bırakan El Senor Gobernador olarak kaldı. Öyle ki kendisi de şaka yollu bir abartma ile Mrs. Gould'a «Gobernador çıkardıkları sesi duymaksızın bir yerlerde, iki taş birbirine sürtünsün, bu, olamaz, Senora» diyerek bu hitabın uygunluğunu doğrulardı.

Ve işaret parmağının ucuyla, bilgiçlikle, kulağına hafifçe vururdu. Sadece çalışan madenci sayısının altı yüzü aştığı zamanlarda bile, yönetimi altındaki *primero- segundo-tercero*[43] köylerinden (Üç tane madenci köyü vardı.) sayısız José'nin, Manuel'in, Ignacio'nun her birini şahsen tanıyor gibiydi. Onları sadece, Mrs. Gould'a sanki hepsi de atalarından kalma aynı acı ve sabır kalıbından dökülmüşçesine birbirinin aynı görünen yassı, kederli yüzlerinden değil ayrıca bir de, iki vardiya değişirken ana tünelin giriş kapısının önündeki açık düzlükte, üzerlerinde keten külotlarından ve deri berelerinden başka birşey olmaksızın, birbirine karışan çıplak kol ve bacakların, omuzlanmış kazmaların, sallanan lambaların arasında, sandallı ayakların birbirine sürtünmesinden çıkan büyük gürültünün ortasında, kırmızımsı esmer, siyahımsı esmer, bakırımsı esmer yüzlerin sayısız renk farklılıklarından tanırdı. Bir paydos zamanıydı, Kızılderili oğlan çocukları küçük kalburlu yıkama vagonlarının uzun sırasına yaslanmış, tembel tembel dikiliyorlar, elekçiler ile ham maden kırıcılar dizleri üzerine çömelmiş uzun purolarını tüttürüyorlardı, tünel düzlüğünün kenarından aşağı sarkan tahta, büyük oluklar sessizdi ve dönen türbin tekerleklerinin gümbürtüsü ve sıçrattığı suların sesiyle sadece açık kanalların içinde, durmaksızın uğuldayarak akan su ile aşağıdaki düzlükte cevherli kaya parçalarını un ufak eden tokmakların pat patları işitilebiliyordu. Çıplak göğüslerine asılı pirinç madalyonlardan teşhis edilen işçi başları, takımlarını düzene sokmaktaydılar ve en sonunda, sessiz kalabalığın bir yarısı boğazın dibine giden zikzak yollardan aşağı uzun sıralar halinde yok olup giderken diğer yarısı dağ tarafından yutulacaktı. Derindi boğaz ve ta aşağıda kayaların parlak yüzleri arasından bir yeşillik örtüsü, tıpkı

(43) (İsp.) Birinci- İkinci- Üçüncü.

ince yeşil bir şeridi andırırcasına kıvrıla kıvrıla iniyor ve ufak muz koruları, palmiyeler ve gölgeli ağaçlardan oluşan üç yumru düğüm Gould İmtiyazı madencilerinin ikamet ettiği Birinci Köyü, İkinci Köyü ve Üçüncü Köyü belirliyordu.

Bütün aileler, iş ve güvence söylentileri, Campo Düzlüğü'nde yayılmaya başladığından beri Sierra'ların ta uzaktaki mavi duvarları arasındaki kuytu köşelere, yarıklara doğru, kendine zorla yol açan sel suları gibi Higuerota Sıradağları'nın o noktasına doğru göç etmekteydi. Önce sivri tepeli hasır şapkalarıyla babalar, sonra yaşça daha büyük çocukları ve genellikle bir de ufak eşekle anneler, kolun öncüsü veya belki de ailenin gurur kaynağı, kapkara saç örgüleri ve sırtında memleketinin küçük gitarıyla ipleri birbirine bağlanmış, yumuşak bir çift deri sandaldan başka yükü olmayan ve dimdik yürüyen yetişkin bir kız dışında tümü de yükten iki büklüm olarak yürürdü.

At sırtında yolculuk eden yolcular meralar arasında çapraz izler halinde dizi dizi giden veya kral yolunun kenarında konaklayan böylesi toplulukları gördükleri zaman, birbirlerine,

«Bunlar da San Tome madenine gidiyorlar. Yarın başkalarını da görürüz» yorumunu yapıyorlardı.

Ve akşamın alacakaranlığında, atlarını mahmuzlayarak eyaletin en önemli haberini, San Tome madeni meselesini tartışırlardı. Zengin bir İngiliz işletecekmiş madeni –belki de bir İngiliz değil, *Quien sabe!*[44] Parası çok bir yabancı. Ah, evet, çalışmaya başlamıştı. Bir dahaki Corrida[45] için Sulaco'ya bir sürü kara boğa götürmüş olan grup, kente çok kısa bir mesafedeki Rincon'daki *posada*[46] verandasından dağlardaki ateşlerin ağaçlar üzerindeki parıltılarının görülebildiğini söylemişti. Sonra başında bir erkek şapkası bulunan bir kadın görmüşler, at biniyormuş ama herkesin oturduğu gibi değil, bir tür eyerin üzerinde yanlamasına oturuyormuş. Hatta dağdaki patikaları da yayan tırmanıyormuş. Bir kadın mühendismiş galiba.

«Ne saçma! Böyle bir şey mümkün değil, Senor!»

---

(44) (İsp.) Kim bilir!

(45) (İsp.) Boğa güreşi.

(46) (İsp.) Han.

«*Si! Si! Una Americana del Norte!*»[47]

«Ah, evet! Zatı aliniz daha iyi bilir elbette. *Una Americana*! Bu türden bir şey olsa gerek.»

Sonra da biraz şaşkınlık biraz da alayla gülüşürler bunu yaparken de uyanık bakışlarını yoldaki gölgelerden bir an olsun ayırmazlardı; zira geç vakitte Campo'da yolculuk ederken kötü niyetli kimselerle karşılaşacağından emin olabilirdi insan.

Don Pepe'nin çok iyi tanıdığı kişiler, sadece erkekler değildi, dikkatli, düşünceli bir bakışla, kendi bölgesindeki bütün kadınları, kızları ya da delikanlıları sınıflandırabilirdi. Sadece kimi zaman küçük çocuklar karıştırırdı kafasını. O ve papaz sıklıkla yan yana görülürler, köy yollarından birinin öte yakasında uslu uslu durmakta olan bir sürü kahverengi çocuğa düşünceli gözlerini dikip her zaman olduğu gibi alçak sesle, onların kimin nesi olduklarını bulmaya çalışırlar ufacık ağzında bir puro ve belki de süslenmek amacıyla yürüttüğü annesinin tespihi bir dizi boncuk gibi küçük yuvarlak karnına sarkan yol boyunca, başıboş, çırılçıplak ve olanca ciddiyetiyle gezinirken rastladıkları küçük afacan bir çocuğu durdurup ebeveynlerinin kimler olduğuna dair sorguya çekerlerdi. Madenci cemaatinin dünyevi ve ruhani önderleri, birbirleriyle çok iyi dosttular. Mrs. Gould'un görevlendirdiği ve hastane binasında ikamet eden tıbbi önder Dr. Monygham ile çok da samimi değillerdi. Fakat çarpık omuzları, öne eğik başı, sivri dili ve acı, yan yan bakışlarıyla gizemli ve tekinsiz Dr. Monygham ile kimse fazla samimi olamazdı zaten. Diğer iki yetkili ise uyum içinde çalışırlardı. İri yuvarlak gözleri ve sivri çenesiyle kupkuru, küçük, uyanık ve buruşuk bir insan olan enfiye tiryakisi Peder Roman da eski bir savaşçıydı; Cumhuriyet'in savaş meydanlarında, dağların yamaçlarında, uzun çimenler üzerinde, karanlık ormanlarda ölenlerin yanlarında diz çökerek burun deliklerinde barut kokusu, kulaklarında tüfek sesleri, kurşun vızıltısı ve patırtısı ile çok sayıda basit ruhun son itiraflarını dinlemiş, günahlarını çıkartmıştı. Eğer, Don Pepe, madenin bütün bekçilerinin –kendisi tarafından kurulan bir örgüttü bu– nöbetleri başında olup olmadığını görmek için son bir kez dolaşmaya çıkmadan önce, akşamın erken saatlerinde, papaz evinde, bir deste yağlı oyun kağı-

(47) (İsp.) Kuzey (Birleşik) Amerikalı bir kadın.

dıyla bir iki el oyun oynuyorlarsa eğer, kime ne zararı vardı bunun? Don Pepe, uyumadan önceki bu son görev için, Peder Roman'ın papaz evi olarak adlandırdığı Amerikan tip olduğu su götürmeyen beyaz ahşap bir evin verandasında eski kılıcını kuşanırdı. Papaz evinin yanında ise, madencilerin, geniş bir ambarı andıran, üç köşeli ön duvarı üzerinde tahtadan bir haç taşıyan, tepesinde çan kulelerıyle uzun, basık ve kararmış bir bina olan kilisesi bulunurdu. Peder Roma, orada İsa'nın yeniden dirilişini simgeleyen loş bir resmin önünde sabah ayinini yapardı, bir köşede yana yatmış gri bir mezar taşı, soluk bir ışık halesi içinde hep yukarılara doğru yükselen uzun bacaklı ve kurşuni renkli bir figür ile ziftli resmin tam karşısındaysa yere düşmüş, miğferli, esmer bir er bulunurdu, Peder Roman, cemaatine, «Bu resim, çocuklarım, *muy linda e maravillosa*[48], burada gördüğünüz bu resim, *Senor Administrator*'un eşlerinin cömertliği sayesinde, Costaguana'mızdan çok çok daha büyük, bir azizler ve mucizeler memleketi olan Avrupa'da yapılmıştır.» Sonra kutsayan bir tavırla bir tutam enfiye çekerdi burnuna. Fakat meraklı ruhlardan biri, bu Avrupa'nın hangi yöne, kıyının yukarısına mı yoksa aşağısına mı düştüğünü öğrenmeyi arzu etmeye görsün, o zaman, Peder Roman, şaşkınlığını saklamak için ciddi ve ağırbaşlı bir tavır takınır. «Buradan çok uzakta olduğuna şüphe yok. Fakat sizin gibi San Tome madeninin cahil günahkarları, ülkeleri ve insanlarıyla sizin idrakinizin çok ötesinde boyutlara sahip olan yeryüzünün büyüklüğünü merak etmek yerine ciddiyetle ebedi cezayı düşünseniz iyi olur»

«İyi geceler, Peder», «İyi geceler, Don Pepe,» Gobernador, bu sözlerle kılıcını öne eğik gövdesine bitiştirerek uzun ve ağır adımlarla karanlıkta gözden kaybolurdu. Birkaç puroya bir demet yerba çayı karşılığında oynanan masum bir kağıt oyununa uygun düşen neşenin yerini derhal kamp kurmuş bir ordunun ileri karakollarını denetlemeye çıkan bir subayın sert ve görevine bağlı havası alırdı. Boynuna asıl düdüğün güçlü sesini aniden köpek havlamalarına karışan kekin düdük sesleri yanıtlar ve en sonunda bunlar da, uzaklarda, boğazın başında yavaş yavaş kaybolurdu ve sessizlikte köprünün yanında nöbet tutan iki *serenonun*[49] gürültü çıkarmaksı-

(48) (İsp.) Eşsiz ve kusursuz.

(49) (İsp.) Gece nöbetçisi.

zın ona doğru yürüdüğü görülürdü. Yolun bir yanındaki uzun, ahşap yapı –depo– bir uçtan diğerine kapatılarak demirlenmiş olur; onun tam karşısındaki, daha uzun ve verandalı, beyaz renkli bir başka ahşap binada da –Hastane– Dr. Monygham'ın dairelerinin iki penceresinde de ışık yandığı görülürdü. Bir küme biber ağacının en narin yaprakları bile kımıldamazdı; zira gün boyunca iyice kızmış kayaların yaydığı sıcaklık yüzünden karanlık o derece boğucu olurdu. Don Pepe, önündeki iki hareketsiz *sereno* ile birlikte, bir an, hiç kımıldamaksızın durur ve aniden yukarıdaki iki büyük alev topundan düşmüş ateş parçalarını andıran tek tek meşalelerin yandığı dağın sarp yüzünde, madenden gelen takırtılar başlardı. Dökülen, birbirine karışan madenin büyük gürültüsü, giderek hız ve ağırlık kazanarak boğazın duvarlarına çarpar sonra da bir şimşek homurtusu halinde ovadan aşağı inerdi. Rincon'daki *pasadero*(50) sakin gecelerde, kapının eşiğinde durulup da dikkatle dinlenirse, bu homurtunun insana tıpkı dağlardaki fırtınaymış gibi geleceğine yemin ederdi.

Charles Gould, bu sesin eyaletin en uzak sınırlarına ulaşması gerektiğini hayal ederdi. Geceleri madene doğru at sürerken, Rincon'un ötesindeki küçük bir ormanın kenarında duyardı bu sesi. Yanılmış olamazdı, dağdan gelen bu homurtu, dövme makinelerinin altında çağlayarak akan hazine selinden başka bir şey olamazdı; ona öyle gelirdi ki, cüretkâr bir arzunun yerine getirildiğini ortaya koyan olağanüstü bir başarıyı şimşek gibi bütün ülkeye haykırılmasından doğan özel bir güç vardı. İmgeleminde, şimdi çok uzaklarda kalmış bir akşam, karısı ile kendisinin, bir ormanda at sırtında yaptıkları uzun ve yorucu bir gezintinin ardından bir derenin yakınında atlarının dizginlerini çekerek boğazdaki balta girmemiş ağaçlığın ilk defa baktıkları anda bu sesi duyduğunu canlandırıyordu. Şurada burada bir palmiyenin tepesi yükseliyordu. Bir korugan gibi dört köşeli San Tome dağının köşesinin yakınındaki yüksek bir geçitte, incecik bir çağlayan, ağaçlaşmış eğrelti otlarının ağır yapraklarının koyu yeşili içinden birden parıldamıştı. Onlara eşlik eden Don Pepe ise atını, onların yanına sürmüş ve kolunu boğaza doğru uzatarak alaycı bir ciddiyetle, «İşte karşınızda, yılanların cenneti duruyor, Senora» diye konuşmuştu.

(50) (İsp.) Hancı.

Ve ardından da atlarını çevirip o gece uyumak üzere Rincon'a dönmüşlerdi. Oranın *alcalde*si, Guzman Bento devrinin çavuşu, yaşlı ve sıska bir Moreno, yabancı Senora ile zatı alileri *caballero*lara yer açmak üzere, üç güzel kızını da alıp büyük bir saygıyla evini boşaltmıştı. (Gizemli ve resmi bir kişi kabul ettiği) Charles Gould'dan kendisi için yapmasını istediği tek şey, yüce Hükümet'e –*El Gobierno Supremo*– hakkı olduğuna inandığı (ayda yaklaşık olarak bir dolar eden) aylığı anımsatması olmuştu. Bükülmüş belini cesaretle doğrultarak, bunun, kendisine, «uzun yıllar önce, genç bir erkekken, vahşi İndiolar ile girişilen savaşta gösterdiği kahramanlık» nedeniyle vaat edildiğini ifade etmişti.

Çağlayan yoktu artık. Onun serpintileri ile alabildiğine gelişmiş olan eğrelti otları, kurumuş havuzun etrafında ölüp gitmişti ve kazıların ve cevher artıklarının atıklarıyla yarı yarıya dolmuş olan yüksek geçit de sadece büyükçe bir hendekten ibaretti artık. Yukarıda önüne set çekilmiş hızlı su akıntısı da artık suyunu, daha aşağıda bulunan düzlükteki San Tome dağının *mesa grande*si[51] türbinlerin işleyen dövücülerinin, sehpa ayaklarının üzerinde giden içi boşaltılmış ağaç kütüklerinden yapılmış açık suyollarına akıtıyordu. Boğazın kayaları üzerinden bir asma bahçe gibi sarkan tuhaf eğrelti otlarıyla çağlayanın anısı sadece Mrs. Gould'un suluboya resimlerinden birinde yaşamaktaydı şimdi. Çalılar arasındaki temizlenmiş bir açıklıkta, Don Pepe'nin talimatı üzerine üç kaba sırık üzerine dikilen hasırdan bir gölgeliğin altında oturarak aceleyle yapmıştı bu resmi.

Mrs. Gould, her şeye, en başından itibaren tanık olmuştu: Yabani doğanın temizlenişi, yolun yapılışı, San Tome'nin karşısındaki kayalıktan yukarı yeni patika yolların açılışı. Haftalarca, kocasıyla birlikte yaşamıştı orada ve o yıl boyunca Sulaco'da çok az bulunmuştu ki; *Alameda* üzerinde Gould'ların arabasının ortaya çıkışı bir heyecan dalgası yaratırdı. Gölgelik yoldan ağır ağır giden, içi azametli senoralar ve kara gözlü senoritalar ile dolu ağır aile arabalarından, bir selamla heyecan içinde beyaz eller sallanırdı ona doğru. Dona Emilia «dağdan inmişti.»

Fakat çok uzun süre için değildi bu inişler. Dona Emilia, bir veya

(51) (İsp.) Büyük yayla.

iki gün içinde tekrar «dağa çıkmış» olurdu ve derileri parlak, besili araba katırları da, yine uzun bir süre için rahata kavuşmuş olurdu. Aşağıdaki *mesa*da Don Pepe'nin dairesi ve büro olmak üzere inşa edilen ilk ahşap evin yükselişine tanık olmuştu; o zamanlar var olan tek oluktan ilk vagon dolusu ham cevherin takırtılarla dökülüşünü, şükran duygularıyla ve içi titreyerek işitmişti; tam bir sessizlik içinde, kocasının yanında durmuş ve sadece on beş döverlik ilk batarya ilk defa olarak çalışmaya başladığında o anda, heyecandan bütün vücudu buz kesmişti. Sundurmalar içinde ilk eritme kazanlarının altında yanan ateşler gecenin koyu karanlığını aydınlattığı sırada, o, Gould İmtiyazı'nın karanlık derinliklerinden çıkarılarak dünyanın çeşitli oylumlarına sunulan süngerimsi ilk gümüş külçesini görünceye kadar o zamana dek çıplak olan ahşap evde, kendisi için kurulan kaba bölmede dinlenmeye çekilememişti. Para işlerinden hiç anlamayan elleriyle, onları titreten bir coşkuyla, fırından henüz çıkmış, sıcaklığını hâlâ korumakta olan ilk gümüş külçesine dokunmuştu ve hayalinde, bu maden külçesine, sanki o, basit bir olgu değil de tıpkı bir duygunun gerçek ifadesi ya da bir prensibin tezahürü gibi çok geniş kapsamlı ve elle tutulamaz bir şeymiş gibi, insanı haklı çıkaran bir anlam yüklemişti.

Don Pepe de, yüzünde, son derece ilgili ve yüzünde diklemesine çizgiler meydana getirerek ona tatlı ve şeytani bir ifade katan deriden bir maske görünümünü veren bir gülümseme ile Mrs. Gould'un omzu üzerinden bakmaktaydı.

Şakacı bir şekilde, «*Por Dios*[52] bir teneke parçasına çok benzeyen şu değersiz şeyi ele geçirmek *Hernandez'in mucacho*larının[53] çok hoşuna gitmez miydi?» yorumunu yapmıştı.

Haydut Hernandez, zararsız, küçük çaplı bir *ranchero* iken iç savaşlardan birindeki o tuhaf zulüm dönemlerinde yuvasından koparılarak orduda görev yapmak zorunda bırakılmıştı. Orada asker olarak tavır ve davranışları herkese örnek olacak nitelikte olmuştu; ta ki bir fırsatını yakalayıp albayını öldürerek sıvışmayı başarıncaya dek. Daha sonra, kendini reisleri olarak seçen bir grup asker kaçağıyla birlikte vahşi ve kurak Belson de Toro sınırlarının ötesine

(52) (İsp.) Tanrı aşkına.

(53) (İsp.) Delikanlı.

kapağı atmıştı. *Haciendalar* onlara haraç olarak atlar ve büyükbaş hayvanlar verirler ve onun gücü ile pusulardan şaşılacak kaçışları üzerine olağanüstü öyküler anlatırlardı. Campo'nun köyleri ile küçük şehirlerine, önünde bir yük katırı ve belinde iki tabanca ile atını tek elle sürerek girermiş, doğruca bir dükkana ya da mağazaya gider, istediğini seçer ve korkusuzluğu ile cesaretinin etrafa yaydığı korku yüzünden kendisine karşı çıkan kimse olmaksızın oradan uzaklaşırmış. Yoksul köylülere ilişmezmiş genellikle; yukarı sınıftan insanlar ise yollarda sık sık durdurulur ve soyulurlarmış; fakat eline talihsiz bir memur düşmeye görsün, iyi bir sopa yiyeceği su götürmez bir şeymiş. Ordu mensupları, yanlarında, onun adının anılmasından hiç hoşlanmazlarmış. Tümü de çalınmış atlara binen adamları, onları yakalamaları için gönderilen ordu süvarileri peşlerindeyken kahkahalarla güler ve kendi sığındıkları yerlerin bozuk arazilerinde onları en bilimsel yollarla tuzağa düşürmekten büyük bir keyif alırlarmış. Onu yakalayabilmek için seferler düzenlenmiş, başına ödüller konmuş hatta onunla görüşüp konuşabilmek –aldatmacalı olarak elbette– için girişimlerde bulunulmuş fakat bunların hiçbirinin haydutluk mesleğinin zirvesindeki bu adam üzerinde en küçük bir etkisi bile olmamış. Sonunda, tam da Costaguana'ya yaraşacak biçimde, meşhur Hernandez'i alaşağı etme şerefine nail olabilmek için yanıp tutuşan Tonoro Savcısı, ona kendi çetesine ihanet etmek karşılığında bir miktar para ve güvenli bir biçimde ülkeden çıkma imkânı teklif etmiş. Fakat Hernandez'in, Costaguana'nın seçkin asker politikacıları ve komplocularıyla aynı hamurdan yapılmadığı açıkça belliymiş. (İsyanları bastırmakta çoğu kez bir büyü gibi işe yarayan) bu zekice fakat bilindik yol, ayaktakımı *salteadore*lerin[54] şefine sökmemiş. Savcı başta hayli umutlanmış fakat sonra Hernandez'in hiçbir şeyden şüphelenmeyen adamlarını çekmeyi vaat ettiği alanın dönemecinde (Savcının talimatları doğrultusunda gönderilen) *lancero*[55] bölüğünün sonu pek acıklı olmuş. Kararlaştırılan zamanda oraya gelmişler evet; fakat çalılıkların arasında elleri ve dizleri üstünde sürünerek ve geldiklerini sadece atların üzerindeki pek çok eyerin boş kalmasına yol açan bir yaylım ateşi ile duyurmuşlar. Kaçmayı ba-

(54) (İsp.) Haydut.

(55) (İsp.) Mızraklı süvari.

şarabilen süvariler pek büyük zorluklarla Tonoro'ya dönebilmişler. Dediklerine göre, (daha iyi at binen dolayısıyla atını daha uzaklara sürebilen) komutanları sonradan öylesine büyük bir umutsuzluk ve çaresizlik içine düşmüş ki, hırslı savcıyı, Ulusal Ordu'yu böylesine büyük bir zillete düşürdüğü için, kendi karısı ve kızlarının gözleri önünde, kılıcının kabzasıyla bir güzel dövmüş. Baygın halde yere yığılan Tonoro'nun bu en yüksek sivil yetkilisinin vücudu daha sonra da epeyce tekmelenmiş ve boynu ile yüzü mahmuzların sivri uçlarının altında delik deşik olmuş; zira asker meslektaşı, bu kısma özellikle büyük bir hassasiyet göstermiş. Campo'nun iç kesimlerine ait bu dedikodu ülke yöneticilerinin üzerine anlatılan zorbalık, beceriksizlik, aptalca yöntemler, ihanet ve gaddarlık öykülerine uygun düşmekteydi ki Mrs. Gould bunu çok iyi biliyordu. Tüm bunların, zeki, ince ve karakter sahibi kişilerce de, eşyanın doğasında var olan bir şeymiş gibi hiçbir kınanmaya maruz kalınmaksızın kabul edilmesi, onu, tüm umutlarını yitirme noktasına getirecek kadar öfkelendiren alçalmanın, yozlaşmanın bir belirtisiydi ona göre. Don Pepe'nin yorumuna karşı, bakışlarını gümüş külçesinden ayırmaksızın başını sallayarak,

«Eğer Hükümet'inizin kanunlara sığmayan zorbalığı olmasaydı, Don Pepe, Hernandez gibi pek çok kanunsuz, ekmeğini kendi elleriyle kazanarak barış ve mutluluk içinde yaşıyor olurdu.»

Don Pepe, heyecanla, «Senora,» diye bağırdı. «Doğru bu. Sanki Tanrı, size, insanların göğüslerinin içinde ne olduğunu görebilme yetisi bahşetmiş. Siz, onları, çevrenizde, çalışırken izlediniz. Dona Emilia –kuzular kadar uysal, kendi *burro*ları kadar sabırlı, aslanlar kadar cesurdurlar. Topların, tüfeklerin önüne sürdüm ben onları.– Şimdi sizin önünüzde duran ben, Senora, Paez'in zamanında ki, bildiğim kadarıyla alicenaplıkta eşi benzeri yoktur onun, cesarette ise buradaki Don Carlos'un amcası onunla yarışabilirdi ancak. Sta. Marta'da bizi idare edecek hırsızlardan, dolandırıcılardan ve kana susamış *macaque*[56] başka kimse olmadığı zaman Campo'da haydutların at oynatmasında şaşılacak bir şey yok. Bununla beraber, sonuçta, haydut, hayduttur ve dolayısıyla biz de gümüşü Sulaco'ya indirirken bir düzine sağlam Winchester alacağız yanımıza.»

(56) (İsp.) Maymun, burada en aşağılık kimseler anlamında.

Mrs. Gould'un, ilk gümüş konvoyu ile beraber Sulaco'ya gidişi, kentteki evinde, sürekli olarak ikamet etmeye başlamadan önce, kendisinin «kamp yaşamı» olarak adlandırdığı dönem, son bulmuş oluyordu ki, San Tome madeni gibi son derece önemli bir kuruluşun yöneticisinin karısı için uygun ve hatta gerekli olan da buydu zaten. Zira San Tome madeni, önemli bir kuruluş, eyaletteki düzene girmeye ve dengeli bir yaşama kavuşmaya gereksinim duyan her şey için bir toparlanma noktası olacaktı. Güvenlik, dağdaki boğazdan bu topraklara akacak gibi görünmekteydi. Sulaco yetkilileri, San Tome madeni ile insanları ve olayları kendi hallerine bırakmanın kendi çıkarlarına olabileceğini öğrenmişlerdi. Sağduyu ve adalet düzenine giden en kestirme yol buydu ve Charles Gould da, ilk olarak bunu sağlamanın mümkün olacağını hissediyordu. Gerçekten de, maden, örgütlenerek, bu sayede kendilerini her yerden daha güvende hissettirmesine bağlı olarak giderek artan nüfusuyla, silahlarıyla, Don Pepe'si ile silahlı *sereno* birliği ile (Bu sayede çok sayıda kanunsuz ve asker kaçağının –hatta Hernandez'in çetesinin kimi üyelerinin– kendilerine kapağı atacak bir yer buldukları söyleniyordu.) maden, ülkede başlı başına bir güç olmuştu. Sta. Marta'nın ileri gelenlerinden biri, bir keresinde, politik bir krizin baş gösterdiği bir zamanda, Sulaco yetkililerinin gösterdiği hareket tarzı tartışılırken sahte bir gülüşle beraber şöyle konuşmuştu:

«Siz bu adamları, hükümetin adamları olarak mı adlandırıyorsunuz? Bunlar mı? Hayır, hiçbir zaman! Madenin –İmtiyaz'ın adamlarıdır, onlar. Bunu bilin.»

İleri gelen kişi (Limon sarısı yüzü ve yün demeyelim ama çok kısa ve kıvırcık saçları ile o dönemde güç sahibi bir adamdı.), geçici hoşnutsuzluğunu, sarı renkli yumruğunu, muhatabının burnuna sallayacak kadar ileri gitmiş ve şöyle bağırmıştı:

«Evet! Tümü! Yo, yo, susun! Tümü! ;Bakın, size söylüyorum, politik *Gefe*, polis müdürü, gümrük müdürü, general, hepsi, hepsi de İmtiyaz'ın adamlarıdır.»

Bunun üzerine, bakanlar kurulunda, bir zaman için yürekli fakat alçak tonda ve eleştirici mırıltılar dolaştı ve ileri gelen adamın öfkesi de alaycı bir omuz silkişin ardından yatışmış oldu. Ne de olsa, kısa süren iktidarı boyunca bakanın kendisi de unutulmadığı sürece ne zararı var bunun, der gibiydi. Fakat bütün bunlara karşın, San Tome

madeninin iyi bir amaç için çalışan gayri resmi temsilcisi, dayısı Don José Avellanos'a yazdığı mektuplara yansıttığı buhran anları yaşamaktaydı.

«Sta. Marta'daki hiçbir kana susamış macaque, Costaguana'da, San Tome köprüsünün ötesine geçemeyecektir.» Don Pepe, Mrs. Gould'a güvence verirdi: «Tabii, söz konusu kişi saygıdeğer bir konuk olmadığı sürece zira Senor Administrator'umuz derin bir *politico*'dur.» Oysa kendi odasında, Charles Gould'a acımasız ve askerlere özgü bir neşeyle şöyle derdi yaşlı binbaşı: «Bu oyunu hepimiz de kelle koltukta oynuyoruz.»

Don José Avellanos, bilinmeyen bir nedenden dolayı, garip bir bedensel rahatsızlığın da karışmış olduğu derin bir tatmin havası içinde, «Emilia, hayatım, *imperium in imperio*[57]» diyordu. Ama işin iç yüzünü sadece o işin içinde olanlar bilebilirdi, belki de. Ve işin içinde olanlar için de tam anlamıyla bir harikalar diyarıydı, Casa Gould'un bu salonu, efendisi *–El Senor Administrator*-un şöyle bir an için göze çarptığı haliyle: Sağlıklı, pembe ve açık havada yanmış İngiliz teni üzerindeki derinleşmiş çizgileriyle daha da yaşlı, sert ve gizemli bir sessizlik içindeydi; o ince, süvari bacakları üzerinde eşiklerden sıçrayarak geçerken ya «dağdan henüz dönmüş» ya da şıngırdayan mahmuzları ve koltuğunun altındaki kırbacıyla «dağa çıkmak üzere» olurdu. Sonra bir de Don Pepe vardı, askerle has şakacılığını, dünyaya dair bilgisini, kendi türünden olanlarla yaptığı acımasız silahlı mücadelelerin ortasında, görevine mükemmelen uyum sağlayan tavrını bir şekilde bulmuş görünen *llanero*[58]; mütevazı bir şekilde sandalyesinde otururdu; kibar tavsiyelerinde fazlasıyla dikkat ve bilgelik gizleyen konuşkanlığı, «Elli Yıllık Kötü İdare» adını taşıyan Costaguana üzerine yazılmış bir tarihsel incelemenin el yazmaları; -kendisi, şu sıralarda bunu «kamuoyuna sunmak» (mümkün olsa bile) çok da ihtiyatlı bir davranış değildir, diye düşünmekteydi. –Kibar ve dost diplomat Avellanos; bu üçü ve ayrıca, aralarında pırıl pırıl çay takımının önünde canayakın ve narin peri kızı Dona Emilia; kafalarında ortak bir fikir; gergin bir ortama ilişkin ortak bir duygu, madenin dokunulmazlığını ne pahasına

(57) (Latince) Devlet içinde devlet.

(58) (İsp.) Ova sakini.

olursa olsun korumaya yönelik değişmez bir amaç. Sonra, onlardan hafifçe uzak duran, uzun pencerelerden birinin yanında, beyaz yeleği içinde biraz mağrur, biraz göz ardı edildiğinden habersiz ve eski moda bir bekâr titizliğiyle Kaptan Mitchell'in de görüldüğü olurdu. Aslında işlerden tamamıyla habersizdi ama o, kendini, her şeyin tam ortasında olarak hayal ederdi. Kendi deyimiyle «kara bileti»ni almadan önce hayatının tam otuz yılını açık denizlerde geçirmiş olan bu iyi adam (gemicilikle ilgili olanlarının dışında) kuru toprak üzerinde gerçekleşen işlemlere verilen önem karşısında şaşkınlığa düşerdi. Kar beyaz gür saçları ve kısa bıyıklarla hayli yakışıklı ve kıpkırmızı yüzünün öfkeli sarkışıyla mücadele eden azametli tavrıyla, «Ah, o mu? O bir hataydı, bayım!» diye mırıldanmadığı sürece günlük olağan yaşamın seyri dışında gerçekleşen hemen hemen bütün olaylar, onun için «yeni bir çağın başlangıcına işaret eder» ya da «tarih»in kendisi olurdu.

San Tome madeninden çıkarılan ilk parti gümüşün San Francisco'ya gönderilmek üzere O. V. İ Şirketi'nin posta vapurlarından birine yüklenmesi de, elbette, Kaptan Mitchell'in nazarında «yeni bir çağın başlangıcı»na işaret eden olaylardan bir diğeriydi. İki kişi tarafından kolayca taşınabilecek kadar küçük, örgülü kulpları bulunan, sert öküz derisiyle kaplı sandıklara istif edilmiş gümüş külçeleri, yaklaşık olarak yarım mil tutan, dik ve zikzaklı patikadan dağın eteğine, iki sıra halinde dikkatle yürüyen, madenin *serenoları* tarafından indirilmişti. Orada, arkalarında birer kapısı olan, birbirinin arkasından bir çift katırın koşulduğu, geniş kasalara benzeyen ve her biri silahlı ve atlı birer *sereno* tarafından korunan, iki tekerlekli bir dizi arabaya yükleneceklerdi. Don Pepe, sırayla bütün kapıları kilitledi ve düdüğünü öttürerek verdiği işaretin ardından araba dizileri, mahmuz ve karabina şakırtıları, sarsıntılar ve kırbaç şaklamaları arasında sınır köprüsüne (hani hırsızlar ve kana susamış *macaque*'ler ülkesi olarak tanımladığı geçide) doğru ani ve büyük bir gürültüyle yola çıktı; şafağın ilk ışını ile beraber örtülü bedenlerin başları üzerindeki şapkalar aşağı yukarı inip çıkmaya başladı; kalçalarda Winchester'ler, dizginleri tutan, *ponchoların* kıvrımları arasından dışarı fırlamış kupkuru ve esmer ellerle beraber. Küçük bir ormanın kenarından, madenin yolu boyunca çamurdan kulübelerle

Rincon'un alçak duvarları arasından geçen konvoy, *camino reale*[59] varıldığında hızını arttırdı, katırlar kırbaçlandı, muhafızlar dört nala kalktı; Don Carlos, katırların uzun kulaklarının, her arabanın üzerine dikilmiş, rüzgârla dalgalanan yeşil ve beyaz küçük bayrakların, altında çevreyi gözleyen gözlerin beyaz pırıltıları seçilebilen bir *sombrero* kalabalığı içinde havaya kalkmış kolların güçlükle görülebildiği bir toz fırtınasını önüne katmış tek başına at sürüyordu; Don Pepe ise çekiç başlı, ince uzun boyunlu, gümüş gemli kara yağız bir hayvanın üzerinde, duygularını belli etmeyen yüzüyle, dimdik oturmuş bu gürültülü toz izinin en gerisinde güçlükle seçilebilerek gelmekteydi.

Küçük kulübe öbeklerinde, yola yakın küçük *ranchol*arda, uyku sersemliği içindeki insanlar, San Tome gümüş konvoyunu, Campo tarafındaki kentin yıkık duvarlarına doğru paldır kültür gidişinden teşhis etti. Konvoyun, araba izleri ve taşlar üzerinde çıkardığı takırtılar, şakırtılar ve kırbaç sesleriyle, harekete geçmeye tahrik edilen bir sahra bataryasının pervasız acelesi ve kesin itkisiyle hızla yol alışı ile en önde, çok ileride giden Senor Administrator'un yapayalnız İngiliz figürünü görebilmek için kapılara çıktılar.

Yol kenarındaki etrafı çitle çevrili ahırlardaki başıboş atlar, bir süre çılgınca tepinip durdular, büyükbaş hayvanlar göğüslerine kadar gelen otların içinde, akıp giden gürültüye karşı homurdanarak böğürdüler, kendi halinde bir Kızılderili köylü ise arkasına şöyle bir baktıktan sonra adamakıllı yüklü eşeğini aceleyle bir duvar dibine iterek San Tome gümüş konvoyunun yolundan çekilmeye çalıştı, Alameda'nın Taş Atı'nın altında, soğuktan titremekte olan küçük bir grup *lepero* da konvoyun dört nala geniş bir eğri çizip bomboş Anayasa Caddesi'ne ok gibi daldığını görünce «*Caramba*,»[60] diye mırıldandı zira San Tome madeninin katır sürücüleri, henüz uyanmakta olan kenti, sanki peşlerinde olan şeytan tarafından kovalanıyorlarmış gibi, hızlarına bakmaksızın bir uçtan diğer uca kat etmenin en doğru olduğu yol olduğu kanaatindeydiler.

Bütün kapıları henüz kapalı, demir parmaklıklı pencerelerinin gerisinde hiçbir yüzün görünmediği büyük evlerin tatlı çuhaçiçeği, soluk pembe, soluk mavi cephelerinde güneşin ilk ışınları parlardı.

---

(59) (İsp.) Ana cadde.

(60) (İsp.) Aman Tanrım.

Cadde boyunca sıralanmış, tümü de güneş ışınlarıyla yıkanan balkonlardan yalnızca birinde, bomboş kaldırımın ta yukarısında beyaz tek bir insan figürü belirirdi. –Senor Administrator'un karısıydı bu– limana giden konvoyu görmek için küçücük başının üzerinde özensizce topladığı gür saçları ve müslin sabahlığının yakasından görünen bir kucak dantel ile öne doğru eğilirdi. Kocasının tek bir kere, bir anlık yukarı bakışına gülümsemeyerek cevap verir, dörtnala geçen Don pepe'nin şapkasını bir kavis çizip dizinin altına indirerek ve vücudunu saygıyla kaskatı eğerek verdiği selama dostça bir işaretle karşılık verinceye dek bütün konvoyun düzenli bir gürültüyle ayaklarının dibinden akışını seyrederdi.

Yıllar geçtikçe, kilitli arabalar dizisi uzadı, konvoy da giderek büyüdü. Her üç ayda bir, giderek artan bir hazine seli, O. V. İ. Şirketi'nin, limanın yanındaki, iyi korunan binasındaki iyi korunan bir odaya akmayı sürdürdü. Hem miktar hem de değer yönünden bir artıştı söz konusu olan. Zira bir keresinde, Charles Gould'un karısına biraz abartarak söylediği gibi, Gould İmtiyazı'nın damarlarındaki gümüşe yaklaşacak herhangi bir şey yoktu dünyada. Zira konvoyun, Casa Gould'un balkonlarının altından her geçişi, her ikisi için de, Sulaco için barışın fethedilişi gibi bir anlam ifade etmekteydi.

Hiç şüphesiz, çalışmaya ilk başladığı dönemde hakim olan nispeten barışçıl dönem, Charles Gould'un işine yaramıştı. Ayrıca Guzman Bento'nun anısı belleklerde hâlâ canlılığını koruyan demir elli zorbalığına karşı verilen iç savaşlar dönemiyle mukayese edildiğinde, tavırlarda da genel bir yumuşama göze çarpıyordu. (Tam on beş yıl boyunca ülkedeki barışı korumuş olan) Bu yönetimin bitiminde patlak veren çatışmalarda daha ahmakça eylemlerde bulunulmuştu, daha açık zulüm ve acı vardı ama eski dönemin şiddetli ve kana susamış körlemesine politik bağnazlığı da hayli azalmıştı. Bütün olarak ele alındığında daha aşağılık, daha alçakça ve daha nefret uyandırıcı olduğu doğruydu ama aynı zamanda da istekler ve amaçların son derece büyük açık sözlülükle dile getirilen kinizmi açısından da çok daha kolaylıkla idare edilebilirdi. Miktarı durmaksızın azalan ganimet uğruna daha büyük bir arsızlıkla sergilenen didişmelerdi bunlar; zira ülkedeki her türlü girişim aptalca bir şekilde bastırılmıştı. Böylece bir zamanlar, acımasız parti boğuşmalarına sahne olan Sulaco Eyaleti, günün birinde, bir bakıma politikacılık

mesleğinin en mühim ödüllendirilme yerlerinden biri durumuna geldi. Yeryüzünün (Sta. Marta'nın) kodamanları, eski Batı Eyalet'indeki görevleri, kendilerine en yakın olan, en sevdikleri için ayırmaya başladılar: Yeğenler, erkek kardeşler, en sevilen kız kardeşlerin kocaları, en yakın arkadaşlar, en güvenilir destekçiler veya belki de kendilerinden korkulan önemli destekçiler. Öyle ki, sonunda, Sulaco, en büyük fırsatları ve en yüksek gelirleri sunan kutsanmış eyalet durumuna geldi; zira San Tome madeninin gayri resmi bir ödeme listesi vardı ve bu listedeki adlar ve miktarlar, Charles Gould ile Senor Avellanos tarafından kararlaştırılır ve bu durum, her ay yaklaşık yirmi dakikasını tamamıyla Sulaco meselelerine ayıran, Birleşik Devletler'deki hayli önemli bir iş adamı tarafından da bilinmekteydi. Aynı zamanda, arkasında San Tome madeninin desteği bulunan her türlü çıkar grubu, mal varlığını, sessizce Cumhuriyet'in o bölgesinde toplamaktaydı. Örnek vermek gerekirse, başkentin politik dünyasında, Maliye Bakanlığı'na ve benzeri her türden resmi görevliye giden yolun genellikle, Sulaco Mal Müdürlüğü'nden geçtiği anlaşılınca, Cumhuriyet'in işleri pek de rayında gitmeyen iş çevreleri, hele bir de madenin yönetimi ile iyi ilişkiler içine girebilmişlerse, Batı Eyaleti'nin vaat edilmiş bir güvenlik toprağı olarak görmeye başladılar. «Charles Gould, o eşsiz insan. Bir işe girişmeden önce onu yanına çekmelisiniz. Yapabilirseniz, Maraga'dan bir tavsiye mektubu alın–Hani şu Sulaco Kralı'nın temsilcisi.»

Buna göre, demiryolu işinin pürüzlerini çözmek üzere Avrupa'dan gelen Sir John'un, Costaguana'da, her köşe başında, Charles Gould'un adıyla (hatta kimi zaman da lakabıyla) karşılaşmasına şaşmak gerek. Sta. Marta'daki San Tome Yönetimi'nin temsilcisi (Sir John, onu kibar ve bilgi sahibi bir insan olarak düşünmüştü.) başkanlık gezisinin düzenlemesine o kadar büyük yardımlarda bulunmuştu ki o da artık Gould İmtiyazı'nın o büyük ve gizemli gücünü ima eden fısıltılarda bir gerçeklik payı bulunduğunu düşünmeye başlamıştı. Aslında, gizliden gizliye fısıldanan şey şuydu: San Tome Yönetimi, kültürlü ve sağlam bir karaktere sahip olan ve Devlet'in en üstün yetkililerince reform programını uygulamakla görevlendirilen Don Vincente Ribiera'nın beş yıl süren diktatörlüğüne yol açan son ayaklanmayı, hiç değilse bir ölçüde finanse etmişti. Ciddi ve olup bitenler hakkında bilgi sahibi olan insanlar buna inanıyor, iş-

lerin düzeleceği ve kamusal yaşamda, hukukun, düzenin ve güvenin hakim kılınacağı umudunu taşıyorlardı. O zaman, daha iyi ya, diye düşünmüştü Sir John. Büyük ölçekli işlerde çalışmıştı daima. Ulusal Merkezi demir yolunun yapımı gibi büyük bir plana Devlet'e verilecek bir borç ile Batı Eyaleti'nin sistemli bir biçimde kolonizasyonu projesi de dahildi. Güven, düzen, dürüstlük ve barış, bu büyük maddi gelişim içinde umutsuzca gerekliydi. Bu tür şeylerden yana olanlar, bilhassa da yardımda bulunabileceklerse eğer, Sir John'un nazarında son derece önemlilerdi. «Sulaco'nun Kralı» onu hayal kırıklığına uğratmış değildi. Başmühendisin daha önce de belirttiği gibi, yerel güçlükler, Charles Gould'un aracılığıyla ortadan kaldırılmıştı. Sir John, Başkan-Diktatör'den sonra en iyi ağırlanan kişi olmuştu; Başkan-Diktatör'ü ve beraberindeki seçkin yabancı konukları, Sulaco'dan götürecek olan Juno, denize açılmadan hemen önce güvertesinde verilen öğle yemeğinde, General Montero'nun açıkça sergilediği kötü niyetin nedeni de bu olabilirdi.

(Don José'nin, Sulaco'nun Eyalet Meclisi adına yaptığı konuşmada, «dürüst insanların umudu» olarak adlandırdığı) Excellentissimo uzun masanın en başında oturmaktaydı; Kaptan Mitchell, geminin kaptanı, kıyıdan birkaç ufak memurla birlikte bu gayri resmi törenin ev sahipleri ve O. V. İ. Şirketi'nin Sulaco temsilcisi sıfatıyla ve «bu tarihi olay»ın büyüklüğünden taş kesilmiş gözleri ve kıpkırmızı suratıyla dimdik ve kendinden emin oturmaktaydı. Bu neşeli, esmer ve ufak tefek beyler konukların sırtları üzerinden, geminin garsonlarının ellerinde patlamaya başlayan şampanya şişelerinde neşeyle yan yan bakışlar fırlatıyorlardı. Amber rengi şarap, bardakların kenarına doğru köpürmekteydi.

Charles Gould, kendisine alçak sesle, kesik kesik ve sonsuz bir bezginlik içinde avcılık ve atıcılıktan bahseden bir yabancı elçinin yanında yerini almıştı. Onun iyi beslenmiş, solgun yüzü, tek gözlüğü ile sarkık sarı bıyıkları, Senor Administrator'u, iki kat daha güneş yanığı, daha kan kırmızı ve yüz kat daha canlı ve dipdiri gösteriyordu. Don José Avellanos, esmer, sessiz, çevresini dikkatle izleyen, kendinden emin tavırlı ve biraz da ihtiyatlı bir başka yabancı diplomatla dirsek dirseğe oturmaktaydı. Toplantıda, bütün görgü kuralları, bir tarafa konmuştu, üniformalarıyla katılan tek kişi General Montero idi, göğsündeki nişanlardan dolayı öylesine kaskatı kesil-

mişti ki geniş göğsü adeta altından bir zırhla korumaya alınmış gibi görünüyordu. Sir John, Mrs. Gould'a yakın oturabilmek için hatırlı kişilere ayrılmış yerlerden uzak durmuştu.

Büyük finansör, tam, ona konukseverliği ve «ülkenin bu kesimindeki muazzam etkisi» karşısında duyduğu minnettarlıktan doğan mutluluğunu ifade etmeye çalışmaktaydı ki, Mrs. Gould, alçaktan bir «Şşş» sesiyle onun sözünü kesti. Zira Başkan, gayri resmi bir demeç vermek üzereydi.

Excellentissimo, ayağa kalkmıştı. İçtenliği açıkça belli olan birkaç kelime söyledi yalnızca ve onlar da, büyük ölçüde, bu son çatışmadan sonra, barış ve maddi zenginlik dönemine giren ülkenin, –Kendisi öyle ümit ediyordu– ülkenin refahını sürekli kılmak için aralıksız olarak çaba gösterme gerekliliğine ilişkin olarak –eski dostu– Avellanos'a yönelikti.

Bu yumuşak ve biraz hüzünlü sesi dinleyip bu kısa ve hastalıklılık derecesine varacak ölçüde şişman bedenin üzerindeki toparlak, esmer ve gözlüklü yüze bakarken bu ince ruhlu ve melankolik düşünceli ve fiziksel yönden neredeyse sakat olan ve çekildiği rahat köşesinden dostlarının çağrısı üzerine çıkarak tehlikeli bir mücadeleye atılan bu adamın, kendi özverisinin verdiği yetkiyle konuşma hakkına sahip olduğunu düşünmekteydi. Ama yine de huzursuz olmuştu. Costaguana Devleti'nin şimdiye dek iş başına gelmiş bu ilk sivil devlet başkanı, –milli onurun koruyucuları olan– dürüstlük, barış, hukuka saygı, içeride ve dışarıda politik içtenlik üzerine yalın sözler sıralarken umut verici olmaktan ziyade dokunaklıydı.

Yerine oturdu. Konuşmanın ardından saygı ve övgü dolu seslerin uğultusu sürerken General Montero, ağır, sarkık göz kapaklarını kaldırdı ve gözlerini rahatsız edici bir tür kasvetle çevresindeki yüzler arasında dolaştırdı. Konumunun bütün ihtişamı ve hayatına birden bire getirdiği yenilikler karşısında gizliden gizliye etkilense de, (Daha önce hiçbir geminin güvertesinde bulunmamıştı, denizi ise ancak bir kere uzaktan görebilmişti.) partinin bu taşralı askerî kahramanı, kendi kaba, asık suratlı, yabani savaşçı tavrının bütün bu rafine Blanco aristokratları arasında kendisine üstünlük sağladığını bir tür içgüdü vasıtasıyla anlayabiliyordu. Fakat neden kimse ona bakmıyordu acaba? Öfke içinde kendi kendine bunu sorup duruyordu. Gazetelerdeki yazıları heceleyerek okuyabiliyordu ve «modern

zamanların en büyük askeri kahramanlığını» gerçekleştirdiğinin bilincindeydi.

Mrs. Gould, kaldığı yerden devam eden konuşmaların genel mırıltısı içinde, Sir John'a, «Kocam demiryolunu istiyordu» dedi. «Bütün bunlar, bizi, ülke için arzu ettiğimiz türden bir geleceğe daha da yaklaştıracak ki, Tanrı biliyor ya, o, bunu, acı çekerek ne kadar uzun süre bekledi. Fakat geçen günkü öğleden sonra gezintim esnasında, bir Kızılderili çocuğun, elinde yer ölçme ekibinin kırmızı bayrağıyla birden bire ormandan çıktığını görünce hayli şaşırdığımı itiraf etmeliyim. Gelecek, değişiklik demektir–kesin bir değişiklik. Ne var ki, burada, bile, insanın olduğu şekliyle muhafaza etmek isteyeceği basit ve etkili şeyler var.»

Sir John, gülümseyerek onu dinlemekteydi. Fakat şimdi, Mrs. Gould'u susturmak sırası ona gelmişti.

«Şimdi, General Montero konuşacak» diye fısıldadı. Ve hemen arkasından, gülerek ekledi. «Tanrım! Sanırım benim sağlığıma kadeh kaldırmayı önerecek.»

General Montero, kılcının çelikten kını şıngırdayarak ve altın madalyalarla süslü göğsünde dalgalanan pırıltılarla ayağa kalkmıştı. Masanın yanından, yukarıda, bir yanından sarkan ağır kılıcının kabzası görülüyordu. Bu muhteşem üniforma içinde bir boğayı andıran boynu, mavi siyah boyalı bıyıklarının üzerindeki ucu yassı kanca burnuyla kılık değiştirmiş, meşum bir *vaquero*yu[61] andırıyordu. Sesinin monotonluğunda, insanı rahatsız eden bir şey, ruhsuz bir çınlama vardı. Asık suratıyla, sesini alçaltarak birkaç belirsiz cümle geveledi; sonra aniden kocaman kafasını ve sesini birlikte yükselterek sert bir şekilde patladı:

«Ülkenin şerefi, ordunun ellerindedir. Ona sadık kalacağımdan emin olabilirsiniz.» Çevreyi tarayan gözleri Sir John'unkilerle karşılaşıncaya kadar tereddüt içinde sonra donuk, uykulu bakışlarını onun yüzüne dikti ve kısa süre önce tartışılmış borcun miktarı geldi aklına. Kadehini kaldırdı. «Bize bir buçuk milyon pound kazandıran adamın şerefine içiyorum.»

Şampanyasını bir dikişte içti ve bu münasip kadeh kaldırıştan sonra çevresindeki hayal kırıklığına uğramışlarcasına derin bir ses-

(61) (İsp.) Kovboy.

sizliğe gömülen insanların yüzlerine yarı şaşkın yarı zorbaca bir şekilde teker teker baktıktan sonra ağır gövdesini sandalyesine bıraktı. Bu arada Sir John, kıpırdamamıştı.

Mrs. Gould'a «Sanırım, kalkıp cevap vermeme gerek yok.» diye fısıldadı. «Bu türden şeyler, söylenip geçilir, fazla üzerinde durmaya gerek yok. Neyse ki Don José Avellanos kısa bir nutukla koştu yardıma, İngiltere'nin Costaguana'ya karşı beslediği iyi niyetlere anlamlı bir şekilde dikkat çektikten sonra, «iyi niyet» diye üzerine basa basa konuşmayı sürdürdü. «Zamanında St. James Sarayı'nda elçilik sıfatıyla bulunduğum için, kendimi bu konuda biraz bilgi sahibi sayarak konuşabilirim.»

Ancak ondan sonra, Sir John, cevap vermesinin uygun olacağı kanaatine vardı ve kötü bir Fransızca ile yaptığı konuşması, alkış yağmurları ve arada bir iki kelimeyi anlayabilen Kaptan Mitchell'in, «Bravo! Çok Doğru!» sözleriyle sık sık yarıda kesildi. Demiryolunun finansörü, konuşmasını bitirir bitirmez, Mrs. Gould'a döndü.

«Benden bir şey istemek niyetinde olduğunuzu söyleme lütfunda bulunmuştunuz» diye ona nezaketle hatırlattı. «Neydi o? Emin olunuz ki, sizden gelecek her türlü dileği, kendim için bir lütuf addederim.»

Genç kadın, zarif bir gülümsemeyle ona teşekkür etti. Masada bulunan herkes, yerinden kalkmıştı.

«Güverteye çıkalım» teklifinde bulundu. «Orada teklifimin ne üzerine olduğunu size göstermem mümkün olacaktır.»

Ortasında iki yeşil palmiye ağacı bulunan kırmızı ve sarı verev çizgili koskoca bir Costaguana bayrağı, Juno'nun ana direğinin tepesinde tembel tembel dalgalanıyordu. Kıyıda, Başkan'ın şerefine atılan binlerce havai fişeğin esrarengiz çatırtısı, limanın yarısında hâlâ duyulabiliyordu. Arada bir, çok sayıda havai fişek, görülmeksizin, hışırtıyla yukarı fırlıyor ve parlak gökyüzünde sadece bir duman bulutu bırakarak tepede patlayarak gözden kayboluyordu. Kent kapısı ile liman arasında, upuzun direklerin en tepesinde dalgalanan çok renkli bayrak demetlerinin altında büyük bir insan kalabalığı göze çarpıyordu. Askeri bandonun sesinin bir an yükselip sonra kaybolduğu uzaklardan insan bağırışları geliyordu kulaklara. Rıhtımın bitiminde yoksul görünümlü çok sayıda zenci, küçük bir demir topu doldurup doldurup patlatıyordu. Kurşuni renkli, incecik

bir toz perdesi, güneşe karşı canlı ve hareketsiz, havada asıl durmaktaydı.

Don Vincente Ribiera, Senor Avellanos'un koluna yaslanarak tente güvertenin altında birkaç adım attı, çevresinde geniş bir halka oluşmuştu, esmer dudaklarında donuk bir gülümseme ve gözlüklerinin parıltısının ardından görmeyen gözlerle bakarak arkadaşça bakışlarını bir birine bir diğerine çevirip duruyordu. Juno'nun güvertesinde, Başkan-Diktatör'e, Sulaco'daki en önemli yandaşlarından bazılarını yakından tanıma fırsatı vermek için düzenlenen bu gayri resmi toplantı sona ermekteydi. Bir yanda, şimdi, saçsız başını, tüylü bir yanları kalkık bir tören şapkasıyla gizlemiş olan General Montero bir koltukta kıpırdamaksızın oturuyordu, büyük, eldivenli bir çift el, bacaklarının arasında dimdik tuttuğu kılıcının kabzası üzerinde birleşmişti. Rio Seco'nun bu şanlı galibinin şapkasındaki beyaz tüyde, bakır renkli geniş yüzünde, gaga burnunun altındaki mavi-siyah bıyıklarında, kollarında ve göğsünde bulunan altın kalabalığına, koca koca mahmuzları olan uzun parlak çizmelerinde, titreyen burun deliklerinde aptal ve üstünlük taslayan bakışlarında hem uğursuz hem de inanılmaz bir şeyler vardı; zalimce çizilmiş bir karikatürün abartması, heybetli görünme hevesinin budalalığı, Aztek kavramına uygun Avrupa usulü süslenmiş ve kendisine tapanlardan hürmet bekleyen bir askeri idolün zalimce gülünçlüğü. Don José, bu tuhaf ve esrarengiz varlığa diplomatça yaklaştı ve Mrs. Gould da büyülenmiş gözlerini başka tarafa çevirebildi.

Sir John'a veda etmek üzere yukarı gelen Charles, onun, karısının eli üzerine eğilmiş, «Evet, elbette, sevgili Mrs. Gould. Sizin korumanız altındaki bir kişi için. En küçük bir güçlük çıkması söz konusu değil. Bu işi oldu kabul edin.» dediğini duydu.

Gould çiftiyle aynı kayıkta karaya dönen Don José Avellanos, pek sessizdi. Gould'ların arabasındayken bile uzun bir süre ağzını açmadı. Katırlar, o gün için kilise kapılarını topluca terk etmiş görünen dilencilerin kendilerine uzanan elleri arasında ağır ağır rıhtımdan uzaklaştılar. Charles Gould, arka koltukta oturuyor ve uzaklara, ovaya bakıyordu. Her yanda, cana[62], şekerleme, meyve ve sigara satmak amacıyla, yeşil dallardan, sazlardan, aralarına çadır bezi

(62) Bir tür rom.

gerilmiş tuhaf biçimli tahta parçalarından kulübeler göze çarpıyordu. Hasırlar üzerine bağdaş kurmuş Kızılderili kadınlar, küçük ve alev alev kömür yığınları üzerinde, kararmış toprak kaplarda, yumuşak, okşayıcı seslerle köy halkına satacakları yemekleri pişiriyor, *mate gourd*lar için su kaynatıyorlardı. *Vaquero*lar için bir yarış alanı kazıklarla sınırlandırılmıştı; sol tarafta ise, uzaklarda, etrafına büyük bir kalabalığın toplandığı, tahtadan yapılmış ve üzeri koni biçiminde ottan bir çatıyla örtülmüş, sirk çadırını andıran büyük ve geçici bir yapıdan, arp tellerinin yankılanan tıngırtısı, gitarların keskin vızıltısı, dans edenlerin tiz bağırışları arasından bir nabız gibi devamlı atan bir Kızılderili gombosunun pes sesi geliyordu kulaklara.

Bunun üzerine, Charles Gould:

«Bütün bu araziler şimdi Demiryolu Şirketi'nin mülkiyetinde. Bundan sonra, burada halk şenlikleri düzenlenmeyecek artık» diye konuştu.

Mrs. Gould, bunu düşününce büyük bir üzüntü duydu. Ve bu fırsatı, biraz önce, Sir John'dan nasıl Giorgio Viola'nın oturduğu eve dokunulmayacağı sözünü aldığını anlatmak için kullandı. Ölçüm mühendislerinin neden o eski binayı yıkmaktan bahsedip durduklarını hiçbir zaman anlayamadığını belirtti. Bina hiç de şirketin tasarlanan liman kolunu yolu üzerinde değildi ki.

Yaşlı Cenovalıya rahatlatıcı haberi bir an önce verebilmek için arabayı evinin önünde durdurdu. Adam başı açık halde dışarı fırlamış ve şimdi arabanın basamağının yanında duruyordu. Mrs. Gould, onunla, İtalyanca konuştu elbette ve adam da sakin bir ağırbaşlılıkla teşekkür etti ona. Yaşlı bir Garibaldino, karısı ile çocuklarının başlarının üzerindeki çatıyı yıktırmadığı için ona en içten teşekkürlerini iletti. Artık oradan oraya dolaşamayacak kadar yaşlıydı zira.

«Hiç mi yıkılmayacak Signora?» diye sordu.

«Siz istemediğiniz müddetçe.»

«*Bene*[63] O halde eve bir ad koymak gerek. Daha önce buna değmezdi.»

Zorlukla gülümseyebildi, gözlerinin kenarlarındaki kırışıklıklar birbirlerinin üzerine bindiler. «Yarından tezi yok, adı yağlı boya ile yazmaya başlayacağım.»

---

(63) (İtalyanca) Güzel.

«Adı ne olacak, Giorgio?»

Yaşlı Garibaldino, bir an uzaklara dalarak «Albergo d'İtalia Una,» diye konuştu. «O lanet olası Piemonteli krallar ve nazırlar soyunun dalavereleriyle, biz özgürlük savaşçılarından çaldığı ülkeden ziyade, ölmüş olanların anısına» diye ekledi.

Mrs. Gould, hafifçe gülümsedi ve sonra biraz eğilerek yaşlı adamın karısı ve çocuklarına dair bilgi aldı. Onları o gün kasabaya göndermişti. Padrone'nin sağlığı daha iyiydi şimdi; onları sormak Signora'nın ne büyük inceliğiydi.

İnsanlar, ikili, üçlü gruplar halinde geçiyorlardı, bütün gruplarda, kadınlar ve erkeklere yanlarında koşuşan çocuklar eşlik ediyordu. Gümüş kırı bir ata binmiş bir atlı, şapkasını çıkararak arabadakileri selamladıktan sonra evin gölgesinde yavaşça atın dizginlerini çekti, arabadakiler de, kendisine gülümseyerek ve teklifsizce başlarını sallayarak karşılık verdiler. Biraz önce almış olduğu haberden dolayı duyduğu sevinç açıkça belli olan yaşlı Viola, sözlerini bir an için kesti ve atlıya aceleyle evinin İngiliz *Signora*'nın iyi niyeti sayesinde kurtulduğunu ve kendisi istemediği sürece de yıkılmayacağını iletti. Karşısındaki, onu dikkatle dinledi fakat yanıt vermedi.

Araba tekrar hareket ettiğinde gümüş kordonlu ve püsküllü gri renkli bir *sombrero* olan şapkasını tekrar çıkardı atlı. Eyerinin arka kaşına sarılmış bir Meksika *serape*[64]sinin parlak renkleri, işlemeli deri ceketinin üzerindeki iri gümüş düğmeler, pantolonunun dikiş yerinden aşağı doğru inen küçük küçük bir dizi düğme, kar beyazı çamaşırları, uçları işlemeli ipek kuşağı, atının başlığı ve yeri üzerindeki gümüş kaplamalar, Akdenizli bir gemici olan meşhur Capataz de Cargadores'in eşsiz stilini ortaya koyuyordu, Campo'daki herhangi bir varlıklı genç *ranchero*nun önemli bir bayram günündeki gösterişi de bundan daha eksiksiz olamazdı doğrusu.

Hâlâ evini düşünmekte olan yaşlı Giorgio, «Benim için önemli bir şey,» diye mırıldandı zira değişiklik onu yoruyordu artık. «Signora, az önce, İngiliz'e birkaç şey söylemiş.»

Nostromo, aldırmaz bir ifadeyle, «Demiryoluna yatıracak kadar çok parası olan yaşlı İngiliz'e mi?» dedi. «Bir saate kadar gidiyor. *Buon vi-*

(64) (İsp.) Kareli kumaştan şal, eşarp.

aggio[65] o halde, Entrado geçidinden aşağı ovaya, ta Sulaco'ya ininceye kadar muhafızlık yaptım ona, kendi öz babammış gibi.»

Yaşlı Giorgio, dalgın dalgın iki yana salladı başını. Nostromo, şimdi eski kentin, tıpkı balta girmemiş bir ormanının duvarını andıran duvarındaki üzerini ot bürümüş kapısına yaklaşmakta olan arabasını işaret ederek, «Kaç kere de, Şirket'in deposunda, elimde tabancayla tek başına oturup diğer İngiliz'in gümüş yığınını beklemişimdir, tıpkı kendiminmiş gibi.»

Viola, düşünceler içinde kaybolmuş görünüyordu. «Benim için önemli bir şey,» diye sanki kendi kendine konuşur gibi tekrarladı.

Muhteşem Capataz de Cargadores de, sakince, «Öyle» diyerek ona katıldı. «Dinle, Vecchio–İçeri gir ve bir puro getir bana. Yalnız benim odama bakma. Orada hiç kalmadı.»

Viola, kahveye girdi ve sonra hemen dışarı çıktı, hâlâ düşünceler içindeydi, puroyu ona uzattı, bıyıklarının altından düşünceli bir şekilde mırıldanıyordu. «Çocuklar büyüyor– Ve kızlar da! Kızlar!» İçini çekti ve sessizliğe gömüldü.

Nostromo, kendinden geçmiş yaşlı adama komik bir merakla bakarak «Ne, yalnızca bir tane mi?» diye konuştu. Sonra da, kibirli bir kayıtsızlıkla «Önemi yok,» diye ekledi. «Şimdilik yeter bir tane.»

Puroyu yaktı ve kibriti parmaklarından öylece yere bıraktı. Giorgio Viola başını kaldırdı ve birden:

«Oğlum yaşasaydı eğer, tıpkı senin gibi yakışıklı bir erkek olacaktı, Gian'Battista» dedi.

«Ne? Oğlun mu? Fakat haklısın, Padrone. Eğer bana benzemiş olsaydı bir erkek olurdu.»

Yavaşça atını döndürdü ve arada bir, uzaklardaki Campo'dan gelen ve onun arkasındaki hayranlıkla bakan insan topluluklarına ve çocuklara yol vermek için kısrağını neredeyse durduracak kadar dizginlerine asılarak kulübelerin arasından yürüdü. Şirket'in ışıkçıları, uzaklardan ona selam veriyordu ve herkesin kıskançlığını üzerine çeken Capataz de Cargadores, kendisini tanıyanların mırıltıları ve dalkavukça selamları arasından sirki andıran büyük yapıya doğru ilerledi. Kalabalık gittikçe artmaktaydı; gitarlar daha yüksek perdeden çınlıyordu; başka atlılar hareketsiz oturmuş, kalabalığın

(65) (İtalyanca) İyi yolculuklar.

başları üzerinden sükûnetle purolarını tüttürüyorlardı; kalabalık kendi çevresinde dönüp duruyor, yüksek çatılı yapının kapılarını zorluyorlardı; içeriden ise insanı geren bir ritimle titreyip feryat eden dans müziğine uyan ayakların yere sürtünüş ve vuruşlarının çıkardığı sesler yayılıyor, en üst perdeden de gombonun heybetli, derinden gelen ve hiç susmayan gümbürtüsü duyuluyordu. Bir kalabalığı çıldırtabilecek ve hatta Avrupalıların bile dinlediklerinde garip bir coşku duymaktan kendilerini alamayacakları, koca davulun vahşi ve etkileyici gümbürtüsü, Nostromo'yu da kendi kaynağına çekmeyi başarıyor gibiydi; tam bu sırada, eski, yırtık pırtık bir *poncho*ya sarınmış bir adam üzengisinin yanında, sağında ve solundakileri itip kakarak yürürken, «efendisi»ne rıhtımda, kendisine de bir iş vermesi için yalvarmaktaydı. *Cargador*ların kabadayı kardeşleri arasına kabul edilme ayrıcalığına erişebilmek uğruna gündeliğinin yarısını Senor Capataz'a vermeyi teklif ederek sızlanıp duruyordu; diğer yarısı kendisine yetecekti, buna inanın. Fakat Kaptan Mitchell'in sağ kolu olan adam, «işimiz için değeri ölçülemeyecek, hiçbir zaman bozulmayacak olan eşsiz dost» etrafında sürüp giden gümbürtünün ortasında, paçavralar içindeki *mozo*ya bir an küçümseyerek baktı ve sonra tek bir kelime etmeksizin kafasını salladı.

Bunun üzerine, adam geri çekildi, Nostromo da dizginlere biraz daha asılmak zorunda kaldı. Dans salonunun kapılarından terden sırılsıklam olmuş kadınlar ve erkekler sendeleyerek, elleri ayakları titreyerek çıkıyor, dışarı uğramış gözleri, aralık dudaklarıyla nefes nefese bitip tükenmek bilmeyen bir gök gürültüsü halinde, harplerin ve gitarların çılgınca bir hızla çalmaya devam ettiği binanın duvarına yaslanıyorlardı. Yüzlerce el çırpılıyor, çığlıklar atılıyor sonra da bir aşk şarkısının nakaratını hep bir ağızdan söylerken bir anda alçalıp neredeyse duyulmaz oluyordu. Kalabalığın içinde bir yerlerden, iyi nişan alınarak atılmış kırmızı bir çiçek heybetli Capataz'ın yanağına çarptı.

Adam, yere düşmeden ustalıkla yakaladı çiçeği fakat bir süre başını çevirip bakmaktan kaçındı. Sonunda lütfedip etrafına baktığındaysa etrafındaki kalabalığın, saçlarını küçük altın bir tarakla toplamış ve açık alanda kendisine doğru yürümekte olan zarif bir *morenita*[66]ya yol açmak üzere ikiye ayrılmış olduğunu gördü.

---

(66) (İsp.) Esmer kız ya da kadın.

Kolları ve boynu, kar beyazı bir bluzun içinden çıplak ve tombul bir şekilde dışarı çıkmıştı, bütün bolluğu önüne toplanmış, kalçalarının üzerinde gergin arkasında ise daracık mavi yün etekliği yürüyüşünün bütün kışkırtıcı devinimini ortaya koyuyordu. Doğruca yanına geldi, ürkek ve çapkın bir şekilde göz ucuyla bakarak elini kısrağın boynuna koydu.

Okşarcasına, «*Querido*»[67] diye mırıldandı. «Neden ben geçerken görmezden geliyorsun beni?»

Nostromo, bir an, düşüncelere dalarak sessiz kaldı sonra, kasıtlı olarak, «Çünkü artık seni sevmiyorum» diye konuştu.

Kısrağın boynundaki el birden titredi. Yiğit, korkutucu ve vefasız Capataz de Cargadores ile onun Morenita'sının etrafını sarmış olan kalabalığın gözleri önünde başı önüne düştü.

Nostromo, aşağıya bakınca, onun gözlerinden yaşların süzülmekte olduğunu gördü.

«Demek öyle, kalbimin tek sevgilisi?» diye mırıldandı. «Doğru mu bu?»

Nostromo, aldırış etmeksizin uzaklara bakarak, «Hayır,» dedi. «Bir yalandı. Seni her zamanki kadar çok seviyorum.»

Yanakları gözyaşlarından hâlâ ıslak olan kadın, sevinçle, «Gerçekten mi?» diye şakıdı

«Gerçekten.»

«Hayatının üzerine yemin eder misin?»

«Ederim fakat bir de odanın duvarında asılı duran Meryem Ana üzerine yemin etmemi isteme benden.»

Capataz bu sözlerden sonra kalabalığın sırıtışına karşılık olarak hafifçe güldü

Kadınsa biraz huzursuz ama çok zarif bir biçimde somurtmayı sürdürüyordu

«Hayır, senden bunu istemeyeceğim. Gözlerinden aşkını okuyabiliyorum.» Elini adamın dizinin üzerine koydu. «Neden titriyorsun böyle? Aşktan mı?» diye devam etti, bu sırada gombonun bir mağaradan geliyormuş gibi çıkan gümbürtüsü bir an bile susmaksızın devam etmekteydi. «Fakat aşkını o kadar çok seviyorsan eğer,

(67) (İsp.) Sevgili.

*Paquita*na, Meryem ana'sının boynuna takması için altın kakmalı bir tespih vermelisin.»

Nostromo, onun yukarı kalkmış, yalvaran gözlerinin içine bakarak, «Hayır,» diye konuştu, bunun üzerine şaşkınlıktan dona kaldı.

Öfkeyle, «Hayır mı?» diye sordu. «O halde, bu şenlik gününde, «efendi hazretleri başka ne verecek bana?» diye sordu. «Bütün bu insanların önünde beni küçük düşürmemek için?»

«Sevgilinden tek bir kez bir şey almamakta utanılacak ne var?»

«Doğru! Utanması gereken, efendi hazretleri, benim yoksul sevgilimdir» diye alay edercesine parladı.

Genç kadının bu cevabı ve öfkesi karşısında kahkahalar duyuldu. Ne kadar da cüretkâr ne kadar ateşli bir kadındı bu. Yaşanmakta olan bu sahneden haberdar olanlar onların da görmesi için kalabalıktaki diğer insanları yanlarına çağırıyorlardı. Gümüş kırı kısrağın çevresindeki çember giderek daralmaktaydı.

Kız, gözlerdeki meraklı alaycılığa karşı koymak istermişçesine ileri doğru bir iki adım attı, sonra tekrar üzengilere doğru atıldı, parmaklarının ucunda yükselerek kızgın yüzündeki alev alev yanan bir çift gözü Nostromo'ya dikti.

«Juan,» diye mırıldandı. «Seni kalbinden bıçaklayabilirim.»

«Aşklarında görkemli ve aldırış etmiyormuşçasına açık olan heybetli Capataz de Cargadores, kollarını genç kızın boynuna doladı ve bir şeyler söylemeye çalışan dudaklarından öptü.

Sonra, «Bir bıçak,» diye seslendi., bu arada onu omzundan sıkıca tutmaya devam ediyordu.

Çevrede yirmi bıçak birden parladı. Bayramlık elbiseleri içinde bir delikanlı ileri doğru atıldı ve Nostromo'nun eline bir bıçak tutuşturdu sonra yaptığı işten pek gurur duyarak tekrar sıraların arasına daldı. Nostromo ise ona bakmamıştı bile.

Birden yumuşayıp hafifçe kızarmış olan kıza «Ayaklarımın üzerine bas!» emrini verdi. Kız bunu yaptıktan sonra da belinden kavradı ve yüzünü onunkine yaklaştırarak bıçağı onun küçücük eline tutuşturdu.

«Hayır, Morenita! Beni utandırmayacaksın!» diye konuştu. «Hediyeni alacaksın böylece bugün burada bulunan herkes senin sevgilinin kim olduğunu öğrenecek. Ceketimdeki bütün gümüş düğmeleri kesebilirsin.»

Ve kız keskin bıçağı düğmelerin diplerinde dolaştırır ve hiç kıpırdamaksızın duran binici, avucunda sayıları gittikçe artan gümüş düğmeleri şıngırdatırken çevreden kahkahalar ve bu zeki yaratık için alkışlar duyuldu. Kızı, her iki avucu da düğmelerle dolu olarak yere bıraktı. Kız, bir süre, hayli ateşli ve heyecanlı bir tonda bir şeyler fısıldadıktan sonra yürüyerek uzaklaştı. Sonra çevresini gururlu gözlerle süzerek kalabalığın içine daldı ve gözden kayboldu.

Etraflarındaki çember çözülmüştü ve mağrur Capataz de Cargadores, vazgeçilmez insan, denenmiş ve güvenilir Nostromo, şansını Costaguana'da denemek üzere şans eseri karaya çıkan Akdenizli gemici, ağır ağır limana doğru sürdü atını. Juno, biraz önce yola çıkmıştı öyle ki, Nostromo, durup tekrar bakmak için dizginleri çektiğinde, limanın girişindeki, eski yıkık ve küçük kaleye o gün için dikilmiş bayrak direğinde bir bayrak yükseldi. Başkan-Diktatör'ü ve Savaş Bakanı'nı resmi olarak selamlamak için Sulaco kışlasından yarım batarya sahra topu getirtilmişti aceleyle. Posta vapuru baş tarafını geçide doğru döndürdüğünde, düzensiz aralıklı top atışları, Don Vincente Ribiera'nın Sulaco'ya yaptığı ilk resmi ziyaretin sona erdiğini bildiriyordu, Kaptan Mitchell'e göre ise, bir diğer, «tarihi olay»ın sona erişiydi bu. «Dürüst insanların Umut'u» bir daha Sulaco'ya bundan bir buçuk yıl sonra, bu sefer gayri resmi olarak bir yenilginin ardından topal bir katırın üzerinde patikaları aşarak gelecek ve gözü dönmüş bir kalabalığın ellerinde utanç verici bir şekilde ölmekten sadece Nostromo sayesinde kurtulacaktı. Tamamıyla farklı bir olaydı bu ve bu kez Kaptan Mitchell, şöyle diyecekti:

«Bir tarihti, bayım, tarih! Ve dostum, Nostromo, biliyorsunuz, sonuna kadar haklıydı bu işte. Kesinlikle orada tarih yazılmıştı bayım.»

Fakat Nostromo'ya şan ve şeref kazandıran bu olay, hemen ardından, bu kez de, Kaptan Mitchell'in terminolojisiyle «tarih» veya «bir hata» olarak nitelenemeyecek bir başkasına yol açacaktı. Kaptan Mitchell, başka bir kelime kullanacaktı bu olayı anlatırken.

«Bayım,» diyecekti sonradan. «Bir hata değildi o. Bir alınyazısıydı. Bir şanssızlık, sadece, düpedüz bir şanssızlık. Ve benim zavallı dostum da haklıydı bu olayda—sonuna kadar. Bir alın yazısı, böyle bir şey varsa eğer ve bana sorarsanız o günden sonra da hiçbir zaman aynı adam olmadı artık.»

İKİNCİ KISIM

İSABEL'LER

1

Don Jose'nin «Ulusal onurun kaderinin dengesi sarsılıyor» sözleriyle ifade ettiği bu mücadelenin durmaksızın değişen gidişatına ilişkin gelen iyi ve kötü haberler birbirini izlerken Gould İmtiyazı, «İmperium in İmperio» olarak işlemeyi sürdürmüş; dört köşeli dağ, bağrında saklı hazineyi, tahta oluklar kanalıyla hiç durmaksızın çalışan dövücü bataryalara akıtmaya devam etmişti; San Tome'nin ışıkları, geceler boyu, Campo'nun büyük ve sonsuz gölgesi üzerinde parıldayıp durmuştu; sanki ne savaş ne de onun doğuracağı sorunlar, yüksek Cordillera engelinin gerisinde dünyadan soyutlanmış eski Batı Eyaleti'ni etkileyemezmiş gibi, gümüş konvoyu her üç ayda bir aşağıya deniz kıyısına inmeyi sürdürmüştü. Bütün çarpışmalar, en tepede, Higuerota'nın beyaz kubbesinin yükseldiği testere dişli zirvelerinin oluşturduğu muazzam duvarın öte yanında gerçekleşiyordu; henüz sadece birinci kısmı, Sulaco'yu geçidin eteklerindeki Ivie Vadisi'ne bağlayan kolay Campo kısmı döşenmiş olan demiryolu o duvarı yarmamıştı henüz. Telgraf hattı da henüz dağları aşmamıştı. Ova üzerinde ince ve uzun işaretler gibi duran telgraf direkleri, demiryolunun derin izi tarafından kesilen bayırların orman saçağına giriyordu ve telgraf teli de şantiye alanında, dev sedir ağaçlarının gölgelediği, üzeri oluklu saç levhalarla örtülü, kalın tahtalardan yapılmış, ince uzun bir kulübe içindeki üzerinde bir mors aygıtının bulunduğu beyaz çamdan bir masada aniden sona eriyordu—Demiryolunun ileri bölümlerini inşa etmekten sorumlu mühendislerin karargahıydı burası.

Demiryolu araç gereçlerinin getirildiği, kıyı boyunca birliklerin hareket ettiği liman da meşguldü. O. V. İ. Şirketi filosuna epeyce iş bulmuştu. Costaguana'nın birkaç kıyı koruyucu filikanın dışında

denizcilik gücü bulunmuyordu ve taşımacılıkta kullanılan bir çift eski buharlı tekne dışında ulusal gemiye de sahip değildi.

Kendini tarihe gittikçe daha fazla gömülmüş hisseden Kaptan Mitchell, öğleden sonraları, Casa Gould'un salonunda geçirdiği bir saat boyunca, çevresinde çalışmakta olan gerçek güçlerden garip bir biçimde habersiz olarak, işlerin ağır yükünden bir süre için kurtulmaktan memnun olduğunu kendi kendine itiraf ediyordu. Paha biçilmez Nostromo olmaksızın ne yapacağını bilmediğini açıklamıştı. Şu Allah'ın cezası Costaguana politikası kendisine beklediğinden çok fazla iş yüklemişti. –Bu sırrı Mrs Gould'a ifşa etmişti.

Don Jose Avellanos, tehlike altındaki Ribiera Hükümeti'nin hizmetinde, yankıları Avrupa'ya kadar ulaşan bir örgütlü etkinlik ve hitabet yeteneği sergilemişti. Zira Ribiera Hükümeti'ne en son verdiği borçtan sonra, Avrupa, Costaguana ile yakından ilgilenmekteydi. Duvarlarında asılı, *Liberator*'ların portreleri ve Başkanlık Kürsüsü'nün üstünde cam bir kasada korunan Cortés[1]in eski bir bayrağının muhafaza edildiği, Eyalet Meclisi Salonu (Sulaco'nun belediye binası) tüm bu söylentileri duymuştu. İlki, «Düşman Militarizm» şeklindeki ateşli deklarasyon, Hükümet'in reformlarını savunmak amacıyla ikinci bir Sulaco alayı toplanmasına yönelik oylama sonrasında verilen «Sarsılan dengelere yönelik» en meşhur olanı ve eyaletler, eski bayraklarını yeniden açtıklarında (Guzman Bento'nun zamanında) Don José'nin Bağımsızlık savaşının bütün eski simgelerini yeniden selamladığı, kendisi tarafından verilen büyük söylevlerden bir diğeri –ki bu sonuncusu yeni İdealler sözcüklerinin yeniden zikredilmesine yol açmıştı. Eski Federalizm düşüncesi ortadan kalkmıştı artık. Ona kalsaydı kendisi eski politik söylemleri canlandırmak istemiyordu aslında. Ölümlü şeylerdi onlar. Devirleri geçmiş, ölmüşlerdi. Fakat politik dürüstlüğe yönelik söylem ölümsüzdü. Şimdi söz konusu bayrağı teslim etmekte olduğu ikinci Sulaco alayı, düzen, barış, ilerleme yarışında, ulusal özsaygının yeniden inşasında– ki, kendisi «Bu olmaksızın dünya güçleri arasında bir yüz karası ve alay konusu olmaktan öteye gidemeyiz» diyerek büyük bir ateşlilikle haykırmıştı, kendi yiğitliğini gösterecekti.

Don José Avellanos, ülkesini seviyordu. Diplomatik kariyeri bo-

(1) Hernendo Cortés: (1485- 1547) Meksika'yı fetheden İspanyol fatih.

yunca ona canla başla hizmet etmişti ve daha sonraları, Guzman Bento idaresi zamanındaki tutsaklığı ve gördüğü barbarca muamele de dinleyicileri tarafından çok iyi bilinirdi. Bu zorbaca yönetimin nasıl yürüdüğünün sorgusu yapılmaksızın vahşice gerçekleştirilen infazlardan birinin kurbanı olmaması gerçekten şaşılacak bir şeydi; zira Guzman, ülkeyi kendi politik bağnazlığının verdiği kopkoyu ahmaklıkla idare etmişti. Yüce hükümet'in sahip olduğu güç, onun budala zihninde, sanki bir tür zulüm tanrısıymışçasına tuhaf bir tür tapınma nesnesi gibi bir şeydi. O, tanrı, kendi varlığında bedenleşmişti, bir engizisyon yargıcının gözünde imansızlar ne ise onun gözünde de düşmanları olan Federalistler en büyük günahkarlar, nefret, tiksinti ve korkuyu hak eden yaratıklardı; Bu korkunç canilerden oluşan esir grubuna sorgusuz sualsiz infaz edilmedikleri için son derece talihsiz olduklarını düşünürdü. Yıllar boyunca Barış Ordu'sunun peşinde ülkenin her yerinde dolaştırıp durmuştu. Neredeyse çıplak iskeletler halini almış, boyunlarında ağır zincirler her tarafları kirle, bitle, irinle kaplı olarak, askerler tarafından kendilerine fırlatılan bir lokma kokmuş sığır eti için kendi aralarında dövüşmeyi veya bir yudum çamurlu su için zenci bir aşçıya en acıklı sözlerle yalvarmayı öğrenmiş, yüksek eğitimli, mevki ve servet sahibi insanlardı bunlar. Onlarında arasında kendi zincirlerini şıngırdatarak dolaşan Don Jose Avellanos ise sadece, bir insan bedeninin, en son yaşam kıvılcımı da sönmeksizin açlığa, acıya, aşağılanmaya ve vahşi işkencelere ne kadar uzun süre dayanabileceğini kanıtlamak için yaşıyor gibiydi. Kimi zaman, ilkel bir işkence metodunun eşliğinde, sırıklar ve dallardan inşa edilmiş bir kulübenin içinde, aceleyle toplanan ve kendi canlarının korkusu içinde acıma duygularını yitirmiş bir subaylar kurulu tarafından sorguya çekilirlerdi. Tıpkı bir hayaleti andıran mahkûmlardan oluşan bu grubun içinde aralarından şanslı bir veya iki tanesinin kimi zaman düşe kalka bir çalılığın arkasına götürüldüğü ve bir manga asker tarafından kurşuna dizildiği de olurdu. Daima bir ordu papazı, –teğmen üniformasının sol göğsünün üzerine beyaz pamuklu kumaştan küçük bir haç işlenmiş, belinde kılıcıyla, tıraşsız ve pis bir adam olurdu bu– ağzının kenarında bir sigara, elinde tahtadan bir tabure ile infaz edileceklerin son itiraflarını dinleyip günah çıkartmak üzere onları takip ederdi. Zira Ülkenin Kurtarıcı Yurttaşı, (Guzman Bento, resmi yazışmalarda böyle ad-

landırılırdı.) akılcı bir merhametin ifa edilmesine karşı değildi. Ateş mangasının çıkardığı ve tek bir bitirme atışının takip ettiği düzensiz ateş sesleri işitilir; yeşil çalıların üzerinde küçük ev mavimsi bir duman bulutu asıl kalır ve Barış Ordusu da ormanları aşarak, nehirleri geçerek *pueblo*[2]ları istila ederek aşağılık aristokratların *hacienda*larını yakıp yıkarak ve kendi yurtsever misyonunu yerine getirmek için iç kesimlerdeki kentleri işgal ederek ve ardında, yanan evlerden çıkan dumanlarda ve dökülmüş kanların kokusunda artık Federalizm'in uğursuz izlerine rastlanmayacak birleşmiş bir ülke bırakarak *savanalarda* ilerlemeyi sürdürürdü.

Don Jose Avellanos, böyle bir zamanda hayatta kalmayı başardı. Ülkenin Kurtarıcı Yurttaşı, onu hor gördüğü için serbest bırakılmasına rıza gösterirken bu kara cahil aristokratın sağlığını, maneviyatını ve servetini artık tehlike yaratamayacak denli yitirmiş olduğu kanısına varmıştı belki de. Veya belki de, sadece basit bir kapristi bunun nedeni. Genellikle hayali korkular ve şüphelerle dolu olan Guzman Bento'nun, aniden, gücünün ve güvenliğinin artık hiçbir ölümlü tahrikçinin kendisine ulaşmayacağı kadar zirvede olduğu hissine kapılmasına yol açacak akıl almaz bir özgüvene kavuştuğu dönemler olurdu. Böyle zamanlarda, Sta. Marta Katedrali'nde, kendisinin yarattığı yardakçı bir Başpiskopos'un eli ayağı titreyerek dua okuduğu, debdebe içinde bir Tanrı'ya şükran töreni düzenleyerek Mass ayini[3] yapılmasını buyururdu birden bire. Kendisi de yüksek mihrabın önüne yerleştirilmiş altın yaldızlı bir koltukta, etrafı kendi Hükümetinin sivil ve askeri yöneticileri ile çevrili olarak oturup ayini dinlerdi. Sta. Marta'nın resmi olmayan erkanı da katedralde toplanırdı; zira başkanlık makamının bu merhamet gösterisinden uzak kalmak, adı geçen bir kimse için pek de güvenli değildi. Kendisinin üstünde olarak tanıyabileceği tek gücü bu şekilde şükranla onayladıktan sonra da alaycı bir merhamet şımarıklığı içinde politik lütuflar dağıtırdı çevresine. Zira artık sindirilmiş düşmanlarının, Collegio'nun karanlık, iğrenç ve pis kokulu hücrelerinden gün ışığına sürüklendiğini görmekten başka bir zevk alamaz hale gelmişti kendi gücünden.

---

(2) (İsp.): Köyler, kırsal yerleşim yerleri.

(3) Aşai Rabbani adını verilen, Katolik kiliselerinde, ekmek ve şarabın kutsanması ayini ve bu ayine özgü müzik.

Onların zararsız duruma gelmiş olmaları kendi doymak bilmez kibrini besliyordu hem sonra istendiği zaman onlardan tekrar kurtulmak da mümkündü. Kurbanların ailelerinin kadınlarının, daha sonra, özel bir kabulde şükranlarını sunmaları bir kuraldı. Bu tuhaf tanrının cisimleşmiş hali olan *El Gobierno Supremo,* onları, yanları kalkık üniforma şapkasıyla ayakta kabul eder ve onlara minnettarlıklarını, kendi çocuklarını, «Ülkemizin mutluluğu için inşa etmiş olduğum» demokratik hükümet biçimine sadık olarak yetiştirerek göstermelerini tehditkâr bir fısıltıyla öğütlerdi. Daha önceki çobanlık günlerinde başına gelmiş olan bir kaza dolayısıyla ön dişleri dökülmüş olduğu için konuşurken ağzından tükürükler saçılır, ne söylediği de pek anlaşılmazdı. Bir muhalefet ve hıyanet ortamında Costaguana'nın mutluluğu için tek başına çalışıyordu. Şimdi bütün bunlar bitsindi; zira günün birinde merhamet etmekten tükeneceğinden korkuyordu.

Don Jose Avellanos ise çok iyi biliyordu onun merhametini.

Sağlığını ve servetini demokratik kurumların bu en yüce başkanına gerçekten memnuniyet verecek bir görünüm sunamayacak denli acınacak bir biçimde yitirmişti. Sulaco'ya çekildi. Karısının bu eyalette bir mülkü bulunuyordu ve kadın ona ölüm ve esaretin kucağından tekrar evine, yaşama döndürecek kadar iyi baktı. Öldüğündeyse, tek çocukları olan kızları kendini, «zavallı babası»na bakmaya adayabilecek yaşa gelmişti artık.

Avrupa'da doğmuş ve eğitiminin büyük kısmını İngiltere'de tamamlamış olan Miss Avellanos, geniş, beyaz alnı, gür kahverengi saçları ve mavi gözleriyle uzun boylu, ciddi ve serinkanlı bir kızdı.

Sulaco'nun diğer genç hanımları da, onun karakteri ve başarıları karşısında saygıyla karışık bir korku duyarlardı. Korkunç ciddi ve bilgili olmasıyla ün yapmıştı. Gurura gelince, bütün Corbélanların gururlu olduğu iyi bilinen bir şeydir ve onun annesi de bir Corbélandı. Don José, sevgili Antonia'sının kendisine olan bağlılığına pek güvenirdi. Tanrı'nın imgesine göre yaratılmış olsalar da, yanmış bir sununun dumanın önünde duygusuz taş putlara benzeyen erkeklerin cehalet içinde kabul etmişti bunu. Her yönden mahvolmuştu fakat tutkulu bir erkek hayatta hiçbir zaman iflas etmiş sayılmaz. Don José Avellanos, ülkesi için, barış, bolluk ve «Elli Yıllık Kötü Yönetim'in önsözünün bitiminde belirttiği üzere) «uygar uluslar topluluğunda

şerefli bir yer» istiyordu tutkuyla. Bu son cümlede, yabancı tahvil sahiplerine karşı hükümeti sözünde durmadığı için utanan Tam Yetkili Bakan bütün yurtseverliğiyle apaçık ortada duruyordu.

Guzman Bento'nun zorbaca yönetimini takip eden, açgözlü grupların ahmakça kargaşası, onu arzularını gerçekleştirme fırsatının eşiğine getirmiş gibiydi. Sta. Marta'da kişisel olarak, savaş meydanının ortasına inemeyecek denli yaşlıydı. Fakat o meydanda çarpışan insanlar, attıkları her adımda onun öğütlerine ihtiyaç duyuyorlardı. Uzakta, Sulaco'dan çok daha faydalı olabileceğini düşündü. Adı, bağlantıları, daha önceki konumu, tecrübesi, kendi sınıfından insanlar üzerinde saygı uyandırıyordu. Corbélanların kentteki evinde, –Casa Gould'un karşısında– onurlu bir yoksulluk içinde yaşayan bu adamın, maddi varlıklarını, davanın desteklenmesi uğruna elden çıkarabileceğini keşfetmek onun etkililiğini arttırıyordu. Don Vincente Ribiera'nın Başkanlık için adaylığını koymaya karar vermesini sağlayan onun yazdığı bir açık çağrı mektubundan başka bir şey değildi. Don José tarafından kaleme alınan bu gayri resmi Devlet belgelerinden bir diğeri de (Bu sefer Eyaletten bir sesleniş biçimindeydi.) meşruiyete sonsuz özen gösteren bu adamı, Sta. Marta'da kurultayın ezici bir çoğunlukla kendisine beş yıllığına verdiği olağanüstü yetkileri kabul etmeye ikna etmişti. Yurtta barışı temel alarak insanların refahını sağlamak ve yurtdışından gelecek her türlü haklı dileği yerine getirerek ulusal saygınlığı yeniden tesis etmek için verilmiş özel bir vekaletti.

Bu oylamanın haberi, her zamanki posta yoluyla yani Cayta'dan sonra, kıyının yukarısına kadar vapur yoluyla bir öğleden sonra, Sulaco'ya ulaşmıştı Gould'ların salonunda gelecek postayı bekleyen Don José, sallanan sandalyesinden kalkarken şapkasını başından kucağına düşürmüştü. Gümüş rengi, kısa kesilmiş saçlarını iki eliyle sıvazlamış, aşırı sevincinden dolayı bir süre konuşamamıştı.

«Emilia, hayatım,» diye bağırmıştı sonunda. «Gel. Gel de seni bir kucaklayayım.»

Şayet orada olsaydı, Kaptan Mitchell de, yeni bir çağın şafağına ilişkin yerinde bir yorumda bulunurdu. Don José ise böyle bir şeyi aklından geçirecek olsaydı şayet kendi hitabet yeteneği onu hayal kırıklığına uğratırdı bu kez. Blanco cemiyetinin canlanmasına ilham veren adam, durduğu yerde sallanıyordu. Mrs. Gould, çabucak öne

atıldı ve yanağını gülümseyerek dostuna uzatırken ona koluyla ihtiyaç duyduğu desteği çok akıllıca bir biçimde vermeyi başardı.

Don José, derhal kendini topladı fakat bir süre bakışlarını bir birine bir diğerine çevirerek «Ah, siz iki vatansever! Ah, siz iki vatansever!» diye mırıldanmaktan başka ses çıkaramadı. İçinde, sevgili ülkesinin yeniden canlanması yolunda yapılan bütün fedakarlıkların, gelecek kuşakların saygısının kazanılması için yüceltileceği bir başka tarihsel çalışmaya ilişkin belli belirsiz planlar bir an için uçuştu zihninde. Guzman Bento hakkında şunları söyleyebilecek ruh yüceliğine sahipti bu tarihçi: «Yine de, kendi vatandaşlarının kanının bulaştığı bu canavar, hiç düşünülmeksizin gelecek yılların tiksintisinin hedefi olmamalıdır. Öyle görünüyor ki, o da sevmişti ülkesini. Ona on iki yıllık bir barış dönemi yaşatmıştı ve herkesin canının ve malının mutlak sahibi olduğu için yoksul olarak öldü. Onun en büyük hatası gaddarlığı değil cehaletiydi. Vahşi bir zorbanın üzerine bunları yazabilen adam (Bu bölüm, «Kötü Yönetimin Tarihi'nde aynen böyle geçer.) ufukta görünen başarı ihtimali dolayısıyla, iki yardımcısı için, denizin ötesinden gelen bu iki genç insan için nerdeyse hudutsuz bir ilgi ve yakınlık hissediyordu.

Tıpkı uzun yıllar önce, pratik gerekliliklere karşı duyduğu inancın herhangi bir soyut politik doktrinden daha güçlü olması nedeniyle, Henry Gould, soğukkanlılıkla, kılıcını kınından çıkarmışsa şimdi de zaman değiştiği için Charles Gould, San Tome madeninin gümüşünü kavganın ortasına fırlatmıştı. Amcası devrimci bir kabadayı olmaktan ne kadar uzaksa, üçüncü kuşaktan Costaguanalı İngiliz, Sulaco'nun «Inglez»i de politik bir entrikacı olmaktan o denli uzaktı. Kendi tabiatlarının içgüdüsel doğruluğundan kaynaklanan eylemleri de o derece makûldü. Bir fırsat görmüşler ve ellerindeki silahı kullanmışlardı.

Charles Gould'un konumu –barışın yeniden tesis edilmesi ve ülkeye saygınlık kazandırılması girişimlerinde, geri plandaki hakim konumu– hayli açıktı. Başlangıçta, mevcut çürüme, bozulma durumuna kendini alıştırmak zorunda kalmıştı fakat bu durum öylesine budalaca bir küstahlık biçimindeydi ki, onun dokunduğu her şeyin mahveden sorumsuz gücünden korkmayacak kadar cesur olan bir insanın nefret duymasını engelliyordu Hatta bu durum, öfke duymaya bile değmeyecek kadar alçakça görünüyordu ona. O da, bu durumdan, onu kaba

nezaket kurallarıyla gizlemek yerine onu daha da belirginleştiren soğuk, korkusuz bir aşağılamadan yararlandı ve bu tavrı da onun, bu durumun kepazeliğinin büyük kısmından kendini kurtarmasını sağladı. Belki de gerçekte bu durumdan dolayı acı çekmekteydi zira korkakça yanılsamalara kendini kaptıracak bir insan değildi o; fakat işin ahlaki yönünü karısıyla tartışmayı geri çevirdi. Karısının, her ne kadar inancını bir ölçüde yitirmiş olsa da, yaşamları pahasına atıldıkları bu işin onun izlediği politika kadar hatta bundan da fazla onun karakteri tarafından koruduğunu anlayabilecek kadar zeki olduğuna inanıyordu. Madende kaydedilen gelişme olağanüstü ona büyük bir güç sağlamıştı. Bu saadetin ve başarının daima aptalca bir hırsın insafına kalmış olduğunu hissetmek ona tiksindirici bir şey gibi geliyordu artık. Mrs. Gould'a göre ise bu durum, alçaltıcı bir şeydi. Her ne olursa olsun, tehlikeliydi. Sulaco'nun kralı Charles Gould ile ta California'daki gümüş ve çelik işletmelerinin başkanı arasında geçen gizli yazışmalar, ondaki, eğitim görmüş ve namuslu insanlar tarafından yapılacak herhangi bir girişimin ihtiyatlı bir biçimde desteklenmesi gerektiğine dair inancı kuvvetlendiriyordu. Mr. Holroyd, uygun zaman geldiğinde, büyük işlerin çevrildiği on iki katlı yüksek bina içindeki kutsal dairesinden, «Benim böyle düşündüğümü dostunuz Avellanos'a söyleyebilirsiniz» diye yazmıştı. Bundan kısa bir süre sonra da, (Holroyd Binası'nın hemen bitişiğinde konumlanan) Üçüncü Güney Bankası tarafından açılan kredi ile Costaguana'daki Ribieracı parti, San Tome madeninin yöneticisinin gözlerinde, pratik bir biçim kazanmıştı. Ve Gould ailesinin aile dostu Don José de, «Belki de, Sevgili Carlos, boş yere inanmış olmayacağım ben» diyebiliyordu.

2

İç Savaşlar hikâyesine Montero'nun Rio Seco'daki zaferi tarafından sona erdirilen bir başka silahlı mücadele daha eklendikten sonra, Don José'nin adlandırdığı şekliyle «namuslu adamlar» yarım yüzyıl içinde, ilk defa olarak rahat bir nefes alabildiler. Beş Yıllık Vekalet Kanunu, bu yeniden diriliş için bir temel, bu diriliş için tutkulu arzu ve beslediği umut da Don José Avallenos için ebedi bir gençlik iksiri oldu.

Ve bu dönem, birden bire –fakat beklenmedik de değildir– «Montero akılsızı» tarafından tehlikeye atılınca da, ona, tabi-

ri caizse, yeni bir yaşam gücü veren tutkulu bir öfke biçimini aldı. Zaten, Başkan-Diktatör'ün, Sulaco'ya ziyareti esnasında, Morago, Sta. Marta'dan, Savaş Bakanı hakkında bir uyarı mektubu göndermişti. Montero ve erkek kardeşi, Başkan-Diktatör ile parti'nin Nestor[4]u arasında ciddi bir tartışma konusu oldu. Fakat Cordova Üniversitesi'nin felsefe doktoru Don Vincente, askeri yeteneğe karşı ölçüsüz bir saygı duyuyor gibiydi. (Zekadan tamamıyla bağımsız olduğu ortaya çıktığından beri) askerliğin sahip olduğu gizem, onun hayal gücünü etki altında bırakıyordu. Rio Seco'nun muzafferi, bir halk kahramanı idi. Hizmetleri o kadar yeniydi ki, Başkan-Diktatör, onu, açıkça siyasi nankörlükle suçlamaktan ürküyordu. Büyük yeniden diriliş eylemleri başlamış durumdaydı –alınan yeni bir borç, yeni bir demiryolu hattı, geniş bir kolonizasyon planı. Başkentte, kamuoyunun inancını sarsacak herhangi bir şeyden kaçınılmalıydı. Don José gösterilen bu kanıtlar karşısında başını eğdi ve en sonunda, yeni düzen içinde, anlamını yitirmiş olmasını umut ettiği o altın sırmalı, postallı ve kılıçlı uğursuz yaratığı zihninden uzaklaştırmaya çalıştı.

Başkan-Diktatör'ün ziyaretinin üzerinden daha altı ay bile geçmemişti ki, ulusal onur adına girişilen bir askeri ayaklanmanın haberini büyük bir şaşkınlıkla aldı. Savaş Bakanı, denetlemekte olduğu topçu alayının subaylarına bir kışlanın avlusunda verdiği bir söylevde, ulusal onurun yabancılara satıldığını ilan etmişti. Avrupalı güçlerin talepleri karşısında direnemeyip ödeme vadesi geçen borçları ödemeye razı olarak kendi zayıflığını ve ülkeyi yönetmeye uygun olmadığını göstermişti. Daha sonra Moraga'dan gelen bir mektup, girişimi başlatanın hatta fitili ateşleyen söylevin metnini kaleme alanın bile gerçekte, öteki Montero'dan yani eski *guerillero* Commandante de Plaza olduğunu açıklıyordu. Alelacele dağa çağrılan ve üç fersahlık yolu karanlıkta kat eden Dr. Montero'nun canlandırıcı tedavisi, Don José'yi, tehlikeli bir sarılık nöbetinden kurtarmıştı.

Don José şoktan kurtulduktan sonra da, umutsuzluğa kendini kaptırmayı reddetti. Gerçekten de bu olayı, hemen ardından ge-

(4) Nestor, Truva Savaşı'ndaki Yunan önderlerinin en tecrübelisiydi. Bundan dolayı, «Nestor» sözcüğü, herhangi bir topluluğun en kurnaz kişisi anlamında kullanılır.

len daha iyi haberler takip etti. Başkentteki ayaklanma, sokaklarda, bütün bir gece süren çarpışmalardan sonra bastırılmıştı. Ne yazık ki, her iki Montero da güneye, doğdukları eyalet olan Entre-Montes'e kaçmayı başarmışlardı. Orman yürüyüşünün kahramanı, Rio Seco'nun muzafferi, eyalet başkenti olan Nicoya'da çılgınca alkışlarla karşılanmıştı. Oradaki garnizonun birlikleri topluca ona katılmışlardı. Kardeşler durumundan hoşnutsuz olanları bir araya toplamak, halka vatanseverce yalanlar söyleyecek, vahşi *llanero*-lara ise yağmalar, soygunlar vaat edecek ulaklar göndermek suretiyle bir ordu örgütlüyorlardı. Hatta Avrupalı güçlerin, toprak kapma niyetiyle yaptıkları korkunç planlara karşılık, Kuzeydeki büyük kardeş Cumhuriyet'in verdiği gizli sözlerden anlaşılmaz bir biçimde söz eden, her sayısında, ülkeyi yabancı diktatörlüklere, eli kolu bağlı, bir av gibi teslim etmeyi planlamış olan «alçak Ribiera'ya lanet eden» bir Monterocu basın bile türemişti.

Verimli Camposu ve zengin gümüş madenleri ile her şeyden habersiz uyumakta olan Sulaco mutlu yalıtılmışlığına uygun bir şekilde gelişigüzel gelen silah seslerini dinlemekteydi. Yine de, insan ve para yardımlarıyla ülke savunmasının ilk sıralarında yer alıyordu; sadece doğal engeller yüzünden değil aynı zamanda, savaşın gidişatı yüzünden de, Cumhuriyet'in geri kalanından o kadar kopuktu ki, savaşa dair bütün haberler oraya çok dolambaçlı yollardan hatta yurt dışından ulaşabiliyordu. Monterocular, önemli bir posta hattı olan Cayta'yı kuşatıyorlardı. Karadan giden postalar artık dağları aşamaz olmuşlardı ve hiçbir katırcı da, sonunda yola koyulma riskine girmeye yanaşmaz oldu; Bonifacio bile bir keresinde, ya yola çıkmaya cesaret edemediği için ya da Cordillera ile başkent arasında kalan bölgeye baskınlar yapan düşman grupları tarafından esir alındığı için Sta. Marta'dan dönemedi. Her şeye karşın, Monterocu yayınlar, son derece gizemli bir biçimde, eyaletin içine sızmanın yolunu buluyorlardı; aynı şekilde aristokratlara ölüm vaaz eden Monterocu ulaklar da Campo'nun köyleri ve kasabalarına girebiliyorlardı. Çok önceleri, daha kargaşanın başlangıç aşamasında, Hernandez adlı bir haydut, (yabanlık bir yerdeki bir köyün yaşlı papazı aracılığıyla) Tonoro'daki Ribieracı yetkililere iki Montero'yu yakalayıp kendilerine teslim etmeyi önermişti. General Montero tarafından kendisine gelenler ise ona, atlı çetesiyle asiler ordusuna katılması karşılığın-

da affedileceğini ve General Montero tarafından albay rütbesine yükseltileceğini bildirmişlerdi. Fakat bu teklif dikkate alınmadı. İyi niyetinin bir kanıtı olarak önerisi, takipçileriyle beraber, Beş Yıllık Vekalet Yasası'nın savunulması için o sıralarda Sulaco'da toplanmakta olan güçlere katılma izninin verilmesini Sulaco Meclisi'nden dileyen bir dilekçeye eklenmişti. Geri kalan her şey gibi, bu dilekçe de dönüp dolaşıp Don José'nin ellerine geldi. O da muhtemelen korkunç Salteador'un sekreterliğini yapması için, çamurdan duvarlı bir kilisenin yanındaki kulübesinden kaçırılmış olan yaşlı bir *padre*nin kargacık burgacık, okunaksız bir el yazısıyla yazdığı yazılarla kaplı kirli gri renkli kaba kağıttan sayfaları (Belki de bir köy bakkalından yağmalanmıştı.) Mrs. Gould'a gösterdi. İkisi birlikte Gouldların salonundaki lambanın ışığında, namuslu bir *ranchero*yu bir hayduda dönüştüren körlemesine ve aptalca barbarlığa karşı bir insanın cesur fakat yine de alçakgönüllü itirazını içeren belgenin üzerine eğildiler. Papaz, mektubun altına eklediği notta, özgürlüğünden on gün mahrum bırakılmasının dışında kendisine insanlığın gerektirdiği şekilde ve yaptığı kutsal çağrıya yakışacak saygıyla muamele edildiğini belirtmişti. Öyle görünüyordu ki, başkanlarının ve çetenin geri kalanının itiraflarını dinleyip günahlarını çıkartmaktaydı ve onların iyi niyetlerinin içtenliğini garanti ediyordu. Onlara dua okumak ve oruç tutmak gibi ağır cezalar da vermişti elbette. Aynı zamanda da insanlarla barış yapana dek Tanrı ile kalıcı bir barış yapmanın onlar için zor olacağına dair bilgelikle yüklü tartışmalar da yapmıştı onlarla.

Hernandez'in başı, belki de, kendisi ve asker kaçaklarından oluşan çetesinin silahlı hizmete alınmak yoluyla affedilmelerini alçak gönüllülükle talep ettiği zamankinden daha az tehlikede olmamıştı. Bütün eyalette birlik diye bir şey kalmadığı için, bomboş topraklarda, olanca hızını koruyarak rahatsız edilmeksizin, atıyla istediği kadar uzaklara uzanabiliyordu. Sulaco'nun her zamanki garnizonu, savaş dolayısıyla, O. V. İ. Şirketi'nin buharlı gemilerinden birinin köprüsünde «Bolivar Marşı»nı çalarak güneye inmişti. Tıka basa asker dolu iskelenin ucundan birbiri ardı sıra ayrılan mavnalara, liman boyunca dizilen büyük aile arabaları, dantel mendillerini sallamak için ayağa kalkan Senora ve Senoritaların heyecanıyla, deriden yayları üzerinde sarsılmıştı.

Nostromo, yüzü güneşten kızarmış, beyaz yeleği içinde çarpıcı ve uygarlığın bütün maddi çıkarlarının ortak ve endişeli iyi niyetini temsil eden Kaptan Mitchell'in gözetimi altında, yükleme işini yönetiyordu. Birliklere kumanda eden General Barrios, ayrılırken, Don José'ye, Montero'yu üç çift öküzün çektiği tahtadan bir kafes içinde, Cumhuriyetin bütün kentlerinde dolaştırarak teşhir edeceğine dair güvence vermişti.

Landosu içinde oturmakta olan Mrs. Gould'a kıvırcık kır saçlarını göstererek «Ve ondan sonra da Senora» diye devam etmişti; «Ve ondan sonra da Senora, kılıçlarımızı saban demirine dönüştürüp zengin olmaya bakacağız. Ben kendim bile, bu küçük iş çözüme kavuşur kavuşmaz *llano*larda sahip olduğum birazcık toprak üzerine bir *fundacion*[5] kurup huzur ve sessizlik içinde biraz para kazanmaya çalışacağım. Biliyorsunuz ki, Senora, bütün Costaguana biliyor ki, «Ne diyorum ben?» bu Güney Amerika kıtasının tamamı biliyor ki, Pablo Barrios, askeri şana, şöhrete çoktan doymuş bir adamdır.»

Charles Gould, bu endişeli ve vatanseverce uğurlamada hazır değildi. Askerlerin gönderilmesi, onun işi değildi zira. Onun ne işi, ne arzusu ne de politikasıydı bu. Onun işi, politikası ve arzusu, dağın böğründe yeniden açılmış olan yaradan tek başına başlattığı hazine akışını hiçbir engelle karşılaşılmaksızın sağlamak gibi tek bir çabada birleşmişti. Maden geliştikçe, bazı yerlileri kendisine yardımcı olacak şekilde eğitmişti. Ustabaşları, sanatkarlar, memurlar ve bütün maden çalışanlarının *gobernador*u olan Don Pepe vardı. Geri kalanı, sadece gölgesi bile babasının yaşamını darmadağın etmeye yetmiş olan Gould İmtiyazı, «Imperium in Imperio»nun bütün ağırlığı yalnızca onun omuzlarındaydı.

Mrs. Gould'un bir gümüş madeni yoktu bakacağı. Gould imtiyazı sosyal hayatta doktor ve askerlerden oluşan iki ayrı vekil tarafından temsil ediliyordu. Fakat onun bu kadınlara özgü heyecanını kendi hayali amacının ateşinde saflaşan olaylarla besliyordu. O gün de, baba kız, Avellanosları beraberinde limana getirmişti.

O heyecanlı günlerde, diğer etkinliklerinin yanında, Don José, bir de, Sulaco'da konuşlanan birliklerin büyük kısmını, ileri modelde askeri tüfeklerle silahlandırılan bir Vatanseverler Komitesi'nin baş-

(5) (İsp.) Temel, kurum, kuruluş.

kanlığını da üstlenmişti. Bu tüfekler, Avrupa'nın büyük güçlerinden bir tanesi tarafından, çok daha gelişmiş ve etkili bir modele karşılık olarak henüz ıskartaya çıkarılmışlardı. Bu ikinci el tüfeklerin piyasa fiyatının ne kadarlık kısmının önde gelen ailelerin gönüllü katkılarıyla ve ne kadarının da dışarıda Don José'nin emrinde bekleyen fonlardan karşılandığı sadece Don José'nin kendisinin açıklayabileceği bir sır olarak kalmıştı. Fakat halkın adlandırdığı şekliyle, *Rico*lar(6), bu katkıyı, kendi Nestor'larının hitabet gücünün baskısı altında yapmışlardı. Hatta kimi heyecanlı hanımlar da partinin hayatı ve ruhu olan bu adamın avuçlarına kendi mücevherlerini bırakacak kadar duygulanmışlardı.

Yeniden canlanmaya karşı sarsılmaksızın onca yıl boyunca beslediği inancın hayatını ve ruhunu çok ağır bir yük altına soktuğu anlar olmuştu. Yumuşak bir fötr şapkanın gölgelediği adeta sarı balmumundan dökülmüş gibi tek renkli, zarif, yaşlı ve tıraşlı yüzü, sürekli bir noktaya bakan gözleriyle, landoda, Mrs. Gould'un yanında kaskatı otururken neredeyse cansızmış gibi görünüyordu. Antonia, güzel Antonia, insanların Sulaco'da onu çağırdıkları şekliyle Miss Avellanos, arkasına yaslanmış onlara bakıyordu, dolgun bedeni, kıpkırmızı dolgun dudakları ve oval yüzü, görünümüne, hafifçe eğik şemsiyesinin altında, yüzündeki değişken ifadeyle dimdik oturan, küçük yapılı Mrs. Gould'dan daha olgun bir hava veriyordu.

Antonia, elinden geldiğince babasına eşlik etme olanağını yakalamaya çalışırdı, herkesçe bilinen, babasına adanmışlığı, onun, İspanyol-Amerikan genç kızlarının yaşamını düzenleyen katı uygulamalara karşı duyduğu küçümsemenin şaşırtıcı etkisini zayıflatıyordu. Gerçi, doğruyu söylemek gerekirse, genç bir kız da sayılmazdı artık. Devletle ilgili belgelerin babası tarafından çoğu kez ona dikte ettirildiği ve babasının kütüphanesindeki kitapların tümünü okumasına izin verildiği söyleniyordu. (Corbélan ailesinin bir akrabası olan) Son derece sağır ve bir koltukta hiç kıpırdamaksızın oturan fazlasıyla çökmüş yaşlı bir hanımın mevcudiyetinin durumu kurtardığı resepsiyonlarda, karşılarında yenilgiye düşmeksizin aynı anda, iki hatta üç erkekle birden tartışabilirdi. Kısacası, parmaklıklı bir pencerenin ardından, karşısındaki kapı eşiğine yerleşmiş bir

(6) (İsp.) Zengin.

aşığın belirsiz figürünü gözetlemekle –Costaguana'da flörtün kabul edilen şekli buydu– yetinecek bir kız olmadığı açıktı. Yaygın kanı, aldığı yabancı eğitim ve fikirlerle bilgili ve gururlu Antonia'nın hiçbir zaman evlenmeyeceği idi –tabii, gerçekte söz konusu olan Avrupalı ve Kuzey Amerikalı bir erkek olmadığı sürece; zira şimdi Sulaco, bütün dünya tarafından istila edilme aşamasına gelmiş görünmekteydi.

3

General Barrios, Mrs. Gould ile konuşmasını kesince, Antonia sanki hafif bir dantel şalla sardığı başını güneşten korumak istiyormuş gibi açık bir yelpazeyi tutan elini kayıtsızca havaya kaldırdı. Mavi gözlerinin berrak ışıltısı, siyah kirpiklerinin gerisinde süzülerek bir an babasının üzerine asılı kaldı; sonra ileriye en fazla otuzlarında olabilecek, orta boylu, hayli iri yapılı ve hafif bir palto giymiş olan genç bir erkek siluetine doğru kaydı. Elinin açık ayasıyla esnek bir bastonunun topuzuna dayanmış kendisine bakıyordu; fakat fark edildiğini anlayınca sessizce yaklaştı ve dirseğini landonun kapısına dayadı.

Boynunu gösteren alçak yakası, kravatının iri düğümü, yuvarlak şapkasından cilalı ayakkabılarına dek elbiselerinin stili bir Fransız zarafetini temsil ediyordu; fakat bunların dışında kalan her şeyiyle de sarışın bir İspanyol yerlisi izlenimi yaratıyordu. Tüy gibi yumuşak bıyıkları, kısa kesilmiş, kıvırcık, altın rengi sakalı, gül renkli, taze ifadesine hafifçe somurtuk bir anlam veren dudaklarını gizlemeye yetmiyordu. Yuvarlak, dolgun yüzü, kendi ülkesinin güneşinde hiç yanmamış, sağlıklı, sıcak, yerli beyazı rengindeydi. Martin Decoud, doğduğu Costaguana'nın güneşine çok nadir çıkardı. Ailesi, uzun zaman önce Paris'e yerleşmiş o da hukuk öğrenimini burada yapmış, amatör olarak edebiyatla da ilgilenmişti ve kimi coşkulu anlarında tıpkı kendisi gibi, İspanyol kanı taşıyan yabancı bir şair olan Jose Maria Heredia[7] gibi bir şair olma hayaline kapılırdı. Diğer zamanlarında da, vakit geçirmek için, Sta. Marta'nın en önde gelen gazetesi olan *Semenario*'da, Avrupa ilişkileri üzerine, her ne kadar yazarın

(7) (1842-1905) Küba'da doğdu. Babası İspanyol, annesi Fransızdı. Parnas hareketinin öncülerinden biri ve kendi devrinde hayli ünlü olan şair, bu ününü tek şiir kitabı olan Les Trophies'e borçludur.

kim olduğu herkesçe bilinen bir sır olsa da, «Özel muhabirimizden» başlığı altında yayımlanan makaleler yazma alçakgönüllülüğünde bulunurdu. Avrupa'daki vatandaşlar öyküsünün titizlikle gizlenmesine rağmen bu «özel muhabir»in, toplumda daha yüksek mevkilere çıkması beklenen yetenekli bir genç adam olan «Decoud'ların oğlu» olduğu Costaguana'daki herkes tarafından bilinirdi. Ancak aslında o, kimi işini bilen gazetecilerle temas halinde olan, birkaç gazete bürosuna serbestçe girip çıkabilen ve basın mensuplarının uğradığı eğlence yerlerinde hayli aranan tembel bir boş gezerden başka bir şey değildi. Tıpkı bir palyaçonun budalaca soytarılıklarının alacalı bulacalı elbisesinin pulları tarafından örtülmesi gibi, iç karartıcı yüzeyselliği evrensel *blague*[8] pırıltıları altında gizlenen bu yaşam, ona Fransızlaşmış- fakat aslında Fransızlıkla tamamıyla ilgisiz –gerçekte de kendine entelektüel bir üstünlük havası vermiş boş bir ilgisizlikten başka bir şey olmayan bir kozmopolitlik katmıştı. Fransız arkadaşlarına kendi ülkesi hakkında bir şeyler anlatırken şu ifadeleri kullanırdı: «Bir *opéra bouffe* havası getirin gözünüzün önüne: Sahnedeki devlet adamlarının, haydutların... vb, vb, bütün o komik işleri, bütün o gülünç hırsızlıkları, entrikaları, bıçaklamaları, bunların hepsi ölümcül bir ciddiyetle yapılıyor olsun. Korkunç gülünç, kan hiç durmamacasına akıyor ve aktörler de kendilerinin evrenin kaderini etkilediklerini sanıyorlar. Elbette genel anlamda hükümet, dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir hükümet, seziş gücü yüksek bir zihin için son derece gülünç bir şeydir; fakat biz İspanyol Amerikalılar, sınırların üzerinden atlayıp geçeriz. Ortalama bir zekaya sahip hiçbir insan, bu *une farce macabre*de[9] yer almak istemez. Böyle olmakla beraber, tam da şimdi kendilerinden bahsedildiğini çok sık duyduğumuz bu Ribieracılar ülkeyi yaşanılır kılmak hatta borçlarının bir kısmını ödemek için kendilerine özgü gülünç bir yolla gerçekten büyük çaba sarf ediyorlar. Dostlarım, yazılarınızda Senor Ribiera'yı elinizden geldiğince desteklerseniz iyi yaparsınız; böylece kendi ülkenizdeki alacaklılarınıza da nazik davranmış olursunuz. Zira mektuplarda bana söylenenler doğruysa, gerçekten en sonunda bir şans var onlar için.

---

(8) (Fran.) Boş laf, anlamsız söz.

(9) (Fran.) Ölümcül güldürü.

Sonra da saldırganca bir coşkuyla Don Vincente Ribiera'nın neyi temsil ettiğini açıklamaya girişirdi. –Kendi iyi niyetlerinin yükü altında ezilmiş mahzun bir küçük adam—kazanılmış muharebelerin anlamını, Montero'nun kim olduğunu (*un grotesque vaniteux et feroce*[10], demiryolunun gelişimi ile ilgili yeni borcun alınış tarzını ve geniş bölgelerin tek bir büyük finansal plana dayandırılarak nüfuslandırılmasını anlatırdı.

Ve Fransız dostları da, Decoud adlı bu küçük arkadaş için *connaissait la question a fond*[11] derlerdi. Paris'te yayımlanan önemli bir dergi, ondan duruma ilişkin bir makale yazmasını istemişti. Ciddi bir tonda ve hafif bir laubalilikle yazılmıştı bu makale. Daha sonraları, dostlarından birine şöyle sormuştu:

«Costaguana'nın yeniden dirilişiyle ilgili olarak yazdığım şeyi okudun mu? *–une bonne blague, hein?*[12]

Tepeden tırnağa bir Parisli olarak görürdü kendini. Fakat öyle olmayışı bir yana hayatının sonuna dek ne idüğü belirsiz bir tür amatör olarak kalma tehlikesi içindeydi. Evrensel alaycılık alışkanlığını artık gözlerini kendi doğasının gerçek itkilerine karşı kör edecek kadar ileri vardırmıştı. Sulaco'nun yurtsever hafif silahlar komitesinin yürütme kuruluna ani seçilişi, ona, beklenmedikliğin zirvesinde bir olay, sadece «kendi sevgili hemşerilerinin» yapabileceği o fantastik hareketlerden biri gibi geldi.

En sevdiği kız kardeşine «Kafamın üzerine bir tuğlanın düşmesi gibi bir şey bu. Ben, yürütme kurulu üyesi, ha? Böyle bir şeyi ilk defa duyuyorum? Ben, askeri silahlardan ne anlarım ki? *C'est funambulesque*[13]» demişti; zira Decoud ailesinin tamamı –yaşlı baba ve anne dışında– kendi aralarında konuşurken Fransızcayı kullanırlardı. «Açıklayıcı ve kişiye özel mektubu görmeliydin! Sekiz sayfa –Az değil.»

Antonia'nın el yazısıyla kaleme alınmış olan mektup Don José tarafından imzalanmıştı, yaşlı adam burada halkın menfaati adına «genç ve yetenekli Costaguanalı»ya başvuruyor, şahsi olarak da

(10) (Fran.) Kendini beğenmiş vahşi soytarı.

(11) (Fran.) Soruna tamamıyla vakıf.

(12) (Fran.) Ne kadar da gülünç bir şey değil mi?

(13) (Fran.) Fantastik, gülünç.

zenginlik ve boş vakit sahibi, geniş ilişkilere sahip, soyu sopu ve yetiştirilişi bakımından her türlü güvene layık yetenekli vaftiz oğluna kalbini açıyordu.

Martin, kız kardeşine, alaycı bir şekilde, «Bu da demektir ki,» yorumunda bulunuyordu. «Fondaki paraları, zimmetime geçirmem ya da buradaki maslahatgüzara gidip de boşboğazlık etmem pek olası görünmüyor, demektir.»

Tüm bu işler, Ribiera Hükümeti'nin güvenilmeyen fakat hemen baştan atılması da hayli güç olan üyesi Montero'dan gizli yürütülmekteydi. Onun Barrio'nun komutası altındaki birlikler ellerine yeni silahları alıncaya dek onun hiçbir şeyden haberinin olmaması gerekmekteydi. Hayli güç bir durumda olan Başkan-Diktatör, bu sırrı tek başına taşıyacaktı.

Martin'in kız kardeşi ve sırdaşı, erkek kardeşine, «Ne tuhaf,» yorumunu yapar, o ise en Parisli bir *blague* havası takınarak, «Olağanüstü! Devlet'in başı, özel yurttaşların yardımıyla kendisi için o kadar gerekli Savaş Bakanı'nın kuyusunu kazıyor. Hayır! Eşi bulunmaz insanlarız biz.» Ve kahkahalarla gülerdi.

Daha sonraları, kız kardeşi, onun görevini yerine getirirken sergilediği ciddiyet ve yetenek karşısında büyük bir şaşkınlık duydu, şartlar durumu daha da nazikleştirmiş ve kardeşinin bu işi için gerekli özel bilgiden yoksun oluşu da işini güçleştirmişti. Bütün hayatı boyunca, Martin'i herhangi bir şeyle bu kadar sorun yaşayıp bunlara katlandığını gördüğünü hatırlamıyordu.

Kısaca, «Bu, beni eğlendiriyor.» açıklamasında bulunmuştu. «Bana tüfek diye soba borusu satmaya çalışan bir yığın dolandırıcı tarafından kuşatılmış durumdayım. İyi adamlar, hoş adamlar, beni pahalı yerlerde öğle yemeğine davet ediyorlar; onların ümitlerini canlı tutuyorum, bu da son derece eğlendirici. Bu arada asıl iş, tamamıyla farklı bir alandan yürütülüyor.»

Bu iş sonuçlandıktan sonra, birden Sulaco'da güven içinde yerine ulaştırılmış olan kıymetli malı görmek istediğini ilan etti. Bütün bu gülünç işler, diye düşünüyordu, sonuna kadar izlenmeye değer. Cin gibi zeki genç bayanın karşısında altın rengi sakalını çekiştirerek özürlerini geveliyordu, kadın, (ilk anda yaşadığı şaşkınlıktan dolayı gözleri fal taşı gibi açıldıktan sonra) gözlerini kısarak ona baktı sonra tane tane:

«Sanırım Antonia'yı görmek istiyorsun» diye konuştu.

Costaguanalı boş gezer, sinirli ve küçümser bir tonla, «Hangi Antonia?» diye sordu. Omuzlarını silkti ve topuklarının üzerinde döndü. Kız kardeşi arkasından neşeyle bağırıyordu:

«Senin saçlarını iki örgü halinde arkaya salıverirken tanıdığın Antonia.»

Genç adam, onu, sekiz yıl önce, Avellanos'ların Avrupa'yı temelli terk etmelerinden kısa bir süre önce tanımıştı, on altı yaşında, uzun boylu, gençliğine yaraşır sadelikte bir kızdı, karakteri öylesine oturmuştu ki, kendisinin takındığı o yaldızı dökülmüş bilgiççe pozlarını küçümseme cesaretini göstermişti. Bir keresinde, sanki bütün sabrını kaybetmiş gibi, herhangi bir amaçtan yoksun yaşamını ve bomboş düşüncelerini haşlamıştı. Genç adam, o zamanlar yirmi yaşındaydı, kendisine tapan ailesi tarafından şımartılmış, tek erkek evlattı. Bu saldırı, onu öylesine alt üst etmişti ki, bu önemsiz, küçük mektep kızının o pek hoşa giden üstünlük duygusu bir an sarsıntıya uğramıştı. Ama onun üzerinde bıraktığı izlenim o kadar güçlüydü ki, o andan sonra, kız kardeşlerinin bütün kız arkadaşları, ona çok benzedikleri için ya da tam tersi hiç benzemedikleri için ona Antonia Avellanos'u hatırlatmıştı hep. Bunun tuhaf bir kader olduğunu söylüyordu, kendi kendine. Ve elbette, Decoud'ların Costaguana'dan dostları olan –Avellanosların adı hayli sık geçmişti– Eski Bakan'ın tutuklanması ve maruz kaldığı çirkin davranış, ailenin katlandığı güçlükler ve karşılaştığı tehlikeler, yoksulluk içinde Sulaco'ya çekilişleri, annenin ölümü.

Monterocu *pronunciamiento*[14]nun ilanı, Martin Decoud'un Costaguana'ya ulaşmasından önce gerçekleşmişti. Oraya dolambaçlı bir yoldan, Macellan Boğazı'nı geçerek O. V. İ. Şirketi'nin ana hatta çalışan Batı Sahili Servisi'ne ait bir vapurla gelmişti. Yanındaki kıymetli mallar ise tam zamanında yerine vararak ilk şaşkınlıklarını bir umut ve kararlılık haline dönüştürmüştü. *Familias principales*, halkın önünde onu göklere çıkarmıştı. Şaşkınlığını hâlâ üzerinden atamamış ve zayıf Don José ise onu şahsi olarak gözyaşlarıyla kucaklamıştı.

«Sen kendin geldin demek. Bir Decoud'dan da başka türlüsü beklenemezdi zaten. Heyhat, en büyük korkularımız gerçeğe dö-

(14) (İsp.) Bildiri.

nüştü» diye sevgiyle inlemişti. Ve vaftiz oğlunu defalarca kucaklamıştı. Gerçekten de aydın ve bilinçli insanların, tehlikeye düşmüş olan davanın etrafında toplanacakları zamandı bu zaman.

İşte o zaman, Batı Avrupa'nın manevi evladı Martin Decoud havanın tamamıyla değişmiş olduğunu hissetti. Kucaklanmaya ve kendisiyle konuşmalarına tek söz söylemeksizin boyun eğdi. Avrupa'nın daha gelişmiş ve rafine politik dünyasında bilinmeyen bu tutku ve acı belirtilerinin etkisinde kaldı ister istemez. Fakat uzun boylu Antonia, Avellanosların evinin geniş ve çıplak *sala*'sının loşluğunda hafif adımlarla ilerleyerek (kendi özgür edasıyla) ona elini uzatıp da «Sizi burada gördüğüme sevindim Don Martin» diye mırıldanınca, bu iki kişiye gelecek ayki vapurla buradan ayrılmayı düşündüğünü söylemenin kendisi için imkansız olduğunu hissetti. Bu arada Don José, ona övgüler yağdırmayı sürdürüyordu. Her yeni katılım, halkın güvenini güçlendiriyordu ve üstelik ülkenin yeniden dirilişinin bu parlak savunucusu, partinin politik inancını dünya önünde ilan eden bu değerli insan, kendi ülkesinin gençleri için ne güzel bir örnek oluşturuyordu. Ünlü *Parisian Review*'deki muhteşem makaleyi okumuştu herkes. Şimdi bütün dünyanın haberi vardı. Ve şu anda yazarın da gelmiş olması apaçık bir inanç eylemi gibi bir şeydi. Genç Decoud, sabırsız bir utangaçlık duygusunun üstün geldiğini hissetti. Onun planı Kaliforniya üzerinden Birleşik Devletler yoluyla geri dönmek, Yellowstone Parkı'nı ziyaret etmek, Chicago'yu, Niagara'yı görüp Kanada'ya şöyle bir uzanmak, belki New York'da bir süre, Newport'da daha uzun süre kalıp tavsiye mektuplarını kullanmaktı. Antonia'nın el sıkışı öylesine içtendi, sesinin tonu, kendisini onaylayan sıcaklığıyla öylesine beklenmedik bir biçimde değişmişti ki, önünde yerlere kadar eğildikten sonra, ancak şunları bulup söyleyebildi:

«Beni böyle coşkuyla kabul etmenizden dolayı duyduğum minnettarlığı ifade etmekten acizim. Fakat bir insana kendi anavatanına döndüğü için şükran duyulsun? Eminim Dona Antonia böyle düşünmüyordur.»

Antonia, söylediği her şeye anlam kazandıran o sakin açık sözlülüğüyle, «Elbette hayır, Senor» dedi. «Fakat sizin döndüğünüz şekilde dönerse, bundan dolayı sevinç duyulabilir ancak– Her ikisi adına.»

Martin Decoud, planlarından bahsetmedi. Onlar hakkında kimseye tek bir söz bile söylememekle kalmadı; bunun yanında sadece on beş gün sonra, Casa Gould'un hanımına (Elbette oraya da hemen kabul edilmişti.) oturduğu sandalyede öne doğru eğilerek terbiyeli bir teklifsizlikle o gün kendisinde belirgin bir değişiklik –çok daha temkinli bir ciddiyet havası, diye açıkladı.– yakalayıp yakalamadığını sordu. Bunun üzerine Mrs. Gould, erkeklere pek çekici gelen o zarif fedakarlığı ve bütün dikkatini karşısındakine yöneltmeye hazır o ince kendini unutmuşluk haliyle, kendine özgü bir hareketle, hafifçe açılmış gözlerinin o sessiz merakı ve dudaklarının kenarında belli belirsiz bir gülüşle yüzünü ona doğru çevirdi. Zira «çünkü» diye ciddiyetle konuşmayı sürdürmüştü Decoud, kendini dünya "üzerinde" bomboş bir yük olarak hissetmiyordu artık. Şu anda, genç kadın bundan emin olabilirdi, karşısında Sulacolu bir gazeteci durmaktaydı. Bunun üzerine, Mrs. Gould, yüksek, düz arkalıklı bir İspanyol kanepesinde dimdik oturmuş büyük siyah bir yelpazeyi hafifçe narin bedeninin kıvrımlarına doğru sallayan ve siyah etekliğinin kenarlarından birbiri üstüne atılmış ayaklarının uçları görünen Antonia'ya baktı hemen. Decoud'un gözleri de oraya takılıp kalmıştı, bu arada da alçak sesle, Miss Avellanos'un, Costaguana'da genellikle yarı eğitimli zenciler ile meteliğe kurşun atan avukatlara has bir iş olan bu yeni ve beklenmedik görevinden haberdar olduğunu ilave etti. Ardından, Mrs.Gould'un şimdi ilgi ve sevgiyle kendisine dönmüş olan bakışlarını kibar bir tür küstahlıkla karşılayarak şu sözler döküldü ağzından: «*Pro patria!*»(15)

Olup biten şey kısaca şuydu: Don José'nin ısrarlı ricalarına dayanamayarak birden bire, «eyaletin isteklerinin sesi» olacak bir gazetenin yönetimini üstüne almayı kabul etmişti. Don José'nin eskiden beri beslediği bir arzuydu bu. Gerekli araç gereç (mütevazı bir boyutta) ve büyük bir parti kağıt bir süre önce Amerika'dan temin edilmişti; şimdi gereken sadece bu iş için uygun adamın beklenmesiydi. Sta. Marta'daki Senor Moraga bile bu iş için uygun birini bulamamıştı; ve üstelik mesele şimdi daha da önemli bir hale gelmişti; Monterocu basın tarafından yayılan yalanların etkisini karşılamak için kesinlikle bir yayın organı gerekmekteydi: Korkunç iftiralar, halkı ellerine bı-

(15) (İsp.) Ülke(m) için.

çaklarını alıp baş kaldırarak Blancoların[16], bu gotik kalıntılarının, bu uğursuz mumyaların, ülkenin ele geçirilmesi ve halkın köleleştirilmesi için yabancılarla işbirliği içine girmekten kaçınmayan bu güçsüz *paraliticoların*[17] oyunlarına kesinlikle son vermeleri için yapılan çağrılar.

Bu «zenci özgürlüğü» yaygarası, Senor Avellanos'u ürkütüyordu. Buna karşılık tek çare bir gazeteydi. Ve şimdi bu iş için gereken doğru insan da Decoud'un benliğinde bulunduğu için plaza'da bir evin kemerli zemin katının üzerindeki pencerelerin arasına büyük siyah harflerle bir şeyler yazıldığı görüldü. Burası, Anzani'nin, çizmeler, ipek kumaşlar, demir eşyalar, muslin kumaşlar, tahtadan oyuncaklar, (adak olarak sunulan) kollar, bacaklar, kafalar, kalpler, tespihler, şampanya, kadın şapkaları, patentli ilaçlar hatta büyük kısmı Fransızca tozlu, ciltsiz birkaç kitabın da satıldığı *emporiuma*[18] bitişikti. Büyük siyah harflerle *«Porvenir*[19] *Büroları»* yazılıydı. Bu bürolardan, Martin'in gazeteciliğinin ürünü olan ikiye katlanmış tek yapraklı bir gazete yayımlanmaya başladı; mağazasının çok sayıdaki kapısı önünde, bol, siyah bir elbise ve keçeden terliklerle sinsi dolaşıp duran parlak sarı yüzlü Anzani ise kutsal görevinden dolayı içeri girip çıkan Sulacolu gazeteciyi, bedenini yanlara doğru iki büklüm eğerek selamlıyordu.

4

Birliklerin gönderilişini görmeye gelmesi de, bu yeni görevinin bir gereğiydi belki de. Bir sonraki günün *Porvenir*'i hiç kuşkusuz bu olayı hikaye edecekti; fakat landoya yaslanmış etrafı seyreden editörü hiçbir şey görmüyor gibiydi. İskelenin kıyıya bakan ucunda derinlemesine üç sıra halinde dizilen piyade bölüğünün ön sırası fazla sıkıştırıldığı zaman korkunç bir şakırtıyla süngülerini saldırı konumuna getiriyordu vahşice ve o zaman büyük bir kalabalık oluşturan seyirciler de hep birlikte ta büyük beyaz katırların burunlarına kadar geriye dayanıyordu. Büyük kalabalığa rağmen, gürültü olarak sadece alçaktan hafif bir mırıltı duyuluyordu; toz, incecik, kahverengi

(16) (İsp.) Beyaz.
(17) (İsp.) Felçli.
(18) (İsp.) Mağaza.
(19) (İsp.) Gelecek.

bir duman halinde havada asılı kalmıştı; kalabalık arasında sıkışıp kalmış olan atlılar, kalçalarından yukarısı bu tozun içinde yükselerek hep beraber başlarının üzerinden tek bir yöne doğru bakmaktaydılar. Hemen hemen hepsinin terkisinde, her iki eliyle arkadan arkadaşlarının omuzlarına yapışmış, atın üzerinde kendini dengede tutmaya çalışan birileri bulunuyordu; birbirlerine değen şapkalarının kenarları, altında bir çift yüzün bulunduğu iki sivri tepeli koniyi destekleyen bir daire meydana getiriyordu. Boğuk sesli bir *mozo*, saflar arasındaki bir tanıdığına bağıra bağıra bir şeyler söylüyor ya da bir kadın birdenbire *Adios!* diye bağırıyor ve bu veda sözünü bir erkeğin ön adı takip ediyordu.

Mavi renkli eski püskü bir ceketle tuhaf kırmızı çizmelerinin üzerine düşen beyaz bir külot-pantolon giymiş olan General Barrios, başı açık ve kalın bir bastona hafifçe dayanmış olarak dinleniyordu. Duruşuna, aynı zamanda bir centilmenlik havası da katmaya çalışarak Mrs. Gould'a direniyordu: Hayır! Herhangi bir erkeği tatmin etmeye yetecek kadar askeri şan ve zafer kazanmıştı hayatında. Birkaç seyrek siyah kıl, üst dudağından aşağı sarkıyordu, çıkıntılı bir burnu, ince, uzun bir çenesi ve tek gözünün üzerinde siyah ipekten bir bez parçası vardı. Diğer gözü küçük ve derine gömülüydü, amaçsız bir nezaketle ve kararsızca bütün yönlere doğru dönüp duruyordu. Doğal olarak Gould'ların arabasının etrafına toplanmış aralarında birkaç Avrupalının bulunduğu tümü erkeklerden oluşan bir topluluk, yüzlerindeki resmiyet havasıyla, generalin Kurmay Heyeti ile birlikte limana doğru dörtnala yola koyulmadan önce, Amarilis Kulübü'nde, punch'u (Anzani'nin şişelerle ithal ettiği İsveç punch'u) fazla kaçırmış olduğunu düşündüklerini ele veriyordu. Fakat kendine hâkim olduğunu belli eden bir hava içindeki Mrs. Gould, öne doğru eğildi yine de generali yakın gelecekte daha pek çok şan ve şerefin beklediğini düşündüğünü belirtti.

Adam, hayli duygulanmış olarak, «Senora,» diye serzenişte bulundu. «Tanrı aşkına, düşünün! O bıyıkları boyalı, kel kafalı *embustero*yu[20] benim gibi bir adam için nasıl bir şeref olabilir?»

Bir köy *alcalde*sinin oğlu, Batı Askeri Bölgesi'ne komuta eden General Pablo Ignacio Barrios, kentte yüksek sosyeteye pek faz-

(20) (İsp.) Düzenbaz, hilekar, dolandırıcı.

la devam etmezdi. Daha çok, kendi jaguar avcılığı hikâyelerinden bahsedip kement atmadaki ustalığıyla övünebileceği *–llanero*lar arasındaki deyişe göre, «hiçbir evli erkeğin denemeye kalkışmaması» türden son derece zor hareketlerle becerilirdi bu iş– at üstünde yapılan olağanüstü gece yolculukları, vahşi boğalarla karşılaşmalar, timsahlarla girilen mücadeleler, büyük ormanlarda girişilen maceralar, taşkın nehirlerden geçişlere ilişkin öyküler anlatabileceği erkekler arasında yapılan gayri resmi toplantıları yeğlerdi. Üstelik generalin anılarını canlandıran şey sadece övünmek için duyduğu istek değil aynı zamanda ormandaki çatısı samanla örtülü baba *tolderia*sına[21] bir daha görmemek üzere sırtını çevirmeden önceki gençlik günlerinde sürmüş olduğu vahşi yaşama duyduğu gerçek sevgiydi Ta Meksika'ya kadar dolaşarak Juarez'in[22] tarafında (Kendisi böyle söylerdi.) Fransızlara karşı dövüşmüştü ve o güne kadar savaş alanında Avrupalı birliklerle karşılaşan tek Costaguanalı asker kendisiydi. Bu gerçek, Montero'nun yükselen yıldızı onun gölgede bırakana dek adının üzerine büyük bir ışık halesi eklemişti. Bütün yaşamı boyunca bir kumar bağımlısı olmuştu. Bir keresinde, bir sefer sırasında (Bir tugaya kumanda etmekteydi.) muharebeden önceki gece, albaylarıyla *monte*[23] oynarken atlarını, silahlarını ve apoletlerine varıncaya kadar bütün askeri donanımını kumarda kaybettiğine dair o bilinen öyküyü kendisi de sıklıkla anlatırdı. Sonunda kılıcını, (Altın kabzalı bir takdim kılıcıymış bu.) muhafızlarıyla beraber gerisindeki kente göndererek uykudan uyandırılmış ve titreyen bir dükkancıya beş yüz peseta karşılığında rehin bıraktırmış. Gün ağarırken elinde kalan son parayı da kaybetmiş ve sükunetini bozmadan kumar masasından kalkarken yaptığı tek yorum, «Haydi gidip ölümüne dövüşelim» olmuş. Bir generalin, elinde sadece basit bir bastonla da birliklerini savaş alanına pekala da sürebileceğini işte o gün öğrenmiş. «O günden sonra, bu, benim için alışkanlık haline geldi» derdi.

Her zaman gırtlağına kadar borca batmış olarak yaşardı; bir Costaguanalı general olarak artık dönmüş olan şansının en parlak

(21) (İsp.) Kızılderili kampı.

(22) Benito Pablo Juarez: (1806-1872) Bir Kızılderili. Meksika cumhurbaşkanı oldu. 1866-1867'de Fransızlara karşı savaştı.

(23) 45 kartla oynanan bir iskambil oyunu.

dönemlerinde bile yüksek askeri görevlerdeyken altın sırmalı üniformaları daima bir tüccarda rehinde olurdu. Ve en sonunda, endişeli alacaklıların neden olduğu hiç bitmeyen kostüm sorunlarından kurtulmak için askeri süslemeleri hor görür bir tutum benimseyerek daha sonra kendisinin ikinci bir doğası haline gelen eski yıpranmış tuniklerle kendine has, egzantrik bir moda başlatmıştı. Fakat Barrios'un katılmış olduğu partinin herhangi bir politik ihanetten korkmasına hiç gerek yoktu. Zafer alım satımı gibi alçaltıcı bir ticarete hiç girişmeyecek denli gerçek bir askerdi o. Sta. Marta'da görevli yabancı kordiplomatiğin bir üyesi bir keresinde, onun için şu değerlendirmeyi yapmıştı: «Barrios çok dürüst bir insan üstelik savaş yeteneği de var, *mais il manque de tenue*[24] Ribierocuların kazandığı zaferi takiben, büyük ölçüde alacaklılarının (Sta. Marta'daki dükkan sahipleri, bütün büyük politikacılar) uğraşı sayesinde dediklerine göre hayli kârlı olan Batı Bölgesi kumandanlığını elde etmişti. Bu alacaklılar, onun kayırılması için aleni olarak mümkün olan her şeyi yapmışlar, özel olarak da San Tome madeninin hayli etkili bir temsilcisi olan Senor Moraga'yı, eğer general göz ardı edilecek olursa, «Hepimiz mahvolacağız» biçimindeki abartılı feryatlarla ablukaya almışlardı. Baba Mr. Gould'un oğluyla olan uzun süreli mektuplaşmalarında şans eseri fakat son derece faydalı olacak şekilde, generalin adının da geçirilmesi onun atamasında etkili olmuştu; fakat hiç şüphesiz söz konusu atamanın gerçekleşmesinde en büyük pay sahibi onun herkesçe bilinen politik dürüstlüğüydü. Halkın ona verdiği adla kaplan avcısının kişisel cesaretini kimse sorgulayamazdı. Buna rağmen savaş alanında talihsiz olduğu söyleniyordu; fakat bunun da önemi yoktu zira bu, bir barış döneminin başlangıcı idi. Askerler, yozlaşmış devrimler toprağında, beklenmedik bir biçimde açan tuhaf ve ender bulunan bir çiçeği andıran insancıl karakterinden ötürü severlerdi onu ve kimi askeri geçitlerde caddeler boyunca atını ağır ağır sürerken kalabalığı tarayan yapayalnız gözlerindeki o kibirli fakat yine de iyi niyetli bakışlar o kalabalığı çılgınca alkışlara sürüklerdi. Bu sınıftan kadınlar, bilhassa onun uzun sarkık burnundan, sivri çenesinden, kalın alt dudağından ve tek gözünün üstündeki siyah ipek parçasından ve alnındaki fiyakalı bir biçimde yan-

(24) (Fran.) Fakat kılıksızın biri.

dan bağlanmış banttan etkilenirlerdi. Yüksek rütbesi, daima onun, basit ve ciddi bir zevkle en ince detayına kadar anlattığı kumar ve eğlence öykülerine *caballero*lardan oluşan bir dinleyici kitlesi temin ederdi. Kadınların da yer aldığı toplantılara gelince, ona kalırsa, bu toplantılar, insanın üzerine getirdiği kısıtlamalarla kıyaslanamayacak denli sıkıcı idi. Bu yüksek görevi elde edeli beri, Mrs. Gould ile topu topu üç defa konuşmuşluğu yoktu belki; fakat onu Senor Administrator ile at sürerken gözlemlemişti sık sık ve onun dizginleri tutan o küçücük elinde Sulaco'daki tüm kadınların kafalarında bulunandan daha çok sağduyu olduğunu söylerdi. Oradan ayrılırken de, eyerin üstünde iki yana sallanmayan ve daima para sıkıntısı çeken biri için hayli önemli bir kişinin karısı olan bu kadına son derece kibar davranmak zorunda olduğunu hissetmekteydi. Hatta bu ilgisini yanında duran yaverinden (Tatar suratlı, kısa boylu ve kalın yapılı bir yüzbaşıydı bu.) geriye doğru dalgalanan kalabalık Senora'nın huzursuzlanan katırlarını ürkütmesin diye bir onbaşı ile bir manga asker getirtip arabanın önüne dizmesini isteyecek kadar ileri vardırmıştı.

Sonra da, söylenenleri duyacak yakınlıkta onları seyreden Avrupalılardan oluşan küçük ve sessiz gruba dönerek koruyucu bir eda ile sesini yükseltmişti:

«Senores, hiç tedirgin olmayınız. Ferro Carril'inizi, demiryollarınızı, telgraflarınızı rahat rahat yapınız. Costaguana'da her şeyin parasını ödemeye yetecek kadar zenginlik var—ama aksi halde siz de burada olmazdınız ya. Ha! Ha! Dostum Montero'nun bu küçük *picardia*[25] sakın aklınızdan çıkarmayın. Çok geçmeden, onun boyalı bıyıklarını, tahtadan sağlam bir kafesin çubukları arkasından seyredeceksiniz. Si, senores! Sakın korkmayın, ülkeyi kalkındırın, çalışın, çalışın!»

Mühendislerden oluşan küçük grup bu öğütleri, tek kelime etmeksizin dinliyorlardı, general onlara azametle elini şöyle bir salladıktan sonra, tekrar Mrs. Gould'a döndü:

«Don José'nin bize yapmamızı söylediği şey de bu. Girişimci olun. Çalışın! Zenginleşin! Montero'yu parmaklıkların ardına koymak benim işim; ve bu önemsiz iş yerine getirildiği zaman da, Don

(25) (İsp.) Ahlaksızlık, kurnazlık.

José'nin de bizden istediği gibi, zenginleşeceğiz hepimiz, her birimiz, tıpkı pek çok İngiliz gibi zira bir ülkeyi kurtaran paradır hem—»

Fakat iskele yönünden aceleyle o tarafa doğru yürüyen yepyeni üniformalı genç bir subay, onun, Senor Avellanos'un ideallerine ilişkin yorumunu yarıda kesti. General, sabırsızlığını gösteren bir hareket yaptı, öteki ise bir saygı havası içinde konuşmayı sürdürüyordu inatla. Kurmay Heyeti'nin atları yüklenmişti, vapurun ufak motoru generali beklemekteydi ve Barrios, tek gözüyle sert bir bakıştan sonra vedalaşmaya başladı, Don José, mekanik bir biçimde, duruma uyan birkaç söz söylemek için toparlandı. Umudun ve korkunun yarattığı korkunç bir gerginlik ele veriyordu onu, genç kadının kocasına öyle geldi ki, adam, o anda, içindeki ateşin son kıvılcımlarını da, ta uzaktan, Avrupa'dan bile duyulabilecek söylevlerde harcayacağı çabaya saklamaktaydı. Antonia, kırmızı dudaklarını sımsıkı kapalı, yukarı kalkmış olan yelpazenin gerisine sakladı. Genç Decoud da, kızın gözlerinin onun üzerinde olduğunu bilmesine rağmen aşağılayıcı bir şekilde ve tam bir aldırışsızlıkla dirseğine yaslanmış, inatla uzaklara bakmayı sürdürüyordu. Mrs. Gould, kendi ırkının adetlerine böylesine uzak olan bu olaylar ve insanların görünümü üzerine olan hoşnutsuzluğunu, kocasına karşı bile kelimelerle ifade edilemeyecek denli derin hoşnutsuzluğunu kahramanca gizlemeyi başarıyordu. Onun sessiz sakınganlığını daha iyi anlıyordu şimdi. Özel konuşmaları, mahrem anlarında da değil fakat başka insanların önünde çabucak birbirlerini bulan bakışları, olaylardaki herhangi yeni bir değişiklik üzerine yorum yaparken başlardı. Genç kadın, onun tavizsiz sessizlik okulunda eğitim görmüştü, amaçlarını gerçekleştirirken böylesine şaşırtıcı, tuhaf ve tekinsiz görünen şey, bu ülkede normal kabul edilmesi gerektiğine göre, mümkün olan tek şey de buydu. Hiç kuşkusuz görkemli Antonia, daha olgun ve sakin görünüyordu; fakat kendi kalbinin ani sızılarını arkadaşça değişkenlik tedavi etmesini hiçbir zaman bilemeyecekti.

Mrs. Gould, Barrios'a gülümseyerek veda etti etrafındaki Avrupalılara başını salladı (Onlar da aynı anda şapkalarını çıkardılar) ve hepsine de şu çekici çağrıda bulundu: «Hepinizi hemen şimdi evde görmek umuduyla.» Sonra sinirli bir sesle, Decoud'a, «İçeri girin, Don Martin,» dedi ve onun arabanın kapısını açarak kendi kendine Fransızca şöyle mırıldandığını duydu: «*Le sort en*

est jete.»[26] Bir tür öfkeyle dinledi bu sözleri. İlk zarın bundan hayli uzun bir zaman önce çok daha umutsuz bir oyunda atılmış olduğunu, onun kendisinden iyi kimse bilmiyor olmalıydı. Uzaktan gelen alkış sesleri, bağırılarak verilen emirler ve iskelede ayrılmakta olan generali selamlayan trampet sesleri duyuluyordu. Genç kadın, eğer bu tuhaf adam başarıya ulaşamazsa Charley'e neler olacağını merak ederken üzerine hafif bir baygınlık gelir gibi oldu ve Antonia'nın durgun yüzüne boş boş baktı. Arabacının hareketsiz geniş sırtına doğru, «*A la casa, Ignacio*»[27] diye bağırdı bunun üzerine adam da hiç acele etmeksizin dizginleri topladı ve kendi kendine söylendi: «*Si, la casa. Si, si, nina.*»

Araba yumuşak yol üzerinde gürültü çıkarmaksızın ilerliyor, koyu renkli çalı kümelerinin, toprak yığınlarının, Demiryolu Şirketi'nin demir çatılı tahtadan, alçak binalarının serpiştirildiği tozlu küçük ovanın üzerine uzun gölgeler düşüyordu, ovayı adımlıyormuş gibi seyrek dizilmiş telgraf direkleri neredeyse görünmeyen tek bir teli, uzaklara büyük *campo*ya taşıyordu, tıpkı içeri girip toprağın tükenmiş yüreğini sarıp sarmalamak için dışarıda, bir barış anını bekleyen bu gelişimin ince, uzun, titreyen anteni gibi.

Albergo d'Italia Una'nın kafesinin pencereleri, güneş yanığı, sakallı demiryolu işçilerinin yüzleriyle doluydu. Fakat Signori Inglesilerin bulunduğu, evin öteki ucunda yaşlı Giorgio, her iki yanında kızlarından biriyle kapının önünde durdu. Araba geçerken şapkasını çıkardı ve o zaman Higuerota'nın karları kadar beyaz gür saçlı başı çıktı ortaya. Mrs. Gould, arabayı durdurdu. Koruması altındaki kişilerle nadiren konuşmamazlık ederdi; üstelik heyecan, sıcak ve toz onu susatmıştı. Bir bardak su istedi, Giorgio, bunun için çocukları içeri gönderdi kendisi de bütünüyle sert ve kaba yüzünde bir mutluluk ifadesiyle arabaya yaklaştı aynı zamanda bir İngiliz kadını olan –Bu da ona saygı duyması için bir başka nedendi ona göre– velinimetini görme fırsatını çok sık elde etmezdi. Karısının adına özürler sıraladı. Onun için kötü bir gündü; ağrıları—Eliyle kendi geniş göğsüne vurdu. Sandalyesinden kıpırdaması mümkün olmamıştı o gün.

---

(26) (Fran.) Zarlar atılmıştır.

(27) (İsp.) Eve, Ignacio.

Koltuğunun köşesine büzülmüş oturan Decoud, Mrs. Gould'un yaşlı devrimcisine kederle bakıyordu, sonra, aniden, düşüncesizce:

«Ya siz, siz, bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz, Garibaldino?» diye sordu.

Yaşlı Giorgio, biraz merakla baktı ona, sonra kibarca, birliklerin çok iyi yürümüş olduklarını söyledi. Tek gözlü Barrios ve subayları, kısa bir zaman içinde, acemi erlerle harika işler başarmışlardı. Daha geçen gün yakalanan şu *indio*lar, tıpkı *bersaglieri* gibi iki kat hızlı geçmişlerdi kollarını sallayarak, çok iyi beslenmişe benziyorlardı, üniformaları da yerli yerindeydi. «Üniformalar» diye tekrarladı sonra, yarı yarıya acıma içeren bir gülümsemeyle. O delici, sabit gözlerine geçmişin acı anıları asılı kaldı bir an. Onun zamanında, Brezilya ormanlarında veya Uruguay düzlüklerinde, yarı yarıya çiğ, tuzsuz sığır eti yiyerek aç karnına, yarı çıplak ve silah olarak sadece bir sopanın ucuna tutturulmuş bir bıçakla zorbalığa karşı savaşan insanlar için çok başka türlü olmuştu her şey. «Ama yine de zorbaya üstün gelirdik» diye gururla sözünü tamamladı.

Canlılığı kayboldu, elinin hafif bir hareketi, içinde bulunduğu cesaretsizlik halini açıklıyordu fakat yine de çavuşlardan birinden kendisine yeni tüfeği göstermesini istediğini ilave etti. Onun savaştığı günlerde yoktu böylesi bir silah ve «olur da eğer Barrios, bunu yapamayacaksa,»

«Evet, evet,» diye patladı Don José, duyduğu heyecan ve sabırsızlıktan neredeyse titriyordu. «Güvendeyiz hepimiz. Yaşlı Senor Viola, tecrübeli bir adamdır. Son derece öldürücü bir silah—Öyle değil mi? Görevinizi hayran olunacak kadar büyük bir başarıyla tamamladınız, sevgili Martin?»

Decoud, canı sıkkın bir şekilde arkaya yaslanırken, yaşlı Viola'yı süzüyordu.

«Ah! Evet! Tecrübeli bir adam. Fakat siz, kimden yanasınız, gerçekten, yürekten?»

Mrs. Gould, çocuklara doğru eğildi. Linda, olağanüstü bir dikkatle, bir tepsi ile bir bardak su getirmişti. Giselle, aceleyle topladığı bir demet çiçeği, genç kadına sundu.

Viola, sertçe «Halktan yana» diye bildirdi.

«Hepimiz halktan yanayız—Sonuçta.»

Yaşlı Viola, «Evet,» diye vahşice mırıldandı. «Ama bu arada, onlar dövüşüyorlar sizin adınıza. Körü körüne. *Esclavos!*»[28]

Tam bu sırada, demiryolu personelinden genç Scarfe, *Signori Inglesi*[29] için ayrılmış bölümün kapısında belirdi. Demiryolu hattının yukarısındaki bir yerlerden, hafif bir lokomotif üzerinde, karargaha henüz gelmiş ve üstünü değiştirip bir banyo yapmasına yetecek zamanı bulabilmişti. İyi bir çocuktu. Mrs. Gould, ona «Hoş geldiniz» dedi.

«Sizi görmek çok hoş bir sürpriz, Mrs. Gould. Biraz önce aşağı indim. Her zamanki şans. Elbette her şeyi kaçırdım. Gösteri bitmişti ve ben dün gece Don Juste Lopezlerde büyük bir dans olduğunu duydum. Doğru mu bu?»

«Genç soylular,» Decoud, aniden, kusursuz bir İngilizceyle konuşmaya başlamıştı. «Büyük Pompey ile birlikte savaşı başlatmadan önce gerçekten çok iyi dans ettiler.»

Genç Scarfe, şaşırmış bir halde bakakaldı. Mrs. Gould, «Siz, henüz tanışmıyorsunuz.» diye araya girdi. «Mr. Decoud, Mr. Scarfe.»

Don José de, yine İngilizce konuşarak, sinirli bir telaşla, «Ah! Fakat biz, Pharsalia'ya[30] gitmiyoruz.» diye karşı çıktı. «Böyle şakalar yapmamalısınız, Martin.»

Daha derin bir nefes alan Antonia'nın göğsü inip kalktı. Genç mühendis, konuşulanlardan tamamıyla habersizdi. Belli belirsiz, «Muhteşem olan ne?» diye mırıldandı.

Decoud, «Neyse ki, Montero, bir Sezar değil» diye devam etti. «İki Montero, birlikte, Sezar'ın doğru dürüst bir kopyası bile etmezler.» Kollarını göğsü üzerinde çaprazladı ve yine eski durgun haline dönmüş olan Senor Avallenos'a baktı. «Gerçek bir eski Romalı –*vir Romanus*– olan yalnızca sizsiniz, Don José: Hatip ve eğilmez.»

Montero adının telaffuz edildiğini duyduğundan beri, genç Scarfe kendi basit duygularını dile getirmek için yanıp tutuşuyordu. Yüksek sesle ve delikanlı bir ses tonuyla, bu Montero'nun iyi bir şamar yiyeceğini ve işinin sonsuza dek bitirilmiş olacağını umduğunu belirt-

---

(28) (İsp.) Köleler.

(29) İngiliz Baylar.

(30) İ. Ö.48'de, Pompei ile Sezar arasında gerçekleşen Pharsalus Savaşı. Sezar, gücü daha az olduğu halde, bu savaşı kazanmıştı.

ti. Eğer isyan başarıya ulaşacak olursa, demiryoluna ne olacağını kimse bilmiyordu. Belki de, vazgeçilecekti. Ve Costaguana'da başlandığı halde bitirilmeyen ilk demiryolu inşaatı da olmayacaktı bu. «Biliyorsunuz, lafta kalan milli meselelerden biri bu da» diye devam etti. Bir yandan da sanki Güney Amerika işlerine dair kesin tecrübelerinden kötü bir koku alıyormuşçasına burnunu kırıştırıyordu. Ve heyecanla devam etti, elbette bu yaşta, böylesine büyük çaplı bir işin personeli arasına katılmanın ne kadar büyük bir şans olduğunu bilemezdiniz. Bunun, bütün yaşamı boyunca, birçok eski ahbabı karşısında ona üstünlük sağlayacağı kanaatindeydi. «İşte bu yüzden, kahrolsun Montero! Mrs. Gould.» Arabadan kendisine çevrilmiş olan yüzlerdeki ortak ciddiyet hali karşısında, yüzündeki o budalaca sırıtış yavaş yavaş ortadan kayboldu. Sadece, eski ahbap Don José, sanki bir sağırmış gibi dosdoğru ileriye bakarak, tıpkı balmumundan yapılmış gibi donuk ve hareketsiz bir görünüm sergiliyordu. Scarfe çok iyi tanımıyordu Avellanos'u. Hiçbir zaman balolar vermezlerdi ve Antonia da, kendilerinden daha yaşlı kadınlar tarafından eşlik edilen bazı genç hanımların yaptığı gibi *Calle*'de[31] atlarının sırtındaki *cabellero*larla çene çalmak için zemin kat pencerelerinde boy göstermezdi. Bu *creole*lerin[32] görüşleri hiç bir şey ifade etmezdi onun için; fakat tanrı aşkına Mrs. Gould'a ne olmuştu böyle? Ona hafifçe başını eğerek, «devam et, Ignacio,» diye konuştu Mrs. Gould ve o da yuvarlak yüzlü Fransızlaşmış şahsın kısa bir kahkaha attığını duydu. Göz bebeklerine kadar kıpkırmızı kesildi ve elinde şapkası, çocuklarıyla geri çekilmiş olan Giorgio Viola'ya baktı.

Yaşlı adama dönüp kabaca, «Derhal bir at istiyorum» diye konuştu.

Garibaldino, kahverengi elleriyle, her iki yanındaki kızlarının, biri bronz parıltılı siyah diğeri ise bakır hareli kumral renkte olan başlarını dalgın dalgın okşayarak «Si, senor. Çok sayıda atımız var» diye mırıldandı. Törenden akın akın dönen seyirciler, yoldan büyük bir toz bulutu kalkmasına neden oluyorlardı. Grup, atlıların dikkatini çekti. «Annenizin yanına gidin» diye konuştu. «Ben yaşlandıkça onlar büyüyorlar ve kimse de yok ki–»

---

(31) (İsp.) Cadde, sokak.

(32) Latin Amerika'da Avrupa kökenli kimselere verilen ad.

Bakışları genç mühendise takıldı ve sanki bir rüyadan uyanıyormuşçasına birden durdu. Sonra kollarını göğsünün üzerinde kavuşturup kapıya yaslandı ve gözlerini, yukarı uzaklardaki Higuerota'nın beyaz yamaçlarına dikerek her zamanki pozisyonunu aldı.

Arabada, sanki bir türlü rahat edemiyormuşçasına sürekli oturuşunu değiştiren Martin Decoud, Antonia'ya doğru eğilerek mırıldandı, «Sanırım benden nefret ediyorsunuz.» Sonra da, yüksek sesle bütün mühendislerin Ribieracı olmayı ikna edilmelerinden dolayı Don José'ye tebriklerini sunmaya başladı. Bütün yabancıların ilgisi sevindiriciydi. «Bir tanesini siz de duydunuz. Aydın bir iyi dilekçiydi. Costaguana'nın refahının dünyaya biraz olsun faydasının dokunduğunu düşünmek güzel bir şey.»

Mrs. Gould, sessizce, «Çok genç o» yorumunu yaptı.

Decoud, «Ama yaşına göre çok akıllı» diye karşılık verdi. «Ve biz burada bu çocuğun ardından apaçık gerçeği duymuş olduk. Siz haklısınız, Don José. Costaguana'nın doğal zenginlikleri, tıpkı üç yüz yıl önce İspanyol atalarımızın servetinin, cesur korsanlar tarafından temsil edilen Avrupa'nın geri kalanı için ciddi bir amaç teşkil ettiği gibi, bu genç insanın temsil ettiği ilerlemekte olan Avrupa için aynı derecede önem arz etmektedir. Kişiliğimizin üzerinde uğursuz bir verimsizlik laneti var: Don Kişot ve Sançe Panza, şövalyelik ve maddiyatçılık, şatafatlı duygular ve kaygısız bir ahlak anlayışı, bir fikir uğruna ateşli çabalar ile yozlaşmanın bütün biçimlerine karşı iç karartıcı bir boyun eğiş. Bağımsızlığımız için koskoca bir kıtayı sarstık; sadece gülünç bir demokrasinin pasif avı, alçakların ve katillerin çaresiz kurbanları olmak için, kurumlarımız gülünç birer taklit, yasalarımız bir maskaralık örneği– efendimiz olarak da, bir Guzman Bento. Öylesine derinlere battık ki, sizin gibi biri bilincimizi harekete geçirmeye kalkışınca, Montero gibi budala bir barbar– Tanrım! Bir Montero ölümcül bir tehlike, Barrios gibi cahil, övüngen bir Barrios da bizi savunan kişi oluveriyor.»

Fakat Don José, söylenenlerin tek bir kelimesini duymamışçasına hakim olan suçlayıcı havaya aldırmaksızın Barrios'u savunmaya girişti. Savaş planında, üzerine düşen özel görevi yerine getirmeye yetecek yeteneğe sahipti bu adam. Bu plan, –Cayta üs olarak kabul edilmek üzere, güney'den, ortada Başkan– diktatör'ün yer aldığı bir başka ordu tarafından korunan Sta. Marta'ya doğru ilerleyen isyancı

güçlere yan kanattan saldırılmasını öngörüyordu. Don José, kızının üzerine çevrilmiş bakışlar altında, endişeyle öne doğru eğilerek verdiği demecin akışıyla büyük bir canlılık kazanmıştı. Bu kadar büyük bir coşku karşısında sessizliğe gömülen Decoud tek bir kelime bile etmiyordu. Araba, limanın karşısındaki, yapraklar ve taşlardan inşa edilmiş biçimsiz bir anıt gibi duran eski kapının altından içeri girerken, kentin çanları, *Oracion*[33] saatinin geldiğini haber veriyordu. Tekerleklerin, kemerin altından geçerken yankılanan gürültüsü birden tuhaf, tiz bir çığlıkla kesildi, Decoud, arabanın arkasında oturduğu yerden, dışarıda yol boyunca arabayı takip etmekte olan halkın, *sombrero*lu ve *rebozo*lu başlarının hep birlikte Giorgio Viola'nın evinin arkasında hızla gözden kaybolan bir lokomotife çevirdiklerini gördü, lokomotifi takip eden beyaz buhar izi, ara vermeksizin, isterik bir biçimde uzayıp giden meydan bir zafer çığlığı içinde eryip kaybolmuş gibiydi. Her şey, bir anda uçuveren bir hayaldi sanki, arkasındaki, tozlu yol üzerinde bir askeri gösteriden sessiz adımlarla akın akın dönmekte olan halkı ürküten, kemerli giriş kapısının çerçevesi içinden çığlık çığlığa geçerek gözden kaybolan bir lokomotif hayaleti. Ama bir hayal değil, Campo'dan etrafı çitle çevrili şantiyeye geri dönen gerçek bir trendi bu. Boş vagonlar tek hatlı demiryolu üzerinde hafifçe kayarak yol alıyordu; ne tekerleklerin gürültüsü ne de toprakta bir sarsıntı işitiliyordu. Casa Viola'nın yanından geçerken yukarı kaldırdığı koluyla selam veren, lokomotifin makinisti, şantiyeye girmeden önce ustaca düşürdü hızını ve frenler için bırakılan buharın düdüğünün kulak delici keskin çığlığı susunca da vagonların kavrama zincirlerinin şakırtısına karışan bir dizi sert vuruşun çıkardığı sesler, kent kapısının kemerini gürültüyle doldurdu.

5

Limandan bomboş kente dönen ilk araba, Gould'larınki oldu. Bir zamanlar taşlarla döşeli olan, şimdiyse tekerlek izleri ve çukurlarla kaplı eski yoldan geçerken tıknaz Ignacio, Paris yapımı landonun yaylarını düşünerek dizginleri çekmiş ve arabayı yürüyüş hızına indirmişti ve Decoud da, oturduğu köşeden canı sıkkın ve düşünceli bir halde kapının içeriden görünüşünü seyrediyordu. Üzerinde bo-

(33) (İsp.) Dua.

dur kulelerin bulunduğu yan duvarlar, baştan aşağı ot bürümüş bir taş yığınıyla birbirine bağlanıyordu ve kemerin tepesinde de kurşuni renkte, üzerini İspanyol armalarının süslediği kenarları büklüm büklüm taştan bir kalkan bulunuyordu; armanın üzerindeki şekiller, sanki gelmek üzere olan ilerlemeye özgü yeni bir işareti beklermiş gibi hemen hemen silinmiş haldeydi.

Çarpışan vagonların çıkardığı patlama sesi, Decoud'u gittikçe daha çok irkiltiyor gibiydi. Kendi kendine bir şeyler homurdandı; sonra yüksek sesle, karşısında oturan iki kadının sessizliklerine yönelmiş kısa ve öfke dolu bir şeyler söyledi. Kadınlar, ona hiç bakmıyorlardı, Don José ise yumuşak gri şapkasının gölgelediği balmumundan yarı saydam yüzüyle, Mrs. Gould'un yanında, arabanın sarsıntılarına uyarak hafif hafif sallanmaktaydı.

«Bu ses, çok eski bir gerçeğe yeni bir anlam katıyor.»

Decoud, belki de üst tarafta arabacı yerinde oturan Ignacio'dan dolayı olsa gerek Fransızca konuşuyordu, gümüş işlemeli kısa ceketini dolduran geniş sırtıyla, yaşlı arabacının kalın kenarları kısacık kırpılmış başından bir hayli dışarı çıkan kocaman bir çift kulağı vardı.

«Evet, şehir duvarlarının dışındaki gürültü yeni ama prensip eski.»

Kendi hoşnutsuzluğu üzerine bir süre düşündü sonra yan yan Antonia'ya bakarak yeniden başladı:

«Hayır, sadece atalarımızı miğferleri ve zırhları içinde şu kapının dışında dizilmiş olarak hayal edin; sonra bir dizi maceraperestin limanda, biraz önce gemilerinden karaya ayak bastığını. Sonra hırsızlar elbette. Ve spekülatörler de. Onların bu seferleri, her biri, İngiltere'deki, ciddi ve saygıdeğer insanların bir kurgusuydu. O saçma sapan gemici Mitchell'in hep söylediği gibi, tarih budur işte.»

Don José heyecanla atıldı: «Mitchell'in birliklerin gemiye alınmasına yönelik düzenlemeleri kusursuzdu.»

«O mu! O mu! O, gerçekte Cenovalı bir denizcinin eseri. Fakat benim gürültüler konusuna geri dönelim yine; eski günlerde, kapının dışında boru sesleri duyulurdu. Savaş boruları! Onların boru sesleri olduğuna eminim. Bir yerlerde, bu adamların en büyüğü olan Drake'nin geminin güvertesindeki kendi kamarasında yemeğini bu boru seslerinin eşliğinde tek başına yermiş. Bu şehir zenginlikle do-

lup taşarmış o günlerde. Bütün bu adamlar, işte bunu almaya geldiler. Şimdi bütün ülke, bir hazine adası gibi ve biz, birbirimizle gırtlaklaşıp dururken bütün bu insanlar zorla içeri dalıyorlar. Onları bu işin dışında tutan tek şeyse, birbirlerine karşı besledikleri ortak kıskançlık. Fakat elbet bir anlaşmaya varacaklar ve biz, bütün anlaşmazlıklarımızı çözüp uysal ve saygıdeğer insanlar olduğumuz zaman da geriye hiçbir şey kalmamış olacak. Her zaman böyle olmuştur bu. Olağanüstü insanlarız bizler fakat alınyazımız daima –«soyulmak» sözcüğünü kullanmadı onun yerine kısa bir süre duraksadıktan sonra ilave etti– «sömürülmek» olmuştur.»

Mrs. Gould, «ama bu, hiç de adil değil.» diye konuştu. Antonia ise, «Siz ona bakmayın, Emilia. Bana saldırıda bulunuyor» diye araya girdi.

Decoud, «Don Carlos'a saldırdığımı sanmıyordunuz elbette» diye yanıtladı onu.

Bu sırada, araba, Casa Gould'un kapısının önünde durdu. Genç adam, hanımların arabadan inmelerine yardım etmek için elini uzattı. Önce her ikisi birlikte girdiler eve; Don José, Decoud'un yanında yürüyordu ve onları da ayaklarında gut hastalığı olan kapıcı, kollarında bir dizi hafif örtü taşıdığı halde sarsak sarsak takip ediyordu.

Don José, Sulacolu gazetecinin koluna girdi.

«Porvenir, Barrios ve onun Cayta'daki ordusunun yenilmezliği üzerine uzun ve inandırıcı bir yazı yazmalı. Ülkenin moral gücü ayakta tutulmalı. Dışarıdaki iyi izlenimi korumak için o yazıdan bazı yüreklendirici parçaları Avrupa ve Birleşik Devletler'e tellemeliyiz.»

Decoud, «Ah, elbette, dostlarımız olan spekülatörleri rahatlatmamız gerekiyor» diye mırıldandı.

Uzun, üstü açık geçit parmaklık boyunca sıralanmış vazolarda hiç kıpırtısız çiçekleriyle yeşil bir örtü oluşturan bitkilerden dolayı gölgeler içindeydi ve kabul salonlarının bütün camlı kapıları ardına kadar açılmıştı. Geçidin öteki ucunda bir an, bir mahmuz şakırtısı duyuldu ve sonra kayboldu.

Sırtını duvara dayamış kenarda dikilen Basilio, önünden geçen hanımlara, yumuşak bir ses tonuyla «Senor Administrator, dağdan biraz önce döndü» dedi. Eski İspanyol ve modern Avrupa mobilya gruplarının sanki yüksek, beyaz geniş tavanın altında birbirinden ayrı merkezler oluşturduğu büyük *sala*da, çay masasının gümüşleri

ve porselenleri bodur sandalyelerden oluşan bir grubun arasında parıldıyor, o köşeye gizli ve kadınsız bir incelik havası katarak o köşeyi adeta bir kadının özel odasına çeviriyordu.

Don José, kucağında şapkasıyla, salıncaklı sandalyesine geçip oturmuştu bile; Decoud ise üzeri cicili bicili şeylerle dolu masaların arasından geçerek, meşin kanepeler arasında bir görünüp bir kaybolarak salonu bir uçtan diğerine arşınlayıp duruyordu. Aklında, Antonia'nın öfkeli yüzü vardı ve onunla nasıl olsa barışacağından şüphe duymuyordu. Sulaco'da, Antonia ile kavga etmek için bulunuyor değildi.

Martin Decoud, kendi kendisine kızıyordu. Etrafında gördüğü ve işittiği her şey, Avrupa medeniyeti üzerine önceden edindiği bütün fikirleri temelinden sarsıyordu. Paris'in caddelerinde gezinirken devrimleri uzaktan uzağa izlemek çok farklı bir şeydi. Burada, olayların tam merkezinde ise, onların içler acısı gülünçlüğünü, «*Quelle farce*»[34] diyerek aklından çıkarıp atmanın olanağı yoktu.

Politik eylemin gerçekliği, her nasılsa, daha yakın görünüyor ve Antonia'nın davaya olan inancında keskinlik kazanıyordu. Bu eylemin kabalığı, onun duygularını incitiyordu. Kendi hassaslığı karşısında şaşkınlığa düşüyordu.

Kendi kendine, «Ben sandığımdan da çok Costaguanalıymışım meğer» diye düşünüyordu.

Antonia'ya duyduğu aşk yüzünden benimsemek zorunda kaldığı tutuma karşın tıpkı bir şüphenin tepkisi gibi giderek artan bir tiksinti duyuyordu ama bir vatansever değil bir aşık olduğunu tekrarlayarak avutuyordu kendi kendini.

Hanımlar şapkalarını çıkararak içeri girdiler ve Mrs. Gould, küçük bir çay masasının önündeki bir koltuğa kendini bıraktı. Antonia, kabul saatlerinde, duruşunda sert bir zarafet ve elinde bir yelpazeyle küçük bir deri kanapenin köşesindeki her zamanki yerini aldı. Decoud dosdoğru yürüyüşüne son verip geldi ve onun oturduğu koltuğun yüksek arkalığına dayandı.

Uzun bir süre boyunca, onun kulağının arkasında, yüzünde yarım bir gülümseme ve özür dilermiş gibi bir yakınlıkla yumuşak bir ses tonuyla konuşup durdu. Genç kız, yelpazesini eliyle gevşekçe

(34) (Fran.) Ne komedi.

kavramıştı. Hiç bir zaman onun yüzüne bakmadı. Adamın çabuk çabuk konuşması ise giderek daha ısrarlı ve okşayıcı oluyordu. Nihayet hafifçe gülme cüretini gösterdi.

«Hayır, gerçekten. Beni affetmelisiniz. Kimi zaman ciddi olmalı insan» dedi ve durdu. Genç kız, başını hafifçe ona doğru çevirdi. Mavi gözleri yumuşamış ve sorgular bir biçimde yukarı çevrilmiş olarak yavaş yavaş ona doğru kaydı.

«Porvenir'de, Montero'yu her iki günde bir *gran' bestia* olarak adlandırırken ciddi olduğumu düşünmüyordunuz herhalde. Ciddi bir iş değil bu. Hiçbir iş ciddi değildir, hatta başarısızlığın cezası olarak kalbin orta yerine saplanan bir kurşun bile»

Antonia'nın eli yelpazeyi sımsıkı kavradı.

«Bir neden, anlıyorsunuz ya, yani bir duygu demek istiyorum, yavaş yavaş insanın düşüncelerine sokulabilir; gerçeğin bir parıltısı; yani politikaya ve gazeteciliğe yer olmayan etkin bir gerçeği kastediyorum. Ben ne düşündüğümü söyledim. Ve bunun için bana kızdınız. Eğer benim için biraz düşünmek lütfunda bulunursanız bir vatansever gibi konuştuğumu göreceksiniz.»

Genç kız, hiç de kabaca olmayan bir biçimde, kırmızı dudaklarını ilk kez araladı.

«Evet, fakat amacı hiç bir zaman göremiyorsunuz. İnsanlara her nasıllarsa o şekilde muamele edilmeli. Yani demek istiyorum ki, hiç kimse, gerçek anlamda kayıtsız değildir, tabii, belki sizin dışınızda, Don Martin.»

«Tanrı korusun! Benim hakkımda, düşünmenizi isteyeceğim en son şey bu.» Decoud, yavaşça bu sözleri söyledikten sonra sustu.

Genç kız, elinin hafif bir hareketiyle kendini yelpazelemeye koyuldu. Adam, bir süre sonra tutkuyla fısıldadı—

«Antonia!»

Genç kız, bunun üzerine gülümsedi ve elini İngilizlere özgü bir üslupla, önünde eğilmiş duran Charles Gould'a uzattı; dirsekleriyle kanepenin arkalığına yaslanmış olan Decoud ise gözlerini indirdi ve «Bonjour!» diye mırıldandı.

San Tome madeninin *Senor Administrator*'u bir an karısının önünde eğildi. Birkaç kelime konuştular fakat aralarından sadece Mrs. Gould tarafından telaffuz edilen «En büyük coşku!» sözleri duyulabildi.

Decoud mırıldanarak, «Evet!» diye söze başladı. «O bile!»

Antonia, pek de sert olmayan bir sesle, «Düpedüz iftira bu.»

Decoud, «Büyük bir dava uğruna, madenini kaynar kazana atmasını iste ondan» diye fısıldadı.

Don José, sesini yükseltti. Ellerini neşeyle ovuşturdu. Birliklerin kusursuz görünüşü ve bu cesur adamların omuzlarında asılı duran yeni öldürücü tüfeklerin üstün niteliklerinin ona aşıladığı güvenle kendinden geçmiş gibiydi.

Charles, koltuğunun önünde upuzun ve incecik dikiliyor, dinliyordu fakat yüzünden nazik ve saygılı bir dikkatin dışında hiçbir şey okunamıyordu.

Bu sırada, Antonia, yerinden kalkmış, odayı boydan boya geçerek, sokağa bakan üç uzun pencereden birinin önünde dışarıyı seyre dalıyordu. Decoud, onu takip etti. Pencere tamamen açıktı ve içerlek duvara yaslandı. Geniş pirinç kornişlerden dümdüz aşağı inen Şam kumaşından perdeler onu odanın içindekilerden kısmen gizliyordu. Kollarını göğsünün üzerinde kavuşturdu ve gözlerini ayırmaksızın profilden Antonia'ya baktı.

Limandan geri dönen insanlar, kaldırımları doldurmuştu; ayaklardaki sandaletlerin yere sürtünüşü ve alçak perdeden mırıltılar pencerelere dek ulaşıyordu. Kimi zaman *Calle de Constitution*'un bozuk yolundan bir araba geçiyordu. Sulaco'da çok fazla özel araba yoktu; Alameda'nın en kalabalık saatinde geçen arabaları teker teker saymak mümkündü. Fazlaca pudralı yüzlerinde gözleri simsiyah ve çok canlı görünen insanlarla dolu büyük aile arabalarının gövdeleri yüksek deri yaylar üzerinde sağa sola salınıyordu. Önce siyah frakı ve jilet gibi beyaz kravatı içinde, tıpkı yüksek kürsüsünden bir tartışmayı yönetiyormuş gibi son derece ciddi görünen Eyalet Meclisi'nin Başkanı Don Juste Lopez yanında üç güzel kızıyla geçti. Hepsi de gözlerini yukarı çevirmiş olmalarına rağmen Antonia her zaman yaptığı gibi ellerini çırparak selamlamadı onları ve onlar da tuhaflıkları Sulaco'nun en önde gelen ailelerince kapalı pencerelerin ardında tartışılan Avrupalı tavırlara sahip, Costaguanalı iki genç insanı görmezden geldiler. Sonra karabinaları eyerlerinden sallanan deri elbiseli ve kocaman *sombrero*lu silahlı bir grubun ortasında, taşradaki evine gidip gelmekte kullandığı büyük arabasının içinde zarif ve ağırbaşlı dul Senora Gavilaso de Valdes geçti. O seçkin

bir aileye mensup, gururlu, zengin ve kibar bir kadındı. İkinci oğlu Jaime, Barrios'un kurmay heyeti içinde biraz önce geçmişti. Aksi yaradılışlı, hiçbir işe yaramayan biri olan büyük oğlu kulüpte büyük meblağlarla kumar oynar, dört bir yana saçtığı paraların dedikodusuyla bütün Sulaco çalkalanırdı. O küçük iki oğlan ise şapkalarında, Ribierocu olduklarını ortaya koyan sarı kokartla en ön sırada oturmaktaydılar. Kadın da, Senor Decoud'un Antonia ile her türlü yerleşik adete meydan okuyarak herkesin ortasında yüksek sesle konuşmasına aldırmaz görünüyordu. Hem de herkes biliyor ya, genç kızın *novio*su[35] bile değildi henüz; ancak öyle olsaydı bile, bu durumda böylesi bir davranış yeterince büyük bir skandal sayılırdı zaten. Fakat en önde gelen ailelerin hayranlık ve saygı beslediği mağrur yaşlı kadın, bir de onların neler üzerine konuştuklarını duysaydı daha da büyük bir şaşkınlığa düşerdi.

«Benim amacı göz ardı ettiğimi mi söylemek istiyorsunuz? Dünya üzerinde tek bir amacım var benim.»

Hâlâ Avellanosların caddenin karşısındaki demir parmaklıklarıyla bir hapishaneyi andıran gri renkli ve harap evlerini süzmekte olan diğeri ise başıyla belli belirsiz bir menfî hareket yaptı.

«Hem ona ulaşmak da o kadar kolay ki,» diye devam etti adam. «Bilincinde olarak veya olmayarak bu amacı daima kalbimde taşıdım ben –Hatırlarsınız ya, bir keresinde, beni, Paris'te korkunç bir şekilde azarladığınız zamandan beri.»

Genç kızın ona dönük tarafında, hafif bir gülümseme dudaklarını kımıldatır gibi oldu.

«Biliyor musunuz, çok korkunç bir insansınız siz, mektep kızı elbisesi içinde, bir tür Charlotte Gorday[36] Ateşli bir vatansever. Guzman Bento'yu bıçaklayabilirdiniz sanırım.»

Genç kız, onun sözünü kesti. «Bana çok büyük bir onur bahşediyorsunuz.»

Birden sesine hafifçe acımasız ve alaycı bir ton katarak, «Her ne olursa olsun,» diye konuştu. «Hiç bir pişmanlık duymaksızın beni, onu bıçaklamaya gönderebilirdiniz herhalde.»

---

(35) (İsp.) Nişanlı.

(36) Charlotte Gorday (1768-1793) Marat'ı banyosunda bıçaklayarak öldüren daha sonra devrim ertesinde, giyotinle başı kesilen soylu Fransız kadını.

Genç kız, şaşkınlığını ortaya koyan bir ses tonuyla «*Ah, par example*!» diye mırıldandı.

Karşısındaki alaycı bir edayla, «O halde,» diye sürdürdü konuşmasını. «Ölümcül derecede saçma sapan şeyler yazarak beni burada tutuyorsunuz ya. Benim için ölümcül derecede. Kendime olan saygımı yok etmiş durumda. Ve tahmin edersiniz ya,» diye devam etti, şimdi sesinin tonu hafif şakacı bir anlam kazanmıştı. «Şu Montero, başarıya ulaşacak olursa, böylesi bir canavar, kendisine haftada üç defa bir gran bestia'a diyerek iltifatta bulunan akıllı bir adamdan nasıl alınırsa, o şekilde alacaktır öcünü benden. Bir tür zihinsel ölüm bu fakat benim bir gazeteci olarak sahip olduğum yeteneğe sahip bir gazeteci için bir başka tür ölüm daha söz konusu.»

Antonia, düşünceli bir ifadeyle, «Eğer başarıya ulaşacak olursa,» diye konuştu.

Decoud, yüzünde kocaman bir gülümsemeyle, «Hayatımın pamuk ipliğine bağlı olmasından çok hoşnut gibisiniz. Ve diğer Montero'ya, hani bildirilerde «Benim güvenilir kardeşim» diye geçen, *guerillero*ya gelince, Rojas devrinde, Paris'teki elçiliğimizde, oradaki mültecilerimiz arasında casusluk yapmaya ara verdiği zamanlar, kirli tabakları değiştirip misafirlerin paltolarını aldığını yazmamış mıydım? Bu kutsal gerçeği kanla temizleyebilir ancak. Benim kanımla! Neden öyle sıkılmış görünüyorsunuz? Bu, büyük adamlarımızdan birinin yaşam öyküsünden kısa bir pasaj yalnızca. Onun bana ne yapacağını sanıyorsunuz? Plaza'nın köşesinde, boğa güreşlerinin yapıldığı meydanın karşısında bir manastırın kapısı var. Biliyor musunuz orayı? Kapının tam karşısında, *İntrada de la Sombra*[37] Bu, yerinde belki de! İşte ev sahibimizin amcasının kendi Anglo –Güney– Amerikalı ruhunu teslim ettiği yer de orası. Ama dikkat edin, kaçabilirdi. Silahla savaşmış bir insan kaçabilir. Eğer bana aldırış etseydiniz, Barrios'la gitmeme izin verirdiniz. Ne politika ne de mantık hakkında hiçbir şey bilmeyen yoksul *peon*lar ve yerlilerin saflarında, Don José'nin büyük bir sevinç hissi duyarak güvendiği tüfeklerden birini taşıyarak çarpışırdım. Dünya üzerindeki en ümitsiz ordunun yaptığı en ümitsiz girişim bile sizin bana yaptır-

(37) Arenanın gölgeli tarafına giriş yeri. Daha ucuz olan diğer yerlere ise Sol (Güneş) denir.

dığınız gibi burada kalmaktan daha güvenli olurdu. Ne zaman biriyle savaşsanız istediğiniz zaman geri çekilebilirsiniz ama bu yoksul ve cahil budalaları ölmeye ve öldürmeye kışkırtmakla uğraşırken yapamazsınız bunu.»

Konuşurken ses tonu hafifliğini korumuştu ve genç kız da sanki onun varlığından habersizmiş gibi hareketsiz duruyordu elleri hafifçe birbirine kenetlenmişti ve yelpazesi de birbirinin içine girmiş parmaklarının arasından sarkıyordu. Decoud, bir süre bekledi sonra–

Biraz şakacı bir ümitsizlik havası içinde, «Ben, duvara gideceğim» dedi.

Bunu söylemesi bile genç kızın ona bakmasını sağlayamadı. Başı hâlâ hareketsiz duruyordu, gözlerini bozulma soyulmuş sıvaları, kırık kornişleri ile Avellanosların evinden ayırmıyordu, şimdi yıkılmışlığın ve çöküşün en önde gelen simgesi olan bu ev sokağa çöken alacakaranlık tarafından büyük ölçüde gözlerden gizlenmişti. Genç kızın bedeninde görülen tek kıpırtı dudaklarında oldu ve ağzından şu sözler döküldü—

«Martin, ağlatacaksınız beni.»

Genç adam, bir süre sessiz kaldı, bir tür korkunç ve yoğun mutluluk hali onu hakimiyeti altına almış gibi ürkmüştü birden. Ağzının kenarında alaycı bir gülümsemenin izleri hâlâ asılı duruyordu ve gözlerinden kuşkulu bir şaşkınlık okunuyordu. Bir sözün değerini onu söyleyen kişinin kişiliği belirler; zira bir kadın veya bir erkek tarafından söylenen hiçbir şey yeni değildir ve o anda ona öyle geldi ki, Antonia tarafından söylenebilecek en son sözlerdir bunlar. Kısa süreli karşılaşmalarında gelişen bütün konuşmaları boyunca hiç bu kadar eksiksiz uyuşmuş değildi onunla; fakat daha Antonia dimdik bir incelikle ona dönmeye vakit bulamadan Decoud, yalvarmaya başladı:

«Kız kardeşim sizi bağrına basmayı her şeyden çok istiyor. Babam gittiği her yere neşe taşıyor. Anneme gelince, onun hakkında hiçbir şey söylemeyeceğim. Annelerimiz iki kız kardeş gibiydi. Gelecek hafta güneye giden bir posta vapuru var. Ona binip gidelim. Bu Moraga tam bir budala. Onun gibi bir adama rüşvet verilir. Bu ülkedeki uygulama budur. Gelenektir bu. Politikanın gereğidir. «Elli Yıllık Kötü Yönetim»i okuyun yeter.»

«Zavallı babamı bu işin içine karıştırmayın, Don Martin. O sanıyor ki–»

Adam, «Babanıza duyduğum sevgi sonsuz» diye aceleyle söze başladı. «Fakat sizi seviyorum, Antonia.Ve Moraga'ya gelince, son derece kötü yönetti bu işi. Belki babanızın da yaptığı buydu; bilmiyorum. Montero rüşvetle susturulabilirdi. Neden, sanırım o meşhur ulusal gelişim için borçlanmadan kendi payını istemesiydi sadece. Budala Sta. Marta halkı neden Avrupa'da bir görev ya da buna benzer bir şey vermedi ki ona? Beş yıllık maaşını peşin olarak alır ve sonra Paris'te gününü gün etmeye devam edebilirdi o zaman, bu budala ve zalim *indio*?»

Genç kız, düşünceli bir ifadeyle ve bu patlamanın karşısında son derece sakin bir biçimde, «Adam,» diye söze başladı. «Kibirden sarhoş olmuştu. Her türlü bilgiyi almıştık, sadece Moraga'dan da değil, başkalarından da. Ve kardeşi de entrikalar çevirmeyi sürdürüyordu.»

«Ah, evet!» dedi. «Elbette biliyorsunuz. Her şeyi biliyorsunuz. Bütün yazışmaları siz okursunuz, bütün kağıtları siz yazarsınız, burada, bu odada, politik saflık ilkesine duyulan körü körüne bağlılığın esinlediği bütün devlet belgelerini. Charles Gould, gözlerinizin önünde değil mi? *Rey de Sulaco*![38] O ve madeni, neler yapılabileceğinin pratik bir göstergesi. Bütün başarılarını doğruluk ilkesine sadık kalarak kazandığını mı sanıyorsunuz? Ve bütün bu demiryolu insanları, onların dürüstçe işleri. Elbette, yaptıkları işler dürüstçe. Peki ya hırsızlar tatmin olana kadar işlerinizi dürüstlükle yürütemezseniz, o zaman ne olacak? Bir beyefendi olarak, Sir John muydu, neydi adı, ona, Montero'nun –onun ve onun altın sırmalı kollarına asılan bütün zenci liberallerinin– satın alınması gerektiğini söyleyemez miydi ona? Kendi budalaca ağırlığıyla altına satın alınması gerekirdi. –Ağırlığınca altın diyorum size, postalları, kılıcı, mahmuzları, şapkası her şeyiyle.»

Genç kız, başını hafifçe salladı ve «Bu imkansızdı» diye mırıldandı.

«Her şeyi o istiyordu. Değil mi?»

Antonia, şimdi pencerenin derin girintisinde karşı karşıyaydı onunla, çok yakın ve hareketsiz. Dudakları hızla kımıldıyordu. Decoud, sırtını duvara yaslamış, kollarını kavuşturmuş ve gözlerini

(38) (İsp.) Sulaco'nun kralı.

yere indirmiş onu dinliyordu. Onun tekdüze sesinin bütün tonlarını neredeyse içiyor ve gırtlağının canlı canlı oynayışını seyrediyordu. Sanki duygular dalga dalga onun kalbinden fışkırıp mantıklı sözleriyle havaya karışıyordu. Decoud'un da kendi emelleri vardı, onu bütün bu *pronunciamiento*ların ve reformların ölümcül anlamsızlığından çekip koparark uzaklaştırmak istiyordu. Yanlıştı bütün bunlar –baştan aşağıya yanlış. Genç kız büyülemişti onu fakat kimi zaman, tek bir cümlenin dümdüz mantığı bu büyüyü bozuyor ve o zaman büyülenmişliğin yerini ani ve istemsiz bir ilgi titreyişi alıyordu. Tabiri caizse, kimi kadınlar, dehanın eşiğinde uçuşup duruyorlar, diye düşünüyordu. Bilmek veya düşünmek veya anlamak istemiyorlardı. Bütün bunların yerini tutku alıyordu ve o da, insanı ürkütecek derinlikte bir yorumun, bir kişilik değerlendirmesinin veya bir olay üzerine bir yargının mucizevi olmanın sınırlarında gezindiğine inanmaya hazırdı. Olgunluğa erişmiş Antonia'da, önceki günlerinin sert ve ciddi mektep kızını olağanüstü bir canlılıkla görebiliyordu. Dikkatini dağıtıyordu onun ve kimi zaman bir onaylama mırıldanışından kendini alamıyor; kimi zaman da çok ciddi bir itiraz getiriyordu. Yavaş yavaş tartışmaya başladılar, perde, onları *sala*daki insanlardan yarı yarıya saklıyordu.

Dışarıda karanlık artmıştı. Evlerin arasındaki, sokak lambalarının ışığıyla belli belirsiz aydınlanan gölgelerin derin çukurluklarına Sulaco'nun akşam sessizliği çökmüştü; birkaç arabası olan bir kentin, nallanmamış atların ve yumuşak sandaletler giyen insanların sessizliğiydi bu. Casa Gould'un pencerelerinden, parlak köşeli şekiller düşüyordu Avellanosların evinin üzerine. Kimi zaman aşağıdan, duvarların dibinden bir ayak sürüme sesi geliyor, bir sigaranın ateşinin tıpkı bir nabız atışı gibi kırmızı kırmızı parlayıp söndüğü görülüyordu, gece havası, sanki Higuerota'nın karlarıyla serinlemiş gibi yüzlerini tazeliyordu.

Sulaco'nun taşralılarının kendilerini ifade etmek için kullandıkları geleneksel terimi kullanarak, «Biz batılılıar,» diye söze başladı Martin, «daima diğerlerinden ayrı ve seçkin olmuşuzdur. Cayta'yı elimizde tuttuğumuz sürece hiç bir şey erişemez bize. Şimdiye kadarki bütün kargaşalarımızda, hiçbir ordu şu dağları aşamamıştır. Merkez eyaletlerinde çıkan ayaklanmalar bizi derhal ötekilerden ayırır. Bu ayrılış şimdi ne kadar eksiksiz, bakın bir. Barrios'un hareket ettiği

haberi önce Birleşik Devletler'e tellenecek ve ancak bu yolla, deniz aşırı bir ülkenin aracılığıyla Sta. Marta'ya ulaşabilecek. En büyük zenginliklere, en verimli topraklara, kanı en saf, en büyük ailelere, en çalışkan nüfusa biz sahibiz. Batı Eyaleti, diğerleri arasında hemen göze çarpar. Eski Fedaralizm kötü değildi bizim için. Sonra Don Henrique Gould'un direndiği şu birleşme geldi. Zorbalığa giden yolu açan da bu oldu ve işte o zamandan beri, Costaguana'nın geri kalanı, bir değirmen taşı gibi boyunlarımızda asılı duruyor. Batının toprakları herhangi bir insanın ülkesi olacak kadar geniş. Şu dağlara bakın. Doğanın kendisi bize haykırıyor sanki, «Ayrılın!» diye.

Antonia, sert bir karşı çıkış jestinde bulundu. Sonra sessizlik çöktü.

«Ah, elbette! Biliyorum bu, «Elli Yıllık Kötü Yönetimin Tarihi'nde, getirilen kurama aykırı. Ben, sadece mantıklı olmaya çalışıyorum fakat öyle görünüyor ki, benim mantığım, size, saldırmak için bir neden veriyor hep. Benim tamamen akla yakın bu emelim, çok mu ürkütüyor sizi?»

Başını salladı. Hayır, onu ürkütmüyordu fakat bu düşünce, onun eski inançlarını sarsıyordu. Genç kızın vatanseverliği, onunkinden daha büyüktü. O, bu olasılığı hiçbir zaman göz önüne almış değildi.

Adam, bir kehanette bulunurcasına, «Yine de sizin inançlarınızdan bazılarını kurtarmaya yarayabilir» diye konuştu.

Cevap vermedi. Yorgun görünüyordu. Yan yana, pek büyük bir dostlukla, küçük balkonun parmaklığına yaslanmışlardı, politikadan yorulmuşlar, aralarındaki tutkunun ritmiyle ortaya çıkan o derin aralardan birinde, birbirlerine yakın olmanın verdiği sessiz duyguya kendilerini bırakmışlardı. Sokağın *plaza*ya çıkan ucuna doğru pazarcı kadınların akşam yemeklerini pişirdiği *brazero*larda[39] yanan kömürler kaldırımın kenarı boyunca kızıl renkli parıltılar saçıyordu. Aniden sokak lambasının ışığında bir adam belirdi yavaşça, kenarı işlemeli *poncho*suyunun ters dönmüş renkli üçgeni omuzlarında bir kareye dönüşüyor, dizlerinin altında ise tek bir noktaya indirgeniyordu. *Calle*nin liman ucundan, bir atlı, her lambanın yanına gelince binicisinin koyu renkli silueti altında gümüş grisi renkte parlayan, yumuşak yürüyüşlü atını sürüyordu.

(39) (İsp.) Mangal.

Decoud, yavaşça, «Bakın şu meşhur Capataz de Cargadores,» dedi. «İşini bitirmiş, bütün görkemiyle geliyor. Sulaco'nun Don Carlos Gould'dan sonra en büyük adamı. Fakat iyi tabiatlı bir insan o, kendisiyle dost olmama izin verdi.»

Antonia, «Ah, gerçekten mi?» dedi. «Nasıl dost oldunuz?»

«Bir gazetecinin sürekli halkın nabzını ölçmeyi hiç bırakmaması gerekir ve bu adam da onun önderlerinden biri. Bir gazetecinin kayda değer insanları tanıması şarttır— Ve bu adam da bu anlamda kayda değer bir insan.»

Antonia, düşünceli bir ifadeyle, «Ah, evet!» dedi. «Bu İtalyanın hayli önemli bir etkiye sahip olduğu bilinen bir şey.»

Atlı, gri kısrağın geniş parlak sağrılarında, ağır, parlak üzengisinde, uzun, gümüş mahmuzunda donuk bir ışığın parıltısıyla altlarından geçti. Fakat alacakaranlıkta sarımsı alevin bir anlık çakışı, büyük bir *sombrero*nun gizlediği görünmeyen yüzüyle, karanlık şeklin sarılıp sarmalanmış gizemliliğini aydınlatacak denli güçlü değildi.

Decoud ve Antonia, yan yana balkona yaslanmış olarak durmayı sürdürdüler, dirsekleri birbirine değerek, başları sokağın karanlığına eğilmişlerdi, parlak bir şekilde aydınlatılmış *sala* arkalarındaydı. Son derece uygunsuz bir *tete-a-tete* durumuydu bu ve bütün Cumhuriyet'te sadece olağanüstü Antonia'nın yapabileceği bir şeydi.– Hiç bir zaman onun arkadaşı olamamış, sadece onun öğrenimine önem vermiş olan bir babanın, zavallı, öksüz kızı. Decoud'un kendisi bile ayaklanma bastırılıp da onu Avrupa'ya, çılgınlığı alçaklığından daha dayanılmaz görünen bu bitip tükenmeyen iç çatışmalardan uzağa götürünceye kadar, ondan en fazla bu kadarlık bir yakınlaşma bekleyebileceğini hissediyordu. Bir Montero diğerini izliyor, bütün renklerden ve ırklardan insanların kanunsuzluğu, barbarlığı, onulmaz zorbalık düzeni hiç değişmiyordu. Büyük Kurtarıcı Bolivar'ın da derin bir iç sızısıyla söylediği gibi, «Amerika, yönetilemez bir ülkedir. Onun bağımsızlığı için savaş verenler, denizde çift sürmüş gibidirler,» büyük bir cesaretle hiçbir şeyi umursamadığını beyan etti; genç kıza her ne kadar kendisini blancocu bir gazeteci yapmayı becermiş olsa da, bir vatansever olmadığını bildirmek için eline geçen bütün fırsatlardan yararlanıyordu. Her şeyden önce, her türden inançtan nefret eden, bilgeliğe erişmiş zihinler için, bu kelimenin hiç bir anlamı yoktu; ikincisi, bu mutsuz ülkenin bitip tü-

kenmek bilmeyen sorunlarıyla ilgili olarak ele alınacak olursa da, bir daha temizlenemeyecek denli kirlenmişti bu sözcük; koyu barbarlığın çığlığı, yasadışılığın, suçların, açgözlülüğün, adi hırsızlığın kılıfı haline gelmişti.

Kendi sözlerindeki ateşliliğe kendisi de şaşırmıştı. Hiç bir zaman ses tonunu düşürmeye gerek duymamış, hep alçak sesle, Sulaco'da adet olduğu üzere, kepenkleri gece havasına karşı erkenden kapatılmış karanlık evlerin sessizliğinde bir mırıltı halinde konuşmuştu. Sadece Casa Gould'un *sala*sı dört penceresinin parlak ışığını, caddenin dilsiz karanlığında, ışıktan parlak bir çağrı gibi meydan okurcasına salıyordu dışarı. Ve küçük balkondaki mırıltılar kısa bir duraklamadan sonra sürüp gitti.

Antonia, «Fakat bütün bunları değiştirmeye çalışıyoruz» diye karşı çıktı. Bütün arzumuz bu. Amacımız. Var oluşumuzun en önemli nedeni. Ve sizin böylesine hakir gördüğünüz kelime, aynı zamanda, fedakarlığı, cesareti, sürekliliği ve acıyı da temsil ediyor. Bakın, benim babamın yapmaya çalıştığı—»

Decoud, aşağıya bakarken, sözünü kesti, «Denizde çift sürmek,»

Aşağıda aceleci ve sert adımların sesleri duyuluyordu.

Decoud, «Dayınız, katedralin büyük papazı, biraz önce kapının altından geçti» diye gözlemini belirtti. «Bu sabah *plaza*da birlikler için Mass ayini düzenledi. Biliyor musunuz, onun için trampetlerden bir kürsü yapmışlardı. Havayı tamamlamak için bütün boyalı tahtaları dışarı çıkarmışlardı. Bütün tahta azizler, merdivenin en üstünde, tepede, asker gibi sıraya dizilmişlerdi. Vekil generale eşlik eden görkemli bir konvoy gibi görünüyorlardı. Ben de, Porvenir'in pencerelerinden büyük töreni izledim. Dayınız, Corbelanların sonuncusu, muhteşemdi. Sırtından aşağı inen, kocaman, kıpkırmızı kadife haçı olan elbiseleri içinde pırıl pırıl parlıyordu. Ve bütün bu tören boyunca bizim kurtarıcımız Barrios, Amarilis Kulüp'te açık bir pencerenin önünde punch'unu yudumladı.Tam bir *esprit-fort*[40] Şu bizim Barrios. Bütün tören boyunca, dayınızın oraya ve sonra da *Plaza*'nın karşısındaki pencerede duran siyah göz bağına bir aforoz başlatmasını bekledim. Fakat böyle bir şey olmadı. Sonunda

(40) (Fran.) Zındık.

birlikler yürüyüşe geçti. Sonra da Barrios, yanında bir kaç subayla beraber aşağı indi ve üniformasının bütün düğmeleri çözük olarak kaldırımın kenarında dikilip durdu. Birden bire dayınız, sahip olduğu o tehditkâr havayla, –biliyorsunuz, sanki öç alıcı bir melek gibi– katedralin kapısında ortaya çıktı, parlamıyordu artık, baştan aşağı siyahlar giymişti. Şöyle bir baktı, üniformalılar grubuna doğru birkaç adım attı ve sonra generali kolundan tutup götürdü. Bir duvarın gölgesinde, bir çeyrek saat boyunca onunla yürüdü. Kolunu bir an olsun bırakmıyordu, bütün bu süre boyunca, uzun kara koluyla el kol hareketleri yaparak heyecanla konuşup durdu onunla. Gerçekten çok ilginç bir sahneydi. Subaylar, şaşkınlıktan dona kalmış görünüyorlardı. Gerçekten dikkate değer bir adam, sizin şu misyoner dayınız. Hıristiyan olmayan birine dinsel bağları zayıf olan birine duyduğundan daha fazla nefret duyuyor, bir kafiri, imanı zayıf bir hıristiyandan bin kat daha fazla yeğliyor. Kimi zaman, beni dinsiz olarak çağırmak alçakgönüllülüğünde bulunur, biliyor musunuz?»

Antonia, elleri parmaklığın üzerinde, yelpazeyi ağır ağır açıp kapatarak dinliyordu onu, Decoud da, sanki konuşmasına verdiği ilk arada, genç kız onu; bırakıp gidecekmiş gibi biraz sinirli bir biçimde konuşuyordu şimdi. Kısmen diğerlerinden ayrı bulunmaları, o özel mahremiyet duygusu, kollarının hafif teması içten içe etkiliyordu genç adamı; alaycı mırıltılarının akışına arada bir yumuşaklığın gelip gidişi bu yüzdendi.

«Sizin akrabalarınızdan birinden gelecek en küçük bir lütuf, beni çok mutlu eder Antonia. Belki de, o anlıyor beni, ne dersiniz? Fakat ben de tanıyorum, şu bizim Peder Corbélan'ı. Politik onur, adalet ve dürüstlük fikri, onun için, Kilise'nin el konulmuş mallarının iade edilmesinden ibaret. Vahşi kızılderilileri Hıristiyanlaştıran bu ateşli insanı başka hiçbir şey, o yabanıl yerlerden çekip alarak Ribieracıların davası için çalışmaya zorlayamazdı. O vahşi umudun dışında hiçbir şey. Şayet yandaşları olsaydı, hangi hükümet başta bulunursa bulunsun, ona karşı kendi adına bir *pronunciamiento* yayımlamaktan çekinmezdi. Don Carlos Gould, ne düşünür bu konuda acaba? Fakat elbette, onun o İngiliz anlaşılmazlığı yok mu, kimse bilemez onun ne düşündüğünü? Belki de, madeninden, kendi *«Imperium in Imperio»*sundan başka hiçbir şey düşünmüyor. Mrs. Gould'a gelince, onun bütün düşündüğü, okullar, hastaneler, küçük çocu-

ğu olan anneler, üç köyde yaşayan bütün yaşlı ve hasta insanlar. Eğer şimdi başınızı ona doğru şöyle bir çevirip bakacak olursanız, onun, o damalı gömlek giyen meymenetsiz doktordan –Neydi adı? Monygham– bir rapor alırken veya Don Pepe'yi sorguya çekerken ya da Peder Roman'ı dinlerken görebilirsiniz. Bunların hepsi; onun bütün devlet bakanları, buradalar bugün. Ne de olsa mantıklı bir kadın o ve belki Don Carlos da mantıklı bir erkek. Çok fazla düşünmemek; sadece o anda neyi yapmanın pratik olabileceğine bakmak o katı İngiliz mantığının bir parçasıdır. Bizim gibi değildir bu insanlar. Politik mantığımız yoktur bizim– Bunun yerine politik tutkularımız olur bazen. Bir inanç ne demektir? Gerçekçi ya da duygusal olsun, kendi kişisel çıkarımıza yönelik kesin bir görüş. Hiç kimse bir hiç uğruna vatansever olmaz. Bu kelime ne de çok işimize yarıyor. Fakat açık görüşlü bir insanımdır ve size karşı bu kelimeyi kullanmayacağım, Antonia. Vatanseverce yanılsamalarım yok benim. Sadece bir aşığın yüce hayalleri var.»

Sustu, sonra neredeyse duyulmayacak bir sesle mırıldandı: «Yine de bu, bir insanı, çok uzaklara götürebilir.»

Arkalarında, her yirmi dört saatte bir, güçlü bir sel ile Gould'ların salonuna akan politik gelgitin bir uğultu halinde yükseldiği duyulabiliyordu. İnsanlar, teker teker, ikişer ikişer veya üçer üçer geliyordu: Eyaletin yüksek rütbeli subayları, İskoç kumaşı elbiseleri ve güneş yanığı yüzleriyle demiryolu mühendisleri ve onların genç ve arzulu yüzleri arasında ağırbaşlı ve şakacı bir hoşgörüyle gülümseyen ak saçlı şefleri... Fandango aşığı Scarfe, kentin dış mahallelerinde neresi olursa olsun dans edecek bir yer bulmak için çoktan sıvışmıştı bile. Don Juste Lopez, kızlarını eve götürdükten sonra, geniş, kahverengi sakalının altına kadar düğmelenmiş buruş buruş siyah ceketi içinde, olanca ağırbaşlılığıyla salona giriş yapıyordu. Eyalet Meclisi'nin orada bulunan birkaç üyesi, savaşa ilişkin haberleri ve asi Montero'nun son bildirisini tartışmak üzere derhal Başkan'larının etrafında toplanmışlardı, o rezil ve sefil Montero, kendisi kılıcıyla barışı sağlayıncaya ve halkın iradesine başvurulacağı gün gelinceye dek Cumhuriyet'in bütün Eyalet Meclislerine, «haklı olarak öfkeye kapılmış demokrasi» adına oturumlarını askıya alma çağrısını yapıyordu. Ama gerçekte meclisleri dağıtma çağrısından başka bir şey değildi bu: Bu zırdelinin işitilmemiş bir cüretiydi.

José Avellanos'un arkasındaki milletvekilleri grubunda öfke giderek artıyordu. Don José, sesini yükselterek, iskemlesinin yüksek arkalığı üzerinden bağırıyordu onlara: «Sulaco, bugün, onun yan kanadına bir ordu göndererek verdi cevabını. Eğer bütün diğer eyaletler, biz Batılıların gösterdiği vatanseverliğin sadece yarısını gösterselerdi...»

Büyük bir alkış tufanı, partinin ruhu ve canı olan kişinin titreyen tiz sesini bastırdı. Evet! Evet! Doğru bu! İşte büyük gerçek! Sulaco her zamanki gibi yine en önde! Kibir dolu bir heyecandı bu, sürülerini, topraklarını, ailelerinin güvenliğini düşünen Campolu şu *caballero*lar arasında kabaran ve güncel olaylardan esinlenen bir coşku dalgasıydı. Her şey tehlikedeydi... Hayır! Montero'nun başarıya ulaşması imkânsızdı! Bu cani, bu utanmaz *indio*! Bir süre devam etti gürültü, odadaki geri kalan herkes, sanki bir Eyalet Meclisi oturumuna başkanlık ediyormuş gibi, tarafsız bir ciddiyet havası takınmış olan Don Juste'ye doğru bakıyordu. Decoud, gürültüye doğru döndü ve parmaklığa yaslanarak odadakilere ciğerlerinin bütün gücüyle bağırdı: *«Gran' bestia!»*

Bu beklenmedik çığlık, gürültüyü bastırıcı bir etki yaptı. Bütün gözler onaylayıcı bir beklenti ile pencereye çevrildi; fakat çoktan sırtını tekrar odaya dönmüş ve sessiz caddeye doğru eğilmişti bile.

«İşte benim gazeteciliğimin özü bu; en yüce kanıtı» dedi Antonia'ya. Bu tanımlamayı ben buldum, büyük bir sorun üzerine en son sözü söylemek. Fakat bir vatansever değilim ben. Sulaco Cargadores'inin Capataz'ından, bu liman için böylesine büyük işler yapmış olan o Cenovalıdan –ilerleyişimizin maddi gereçlerini ülkeye sokan o çalışkan adamdan daha fazla vatansever değilim. Kaptan Mitchell'in, bu adama sahip olana kadar bir gemiyi yüklemenin ne kadar süreceğini hiç bir zaman bilemediğini tekrar tekrar itiraf ettiğini sen de duymuşsundur. İlerleme için kötü bir şey bu. Onu günlük işlerini bitirdikten sonra o meşhur atı üzerinde toprak tabanlı bir dans salonunda kızların gözlerini kamaştırmaya giderken gördün. Çok şanslı bir adam! İşi kendi kişisel güçlerini kullanmak üzerine kurulu, boş zamanları ise yaltaklanmaları, pohpohlamaları kabul etmekle geçer. Ve bundan hoşlanır da. Ondan daha talihli bir insan düşünülebilir mi? Korkulacak ve hayranlık duyulacak biri...»

Antonia, «Ve sizin en yüce emelleriniz de bunlar mı, Don Martin?» diye onun sözünü kesti

Decoud, kısaca «Böyle bir insandan bahsediyordum ben.» «Dünyadaki bütün kahramanlardan korkulmuş, onlara hayranlık duyulmuştur. Daha fazla ne isteyebilir insan?»

Decoud, Antonia'nın ciddiyeti karşısında alaycı fikirlerinin her zamanki gibi düşüp parça parça oluşunu çoğu kez hissetmişti. O da, daha sıradan bir erkekle bir kadın arasında çok sık ortaya çıkan o tarif edilemez kadınsı duygusuzluktan muzdaripmiş gibi kızıyordu ona. Fakat bu öfkesini hemen yeniyordu. Şüpheciliğinin kendisi hakkında verebileceği yargı ne olursa olsun, Antonia'nın sıradan bir kadın olduğunu düşünmekten çok uzaktı. Sesinde içe işleyen bir yumuşaklıkla tek emelinin, yeryüzünde ulaşılması neredeyse imkânsız görünen çok yüce bir mutluluk olduğunu söyledi ona.

Gözle görülemez bir biçimde kızardı genç kızın yüzü; Sierra'dan gelen meltem, karların aniden erimesiyle yüzündeki sıcaklığı serinletme gücünü yitirmiş görünüyordu. Decoud'un sesi buzdan bir kalbi bile eritebilecek sıcaklığa sahip olmasına karşın fısıltıyla konuşması şimdiye dek bu işi başaramamıştı. Antonia, sanki onun kendisine fısıltıyla verdiği güven duygusunu arkasındaki ışığa, seslerin çıkardığı gürültüyle dolu odaya aktarmak istiyormuş gibi birden arkasına döndü.

Politikaya ilişkin varsayımların gelgiti, sanki büyük bir umut rüzgârıyla sınırların ötesine sürüklenmiş gibi büyük *sala*nın dört duvarı arasında yükseliyor, canlanıyordu. Don Juste'nin yelpaze biçimli sakalı, hâlâ, gürültülü ve heyecan dolu tartışmaların merkezini oluşturuyordu. Bütün seslerde özgüven dolu bir çınlama hissediliyordu. Charles Gould'un etrafındaki birkaç Avrupalı, San Tome madeninin koruyucu gücü altında Sulaco'da kendine tutunacak bir yer edinmiş maddi çıkarların temsilcileri olan bir Danimarkalı, bir çift Fransız ile gülümseyen, üzgün bakışlı, mütevazı, şişman bir Alman –saygılarına bir hayli neşe katmayı başarmışlardı. İlgisini çekmeye çalıştıkları Charles Gould, ayaklanmaların o hayli kaygan zemininde elde etmeyi başarmanın mümkün olduğu o denge ve istikrarın gözle görülür işaretiydi. Çok sayıda değişik girişimle ilgili olarak umut doluydular. İki Fransızdan küçük ve parlak, kara gözlerinin gür sakallarının yoğunluğu içinde kaybolduğu bir tanesi, küçük esmer ellerini ve zarif

bileklerini sallayıp duruyordu. Bir Avrupalı kapitalist birliği adına, eyaletin iç kesimlerini dolaşıyordu. Her daika canlı bir tonda, «Monsieur l'Administrateur» diyen sesi, karşılıklı konuşmaların devamlı uğultusu üzerinde çınlıyordu. Yaptığı keşifleri anlatıyordu. Kendinden geçmişti. Charles Gould, arada bir nezaketle bakıyordu ona.

Bütün bu zorunlu kabullerin belirli bir anında büyük *sala*nın hemen bitişiğindeki kendisine ait olan küçük bir salona sessizce çekilmek Mrs. Gould'un alışkanlığıydı. Yerinden kalkmış, Antonia'yı bekliyor ve kendisinin önünde eğilmiş, en küçük bir jestte bulunmaksızın ağır ağır bir şeyler anlatan demiryolu mühendisini (Gözleri muzip parıltılar saçtığına göre eğlenceli olmalıydı anlattıkları.) hafif sıkılmış fakat yine de nezaketle dinliyordu. Antonia, Mrs. Gould'a katılmak üzere salona yürümeden önce, kısacık bir an, başını çevirip omuzlarının üzerinden Decoud'a baktı.

Çabuk çabuk «Emellerinizin gerçekleşemez olduğunu neden düşünelim ki?» diye konuştu.

Genç adam, sıkılmış dişleri arasından, «Ben, kendiminkilere, sonuna kadar bağlı kalacağım Antonia» diye yanıtladı onu sonra biraz soğuk bir havayla yerlere kadar eğildi.

Baş mühendis, eğlenceli hikâyesini anlatmayı henüz bitirmemişti. Güney Amerika'daki demiryolu inşaatının gülünç yanları saçmalığa karşı duyduğu güçlü merakı celbediyordu, cahilce önyargılara ve aynı zamanda cahilce becerilere dair gördüklerini anlatıyordu. Şimdi Mrs. Gould, kendisine eşlik eden hanımlarla birlikte onun yanında yürürken olanca dikkatini ona veriyordu. Sonunda üçü birlikte kimsenin dikkatini çekmeksizin koridordaki camlı kapılardan geçtiler. Sadece *sala*nın gürültüsü içinde sessizce dolaşmakta olan uzun boylu bir rahip bir an durup baktı arkalarından. Decoud'un, balkondan, Casa Gould'un giriş kapısına dönerken görmüş olduğu Peder Corbélan, geldiğinden beri kimseyle konuşmamıştı. Uzun, beceriksizce dikilmiş papaz cüppesi, bedenini daha da uzun gösteriyordu; güçlü bedenini öne çıkararak yürürdü; birbirine bitişik kaşlarının kara çizgisi, kemikli yüzünün hırçın çizgileri, mavimsi, tıraşlı yanaklarındaki beyaz yara izi (Hıristiyan olmayı reddeden bir grup Kızılderiliye karşı gösterdiği misyonerce çabanın bir kanıtıydı bu.) papazlığının ötesinde, yasadışı bir şeyleri, bir haydutlar papazını getiriyordu akla.

İşaret parmağını Martin'e doğru sallamak için, arkasında birleştirdiği, kemikli, düğüm düğüm ellerini birbirinden ayırdı.

Decoud, Antonia'nın peşinden odaya girdi. Fakat çok uzağa gitmedi. Hemen kapının iç tarafında, perdeye yaslanarak, yüzünde tıpkı bir çocuk oyununa iştirak eden bir yetişkinin pek de gerçek olmayan ciddi ifadesiyle kalakalmıştı. Hiç sesini çıkarmaksızın kendisini tehdit eden parmağa bakıyordu.

En küçük bir harekette bulunmaksızın, «Plaza'da özel bir vaaz ile General Barrios'u imana döndürüşünüzü izledim, muhterem peder» diye konuştu.

«Ne sefilce bir saçmalık!» Peder Corbélan'ın gür sesi bütün odayı çınlatınca, tüm başlar, omuzları üzerinde dönüp ona baktı. «Adam bir ayyaş. *Senores,* sizin Generalinizin Tanrı'sı bir şişe!»

Sanki toplantıdaki özgüven sahibi hava bir yumrukla sersemlemiş gibi, onun o aşağılayıcı, hükmedici sesi, diğer bütün seslerin huzursuz, öylece havada asılı kalmasına yol açtı. Fakat hiç kimse, Peder Corbélan'ın sözlerini üzerine almadı.

Peder Corbélan'ın, insan sevgisinden veya hangi türden olursa olsun bir inançtan yoksun kana susamış vahşilere öğüt vermeye gittiği aynı fanatik korkusuzlukla, Kilise'nin kutsal haklarını savunmak için o vahşi topraklardan çıkıp geldiği herkesçe bilinen bir şeydi. Hıristiyanların gözlerinden uzakta, bir misyoner olarak kazandığı başarılara ilişkin efsanelerle karışık öyküler anlatılırdı. Birçok Kızılderili kabilesini, kendisi de onlarla birlikte, bir vahşi gibi yaşayarak topluca vaftiz etmişti. Peder'in, öküz derisinden bir kalkan ve hiç kuşkusuz bir de uzun mızrak taşıyarak yerlilerle birlikte yarı çıplak günlerce at koşturduğu anlatılırdı. Kimbilir, belki de doğrudur bütün bunlar. Hayvan derilerinden yapılmış giysiler içinde, Cordillera'nın karlarının başladığı yerlerin yakınlarında gezinerek hıristiyanlığa çağıracağı insanlar arardı. Peder Corbélan'ın kendisi bütün bu serüvenlerden tek bir kelimeyle olsun söz etmezdi. Fakat Sta. Martalı politikacıların, Tanrı'nın adını götürmüş olduğu kâfirlerden daha katı kalplere ve daha yozlaşmış zihinlere sahip olduğu yönündeki düşüncesini hiç saklamadan söylerdi. Kilise'nin kendi geçici refahını sağlamak için gösterdiği budalaca çaba Ribieracı davaya zarar veriyordu. Malı mülkü yağma edilmiş bir Kilise için adalet yeniden sağlanıncaya dek Batı Eyaleti piskoposluğuna atanmayı reddettiği

herkes tarafından bilinen bir şeydi. Sulaco'nun politik *Gefe*'si (Hani daha sonraları Kaptan Mitchell'in asilerin elinden kurtardığı aynı büyük adam.) safdilce bir açık sözlülükle Ekselansları'nın yüksek *paramo*ların[41] buz fırtınlarında donarak ölmesi ümidiyle yılın bu en kötü zamanında Sulaco'nun dağlarına gönderdiği imasında bulunmuştu. Her yıl kara ve soğuğa alışkın birkaç katırcının bu şekilde kaybolduğu biliniyordu. Fakat ne yapabilirlerdi ki? Ekselansları muhtemelen onun ne kadar inatçı bir papaz olduğunu anlamamışlardı henüz. Bu arada, cahil kimseler de, Ribiera'nın yaptığı reformların sadece halkın elinden toprağını almak için yapıldığını fısıldamaya başlamışlardı. Toprağın bir kısmı, demiryolunu yapan yabancılara verilecek daha büyük kısmı ise pederlere gidecekti.

Büyük Papaz'ın çabalarının sonuçları bunlardı işte. Saldırıya uğramış, onuru kırılmış bir Kilise'nin bundan pişmanlık duyan bir ülke tarafından bu işin düzeltilmesini beklemekte olduğu sabit fikrini Plaza'da birliklere verdiği kısa söylevde bile (Sadece ön sıradakiler duyabilmişti söylenenleri.) dile getirmekten kendini alamamıştı. Politik *Gefe* öfkeden çılgına dönmüştü. Fakat Don José'nin kayınbiraderini, Cabildo tıkabilecek kadar güçlü de değildi. Yumuşak başlı ve herkes tarafından sevilen biri olan baş yargıç, gün batımından sonra, yanında kimse olmaksızın, yolda yüksek veya alçak tabakadan herkesin selamını aynı ağırbaşlı nezaketle kabul edip yürüyerek Casa Gould'u ziyarete giderdi. O akşam da doğruca Charles Gould'a gitmiş, Sulaco'nun Büyük Papazı'nın Sulaco dışında herhangi bir yere, ıssız bir adaya, örneğin İsabel'lere yollamayı arzu ettiğini kulağına fısıldamıştı. «Tercihen suyu olmayan bir yere, ne dersiniz, Don Carlos?» diye yarı şaka yarı ciddi bir tonda da ilave etmişti. İkamet etmesi için kendisine teklif edilen Piskoposluk sarayını geri çeviren bunun yerine eski püskü hamağını el konmuş Dominiken Manastırı'nın tozları ve örümcekleri asmayı yeğlemiş olan bu kontrol edilemeyen papaz, Haydut Hernandez için hiçbir şarta bağlı olmayan bir af sağlamayı kafasına koymuştu. Ama bu bile yeterli değildi; görünüşe göre yıllardır ülkenin en yüzsüz canisi olarak tanınan suçluyla iletişim içine girmişti. Sulaco polisi, olup bitenleri biliyordu elbette. Peder Corbélan, böylesi bir haberleş-

(41) (İsp.) Bozkır.

me işini yapabilecek tek adam olan o korkusuz İtalyan, Capataz de Cargadores'i elde etmiş ve onunla suçluya bir mesaj göndermişti. Roma'da çalışmıştı Peder Corbélan ve dolayısıyla İngilizce konuşabiliyordu. Capataz'ın, geceleri, eski Dominiken Manastırı'nı ziyaret ettiği bilinirdi. Büyük Papaz'a hizmet eden yaşlı bir kadın, Hernandez adının telaffuz edildiğini işitmişti ve daha bir önceki Cumartesi öğleden sonra, Capataz'ın atıyla şehir dışına çıktığı görülmüştü. İki gün boyunca da geri dönmemişti. Polis, kargaşa çıkarmaya pek teşne, kavgacı bir grup olan Cargadore'lerden korkuyor olmasaydı, İtalyan'ı içeri tıkabilirdi. Bugünlerde, hiç de kolay bir şey değildi Sulaco'yu idare etmek. Demiryolu işçilerinin ceplerindeki paranın cazibesine kapılan bir takım kötü kimseler, kente akın etmişti. Halk, Peder Corbélan'ın söylevleri yüzünden huzursuz olmuştu. Başyargıç da Charles Gould'a eyalette şu anda asker bulunmadığına göre, patlak verecek herhangi bir yasadışı olayda, yetkililerin, tabiri caizse, elleri kollarının bağlı kalacağını açıklamıştı.

Daha sonra, asık bir suratla ondan uzaklaşıp bir koltuğa oturmuş, uzun, ince purosunu içerken arada bir yana eğilerek kendisinin yakınındaki Don José ile birkaç kelime konuşmuştu. Papaz'ın içeri girişini görmezden gelmiş ve her ne zaman arkasında Peder Corbélan'ın sesi yükselse, sinirli sinirli omuzlarını silkmişti.

Peder Corbélan, bir süre hareketsiz kalmıştı ve bu duruşunda, kendisinin bütün kişiliğini ortaya koyan kötücül bir şeyler bulunuyordu. Sarsılmaz inançlarının o kızıl renkli koru, bu kara çehreye kendine has bir görünüm veriyordu. Fakat gözlerini Decoud'a diken Peder, uzun siyah kolunu yavaşça kaldırıp etkileyici bir biçimde ve kalın ve yatışmış bir sesle,

«Size gelince, siz tam bir dinsizsiniz» deyince yüzündeki sertlik yumuşadı.

İşaret parmağını, genç adamın göğsüne doğru tutarak ona bir adım yaklaştı. Hayli sakin olan Decoud, başının gerisinde, perdenin arkasındaki duvarı hissediyordu. Sonra çenesini iyice yukarı kaldırarak gülümsedi.

Bu tür sözlere fazlasıyla alışkın bir insanın o hafifçe bezgin soğukkanlılığıyla, «Öyle olsun» dedi. «Fakat belki de bu, benim dinimin Tanrı'sını henüz keşfetmemiş olmanızdan ileri geliyordur. Bizim Barrios'umuzunkini bulmak daha kolay olmuştu.»

Papaz, bozulduğunu göstermek istemedi. «Ne taşa ne de sopaya inanmazsınız siz.»

Decoud, hiçbir heyecana kapılmaksızın, «Ne de şişeye,» diye ilave etti. «Muhterem Peder'in sırdaşlarından biri de öyle. Capataz de Cargadores'i kastediyorum. O da hiç içki içmez. Sizin benim karakterimi okuyuşunuz, keskin zekanızı şereflendirir. Fakat neden beni bir dinsiz olarak tanımlıyorsunuz?»

Papaz, «Doğru» diye yanıt verdi. «Siz, on kat daha kötüsünüz. Bir mucize sizi dine döndüremez.»

Decoud, sakince, «Mucizelere kesinlikle inanmam» dedi. Peder Corbélan, geniş, yüksek omuzlarını şüpheyle silkti.

Dikkatli bir çözümlemenin ağırlığını tartıyormuş gibi ağır ağır, «Bir tür Fransız, Tanrısız bir materyalist» diye konuştu. «Ne kendi ülkesinin ne de bir başkasının evladı» diye düşünceli bir şekilde devam etti.

Decoud, başı duvara dayalı, gözlerini tavana dikmiş olarak, fısıltıyla, «Aslında bir insan bile değil neredeyse» yorumunu yaptı.

Peder Corbélan, kalın fakat yatışmış bir sesle, «Bu imansız çağın kurbanı» diye devam etti.

Decoud, duruşunu değiştirerek ve bu kez daha canlı bir sesle, «Fakat bir gazeteci olarak yine de yararlı biri» dedi. «Acaba ekselansları Porvenir'in son sayısını okumayı ihmal mi ettiler? Sizi temin ederim, o da tıpkı diğerleri gibi. Genel politikada Montero'yu bir gran' bestia olarak adlandırmayı, kardeşi olan *guerillero*yu ise dalkavukluk ile casusluğun bir karışımı olarak damgalamayı sürdürüyor. Bundan daha etkili ne olabilir? İçişlerinde ise Eyalet Hükümeti'nin, Kilise'nin veya en azından Büyük Papaz'ın koruması altında olduğu açıkça belli olan Haydut Hernandez'in çetesini topluca ulusal orduya asker olarak kaydetmesinde ısrar ediyor. Başka hiçbir şey, bundan daha etkili olamaz.»

Papaz, başını salladı ve büyük çelikli tokalı, küt burunlu ayakkabılarının topukları üzerinde döndü. Ellerini arkasında kavuşturarak ve ayaklarını sağlam basarak tekrar odada ileri geri yürümeye koyuldu. Geriye döndüğü zamanlar, cübbesinin etekleri, hareketlerindeki sertlik dolayısıyla hafifçe şişiyordu.

Büyük *sala* yavaş yavaş boşalıyordu. *Gefe Politico* gitmek üzere kalktığında, hâlâ salonda olan bazıları, bir saygı göstergesi olarak

hemen ayağa kalktılar ve Don José Avellanos da sandalyesinde sallanmayı bıraktı. Fakat iyi huylu Baş Yetkili hoşnutsuzluğunu ifade eden bir jest yaptı ve Charles Gould'a el sallayarak sessizce çıkıp gitti.

Nispeten sakin olan odada, cılız, kıllı Fransız'ın, «*Monsieur l'Administrateur*» diye bağırışı, doğaüstü bir tizlik kazanıyordu sanki. Kapitalist birliğinin öncüsü hâlâ heyecanlıydı. «On milyon dolar» değerinde bakır, hemen önünüzde duruyor, *Monsieur l'Administrateur.*On milyon dolar önünüzde. Ve bir de demiryolu geliyor- bir demiryolu! Raporuma asla inanmayacaklar. *C'est trop beau*[42] Charles Gould'un soğukkanlı suskunluğu karşısında ve bilgiç bilgiç baş sallayan insanların ortasında, çığlık çığlığa neşe içinde kendinden geçti.

Sadece yürürken her dönüşünde cübbesinin eteği dalgalanarak odayı adımlamaya devam ediyordu. Decoud, alaycı bir ifadeyle ona, «İşte bu baylar da kendi tanrılarından bahsediyorlar» diye mırıldandı.

Peder Corbélan durdu, bir an için dimdik Sulaco'lu gazeteciye baktı; sonra hafifçe omuzlarını silkerek dik kafalı bir gezginin ağır adımlarıyla yürüyüşüne bıraktığı yerden devam etti.

Avrupalılar da, Charles Gould'un etrafındaki gruptan yavaş yavaş ayrılıyorlardı artık. Sonunda konukları çekilince Büyük Gümüş Madeni'nin yöneticisi tepeden tırnağa, ince ve upuzun boyuyla, kahverengi çizmelerinin altında çiçeklerden ve arabesklerden bir kumsala benzeyen büyük kare biçimli halının ortasında karaya vurmuş gibi kalakaldı. Peder Corbélan, Don Jose Avellanos'un sallanan sandalyesine yaklaştı.

Bir insanın tamamıyla gereksiz bir törenin sonunda hissedebileceği bir can sıkıntısından kurtulmak amacıyla ve sevecen bir acelecilikle, «Gel kardeşim,» diye konuştu. «*A la casa! A la casa!* Bunların hepsi laf. Gidip Tanrı'yı düşünelim ve onun bize yol göstermesi için dua edelim.»

Kara gözlerini yukarı kaldırdı. Partinin ruhu ve canı olan cılız diplomatın yanında, bakışlarındaki fanatik parıltıyla dev gibi görünüyordu. Fakat partinin sesi veya daha doğrusu sözcüsü, Antonia'nın

(42) (Fran.) Bu çok güzel.

gözleri uğruna gazeteciliğe soyunmuş olan Parisli «oğul Decoud» bunun böyle olmadığını, bu adamın, kadınların korktuğu, halktan kişilerinse nefret ettiği, sabit fikirli, gayretkeş bir papazdan başka bir şey olmadığını çok iyi biliyordu. Yaşamında bir sanat meraklısı olan Decoud, kendini dürüst ve neredeyse kutsal bir inancın bir insanı sürükleyebileceği dik kafalılığın görülmeye değer aşırılığını seyretmekten sanatsal bir zevk aldığını hayal ediyordu. Sıklıkla kendi kendine «Bu bir çılgınlık gibi. Öyle de olması gerekir– Çünkü kendi kendini mahvediyor» derdi. Ona öyle geliyordu ki, her türden inanç, etki sahibi olmaya başlar başlamaz tanrıların yok etmeyi arzu ettiklerinin üzerine gönderdikleri bir tür akıl hastalığı biçimini alıyordu. Fakat kendi seçimi olan sanatta bir bilirkişinin duyduğu zevki alıyordu bu örneğin acı tadından. Bu iki insan, her biri, karşılıklı olarak aşırı bir kuşkuculuk kadar güçlü bir inancın da bir insanı, politik eylemin yan yollarında hayli uzağa götürebileceğini hissetmiş gibi birbirleriyle gayet iyi geçinmekteydiler.

Don José, büyük, kıllı elin dokunuşuna itaat etti. Decoud, enişte ve kayınbiraderin dışarı çıkışını izledi. Şimdi tütün dumanıyla mavimtırak bir sise bürünmüş olan geniş, boş *sala*da sadece bir ziyaretçi, mahmur bakışlı, sarkık bıyıklı, yuvarlak yanaklı, karanın kıyısındaki sıradağları yanında birkaç yerli ile aşarak Sulaco'ya gelmiş olan Esmeraldalı bir deri tüccarı kalmıştı. En çok da deri ihracatı işinde gereksinim duyduğu yardımla ilgili olarak San Tome'nin *Senor Administrator*'u ile konuşmak amacını taşıyarak giriştiği bu yolculukla meşguldü kafası. Şimdi ülkede işler yatışmakta olduğuna göre işini büyük ölçüde genişletmeyi ümit ediyordu. İşlerin yatışmakta olduğunu, bir tür yaltaklanmacı jargonla, hızlı hızlı konuştuğu İspanyol dilinin titreşimliliğini tuhaf, endişeli ve ağlamaklı bir sesle bozarak birçok defa tekrar etti. Hiçbir özelliği olmayan bir insan, şimdi bu ülkede kendi küçük çaplı işini devam ettirebilir hatta onu biraz –emin bir biçimde genişletmeyi bile düşünebilirdi. Yoksa öyle değil miydi? Bunu söylerken Charles Gould'dan, onaylayıcı bir söz, bir mırıldanma hatta belki basit bir baş sallayış dileniyor gibiydi.

Ama bunların hiçbirini elde edemedi. Endişesi artıyor; sessizlik anlarında gözlerini orada burada gezdiriyordu. Sonunda, isteksizce bundan vazgeçti, sözü yolculuğunda başından geçen tehlikeli şeylere getirdi. Korkusuz Hernandez'in, her zaman dolaştığı yer-

lerden vazgeçip Sulaco'nun Campo'sunu aşarak kıyıdaki sıradağların kuytuluklarında gizlendiği biliniyordu. Daha dün, Sulaco'dan sadece birkaç saat uzaklıkta bulunan bir yerde, bu deri tüccarı ile adamları yol üzerinde şüphe çekecek bir biçimde, atlarının başları aynı yöne bakacak şekilde bir araya toplanmış üç adam görmüşlerdi. Bunlardan ikisi derhal atını sürerek sol taraftaki bir *quebrada*nın[43] gölgeleri arasında gözden kaybolmuş. Esmeraldalı adam, «Hepimiz durduk» diye devam etti. «Ve ben küçük bir çalılığın arkasına saklanmaya çalıştım. Fakat *mozo*larımdan hiçbiri, ne olup bittiğini anlamak için bir girişimde bulunmadı zaten; üçüncü atlı da bizim yanına gitmemizi bekliyor gibiydi. Hiçbir faydası yoktu bunun. Bizi görmüşlerdi. Bu yüzden, korkudan titreyerek ağır ağır atımızı sürmeye devam ettik. Adam, –şapkasını gözlerinin üstüne kadar indirmiş kır atlı biri– tek bir selamlama sözcüğü etmeksizin, bizim geçmemize izin verdi; fakat biraz sonra dörtnala arkamızdan gelmekte olduğunu işittik. Karşı karşıya geldik; fakat bu onun gözünü korkutmuş gibi görünmüyordu. Hızla atını sürdü ve çizmesinin ucuyla ayağıma dokunarak, insanın kanını donduran bir kahkaha ile benden bir puro istedi. Silahsızmış gibi duruyordu; fakat kibrit almak için elini arkasına attığında beline bağlı kocaman bir tabanca gördüm. Korkudan titredim. Çok korkunç bıyıkları vardı. Don Carlos ve bize ilerleyebileceğimizi söylemediği için biz de kıpırdamaya cesaret edemedik. Sonunda benim puromun dumanını burun deliklerinden havaya savurarak, «Senor, atımla peşinizden gelirsem sizin için daha iyi olur belki. Sulaco'dan fazla uzakta değilsiniz. Tanrı sizinle olsun.» Siz olsanız ne yapardınız? Biz devam ettik. Ona direnmenin bir anlamı yoktu. Hernandez'in kendisi bile olabilirdi bu adam; fakat Sulaco'ya pek çok defa gelmiş olan, adamlarımdan biri, Vapur Şirketi'nin *Cargadore*'lerinin *Capataz*'ı olan bu adamı çok iyi tanıdığına dair bana güvence verdi. Yine o akşam, daha sonra, aynı adamı, Plaza'nın köşesinde, bir kızla, eliyle kır atının yelesini okşayan bir *morenita* ile konuşurken gördük.»

Charles Gould, «Sizi temin ederim, Senor Hirsch,» diye mırıldandı.» Çok da büyük tehlike altında değilmişsiniz.»

«Olabilir, Senor ama hâlâ titriyorum. Çok vahşi bir adam— Yani

(43) (İsp.) Boğaz, geçit.

görünüşü bakımından. Hem ne anlama geliyor bu? Vapur Şirketi için çalışan bir adam *salteadore*lerle[44] konuşuyor— Kesinlikle Senor, diğer atlılar *salteadore* idi. Üstelik ıssız bir yerde, kendisi de tıpkı bir soyguncu gibi davranıyor. Bir puro hiçbir şey değil fakat ya benden cüzdanımı isteseydi orada, onu kim durdurabilirdi?»

Charles Gould, bakışlarını neredeyse çocukça bir yalvarışla kendisine çevirmiş olan yuvarlak yüzlü, kanca burunlu adamdan başka tarafa döndürüp boş boş çevrede gezdirerek, «Hayır, hayır, Senor Hirsch,» diye mırıldandı. «Eğer karşılaştığınız kişi, Capataz de Cargadores ise –buna hiç şüphe yok, değil mi?- tamamıyla güven içindeydiniz, demektir.»

«Teşekkür ederim. Çok iyisiniz. Son derece vahşi görünüşlü bir adam, Don Carlos. Çok teklifsiz bir edayla puro istedi benden. Peki ya bir purom olmasaydı, o zaman ne olacaktı? Düşündükçe hâlâ titriyorum. Issız bir yerde, soyguncularla ne işi vardı, neden onlarla konuşuyordu?»

Fakat şimdi zihninin başka şeylerle meşgul olduğu açıkça belli olan Charles Gould'dan ne bir ses ne de bir işaret geldi. Gould İmtiyazı'nın bedenleşmiş hali tüm perdelerini çekmişti, içine girilemezdi artık. Dilsiz olmak, ölümcül bir derttir fakat Sulaco'nun kralı, kendisine sessiz bir gücün bütün gizemli ağırlığını vermeye yetecek kadar sözcüğe sahipti. Konuşma gücüyle desteklenen sessizliklerinde, onaylama, şüphe, ret hatta basit yorum anlamında söylenmiş sözcüklerdeki kadar derin anlam farklılıkları vardı. Bazıları, düpedüz, «Tekrar düşünün,» demekti, bazıları ise apaçık bir biçimde, «Devam edin» anlamına geliyordu, yarım saatlik sabırlı bir dinleyişin sonunda, onaylayıcı bir baş sallayış eşliğinde ve alçak sesle söylenen, «Anlıyorum» sözü ise sözlü bir anlaşma ile eşdeğerdi ve insanlar buna, tam anlamıyla güvenmeyi öğrenmişlerdi; zira bu sözün arkasında, maddi çıkarların başı ve zirvesi olan San Tome madeni vardı ve o kadar güçlüydü ki, bir baştan öbür başa Batı Eyaleti'nde, hiç kimsenin lütfuna –yani istense üst üste on defa satın alınabilecek bir lütfa– bağımlı değildi. Fakat deri ihracatı konusunda kaygıları olan kanca burunlu, Esmeraldalı küçük adama göre, Charles Gould'un bu sessizliği bir başarısızlığa işaretti.

(44) (İsp.) Haydut.

Açıkça belliydi ki, orta halli bir adamın, işini genişletmesi için uygun zaman değildi bu zaman. Üzerinde yaşayanlarla, hem Ribiera hem de Montero yandaşlarıyla birlikte bütün ülkeye içinden lanetler yağdırdı hızlı hızlı; rüzgârda dalgalanan otların üzerinde, yapraktan gerçek adalarmış gibi hareketsiz duran ağır tomruk yığınları ufkun kusursuz eğrisi içinde denizde yol alan gemilermiş gibi yükselen tek başına palmiye ağaçlarıyla Campo'nun o düşsel genişliği üzerinde çürüyüp giden sayısız öküz derisini düşününce gözlerine açığa vuramadığı bir öfkeden dolayı yaşlar dolmaya başladı. Kimseye bir faydası olmaksızın çürüyen deriler vardı orada –politik ayaklanmaların acil gereksinimlerini karşılamak üzere çağrılan adamlar öylece bırakıp gittiği için çürüyen deriler. Charles Gould'un kişiliğinde San Tome madeninin gücü ve görkeminden saygıyla fakat biraz bozulmuş olarak ayrılırken Senor Hirsch'ün pratik, tüccar ruhu bütün bu budalalıklara isyan ediyordu. Fena halde sızlayan yüreğinden kopup gelen ve incinmişliğini belli eden bir mırıldanmaya engel olamadı.

«Büyük, çok büyük bir budalalık, Don Carlos, bunların hepsi. Hamburg'da deri fiyatları sürekli artıyor. Elbette Ribieracı Hükümet, sağlam bir biçimde kurulunca bunların hepsini ortadan kaldıracaktır. Bu arada–»

İçini çekti.

Charles Gould, anlaşılmaz bir biçimde, «Evet, bu arada,» diye tekrar etti.

Öteki omuzlarını silkti. Fakat gitmeye hazır değildi henüz. Eğer izin verilecek olursa hakkında konuşmayı çok arzu ettiği önemsiz bir mesele daha vardı. Anlaşıldığı kadarıyla, Hamburg'da, dinamit işiyle ilgilenmeyi şiddetle arzu eden bazı iyi dostlar (Firmanın adını mırıldandı.) edinmişti. San Tome madeniyle, dinamit üzerine yapılacak bir sözleşme ve belki daha sonra başka madenlerle de Esmeraldalı küçük adam, açıklamasını genişletmeye pek istekliydi; fakat Charles Gould, onun sözünü kesti. Senor Administrator'un sabrı sonunda taşmış gibiydi.

«Senor Hirsch,» diye konuştu. «Yukarıda, dağı paramparça edip vadiye indirmeye yetecek kadar dinamit depoladım ben,» sesini biraz alçalttı, «Eğer istersem, Sulaco'nun yarısını havaya uçurmaya yetecek kadar.»

Charles Gould, aceleyle, «Elbette. Elbette» diye mırıldanan deri tüccarının yusyuvarlak olmuş, korkmuş gözlerine gülümsedi. Şimdi adam, gitmeye hazırdı artık. Bu kadar tedarikli ve bu kadar da cesaret kırıcı bir *Senor Administrator* ile patlayıcı işi yapmak imkânsızdı. Bir hiç uğruna, eyer üzerinde büyük acılar çekmiş ve kendini Haydut Hernandez'in mezalimine maruz bırakmıştı. Ne deriler ne de dinamit— Girişimci yahudinin omuzları bile duyduğu üzüntüyü anlatmak için yeterliydi. Kapıda, başmühendisin önünde, yerlere kadar eğildi. Fakat merdivenlerin dibinde, avluda, güdük ve tombul elleri, şaşkın ve düşünceli bir biçimde dudakları üzerinde, bir an durdu.

«Bu kadar dinamiti ne için saklıyor ki?» diye mırıldandı. «Ve neden benimle böyle konuşuyor?»

Başmühendis, politik gelgitin son önemsiz damlasına kadar çekildiği boş *sala*nın kapısından içeri bakarken, terk edilmiş mobilyaların kalabalığı arasında, uzun bir işaret direği gibi hareketsiz duran ev sahibine teklifsiz bir biçimde başını salladı.

«İyi geceler, ben gidiyorum. Bisikletim aşağıda. Demiryolu, eğer bir gün dinamit sıkıntısı çekecek olursak, bunun için nereye gideceğini biliyor artık. Bir süredir kesip biçme işleriyle uğraşıyoruz. Kısa süre sonra yolumuzu patlatarak açmaya başlayacağız.»

Charles Gould, kusursuz bir ağırbaşlılıkla, «Bana gelmeyin,» dedi. «Kimseye verecek bir gram dinamitim yok benim. Bir gram bile. Kendi kardeşime bile– Bir kardeşim olsaydı ve o da dünyanın en parlak geleceğe sahip demiryolunun başmühendisi olsaydı bile.»

Başmühendis ölçülü bir tonda, «Ne demek bu?» diye sordu. «Kabalık mı?»

Charles Gould, duyarsızca, «Hayır,» diye konuştu. «Politika.»

Başmühendis kapının eşiğinden içeri bakarak, «Sanırım, radikal olanından,» diye fikrini belirtti.

Charles Gould, odanın ortasında durarak, «Adı bu muydu?» diye sordu.

Mühendis, neşeli bir havayla açıkladı, «Yani köklere giden demek istiyorum, biliyorsunuz.»

Charles Gould, ağır ağır, «Ha, evet,» dedi. «Gould İmtiyazı, bu ülkede, bu eyalette, dağların arasındaki bu vadide, öylesine derinlere kök salmış ki sadece bir dinamit, onu, oradan koparabilir. Bu benim seçimim. Oynayacağım son kart.»

Başmühendis, hafifçe ıslık çaldı, bir çekingenlik havasıyla, «Güzel bir oyun,» diye konuştu. «Hem elinizde tuttuğunuz bu olağanüstü kozdan Holroyd'a da söz ettiniz mi?»

«Ancak oynandığı zaman bir karttır bu; oyunun sonunda yere atıldığı zaman, «O zamana kadar onu, bir... bir şey, olarak adlandırabilirsiniz.»

Demiryolcu, «Bir silah,» önerisinde bulundu.

Charles Gould, kibarca, «Hayır, daha çok bir kanıt,» diye düzeltti. «Mr. Holroyd'a da bu şekilde anlattım.»

Mühendis, gizleyemediği bir ilgiyle, «Peki o ne dedi?» diye sordu.

«O –Charles Gould, kısa bir süre sonra durduktan sonra, konuştu. «Ona sımsıkı sarılmalı ve Tanrı'ya güvenmeliyiz» gibi bir şeyler söyledi. «Hayli korkmuş olduğunu tahmin ediyorum. Fakat sonra–» San Tome madeninin Administrator'u devam etti, «Fakat sonra, o çok uzaklarda biliyorsunuz ve bu ülkede dedikleri gibi, Tanrı da çok yukarıda.»

Mühendisin cevabı beğendiğini ifade eden kahkahası, merdivenlerden aşağı inerken solup gitti, kucağında çocukla Madonna, duvardaki fazla derin olmayan oyuğundan onun gülerken sarsılan geniş sırtını seyrediyor gibiydi.

6

Casa Gould'da, derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Yürüyerek koridoru geçen, evin efendisi kendi odasının kapısını açtı ve karısını, büyük bir koltukta –kendisinin sigara içerken kullandığı koltukta– düşünceli bir ifadeyle, kendi küçük ayakkabılarına bakarken buldu. O içeri girdikten sonra da, karısı gözlerini yerden kaldırmadı.

Charles Gould, «Yorgun musun?» diye sordu.

Mrs. Gould, «Biraz,» diye yanıt verdi. Gözlerini yerden hâlâ kaldırmaksızın, duygulu bir sesle, «bütün bunlarda, korkunç bir gerçek dışılık duygusu var» diye ilave etti.

Charles Gould, üzerinde bir sürü kağıdın, bir av kırbacı ile bir çift mahmuzun durduğu uzun masanın önünde, karısına bakarak ayakta duruyordu: «Bu öğleden sonra, deniz kıyısında, sıcak ve toz müthiş olmuş olsa gerek» diye sevgiyle mırıldandı. «Hele suyun yüzeyindeki parıltı, mutlaka korkunçtu.»

Mrs. Gould, «İnsan gözlerini parıltıya kapatabilir» yanıtını verdi.

«Fakat benim sevgili Charley'im, gözlerimi içinde bulunduğumuz duruma kapatmak imkansız benim için, bu korkunç...»

Gözlerini kaldırdı ve her türlü sevgi ya da başka duygu izlerinin kaybolmuş olduğu yüzüne baktı. Neredeyse ağlar gibi,

«Neden bana bir şey söylemiyorsun?»

Charles Gould, yavaşça, «en başından beri, beni mükemmelen anlayacağını düşündüm hep» diye konuştu. «Söylenmesi gereken her şeyi uzun bir zaman önce söylediğimizi sanıyordum. Şimdi söyleyecek bir şey yok. Yapılması gereken işler vardı. Onları yaptık; yapmaya da devam ediyoruz. Şimdi geriye dönmenin yolu yok. Hatta en baştan beri geriye dönüşün mümkün olduğunu düşünmüyordum. Dahası, bunduğumuz yerde, hiç kıpırdamadan durmamız daha imkânsız.»

Karısı, içinden titreyerek fakat yine de neşeli bir tonla, «Keşke, senin ne kadar uzağa gitmek istediğini bilebilse insan» dedi.

Mrs. Gould'un içindeki titremeyi bastırmak için tekrar çaba göstermesine yol açan, duygusuz bir sesle verilen yanıt, «Herhangi bir mesafeye, herhangi bir uzaklığa elbette» oldu.

Genç kadın, kibarca gülümseyerek kalktı; küçük gövdesi, elbisesinin uzun kuyruğu ve gür saçlarının ağırlığı altında daha da ufalmış gibi görünüyordu.

Kandırıcı bir edayla, «Ama başarmak için daima» dedi.

Charles Gould, dikkatli gözlerinin çelik gibi mavi bakışlarıyla ona bakarak, hiç tereddüt etmeksizin yanıtladı–

«Ah, başka seçenek yok.»

Sesinin tonunda yoğun bir güven duygusu hissediliyordu. Sözlere gelince, bilincinin söylemesine izin verdiği ancak bu kadarıydı.

Mrs. Gould'un gülümsemesi, uzun süre, bir gölge halinde dudaklarının kenarında asılı kaldı. Mırıldandı,

«Seni yalnız bırakacağım; başımda hafif bir ağrı var. Sıcaktan, tozdan gerçekten de– Sanırım sabah olmadan madene geri döneceksin.»

Charles Gould, «Geceyarısı» dedi. «Gümüşü yarın aşağı indiriyoruz. Sonra da üç uzun gün boyunca, seninle kentte kalacağım.»

«Ah, konvoyu karşılamaya gidiyorsun, demek. O zaman saat beşte sizin geçişinizi görmek için balkonda olacağım... O zamana kadar, hoşça kal.»

Charles Gould, hızlı hızlı masanın etrafından dolaştı, karısının ellerini ellerinin içine aldı, eğildi her ikisini de dudaklarına götürdü. Tekrar doğrulmadan önce, karısı bir elini kurtararak sanki o küçük bir çocukmuş gibi eliyle onun yanağını okşadı.

Odanın uzak bir köşesine gerilmiş olan hamağa bir göz atarak, «Birkaç saat dinlenmeye çalış.» diye mırıldandı. O yürüdükçe, elbisenin uzun kuyruğu onu takip ederek kırmızı mozaikler üzerinde hafifçe hışırdıyordu. Kapıya gelince, dönüp arkasına baktı.

İki büyük lambanın cilasız cam karpuzları, odanın beyaz duvarlarını yumuşak ve bol bir ışıkla yıkıyordu; camdan silah dolabı, kare şeklindeki kadife altlığının üzerinde Henry Gould'un süvari kılıcının pirinç kabzası ve San Tome Boğazı'nın suluboya çalışması görülüyordu. Mrs. Gould, tahtadan siyah çerçeve içindeki bu sonuncuya bakarak içini çekti—

«Ah, keşke, onu kendi haline bırakmış olsaydık.»

Charles Gould, canı sıkkın bir biçimde, «Hayır,» dedi. «Onu kendi haline bırakmamız imkânsızdı.»

Mrs. Gould, yavaşça «Belki de imkânsızdı» diye itiraf etti. Dudakları hafifçe titriyordu fakat tatlı bir gösterişle, «O cennette pek çok yılanı rahatsız ettik, öyle değil mi, Charley?» diye konuştu.

Charles Gould, «Evet hatırlıyorum» diye konuştu. «Geçidi yılanların Cenneti olarak adlandıran Don Pepe idi. Onlardan pek çoğunu rahatsız ettiğimize şüphe yok. Fakat unutma ki hayatım, orası, senin o resmi yaptığın yer değil artık.» Ellerini büyük çıplak duvarda tek başına asılı duran küçük suluboyaya doğru salladı. «Yılanların Cenneti değil artık. Biz oraya insanlığı götürdük ve şimdi onlara arkamızı dönüp bir başka yerde yeni bir yaşama başlayamayız.»

Sabit ve kararlı bakışlarla karısının karşısında dikiliyordu. Mrs. Gould ise kapıyı arkasından yavaşça kapatıp dışarı çıkmadan önce korkusuzluk taslayan cesur bir bakışla karşılık verdi ona.

Bembeyaz parlak odanın aksine donuk bir ışıkla aydınlatılmış koridorda, açık tarafın parmaklıkları boyunca sıralanmış bitkilerin sapları ve yapraklarından gelen orman içindeki bir yolun dinlendirici gizemliliği vardı. Kabul salonlarının açık kapılarından yol yol düşen ışıkta beyaz, kırmızı ve soluk leylaklar, bir gün ışığı selindeki çiçeklerin parıltısıyla canlı canlı parlamaktaydılar. Mrs. Gould'da ise ormandaki açık alanların loşluğunu kare kare kesen parlak güneşli

gölgelerde görülen bir figürün canlılığı vardı. Alnına bastırdığı ellerindeki yüzüklerin taşları *sala*nın kapısının üzerindeki lambanın ışığında pırıl pırıldı.

Ürkmüş bir sesle, «Kim var orada?» diye bağırdı. «Sen misin Basilio?» İçeri baktı ve bir şeyini bir kaybetmiş bir insanın havasıyla sandalyeler ve koltuklar arasında gezinen Martin Decoud'u gördü.

Decoud, tuhaf bir şaşkınlıkla, «Antonia burada yelpazesini unutmuş» dedi. «Ona bakmaya geldim.»

«Fakat daha bu sözleri söylerken bile aramaktan açıkça vazgeçmiş ve kendisine kuşku dolu bir şaşkınlıkla bakan Mrs. Gould'a doğru yürümüştü.

Alçak sesle, «Senora,» diye söze başladı.

Mrs. Gould, «Ne oldu, Don Martin?» diye sordu. Sonra hafif bir gülüşle ekledi. Sanki sorusundaki aceleciliği açıklamak istermiş gibi, «Bugün çok sinirliyim» diye ekledi.

Artık huzursuzluğunu gizleyemeyen Decoud, «Yakın bir tehlike yok» diye konuştu. «Rica ederim, rahatsız olmayın. Hayır, gerçekten rahatsız olmanıza hiç gerek yok» dedi.

Mrs. Gould, samimi gözleri fal taşı gibi açılmış, dudakları gülümsemeye hazır bir durumda, mücevherli küçük eliyle dayandığı kapının girişinde ayakta durmaya çalışıyordu.

«Böyle hiç beklenmedik bir biçimde ortaya çıkmakla ne kadar endişe verici olduğunuzu bilmiyorsunuz, belki de.»

«Ben! Endişe verici!» diye karşı çıktı, şaşkınlığı ve üzüntüsünün içten olduğu belliydi. «Sizi temin ederim, ben kendim kesinlikle korkmuş değilim. Bir yelpaze kayıp; olsun, tekrar bulunacaktır. Fakat burada olduğunu sanmıyorum. Benim aradığım şey bir yelpaze. Anlayamıyorum ki Antonia, onu, nasıl... Neyse! Buldun mu onu amigo?»

Mrs. Gould'un arkasından, Casa'nın baş hizmetçisi, Basilio'nun yumuşak sesi, «Hayır, senor,» dedi. «Senorita'nın onu bu evde bıraktığını hiç sanmıyorum.»

«Git de avluya bir daha bak. Hemen git, dostum; merdivenlere, kapının altına bak, her taşı kontrol et; ben tekrar aşağı inene dek onu aramaya devam et... Bu herif –Şimdi Mrs. Gould ile İngilizce konuşuyordu– «insanın peşi sıra sinsi sinsi dolaşıyor hep. Tekrar

ortaya çıkışıma, ani geri dönüşüme bir gerekçe bulmak için onu yelpazeyi aramaya gönderdim.»

Durdu ve bunun üzerine Mrs. Gould, dostça, «Burada her zaman hoş karşılanırsınız» dedi. O da bir saniye durdu. «Fakat ben, tekrar gelişinizin nedenini öğrenmeyi bekliyorum.»

Decoud, birden son derece aldırmaz bir tutuma büründü.

«Gözetlenmeye hiç tahammül edemem. Ah, neden mi? Bir nedeni var, evet; Antonia'nın en sevdiği yelpazesinden başka bir şey daha kayboldu. Don José ve Antonia'yı evlerinde ziyaret ettikten sonra, yürüyerek kendi evime dönüyordum, o sırada atıyla caddeden aşağı gitmekte olan Capataz de Cargadores bana dedi ki...»

Mrs. Gould, «Violalara bir şey mi oldu?» diye sordu.

«Violalar mı? Mühendislerin kaldığı oteli işleten yaşlı Garibaldino'yu mu kastediyorsunuz? Hayır, orada hiç bir şey olmadı; Capataz onlardan bahsetmedi bana; sadece dedi ki, Telgraf Şirketi'nin telgrafçısı, Plaza'da şapkasız olarak dolaşıyor ve beni arıyormuş. İçerilerden haber var demektir bu, Mrs. Gould. Daha doğrusu haber söylentileri...»

Mrs. Gould, alçak sesle, «İyi haberler mi?» diye sordu.

«Bir değeri yok sanırım. Fakat ille de bir şekilde tanımlamam gerekirse, kötü diyebilirim. Sta. Marta yakınlarında iki günlük bir muharebe yapıldığı ve Ribieracıların mağlup olduğu yolunda. Birkaç gün önce olmuş olmalı bunlar, belki de bir hafta. Dedikodu, Cayta'ya yeni ulaşmış ve oradaki telgraf istasyonunun sorumlusu da haberi buradaki meslektaşına iletmiş. Barrios'u Sulaco'da tutsaydık, daha iyi bir iş yapmış olurduk, herhalde.»

Mrs. Gould, «Şimdi ne yapmak gerek?» diye mırıldandı.

«Hiçbir şey. Şimdi o askerleriyle beraber denizdedir. Birkaç gün içinde, Cayta'ya ulaşacak ve haberi orada öğrenecek. Ondan sonra ne yapacağını kim bilebilir? Cayta'yı mı tutacak? Montero'ya teslim mi olacak? Ordusunu dağıtıp (Gerçekleşmesi en muhtemel şey buydu.) kendisi de O. V. İ. Şirketi'nin vapurlarından biriyle kuzeye veya güneye –Valparaiso'ya veya San Francisco'ya, neresi olursa olsun– mi gidecek. Barrios'umuz, sürgünler ve sonra yurda geri dönüşler konusunda engin tecrübeye sahiptir, politik oyunun gereklerindir bunlar.»

Decoud ile Mrs. Gould, bir süre birbirlerine baktılar; sonra Decoud, tabiri caizse tereddütle ilave etti. «Ama yine de, o, burada olsaydı, bir şeyler yapılabilirdi.»

Mrs. Gould, inanmayan bir tonla, derin bir soluk alıp «Montero kazandı, kesin olarak kazandı demek!» diye konuştu.

«Belki de uydurma bir haberdir. Böyle zamanlarda, bunlar gibi haberler çok uçurulur. Hem doğru olsa bile? En kötüsünü düşünelim, diyelim ki doğru.»

Mrs. Gould, umutsuzluğun verdiği bir sükûnetle, «O zaman her şey kaybedildi demektir» dedi.

Birden zihni aydınlandı, Decoud'un bilinçli kayıtsızlığının altında yatan muazzam heyecanı sezer gibi oldu. Gerçekten de, onun cüretkâr ve dikkatli bakışlarında, dudaklarının yarı pervasız yarı kibirli kıvrılışında bu heyecan yavaş yavaş daha da belirginleşiyordu. Ve bu Boulevard'lı Costaguanalı için Fransızca tek etkili dilmiş gibi Fransızca bir cümle döküldü dudaklarından:

«*Non, madame. Rien n'est perdu.*»[45]

Bu sözler, tıpkı elektrik verilmiş gibi Mrs. Gould'u uyuşmuş halinden kurtardı ve daha canlı bir sesle sordu:

«Ne yapmayı düşünüyorsunuz?»

Fakat Decoud'un bastırılmış heyecanına hemen alaycı bir hava hâkim olmuştu.

«Gerçek bir Costaguanalıdan ne yapmasını beklersiniz? Bir başka ayaklanma çıkarmak, elbette. Şerefim üzerine, Mrs. Gould, Peder Corbélan, ne derse desin, ben gerçek bir *hijo del pais,* bu ülkenin gerçek bir evladıyım ben. Ve hiç de, kendi fikirlerime, kendi bulduğum çarelere, kendi arzularıma inanmayacak kadar imansız değilim.»

Mrs.Gould, kuşkuyla, «Evet,» dedi.

Decoud, yine Fransızca, «İkna olmuş görünmüyorsunuz» diye konuştu. «Yani benim tutkularıma.»

Mrs. Gould, bu ilaveyi gözü kara bir şekilde dinledi. Tamamıyla anlayabilmek için genç adamın mırıldanarak söylediği güven verici sözleri duymasına gerek yoktu—

---

(45) (Fran.) Hayır, madam, hiçbir şey kaybedilmedi.

«Antonia'nın aşkı uğruna yapamayacağım hiç bir şey yok. Yüklenmeye hazır olmadığım hiçbir görev, alamayacağım hiçbir risk yok.»

Kendi düşüncelerini yüksek sesle dile getirmek, Decoud'a yeni bir cesaret vermiş gibiydi. «Eğer size, yurt sevgisi için diyecek olsaydım, bana inanmazdınız...»

Genç kadın, böyle bir coşku nedenini artık hiç kimseden beklemiyormuş gibi koluyla umutsuzca bir karşı çıkış hareketi yaptı.

Decoud, inandırıcı bir biçimde, alçak sesle, «Bir Sulaco aydınlanması,» diye devam etti. «Büyük Dava'ya, ancak, onun başlangıç noktasında, doğum yerinde hizmet edilebilir, Mrs. Gould.»

Genç kadın, kaşlarını çatarak ve alt dudağını düşünceli bir biçimde ısırarak kapıya doğru bir adım attı.

Decoud, endişeyle onu durdurarak, «Sanırım, kocanıza söylemeyeceksiniz?» dedi.

«Fakat onun yardımına ihtiyacınız olmayacak mı?»

Decoud, tereddüt etmeksizin, «Hiç şüphesiz,» dedi. «Her şey, dönüp dolaşıp San Tome madenine dayanır fakat şimdilik ona benim... Benim umutlarımdan bahsetmemenizi tercih ederim.»

Mrs. Gould, şaşkınlıkla onun yüzüne baktı ve Decoud, ona doğru yaklaşarak, bir sırrı açıklarcasına,

«Onun bir idealist olduğunu göremiyor musunuz?»

Mrs. Gould'un yüzüne bir pembelik yayıldı ve gözleri daha da koyulaştı.

Kendi kendine konuşur gibi, şaşkınlıkla, «Charley, bir idealist mi? Tanrı aşkına ne demek istiyorsunuz siz?» dedi.

Decoud, «Evet,» diye onayladı. «San Tome madeni, bütün Güney Amerika'daki en büyük gerçek, böyle gözlerimizin önündeyken bunu söylemek çok tuhaf bir şey. Fakat düşünün bir, böylesi bir gerçeği bile öyle bir noktaya kadar idealize etti ki o...» Durdu. «Mrs. Gould, onun, San Tome madeninin varlığını, değerini, anlamını hangi noktaya kadar idealize ettiğinin bilincinde misiniz? Bunun farkında mısınız?»

Neden bahsetmekte olduğunun bilincinde olsa gerekti.

Sözleri, onun beklediği etkiyi yapmıştı. Ateşlenmeye hazır olan Mrs. Gould, aniden vazgeçti ve alçak sesle bir iniltiyi andıran hafif bir ses çıkardı.

Güçlükle işitilecek bir sesle, «Nedir bildiğiniz?» diye sordu.

Decoud, kesinlikle, «Hiçbir şey,» diye yanıtladı. «Fakat onun bir İngiliz olduğunu göremiyor musunuz?»

Mrs. Gould, «Evet, ne olmuş?» diye sordu.

«Bu, her basit duyguyu, arzuyu, başarıyı idealize etmeksizin var edemez veya var olamaz, demek. Kendi güdülerine bile, onları, önce bir peri masalının bir parçası yapmaksızın inanamaz. Dünya, onun için yeterli değil, korkarım. Açık sözlülüğümü mazur görüyor musunuz? Üstelik siz, bunu mazur görün veya görmeyin bunlar, –Nasıl diyorsunuz?– Anglosaksonların duyarlılığını inciten gerçeklerin bir kısmını oluşturuyor ve ben şu anda bile onun bu şeyler hakkındaki görüşümü– Ve beni mazur görün sizinkini de ciddiye alabileceğimi sanmıyorum.

Mrs. Gould, dargınlığını gösteren bir işarette bulunmadı. «Sanırım, Antonia, sizi, tamamen anlıyor?»

«Anlamak? Eh, evet. Fakat onayladığından emin değilim. Yine de, bu, bir şeyi değiştirmez. Ben, size, bunu söyleyebilecek kadar dürüst davranıyorum, Mrs. Gould.»

«Elbette, siz, ayrılmaktan yanasınız.»

Martin, «Ayrılmak, elbette» dedi. «Bütün Batı Eyaleti'nin, geri kalan huzursuz gövdeden ayrılması. Fakat benim asıl görüşüm, önem verdiğim tek şey, Antonia'dan ayrılmamaktır.»

Mrs. Gould, hiç de sert olmayan bir sesle, «Hepsi bu kadar mı?» diye sordu.

«Kesinlikle. Güdülerim hakkında kendimi kandırmıyorum. Benim uğruma Sulaco'dan ayrılmayacaktır o, işte bu yüzden, Sulaco, Cumhuriyet'in geri kalanını kendi kaderine bırakmalı. Bundan daha açık bir şey olamaz. Ben, her şeyin, apaçık ortaya konmasından hoşlanırım. Antonia'dan ayrılamam ben, bu yüzden de tek ve bölünemez Costaguana Cumhuriyeti, batı eyaletinden ayrılmalıdır. Neyse ki, sağlıklı bir politika da bunu gerektiriyor. Bu ülkenin en zengin, en verimli kısmı içinde bulunduğu kargaşadan kurtarılmalıdır. Kişisel olarak benim hiç umurumda değil fakat Montero'nun iktidara geçmesi, benim ölümüm anlamına gelir. Gördüğüm bütün genel af bildirilerinde, birkaç kişiyle birlikte benim adım özellikle dışarıda tutuluyor. Sizin de çok iyi bildiğiniz gibi, kardeşleri benden nefret ediyor, Mrs. Gould ve işte bakın şimdi de onların bir muharebeyi

kazandıklarına dair bir dedikodu var. Bunun doğru olduğunu var sayarsanız, kaçmak için çok zamana sahibim.

Mrs. Gould'un, hafifçe, karşı çıkar bir şekilde mırıldanması, onun, bir an durmasına neden oldu, sıkıntılı ve kararlı bir bakışla baktı Mrs. Gould'a.

«Ah ama bunu yapardım, Mrs. Gould. Şu anda benim tek arzum olan şeye bir faydası olsaydı kaçardım. Bunu söyleyecek kadar cesurum ben, yapacak kadar da. Fakat kadınlar, bizim kadınlarımız bile idealistler. Antonia kaçmayacaktır. Yeni bir tür kibir.»

Mrs. Gould, şaşkınlığını ifade eden bir sesle, «Siz kibir olarak adlandırıyorsunuz» dedi.

«O halde gurur diyelim. Peder Corbélan, size, bunun ölümcül bir günah olduğunu söyleyecektir. Fakat gururlu değilim ben. Sadece kaçamayacak kadar aşığım. Ayrıca yaşamak da istiyorum. Ölü bir adam, aşık olamaz. Bu yüzden, Sulaco'nun, Montero'nun zaferini tanımaması şarttır.»

«Ve kocamın size yardımcı olacağını düşünüyorsunuz.»

«Sanırım, o da, bütün idealistler gibi, kendi eylemi için duygusal bir temel gördüğü zaman bu işe yanaşacaktır. Fakat ben, onunla konuşmayacağım. Sadece apaçık olaylar duygularını cezbetmez onun. Kendini, kendi usulünce ikna etmesi onun için çok daha iyi olacaktır. Ve açıkçası, Mrs. Gould, ne onun hatta ne de sizin güdülerinize gerekli saygıyı gösterecek durumda değilim ben.»

Mrs. Gould, kırgınlık duymamaya fazlasıyla kararlı olduğu açıktı. Hafifçe gülümsedi, bir yandan da konuyu kafasında evirip çeviriyordu. Genç kızın yarım yamalak itiraflarından anlayabildiği kadarıyla, Antonia, bu adamı anlıyordu. Planının, daha doğrusu fikrinin güvenlik vaat ettiği açıktı. Üstelik doğru ya da yanlış, bu fikrin hiçbir zararı yoktu. Ayrıca dedikodunun doğru olmaması da hayli mümkündü.

«Bir tür planınız var o zaman» dedi.

«Basit mi basit. Barrios, yola çıktı madem, bırakalım devam etsin; Sulaco'nun denize açılan kapısı olan Cayta'yı zapt edecektir. Dağlara yeterli kuvvet gönderemez. Hayır; Hernandez'in çetesiyle bile başa çıkamaz. Bu arada biz de, kendi direnişimizi örgütleriz. Bu hususta, Hernandez de çok yararlı olacaktır. Bir haydut olarak gönderilen birlikleri yenilgiye uğrattı; hiç şüphesiz, aynı şeyi, bir albay hatta bir general olarak da başaracaktır. Bu ülkeyi, söylediğim şey

karşısında şaşırmayacak kadar iyi tanıyorsunuz, Mrs. Gould. Sizin, bu zavallı haydudu, bu ülkede insanların, servetleri kadar ruhlarını da mahveden zalimliğin, adaletsizliğin, budalalığın ve baskının yaşayan, nefes alan bir örneği olarak gördüğünüzü işittim. Olsun, bu adamı dürüst bir *rancheroyken* bir cani yaşamına itmiş olan kötü güçleri ezmek üzere ayağa dikilen bu adam da bunun karşılığını elbette şairane bir biçimde verecekti. Güzel bir intikam düşüncesi yok mu burada, siz ne dersiniz?»

Decoud, birden çok düzgün, akıcı bir biçimde fakat çok fazla z sesi kullanarak konuştuğu İngilizceye kolaylıkla dönüvermişti.

«Bir de, sizin ve kocanızın bu kayalık San Tome boğazına getirdiği bütün okulları, hastaneleri, hasta annelerinizi, zayıf ve yaşlı adamlarınızı, bütün o nüfusu düşünün. Bütün bu insanlardan, kendi vicdanınıza karşı sorumlu değil misiniz? Hiç de göründüğü kadar umutsuz olmayan bir durum için bir çaba daha göstermeye değmez mi, daha doğrusu—»

Decoud, kolunu yok olup gidişi esinlendirecek bir biçimde havaya kaldırarak bitirdi düşüncesini ve Mrs. Gould da korku dolu bir bakışla başını yana çevirdi.

Sözlerinin yarattığı etkiyi görmek için bekleyen Decoud'a bakmaksızın, «Bütün bunları, neden kocama söylemiyorsunuz?» diye sordu.

«Ah! Ama Don Carlos öylesine İngiliz ki,» diye söze başladı. Mrs. Gould, onun sözünü kesti.

«Bırakın bunu, Don Martin, O da, sizin kadar—Hayır! Sizden daha fazla Costaguanalıdır.»

Decoud, yumuşak ve yatıştırıcı bir saygıyla, «Duygusal, duygusal,» diyerek kumru gibi öttü neredeyse. «Sizin halkınıza özgü şaşılacak kadar duygusal. Belki de insan hayatının sayısız dönemeçlerinin arkasına gizlenen kaderin bir oyunu nedeniyle, bu saçma sapan iş yüzünden buraya geldiğimden beri izliyorum El Rey de Sulaco'yu[46] Fakat bir önemim yok benim, duygusal bir insan değilim ben; kişisel arzularıma parlak bir ipek elbise ve mücevherler giydiremem. Hayat, hoş bir peri masalı geleneğinden gelen aşk hikâyesi değildir. Hayır, Mrs. Gould, ben gerçekçiyim. Kendi güdü-

(46) (ispanyolca) Sulaco'nun kralı.

lerimden korkmam. Fakat affedin beni, konudan fazla uzaklaştım. Benim söylemek istediğim şey, gözlemlemekte olduğumdur. Ama keşfettiğim şeyi, size söylemeyeceğim.»

Mrs. Gould, bir kez daha başını başka yöne çevirerek, «Hayır. Buna gerek yok» diye fısıldadı.

«Var. Tek bir küçük noktanın dışında, kocanız, bana hiç benzemiyor. İçinde bulunduğumuz şartlarda, tamamıyla gülünç bir önem kazanmış görünen önemsiz bir konu bu. Gülünç ve çok büyük. Zira şurası açıkça belli ki, «Yaptığım plan için para gerekli.» Düşündü; sonra manidar bir şekilde ilave etti, «Uğraşmamız gereken iki duygusal insan var şimdi.»

Mrs, Gould, yaptıkları konuşmanın uyumluluğunu koruyarak, soğukça, «Sizi anlayıp anlamadığımı bilmiyorum, Don Martin,» dedi. «Fakat anladığımı var sayarsak, diğeri kim.»

Decoud, hafifçe, «San Francisco'daki büyük Holroyd elbette,» diye fısıldadı. «Sanırım beni gayet iyi anlıyorsunuz. Kadınlar idealisttir fakat öte yandan son derece de zekidirler.»

Fakat bu yorum ister gönül okşayıcı, ister aşağılayıcı olsun, Mrs. Gould, buna aldırış etmiyor gibiydi. Holroyd adı, endişesine yeni bir boyut kazandırmıştı.

Kederli bir biçimde, «Gümüş konvoyu, yarın limana iniyor, altı aylık bir çalışmanın ürünü, Don Martin» diye bağırdı.

Decoud, ısrarla, neredeyse onun kulağının içine doğru, «Bırakın insin o zaman,» diye konuştu.

Mrs. Gould, «Fakat dedikodu yayılacak olursa, bilhassa da doğru çıkarsa, kentte karışıklılar baş gösterecektir» diye konuştu.

Decoud, bunun mümkün olduğunu itiraf etti. Sulaco Campo'nun kentli çocuklarını gayet iyi tanırdı: Vadideki kardeşleri ne kadar iyi niteliklere sahipse onlar da o ölçüde, aksi, hırsızlığa meyilli, kindar ve kana susamış kişilerdi. Fakat öte yandan, bir de, somut gerçeklere tuhaf bir biçimde idealistçe anlamlar yükleyen bir başka duygusal insan vardı. Bu gümüş akımı, Holroyd'un o yüce kurumundan mali destek biçiminde geri dönmek üzere kuzeye doğru akmalıydı. Yukarıda, dağda kasalarda duran gümüş çubukları, onun amacı açısından, aynı miktarda kurşundan daha az değerliydi zira kurşundan mermi yapılabiliyordu hiç değilse. Gümüş, gemiye yüklenmeye hazır olacak biçimde limana inebilirdi

Kuzeye gidecek ilk gemi, tam da şimdiye kadar çok fazla servet yaratmış olan San Tome madeninin kurtuluşu için gerekli gümüşü alıp götürecekti. Aceleci ses tonunda fazlasıyla ikna edici bir havayla, üstelik dedikodunun yanlış çıkması da mümkün diye belirtti.

Decoud, «Üstelik Senora,» diye sözlerini bitirdi. «Günlerce gizli tutulabilir bu söylenti. Plaza Mayor'un orta yerinde telgrafçıyla konuşuyordum bu yüzden günlerce duyulmamasını sağlayabileceğimizden eminim. Havada uçan bir kuş bile yoktu çevremizde. Ve size başka bir şey daha söyleyeyim. Nostromo adlı bu adamla, Capataz'la arkadaş oldum. Daha bu akşam konuştuk, o atını, kentin dışına doğru yavaş yavaş sürerken ben de onun yanında yürüyordum. Bana, herhangi bir nedenden dolayı bir karışıklık çıkacak olursa –en politik gerekçelerle olsa bile, anlıyorsunuz değil mi– *Cargadore*leriyle –ki onların halkın önemli bir kesimini oluşturduğunu siz de kabul edeceksiniz– Avrupalıların yanında yer alacağına dair söz verdi bana.

Mrs. Gould, «Size bunun için söz mü verdi?» diye ilgiyle sordu. «Onu, size böyle bir söz vermeye iten şey nedir?»

Decoud, biraz şaşırmış bir tonla, «İnanın ki, bilmiyorum» diye açıkladı. «Bana bunun için kesin olarak söz verdi; fakat eğer nedenini sorarsanız, size söyleyecek bir şeyim yok. Her zamanki aldırışsız havasıyla konuştu ve eğer basit bir gemiciden başka bir şey olsaydı buna bir çalım ya da sahte bir tavır derdim.»

Decoud, Mrs. Gould'a merakla bakarak sözünü kesti. Sonra «Genel olarak,» diye devam etti. «Bundan bir çıkar elde etmeyi umduğunu sanıyorum. Aşağı sınıflar üzerindeki kendi olağanüstü gücünü, belirli bir kişisel tehlike olmaksızın ve parasını büyük bir cömertlikle harcamaksızın kullanmadığını unutmamalısınız. Bir şekilde bunun karşılığını vermelidir insan; zira şahsi prestij gibi son derece önemli bir şey söz konusudur. Surların dışında bir Meksikalı tarafından işletilen bir *posada*daki[47] bir dansta arkadaş olduktan sonra bana buraya servet sahibi olmak için geldiğini söyledi. Sanırım prestiji de bir tür yatırım olarak görüyor.»

(47) (İsp.) Han.

Mrs. Gould, sanki haksız bir iftirayı göğüslüyormuş gibi bir tonda, «Belki de o saygınlığa değer verdiği için yapıyor bunu» diye konuştu. «Viola, yıllardır birlikte yaşadığı Garibaldino, onun adını «Ahlakı bozulmaz, dürüst» olarak koymuş.

«Ha! O da, limanın yakınında, sizin korumanız altındaki gruptan biri, Mrs. Gould. *Muy bien.*[48] Ve Kaptan Mitchell, onun da çok iyi bir insan olduğunu söylüyor. Onun gücüne, cesaretine, sadakatine ilişkin işittiğim hikâyelerin sonu yok. Sonsuz güzel şeyler. Ahlakı bozulmaz, dürüst demek! Bu, gerçekten de, Sulaco'daki *Cargadore*lerin *Capataz*'nı onurlandıracak bir ad. Ahlakı bozulmaz! Güzel bir şey fakat belirsiz. Bununla beraber, o, aynı zamanda, duyarlı bir insan. Ben de, onunla bu mantıklı ve pratik varsayım üzerine konuştum.»

Mrs. Gould, doğasından beklenebilecek en sert edayla, «Ben onu, çıkarını düşünmeyen, dolayısıyla güvenilir bir insan olarak düşünmeyi yeğlerim» dedi.

«İyi, eğer böyleyse, gümüş, daha da güvende olacak demektir. Bırakın aşağı insin, Senora böylece kuzeye gidebilir ve bize kredi biçiminde geri dönebilir.»

Mrs. Gould, kocasının odasının kapısına doğru uzanan koridora bir göz attı. Sanki kendi kaderi onun ellerindeymiş gibi bakan Decoud, onaylama anlamına gelen belli belirsiz bir baş sallayış yakaladı. O da gülümseyerek başını salladı ve elini paltosunun göğüs cebine sokarak oradan sandal ağacının boyalı yapraklarına takılı hafif tüylerden yapılmış bir yelpaze çıkardı. Muzaffer bir edayla, «Yelpaze cebimdeydi» diye mırıldandı. «Akla yakın bir bahane olsun» diye almıştım.» Tekrar başını salladı. «İyi geceler, Senora.»

Mrs. Gould, koridor boyunca, kocasının odasının aksi yönüne doğru yürüdü. San Tome madeninin kaderini olanca ağırlığıyla yüreğinde hissediyordu. Ondan korkmaya başlamasının üzerinden uzun bir zaman geçmişti. Bir fikirdi önceleri. Bir fetiş biçimini almasını kuşkuyla izlemişti ve şimdi bu fetiş korkunç ve ezici bir ağırlık kazanmıştı. İlk yılların ilhamı yüreğini terk etmiş ve kötü ruhların sessiz sedasız iş görmesiyle kocasıyla kendisi arasına gümüşten tuğlalarla örülmüş bir duvar dikilmişti sanki. Kocası, kendisini okuluyla, hastanesiyle, hasta analar ve zayıf yaşlı adamlarla, baştaki il-

(48) (İsp.) Çok İyi.

hamının bu önemsiz eserleriyle baş başa bırakarak, etrafına çektiği değerli madenlerden duvarlar içinde tek başına yaşıyordu sanki. «O zavallı insanlar» diye mırıldandı kendi kendine.

Aşağıda, avluda, Martin Decoud'un yüksek sesle:

«Dona Antonia'nın yelpazesini buldum, Basilio. Bak. İşte burada!» diye bağırdığını işitti.

7

Bir kadın ile erkek arasında dostluk kurulabileceğine inanmamak, Decoud'un, mantıklı materyalizm olarak adlandırdığı şeyin bir parçasıydı.

Kabul ettiği tek istisnanın, bu kesin kuralı doğruladığını ileri sürerdi. Erkek ve kız kardeşler arasında dostluk mümkündü, burada dostluk, başka insanların önünde, düşünceler ve duygularda açık olunması anlamına geliyordu; bir insanı, bir başka varlığın en derinlerdeki duyguları üzerine yeniden yapılanmaya çalışan en içsel yaşamının amaçsız ve gerekli içtenliği.

En sevdiği kız kardeşi, çok güzel bir Paris evinin birinci katında yaşayan ana ve baba Decoud'ları idare eden biraz başına buyruk ve kararlı güzel melek, Martin Decoud'un, düşüncelerini, eylemlerini, amaçlarını, kuşkularını hatta başarısızlıklarını paylaştığı sırdaşı olmuştu.

«Paris'teki o küçük çevremizi bir başka Güney Amerika Cumhuriyeti'nin doğuşuna hazırla. Bir eksik, bir fazla ne fark eder? Çürümüş kurumların gübreli toprağında yetişen kötücül çiçekler gibi gelebilirler dünyaya; fakat bu seferkinin tohumu, senin kardeşinin beyninde filizlendi ve bu kadarı da, senin onayın için yeterli. Sana bu satırları, limanın yakınındaki, Mrs. Gould'un koruması altındaki Viola adlı bir İtalyan'ın işlettiği bir tür handa, tek bir mumun ışığında yazıyorum. Bildiğim kadarıyla planı, bundan üç yüz yıl önce, inci avcılığının bir *conquistador*unca inşa ettirilen bina,tam anlamıyla sessiz şimdi. Liman ve kent arasındaki düzlük de öyle; sessiz fakat ev kadar karanlık değil; zira demiryolunu koruyan İtalyan işçilerden nöbetçiler yol boyunca küçük ateşler yakmışlar. Dün, buralar hiç de sessiz değildi. Korkunç bir ayaklanma çıktı— bugünün ileri saatlerine dek bastırılamayan, halkın ani bir patlaması. Hiç şüphesiz, amacı yağma idi; telgraf hatları henüz açıkken San Francisco

ve New York yoluyla dün gönderilen telgraftan öğrenmiş olabileceğin gibi bastırıldı. Orada ayrıca, demiryolu inşaatında çalışan Avrupalıların yılmaz çabalarının kenti yıkılmaktan kurtardığını okumuş olmalısın ve buna inanabilirsin de. Telgrafı ben kendim yazdım. Reuter ajansının bir temsilcisi yok burada. Ayrıca mevki sahibi birkaç genç adamla birlikte ben de kulübün pencerelerinden kalabalığa ateş ettim. Amacımız, çocuk ve kadınların şu anda burada, limanda bulunan bir çift kargo gemisine sığınabilmeleri için *Calle de la Constitucion*'u açık tutmaktı. Bütün bunlar dün oldu. Telgraftan ayrıca, Sta. Marta'daki muharebe sonrasında ortadan kaybolan Başkan Ribiera'nın, tuhaf ve neredeyse inanılmaz tesadüflerden birinin neticesinde, topal bir katırın üzerinde, sokak dövüşünün tam ortasına dalmak suretiyle burada, Sulaco'da ortaya çıktığını da öğrenebilirsin. Anlaşıldığına göre Bonifacio adlı bir katırcının eşliğinde dağları aşarak Montero'nun tehditlerinden kaçıp burada kudurmuş kalabalığın kucağına düşmüş.

Sana daha önce bahsettiğim İtalyan gemici, Capataz de Cargadores, onu alçakça bir ölümden kurtardı. Öyle görünüyor ki, bu adamda, ne zaman yapılması gereken görülmeye değer bir şey varsa, hemen tam orada bulunmak gibi özel bir yetenek var.

Sabahın dördünde Porvenir'in bürolarında benimle beraberdi. Oraya beni yaklaşan bela hakkında uyarmak ve ayrıca kendi cargadorelerini düzenin yanında tutacağına dair bana güvence vermek için gelmişti. Güneş tamamen doğduktan sonra, *Plaza*'da gösteri yapan ve *Intendencia*'nın pencerelerini taşlayan yay ve atlı kalabalığı seyrediyorduk. Nostromo (Burada onu bu adla çağırıyorlar.) kalabalığa dağılmış olan *Cargadore*lerini gösterdi bana.

Sulaco'ya güneş geç doğar; çünkü önce dağları aşmak zorundadır. Alaca karanlıktan daha aydınlık olan o parlak sabah ışığında, Nostromo, geniş *plaza*nın tam karşısında, katedralin ötesindeki caddenin öteki ucunda, avazı çıktığı kadar bağıran bir sürü *lepero* ile başı derde girmiş görünen bir atlı gördü. Bana önce, «Bu bir yabancı. Ona ne yapıyorlar?» dedi. Sonra rıhtımda kullanmayı alışkanlık haline getirdiği gümüş düdüğü çıkardı(Anlaşılan gümüşten daha az değerli bir metali kullanmayı gururuna yediremiyordu.) ve onu iki kere öttürdü; bunun için Cargadoreleri için önceden kararlaştırılmış bir işaret olduğu açıktı. Sonra koştu ve onlar da etrafını sardılar. Ben

de koştum fakat onları takip edip atı daha önce yere düşmüş olan yabancının yardımına koşmak için çok geç kalmıştım. Önce nefret edilen bir aristokrat olarak benim üzerime saldırdılar, kulübe kapağı atmayı başardığım için çok mutlu oldum orada. Don Jaime Berges (Onun üç yıl kadar önce Paris'teki evimizi ziyaret ettiğini hatırlayabilirsin belki.) bir av tüfeği tutuşturdu elime. Onlar pencerelerden ateş etmeye zaten başlamışlardı. Açık oyun masalarının üzerinde küçük fişek yığınları duruyordu. Ters dönmüş bir çift sandalye olduğunu hatırlıyorum, yerde, *caballero*lar kalabalığın üzerine ateş açmak için aceleyle oyunlarından kalkarken oraya buraya dağılmış kağıt destelerinin arasında yuvarlanan birkaç şişe çarptı gözüme. Genç adamların çoğu böylesi bir karışıklığı bekledikleri için geceyi kulüpte geçirmişlerdi. Konsolların üzerindeki şamdanların ikisinde mumlar yuvalarına kadar yanmıştı. Muhtemelen demiryolu atölyesinden çalınmış olan büyük demirden bir somun caddeden içeri uçmuş ve duvara asılı geniş aynalardan birini kırmıştı. Ayrıca kulübün garsonlarından birinin perdenin kordonlarıyla elleri ve ayaklarının bağlanıp bir köşeye atıldığı dikkatimi çekmişti. Don Jaime'nin bana aceleyle yemek tabaklarına zehir koyarken yakalandığını açıkladığını hayal meyal hatırlıyorum. Fakat onun, durmaksızın sürekli kendisine merhamet edilmesi için yalvardığını ve hiç kimsenin onun ağzını tıkamak zahmetine bile katlanmadığını çok net hatırlıyorum. Çıkardığı gürültü öylesine dayanılmazdı ki, bu işi kendim yapmaya niyetlendim. Fakat böylesine önemsiz bir iş için harcayacak zaman yoktu. Pencerelerden birinde yerimi aldım ve ateş etmeye başladım.

Cargadoreleri ve birkaç İtalyan işçiyle beraber o sarhoş alçakların elinden kurtarmayı başardığı adamın kim olduğunu öğleden sonra geç vakte kadar öğrenemedim. Bu adam akıllara durgunluk verecek bir şey yapılması gerektiği zaman, özel bir yeteneğe sahip oluyor. Bu yorumumu daha sonra şehirde bir tür düzen yeniden sağlandıktan sonra kendisine de aktardım ve onun verdiği cevap, beni hayli şaşırttı. «Bu iş için ne alırım dersiniz, senor?» O zaman anladım ki, belki de bu adamın kibri sıradan insanların hayranlığı ve üstlerinin kendisine olan güveniyle tatmin oluyordu.»

Decoud, burada bir sigara yakmak için durdu, sonra başı hâlâ kağıdın üzerinde olarak kağıda çarptıktan sonra zıplamış gibi görünen bir duman bulutu savurdu. Kalemi tekrar eline aldı.

Dün akşam Plaza'da bu konuşmaların geçtiği sırada, o, katedralin merdivenlerinde elleri, dizlerinin arasında oturuyor bir yandan da meşhur gümüş grisi kısrağının dizginlerini tutuyordu. Bütün gün, Cargadoreler grubunu mükemmelen idare etmişti. Yorgun görünüyordu. Bana gelince, ben nasıl göründüğümü bilmiyorum. Sanırım çok pistim. Ama aynı zamanda mutlu da görünüyor olmalıydım. Kaçak Başkan S. S. Minerva'da hareket ettiğinden beri, rüzgâr ayaklananların aksi yöne dönmüştü. Limandan, şehrin iyi kesimlerinden kendi harabeler ve *tolderia*larına[49] sürülmüşlerdi. Temel amacı, kuşkusuz Ricoları[50] yağma etmenin yanısıra, Gümrük Binası'nın aşağı katlarında depolanan San Tome gümüşünü ele geçirmek olan bu ayaklanma, Eyalet Meclisi'nin, her ikisi de Bolson'dan gelen iki delegesi, Senor Gamacho ve Senor Fuentes'in asilerin başına geçmesiyle politik bir renk kazandı. Öğleden sonra, geç bir saatte meydana geldi bu durum; doğru, yağma umutları suya düşen kalabalık, dar sokaklarda, «Viva la Libertad![51] Kahrolsun Feodalizm!» (Feodalizmi ne sandıklarını merak ediyorum.) «Kahrolsun Goths ve Paralytics» çığlıkları atarak direnişe geçtiler. Senorlar Gamacho ile Fuentes'in, ne yaptıklarını bildiklerini varsayıyorum. Son derece tedbirli baylardır onlar. Mecliste, kendilerini «Ilımlılar» olarak adlandırırlar ve insancıl endişelerle kararlılık arz eden her türlü önleme karşı çıkarlar. Montero'nun zaferine ilişkin ilk dedikodularda, o endişeli hallerinde, kurnazca bir değişiklik baş gösterdi ve başkanlık kürsüsünde oturan zavallı Don Juste Lopez'e öylesine bir küstahlıkla saldırmaya başladılar ki, onlara sadece şaşkınlıkla sakalını sıvazlayıp başkanlık çanını çalarak cevap verebildi. Ardından, Riberacı davanın düşüşü, her türlü kuşkunun ötesinde bir biçimde doğrulandığı zaman da, kabak çiçeği gibi açılıp inançlı Liberallere dönüştüler, sanki Siyam ikizleri gibi birlikte hareket ederek güya Monterocu ilkeler adına ayaklanmanın başına geçtiler.

Dün gece saat sekizde yaptıkları son iş, bildiğim kadarıyla emekli Meksikalı bir boğa dövüşçüsü ve aynı zamanda büyük bir politikacı da olan şimdi adını unuttuğum bir adam tarafından işle-

(49) (İsp.) Kızılderili kampı.

(50) (İsp.) Zengin.

(51) (İsp.) Yaşasın özgürlük.

tilen bir *posada*da toplanan bir Monterocu komite şeklinde örgütlenmeleri oldu. Sonra Amarillo Kulübü'nün Gothları ve Paralyticleri olan bizlere (Bizim de kendi komitemiz var.) bir bildiri yayımladılar ve soylu Özgürlük davasının, muhafazakâr bencilliğin canice aşırılıkları tarafından lekelenmemesi gerektiğini söyleme yüzsüzlüğünde bulunarak bizi geçici bir ateşkes anlaşmasına davet ettiler. Ben Nostromo ile katedralin merdivenlerinde oturmak üzere dışarı çıkarken, kulüptekiler, tabanı boş fişek kovanları, çok sayıda cam kırığı, kan lekeleri, şamdanlar ve benzeri her türlü kırık dökük eşya ile kaplı büyük salonda toplanmış, uygun bir cevap üzerinde tartışıyorlardı. Fakat bunların hepsi saçmaydı. Kendi şehir istasyonları olarak Plaza'nın bir tarafında Şirket'in ele geçirdiği boşaltılmış evleri işgal etmiş olan demiryolu mühendislerinin, bir de Cargadorları Anzani'nin dükkanları boyunca uzanan kemerlerin altında uyumakta olan Nostromo'nun dışında, hiç kimsenin gerçek bir gücü yoktu. Intendencia'nın salonlarından dışarı atılmış, çoğu yaldızlı kırık mobilyalar Plaza'da alev almış yanıyor, çıkan yüksek alevler, IV. Charles'in heykelini yalıyordu. Heykelin tabanında, kolları iki yana açılmış ve *sombrero*su yüzünü gizleyen ölü bir adamın gövdesi yatıyordu– bir dostun ilgisi belki de. Alevlerin ışığı Alameda Caddesi'nin ilk ağaçlarının yapraklarını yalıyor, öküz arabaları ve ölü öküzlerin tıkadığı yakındaki bir ara sokağı sonunda oynaşıyordu. Hayvan ölülerinden birinin üzerinde oturan sıkı sıkı sarmalanmış bir *lepero* sigarasını içiyordu. Bir ateşkesti bu, anlıyorsun değil mi? Plazada bizim dışımızda nefes alıp veren tek canlı, arkadaşlarının uyumakta olduğu kemerlerin önünde bir elinde uzun ve yalın bir bıçakla tıpkı bir gözcü gibi ileri geri yürüyen bir *cargadore* idi. Ve zifiri karanlık kentte, göze çarpan tek ışık kaynağı da, *Calle*'nin köşesindeki kulübün aydınlık pencereleriydi.»

Paris Bulvarı'nın egzotik züppesi Don Martin Decoud, buraya kadar yazdıktan sonra kalktı ve Garibaldi'nin eski yoldaşı Giorgio Viola tarafından işletilen Birleşik İtalya Albergo'sunun bir ucundaki kahvenin kumlu zemini üzerinde yürümeye başladı. Sadık Kahraman'ın canlı renklerle boyalı taşbaskısı, yanan tek bir mumun ışığında, kendi duygularının gerçeği dışında hiçbir şeye inanç beslemeyen adamın gözlerine hayli soluk görünüyordu. Pencereden dışarı bakan Decoud, öylesine nüfuz edilemez bir karanlıkla karşılaştı ki

ne dağları ne kenti ne de limanın yakınındaki binaları seçebilmesi mümkün olmadı; ve tek bir ses bile duyulmuyordu; adeta Placid Körfezi'nin o muazzam karanlığı, sulardan karaya doğru yayılarak onu hem kör hem de sağır ve dilsiz etmişti. O anda Decoud, yerde hafif bir sarsıntı ve uzaklarda da bir demirin şangırtısını hissetti. Koyu karanlığın ortasında beyaz, parlak bir ışık belirdi ve bir gök gürültüsüyle beraber giderek büyüdü. Genellikle Rincon'da, yan hatlarda tutulan, demiryolunun vagon ve lokomotifleri, güvenli bir yerde muhafaza edilmek üzere tekrar atölyelere taşınıyordu. Tren, lokomotifin ön farlarının karanlık ve gizemli bir biçimde kımıldıyormuşcasına, kuvvetli bir rüzgâr gibi geçti evin ucundan ve ev de tıpkı buna cevap veriyormuş gibi baştan aşağı titredi. En sondaki açık vagonun ucunda beyaz pantolon giymiş ve beline kadar çıplak, çıplak koluyla hiç durmaksızın, parlayan kızıl renkli bir fener potasını sallayan bir zenciden başka hiç bir şey görülmüyordu. Decoud, hiç kıpırdamadı.

Arkasında, biraz önce kalktığı sandalyenin arkalığında, inci grisi ipek astarlı, Paris yapımı zarif bir palto asılıydı. Fakat masaya oturmak üzere geri döndüğü zaman mumun ışığı kirli ve sıyrıklarla dolu bir yüzü aydınlattı. Gül renkli dudakları, sıcaktan ve barut dumanından kararmıştı. Kir ve pas kısa sakalının parlaklığını karartmıştı. Gömleğinin yakası ve kol ağızları buruşmuştu; mavi ipekli kravatı bir paçavra gibi boğazından sarkıyordu; beyaz alnında yağlı bir is lekesi boydan boya uzanıyordu. Yaklaşık kırk saattir ne elbiselerini çıkarmış ne de –kaşla göz arasında bulup içtiği bir kaç yudumun dışında– su kullanmıştı. Korkunç bir huzursuzluk, onu avucuna almış, umutsuz bir çabanın bütün işaretlerini üzerine kazımış, gözlerine kuru ve uykusuz bir bakış kondurmuştu. Kendi kendine, boğuk bir sesle, «Acaba, buralarda ekmek var mı?» diye mırıldandı, boş gözlerle çevresine bakındı; sonra tekrar sandalyesine çöküp kalemi eline aldı. Saatlerdir hiçbir şey yemediğinin bilincine varmıştı.

Ona öyle geliyordu ki, kızkardeşinin dışında hiç kimse, kendisini bu kadar iyi anlayamazdı. Yaşama olasılığının tehlikeye düştüğü böylesi anlarda, en şüpheci kalpte bile, geriye duygularının gerçek bir izlenimini bırakma arzusu ortaya çıkar, tıpkı kişi kendisi yol olduktan her ölümün bu dünyadan alıp götürdüğü hakikate hiçbir araştırıcı ışığın ulaşamayacağı bir yere çekip gittikten sonra geriye kendi eylemlerini aydınlatabilecek bir ışık bırakmak istemesi gibi.

Bunun için de, Decoud, yiyecek bir şeyler aramak veya bir iki saatlik bir uyku fırsatı yakalamaya çalışmak yerine kalın bir cep defterinin sayfalarını kız kardeşine yazdığı bir mektupla dolduruyordu.

Bitkinliğini, büyük yorgunluğunu, bedensel duygularının en gizli izlerini bu mektubun içtenliğinin dışında tutamıyordu. Sanki onunla konuşuyormuş gibi tekrar yazmaya başladı. Nerdeyse, onun, kendisinin yanında olduğu yanılsamasına kapılarak şöyle yazdı: «Çok açım.»

«Etrafım boşalmış gibi büyük bir yalnızlık duygusu içindeyim» diye devam etti. «Belki de, bunun nedeni, çevremde her türlü kararlılık, iyi niyet ve umut tam bir çöküntü halindeyken kafasında belirli bir fikre sahip tek insan oluşum. Fakat bu yalnızlık, o da son derece gerçek. Bütün mühendisler, İngilizlerin, Amerikalıların, Fransızların, Almanların ve Tanrı bilir başka kimlerin ceplerine para koymayı üzerine alan büyük Costaguana'nın Ulusal Merkez Demiryolu'nun mallarına göz kulak olmak için iki gündür dışarıda. Etrafımdaki sessizlik kaygı verici. Bu evin orta bölümünün üstünde, pervaz yerine mazgal deliklerine benzer dar açıklıkları olan bir çeşit birinci kat var. Muhtemelen eski zamanlarda ulusal kıtamızın inatçı barbarlığının siyah politikacı redingotlarını kuşanmadığı; fakat ellerinde oklar ve yaylarla yarı çıplak bağıra çağıra ortalıkta dolaştığı eski günlerde vahşilere karşı daha iyi bir savunma sağlayabilmek için kullanılıyordu. Evin hanımı yukarıda ölüyor, sanırım yaşlı kocasıyla tamamıyla yalnız. Dar bir merdiven var bir kişinin oraya çıkarak kalabalığa karşı kendini kolaylıkla savunabileceği türden bir merdiven ve biraz önce kalın duvarların arasından, yaşlı adamın bir şey için mutfağa indiğini işittim. Bir duvarın gerisinde, bir farenin çıkarabileceği türden bir gürültüydü bu. Bütün hizmetçiler dün kaçmışlardı ve henüz dönmediler tabii eğer dönerlerse. Geriye kalanlarsa iki çocuk sadece, iki kız çocuğu. Babaları aşağı gönderdi onları; onlar da kafeye sokuldular, belki de, ben, burada olduğum için. Bir köşede, birbirlerinin kollarına sığınmışlar. Birkaç dakika önce fark ettim onları ve şimdi kendimi eskisinden daha yalnız hissediyorum.»

Decoud, sandalyesinde yarım döndü ve «Burada hiç ekmek var mı?» diye sordu.

Cevap olarak, Linda'nın koyu başı, göğsüne sokulmuş olan kız kardeşinin sarı başının üzerinden olumsuz anlamda sallandı.

Decoud, «Bana biraz ekmek bulamaz mısınız?» diye ısrar etti. Çocuk kımıldamadı ve adam onun köşeden üzerine dikilmiş iri gözlerini gördü. «Benden korkmuyorsunuz, değil mi?» diye sordu.

Linda, «Hayır,» dedi. «Sizden korkmuyoruz. Gian' Battista ile birlikte geldiniz buraya.»

Decoud, «Nostromo demek istiyorsun» dedi.

Kız, eliyle, kız kardeşinin saçlarını hafifçe okşayarak «İngilizler, onu böyle çağırır fakat ne bir hayvan ne de bir insan adı o.»

Decoud, «Fakat insanların böyle demelerine izin veriyor o.» diye belirtti.

Kız, «Bu evde değil» diye karşı çıktı.

«Ah! O zaman ben de ona Capataz derim.»

Decoud, konuyu uzatmadı ve bir süre daha ara vermeden yazdıktan sonra tekrar döndü.

«Buraya ne zaman döner dersiniz?» diye sordu.

«Sizi buraya getirdikten sonra annem için, kentten Senor Doktor'u getirmek üzere atına atlayıp gitti. Yakında döner.»

Decoud, duyulabilir bir sesle, kendi kendine,» Yolda bir yerlerde, bir kurşunla devirebilirler onu» diye mırıldandı. Bunun üzerine, Linda, tiz sesiyle,

«Hiç kimse, Gian' Battista'ya ateş etmeye cesaret edemez.» diye konuştu.

Decoud, «Sen buna inanıyorsun,» diye sordu. «Değil mi?»

Çocuk, güvenle, «Bunu biliyorum» dedi. «Burada, ona saldırmaya cesaret edebilecek kimse yoktur.»

Decoud, kendi kendine, «Bir çalının arkasından bir tetiği çekmek çok da fazla cesaret gerektirmez» diye mırıldandı. «İyi ki gece karanlık aksi halde madenin gümüşünü koruma şansı fazla yüksek olmazdı.»

Tekrar not defterine döndü, yazılmış sayfaları gözden geçirdi ve yine kalemini eline aldı.

«Dün, Minerva, kaçak Başkan'la beraber limandan ayrıldıktan ve ayaklanmacılar kentin kenar mahallelerine sürüldükten sonraki durum buydu. Burada çıkan olaylara az veya çok ilgi gösteren dünyaya telgrafla haberleri gönderdikten sonra Nostromo ile beraber katedralin merdivenlerinde oturdum. Ne gariptir ki, Telgraf Şirketi'nin büroları, *Porvenir* ile aynı binada olmasına karşın bizim baskı ma-

kinelerini pencereden dışarı fırlatan, harflerimizi *Plaza*ya saçan kalabalığın yanındaki aletlere dokunmaları önlendi. Nostromo ile oturmuş konuşurken, telgrafçı Bernhardt, kemerlerin altından elinde bir parça kağıtla çıkageldi. Ufak tefek adam, muazzam bir kılıç kuşanmıştı ve her tarafında tabancalar asılıydı. Tuhaftı görünümü fakat hayatı boyunca bir Morse vericisini tıkırdatmış olan o boydaki en cesur Almandı. Barrios'un ordusunun nakliye araçlarının biraz önce limana girdiğini rapor eden ve «En büyük coşku galip geliyor» sözleriyle biten bir mesaj almıştı. Çeşmeden biraz su içmek için o tarafa yürüdüm ve bir ağacın arkasına saklanmış, Alameda'dan biri bana ateş etti. Fakat ben, buna aldırış etmedim ve suyumu içtim; Barrios, Cayta'da ve bizimle Montero'nun muzaffer ordusu arasında da büyük Cordillera dağları olduktan sonra Gamacho ve Fuentes beylere karşı yeni devletimin avucumun içinde olduğunu düşünüyordum. Uyumak için hazırdım fakat Casa Gould'a ulaştığım zaman avlunun tamamının hasırların üzerine uzanmış yatan yaralılarla dolu olduğunu gördüm. Işıklar açıktı ve o sıcak gecede hafif bir kloroform ve kan kokusu asılıydı havada. Bir uçta benim doktorum Doktor Monygham yaraları sarıyor, diğer uçta, merdivenlerin yakınında da Peder Corbélan, diz çökmüş, ölmek üzere olan bir Cargadorenin itiraflarını dinliyordu. Mrs. Gould, bu mezbahanın içinde, bir elinde büyük bir şişe ve diğerinde de bir parça pamukla dolaşıp duruyordu. Bana sadece baktı ve sonra görmezlikten geldi. Kendi *camerista*sı da elinde yine bir şişeyle onu takip ediyor ve kendi kendine hafif hafif hıçkırıyordu.

Bir süre yaralılar için sarnıçtan su taşımakla meşgul oldum. Sonra da merdivenlerden çıktım ve kollarında sargı bezleri taşımakta olan Sulaco'nun kimi ileri gelen kadınlarıyla karşılaştım, yüzleri her zamankinden daha solgundu. Hepsi de gemilere sığınmış değildi demek. Bir çoğu o gün için Casa Gould'a sığınmıştı. Yerde, saçları yarı yarıya omuzlarından aşağı dökülen bir genç kız, Meryem Ana'nın mavi bir elbise ve başında parlak bir taçla durduğu oyuğun bulunduğu duvara karşı diz çökmüştü. Onun Miss Lopez'lerin en büyüğü olduğunu düşündüm. Yüzünü göremiyordum fakat küçük ayakkabısının Fransız stili topuğunun gözüme çarptığını hatırlıyorum. Hiç sesini çıkarmadı, hiç hareket etmedi, içini çekmedi; orada, tamamıyla hareketsiz beyaz duvara karşı siyahlar içinde duruyor-

du; ateşli bir dindarın sessiz figürü. Sargı bezi taşırken gördüğüm yüzleri bembeyaz diğer kadınlardan daha fazla korkmuş olmadığına eminim. Bir tanesi, merdivenin en üst basamağında oturmuş bir çarşaf parçasını aceleyle şeritler halinde parçalara ayırıyordu; buradaki zengin bir yaşlı adamın genç karısıydı. Yaptığı işe ara verdi ve benim eğilişime karşılık olarak sanki Alameda'da arabasının içindeymişçesine elini salladı. Ülkemizin kadınları, ayaklanma sırasında, bakılmaya değer bir görüntü oluşturuyorlardı. Eğitimin, geleneklerin, alışkanlıkların en küçük yaşlarından beri onlara yüklediği, dış dünyaya karşı takındıkları edilgen tavırla beraber, yüzlerindeki allık ve pudra da uçup gidiyor. Senin yüzünü hatırlıyorum, senin çocukluğunda, herhangi bir kargaşa, kozmetiklerin ve geleneklerin örtüsünü yırttığında, o sabırlı ve boyun eğmiş kalıp yerine bir zeka izi görülürdü.

Yukarıdaki büyük *sala*da, dağıtılmış Eyalet Meclisi'nden geriye kalanlardan oluşan bir tür Asiller Cuntası oturmaktaydı. Don Juste Lopez, iri saçmalarla doldurulmuş bir *trabuco*nun[52] ağzı, sakalına yakın bir yerde patlayınca, sakalının yarısını yakmış ama şans eseri kendisini ıskalamıştı. Ve başını bir yandan diğer yana çevirdikçe frağının içinde sanki iki farklı adam varmış gibi görünüyordu: Bir tanesi, asilce sakallı ve ağırbaşlı, diğeri dağınık ve korkmuş.

Ben içeri girince, «Decoud! Don Martin!» diye bağırarak ayağa kalktılar. Onlara, «Neyi tartışıyorsunuz, beyler?» diye sordum. Don José Avellanos, masanın en başında oturuyor olmasına rağmen, aralarında onlara başkanlık eden kimse yokmuş gibi görünüyordu. Beni, hepsi birden «Can ve malın korunmasını» diye yanıtladılar. Don Juste, yüzünün ağırbaşlı tarafını bana çevirerek «Yeni yetkililer gelinceye kadar» diye açıklamada bulundu. Benim yeni Devlet'e ilişkin parlak umutlarımın üzerinden bir kova kaynar su dökülmüş gibiydi. Kulaklarımda bir vınlama duyuyordum ve oda, sanki birdenbire içeri buhar pompalanmışçasına loşlaşmıştı.

Sanki sarhoşmuşum gibi, görmeyen gözlerle masaya doğru yürüdüm. «Teslim olmayı tartışıyorsunuz siz» diye konuştum. Hepsi de kımıldamadan oturuyordu, her biri de, burunlarını, Tanrı bilir neden, önlerinde bulunan birer tabaka kağıda gömmüşlerdi. Sadece

(52) Namlusunun ağzı zurna gibi açık bir tür tüfek.

Don José, yüzünü elleriyle saklayarak, «Asla! Asla!» diye mırıldandı. Fakat ona bakarken, bana öyle geldi ki, üflesem havaya uçacaktı öylesine bitkin, zayıf, halsiz görünüyordu. Ne olursa olsun yaşayamayacaktı. Onun yaşındaki bir adam için aldanmak çok büyük bir şeydir ve bir de, Porvenir'in baskı makinelerinde basmaya başladığımız «Elli Yıllık Kötü Yönetim»in, Plaza'da yerlerde gezdiğini, hendeklerde yüzdüğünü, avuç dolusu matbaa harfiyle doldurulmuş *trabuco*lar için tıkaç olarak kullanıldığını, rüzgârlarda uçuştuğunu, çamurda ayaklar altında çiğnendiğini görecek olsa... Kimi sayfaların, limanın sularında yüzdüğünü ben kendim gördüm. Ondan yaşamasını beklemek mantıksızlık olurdu. Acımasızlık olurdu.

«Biliyor musunuz?» diye bağırdım, «Teslim olmanın, sizin için, kadınlarınız için, çocuklarınız için, mallarınız için ne anlama geldiğini biliyor musunuz?»

Bana öyle geliyor ki, soluk bile almaksızın beş dakika boyunca, elimizdeki fırsatları, Montero'nun vahşiliğini ısrarla belirttim, onu öylesine büyük bir canavar olarak gösterdim ki şayet kendisi, sistemli bir terör yönetiminin ne demek olduğunu algılayacak kadar zekaya sahip olsaydı, o da böylesi bir canavar olmayı isterdi. Ve daha sonraki beş dakika boyunca da, Antonia'ya olan aşkımın tutkusuyla, onların cesaretlerine, erkekliklerine seslendim coşkuyla. Zira bir insan güzel konuşuyorsa eğer, bu, mutlaka insancıl bir duygudan ileri gelmektedir, ya bir düşmanına meydan okumaktadır ya kendini savunmaktadır ya da gerçekten yaşamdan daha değerli bir şey için yalvarmaktadır. Sevgili kardeşim, karşılarında gürleyip durdum. Öyle görünüyordu ki, sesim, sanki duvarları yıkacaktı ve durduğumda da bütün o korkmuş gözlerin, bana şüpheyle baktığını fark ettim. Yapabildiğim bütün etki buydu işte. Sadece Don José'nin başı iyice omuzlarına gömülmüştü. Onun kurumuş dudaklarına kulağımı verdim ve onun fısıltısından, «O halde, Tanrı aşkına, Martin oğlum,» gibi bir şeyler dediğini çıkardım. Kesinlikle, Tanrı'nın adı geçiyordu, bundan eminim. Bana öyle geldi ki, onun, son nefesine yetişmiştim. Bu dünyadan göç etmekte olan ruhunun dudaklarındaki son soluğuna.

Yine de yaşıyor, doğru. O günden sonra, gördüm onu fakat çenesine kadar örtülü, sırt üstü, gözleri açık yatan yaşlı bir bedendi o artık. Öyle hareketsizdi ki, artık soluk almadığını bile söyleyebilir insan. Onu o şekilde bıraktım, bu İtalyan'ın *posada*sına yani her

yerde hazır ve nazır olabilen ölümün, bir başkası için beklediği bu yere gelmeden önce Antonia, onun yatağının yanında diz çökmüştü. Fakat biliyorum ki, Don José, gerçekte, orada, Casa Gould'da öldü. Diplomatik anlaşmaların ve ağırbaşlı bildirilerin kutsallığına bürünmüş olan ruhunu, hiç kuşkusuz nefretle karşılayacağı şeye girişmem için beni teşvik eden o fısıltıyla. Yüksek sesle bağırdım. «Kendi kendisine yardım etmeyen insanların yaşadığı ülkede, hiçbir Tanrı yoktur.»

Bu arada, Don Juste, sakalının uğradığı tuhaf felaketin yaptığı ciddi etkiyi bozduğu üzerinde önceden düşünülmüş bir söylev çekmeye başladı, ne demek istediğini anlamak için beklemedim. Montero'nun, (Kendisi, onu General olarak adlandırıyordu.) niyetlerinin belki de kötücül olmadığını ama «o seçkin insan» (Sadece bir hafta önce, onu, Gran' Bestia olarak çağırıyorduk.) doğru yolları seçme konusunda yanılmamış olabileceğini ileri sürüyor gibiydi. Senin de tahmin edebileceğin gibi, geri kalanını dinlemek için orada kalmadım. Birkaç sene önce Paris'te, Güney Amerikalı öğrencilerin devam ettiği bir kahvede karşılaştığım ve kendi kendisini Elçilik Sekreteri olarak yutturmaya çalışan, Montero'nun kardeşi, *Guerillero,* Pedrito'nun niyetlerini pekala biliyordum. Oraya gelir ve fötr şapkasını kıllı pençeleri arasında evirip çevirerek saatlerce konuşurdu, yükselme tutkusuyla, bir tür Napolyon'a bir tür Dük de Morny[53] Daha o zamanlar, kardeşinden büyük laflarla bahsederdi. Hepsi de, Blanco ailelerinden gelen öğrenciler, senin de tahmin edebileceğin gibi Elçiliği pek iyi tanımadıklarından gerçekte kim olduğunu ortaya çıkması, uzak bir olasılık gibi görünüyordu. Oraya, dedikleri gibi, tutkusu ve ilkeleri ile sanki eğitimli maymunların bir toplantısına gider gibi sadece eğlenmek amacıyla giden bir tek Decoud vardı. Onun taşıdığı niyetleri biliyorum ben. Onu, masada tabakları değiştirirken gördüm. Korku içinde yaşamaktansa, ölürüm daha iyi.

Hayır, ciddi bir nutukla, kendi kendini, Montero kardeşlerin merhameti, adaleti, dürüstlüğü ve saflığı konusunda ikna etmeye ça-

(53) Duc de Morny (1811-1865) 12 Aralık 1851'de yapılan ve Morny'in yarı kardeşi Charles- Louis Napoleon Bonaparte'nin İmparator III. Napolyon olarak taç giymesiyle sonuçlanan hükümet darbesinde önemli bir rol oynayan Fransız politikacı ve toplum lideri.

lışan Don Juste Lopez'i, sonuna kadar dinlemek için kalmadım. Hemen dışarı, Antonia'yı aramaya çıktım. Holde buldum onu. Ben kapıyı açınca, birbiri içinde sımsıkı tuttuğu ellerini uzattı bana.

«Orada ne yapıyorlar?» diye sordu.

Gözlerimi onunkilere dikerek «Konuşuyorlar.» diye yanıtladım.

«Evet, evet, ama–»

«Boş konuşmalar,» diye onun sözünü kestim. «Korkularını, budalaca umutların arkasına saklıyorlar. Büyük parlamenterler oradakilerin hepsi de– İngiliz modeli, bildiğin gibi.» Öylesine öfkeliydim ki, güçlükle konuşabiliyordum. Umutsuzluğunu ifade eden bir hareket yaptı.»

Arkamda yarı açık tuttuğum kapıdan, korkunç ve kutsal bir deliliği andıran, ölçülü ve tekdüze bir sesle, sözcükleri tek tek vurgulayarak konuşmasını duyuyorduk.

«Ne de olsa, demokratik emellerin de yasallığı vardır belki. İnsan ilerleyişinin yolları önceden kestirilemez ve ülkenin kaderi, Montero'nun ellerindeyse şayet, bizim de yapmamız gereken...»

Bu laf üzerine kapıyı çarparak kapattım; bu kadarı yeterdi; bu kadarı çok fazlaydı. Korkuyu ve umutsuzluğu, Antonia'nın yüzünden daha iyi ifade eden bir başka güzel yüz daha yoktu. Buna dayanamadım; onu bileklerinden tuttum.

«Orada babamı öldürdüler mi?» diye sordu.

Gözleri, öfkeyle parlıyordu fakat büyülenmiş halde ona bakarken içlerindeki ışık söndü.

«Bu, bir teslimiyet» dedim. Ellerimde iki yana açık tuttuğum bileklerini sarstığımı hatırlıyorum. «Ama konuşmaktan daha fazlası. Baban bana Tanrı'nın adına devam etmemi söyledi.

«Sevgili kardeşim, Antonia'da beni her türlü şeyin mümkün olduğuna inandıran bir şeyler vardı. Onun yüzüne bir kere bakmak, beynimi tutuşturmaya yetiyordu. Ama yine de, onu, başka herhangi bir erkeğin seveceği şekilde seviyorum. Kalbim, sadece onunla. O benim için, kendi Kilise'sinin Peder Corbélan için ifade ettiğinden daha fazla şey ifade ediyor. (Bu arada, Büyük Papaz, geçen geceden beri, kentte görünmüyor; belki de, Hernandez'in çetesine katılmaya gitmiştir.) O, değerli madeninin, şu duygusal İngiliz için olduğundan daha fazlası benim için. Karısından bahsetmiyorum. Bir zamanlar, o da duygusaldı belki de. Ama San Tome madeni, iki kişinin arasında

duruyor bugün. «Senin baban, Antonia,» diye tekrar ettim. «Senin baban, beni anlıyor musun? Bana devam etmemi söyledi.»

Yüzünü başka yöne çevirdi ve acılı bir sesle,

«Öyle mi?» diye bağırdı. «O halde, korkarım ki, gerçekten de bir daha hiç konuşamayacak.»

Bileklerini benden kurtardı ve mendiliyle, burnunu silerek ağlamaya başladı. Onun acısını görmezden geldim. Onu, bir daha hiç görmemektense, mutsuz görmeyi yeğlerim; zira kaçsam da, kalıp ölümü beklesem de, biraraya gelmek diye, bir gelecek diye bir şey yoktu bizim için. Ve böyle olduğu için de, onun geçici acılı anlarına harcayacak merhamet yoktu bende. Onu, gözyaşları içinde Dona Emilia ve Don Carlos'u da bulup getirmesi için gönderdim. Onların duygusallığı, benim planımın hayata geçirilmesi için gerekliydi; güzel bir fikrin kılığına bürünmüş olarak gelmedikçe, kendi tutkulu arzuları için hiçbir şey yapmayacak olan insanların duygusallığı gerekliydi bana.

O gece, geç saatlerde, Mrs.Gould'un mavi-beyaz yatak odasında, dört kişilik küçük bir cunta oluşturduk. –İki kadın, Don Carlos ve ben–

«El Rey de Sulaco, hiç kuşkusuz, kendini çok dürüst bir insan olarak görüyordu. Ve insan, onun suskunluğunun gerisine bakabilseydi eğer. Belki de dürüstlüğünü lekelenmekten koruyan şeyin, yalnızca bu olduğunu düşünüyor. Bu İngilizler, bir şekilde, hakikati, sımsıkı ellerine geçirmelerine yardım eden yanılsamalarla yaşıyorlar. Konuştuğu zaman, nadiren ağzından çıkan bir «Evet» veya «Hayır» tıpkı bir kahinin sözleri kadar gayrişahsi oluyor. Fakat o, kendi dilsiz sakınımlılığını bana yükleyemez. Onun kafasının içinde neler olduğunu biliyordum; madeni vardı kafasının içinde ve karısının kafasında da, Gould İmtiyazına sımsıkı sarılarak o küçük kadının boynuna bağlanmış olan, kendi kocasının değerli kişiliğinden başka hiçbir şey yoktu. Zararı yok. Yapılması gereken şey, onu, Holroyd işine (Çelik ve Gümüş Kralına) onun finansal desteğini garanti edecek biçimde takdim ettirmekti. Dün gece, o vakitler, bundan sadece yirmi dört saat önce, madenin gümüşünün, kuzeye giden vapurda, onu alıp götürmeden önce limana girinceye kadar Gümrük Binası'nın kasalarında, güvende olduğunu sanıyorduk. Ve hazine, hiç ara vermeksizin kuzeye aktıkça da, baş duygusal, Holroyd, ka-

ranlıkta kalmış kıtalara, sadece adaleti, sanayiyi, barışı değil aynı zamanda Hıristiyanlığın daha arı bir biçimini götürmek biçimindeki en sevdiği hayalinden vazgeçmeyecekti. Daha sonra, gerçek anlamda, Sulaco'nun, en ileri gelen Avrupalısı olan demiryolunun baş mühendisi, atıyla, Liman'dan yukarı, Calle'ye geldi ve toplantımıza kabul edildi. Bu arada, büyük *sala*daki İleri Gelenler Cuntası, hâlâ tartışmayı sürdürüyordu. Sadece içlerinden biri, bir hizmetkâra, içeri yiyecek bir şeyler gönderilip gönderilemeyeceğini sormak için koridora çıktı. Başmühendisin, yatak odasına girer girmez söylediği ilk sözler, «Nedir sizin eviniz, sevgili Mrs. Gould? Aşağıda bir sahra hastanesi ve görünen o ki, yukarıda da bir restoran. *Sala*dan içeri, tepsiler dolusu güzel şeyin taşındığını gördüm» oldu

«Ve burada, bu özel odada da,» dedim ben de. «Kurulacak Batı Cumhuriyeti'nin iç kabinesini görmektesiniz.»

«Kafası öylesine doluydu ki, buna gülümseyemedi hatta şaşırmış bile görünemedi.

Bize, demiryolunun telgraf odasına çağrıldığı sırada, demiryollarına ait malların demiryolu depolarında savunulması için yapılan genel hazırlıklarla uğraştığını söyledi. Dağların eteklerinde, demiryolunun ulaştığı en son noktadaki mühendis, telin öteki ucunda kendisiyle konuşmak istemişti. Büroda, kendisinden ve kağıt şerit yerde uzayıp kıvrıldıkça tıkırtıları yüksek sesle okuyan demiryolu telgraf operatöründen başka hiç kimse yoktu. Ormanın derinliklerindeki, tahtadan yapılma bir sundurmadan sinirli bir şekilde tıkırdayan bu konuşmanın amacı da, Başkan Ribiera'yı kovaladıklarını veya kovalamakta olduklarını başmühendise bildirmekti. Gerçekte, Sulaco'daki hepimiz içindi bu haber. Ribiera'nın kendisiyse, bizim tarafımızdan kurtarılıp yeniden yaşamına kavuşturulup teskin edildiğinde, kendisinin kovalanmadığını düşünme eğilimindeydi.

Ribiera, dostlarının ısrarlı ricalarına boyun eğmiş ve tehlikeye rağmen, sorumluluğu üzerine almaya istekli katır sürücüsü Bonifacio'nun rehberliğinde, yenilgiye uğramış ordusunun karargâhından tek başına ayrılmaya razı olmuştu. Üçüncü günün şafağında yola çıkmıştı. Geride kalan kuvvetler de geceleyin eriyip gitmişti. O ve Bonifacio, atlarını Cordillera'ya doğru sürmüşler, sonra katırlar edinip geçitleri aşmışlar ve dondurucu rüzgâr taşlık yaylayı süpürüp geceyi geçirdikleri taştan küçük sığınağı karların

altına gömmeden önce Ivie'deki Paramo'yu geçmişlerdi. Sonradan, zavallı Ribiera'nın başından çok daha fazla macera geçmişti, rehberinden ayrılmış, atını kaybetmiş, Campo'dan aşağı yaya olarak inmeye çalışmıştı ve şayet bir *rancheron*un merhametine sığınmasaydı Sulaco'dan hayli uzakta ölüp gidecekti. Aslını isterseniz, onu bir bakışta tanıyan bu adam, ona genç bir katır vermiş ve kaçak, ağır ve beceriksiz bir sürücü olan Başkan hayvanı çatlatıncaya dek sürmüş. Ve generalin kardeşi Pedro Montero'dan başkası olmayan biri tarafından kumanda edilen bir grup tarafından takip edildiği de doğruydu. Neyse ki, Paramo'nun dondurucu rüzgârı, takipçileri, geçidin tepesinde yakalamıştı. Birkaç kişi ve hayvanların tamamı, buz fırtınasında telef olmuştu. Gruptan ayrılanlar ölmüş fakat asıl grup yoluna devam etmişti. Zavallı Bonifacio'yu karla kaplı bir bayırın eteğinde, yarı ölü bir halde yatarken bulmuşlar ve gerçek İç Savaş usulüne göre derhal süngülemişlerdi. Şayet, bir nedenden dolayı eski Camino Real yolundan ayrılıp daha aşağıdaki bayırların eteğinde bulunan ormanlarda yolunu kaybetmeselerdi Ribiera'yı da yakalamaları işten bile değildi. Sonunda, düşe kalka ve beklenmedik bir biçimde, kendilerini, demiryolu şantiyesinin kampında bulmuşlardı. Demiryolunun ulaştığı en son noktada bulunan mühendis, şefine, telgrafla, Pedro Montero'nun kesinlikle, orada, büroda, telgrafın tıkırtılarını dinlemekte olduğunu bildirmişti. Sulaco'yu, demokrasi adına zapt edecekti. Fazlasıyla küstahtı. Adamları, Demiryolu Şirketi'nin sığırlarından birkaçını izin almaksızın kesmişler ve eti kor ateşte kızartmaya koyulmuşlardı. Pedrito, gümüş madenine ve son altı ayın üretimine ilişkin pek çok önemli bilgi edinmişti. Tartışmaya yer bırakmayacak bir biçimde, «Telin ucundaki şefine sor,» diyordu. «Onun bilmesi gerek, ona, Campo'nun şefi ve yeni Hükümet'in İçişleri Bakanı Don Pedro Montero'nun doğru bir biçimde bilgilendirilmeyi arzu ettiğini söyle.»

Ayakları, kan lekeli paçavralarla sarılıydı, yüzü, zayıf ve yorgunluk ve açlıktan bitkindi, saçı sakalı birbirine karışmıştı ve yürürken, baston yerine ucu kıvrık bir ağaç dalına dayanarak topallıyordu. Ardından gelenler daha kötü bir durumdalardı belki de. Görünüşe göre silahlarını ve herhalde, cephanelerinin tümünü atmış değillerdi. Bitkin yüzleri, telgraf kulübesinin kapılarını ve pencerelerini kaplamıştı. Aynı zamanda, oradaki sorumlu mühendisin yatak odası ola-

rak da kullanılan odada, Montero, kendini temiz battaniyelerin üzerine atmış ve orada yatarken soğuktan titreyerek telgrafla Sulaco'ya iletilecek taleplerini dikte ettirmişti. Adamlarını yukarıya taşıması için, derhal bir dizi vagonun aşağıya gönderilmesini talep ediyordu.

Başmühendis, «Buna telin ucundan cevap verdim» diye anlattı bize. «Bütün hat boyunca, birçok kez, trenleri parçalama girişimlerinde bulunulduğu için demiryolu araçlarını içeri gönderme riskini göze alamayacağımı söyledim. Bunu sizin hatırınız için yaptım Gould» dedi başmühendis. Karşılık olarak verilen cevap, astımın sözleriyle şu oldu: «Yatağımda yatan pis hayvan diyor ki: «Ya seni vurmak zorunda kalırsam?» Buna karşılık, «Anlaşıldığına göre, telgrafın başında oturan astım bunu yapmakla vagonları yukarı getirtemeyeceğini belirtmiş. «Bunun üzerine, karşısındaki, esneyerek, «Aldırma. Campo'da, at kıtlığı yok ya» diye yanıt vermiş. Ve sonra, arkasını dönüp Harris'İn yatağında uyumaya gitmiş.

«İşte bu yüzden, sevgili kız kardeşim, bu gece bir kaçağım ben. Demiryolunun öteki ucundan alınan son tel Pedro Montero ve adamlarının bütün gece ateşte kızartılmış sığır eti yedikten sonra şafakla beraber oradan ayrıldığını bildirdi. Bütün atları almışlar, yolları üzerinde daha fazlasını da bulacaklar ve otuz saatten kısa bir süre içinde burada olacaklar. Dolayısıyla, Sulaco, ne benim için ne de Gould İmtiyazı'na ait olan büyük gümüş stoku için uygun bir yer değil.

Fakat en kötüsü de bu değil. Esmeralda garnizonu, muzaffer tarafın safına geçti. Bunu, o sabah erken saatlerde Casa Gould'a gelen Telgraf Şirketi'nin telgrafçısı vasıtasıyla öğrendik. Aslında öylesine erken bir saatti ki, Sulaco'ya gün doğmamıştı henüz. Esmeralda'daki meslektaşı, onu makine başına çağırarak garnizonun, kendi subaylarının bazılarını öldürdükten sonra limanda demirli yatan, Hükümet'e ait bir vapuru ele geçirdiklerini bildirdi. Bu, gerçekten de büyük bir darbe, benim için. Zira ben bu eyaletteki herkese güvenebileceğimi sanmaktaydım. Bu bir hataymış. Esmeralda'daki Monterocu ayaklanma, tıpkı Sulaco'da girişildiği gibi; ne var ki oradaki başarıya ulaştı. Telgrafçı, sürekli Bernhardt'a sinyal gönderdi ve aktardığı son sözler şunlar oldu: «Kapıyı kırıyorlar, telgraf odasını ele geçiriyorlar. Bağlantınız kesiliyor. Bundan daha fazlasını yapamıyorum.»

Fakat aslını istersen, dış dünyayla bağlantıyı koparmak isteyen peşindekileri bir şekilde atlatmayı başarmış. Bunu gerçekten başarmış. Nasıl yapıldığını bilmiyorum fakat sonraki birkaç saat içinde, Sulaco'yla bağlantıyı tekrar kurdu ve söyledikleri de şunlar oldu: «Başkaldıran ordu, körfezdeki hükümet vapurunu ele geçirdi ve kıyıdan Sulaco'ya gitmek amacıyla içine asker dolduruyor. Bu yüzden başınızın çaresine bakın. Birkaç saat içinde yola çıkmaya hazır olacaklar ve gün doğumundan önce sizi bastırmış olabilirler.»

Bütün söyleyebildiği bunlar oldu. Onu aletinin başından bu sefere temelli uzaklaştırdılar; zira Bernhardt o zamandan beri sürekli Esmeralda'yı arıyor fakat bir cevap alamıyor.»

Decoud, kız kardeşinin okuması için doldurduğu cep defterine, bu sözleri kaydettikten sonra, sesleri dinlemek için başını kaldırdı. Fakat tahta sehpanın altındaki büyük toprak testiye süzgeçten damlayan suyun sesinin dışında ne odada ne de evde hiç ses yoktu. Ve evin dışında da büyük bir sessizlik hüküm sürüyordu. Decoud, başını tekrar cep defterine eğdi.

«Kaçmıyorum ben, anlıyorsun değil mi?» diye yazdı. «Sadece ne pahasına olursa olsun kurtarılması gereken büyük gümüş hazinesiyle beraber uzaklaşıyorum buradan. Pedro Montero Campo'dan ve baş kaldırmış ordu da Esmeralda'dan ona doğru yaklaşıyor. Gümüşün öylece onları bekliyor olması bir rastlantı sadece. Gerçek hedef, senin de tahmin edebileceğin gibi San Tome madeninin kendisi; aksi halde, Batı Eyaleti, hiç şüphesiz, muzaffer tarafın birliklerinin rahat rahat toplanabilmesi için haftalar önce, kendi haline bırakılırdı. Don Carlos Gould'un, madenini, bu «*Imperium in Imperio*»yu, kendi duygusallığının garip bir adalet duygusuna bağladığı bu servet üreten şeyi kurtarmak için, örgütü ve insanlarıyla yapacak yeterince işi olacak. Kişi erkeklerin aşk veya adalet fikrine sarılmaları gibi, o da bu madene sarılmış. Bu adam hakkında, çok fazla yanılmamışsam eğer bu maden ya saldırıya uğramaksızın kalacak ya da yalnızca onun iradesinin yönlendirdiği eylem sonucu yok olacaktır. Onun soğuk ve idealist yaşamına bir tutku sarılmış. Sadece zihinsel olarak kavrayabildiğim bir tutku bu. Bizim bildiğimiz tutkulara benzemeyen, bir başka kandan insanların sahip olabileceği bir tutku. Ancak en az bizimkiler kadar da tehlikeli.

Karısı da anlıyor bunu. Bunun için de böylesine iyi bir müttefik oluyor bana. İleri sürdüğüm bütün varsayımlara, bunların, sonunda, Gould İmtiyazı'nın güvenliğini sağlamaya yarayacaklarını kesin bir içgüdüyle sezerek dört elle sarılıyor. Ve kocası da uyuyor ona; zira ona güveniyor belki de; fakat sanırım, daha çok anlaşılması güç bir yanlışı, karısının mutluluğunu, yaşamını, bir fikrin büyüsüne teslim etmek gibi bir duygusal sadakatsizliği telafi etmek için yapıyor bunu. Küçük kadın, onun, kendisinden çok maden için yaşadığını keşfetmiş. Fakat bırakalım öyle olsunlar. Herkesin kaderi kendine aittir; ister tutkular isterse duygular tarafından şekillendirilmiş olsun. Asıl önemli olan, kadının, benim, gümüşün, ne pahasına olursa olsun, kentten, ülkeden hemen çıkarılması şeklindeki tavsiyemi destekliyor olmasıdır. Don Carlos'un görevi, madenin temiz adını lekesiz tutmak; Mrs. Gould'unki ise onu, bir başka kadına delicesine tutulmuş olmasından daha fazla korkutan bu soğuk ve ezici tutkunun etkilerinden korumaktır. Nostromo'nun görevi de gümüşü korumak. Plan, gümüşü, Şirket'in en büyük mavnasına yükleyip körfezin karşı yakasında, Costaguana topraklarının dışında, Azuera'nın tam öte tarafındaki küçük bir limana göndermekti, kuzeye giden ilk vapura, onu, oradan alma emri verilecek. Burada deniz sakindir. Esmeraldalı asiler gelmeden önce, körfezin karanlığına dalıp kaybolacağız ve güneş okyanusun üzerine doğduğu zaman da ortadan kaybolmuş, görünmez olmuş, Sulaco kıyısından bakıldığında, ufukta donuk mavi bir bulut gibi görünen Azuera tarafından saklanıyor olacağız.

Bozulmaz Capataz de Cargadores, bu iş için biçilmiş kaftan; ve bir tutkusu olan fakat bir görevi olmayan ben de bu gülünç oyunda kendi rolümü oynamak ve eğer başarılı olursam, Antonia'dan başka kimsenin veremeyeceği ödülümü almak için geri dönmek üzere onunla beraber gidiyorum.

Buradan ayrılmadan önce, onu tekrar göremeyeceğim. Daha önce de dediğim gibi, onu, Don José'nin yatağının yanında bıraktım. Sokak karanlıktı, evler kapalıydı ve ben geceleyin yürüyerek çıktım kentten. İki gündür tek bir sokak lambası bile yanmıyordu ve kentin giriş kapısının kemer altı yolu da, kule biçimli belli belirsiz bir kitleydi sadece ve o karanlığın içinde, sanki bir insanın mırıltı halindeki sesine cevap veriyormuş gibi gelen, alçaktan, kederli iniltiler duydum.

O sesin tonunda, tıpkı benim gibi, buraya, tıpkı benim gibi rastlantıyla gelmiş ve tıpkı benimkine benzer kuşkuculuğunun bir tür edilgin nefretle oyalanıyormuş gibi göründüğü olayların içine itilmiş o Cenovalı gemiciye has, duygusuz ve umursamaz bir şeyler hissettim. Benim anlayabildiğim kadarıyla, önem verdiği tek şey, insanların hakkında iyi konuşmasıdır. Soylu ruhlara uygun bir tutku; fakat aynı zamanda son derece zeki bir şarlatanın kendi çıkarı için kullanabileceği bir tutku. Evet. Tam onun sözleriyle, «Hakkımda iyi konuşulması. Si, senor.» Görünüşe göre, konuşma ile düşünme arasında bir fark görmüyor Bunun nedeni, katıksız bir safdillik mi yoksa pratik bir bakış açısı mı, merak ediyorum. İstisnai kişilikler daima ilgimi çeker benim; zira insanlığın ahlaki durumunu ifade eden genel formüle uygundurlar.

Karanlık kemerin altında durmaksızın onları geçtikten sonra, liman yolunda bana katıldı. Konuştuğu, başı dertte olan bir kadınmış. Yanımda yürürken ihtiyatlılık edip hiç konuşmadım. Bir süre sonra kendi kendine konuşmaya başladı. Beklediğim şey bu değildi. Yaşlı bir kadınmış, yaşlı bir dantel örücüsü, belediyede çöpçü olarak çalışan oğlunu arıyormuş. Arkadaşları, önceki gün, şafakta kulübelerinin kapısına gelerek onu dışarı çağırmışlar. O da onlarla beraber gitmiş ve annesi de onu, o zamandan beri görmemişti; bu yüzden de hazırlamakta olduğu yarı yarıya pişmiş olan yemeği sönmüş korların üzerinde bırakarak limana kadar sürünerek gitmiş, orada kimi şehir *mozo*larının ayaklanma sabahı öldürüldüğünü duymuştu. Gümrük binası'nı koruyan cargadorelerden biri, ona bir fener getirmiş ve birlikte orada yerde yatarken bırakılmış birkaç ölünün yüzlerine bakmışlar. Şimdi araştırmasında başarısız olduğu için tekrar evine sürünüyordu. Kemerin altında, taştan bir bankın üzerine oturmuş inliyordu çünkü çok yorgundu. Capataz ona derdini sormuş inleyerek ve kesik kesik anlattığı öyküsünü dinledikten sonra da gidip Casa Gould'un avlusunda yatan yaralıların arasına bakmasını söylemiş ve eline de çeyrek dolar sıkıştırmıştı. Bunu, umursamaz bir edayla anlatıyordu.

«Bunu neden yaptın?» diye sordum. «Onu tanıyor muydun?

«Hayır, senor. Onu daha önce gördüğümü bile sanmıyorum. Nasıl görebilirdim ki? Muhtemelen yıllardır evinden dışarı çıkmamıştı. Bu ülkede, kulübelerinin arkasında, yanlarında bir sopayla

ocaklarının önüne çömelmiş ve başıboş köpekler tencerelerinin başından kovamayacak kadar güçsüz ve bitkin yaşlı kadınlardan biriydi o da. *Caramba!*[54] Sesine bakılırsa, ölümün onu unuttuğunu söyleyebilirim. Fakat yaşlı veya genç hepsi de severler parayı ve onlara bunu veren kişiler hakkında iyi konuşurlar.» Hafifçe güldü. «Senor, parayı avucuna koyduğum zaman, pençeleriyle onu nasıl kavradığını görmeliydiniz. Durdu.» Sonra «Benim de son paramdı» diye ilave etti.

«Hiç yorum yapmadım. Onun, buraya ilk geldiği zamanki kadar yoksul kalmasına yol açan eli açıklığı ve monte oyunundaki kötü şansıyla tanınırdı.

Düşünceli, şüpheli bir tonla, «Sanırım, Don Martin,» diye söze başladı. «San Tome'nin Senor Administrator'u, gümüşünü koruduğum için günün birinde ödüllendirecek beni.»

Ona, aksinin kesinlikle mümkün olmadığını söyledim. Kendi kendine mırıldanarak yürümeye devam etti. «si, si, hiç kuşkusuz, hiç kuşkusuz; ve bakın, Senor Martin, hakkında iyi konuşulması ne demekmiş. Böyle bir şey için akla gelebilecek bir başka insan yok. Bunun karşılığında, büyük bir şey elde edeceğim bir gün. Çabuk gelse o gün bari!» diye mırıldandı.»

«İşte, *soeur cherie*[55] büyük dava uğruna büyük kaçışta benim yoldaşım işte bu. Açıkgöz olmaktan çok saf, kurnaz olmaktan çok becerikli ve kişiliğiyle de, onu paralarıyla kullanan insanlardan daha cömert. En azından duygudan çok gururla, böyle görüyor kendisini. Onunla arkadaş olduğuma memnunum. Bir yoldaş olarak kendi yolunda bir tür küçük dahi– gece yarısından sonraki saatlerde, gazete baskıya girmişken içeri girip *Porvenir*in editörüyle teklifsizce konuşmasına izin verdiğim kendine has bir İtalyan gemici olarak olduğundan daha fazla öneme sahip. Yaşamın değerini, kişisel saygınlıkta gören biriyle tanışmak da tuhaf bir şey.

Şimdi burada onu bekliyorum. Yaşlı Viola tarafından işletilen *posada*'ya gelirken çocukları aşağıda yalnız buldum ve yaşlı Cenovalı da, hemşerisine gidip doktoru getirmesini söylüyordu bağıra çağıra. Aksi halde, görünüşe göre, Kaptan Mitchell'in

(54) (İsp.) Aman Tanrım!

(55) (Fran.) Tatlı kız kardeşim.

bazı Avrupalı gönüllüler ve seçilmiş birkaç *cargadore* ile birlikte, Montero'nun pençelerinden, yine onun mağlubiyetinde kullanılmak üzere kurtarılması gereken gümüşü mavnaya yüklemekte oldukları rıhtıma gidecektik. Nostromo, atına atlayarak dörtnala kente geri döndü. Gideli epey zaman oldu. Bu gecikme de bana seninle konuşabilmem için vakit kazandırdı. Bu not defteri senin ellerine ulaştığı zaman çok fazla şey geçmiş olacak. Fakat kara gecenin içine gömülmüş bu sessiz evde, ölmekte olan bu kadın ve tek bir ses çıkarmaksızın bir kenara sinmiş olan iki çocuk ile kalın duvarların ötesinden bir fareninkinden daha yüksek olmayan bir sürtünme sesiyle aşağı yukarı gezindiğini işitebildiğim yaşlı adamla beraber ölümün uçuşan kanatları altında durmaktayız. Ve onlarla beraber bulunan tek kişi olan ben de, kendimi, yaşayan mı yoksa ölü mü saymam gerektiğini gerçekten bilemiyorum. Buradaki insanların her soruya cevap olarak söylemeyi sevdikleri gibi: «*Quien sabe?*»(56) Fakat hayır! Sana karşı olan duygularım, kuşkusuz ölmüş değil ve sonra her şey, bu ev, karanlık gece, bu loş odadaki sessiz çocuklar, benim varlığım, yaşamın kendisi bütün bunlar, öyle olmalı; zira bir düşe o kadar benziyorlar ki!»

Son satırı yazdıktan sonra, birden her şeyi tümüyle unutur gibi oldu. Bir kurşunla vurulmuşçasına masanın üzerine yığıldı. Hemen sonra, kafası karmakarışık bir halde kalktı, sanki kurşunkaleminin yerde yuvarlandığı izlenimine kapılmıştı. Kahvenin ardına kadar açık kapısı bir meşalenin parlak ışığıyla aydınlandı; o ışığın içinde, çıplak topuğuna uzun bir demir mahmuz bağlanmış bir atlının bacağını döven kuyruğuyla bir at yarı yarıya göründü. Kızlar gitmişti ve Nostromo da, odanın ortasında durmuş, kaşlarının üzerine kadar indirdiği bir *sombrero*nun yuvarlak kenarının altından ona bakıyordu.

«O suratsız doktoru, Senora Gould'un arabasıyla getirdim» diye konuştu. «Bu aklıyla, Padrona'yı bu kez de kurtarabileceğinden şüpheliyim. Kızları yukarı çağırdılar. İyiye işaret değil bu.»

Bir sıranın ucuna kendini bıraktı. «Herhalde, onlarla helalleşmek istiyor.»

Şaşkın haldeki Decoud, derin bir uykuya dalmış olduğunu fark etti; Nostromo da, yüzünde belli belirsiz bir gülümsemeyle, pence-

(56) (İsp.) Kim bilir?

reden baktığını ve onu masada başı kollarının üzerinde, hareketsiz yatarken gördüğünü söyledi. İngiliz Senora da arabayla gelmiş ve hemen doktorla yukarı çıkmıştı. Kendisine Don Martin'i şimdilik uyandırmamasını söylemiş ama çocuklar yukarı çağrılınca o da kahveye girmişti.

Kapının dışında, atın yarı gövdesiyle binicisinin yarı gövdesi durdukları yerde döndüler; eyerin kemerine takılmış bir sopa üzerine bağlı bir demir sepet içindeki kıtık ve reçineden yapılmış meşalenin alevi, bir anlığına odanın içini aydınlattı ve Mrs. Gould, bembeyaz ve yorgun bir yüzle aceleyle içeri girdi. Lacivert paltosunun başlığı geriye düşmüştü. Her iki adam da kalktılar.

«Tereza, sizi görmek istiyor, Nostromo» diye konuştu. Capataz, hiç kıpırdamadı. Decoud, sırtı masaya dönük ceketinin düğmelerini iliklemeye koyuldu.

İngilizce, «Gümüş, Mrs. Gould, gümüş,» diye mırıldandı. «Esmeralda garnizonunun bir vapura sahip olduğunu unutmayın. Her an, limanın girişinde görünebilirler.»

Mrs. Gould, hızlıca ve o da İngilizce konuşarak, «Doktor, hiç umut olmadığını söylüyor» dedi. «Ben, sizi kendi arabamla rıhtıma götürür sonra kızları almak için dönerim.» Sonra çabucak İspanyolcaya dönerek bu kez Nostromo'ya hitap etti. «Neden vakit kaybediyorsunuz? Yaşlı Giorgio'nun karısı, sizi görmek istiyor.»

Capataz, «Ona gidiyorum, Senora» diye mırıldandı. O sırada çocukları geri getiren doktor göründü. Mrs. Gould'un soran bakışı üzerine kafasını sallamakla yetindi ve hemen dışarı çıktı, Nostromo da onu takip etti.

Meşale taşıyan atlının hiç kımıldamayan atı, başını aşağı sarkıttı, binicisi bir sigara yakmak için dizginleri elinden bıraktı. Meşalenin alevi, bir uçtan diğerine iri siyah harflerle evinin adının yazıldığı ön cephenin üzerinde oyunlar oynuyordu; tam olarak aydınlanan sadece ITALIA sözcüğüydü. Dalgalanan bu ışık, yol üzerinde bekleyen Mr. Gould'un arabasına dek ulaşıyordu, sarı suratlı ve şişman Ignacio da görünüşe göre, arabanın üzerinde kestiriyordu. Onun yanında, kara kuru Basilio, iki eliyle kavradığı bir Winchester'i önünde tutuyor ve korku dolu gözlerle karanlığı gözlüyordu. Nostromo, hafifçe doktorun omzuna dokundu.

«Gerçekten ölüyor mu, senor doktor?»

Doktor, yaralı yanağında hafif bir seğirme ile «Evet» dedi. «Ve neden seni görmek istediğini de anlayamıyorum.»

Nostromo, uzaklara bakarak, «Daha önce de böyle olmuştu» diye fikir yürüttü.

Dr. Monygham, «Öyleyse, Capataz, seni temin ederim, bir daha böyle olamayacak» diye homurdandı. «Yanına ister gidersin ister gitmezsin. Ölmekte olan biriyle konuşulacak çok az şey vardır. Ama onun, Dona Emilia'ya, sen bu kıyıya ayak bastığından beri, sana bir anne gibi davrandığını söylediğini duydum.»

«Si! Ve hiç bir zaman hiçbir kimseye benim hakkımda tek bir iyi kelime söylemedi. Sanki ölümden kurtuluşumu hiç bir zaman bağışlamadı, benim gibi bir adamın, oğlunun da benzemesini istediği bir adamın.»

Yanı başlarında, boğuk ve yaslı bir ses, «Belki de,» dedi. «Kadınların kendilerine işkence etmek için kendilerine özgü yolları vardır.» Giorgio Viola, evin dışına çıkmıştı. Büyük kara gölgesi, meşalenin ışığında uzanıyordu, gür ve ak saçlı iri başına meşalenin ışığı düşüyordu. Uzattığı koluyla, Capataz'a içeriyi gösterdi.

Dr. Monygham, bir süre landonun koltuğundaki küçük cilalı tahtadan ecza kutusuyla meşgul olduktan sonra yaşlı Giorgio'ya döndü ve kutudan çıkardığı cam tıpalı şişelerden birini, onun titreyen iri eline tutşturdu.

«Bundan ara sıra bir kaşık verirsin ona» diye konuştu. «Bu, onu rahatlatır.»

Yaşlı adam, sabırla, «Yapılabilecek başka bir şey yok demek?» diye sordu.

Doktor, «Hayır. Bu dünyada yok» dedi. Ona arkasını dönerek ecza çantasını kilitledi.

Nostromo, demir bir tencerede suyun fokurdayarak kaynadığı kuzinenin ağır ızgarasının altındaki kor halindeki kömür yığınının parıltısı dışında tümüyle karanlık olan mutfağı ağır ağır geçti. Daracık merdivenin iki yan duvarı arasında, yukarıdaki hasta odasından aşağı doğru parlak bir ışık iniyordu; görkemli Capataz de Cargadores yumuşak deriden sandallarıyla sessizce adım atarken gür sakalı, kareli beyaz gömleği içinde görünen adaleli kalın boynu ve bronzlaşmış göğsüyle şarap ya da meyve yüklü bir filikadan henüz karaya çıkmış Akdenizli bir gemiciyi andırıyordu. Merdivenin

tepesinde, geniş omuzları, dar kalçaları ve çevikliğiyle, beyaz bir saltanat sedirine benzeyen geniş yatağa bakarak durdu; Padrona, kar beyazı keten bolluğu içinde Padrona, desteksiz ve öne doğru eğilmiş, karakaşlı güzel yüzü göğsüne düşmüş olarak oturuyordu. İçinde ancak birkaç beyaz telin seçilebildiği kapkara bir saç kitlesi omuzlarını örtüyordu; öne doğru düşmüş kalın bir saç örgüsü yanağının yarısını kaplıyordu. Bu durumda, bedensel bir endişe ve rahatsızlık ifadesiyle hareketsiz gözlerini Nostromo'ya çevirdi sadece.

Capataz'ın belinde kat kat sarılmış kırmızı bir kuşak ve bıyığını burmak için kaldırdığı elinin işaret parmağında da ağır bir gümüş yüzük vardı.

Senora Teresa, «Onların ayaklanmaları, onların ayaklanmaları», diye soludu. «Bak, Gian' Battista, sonunda öldürdü beni.»

Nostromo hiç bir şey demedi ve hasta kadın gözlerini yukarı kaldırarak ona bakmayı sürdürdü. «Bak, sen, seni ilgilendirmeyen şeyler için dışarıda dövüşürken bu defaki öldürdü beni, aptal adam.»

Capataz, dişlerinin arasından, «Neden böyle konuşuyorsunuz?» diye mırıldandı. «Hiç bir zaman benim sağduyuma inanmayacak mısınız? Olduğum şey olarak kalmayı sürdürmek ilgilendiriyor beni; yani her günkü gibi.»

Kadın, acı acı, «Hiç değişmeyeceksin gerçekten de» dedi. «Daima kendini düşünüyor ve sana hiç aldırmayanlardan gelecek güzel sözlerle alıyorsun ücretini.»

Aralarında anlaşmazlıktan gelen fakat uyum ve sevgiye dayalı bir dostluk kadar içten bir yakınlık vardı. Teresa'nın beklentileri doğrultusunda yürümemişti Nostromo. Onu, kızları için bir dost ve koruyucu olması umuduyla, gemisinden ayrılmaya teşvik eden kendisiydi. Yaşlı Giorgio'nun karısı, kendi nazik sıhhi durumundan haberdardı ve yaşlı kocasını tek başına, kızlarını ise korunmasız bir durumda bırakacağı korkusunu içinden çıkaramıyordu. Bu sakin görünüşlü, dürüst, sevgi dolu ve uysal genç adamı, kendisine anlattığına göre en hassas çağında öksüz kalmış, henüz on dördündeyken kötü davranışları nedeniyle yanından kaçtığı bir filikanın sahibi ve kaptanı olan bir amcanın dışında İtalya ile hiçbir bağı kalmamış bu insanı ailesine katmak istemişti. Yürekli, çalışkan ve bu dünyada kendi yolunu çizmeye kararlı biri gibi görünmüştü ona. Minnettarlık ve alışkanlık bağlarından dolayı, Giorgio ile kendisine

bir oğul gibi olacaktı; hem sonra, kim bilir belki Linda büyüdüğünde de. Karı ve koca arasındaki on yıllık fark pek de o kadar fazla sayılmazdı. Kendisinin koca adamı neredeyse yirmi yaş büyüktü ondan. Gian' Battista, genç ve çekici bir adamdı, üstelik tıpkı sakin bir alacakaranlık gibi, güçlü gövdesinin ve davranışındaki kararlılığın verdiği umutları daha da çekici kılan o sakin kişiliğiyle herkesin gözünü alırdı.

Karısının kesin umutları ve görüşlerinden habersiz olan yaşlı Giorgio, genç vatandaşına büyük bir saygı besliyordu. Muhteşem Capataz'ı savunurken, bir İspanyol atasözünü tekrarlayarak, «Bir erkek, evcilleştirilememeli» derdi karısına. Kadın, Nostromo'nun başarılarına kıskançlık beslemeye başlamıştı. Onu elinden kaçırdığından korkuyordu. Gerçekçi bir insandı ve ona, Nostromo'nun, kendisini böylesine değerli kılan niteliklerini saçma sapan bir savurganlıkla harcıyor gibi geliyordu. Bu nitelikleri karşılığında da çok az şey elde ediyordu. Ve onları da bir sürü insana avuç avuç dağıtıyor, diye düşünüyordu. Para biriktiremiyordu. Onun yoksulluğuna, kahramanlıklarına, maceralarına, aşklarına ve ününe dil uzatıyordu; fakat kalbinde ondan hiç bir zaman vazgeçmemişti sanki Nostromo, gerçekten onun oğluymuş gibi.

Şimdi bile, böylesine hastayken, yaklaşmakta olan ölümün, buz gibi, kara nefesini ensesinde hissederken onu görmek istemişti. Eski gücünü yeniden kazanmak için, uyuşmuş elini uzatmak gibi bir şeydi bu. Fakat kendi gücüne fazla güvenmişti. Düşüncelerine söz geçiremiyordu; onlar da tıpkı görme gücü gibi bulanıklaşmaya başlamışlardı. Sözcükler, dudaklarından dökülüyordu ancak yaşamının bu en yüce endişesi ve arzusu, ona ölümden daha güçlü görünüyordu.

Capataz, «Pek çok kez duydum bu sözleri. Haksızsınız fakat bu beni yaralamıyor. Sizi, bir tek şimdi konuşamayacak kadar güçsüz gördüm; fakat bu sefer benim dinlemek için çok az vaktim var. Çok önemli bir işi üzerime aldım» dedi.

Ona, kendisi için gidip doktor getirmeye zaman bulduğunun doğru olup olmadığını sormak için son bir çaba sarf etti. Nostromo, onaylayıcı şekilde başını salladı.

Kadın buna sevindi: Gerçekten, onun yardımına ihtiyaç duyduğundan bu kadar çok şey yapmak alçakgönüllülüğünü göstermiş

olması acılarını hafifletiyordu. Onun dostluğunun bir kanıtıydı bu. Sesi daha güçlü çıkıyordu şimdi.

Dokunaklı bir biçimde, «Bir doktordan çok bir rahip istiyorum» dedi. Başını hiç hareket ettirmedi sadece gözleri, yatağının yanında duran Capataz'ı görmek için yana doğru kaydı. «Şimdi benim için bir rahip getirir misin? Düşün. Ölmekte olan bir kadın istiyor bunu senden.»

Nostromo, kararlı bir biçimde başını salladı. Rahiplere rahip oldukları için inanmazdı. Bir doktor, yararlı bir kişiydi fakat bir rahip, rahip olarak bir hiçti, ne iyi ne de kötü bir şey yapabilme yetisinden yoksundu. Nostromo, onları gördüğünde yaşlı Giorgio gibi, nefret bile duymuyordu. Onun en çok dikkatini çeken şey, bu işin son derece gereksiz oluşuydu.

«Padrona,» dedi. «Daha önce de böyle olmuştunuz ve birkaç gün içinde iyileşmiştiniz. Size ancak ayırabileceğim birkaç dakikayı da vermiş durumdayım. Bir rahip göndermesini Senora Gould'dan isteyin.»

Bu reddedişin büyük acımasızlığından dolayı rahatsızlık duyuyordu. Padrona, rahiplere inanırdı ve onlara günah çıkarmıştı. Fakat bütün kadınlar yapardı bunu. Fazla bir şey çıkmazdı bundan. Yine de, bir an için eziklik duydu kalbinde –Eğer kadın, günahlarından temizleneceğine sadece bir an için olsun inandıysa, bunun onun için ne anlam ifade edebileceğini düşündü. Neyse. Ona verebileceği en son zamanı verdiği de bir gerçekti.

Kadın, «Gitmeyi reddediyorsun demek» diye soludu. «Ah, her zaman böyleydin zaten.»

«Mantıklı ol, Padrona,» dedi. «Madenin gümüşünü korumam lazım. Anlıyor musun? Azuera'da hayaletler ve şeytanlar tarafından korunduğu söylenen hazineden daha büyük bir hazine. Doğru bu. Ve ben de bütün hayatım boyunca giriştiğim en umutsuz macera bile olsa bu işi yapmaya kararlıyım.»

Umutsuz bir öfke duydu kadın. En yüce deneme başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Ona yukarıdan bakan Nostromo, kadının yüz çizgilerinin bozulduğunu, bir öfke ve acı nöbetiyle ne hale girdiğini göremiyordu. Ancak kadın, baştan aşağı titremeye başladı. Öne düşmüş başı sallanıyor, geniş omuzları sarsılıyordu.

«O halde, belki, Tanrı acır bana! Fakat bana bak adam, bundan kendin için de, bir gün yakana yapışacak olan vicdan azabından başka bir şeyler de çıkarmaya çalış.»

Hafifçe güldü. «Bir an önce zengin olmaya bak, seni, sana aptalca bir ad takan insanların övgüsünü ölmekte olan bir kadının huzuruna değişen va geçilmez, hayran olunacak Gian' Battista ve bunun karşılığında, ruhuna ve bedenine karşılık ne verdiler ki sana –hiçbir şey.»

Capataz de Cargadores, dişlerinin arasından küfür etti.

«Ruhuma ilişme Padrona, bedenimi nasıl koruyacağımı da bilirim ben. İnsanlar, bana ihtiyacı varsa bunda kötü olan ne? Seni ve çocuklarını neden mahrum ettim de kıskanıyorsun beni? Şimdi başıma kaktığın insanlar, yaşlı Giorgio'ya, benim için akıllarından bile geçmeyen iyilikler yaptılar.»

Açık avuçlarıyla göğsünü dövüyordu, canlı bir tonda konuştuğu halde sesi yavaş çıkıyordu. Durmaksızın bıyıklarını buruyor ve gözleriyle odayı tarıyordu.

«Onların amaçlarına uygun tek adam olmak, benim kabahatim mi? Neler saçmalıyorsun öfkeyle, valide hanım? Benim pazar yerinde karpuz satan ya da cesaretsiz, ünsüz, korkak bir Napolili gibi limanda sandal sefasına çıkanlara kürek çeken aptal ve korkak biri olmamı mı tercih ederdin yoksa, ha? Genç bir adamın, bir keşiş gibi yaşamasını mı istiyorsun? Buna inanamıyorum. Büyük kızın bir keşiş mi olsun istiyorsun. Bırak büyüsün biraz. Korktuğun şey nedir? Yıllardır yaptığım şeyler için mi kızgınsın bana, hani yaşlı Giorgio'dan gizli, benimle Linda'n hakkında ilk defa olarak konuştuğundan beri. Birine koca ve ötekine de ağabey, böyle demedin mi? Tabii, neden olmasın? Küçükleri severim ben ve bir erkeğin de günün birinde evlenmesi gerekir. Ama o zamandan beri herkesin karşısında küçültüyorsun beni. Niye? Demiryolu atölyesindeki bekçi köpeklerinden biriymişim gibi boynuma bir tasma, ucuna da bir zincir takabileceğini mi sanıyorsun? Buraya baksana sen, Padrona? Siz, kentin öteki tarafında otururken, bir akşam karaya çıkıp da yaşadığınız sazdan kulübeye gelerek bütün yüreğini açmış olan o aynı adamım ben. O zaman haksız davranmamıştın bana. Peki ne değişti o zamandan beri? O aynı önemsiz delikanlı değilim ben artık. Yaşlı Giorgio der ki, iyi bir ad, bir hazinedir, Padrona.»

Hasta kadın, «Övgüleriyle başını döndürmüşler senin» diye soludu. «Sana, ücretini sözlerle ödüyorlar. Budalalığın yoksulluğa, sefalete, açlığa sürükleyecek seni. O *leperolar* var ya, onlar bile gülecek sana –muhteşem Capataz.»

Nostromo, bir an, taş kesilmiş gibi öylece kaldı. Kadın, bir kez olsun, onun yüzüne bakmamıştı. Kendinden emin, acı dolu bir gülümseme bir an hızla geçti dudaklarından sonra geriledi. Artık umursanmayan gölgesi, kapının eşiğinde kayboldu. Geri geri indi merdivenlerden, o güne dek elde ettiği ve korumayı arzuladığı şöhretinin bu kadın tarafından aşağılanması karşısında, her zaman olduğu gibi biraz şaşırmışa benziyordu.

Aşağıda, büyük mutfakta, duvarların, tavanın gölgeleri tarafından çevrelenen bir mum yanıyordu ama dış kapının kare biçimindeki açıklığını o kırmızı, parlak ışık doldurmuyordu artık. Önlerinden giden ve meşale taşıyan bir atlıyla Mrs. Gould ve Don Martin'i taşıyan araba iskeleye gitmişti. Orada kalmış olan Dr. Monygham, şamdanın yanında duran, tahtadan, ağır bir masanın köşesine oturmuştu; yaralı, tıraşlı yüzü yana eğilmişti, kollarını göğsünün üzerinde çaprazlamış, dudakları büzülmüş, fırlak gözleri kara toprak döşemeye dikilmiş olarak taş gibi bakıyordu. Su kovasının hâlâ fokurdayarak kaynamakta olduğu ocağın rafının yanında duran yaşlı Giorgio, çenesini avucuna dayamış ve aklına ani bir düşünce gelip de durmuş gibi bir ayağını ileri atmıştı.

Nostromo, belindeki tabancanın kabzasını yoklayıp bıçağını kınında gevşetirken, *«Adios, viejo»* diye seslendi. Masanın üzerinden kırmızı çizgili mavi bir *poncho* alıp başının etrafına sardı. «Adios, yatak odamdaki şeylere dikkat edin, eğer bir daha benden haber alamazsanız, kutuyu Paquita'ya verin. İçinde Meksika'dan gelen yeni battaniyemle, en iyi ceketimin birkaç gümüş düğmesi dışında fazla değerli bir şey yok. Ama olsun! Bunlar da, benden sonra bulacağı sevgiliye yakışacaktır. Adamın da benden korkmasına gerek yok, öldükten sonra, Azuera'da dolaşıp duran o Gringolar gibi yeryüzünde gezinmeyeceğime göre.»

Dr. Monygham'ın dudakları, acı bir gülümsemeyle kıvrıldı. Yaşlı Giorgio, neredeyse fark edilemeyecek bir baş sallamasıyla ve tek bir kelime etmeksizin daracık merdivenlerden yukarı çıktıktan sonra, konuştu:

«Neden Capataz! Senin hiç bir şeyde başarısızlığa uğramayacağını sanıyordum.»

Nostromo, küçümsercesine doktora baktı, kapının aralığında gezinerek bir sigara sarmaya koyuldu sonra bir kibrit çaktı ve sigarayı yaktıktan sonra yanan çöpün alevi neredeyse parmaklarını yakıncaya dek başının üzerinde tuttu.

Kendi kendine, «Rüzgâr yok!» diye mırıldandı. «Bakın Senor, nasıl bir işe giriştiğimi biliyor musunuz?»

Dr. Monygham, ters ters başını salladı.

«Sanki üzerime bir lanet alıyormuşum gibi, senor doktor. Bu kıyılarda bir hazineyle dolaşan bir adam, gittiği her yerde her bıçağı üzerine çekilmiş bulur. Anlıyor musunuz bunu, senor doktor? Bir yerlerde Şirket'in kuzey vapuruna rastlayana kadar, canım tehlikede yüzüp duracağım denizin üzerinde ama sonra Amerika'nın bir ucundan diğerine dek herkes, Sulaco *cargadores*lerinin Capataz'ından söz edecek.»

Dr. Monygham, o kısa ve gırtlaktan gelen gülüşüyle güldü. Nostromo eşikte geri dönerek:

«Fakat zatı aliniz, öyle bir iş için uygun ve onu yapmaya hazır bir başkasını bulacak olursa işte o zaman ben geri dururum. Canıma susamadım ben, her ne kadar bu dünya üzerindeki bütün varlığı atımın terkisinde yanımda taşıyacak kadar yoksul olsam da.»

Dr. Monygham, kurnazca bir saflıkla, «Çok büyük bir kumar oynuyorsun ve güzel bir yüze de hiçbir zaman «hayır» diyemiyorsun. Servet yapmanın yolu bu değil. Fakat benim tanıdığım hiç kimse, senin yoksul olduğunu düşünmez. Bu maceradan sağ salim geri dönersen alacağın ücret üzerinde iyi bir pazarlık yapmışsındır umarım.»

Nostromo, sigaranın dumanını, dudaklarından kapıya doğru üfleyerek «Zatı aliniz, nasıl bir pazarlık yapardı acaba?» diye sordu.

Dr. Monygham, cevap vermeden önce, bir an, merdivenin yukarısını dinledi ve sonra yine o kısa ve ani gülüşlerinden bir başkasıyla,

«Şanlı Capataz, senin deyişinle, ölümün lanetini sırtıma almak için hazinenin tamamından aşağısına razı olmazdım.»

Nostromo, bu alaylı cevap karşısındaki hoşnutsuzluğunu ortaya koyan bir homurdanmayla kapının eşiğinde gözden kayboldu. Dr. Monygham, onun, atını dörtnala sürerek uzaklaştığını duydu.

Karanlıkta, öfkeyle sürüyordu atını. Rıhtımın kenarındaki O. V. İ. Şirketi'nin binalarında ışıklar yanıyordu; fakat henüz oraya varmadan Gould arabasıyla karşılaştı. Işığı tırıs giden beyaz katırları, arabayı süren şişman Ignacio'yu ve arabanın yanında karabinası ile oturmakta olan Basilio'yu aydınlatan meşaleyi taşıyan atlı önden gidiyordu. Landonun koyu gölgesinden, Mrs. Gould'un sesi duyuldu, «Sizi bekliyorlar, Capataz!» Decoud'un cep defteri hâlâ ellerinin arasında, üşümüş ve heyecanlı bir halde geri dönüyordu. Decoud, kız kardeşine göndermesi için ona emanet etmişti defteri. Mrs. Gould'un elini sıkarak, «Belki de, bunlar, benim ona söyleyeceğim son sözler olacak» demişti.

Capataz hızını hiç kesmiyordu. Rıhtımın başında elleri silahlı belirsiz kişiler koşup atının başını tuttular diğerleri etrafını sardı. Şirketin Kaptan Mitchell tarafından gözcü olarak gönderilen *cargadore*leriydi bunlar. Nostromo'nun ağzından çıkan tek bir sözle, onun sesini tanıyarak itaatkâr mırıldanmalarla geri çekildiler. İskelenin diğer ucunda, bir yük vincinin yanında, parıldayan purolarıyla, karanlık bir grupta rahatlamış bir tonda adının söylendiği duyuldu. Sulaco'daki Avrupalıların çoğu oradaydı, sanki madenin gümüşü ortak bir davanın simgesi, maddi çıkarların yüce öneminin sembolüymüş gibi Charles Gould'un çevresinde toplanmışlardı. Gümüşü, mavnaya kendi elleriyle yüklemişlerdi. Nostromo, Charles Gould'un, diğerlerinden biraz ayrı ve sessiz ince uzun siluetini tanıdı, bir başka ince uzun siluet, ona yüksek sesle, «Kaybedilmesi gerekiyorsa eğer, denizin dibini boylaması milyon kat daha hayırlıdır» diyordu.

Martin Decoud, mavnadan, «Doğacak Batı Cumhuriyeti'nde yeniden el sıkışana dek, *au revoir, messieurs*[57] diye seslendi. Onun berrak, çınlayan sesine sadece alçak perdeden bir mırıltı cevap verdi. Sonra, rıhtım, sanki karanlığın içine doğru yüzerek kayıyormuş gibi geldi ona fakat ağır küreklerden birini iskele babasına dayayıp iten Nostromo'ydu bu. Decoud, kımıldamıyordu sanki uzaya fırlatılıyormuş gibi bir duygu içindeydi. Bir iki kürek şıpırtısından sonra mavnanın üzerinde oradan oraya sıçrayan Nostromo'nun ayak seslerinden başka ses duyulmaz oldu. Büyük yelkeni açıyordu; Decoud'un yanağında hafif bir rüzgâr gezindi. Nostromo'ya liman-

(57) (Fran.) Hoşça kalın, beyler.

dan çıkış yolunu göstermesi için Kaptan Mitchell'in iskelenin ucundaki direğe astığı fenerin ışığından başka her şey gözden kaybolmuştu.

Birbirini göremeyen iki adam, kesik kesik esen meltemin önünde kayan mavna, hemen hemen görünmez burunların arasından körfezin daha da koyu karanlığına dalıncaya dek sessiz durdular. İskeledeki fener, bir süre daha parladı arkalarından. Rüzgâr susmuştu; sonra yeniden üfürdü arkalarından; fakat öylesine zayıftı ki, büyük yarım güverteli tekne sanki havada asılıymış gibi neredeyse hiç gürültü çıkarmadan kayıyordu.

Nostromo'nun sakin sesi, «Şimdi körfezin dışındayız» dedi. Bir an sonra ilave etti: «Senor Mitchell, feneri indirdi artık.»

Decoud, «Evet,» dedi. «Şimdi kimse bulamaz bizi.»

Kopkoyu bir karanlık yeniden teknenin etrafını sardı. Körfezin denizi, tepedeki bulutlar kadar karaydı. Nostromo, mavnaya yanında getirdiği pusulaya bir göz atabilmek için bir iki kibrit çaktıktan sonra, rüzgârın yanağına dokunuşuna göre dümeni idare etmeye koyuldu.

Decoud için yeni bir tecrübeydi bu, tuhaf bir biçimde dümdüz uzanan büyük suların, sanki hırçınlığı kopkoyu gecenin ağırlığı tarafından ezilmişçesine bu gizemliliği. Placido, siyah *ponchos*unun altında derin bir uykuya dalmıştı.

Şimdi başarıya ulaşmak için yapılması gereken temel şey, kıyıdan uzaklaşmak ve gün ışımadan önce körfezin ortasını bulmaktı. İsabel'ler yakınlarda bir yerde duruyorlardı. Nostromo, birden bire «İleriye doğru baktığınızda, solunuzda senor,» dedi. O sustuğu zaman, ışıktan ve sesten yoksun muazzam bir durgunluğun, güçlü bir ağrı kesici gibi duyularını etkilediğini duyumsadı. Zaman zaman uykuda mı yoksa uyanık mı olduğunu bile bilmiyordu sanki. Uykusunda kaybolmuş bir adam gibi, hiç bir şey duymuyor, hiç bir şey görmüyordu. Yüzüne yaklaştırdığı eli bile yoktu gözlerine inanacak olursa. Heyecandan, tutkulardan ve tehlikelerden, kıyının sesleri ve görüntülerinden kaynaklanan bu değişiklik öylesine eksiksizdi ki, şayet düşüncelerinin canlılığı olmasaydı, bir ölümü andıracaktı. Ebedi huzuru böylece önceden tadarak hafif ve canlı yüzüyorlardı, tıpkı pişmanlıklar ve umutların sisli havasından ölüm tarafından kurtarılan ruhların peşini bırakmayan dünyevi şeylerin dünyevi olmayan

berrak düşleri gibi. Decoud silkindi, yanından geçip giden hava ılık olmasına rağmen hafifçe ürperdi. Karanın, denizin, gökyüzünün, kayaların ve dağların sanki mevcut değilmişçesine etrafı sarmış karanlıkta ruhu biraz önce bedenine dönmüş gibi bir duyguya kapıldı.

Dümendeki Nostromo, sanki o da yokmuş gibi konuşuyordu. «Uyudunuz mu, Don Martin? *Caramba!* Eğer mümkün olsaydı ben de biraz kestirmeyi düşünürdüm. Nedense, tuhaf bir duygu var içimde, şu teknenin yakınında acı çeken bir insanın çıkarabileceği bir ses, bir ağlama işittim sanki. İç çekiş ile hıçkırık arası bir ses.

Çok sayıda muşambayla örtülü hazine sandıkları yığının üzerinde uzanmış olan Decoud, «Garip,» diye mırıldandı. «Körfezde, yakınlarımızda bir başka tekne olabilir mi? Olsa göremezdik, biliyorsun.»

Nostromo, bu fikrin saçmalığına biraz güldü. Sonra akıllarından çıkardılar bu düşünceyi. Yalnızlık, hissedilebiliyordu neredeyse. Ve rüzgâr durduğu zaman, zifiri karanlık, bir taş gibi çöktü, Decoud'un üzerine.»

«Dayanılmaz bu,» diye mırıldandı. «Sanki hiç hareket etmiyor gibiyiz, değil mi Capataz?»

Nostromo, «Otların arasına takılıp kalmış bir böceğin sürünüşünden daha fazla değil,» diye yanıt verdi ona. Çevrelerini sıcacık ve ümitsiz bir biçimde saran belirsizliğin kalın örtüsü sesini daha da boğuklaştırmış gibiydi. Uzun bir süre hiç sesini çıkarmadığı zamanlar oldu; sanki gizemli bir biçimde mavnadan çıkıp gitmiş gibi görülmez ve işitilmez olmuştu.

Rüzgâr tamamen dindikten sonra, Nostromo, hiç bir şeyin görülmediği karanlığın içinde mavnanın hangi tarafa doğru yol aldığından bile emin olamıyordu. Adaları görmeye çalışıyordu. Sanki körfezin dibine gömülüp kaybolmuşlar gibi, görülebileceklerine dair en küçük bir ipucu bile yoktu. Sonunda, kendini Decoud'un yanına attı ve kulağına, eğer rüzgâr yokluğunda Sulaco'nun yakınlarında gün ışığına yakalanırlarsa, mavnayı, Büyük İsabel'in yüksek ucundaki kayalığın gerisine sürebileceklerini, orada gözlerden tamamen gizlenmiş olacağını fısıldadı. Decoud, onun endişesinin vahşiliği karşısında şaşırdı. Nostromo'ya göre, hazinenin taşınması politik bir hareketti. Montero'nun ellerine düşmemek, çeşitli nedenlerden dolayı gerekliydi; fakat bu adam, bu girişime ilişkin tamamıyla farklı bir

görüşe sahipti. Orada sahildeki *caballero*lar, ona nasıl bir iş vermiş olduklarına dair en küçük bir fikre bile sahip değilmiş gibi görünüyorlardı. Nostromo, sanki etraftaki kasvetten etkilenmiş gibi endişeli ve kızgın görünüyordu. Decoud, şaşırmıştı. Yol arkadaşına apaçık görünen tehlikeler karşısında tamamıyla kayıtsız olan Capataz, görev gereği, ellerine teslim edilmiş olan emanetin ölümcül doğası karşısında küçümser bir kızgınlığa kendini bırakmıştı. Nostromo, gülerek ve küfrederek, bu işin, dediklerine göre, Azuera'nın derin geçitlerinde hayaletler ve şeytanlar tarafından korunan bir hazineyi ele geçirmeye göndermekten daha tehlikeli olduğunu söylemişti. «Senor,» demişti, «Vapuru denizde yakalamamız lazım. Biz, bu teknenin güvertesine konmuş olan her şeyi yiyip içene dek açıklarda kalıp vapuru gözlememiz lazım. Ve eğer bir şanssızlık eseri onu kaçırırsak da, zayıflayana belki de çıldırana ve ölene ve ölümüz sularda sürükleninceye dek karadan uzakta kalmayı sürdürmemiz lazım; ta ki Şirket'in vapurlarından biri tekneye yanaşıp da içinde hazineyi kurtarmış olan iki ölü adamı buluncaya dek. İşte bu, senor, onu kurtarmanın tek yoludur; zira göremiyor musunuz, bu kıyı boyunca yüz mil içinde herhangi bir yerde mülkiyetimiz altındaki bu gümüşle beraber karaya çıkmak, göğsünü açarak bir bıçağın önüne atılmak gibi bir şeydir. Bu şey, tıpkı ölümcül bir hastalık gibi yüklendi üzerime. Eğer insanlar bunu keşfedecek olurlarsa, ölü bir adamım demektir senor ve benimle geldiğiniz için siz de. Sadece hırsızlar ve serserilerle dolu bu sahil *pueblo*ları şöyle dursun, bütün bir eyaleti zengin etmeye yetecek kadar gümüş var burada. İşte o zaman, senor, bu hazinenin onlara Tanrı'nın kendisi tarafından gönderildiğini düşünecekler ve boğazımızı kesmekte hiç tereddüt etmeyeceklerdir. Bu vahşi körfezin kıyılarındaki en sağlam adamdan gelecek en dürüst sözlere bile güvenmem ben. Düşünün bir, karşımıza çıkan ilk kişi, bizden hazineyi isteyecek olsa ve biz de onlara versek kendi canımızı kurtarmamız bile mümkün olmayacaktır. Bunu anlıyor musunuz, yoksa açıklayayım mı?»

Decoud, biraz halsizce, «Hayır, açıklamanıza gerek yok» dedi. «Bu hazineye sahip olmanın, bizim konumumuzdaki insanlar için, ölümcül bir hastalıktan farksız olduğunu kendim de gayet iyi görebiliyorum. Fakat Sulaco'dan çıkarılması gerekliydi ve siz de, bu iş için en uygun kişisiniz.»

Nostromo, «Evet, öyleyim,» dedi. «Fakat onun kaybının Don Carlos Gould'u, çok da fazla yoksullaştıracağına inanmam mümkün değil. Dağda daha çok servet yatıyor. Limandaki işim bittikten sonra, özel bir kızı görmek için Rincon'a gittiğim sessiz sakin gecelerde, onun, tünellerden aşağı yuvarlanışını duyardım. O zengin kayalar, gök gürültüsünü andıran bir sesle aşağı dökülüp duruyor ve madencilerin dediğine göre de dağın bağrında daha yıllar, yıllar boyunca gürül gürül akacak maden varmış. Ama yine de, önceki günden beri, onu ayak takımından kurtarabilmek için mücadele ediyoruz ve bu gece de ben, bizi alıp götürecek rüzgârın olmadığı bu karanlığın içine gönderiliyorum; sanki bu, dünya üzerinde, açların karnını doyuracak son gümüş parçasıymış gibi. Ha! Ha! Ama olsun, ben de bunu, bütün hayatımın en şanlı ve en tehlikeli macerası haline getireceğim.— Rüzgârla ya da rüzgârsız. Küçük çocuklar büyüdüğü ve büyükler de yaşlandığı zaman hep bundan bahsedecekler. Ya! Capataz Nostromo'nun başına ne gelirse gelsin Monterocuların ona sahip olmaması gerektiği söyleniyor bana ve size söylüyorum, olmayacaklar da; çünkü o onu koruması için, Nostromo'nun boynuna asıldı.»

Decoud, «Anlıyorum,» diye mırıldandı. Yol arkadaşının bu girişim hakkında kendine has, tuhaf bir görüşü olduğunu gerçekten de görebiliyordu.

Nostromo, insanların, neyin nesi oldukları iyice tanınmaksızın nasıl kullanıldıkları üzerine olan görüşlerini yarıda keserek uzun kürekleri takıp mavnayı İsabel'ler yönünde götürmeyi teklif etti. Gün ışığının, limanın girişinin yaklaşık bir mil açığında yüzen hazineyi gözler önüne sermesi, iyi bir şey olmayacaktı. Genellikle karanlık yoğunlaştıkça, Nostromo'nun yol almak için bel bağladığı rüzgârın esişi de, o ölçüde hızlı olurdu fakat bu gece, bulutlardan oluşan bu örtü altında, körfez, uyuyakalmış olmaktan ziyade ölmüş gibi soluksuz kalmıştı.

Don Martin'in nazik elleri, kocaman küreğin sapına asılmaktan dolayı sızlıyordu. Dişlerini sıkarak erkekçe yapışmıştı küreğe. O da hayali bir varlığın tuzağına düşmüş gibiydi ve bir mavnayı yürütmek gibi tuhaf bir iş, ona, yeni bir devletin doğuşuna, doğal olarak bağlıymış gibi geliyor ve Antonia'ya olan aşkı da ideal bir anlam

kazanıyordu. Bütün çabalarına karşın, aşırı derecede yüklü mavna, güçlükle ilerliyordu. Küreklerin çıkardığı ritmik şıpırtılar arasında, Nostromo'nun kendi kendine küfrettiği duyulabiliyordu. «Eğri büğrü bir yol izliyoruz» diye kendi kendine mırıldanıyordu. «Keşke, şu adaları bir görebilsem.»

Acemiliği yüzünden, Don Martin, kendini aşırı yoruyordu. Arada bir, ağrıyan parmaklarının ucundan başlayan bir tür kas titremesi, bedeninin her bir lifini dolaşıyor ve bir sıcaklık dalgası halinde kayboluyordu. Son kırk sekiz saattir, hiç ara vermeksizin, fiziksel ve ruhsal olarak dövüşmüş, konuşmuş, zihnini ve bedenini aşırı derecede yormuştu. Hiç dinlenmemiş, çok az yemiş ve düşüncelerinin ve duygularının gerginliği hiç dinmemişti. Gücünü ve ilhamını aldığı, Antonia'ya olan aşkı bile, Don José'nin yatağının yanı başında yaptıkları telaşlı görüşme boyunca, trajik bir gerilim noktasına ulaşmıştı. Şimdi de, birden bire, bütün bunların dışına, kasveti, sessizliği ve soluksuz huzuru, bedensel çalışma zorunluluğunu bir işkenceye dönüştüren karanlık bir körfeze atılmıştı. Olağanüstü bir zevkle ürpererek mavnanın körfezin derinliklerine daldığını hayal ediyordu. «Delirmenin eşiğindeyim,» diye düşündü. Ellerinin, ayaklarının ve göğsünün titreyişine, sahip olduğu bütün sinirsel gücü tüketmiş olan bedeninin içten içe ürperişine hâkim oldu.

Kayıtsız bir ses tonuyla, «Biraz dinlenemez miyiz, Capataz?» diye seslendi. «Önümüzde uzun saatler uzanıyor daha.»

«Doğru. Yaklaşık bir mil kadar kaldı sanırım. Kollarınızı dinlendirin, senor, eğer kast ettiğiniz buysa. Kendinizi, kaybolması hiç bir yoksulu daha da yoksullaştırmayacak bu hazineye bağladığınız için başka türlü bir dinlenme fırsatı bulamayacaksınız, benden söz size. Hayır, senor; kuzeye giden bir vapur buluncaya ya da bir başka gemi, bizi, şu İngiliz'in gümüşleri üzerine cansız uzanmış sürüklenir halde buluncaya dek dinlenme yüzü yok bize; veya daha doğrusu—hayır; *por Dios!*[58] Susuzluk ve açlık gücümü tüketmeden, küpeşteyi su yüzüne kadar parçalarım baltayla. Bütün azizler ve şeytanlar, onu herhangi bir yabancıya teslim etmektense, bırakırım denizin dibini boylasın. Mademki *caballero*lar böylesi bir iş için beni görevlendirdiler zevkle ben de onlara tam aradıkları adam olduğumu gösteririm.

(58) (İsp.) Tanrı aşkına.

O zaman, Decoud, gümüş sandıklarının üzerine uzanıyordu, soluk soluğa. Anımsayabildiği zamandan beri bütün etkin duyuları ve duyguları ona, rüyaların en çılgını gibi geliyordu. Hatta kendini, şüpheciliğin en derinlerinden çıkarıp yükselten, Antonia'ya olan tutkulu bağlılığı bile bütün gerçekliğini kaybetmişti. Bir an, son derece zayıf fakat hiç de sevimsiz olmayan bir kayıtsızlığın kucağına düştü.

«Eminim, senin, bu işe dair böylesine umutsuz bir görüş geliştireceğini beklemiyorlardı.»

O. V. İ. Şirketi'nin Sulaco'daki şubesinin ücret listelerinde, ücretini gösteren rakamın karşısında, «Rıhtım ustabaşı» yazan adam, «Neydi öyleyse, bir şaka mı?» diye hırladı. «İki günlük sokak savaşlarından sonra, şaka olsun diye mi, beni uykumdan uyandırıp kötü bir koz için hayatımı tehlikeye attılar. Üstelik herkes de bilir, benim kumar oyunlarında şanslı bir oyuncu olmadığımı.»

Decoud, bezgin bir sesle, yol arkadaşını yatıştırmaya çalıştı: «Evet, senin şansının kadınlardan yana olduğunu herkes bilir, Capataz,»

Nostromo, «Buraya bakın, senor,» diye devam etti. «Bu işe itiraz etmeye kalkışmadım bile. Ne istendiğini duyar duymaz, bu işin ne kadar umutsuz bir iş olduğunu anladım ve onu yerine getirmeye karar verdim. Geçen her dakika önemliydi. Önce sizi beklemek zorunda kaldım. Sonra Italia Una'ya ulaştığımızda, yaşlı Giorgio, benden, İngiliz doktoru getirmemi istedi. Sonra, ölmek üzere olan bir kadın, beni görmek istedi, sizin de bildiğiniz gibi. Senor, gitmek istemiyordum. Bu lanetli gümüşün sırtımda giderek ağırlaşmakta olduğunu hissediyordum ve ölmekte olduğunu bilen kadının, benden, bir rahip getirmemi istemesinden korkuyordum. Korkusuz Peder Corbélan, tek bir sözle gelirdi fakat Peder Corbélan, uzaklarda, Hernandez'in çetesiyle güvende, onu parça parça etmek isteyen kalabalık ise, rahiplere karşı fazlasıyla öfkeli. Tek bir şişko papaz bile bu gece, saklandığı yerden burnunun ucunu göstermeye razı olmazdı, tabii benim korumam altında olmadıkça belki de. Kadın da bilincindeydi bunun. Ve bunun üzerine ben de onun ölmekte olduğuna inanmıyormuşum gibi davrandım. Senor, ölmekte olan bir kadın için bir rahip getirmeyi reddettim ben.»

Decoud'un, kımıldadığı işitildi.

«Demek öyle yaptın, Capataz!» diye inledi. Sesinin tonu, değişmişti. «Biliyorsun, iyi de olmuş hani.»

Rahiplere inanmıyorsunuz, Don Martin. Ben de inanmıyorum. Zamanı boşa harcamanın ne faydası vardı. Ama o kadın— O inanıyor onlara. İşte yüreğime oturan da bu. Kadın şu anda, ölmüş olabilir belki de ve biz de burada, hiç rüzgâr olmadığı için, umutsuzca sürüklenip duruyoruz. Lanet olsun bütün boş inançlara. Kadın, belki de, kendisini, benim Cennet'ten mahrum ettiğimi düşünerek öldü. Bu, benim, hayatım boyunca giriştiğim en umutsuz iş olacak.»

Decoud, düşünceler içinde kaybolmuştu. Adamın söylediği şeylerin, onda uyandırdığı duyguları tahlil etmeye çalıştı. Capataz'ın sesi tekrar duyuldu:

«Şimdi, Don Martin, kürekleri alalım da İsabel'leri bulmaya çalışalım. Ya bunu yaparız ya da gün üzerimize doğacak olursa mavnayı batırırız. Esmeralda'dan vapurun askerlerle birlikte yola çıkmış olabileceğini unutmamalıyız. Dosdoğru kürek çekeceğiz şimdi. Şuralarda bir parça mum buldum, gemi pusulasıyla bir yol çizmek için küçük bir ışık yakma riskini göze almalıyız. Onu söndürecek kadar rüzgâr yok. Lanet olsun şu kör olası körfeze!»

Alevi dümdüz çıkan küçük bir ışık belirdi. Mavnanın boş kısmında, çukurdaki döşeme tahtalarını ve kalın iskarmozları gösterdi yer yer. Decoud, Nostromo'nun kürek çekmek üzere dikildiğini görebiliyordu. Onu, belindeki parlayan beyaz saplı tabancasıyla kırımızı kuşağa kadar görüyordu, uzun bir bıçağın odundan sapı, sol tarafından dışarı fırlamıştı. Decoud, kürek çekmek için bütün gücünü toplamaya çalıştı. Mumu söndürmeye yetecek kadar rüzgâr olmadığı kesindi, fakat mumun alevi, ağır teknenin yavaş yavaş hareket edişine uyarak hafifçe salınıyordu. Tekne öylesine büyüktü ki, gösterdikleri bütün çabalara karşın, ona, saatte yaklaşık bir milden daha büyük sürat kazandırmaları mümkün olmuyordu. Ama yine de bu kadarı, onları, gün doğmadan çok önce İsabel'lerin arasına sürüklemek için yeterliydi. Önlerinde altı saatlik bir karanlık süresi uzanıyordu ve limanla Büyük İsabel arasındaki uzaklık da iki mili geçmiyordu. Decoud, bu fazla sıkı çalışmayı, Capataz'ın sabırsızlığına verdi. Kimi zaman duruyor ve Esmeralda'dan gelecek geminin sesini duyabilmek için kulak kabartıyorlardı. Bu kusursuz sessizlik

halinde, bir vapurun sesi, o henüz çok uzaklardayken bile işitilebilirdi. Bir şey görmeye gelince, bu, mümkün değildi; zira birbirlerini dahi göremiyorlardı. Mavnanın açık olan yelkeni bile görünmüyordu. Sık sık dinlenmek zorunda kalıyorlardı.

Sık sık verdikleri aralardan birini daha verip küreklerin ağır saplarına tembel tembel yaslandıkları bir sırada, Nostromo, aniden, «*Caramba!*» dedi. «Ne oldu? Rahatsız mısınız, Don Martin?»

Decoud, ona, kesinlikle rahatsız olmadığına dair güvence verdi. Nostromo, uzun bir süre, sessiz kalmayı sürdürdü, sonra bir fısıltıyla, Martin'i mavnanın kıç tarafına çağırdı.

Dudaklarını Decoud'un kulaklarına yaklaştırarak, mavnada kendilerinden başka bir kişinin daha bulunduğuna inandığını söyledi. İki kere bastırılmaya çalışılan bir hıçkırık sesi duymuştu.

Korku ve şaşkınlık içinde, «Senor,» diye fısıldadı. «Bu mavnada ağlayan birinin olduğuna eminim.»

Decoud, hiç bir şey duymamıştı. Böyle bir şeye inanmadığını ifade etti. Buna rağmen, işin gerçeğini anlamak kolaydı.

Nostromo, «Bu, çok şaşırtıcı,» diye mırıldandı. «Mavna, rıhtımda bağlı dururken güverteye biri saklanmış olabilir mi?»

Decoud da sesini alçaltarak, «Ve sen sesin, bir hıçkırığa benzediğini mi söylüyorsun» diye sordu. «Eğer ağlıyorsa, kim olursa olsun, fazla tehlikeli olamaz.»

Teknenin ortasında duran kıymetli yığının üzerine tırmanarak direğin önüne çömeldiler ve başaltını elleriyle yokladılar. Elleri, tam ileride, en dar kısımda, bir ölü sessizliğindeki bir adamın bacaklarına dokundu. Kendileri de bir ses çıkaramayacak kadar korkmuş olarak adamı bir koluyla paltosunun yakasından tutup kıça doğru sürüklediler. Vücudu pelte gibi gevşek ve cansızdı.

Yanan bir parça mumun ışığı, kanca burunlu, siyah bıyıkları ve kısa favorileri olan bir adamın yüzünü aydınlattı. Son derece pisti. Yanaklarının tıraş edilen kısmında, sakalları yağlı yağlı çıkmıştı. Kalın dudakları, hafifçe aralıktı fakat gözleri kapalıydı. Decoud, büyük bir şaşkınlıkla Esmeraldalı deri tüccarı Senor Hirsch'i tanıdı. Nostromo da tanımıştı onu. Gülünç bir baygınlık, uyku ya da ölüm taklidi yaparak çıplak ayakları başından daha yukarıda uzanan bu gövdenin üzerinden birbirlerine baktılar.

8

Bu olağanüstü buluş karşısında bir an için, kendi dertleri ve duygularını unutmuşlardı. Orada uzanmış yatan Senor Hirsch duyduğu ise çok büyük bir korku olmalıydı. Uzun bir süre hiçbir yaşam belirtisi göstermedi ama en sonunda Decoud'un azarlamaları ve belki daha da çok Nostromo'nun madem ki bir ölü gibi göründüğüne göre onu güverteden aşağı atmak yönündeki teklifi, önce bir gözünü, sonra diğerini aralamasını sağladı.

Görünüşe göre, Sulaco'dan ayrılmanın güvenli bir yolunu hiç bir zaman bulamamıştı. Plaza Mayor'da, büyük mağaza sahibi, Anzani ile beraber kalıyordu. Fakat kargaşa patlak verdiği zaman, ev sahibinin evinden gün doğmadan önce kaçmış ve gösterdiği büyük telaş yüzünden ayakkabılarını giymeyi bile unutmuştu. Ayağında çorapları ve elinde şapkası ile düşünmeden, Anzani'nin evinin bahçesine fırlamıştı. Duyduğu korku, ona, bir sürü alçak duvarının üzerinden aşabilmek için gerekli çevikliği vermiş ve daha sonra da, yan sokaklardan birindeki harap Fransisken manastırının ot bürümüş geçitlerinden birine dalmıştı. Umutsuzluğun verdiği dikkatsizlikle birbirine dolaşmış çalıların arasına düşmüş ve bu da vücudunun berelenmesine, elbiselerinin yırtılmasına yol açmıştı. Korkunun ve sıcağın doğurduğu susuzluktan dili damağına yapışmış halde bütün gün saklanmıştı orada. Üç defa Peder Corbélan'ı aramakta olan farklı farklı; çeteler, bağıra çağıra, lanetler savura savura işgal etmişti orayı; fakat akşama doğru, hâlâ çalıların içinde yüz üstü yatarken sessizliğin verdiği korkudan ötürü öleceğini sanmıştı. Onu, çalılıktan ayrılmaya neyin ikna ettiğinden emin değildi; fakat kesin olan şuydu ki, dışarı çıkmış ve terk edilmiş arka sokaklardan geçerek kentten sıvışmayı başarmıştı. Demiryolunun civarında, karanlıkta bir süre gezinmiş ve korkudan öylesine deliye dönmüştü ki, hattı koruyan İtalyan işçi gruplarının yaktığı ateşlere yaklaşmaya bile cesaret edememişti. Demiryolu şantiyesine sığınmayı hayal meyal düşünmüş fakat köpekler, havlayarak üzerine atılmış, insanlar bağırmaya başlamış ve üzerine rastgele ateş açılmıştı. Kapılardan uzak durmuştu. Tamamıyla rastlantı sonucu, O. V. İ. Şirketi'nin bürolarının yer aldığı yönü tutturmuştu. İki kere, o gün öldürülmüş insanların cesetlerine takılarak tökezlemişti. Fakat yaşayanlar, çok daha fazla korkutuyordu onu o gün. Her türlü ışıktan, her türlü sesten uzak durarak, bir tür

hayvani bir içgüdünün kılavuzluğunda çömelmiş, sürünmüş, emeklemiş ve fırlamıştı. Düşüncesi, kendini Kaptan Mitchell'in ayaklarının dibine atıp Şirket'in bürolarına sığınabilmek için yalvarmaktı. Ellerinin ve dizlerinin üzerinde oraya yaklaşırken her yer karanlıktı fakat birden bire nöbet tutmakta olan biri bağırarak ileri çıkmıştı: *«Quien vive?»*(59) Orada yatmakta olan başka ölüler de vardı ve o da derhal soğumuş bir cesedin yanına uzanmıştı. Bir sesin şöyle dediğini işitmişti: «İşte şu yaralı köftehorlardan biri daha sürünüyor şurada. Gidip işini bitireyim mi?» Ama sonra, bir başka ses, böyle bir iş için fenersiz dışarı çıkmanın güvenli olmayacağını belirterek itiraz etmişti; belki de, dürüst bir adamın midesine bıçağı saplamak için fırsat kollayan zenci liberallerden biriydi oradaki. Hirsch, daha fazlasını duymak için kalmamış, sürünerek rıhtıma doğru gitmiş, oradaki çok sayıda boş varilin arasına saklanmıştı. Bir süre sonra, birkaç kişi gelmiş, konuşmuş ve sigaralarını yakmışlardı. Kendisine zarar verip vermeyeceklerini düşünmek için durmamış bunun yerine kendini tutamayarak iskelenin ucuna fırlamıştı. Orada demirlemiş bir mavna görmüş ve kendini onun içine atmıştı. Gizlenecek bir yer bulmayı arzu ederek, ileri, baş altına doğru sürünmüş orada bir canlıdan ziyade bir ölüye benzeyerek açlık ve susuzluktan dolayı büyük işkenceler çekip korkudan neredeyse bayılacak hale gelerek bir süre kalmıştı, sonra bir *cargadore*ler takımının korumasında demiryolu üzerinde itilerek getirilmiş bir vagon dolusu hazineyle birlikte gelen çok sayıda Avrupalının ayak seslerini ve konuşmalarını duymuştu. Konuşmalarından ne yapıldığını mükemmelen anlamış fakat orada kalmasına izin vermeyecekleri korkusuyla ortaya çıkamamıştı. O andaki tek düşüncesi, kaygısı şu belalı Sulaco'dan uzaklaşmaktı. Ama şimdi buna çok pişmandı. Nostromo'nun Decoud ile olan konuşmalarına kulak misafiri olmuştu ve şimdi tekrar karada olmayı istiyordu. Kaçıp kurtulma şansının olmayacağı herhangi bir umutsuz maceraya karışmak istemiyordu. Acı çeken ruhunun elinde olmaksızın çıkardığı iniltiler kendini ele vermiş, Capataz'ın keskin kulakları duymuştu sesini.

Onu, mavnanın kenarına dayayarak oturtmuşlardı ve sesi kısılana, başı önüne düşene kadar başından geçenleri iniltiler eşliğinde

(59) (İsp.) Kim var orada.

anlatmayı sürdürmüştü. Durmadan «su» diye fısıldıyordu güçlükle. Decoud, teneke taslardan birini onun dudaklarına tuttu. Adam şaşılacak kadar kısa bir süre sonra yeniden canlılığına kavuşmuştu ve deli gibi ayağa fırladı. Nostromo, kızgın ve tehdit eder bir ses tonuyla, ona ileri çıkmasını emretti. Hirsch, korkunun kamçıladığı insanlardan biriydi ve Capataz'ın gaddarlığına ilişkin dehşet verici bir fikre sahip olması gerekiyordu. İleriye, karanlığın içine doğru gözden kaybolurken olağanüstü bir çeviklik sergiledi. Muşambaların üzerinden atladığını duydular sonra bitkin bir iç çekişin takip ettiği ağır bir düşme sesi. Çok geçmeden, mavnanın ön tarafında her şey sakinliğe kavuşmuştu; sanki Hirsch, baş aşağı devrilerek ölmüştü. Nostromo, tehdit eder bir sesle bağırdı:

«Hiç sesini çıkarmadan yat orada. Kımıldayayım deme sakın. Eğer yüksek sesle soluduğunu bile duyarsam gelir ve beynine kurşunu yapıştırırım.»

Ne kadar zararsız olursa olsun, bir korkağın sadece varlığı bile tehlikeli bir duruma bir ihanet öğesi katıyordu. Nostromo'nun endişeli sabırsızlığı geçmiş yerini gamlı bir düşüncelilik almıştı. Decoud, alçak sesle, adeta kendi kendine konuşur gibi, bu tuhaf olayın, neticede, çok da büyük bir fark yaratmayacağına dikkat çekti. Bu adamın nasıl bir zarar verebileceğini aklı almıyordu. En fazla, yolları üzerindeki cansız ve faydasız bir nesne işlevini görürdü –tahta bir kütük veya bir kaya parçası gibi.

Nostromo, sakince, «Ben, bir tahta kütükten kurtulmadan önce, iki kez düşünürdüm» dedi. «Beklenmedik bir şekilde, ondan yararlanabileceğin bir durum çıkabilir ortaya. Fakat bizimki bir işe girişildiğinde, böyle bir adamın, hemen küpeşteden atılması gerekir. Bir aslan kadar cesur olsaydı bile onu burada istemezdik. Biz, canımızı kurtarmak için kaçıyor değiliz. Senor, cesaret ve ustalığı ile kendi hayatını kurtarmaya çalışan cesur bir adamdan hiçbir zarar gelmez; fakat onun öyküsünü duydunuz, Don Martin. Onun buradaki varlığı, korkunun bir mucizesi–» Nostromo, durdu. Sonra, dişlerinin arasından, «Bu mavnada korkuya yer yok» diye ilave etti.

Decoud'un verebilecek bir cevabı yoktu. Tartışmanın, tereddütlerini veya duygularını ortaya koymanın yeri değildi. Paniğe kapılmış bir insanın, kendini tehlikeli kılabileceği binbir çeşit yol vardı. Hirsch ile konuşulamayacağı, onu mantıklı olmaya davet edilemeyece-

ği veya akılcı bir davranış biçimi göstermeye ikna edilemeyeceği açıktı. Kendi ağzından anlattığı kaçış öyküsüydü bunu açıkça ortaya koyan. Decoud, alçak adamın korkudan ölmemesinin çok yazık olduğunu düşündü. Onu bu şekilde yaratan doğa, zamanı gerçek anlamda dolmadan önce acılara ve felakete ne kadar tahammül edebileceğini zalimce hesaplamış olmalıydı. Ona duyduğu birazcık merhamet çok fazla korku çekmiş olmasından ileri geliyordu. Decoud, ona karşı sempati duymasına yetecek kadar hayalperest olmasına karşın, Nostromo'nun bulunacağı herhangi bir eyleme müdahale etmemeye kararlıydı. Fakat Nostromo, hiç bir şey yapmadı. Böylece Senor Hirsch'in kaderi de, ön görülemeyecek olayların merhametine bırakılarak körfezin karanlığında asılı kaldı.

Capataz, birden, elini uzatarak mumu söndürdü. Yol arkadaşı, kendisininkiler de dahil olmak üzere, bütün tutkuları ve güdüleri kendi kendinden hoşnut üstünlüğüyle korkusuzca analiz ettiği bir iş, aşk ve devrim dünyasını tek bir dokunuşuyla yıkmış gibi geldi Decoud'a.

Soluğu kesilir gibi oldu. Decoud, içinde bulunduğu konumun tuhaflığının etkisi altındaydı. Zihinsel açıdan kendinden emin olarak etkili bir biçimde kullanabileceği tek silahın yokluğundan ötürü acı çekiyordu. Placid Körfezi'nin karanlığına hiçbir zihin nüfuz edemezdi. Kesin olarak emin olduğu tek bir şey kalmıştı; o da, yol arkadaşının aşırıya kaçan kendini beğenmişliğiydi. Dolaysız, açık, saf ve etkiliydi. Ondan yararlanmakta olan Decoud, bu adamı, tam anlamıyla anlamaya çalışmıştı. Tutarlı bir kişiliğin çeşitli dışavurumlarının gerisinde tek bir basit güdünün yattığını keşfetmişti. Onun kendi kibrinin kıskanç büyüklüğü içerisinde böylesine şaşılacak derecede basit kalabilmesinin nedeni de buydu. Ama şimdi bir karmaşa çıkmıştı ortaya. Başarısızlığa uğrama olasılığının hayli yüksek olduğu böyle bir görevin ona verilmiş olmasından dolayı incindiği açıktı. «Merak ediyorum,» diye düşündü Decoud, «Ben burada olmasaydım, nasıl davranırdı acaba?»

Nostromo'nun tekrar mırıldandığını duydu, «Hayır! Bu mavnada korkuya yer yok. Cesaret bile tek başına yeterli değil. Keskin gözlerim ve güçlü ellerim var benim; tek bir kişi çıkıp da beni yorgun veya ne yapacağı konusunda kararsız gördüğünü söyleyemez; fakat *por dios,* Don Martin ne keskin bir gözün ne güçlü bir elin ne de mantığın hiç bir işe yaramadığı bir görevle bu kapkara sessizliğin ortasına

gönderildim ben.» Dişlerinin arasından İtalyanca ve İspanyolca bir dizi küfür savurdu. «Bu işe başka hiç bir şey değil sadece çaresizlik mahveder bu işi.»

Orada hâkim olan huzur ve sessizlikle –körfezin nerdeyse elle tutulur hareketsizliğiyle bu sözler tuhaf bir tezat oluşturuyordu. Teknenin çevresini tümüyle saran ani bir fısıltıyla bir sağnak boşandı. Decoud, şapkasını çıkardı ve başının ıslanmasına izin verdi, kendini hayli rahatlamış hissediyordu. Biraz sonra hafif, sürekli bir hava akımı yanaklarını okşadı. Mavna hareket etmeye başladı fakat sağnak geçip gitmişti. Damlalar başının ve ellerinin üzerine düşmeyi bıraktılar, fısıltı uzaklara karışıp kayboldu. Nostromo, duyduğu mutluluğu ortaya koyan bir homurtu çıkardı ve dümenin yekesini kavrayarak, denizcilerin rüzgârı canlandırmak için yaptıkları şeyi taklit edip kuş gibi, hafifçe cıvıldadı. Decoud, hayatı boyunca, Nostromo'nun umutsuzluk olarak adlandırdığı şey, son üç günde duyduğundan daha az ihtiyaç duymamıştı hiç.

Sakin ve mutlu bir tonda, «Suyun üzerinde, bir başka sağnağın sesini duyar gibiyim» dedi. «İnşallah bizi yakalar.»

Nostromo, cıvıldamayı derhal kesti. «Bir başka sağnak mı duyar gibisiniz?» dedi kuşkulu bir biçimde. Karanlıkta, bir tür dağılma, incelme meydana gelmişti sanki ve şimdi Decoud, yol arkadaşının hatlarını seçebiliyordu; hatta yelken bile, gecenin içinden kare biçimli, yoğun bir kar yığını gibi meydana çıktı.

Decoud'un fark ettiği ses, suyun üzerinde şiddetle yaklaşıyordu. Nostromo, sessiz bir gecede, durgun bir suda yol alan bir vapurun yanlarına dağılan o ıslıkla hışırtı karışımı gürültüyü tanıdı. Esmeralda'dan birlikleri getiren el konulmuş nakliye gemisinden başka bir şey çıkarıyor olamazdı bu gürültüyü. Hiç bir ışığı yanmıyordu. Buharının çıkardığı gürültü her dakika daha da artıyor kimi zaman durduktan sonra birdenbire yeniden başlıyor ve korku verici bir biçimde giderek yaklaşıyordu; sanki yeri kesinlikle tam olarak tahmin edilemeyen bu görünmez gemi, doğruca üzerlerine gelir gibiydi. Bu arada da mavna, zayıf rüzgârın önünde öylesine yavaş ve gürültü çıkarmaksızın ilerliyordu ki, Decoud, ancak küpeşteden eğilip de suyun parmaklarının arasından kaydığını hissedince geminin hareket ettiğine ikna olabiliyordu. O uyuşuk hali kaybolmuştu. Mavnanın hareket ettiğini bilmek onu mutlu ediyordu. Bu kadar uzun

süren sessizlikten sonra vapurun sesi, ona gümbürtüye benzer ve rahatsız edici geliyordu. Ama onu göremiyor oluşunda bir tuhaflık vardı. Birden bire her şey sustu. Vapur durmuştu fakat onlara öylesine yakındı ki, çıkardığı buharın sesi gümbürtüyle titreyerek tam başlarının üzerinden geçti.

Decoud, fısıldayarak, «Nerede olduğumuzu bulmaya çalışıyorlar» dedi. Tekrar eğildi ve parmaklarını suya daldırdı. Nostromo'ya «Çok hızlı ilerliyoruz» diye bilgi verdi.

Capataz, ihtiyatlı bir tonla, «Pruvasının önünden geçiyor gibiyiz. «Fakat ölümle kör bir randevu bu. Hareket etmenin hiç faydası yok. Görülmememiz veya duyulmamamız imkansız.»

Duyduğu heyecandan ötürü fısıltısı boğuktu. Yüzünün tamamında, beyaz gözbebeklerinin parıltısından başka bir şey görülemiyordu. Parmaklarıyla, Decoud'un omuzunu kavramıştı. «Bu hazineyi, askerlerle dolu bu vapurdan kurtarmanın tek yolu bu. Başka bir gemi olsaydı ışıklarını yakardı. Fakat siz de görüyorsunuz ki, bize nerede olduğunu gösterebilecek tek bir parıltı yok.»

Decoud, taş kesilmiş gibi duruyordu; sadece düşünceleri çılgınca hareket ediyordu. Bir saniyelik bir zaman içinde, pencereleri kapalı ama bütün kapılarının ardına kadar açık olduğu ve giriş kapısının önünde duran yaşlı bir zenci dışında tüm hizmetçilerinin terk ettiği, Avellanos'ların kasvetli evinde, babasının yatağı başında Antonia'dan ayrılırken, onun gözlerindeki üzgün bakışı hatırladı. Son ziyaretindeki Casa Gould'u, tartışmaları, seslerin tonunu, Charles'in o anlaşılması olanaksız tavrını, Mrs. Gould'un üzüntü ve yorgunluktan bembeyaz kesilmiş yüzünü hatırladı –Öylesine beyazdı ki, gözleri, bu beyazlığa karşı renk değiştirmiş neredeyse siyaha dönmüştü. Hatta Barrios'un, Cayta'ya varır varmaz karargâhından yayımlaması için hazırladığı bildiri geçti aklından bütün cümleleriyle; Sulaco'dan ayrılmadan önce, kızının sabit bakışları altında, yatağında uzanmış yatan Don José'ye aceleyle okumaya çalıştığı, yeni Devlet'in tohumunu atacak olan ayrılıkçı bildiri. Yaşlı devlet onu anlayıp anlamadığını ancak Tanrı bilirdi, konuşamıyordu; fakat kolunu yorgandan dışarı çıkarmış olduğu kesindi; eli, sanki havada, haç işareti, bir kutsama, sevinç işareti yapar gibi kımıldamıştı. O bildirinin koyu harflerle, «San Tome Gümüş Madeni Yönetimi, Sulaco, Costyaguana Cumhuriyeti» başlığını taşıyan, kağıt yaprak-

lar üzerine kurşunkalemle yazılmış taslağı hâlâ cebindeydi. Charles Gould'un masasında, birbiri ardına kopardığı sayfalarla öfkeyle yazmıştı bu bildiriyi. O yazarken, Mrs. Gould, birçok defa, omzunun üzerinden eğilip bakmış fakat bacakları açık ayakta dikilen Senor Administrator, bir göz atma zahmetine bile katlanmamıştı. Kesin bir tavırla eliyle itmişti bildiriyi. Böylesine bağlayıcı bir belgenin, Maden Yönetimi'nin kağıtları üzerine yazılmasına razı olduğuna göre, bu hareketinin nedeni, ihtiyatlılık değil aşağılama olsa gerekti. Kendi duygu ve düşüncelerinin uzantısı dışında kalan hiç bir şey ciddiye alınmaya değmezmiş gibi, sıradan ihtiyata burun kıvıran hakiki İngiliz küçümseyişiydi bu. Decoud, birkaç saniye içinde Charles Gould'a, çılgınca öfkelenecek, hatta Antonia'nın güvenliğin, emanet ettiği –Sözle ifade edilmemiş olsa bile durum buydu– Mrs. Gould'a karşı dahi kızgınlık duyacak zaman buldu. Böyle insanların koruması altına sığınmaktansa, ölmek binlerce kez yeğdir, diye bağırdı içinden. Nostromo'nun parmakları, onun omzundan hiç ayrılmamıştı, şimdi daha kuvetle sıkınca, kendine geldi:

Nostromo, kulağına, «Karanlık bizim dostumuz,» diye fısıldıyordu. «Yelkenleri indireceğim ve kaçışımızı temin etme işini bu kara körfeze bırakacağım. Çıplak bir gemi direği ile sessizce yatarken kimse göremez bizi. Hemen şimdi yapacağım bu işi. Bu vapur, bize daha da yaklaşmadan yapacağım bu işi. Bir makaranın ufak bir gıcırtısı, bizi ele verir ve San Tome hazinesi de bu hırsızların kucağına düşer.»

Bir kedi kadar tedbirli hareket ediyordu. Decoud, hiç bir ses duymadı ve ancak o kare biçimli koyu leke kaybolduğu zaman serenin inmiş ve sanki camdan yapılmış bir şeymiş gibi özenle aşağıya alınmış olduğunu anladı. Hemen ardından, Nostromo'nun sessiz soluğunu duydu yanı başında.

Capataz, ciddiyetle, «Bulunduğunuz yerden hiç kıpırdamasanız iyi olur, Don Martin» dedi. «Tökezleyebilirsiniz veya ayağınız gürültü çıkarabilecek bir şeye takılabilir. Kürekler ve sandalın direkleri, oralarda bir yerde duruyor. Canınızı seviyorsanız, kımıldamayın, *Por Dios,* Don Martin.» Sert fakat dostça bir fısıltıyla devam etti, «Öylesine umutsuz bir durumdayım ki, şayet zatı alinizin cesur bir adam olduğunu neyle karşılaşırsa karşılaşsın hiç kıpırdamadan duracağını biliyor olmasaydım, bıçağımı tam kalbinize saplardım.»

Mavnayı ölümcül bir sessizlik sarmıştı. Yakınlarda bir yerde, karanlığın içinde, karanın nerde olduğuna dair bir ipucu elde edebilmek için gözlerini dört açmış bakan insanlarla ağzına kadar dolu bir vapurun bulunduğuna inanmak çok güçtü. Vapurun buharı bile çıkmıyordu artık ve görünüşe bakılırsa, başka herhangi bir sesin mavnaya ulaşamayacağı kadar da uzakta durmuştu.

Decoud, fısıltıyla, «Herhalde saplardınız, Capataz,» diye söze başladı. «Fakat başınızı derde sokmanıza gerek yok. Benim yüreğimi sıkı tutmamı sağlayacak sizin bıçağınızdan başka şeyler de var. Sizi ele vermeyecektir. Sadece, unuttunuz mu–»

Capataz, «Sizinle benim kadar umutsuz durumda bir insanın konuşabileceği kadar açık konuştum, Don Martin» diye açıkladı. «Gümüş, Monteroculardan kurtarılmalı. Yalnız gitmeyi tercih edeceğimi Kaptan Mitchell'e üç defa söyledim. Don Carlos'a da söyledim. Casa Gould'da oldu bu. Beni çağırtmışlardı. Hanımlar da oradaydı ve neden benimle gelmenizi istemediğimi onlara açıklamaya çalıştığım zaman da, onlar da, her ikisi de, bana, sizin güvenliğiniz için büyük ödüller vaat ettiler. Neredeyse kesin olan bir ölüme gönderdiğiniz bir adamla konuşmak için tuhaf bir yol. Bu kibar insanlar, nasıl bir görev verdiğini anlamalarına yetecek kadar sağduyu sahibi değiller belli ki. Sizin için hiç bir şey yapmayacağımı söyledim onlara. Haydut Fernandez'in çetesiyle daha güvende olurdunuz. Karanlıkta size rast gelebilecek bir kurşuna hedef olma riskini göze almaktan başka bir tehlikesi olmaksızın kentten dışarı çıkmanız mümkün olurdu. Fakat onlar, sanki sağırlarmış gibi davrandılar. Liman kapısının altında sizi bekleyeceğime dair onlara söz vermek zorunda kaldım. Bekledim de. Ve şimdi siz cesur bir adam olduğunuz için de gümüş kadar güvendesiniz. Ne eksik ne de fazla.»

O anda, sanki Nostromo'nun sözleri üzerine bir yorum getirirmiş gibi, pervanesinin acelesiz, ağır ağır çalışmasından anlaşıldığı kadarıyla, görünmeyen vapur ancak yarım hızla ilerlemeye başladı. Sesi, belirgin şekilde yer değiştiriyor fakat daha yakına gelmiyordu. Hatta mavnanın bordasının tam ortasında biraz daha uzaklaşıyordu; sonra tekrar durdu.

Nostromo, «İsabel'leri görmeye çalışıyorlar» diye mırıldandı, «Düz bir hat üzerinden limana ulaşıp Gümrük Binası'na içindeki hazineyle beraber el koymak için Esmeralda Komutanı Sotillo'yu

hiç görmüş müydünüz? Yumuşak bir sese sahip yakışıklı bir adam. Buraya ilk geldiğim zaman, onu, evlerin pencerelerindeki senoritalarla konuşurken görürdüm, sürekli beyaz dişlerini gösterirdi. Fakat eskiden asker olan benim *Cargadore*lerimden biri, onun, uzak Campo'da *estancia*larda yaşayan insanlar arasında asker toplamaya gönderildiği zaman, bir adamın canlı canlı derisinin yüzülmesi için emir verdiğini söyledi. Compania'da, onun oyununu bozabilecek bir adamın olduğu aklından bile geçmemiştir.»

Capataz'ın böyle mırıldanarak gevezelik edişi, tıpkı bir zayıflık iması gibi rahatsız ediyordu Decoud'u. Ama yine de, konuşkan bir kararlılık, acımasız bir sessizlik kadar gerçek olabilir.

«Sotillo'yu henüz atlatmış sayılmayız» diye konuştu. «Başaltındaki deliyi unuttunuz mu?»

Nostromo, Senor Hirsch'ü unutmamıştı. Rıhtımdan ayrılmadan önce mavnayı dikkatlice yoklamadığı için kendini acı acı ayıplıyordu. Hirsch'ü görür görmez yüzüne bile bakmadan bıçaklayıp geminin küpeştesinden denize atmadığı için kendine kızıyordu. Bu işin umutsuz durumuna daha uygun düşerdi böyle bir hareket. Ne olursa olsun, Sotillo atlatılmıştı artık. Şimdi bir ölü kadar sessiz duran şu sefil adam, mavnanın yakınlığını ele verecek bir şey yaparsa, Sotillo –Eğer gemideki birliklere kumanda eden Sotillo ise– yağma planı yine de boşa çıkacaktı.

Nostromo, öfkeyle, «Elimde bir balta var,» diye fısıldadı, «Üç vuruşta, mavnanın kenarını su kesimine kadar ikiye ayırır. Üstelik her mavnanın kıçında bir tıpası vardır ve ben de bu tıpanın tam olarak nerede olduğunu biliyorum. Tabanımın altında hissediyorum onu.»

Decoud, ünlü Capataz'ın ikinci heyecanında, öfkeli mırıltılardaki gerçek kararlılık tınısını tanıdı. Vapur, bir ya da iki çığlığı duyup (Zira Nostromo, dişlerini duyulabilecek bir biçimde gıcırdatarak bundan daha fazlasının olamayacağını söylüyordu.) mavnanın yerini keşfedene dek boyununa bağlanmış olan bu hazineyi suların dibine gömmek için yeterli zamanı olacaktı.

Bu son kelimeleri, Decoud'un kulağına fısıldamıştı. Decoud, hiç bir şey demedi. Tam anlamıyla ikna olmuştu. Adamın, her zamanki kendine has sakinliği kaybolmuştu. Anladığı kadarıyla, bu, içinde bulundukları duruma uygun düşmezdi zaten. Daha derinlerdeki, kimsenin sezemediği bir şey, su yüzüne çıkmıştı. Decoud, dikkatli

hareketlerle paltosundan sıyrıldı ve çizmelerini çıkardı; kendisinin şan olsun diye hazineyle birlikte batmak zorunda olduğunu düşünmüyordu. Onun amacı, Capataz'ın da pek iyi bildiği gibi, Cayta'da, Barrios'a ulaşmaktı ve o da, kendi usulünce, yapmaya muktedir olduğu bütün çılgınlıkla, bu işe atılmak niyetindeydi. Nostromo da, bu fikre katılarak mırıldandı, «Doğru, doğru! Siz politikacısınız, senor. Orduya katılın ve bir başka ayaklanma başlatın.» Yine de, her mavnada, daha fazlası değilse bile, iki kişiyi taşıyabilecek bir sandal bulunduğunu söylemişti... Onlarınki arkada halatla bağlıydı.

Decoud, bunu bilmiyordu. Elbette, bir şey görülemeyecek kadar karanlıktı ortalık ve sadece Nostromo, elini, kıçta bir takoza bağlı pruva halatının üzerine koyunca tam anlamıyla bir rahatlama duyabildi. Karanlıkta, ne yapacağını bilemez şekilde, belki de bitkinlikten batıncaya dek, daireler çizerek suda yüzmek düşüncesi isyan ettiriyordu onu. Böylesi bir sonun faydasız ve zalimce anlamsızlığı onun, düşüncesizce kötümserlik taslayışını sarsıyordu. Bununla kıyaslandığında, susuzluk, açlık, yakalanma, hapsedilme, idam edilme tehlikeleriyle karşı karşıya bir sandalın içinde, deniz üzerinde yüzüyor durumda kalma olasılığı, kendini küçümseme pahasına dahi olsa, göze alınmaya değer bir tatlılıkta görünüyordu ona. Nostromo'nun, derhal sandala binmesi önerisini geri çevirdi. «Bir şey, aniden, bizi batırabilir, senor,» diye dikkat çekti ve aynı zamanda da, gereklilik hasıl olduğu anda palamarı çözeceğine dair de sadakatle söz verdi.

Fakat Decoud, en son ana kadar sandala binmek niyetinde olmadığına ve o zaman geldiğinde de Capataz'ın kendisiyle beraber gelmesini istediğine dair hiç düşünmeden güvence verdi ona. Körfezin karanlığı, onun için, her şeyin sonu değildi artık. Yaşayan bir dünyanın parçasıydı o, başarısızlık ve ölüm, o dünyaya yayılarak, hemen onun yanı başında hissediliyordu. Aynı zamanda da, bir sığınaktı. Onun, delinmez karanlığı içinde olmaktan mutluluk duyuyordu. «Bir duvar gibi, bir duvar gibi,» diye mırıldandı kendi kendine.

Güvenini sarsan tek şey, Senor Hirsch'ün düşüncesiydi. Onu bağlayıp ağzını tıkamamış olmak, şimdi tedbirsizlik ve budalalığın en üst noktası gibi geliyordu ona. Sefil yaratık, herhangi bir ses çıkarabilecek durumda olduğu sürece daimi bir tehlike oluşturacaktı. Duyduğu alçaltıcı korku şimdilik sessiz kalmasını sağlıyordu fakat

kim bilir hangi nedenden dolayı birdenbire çığlıklar tarak kurtulmaya çalışıp çalışmayacağından emin olunabilir miydi?

Hem Decoud'un hem de Nostromo'nun onun vahşi ve akıl almaz bakışlarında ve durmaksızın seğiren ağzında gördükleri tam da bu korkuydu işte; zavallı adamı, bu umutsuz durumun gerektirdiği tedbirin alınmasından koruyan. Onu sonsuza kadar susturma anı geride kalmıştı artık. Decoud'un pişmanlıklarına yanıt olarak, Nostromo'nun verdiği yanıt da buna işaret ediyordu: «Artık çok geç!» Gürültü çıkarılmaksızın yapılamazdı bu iş özellikle de adamın o anda içinde bulunduğu durum tam olarak bilinmiyorken. Her nereye çömelmiş korkudan tit tir titreyerek bekliyor olursa olsun şimdi ona yaklaşmak hayli tehlikeli olacaktı. Yardım istemek için bağırmaya başlayabilirdi. Böylece sessizce durmayı sürdürdüğüne göre onu bulunduğu yerde tek başına bırakmak en doğru hareket tarzı olacaktı. Fakat onun sessizliğine güvenmek, Decoud'un soğukkanlılığı ve kendine hakimiyeti için her geçen an şiddeti daha da artan bir tehdit unsuru oluşturuyordu.

«Keşke, o iş için doğru anın, geçip gitmesine izin vermeseydin, Capataz,» diye mırıldandı.

«Ne! Onu sonsuza dek susturmak mı? Önce buraya nasıl geldiğinin öyküsünü dinlemenin iyi olacağını düşündüm. Çok garipti. Bütün bunların bir tesadüf eseri olduğu kimin aklına gelirdi ki? Sonradan senor, sizi, ona, içmesi için su verirken gördüğümde bunu yapamadım. Sizin, sanki o erkek kardeşinizmiş gibi dudaklarına matarayı tutarken gördükten sonra olmazdı bu. Senor, bu türden bir gereklilik üzerinde uzun süre düşünülmemelidir. Ama yine de o sefil hayatını ondan almak büyük bir zalimlik olmazdı. Yaşamı korkudan başka bir şeyden oluşmuyordu zira. Ama sizin merhametiniz kurtardı onu, Don Martin ve artık çok geç. Şimdi gürültü çıkarılmaksızın halledilemez bu iş.»

Vapurda sessizlik devam ediyordu ve hareketsizlik öylesine derindi ki, Decoud, algılanabilecek en hafif sesin, hiç bir engelle karşılaşmaksızın dünyanın öbür ucuna kadar gidip orada duyulabileceğini hissediyordu. Peki Hirsch, hapşırır ya da öksürürse ne olacaktı? Kendi kendini böylesine aptalca bir olasılığın insafına bırakmak, duruma alaycı bir gözle bakamayacak denli öfkelendiriyordu onu. Görünüşe göre, Nostromo'nun huzursuzluğu da giderek artıyordu.

Mümkün olabilir mi, diye sordu kendi kendine, vapurun, gecenin bir araştırmaya girişilemeyecek kadar karanlık olduğuna kanaat getirip bulunduğu yerde, gün ışıyıncaya dek hareketsiz kalmaya karar vermiş olması mümkün müdür? Neticede, gerçek tehlikeyi böyle bir durumun yaratacağını düşünmeye başladı. O anda kendilerini korumakta olan karanlığın, daha sonra, onun, felaketine neden olacağından korkuyordu.

Nostromo'nun da tahmin ettiği gibi, nakliye gemisine, Sotillo kumanda ediyordu. Sulaco'da, son kırk sekiz saat için olup biten olaylardan haberi yoktu Esmeralda'daki telgrafçının Sulaco'daki meslektaşını uyarmayı başardığını da bilmiyordu. Eyalette bulunan birliklerdeki subayların pek çoğu gibi, Ribieracı davayı benimserken, Gould İmtiyazı'nın o olağanüstü zenginliğinin de onun yanında yer aldığı inancının etkisi altında kalmıştı. Zamanında, Casa Gould'un müdavimlerinden biriydi ve orada, Don José Avellanos'un önünde, bir yandan Mrs. Gould ile Antonia'ya dürüst ve içten bakışlar fırlatırken Blancocu inançlarını, ateşli reform arzularını ortaya koyardı. Guzman Bento'nun zorbaca yönetimi altında eziyet görmüş ve servetini kaybetmiş iyi bir aileye mensup olduğu biliniyordu. Dile getirdiği görüşler, soyu sopu ve geçmişi göz önüne alınacak olursa fazlasıyla doğal ve yerinde görünüyordu. Üstelik yalan da söylemiyordu; bütün duyuları, o zamanlar, sağlam ve akla yakın görünen tek bir fikirle, –Antonia Avellanos'un kocasının, doğal olarak Gould İmtiyazı'nın yakın dostu olacağı fikriyle– meşgul olduğu için böyle yüce duyguları ifade etmek, ona son derece doğal görünüyordu. Hatta bir keresinde, bu fikrini, kemerlerin altındaki bütün dükkanlar arasında en önemlisinin arkasında bulunan büyük demir parmaklıklı, karanlık ve nemli bölmede önemsiz bir borç üzerinde altıncı veya yedinci kez tartışırlarken Anzani'ye de açmıştı. Büyük mağaza sahibine, o İngiliz kadınına bir kız kardeş kadar yakın olan serbest senorita ile arasının hayli iyi olduğunu en parlak sözlerle ima etmişti. Bir ayağını ileri atıp ellerini beline dayayarak Anzani'nin karşısında adeta poz verir ve mağrur bakışlarını ona dikerek şöyle derdi sanki:

«Bak zavallı dükkancı! Benim gibi bir erkeğe hangi kadın hayır diyebilir; nerede kaldı dillere destan bir özgürlük içinde yaşayan serbest bir kız!»

Ama Casa Gould'da sergilediği tavır, elbette çok farklı idi— her türlü kabalıktan uzak hatta biraz da mahzun görünürdü. Kendi vatandaşı olan pek çok erkek gibi güzel sözlerin büyüsü karşısında kendinden geçerdi, özellikle de kendisi tarafından söylenmişse. Kendi kişisel üstünlüklerinin karşı konulmaz gücü dışında hiç bir şey konusunda kesin yargılara sahip değildi. Fakat bu tek yargı o kadar derinlere yer etmişti ki, Decoud'un Sulaco'da ortaya çıkması Gouldlar ve Avellanoslar ile olan yakınlığı onu endişelendirmedi. Aksine ileride ondan büyük miktarda borç alma umuduyla, Avrupa'dan gelen bu zengin Costaguanalı ile dost olmaya çalıştı. Hayatında ona yol gösteren tek güdü, düşüncesizce düşkünlük gösterdiği ve kendini kontrol edemediği pahalı zevklerini tatmin edecek parayı bulabilmekti. Usta bir dalavereci olarak görürdü kendini fakat içindeki fesat duygusu bir hayvanın içgüdüsü kadar basitti. Kimi zaman, yalnızken veya örneğin Anzani ile bir odada yalnız kalıp da ondan borç almaya çalışırken gaddarlığının tuttuğu anlar olurdu.

Esmeralda garnizonunun komutanlığına atanması işini kendisi kotarmıştı. O küçük liman, batı eyaletlerini dış dünyaya bağlayan ana denizaltı kablo istasyonu ile Sulaco kolunun onunla bağlantı noktası olması açısından önem taşıyordu. Don José Avellanos istememişti onu ve Barrios da kaba ve alaycı bir kahkaha atarak, «Aman, bırak, Sotillo gitsin. Kabloya bekçilik etmek için çok uygun bir adamdır; üstelik, Esmeraldalı hanımlar da sıralarını savmış olurlar» demişti. Hiç kuşkusuz cesur bir adam olan Barrios, Sotillo hakkında pek de iyi şeyler düşünmezdi.

San Tome madeni, dolaylı onayı Ribieracı harekete güç kazandırmış olan büyük finansör ile sürekli teması sadece Esmeralda'daki telgraf hattı ile sağlayabilirdi. Bu hareketin orada bile muhalifleri vardı. Sotillo, Esmeralda'yı iç savaşın bu uzak sahnesinde olaylar tersine dönüp de büyük gümüş madeninin eninde sonunda, galiplerin bir ganimeti olacağı fikrini aklına sokuncaya dek baskıcı bir ciddiyetle yönetti. Fakat ihtiyatlı olmak gerekiyordu. Esmeralda'nın sadık Ribieracı belediyesine karşı karanlık ve gizemli bir tutum takınmakla başladı işe. Sonradan komutanın gecenin bir yarısında subaylarla toplantı yaptığı haberi (Bu haber bir şekilde dışarı sızmıştı.) bu bayların belediyeye ilişkin görevlerini tümüyle savsaklamalarına ve

evlerine kapanmalarına yol açmıştı. Birdenbire bir gün, Sulaco'dan kara postasıyla gelen bütün mektuplar, gizlenmeye, saklanmaya gerek görülmeksizin ve herhangi bir özür de gösterilmeksizin bir takım asker eşliğinde postaneden alınıp Komutanlığa götürüldü. Sotillo, böylece Ribiera'nın son yenilgisini Cayta yoluyla öğrenmiş oldu.

Onun yargılarındaki değişimin ilk açık belirtisiydi bu. O zamana kadar tutuklanma, prangaya vurulma hatta dayak korkusuyla yaşayan şöhretli demokratlar, Comandancia'nın kapısından girip çıkarken görülebiliyorlardı. Bu arada, kapıda, emir erlerinin atları ağır eyerlerinin altında uyukluyor, adamlarsa yırtık pırtık üniformaları ve sivri hasır şapkalarıyla, çıplak ayakları, incecik bir gölge şeridinin dışına çıkarak bir banka yayılıp oturmuş olurlardı, dirsekleri delik, kırmızı bir ceket giymiş bir nöbetçi de basamakların en üstünde, geçerlerken şapkalarını çıkararak kendilerini selamlayan sıradan insanları hor gören bakışlarla seyrederlerdi.

Sotillo'nun görüşleri, kendi kişisel güvenliğini sağlamak ve sorumluluğu altındaki kenti yağmalama fırsatını değerlendirmenin ötesine geçmiyordu; fakat harekete böyle geç katılışının galiplerin kendisine karşı pek de cömert davranmamasına yol açacağından korku duyuyordu. San Tome madeninin gücüne biraz fazla uzun süre inanç beslemişti. Ele geçirdiği yazışmalar da, kendisininn, Sulaco Gümrük Binası'nda hayli büyük miktarda gümüş külçesinin yattığına ilişkin önceki bilgisini doğruluyordu. Onun mülkiyetini ele geçirmek, apaçık bir Monterocu hareket ve ödüllendirilecek bir tür hizmet olurdu. Ellerindeki gümüşle kendisi ve askerleri için bir anlaşma yapılabilirdi. Ne çıkan kargaşadan haberdardı ne de Başkan'ın Sulaco'ya kaçışı ve Montero'nun kardeşi *Guerillero*nun yakın takibinden. Oyun onun ellerinde gibi görünüyordu. Yapılacak ilk hareketler, telgrafhane ile Esmeralda limanı denilen dar bir körfezde yatan Hükümet vapurunun ele geçirilmesiydi. Bu sonuncusu, gemi, rıhtıma rampa etmiş durumda yattığı için bir bölük askerin iskeleden yaptıkları ani saldırıyla, hiçbir güçlükle karşılaşılmaksızın yerine getirildi; fakat telgrafçıyı tutuklamakla görevli olan teğmen, yolu üzerinde, Esmeralda'daki tek kafede durup adamlarına biraz brandi dağıttı, kendisi de Ribieracı olarak bilinen kafe sahibinin kesesinden içini serinletti. Bütün grup sarhoş oldu ve görevlerine caddeden yukarı naralar atıp pencerelere rastgele ateşler açarak

devam ettiler. Telgrafçının hayatına mal olabilecek bu küçük şenlik, sonunda, ona zaman kazandırarak Sulaco'ya uyarı gönderebilmesini mümkün kıldı. Biraz sonra, kılıcını çekmiş sendeleyerek yukarı çıkan teğmen, sarhoşluğun yol açtığı hızlı duygu değişimlerinden birinin etkisiyle telgrafçıyı iki yanağından uzun uzun öptü, sonra boynuna sımsıkı sarılarak yüzü mutluluk gözyaşlarıyla sırılsıklam halde Esmeralda garnizonundaki bütün subayların albaylığa yükseltileceği haberini verdi. Daha sonra, garnizon komutanı olan binbaşı oradan geçerken bütün grubu, merdivenlerde ve geçitlerde uyurken ve (kaçma fırsatından yararlanmayı gururuna yediremeyen) telgrafçıyı da vericiyi tıkırdatmakla meşgul buldu. Binbaşı, teğmeni, başı açık ve elleri arkasında bağlı olarak oradan uzaklaştırdı fakat gerçeği Sotillo'dan gizledi, böylece onun da, uyarının, Sulaco'ya gönderilmiş olduğundan haberi olmadı.

Albay, planlanan baskının yoluna çıkabilecek herhangi bir belirsizliğe izin verecek türden bir insan değildi. Baskın, ölümcül kesinliğe sahip bir şeymiş gibi görünüyordu ona; kalbi, dizginlenemeyen, çocukça bir sabırsızlıkla amacına yönelmişti. Vapur, körfezin daha koyu gölgesine girmek üzere Punta Mala'nın çevresini dolandığında, kendisi kadar heyecanlı bir grup subayla beraber kaptan köşkünde kalmıştı. Sotillo ile ekibinin gönül alıcı sözleri ile tehditleri arasında aklı karışmış olan zavallı gemi binbaşısı, gemiyi, onların izin verdiği ölçüde ihtiyatlılıkla yürütüyordu. Aralarından bazıları, hiç şüphesiz körkütük sarhoştu; fakat böylesine büyük bir servete el koyma umudu, onları fazlasıyla aptallaştırmıştı ama aynı zamanda son derece de endişeliydiler. Taburun, hayatında hiç denize açılmamış, budala ve kuşkucu bir adam olan yaşlı binbaşısı, seyir gerekçesiyle gemide yakılmasına izin verilen tek ışık olan pusula ışığını aniden söndürerek ne kadar seçkin bir insan olduğunu ortaya koymuş oldu. Onun, yolu bulmakta ne gibi bir faydası olabileceğini anlayamıyordu. Gemi kaptanının şiddetli protestoları karşısında, ayağını yere vurup kılıcının kabzasını kavrayarak «Aha! Şimdi maskeni indirdim işte,» diye muzafferane bir edayla bağırdı. «Foyanı zekice ortaya çıkardığım için saçını başını yoluyorsun umutsuzluktan. O pirinç kutunun içindeki ışığın limanın nerede olduğunu gösterdiğine inanacak bir çocuk muyum ben? Eski bir askerim ben, eski bir asker. Bir hainin kokusunu bir fersah öteden alırım ben. O parıltıyla dostun

olan İngilize yaklaştığımızı haber vermek istiyorsun. Böyle bir şey sana yolunu gösteriyormuş. Ne sefilce bir yalan! *Que picardia!*[60] Siz Sulacolular, hepiniz o yabancılardan para alıyorsunuz. Kılıcımla gövdenin ikiye ayrılmasını hak ettin.» Etraflarında toplanan diğer subaylar, ikna edici bir edayla, «Hayır, hayır! Denizcilerin kullandığı bir alet bu binbaşım. İhanet değil!» diye tekrar ederek onun öfkesini yatıştırmaya çalıştılar. Nakliye gemisinin kaptanı ise kendini yüz üstü köprüye atıp kalkmayı reddetti. «Bir an önce işimi bitirin benim!» diye boğuk bir sesle sürekli bağırıyordu. Sotillo, duruma müdahale etmek zorunda kaldı.

Kaptan köşkündeki gürültü ve karmaşa o kadar arttı ki, dümenci dümeni bırakıp kaçtı. Makine dairesine sığındı ve mühendislere durumu haber verdi, onlar da başlarına dikilmiş olan nöbetçi askerlerin tehditlerine aldırmaksızın, motorları durdular ve suyun altında boğulma riskini göze almaktansa vurulup ölmeyi yeğlediklerini beyan ettiler.

Nostromo ve Decoud, vapurun durduğunu ilk defa olarak o zaman duydular. Düzen yeniden sağlanıp pusulanın lambası yeniden yakıldığı zaman vapur mavnanın açığından geçerek İsabel'leri bulma arayışında yoluna devam etti. Adalar topluluğu seçilemiyordu ve kaptanın acıklı yalvarışları sonucu Sotillo, karanlığın, körfezin suları üzerine yayılmış bulut örtüsünün hareketi neticesinde zaman zaman azaldığı aralardan birini beklemek üzere motorların yeniden susmasına izin verdi.

Kaptan köprüsündeki Sotillo, zaman zaman kaptana öfkeyle bir şeyler mırıldanıyordu. Öteki ise özür diler ve yaltaklanır bir tonda, albayın, gecenin karanlığının insanın yetileri üzerine getirdiği sınırlamaları dikkate alması için ona yalvarıyordu. Sotillo, öfke ve sabırsızlıktan kabarıyordu. Bu, hayatının fırsatıydı.

«Eğer gözleriniz, bundan daha fazlasını seçmeye yaramıyorsa, oyduracağım onları» diye bağırdı.

Vapurun kaptanı yanıt vermedi zira tam o anda, Büyük İsabel'in kütlesi, bir sağnağın ardından belli belirsiz bir şekilde kapkara göründü sonra da sanki bir başka sağnaktan önce gelen daha büyük bir karanlık dalgasıyla silinir gibi tekrar kayboldu Bu kadarı, onun

(60) (İsp.) Ne alçaklık.

için yeterliydi. Yeniden hayat bulmuş bir insanın sesiyle, Sotillo'ya, bir saat içinde Sulaco Rıhtımı'na yanaşmış olacağını haber verdi. Ondan sonra, gemi, tam hızla yola koyuldu ve güvertedeki askerler arasında, karaya yanaşmak için gerekli hazırlıklar, büyük bir gürültüyle başlatıldı.

Bütün bunlar, Decoud ve Nostromo tarafından net bir şekilde duyuldu. Capataz, bunun, ne anlama geldiğini anlamıştı. İsabellerin yerini keşfetmişlerdi ve şimdi de dosdoğru Sulaco'ya yaklaşıyorlardı. Mavnanın çok yakınından geçecekleri yargısına vardı; fakat yine de burada yelkeni indirilmiş şekilde, hiç hareket etmeden dururlarsa, mavnanın görülmeyeceğine inanıyordu. «Hayır, bize sürtünerek geçseler bile göremezler» diye mırıldandı.

Yağmur tekrar başlamıştı, önce ıslak bir sis biçiminde ardından biraz daha ağırlık kazanarak sert, dimdik bir sağanak şeklinde ve yaklaşmakta olan vapurun hışırtısı ve motorlarının gürültüsü de, gittikçe daha yakından gelmeye başlamıştı. Yüzü ve gözleri sırılsıklam ve başını eğmiş olan Decoud, kendi kendine vapurun gelip geçmesinin ne kadar süreceğini sormaktaydı ki, beklenmedik bir sarsıntı hissetti. İçeri dolan köpükler, kıç üzerinde ıslık çalarak parçalandı, aynı anda da omurganın tahtaları çatırdadı ve bir şeyin yuvarlanarak bir başka şeye çarptığını duydu. Sanki kızgın bir el mavnayı kavramış onu parçalamak üzere sürüklüyordu. Çarpma elbette onu yere devirmişti ve kendini mavnanın dibinde, sular içinde yuvarlanırken buldu. Mavnanın bordasında, şiddetli bir çalkalanma sürüp gidiyordu ve gecenin içinden, kendisinin üzerinde bir şeyin garip ve şaşkın bir sesin çığlık attığını işitti. Senor Hirsch'in keskin bir imdat çığlığı attığını duydu. Bütün bunlar olurken dişlerini sımsıkı birbirine kenetlemişti. Bir çarpışmaydı bu!

Vapur yanlamasına çarpmıştı mavnaya, onu, bir tarafa doğru öylesine yatırmıştı ki, tekne yarısına kadar batmış, omurga tahtalarından bazıları yerinden fırlamış ve teknenin başı vuruşun gücüyle gidiş yoluna paralel bir hatta dönmüştü. Mavnanın geminin bordasına vurduğu çok zor duyulabilirdi. Bu çarpışmanın bütün şiddeti, daha küçük olan teknenin güvertesinde duyuldu. Nostromo'nun kendisi bile, bunun, belki de, umutsuz maceralarının sonu olduğunu düşünmüştü. Çarpışma sırasında, o da, sarsıntının bütün yükünü çekmiş olan dümen yekesinden uzağa fırlatılmıştı. Hemen bir an sonra,

vapur, kumanya ile adamakıllı yüklü ve bordasında da çok sayıda insan olduğu için, eğer demiri, mavnanın direğinin tel çarmıklarından birine takılacak kadar aşağı sarkmış olmasaydı, mavnayı yolu üzerinden omuzlayıp attıktan sonra onun şeklini şöyle bir an bile görmeksizin, onu ya batmaya ya da yüzmeye terk ederek yanından geçip gidecekti. Zira yeni tel, ancak bir ya da iki soluk almaya yetecek kadar bir süre dayanabildi bu ani gerilişe. Decoud'a, mavnanın kapılıp çekilmeye ve sürüklenmeye doğru gitti duygusunu veren de işte bu oldu. Elbette, bunun nedenini onun bilmesi mümkün değildi. Her şey öylesine ani olmuştu ki, düşünmeye zaman bulamamıştı. Fakat bütün duyuları son derece açıktı, kendine tam anlamıyla malikti; hatta aslında traversin üzerinden başaşağı fırlatıldığı, suyun içine düştüğü andaki sakinliğinin büyük bir keyifle farkındaydı. Senor Hirsch'in çığlığını işitmiş ve sürekli o karanlığın içine baş aşağı sürükleniyormuş gibi anlaşılmaz bir duyguyla yeniden ayağa dikildiğini anlamıştı. Ne bir sözü ne de bir bağırışı kaçırmıştı; bir şey görecek zamanı olmamıştı; umutsuz imdat çığlıklarından sonra sürüklenme hareketi öylesine aniden durmuştu ki, kolları açık bir durumda ileriye doğru sendeledi ve gümüş sandıklarının üzerine düştü. Yeniden çevreye fırlatılmak korkusuyla iç güdüsel biçimde onlara tutundu ve yeniden ama bu kez yakınında değil de anlaşılmaz bir biçimde uzakta, mavnanın da ötesinde uzun ve umutsuz imdat çığlıkları duydu; sanki gecenin içinde bir ruh, Senor Hirsch'in korku ve umutsuzluğuyla alay ediyormuş gibiydi.

Sonra her şey sessizliğe kavuştu –sanki insanın, karanlık bir odada tuhaf ve rahatsız edici bir rüyadan uyandığı zamankine benzeyen bir sessizliğe. Mavna hafifçe sallanıyordu; yağmur hâlâ yağıyordu. Karanlıkta etrafı yoklayan iki el, arkadan, ezilmiş, berelenmiş böğürlerinden kavradı ve Capataz'ın sesi, kulağına fısıldadı: «Canınızı kurtarmak istiyorsanız, sessiz kalın. Sessiz kalın! Vapur durdu.»

Decoud, dinledi. Körfezde hiç ses duyulmuyordu. Neredeyse dizlerine kadar çıkmış olan suyu hissetti. Hafif bir soluk alarak, «Batıyor muyuz?» diye sordu.

Nostromo, onun arkasında, soluğunu vererek, «Bilmiyorum,» dedi. «Senor, en küçük bir ses bile çıkarmayın.»

Nostromo tarafında öne gitmesi emredilmiş olan Hirsch, ilk saklanma yerine geri dönmemişti. Direğin yanında düşmüştü ve kalkacak gücü kendinde bulamıyordu üstelik hareket etmeye de korkuyordu. Ölmüş olduğunu sanıyordu ama bunun için geçerli herhangi bir neden de yoktu. Sadece dayanılmaz ve dehşet verici bir duyguydu bu. Ne zaman kendisine neler olacağını düşünmeye çalışsa, dişleri şiddetle birbirine çarpmaya başlıyordu. Hiç bir şeye dikkat edemeyecek denli büyük bir korku sanmıştı her yanını.

Mavnanın, Nostromo'nun bilmeyerek üzerine indirmiş olduğu yelkeninin altında havasızlıktan boğulacak gibi olduğu halde, vapurun mavnaya çarptığı ana kadar başını dışarı çıkarmaya bile cesaret edememişti. Ardından, tehlikenin bu yeni biçimi, bedensel gücünü yeni mucizeler yaratmaya kışkırttığı için fırlayarak çıktı bulunduğu yerden. Mavna yana yattığı sırada içeri dolan sular, dudaklarının mührünü çözmüştü sanki. «Kurtarın,» diye haykırışı, vapurdaki insanlar için çarpışmanın ilk belirgin uyarısıydı. Hemen sonra tel çarmık koptu ve geminin serbest kalan demiri mavnanın baş kasarasını süpürüp geçti. Senor Hirsch'in göğsüne dayandı o da, bunun ne olduğuna dair en küçük bir bilgisi olmaksızın onu yakalayarak yenilmez ve akıl almaz bir inatla kolları ve bacaklarıyla geminin tırnağının üzerindeki kısma sarıldı. Mavna, genişçe yana savruldu, vapur ise yoluna devam ederken demire sımsıkı sarılmış ve yardım isteyen Hirsch'i de beraberinde götürdü. Ancak gemi durduktan biraz sonra fark edildi bu durum. Yardım için durmamacasına uluması suda yüzen birinden geliyormuş gibiydi. Sonunda birkaç kişi, geminin baş omuzlukları üzerinden aşarak adamı güverteye çekti. Dosdoğru, köprüdeki Sotillo'ya götürüldü. Sorgudan geçirildiğinde, geminin bir tekneye çarptığı ve teknenin battığı izlenimi onaylanmış oluyordu; fakat böylesine karanlık bir gecede, denizde yüzen enkazdan kanıtlar aramak gerçek dışı olurdu. Sotillo, hiç zaman kaybetmeksizin limana girmek konusunda şimdi eskisinden de daha endişeliydi. Seferinin asıl amacını yok etmiş olduğu fikri kabul edilemeyecek kadar dayanılmaz geliyordu. Bu duygu, dinlemiş olduğu hikâyeyi daha da inanılmaz gösteriyordu. Senor Hirsch, yalan söylediği için biraz dövüldükten sonra harita odasına kapatıldı. Fakat biraz az dövülmüştü. Hikâyesi, hepsi de şeflerinin et-

rafını sarmış, «İmkansız! İmkansız!» diye tekrarlayıp durmalarına rağmen, Sotillo'nun kurmaylarının yüreklerini ağızlarına getirmişti. Tek bir istisna vardı; pek de sevinç verici sayılamayacak bir zafer kazanmış olan yaşlı binbaşı.

«Size söylemiştim; size söylemiştim,» diye mırıldanıyordu. «Bir ihanet, bir *diableria*[61] kokusunu bir fersah öteden alırım ben.»

Bu arada, işin gerçeğinin anlaşılabileceği tek yer olan Sulaco'ya doğru yoluna devam ediyordu. Decoud ve Nostromo, vapurun pervanesinin suyu çalkalayışının çıkardığı gürültünün giderek azaldığını ve sonunda da sustuğunu duymuşlardı; sonra da faydasız sözlerle vakit kaybetmeksizin İsabellere gitmek için çaba harcamayı sürdürmekle meşgul oldular. Son sağnak beraberinde hafif fakat sürekli bir esinti getirmişti. Tehlike henüz geçmiş sayılmazdı ve konuşmakla kaybedilecek zaman yoktu. Mavna bir kalbur gibi su alıyordu. Attıkları her adımda suyun içinde yüzüyorlardı. Capataz, kıç alabandasına takılmış bir pompanın sapını Decoud'un eline tutuşturdu ve Decoud da hiçbir soru sorup hiç bir yorumda bulunmaksızın hazineyi suyun üzerinde tutmaktan başka her türlü arzuyu tamamıyla unutmuş halde, suyu pompalamaya koyuldu. Nostromo, yelkeni kaldırdı ve hemen dümene koştu, iskota halatına delicesine sarıldı. Bir kibritin kısa süren alevi (Gemidekiler tam anlamıyla sırılsıklam olmalarına karşın, kibritler sımsıkı kapalı oldukları için kuru kalmışlardı.) pompayla uğraşmakta olan Decoud'a, onun, pusula kutusu üzerine eğilmiş olan yüzündeki coşkuyu ve dikkatle pusulaya dikilmiş olan gözlerini gösterdi. Nerede olduğunu biliyordu şimdi ve batmakta olan mavnayı, büyük İsabel'in yüksek ve bir uçurumu andıran ucunun derin ve çalılarla kaplı bir dereyle iki eşit parçaya bölündüğü sığ bir koya yanaştırmayı umuyordu.

Decoud, ara vermeksizin pompalıyordu. Nostromo, gözlerini bir an bile ileriden ayırmaksızın dümeni kullanıyordu. İkisi de sanki tek başınalarmış gibi görevleriyle meşguldüler. Konuşmak akıllarına bile gelmiyordu. Aralarında hasar görmüş mavnanın yavaş yavaş fakat mutlaka batmakta olduğu bilgisinden başka ortak bir şey yoktu. Kendi arzularının çetin bir sınavı olan bu bilgi onları birbirlerine

(61) (İsp.) Şeytanlık.

tamamıyla yabancılaştırmış gibi görünüyordu; sanki çarpışmanın yaşattığı büyük şokla mavnanın kaybının her ikisi için aynı anlama gelmeyeceğini keşfetmiştiler. Bu ortak tehlike, onların, amaç, görüş, karakter ve konumlarındaki farklılıkları, birbirlerinin gözünde açıkça ortaya koymuştu. Bir inanç, ortak bir fikir bağı yoktu aralarında; aynı ölümcül tehlike ile karşı karşıya olan her biri kendi macerasının peşindeki iki ayrı maceraperesttiler. Bu nedenle de birbirlerine söyleyecek hiç bir şeyleri yoktu. Fakat bu tehlike, paylaştıkları bu tartışma götürmez gerçek, onların zihinsel ve bedensel güçleri için bir esin kaynağı oluyor gibiydi.

Capataz'ın kılavuz olarak, adanın şeklinin gölgeli karaltısı ile küçük bir kumsal şeridinin belli belirsiz parıltısı dışında hiç bir şeyden yararlanmaksızın koyun yolunu buluşunda kesinlikle mucizeye yakın bir şeyler vardı. Derenin uçurumlar arasından açıldığı ve incecik, sığ bir dereciğin çalılıklar arasından akıp denize karıştığı yerde mavna, karaya yanaştı ve iki adam, sessiz ve yılmaz bir enerji ile mavnanın değerli yükünü boşaltmaya koyuldu. Öküz derisinden sandıkları, teker teker ırmağın yatağından yukarı, çalılıkların ötesinde büyük bir ağacın köklerinin altında toprağın kazılması ile meydana getirilmiş bir çukura taşıdılar. Ağacın iri, düzgün gövdesi, gevşek taşların arasından akan ince bir su sızıntısı üzerine yuvarlanmış bir sütun gibi eğiliyordu.

Birkaç yıl önce, Nostromo, bütün bir pazar gününü tek başına adayı keşfederek geçirmişti. Görevleri tamamlandıktan sonra, bunu, Decoud'a açıkladı, vücutlarının her bir parçası ağrıyarak bacaklarını ırmağın alçak kıyısından aşağı uzatıp sırtlarını ağaca vererek oturmuşlardı, sanki kelimelerle tarif edilemeyecek bir tür altıncı hisle birbirlerinin ve çevrelerinde bulunan şeylerin farkında olan iki kör insan gibiydiler.

Nostromo, «Evet,» diye tekrar etti, «Bir kez dikkatle baktığım bir yeri asla unutmam ben.» Sanki önlerinde gün doğmadan önceki iki kısacık saat değil de bomboş geçecek bir ömür varmış gibi tembelliğe varan bir yavaşlıkla konuşuyordu. Bu umulmayacak yerde güçlükle gizlenmiş hazinenin varlığı atılması düşünülen her adıma, gelecek için beslenen her türlü niyet ve yapılan her tasarıya bir gizin ağırlığını yüklüyordu. Kendisi için temin etmeyi başardığı büyük üne

emanet edilmiş bu umutsuz işte kısmen bir başarısızlık hissediyordu. Ama öte yandan kısmen de bir başarıydı bu. Kibri yarı yarıya tatmin edilmişti. Gerilmiş sinirleri gevşemişti.

Her zamanki sakin tonu ve tavrıyla, «Bir gün neyi, ne şekilde kullancağını hiç bir zaman bilemezsin» diye devam etti. «Bütün bir sefil pazar gününü bu kara parçasını keşfederek geçirdim ben.»

Decoud, acımasızca, «İnsanlardan kaçan birine uygun bir meşguliyet biçimi,» diye mırıldandı. «Sanırım, kumar oynayacak ve her zaman gittiğin evlerde kızlara saçacak paran yoktu, Capataz.»

Kendi anadilinin böylesine ustalıklı bir biçimde kullanılması karşısında şaşıran Capataz, «E Vero»[62] diye bağırdı. «Yoktu. Bu yüzden benim her zamanki cömertliğime alışık o sefil insanların arasına girmek istemedim. Sıradan insanların arasında, *caballero* ve zengin sayılan Cargadorelerin Capataz'ından beklenen şey budur. Oyun kağıtlarına zaman geçirme aracı olmasının dışında önem vermem. Benim tek bir vuruşumla kapılarını açmış olmakla böbürlenen kızlara gelince biliyorsunuz, insanların ne söyleyeceği dışında hiç birinin yüzüne iki kere bakmam. Bu Sulacolular iyi güzel fakat tuhaf insanlardır ve benim aşık olduğuma inanılan kadınların konuşmalarını sabırla dinlerken pek çok faydalı bilgi edinmişimdir. Zavallı Teresa, bunu hiç bir zaman anlayamadı. O pazar günü de, senor, öylesine dırdır etti ki, hamağımı ve elbise sandığımı alıp götürmek dışında bir daha kapısını çalmayacağıma yemin ederek fırladım evden. İnsanı, cebinizde tek bir demir para yokken saygı duyduğunuz bir kadının sizin iyi ününüze dil uzattığını duymaktan daha fazla çıldırtan bir şey yoktur dünyada. Küçük teknelerden birini çözdüm ve cebimde o günü geçirmeme yardım edecek üç adet purodan başka bir şey olmaksızın ayrıldım limandan. Fakat ayaklarınızın dibinde sesini duyduğunuz bu dereciğin suyu senor, serin, tatlı ve güzeldir hem puro içmeden önce hem de puro içtikten sonra.» Bir an sessiz kaldı sonra düşünceli bir şekilde ilave etti. «O beyaz sakallı İngiliz *rico*yu Entrada geçidinin tepesindeki Paramo'dan, dağlardan aşağı indirdikten sonraki ilk pazardı –Hem de bir arabanın içinde. O arabayı, emrim altında, iplerle, iki ucu sivri kazmalarla ve sırıklarla, tek bir insan gibi çalışan elli işçinin yardımıyla aşağı indirdiğim güne

(62) (İtalyanca) Doğru, gerçek.

kadar, hiç kimse, hiçbir arabanın o dağ yolundan aşağı indiğini ya da yukarı çıktığını hatırlamıyordu, senor. Halkın dediğine göre, bu demiryolunun yapılması için para veren zengin İngilizdi o. Benden çok memnun kaldı. Fakat ücretim, ayın sonuna kadar ödenmedi.

Birden bire, nehrin kıyısından aşağı kaydı. Decoud, onun ayaklarının deredeki şapırtısını duydu ve dereden aşağı onun ayak izlerini takip etti. Nostromo, uçurumun altındaki ince kum şeridine ulaşıncaya kadar çalıların arasında kayboldu. Körfezde çoğunlukla gecenin ilk yarısında, sağanakların sık ve şiddetli olduğu zamanlardaki gibi, henüz gün ışığının hiçbir belirtisi görünmemesine karşın karanlık önemli ölçüde incelmişti.

Değerli yükünden kurtulmuş olan mavna, burun kısmı, kumsalda yarı yarıya yüzer biçimde, hafif hafif sallanmaktaydı. Nostromo'nun kıyıya taşıyıp derenin ağzındaki ağaca benzer bir çalının gövdesine taktığı demire bağlı uzun bir ip, beyaz kum şeridi boyunca siyah bir pamuk ipliği gibi uzanıyordu.

Decoud'un adada kalmaktan başka yapabileceği bir şey yoktu. Kaptan Mitchell'in ileri görüşlülükle mavnanın güvertesine koyduğu yiyecekleri Nostromo'nun elinden alıp kıyıya vardıklarında çalılıklar arasında gözlerden gizledikleri küçük bir sandalın içine geçici olarak koydu. Onunla kalacaktı bunlar. Ada bir hapishane değil saklanma yeriydi; geçmekte olan bir gemiye çıkıp kurtulabilirdi. O. V. İ Şirketi'nin posta gemileri, kuzeyden gelip Sulaco'ya gittikleri zaman, adalardan yakın geçerlerdi. Fakat eski başkanı taşıyan *Minerva,* Sulaco'daki karışıklıkların haberini kuzeye iletmişti. Minerva subaylarının bildikleri kadarıyla, kent şimdilik ayak takımının elinde olduğu için, güneye inen bir sonraki vapurun limana hiç uğramama talimatını almış olması mümkündü. Bu da posta gitmeye devam ettiği sürece, bir ay boyunca hiç vapurun geçmeyeceği anlamına geliyordu. Fakat Decoud, bunu göze almak zorundaydı. Ada, boynuna asılı idam fermanından kendisini kurtaracak tek yerdi. Capataz, elbette geri dönüyordu. Yükünü boşaltan mavna, çok daha az su alırdı ve limana gidene kadar suyun üstünde kalmayı başarabileceğini düşünüyordu.

Nostromo, her mavnada, safra yüklemekte kullanılan ekipmana ait olan iki kürekten birini mavnanın yanında diz boyu suda duran

Decoud'a uzattı. Gün, etrafı görebilmelerine olanak verecek kadar ışıyınca, bunlarla dikkatlice çalışarak hazineyi gizledikleri çukurun üzerindeki toprak ve taş yığınını gevşetip sanki kendiliğinden yıkılmış izlenimini verecek duruma getirebilirlerdi. Bu, sadece çukuru değil, çalışmalarının bıraktığı bütün izleri, ayak izlerini, yeri değiştirilmiş taşları hatta yerinden sökülmüş çalıları bile gizleyecekti.

Nostromo, sanki o noktadan bir türlü ayrılamıyormuş gibi, «Üstelik sizi veya hazineyi burada aramak kimin aklına gelir ki?» diye devam etti. Buraya hemen hemen hiç kimse gelmez. Ana karada ayağını basacak bir yere sahip olduktan sonra, kimse bu toprak parçasında olmayı istemez! Bu ülkenin insanları, meraklı değillerdir. Zatı alinizi rahatsız edecek balıkçılar bile yoktur. Körfezde yürütülen bütün balıkçılık, şurada, Zapiga yakınlarında yapılır. Senor, sizin için gerekli düzenlemeler yapılmadan önce, adadan ayrılmak zorunda kalırsanız, Zapiga'ya gitmeyi düşünmeyin. Orası, altın saatiniz ve zinciriniz için derhal boğazınızı kesecek hırsızlar ve *matrero*larla doludur[63] Ve senor, ne olursa olsun, birine güvenmeden önce iki kez düşünün, Şirket'in vapurlarındaki subaylara bile, eğer birine binecek olursanız. Dürüstlük, güvenliği sağlamak için her zaman yeterli değildir. Bir insanda, akıl ve sağduyu aramalısınız. Ve bir sırrı vermek üzere ağzınızı açmadan önce, bu hazinenin yüzlerce yıl boyunca burada, güven içinde kalabileceğini unutmayın. Zaman ondan yana, senor.» Gümüş, değerini sonsuza kadar koruyacağından emin olabileceğiniz bozulmaz bir maden... Bozulmaz bir maden,» diye tekrarladı, sanki bu düşünce, ona, derin bir zevk veriyormuş gibiydi.

Tahta bir kovayla mavnanın sularını boşaltmakla meşgul olan Capataz, suyu, düzenli şıpırtılarla küpeşteden dışarı atmaya devam ederken Deoud, gizemli bir sesle, «Tıpkı bazı insanlar için söylenildiği gibi,» diye tekrarladı. Kuşkuculuğunda iflah olmaz bir insan olan Decoud, kötümserlikle değil fakat genel bir tatmin duygusuyla, bu adamı bozulmaz kılan şeyin, muazzam gururu, her türden erdem görünümünü alabilecek bencilliğin biçimi olduğunu düşünüyordu.

Nostromo suyu boşaltma işini bıraktı ve sanki birdenbire aklına bir şey gelmiş gibi gürültüyle kovayı mavnanın içine attı.

---

(63) (İsp.) Hırsız, dolandırıcı.

Alçak sesle, «Bir mesajınız var mı?» diye sordu. «Unutmayın, bana soru soracaklardır.»

«Kentteki insanlara söylenmesi gereken ümit verici sözler bulmalısın. Bu iş için, senin zekana ve tecrübene güveniyorum, Capataz. Anlıyor musun?»

«*Si, senor...* Bayanlara.»

Decoud, aceleyle, «Evet, evet» dedi. «Senin olağanüstü şöhretin, onların, söyleyeceğin kelimelere büyük bir değer vermelerini sağlayacaktır; bu yüzden ne söylediğine dikkat etmelisin. Ben,» diye konuşmasına devam etti, kendi karmaşık doğasından ileri gelen kendi kendini küçümseyişin ölümcül acısını yüreğinde hissederek, «Ben, görevimi başarılı ve şanlı bir şekilde sonlandıracağımı umuyorum. İşitiyor musun, Capataz? Senorita ile konuşurken, başarılı ve şanlı kelimelerini kullanmalısın. Sen, kendi görevini, başarılı ve şanlı bir şekilde tamamladın. Madenin gümüşünü kurtardın, bu kesin. Sadece bu gümüşü değil, belki de, bundan sonra madenden çıkarılacak bütün gümüşleri de.»

Nostromo, onun sözlerindeki alaycı tonu hissetti. Karamsarlıkla, «Size diyebilirim ki, Don Martin,» diye söze başladı. «Dünyada, benim üstesinden gelemeyeceğim çok az şey vardır. Yabancı *signor*lara sorun. Ben, bir halk adamı olarak, söylemek istediğiniz şeyleri, her zaman anlayamıyorum. Fakat şimdi burada bırakmak zorunda olduğum şeye gelince, şayet siz, benimle beraber bulunmasaydınız, onun, çok daha büyük bir güven içinde olacağına inandığımı söylememe izin verin.»

Decoud, kızgınlığını ve şaşkınlığını gizleyemedi, kısa bir süre sessizlik oldu, sonra, kızgın bir ses tonuyla, «Seninle birlikte Sulaco'ya mı döneyim?» diye sordu.

Nostromo, aşağılayıcı bir biçimde, «Bıçağımla, sizi, şurada, bir vuruşta yere sereyim?» diye sordu. «Bu, sizi, Sulaco'ya götürmekle aynı anlama gelecektir. Hadi, senor. Sizin ününüz, politikanızdadır ve benimki de bu gümüşün kaderine bağlı. Bu bilgiyi başka kimseyle paylaşmak istemeyişim şaşırtıyor mu sizi? Yanımda kimsenin olmamasını isterdim, senor.»

Decoud, neredeyse bağırarak, «Ben olmasaydım, mavnayı suyun üzerinde tutmayı başaramazdın,» diye bağırdı. «Onunla beraber suyun dibini boylardın.»

Nostromo, yavaşça, «Evet,» dedi. «Tek başıma.»

Decoud, işte, diye düşündü, kendi bencilliğinin kusursuzluğuna zarar vermektense, ölmeyi yeğleyecekmiş gibi görünen bir adam. Böyle bir adamdan tehlike gelmezdi. Sessizlik içinde, Capataz'ın, demiri mavnanın güvertesine almasına yardım etti. Nostromo, ağır küreği bir itişiyle, mavnayı, meyilli kıyıdan kurtardı ve Decoud, kendini, tıpkı rüya gören bir insan gibi, kumsalda yapayalnız buldu. Bir kez daha bir insan sesi işitmek için duyduğu ani bir arzu, kalbini sıkıştırdı. Mavna, üzerinde gitmekte olduğu kapkara sulardan güçlükle ayırt edilebiliyordu

«Hirsch'e ne olduğunu düşünüyorsun?» diye bağırdı.

«Tekneden düşmüş ve boğulmuştur.» Nostromo'nun, adacığı saran deniz ile göğün kapkara ıssızlığından özgüvenini yansıtan sesi duyuldu. «Dereye yakın durun, senor. Bir veya iki gece içinde size gelmeye çalışacağım.»

Hafif bir hışırtı, Nostromo'nun, yelkeni açtığını ortaya koyuyordu. Bir davulun, yüksek perdeden tek bir vuruşu gibi bir sesle, hemen havayla doldu yelken. Decoud, dereye geri gitti. Dümendeki Nostromo, zaman zaman arkasına dönerek yavaş yavaş gecenin tekdüze dokusuna karışmakta olan Büyük İsabel'in, giderek gözden kaybolmakta olan kütlesine bakıyordu. En sonunda, başını tekrar çevirdiği zaman, tıpkı kaskatı bir duvar gibi yoğun ve pürüzsüz bir karanlıktan başka bir şey göremedi.

İşte o zaman, mavna, kıyıdan ayrıldıktan sonra, ağırlığıyla Decoud'u ezen yalnızlık duygusu onu da etkisi altına aldı. Fakat adadaki adam, ayağını bastığı toprağı dahi etkileyen o tuhaf gerçekdışılık duygusunun altında ezilirken *Cargadore*lerin Capataz'ının aklı, gelecekte takınılacak tavır konusuna döndü hemen. Nostromo'nun birbirleriyle uyumlu çalışan zihinsel yetileri, onun, dosdoğru ileri bakmasını, yakınından geçmek zorunda olduğu Hermosa'yı gözden kaçırmamasını Sulaco'da, yarın ne olacağını kafasında canlandırmaya çalışmasını mümkün kılıyordu. Yarın, daha doğrusu bugün, zira şafağın sökmesi yakındı, Sotillo, hazinenin hangi yoldan kaçırılmış olduğunu öğrenecekti. *Cargadore*lerden oluşan ekip, hazineyi, Gümrük Binası'nın depolarından bir demiryolu vagonuna yüklemiş ve sonra vagon, oradan rıhtıma getirilmişti. Tutuklamalar yapılacak

ve Sotillo, öğleden önce, gümüşün Sulaco'dan ne şekilde ayrıldığını ve onu kimin götürdüğünü kesin olarak öğrenecekti.

Nostromo'nun niyeti, limanın içine kadar yelkenle gitmekti fakat bunun üzerinbde düşünürken dümene hafifçe dokunarak mavnayı rüzgârın içine soktu ve hızını kesti. Onun yine aynı tekne ile tekrar ortaya çıkması şüphe uyandıracak, birtakım tahminler yapılacak ve Sotillo'yu kesinlikle gerçeğe yönlendirecekti. Kendisi de tutuklanacaktı ve bir kez *calabozoya*[64] atıldıktan sonra, onu konuşturmak için neler yapacaklarını kimse bilemezdi. Kendine güveniyordu fakat ayağa kalkıp etrafına bakındı. Hermosa, yakınlarda bir yerde, alçaktan, bir masa gibi yamyassı beyaz yüzünü gösterdi. Rüzgârın hafifçe oynattığı deniz, gürültüyle yıkıyordu kıyılarını. Mavna, bir an önce batırılmalıydı.

Mavnayı, yelkeniyle birlikte geriye doğru sürüklenmeye bıraktı. İçinde bir hayli su vardı zaten. Limanın girişine doğru sürüklenmeye bıraktı ve serbest kalan dümen, sağa sola savrulurken yere çömeldi ve tıkacı gevşetmeye çalıştı. O olmazsa, mavna, hızla suyla dolacaktı ve her mavna da bir miktar demir safra taşırdı –suyla dolduğu takdirde batmasını sağlayacak kadar. Yeniden ayağa kalktığında, Hermosa'nın çevresindeki dalga sesleri çok uzaktan geliyor, neredeyse işitilmiyordu ve o şimdiden limanın girişindeki kara parçasının biçimini seçmeye başlamıştı. Umutsuz bir işti bu ve o da, iyi bir yüzücüydü. Onun için hiç bir şey değildi bir mil ve terk edilmiş eski kalenin toprak siperlerinin hemen altında, kolaylıkla karaya çıkabileceği bir yer biliyordu. Aklına, bu kalenin, uykusuz geçen pek çok geceden sonra, gün boyunca uyumak için bir yer olduğu düşüncesi, garip bir büyü gibi onu etkisi altına aldı.

Yerinde çıkarmış olduğu dümen yekesiyle bir vuruşta tıkacı çıkardı fakat yelkeni indirmek zahmetine katlanmadı. Kıç küpeştesi üzerine fırlamadan önce, suyun, bacaklarının çevresinde, delice kaynadığını hissetti. Orada, üzerinde yalnızca gömleği ve pantolonuyla, dimdik ve hareketsiz durup bekledi. Mavnanın batmakta olduğunu hissedince de, güçlü bir sıçrayışla kendini uzağa fırlattı.

---

(64) (İsp.) Zindan.

Hemen başını çevirdi. Dağların gerisinden ağaran, karanlık ve bulutlu şafak, durgun sular üzerinde, yelkenin üst ucunu, hafifçe ileri geri sallanan, ıslak, koyu renkli, üçgen biçimli bir bez parçasını gösterdi ona. Onun sanki aşağı çekilirmiş gibi gözden kaybolduğunu gördü sonra, hızla kıyıya doğru yüzmeye başladı.

ÜÇÜNCÜ KISIM

DENİZ FENERİ

1

Yük gemisi, rıhtımdan kayarcasına ayrılıp limanın karanlığı içinde gözden kaybolur kaybolmaz Sulaco'daki Avrupalılar, denizde olduğu kadar dağlardan da Sulaco'ya yaklaşmakta olan Monterocu rejimin gelişine hazırlık yapmak üzere ayrıldılar.

Gümüşü yüklerken yapmış oldukları bu az miktardaki bedensel çalışma, onların son ortak eylemleriydi. Bu olayla, üç günlük tehlike sona ermiş oluyordu. Avrupa basınına göre, bu süre boyunca gösterdikleri çaba, kenti, bir halk ayaklanmasının getireceği felaketlerden korumuştu. Kıyıda, iskelenin ucunda, Kaptan Mitchell, iyi geceler diledi ve geri döndü. Niyeti, Esmeralda'dan gelecek vapur görünene kadar rıhtımda bir ileri bir geri yürüyüş yapmaktı. Demiryolu mühendisleri, kendi İtalyan ve Basklı işçilerini toplayarak ayaklanmanın ilk günü öylesine iyi savunulmuş olan Gümrük Binası'nı gökyüzünün dört bir yanından esen rüzgârlara açık bırakıp demiryolu şantiyesine yürüdüler. Adamları, Sulaco'nun, o ünlü «üç günü» boyunca, cesaret ve sadakatle davranmışlardı. Bu cesaret ve sadakat, büyük ölçüde, Charles Gould'un güven beslediği maddi çıkarlardan değil, kendini savunma içgüdüsünden ileri geliyordu. Kalabalığın attığı çığlıklar arasında, yabancılara ölüm çağrısının çok da zayıf çıktığı söylenemezdi. Gerçekten de ülke halkı ile yurt dışından getirilmiş yabancı işçilerin arasının en başından beri sürekli kötü olması, Sulaco için, büyük bir şans teşkil etmişti.

Dr. Monygham, Viola'nın mutfak kapısına giderek yabancı müdahalesinin sonuna işaret eden bu geri çekilişi, ilerleme ordusunun Costaguana ayaklanmaları sahnesinden bu çekilişe tanıklık etmişti.

Yürüyüş halindeki insan kitlesinin kenarlarında taşınan Algarrobe meşalelerinin keskin kokusu, burun deliklerine doluyordu. Evin ön

yüzünü yalayan ışıkları, «Albergo d'Italia Una» harflerinin uzun duvar boyunca, bir uçtan diğerine siyah renkte, göze çarpmasına neden oluyordu. Parlak alevde gözlerini kırpıştırıyordu. Bu esmer ve bronz renkli kafalardan oluşan topluluğa önderlik eden, çoğu sarışın ve uzun boylu çok sayıda genç, omuzlarında çapraz asılı tüfeklerinin namluları parlayarak geçerken dostça başlarını sallamışlardı ona. Doktor, iyi tanınan bir insandı. Kimileri, orada ne yapmakta olduğunu merak etti. Sonra demiryolunu izleyerek işçilerinin yanında yürüyüşlerini sürdürdüler.

Doktor, kente gidene dek Charles Gould'a atının yanında, eli eyerinin boynunda yürüyerek eşlik etmiş olan demir yolu başmühendisine hitaben, «Adamlarınızı limandan çekiyor musunuz?» diye sordu. İşçilerin yolu geçmesine izin vermek için açık kapının hemen yanında durmuşlardı.

Mühendis, manidar bir şekilde, «Mümkün olduğu kadar çabuk. Biz, politik bir fraksiyon değiliz» diye cevapladı onu. «Ve yeni yöneticilerimize de demiryoluna karşı çıkmak için bir bahane vermek niyetinde de değiliz. Bana katılıyor musunuz, Gould?»

Açık kapıdan yola düşmekte olan loş ışık dörtgeninin üstünde ve dışında duran Charles Gould'un cansız sesi, «Tamamen,» diye yanıt verdi.

Bir yandan Sotillo'yu diğerinden ise Pedro Montero'yu bekleyen baş mühendisin şimdi tek endişesi, ikisinden biriyle çarpışmaktan kaçınmaktı. Onun için Sulaco, bir demiryolu istasyonu, bir terminal, atölyeler ve bir sürü depo demekti. Demiryolu, kalabalığa karşı kendi emlakını savunmuştu; fakat politik açıdan ele alındığında tarafsızdı. Cesur bir adamdı ve bu tarafsızlık ruhu içinde, halkçı partinin kendi kendilerini atamış olan liderlerine, Fuentes ile Gamacho'nun milletvekillerine ateşkes teklifi onun tarafından götürülmüştü. Bu görevle, Amarillo Kulübü'nün beyaz masa örtülerinden birini başının üzerinde sallayarak geçerken kurşunlar hâlâ başının üzerinde uçuşuyordu.

Bu görevden dolayı büyük gurur duyuyordu ve bütün gün Casa Gould'un avlusunda yaralılarla meşgul olan doktorun haberleri duymak için vakit bulamadığını düşünerek olanları kısaca anlatmaya başladı. Pedro Montero'ya ilişkin olarak şantiyeden aldığı bilgiyi aktarmıştı onlara. Onlara, muzaffer generalin kardeşinin her an

Sulaco'da beklendiğine dair güvence vermişti. Bu haber (kendisinin de beklediği üzere) Senor Gamacho tarafından pencereden yüksek sesle duyurulduğu zaman kalabalığın Campo Yolu boyunca Rincon'a doğru akmasına yol açtı. İki milletvekili, ayrıca, onunla coşkulu bir biçimde el sıkıştıktan sonra atlarına atlayıp dörtnala büyük adamı karşılamaya gitmişlerdi. Başmühendis, «Zaman konusunda onları birazcık yanılttım» itirafında bulundu. «Ne kadar hızlı at sürerse sürsün, sabahtan önce burada olması mümkün değil. Fakat hedefime ulaştım. Kaybeden taraf için birkaç saat sürecek bir rahatlama sağlamış oldum. Fakat ona karşı çıkmak için veya onu karşılamak için –Hangisi olacağını bilmek imkansız– limanı tekrar ele geçirmeye kalkışırlar korkusuyla, onlara Sotillo hakkında hiç bir şey söylemedim. Son umutlarımızı bağladığımız Gould'un gümüşü oradaydı. Decoud'un geri çekilişini de düşünmek gerekiyordu. Sanırım demiryolu, kendi kendini umutsuzca tehlikeye atmaksızın arkadaşları için elinden geleni yaptı. Şimdi taraflar kendi başlarına kalmalı.

Doktor, acıyla, «Costaguana, Costaguanalılarındır» diye konuştu. «Güzel bir ülke burası ve bu ülkenin evlatları, nefret, kin, cinayet ve yağmacılıktan iyi bir hasat yaptılar.»

Charles Gould'un sesi, sakince, «Ben de onlardan biriyim.» diye konuştu. «Ve kendi dertlerimin ürünleriyle ilgilenmeye devam etmek zorundayım. Karım, doğruca gitti, değil mi doktor?»

«Evet. Onun tarafında her şey sakindi. Mrs. Gould, iki kızı yanında götürdü.»

Charles Gould, atını sürmeye devam etti ve başmühendis içeri girerken doktoru takip etti.»

Bir sıranın üzerine çöküp bisikletçi çorapları içindeki düzgün bacaklarını neredeyse kapının eşiğine doğru uzatarak «Bu adam, sükûnetin kişiselleşmiş hali» diye konuştu. «Kendinden son derece emin olsa gerek.»

Doktor, «Eğer emin olduğu tek şey buysa o halde hiç bir şeyden emin değil demektir» dedi. Tekrar masanın ucuna oturmuştu. Yanağını bir avucuna dayamış ötekisiyle de dirseğini kavramıştı. «İnsanın emin olması gereken son şeydir bu.» Yarısı tükenmiş uzun fitiliyle donuk donuk yanan mum, yana eğilmiş yüzünü yukarıdan aşağıya doğru aydınlatıyordu, yanaklarındaki çukurda yara izlerinin

değiştirdiği yüzünde doğal olmayan belirsiz bir şey, abartılı bir vicdan azabının acılığı vardı. Orada öylece otururken meşum şeyler düşünüyormuş gibi bir hava içindeydi. Başmühendisi, karşı çıkmadan önce uzun uzun süzdü onu:

«Ben böyle görmüyorum. Benim için başka hiçbir şey yok gibi görünüyor. Böyle olmakla birlikte–»

Zeki bir adamdı; fakat aslında bu türden bir çelişkiye karşı duyduğu küçümsemeyi tamamıyla gizleyemiyordu. Dr. Monygham, Sulaco'daki Avrupalılar tarafından sevilmezdi. Mrs. Gould'un kabul salonundayken bile koruduğu toplum dışına itilmiş bir insan görünümü, çok sayıda nahoş eleştiriyi üzerine çekiyordu. Zekasından şüphe edilemezdi ve yirmi yıldan uzun bir süredir bu ülkede yaşadığı için, bakış açısındaki kötümserlik de görmezden gelinemezdi. Fakat içgüdüsel olarak kendi eylemlerini ve umutlarını savunma hali, dinleyicilerini, bu adamın kişiliğinde gizli bir kusura bağlıyorlardı. Yıllarca önce, henüz çok gençken, Guzman Bento tarafından orduya baş askerî doktor yapıldığı bilinirdi. O zamanlar, Costaguana'ya hizmet eden Avrupalılardan hiç biri zalim eski Diktatör tarafından böylesine sevgi ve güvene mazhar olmamıştı.

Öyküsünün sonraki kısmı, pek iyi bilinmiyordu. Bir ırmak, kumluk bir ülkenin kuru ikliminde nasıl kurur ve öte yandan nasıl belki de daha azalmış ve bulanık olarak ortaya çıkarsa, onun öyküsü de, zorbaca yönetime ilişkin olarak anlatılan sayısız komplo ve fesat teorileri arasında kaybolmuştu. Doktor, Cumhuriyet'in, büyük ırmakların doğduğu ülkenin uzak içlerinin en yabanıl kesimlerinde, neredeyse bilinmeyen yerli kabileleri arasında dolaşarak geçirdiği yıllar üzerine hiç bir şeyi gizlemiyordu. Fakat tamamıyla amaçtan yoksun bir gezintiydi yaptığı; hiç bir şey yazmamış, hiç bir şey toplamamış, rastlantı eseri sürüklenip kıyılarında karaya oturduğu Sulaco çevresinde ağır aksak dolaşıp duran kendi ezilmiş kişiliğine yapışmış görünen ormanların şafağından bilim adına değerli bir şeyler getirebilmişti.

Gouldların Avrupa'dan gelişine kadar yoksulluk içinde yaşamış olduğu da biliniyordu. Don Carlos ve Dona Emilia, bu deli İngiliz doktoru kanatları altına aldıkları zaman onun bütün yabanıl bağımsızlığına karşın nezaketle ehlileştirilebileceği ortaya çıktı. Onu evcilleştiren tek şey açlıktı belki de. Geçmiş yıllarda, Sta. Marta'da

Charles Gould'un babasıyla tanıştığı kesindi ve şimdi de, geçmişindeki karanlık noktalar ne olursa olsun, San Tome madeninin resmi doktoru olarak tanınan bir kişilik olup çıkmıştı. Tanınıyordu fakat açıkça, kayıtsız şartsız kabul edilen bir kişi değildi. Böylesine küstahça bir tuhaflık ve insanlığa karşı bu kadar açıktan açığa duyulan bir küçümseme, sadece yargıda pervasızlığa, suçluluğun kabadayılığına işaret ediyor gibiydi. Üstelik yeniden sayılan bir kişi olduğunda, yıllar önce çıkarılmış olan, sözde Büyük Komplo zamanında, gözden düşüp de hapse girdiği zaman, komplocular arasında bulunan kimi arkadaşlarını ele verdiğine ilişkin belli belirsiz dedikodular da tekrar duyulmaya başlanmıştı. Kimse bu dedikodulara inanıyormuş gibi görünmüyordu, Büyük Komplo'nun öyküsü, bütünüyle belirsiz ve karmaşıktı ve Costaguana'da, Zorba'nın, hastalıklı imgeleminden başka hiç bir yerde komplo kurulmadığı da kabul ediliyordu, bu yüzden de kimi en seçkin Costaguanalıların bu suçlamayla hapse atılıp idam edilmiş olmalarına karşın, ele verecek hiç kimse ve ele verilecek hiç bir şey de olmamıştı. Olay, tıpkı bir salgın hastalık gibi seçkin tabakaya mensup kimseleri kırıp geçirerek yıllarca devam etmişti. İdam edilen yakınların kaderlerine üzülmek de ölümle cezalandırılmıştı. Belki de bu dile getirilemeyecek zulümlerin bütün öyküsünü bilen tek canlı tanık Don José Avellanos'tu. O da bu zulümlere uğramıştı fakat bir omuz silkişle, kolunu asabi bir hareketiyle, sanki ona yönelik bütün imaları uzaklaştırmak istiyormuş gibi bu konuyu geçiştirmeyi alışkanlık haline getirmişti. Fakat hangi sebepten dolayı olursa olsun, Gould imtiyazı idaresinde önemli bir kişiliğe sahip olan Dr. Monygham, madenciler tarafından büyük saygı gören ve tuhaflıkları da Mrs. Gould tarafından hoş görülen Dr. Monygham, bir şekilde bu çerçevenin dışında kalmıştı.

Başmühendisin ovadaki handan bir türlü ayrılamayışı, doktor için beslediği sevgiden ötürü değildi. Yaşlı Viola'yı çok daha fazla severdi. Demiryoluna bağlı olarak gördüğü Albergo d'Italia Una'ya bakmak üzere oraya gelmişti. Emrinde çalışanların büyük kısmı burayı mesken tutmuştu. Mrs. Gould'un o aileye duyduğu ilgi de, oraya bir tür ayrıcalık kazandırıyordu. Emri altında çalışan işçilerden oluşan ordusuyla, başmühendis, yaşlı Garibaldino'nun kendi vatandaşları üzerindeki ahlaki etkisini takdir ediyordu. Onun eski dünyaya ait ağırbaşlı Cumhuriyetçiliği, görev ve sadakat konularına

ciddi, askeri bir standart getiriyordu sanki dünya, insanların aşağı yukarı en büyük kısmını kapmak yerine evrensel sevgi ve kardeşlik duyguları uğruna mücadele vermesi gerektiği bir savaş alanıydı.

Doktor'un, Teresa hakkında anlattıklarını duyunca, «Zavallı yaşlı adam!» dedi. «O yeri kendi başına götüremez artık. Üzüldüm.»

Dr. Monygham, koca başını, dar merdivene doğru sallayarak, «Yukarıda yapayalnız,» diye homurdandı. «Yaşayan herkes çekip gitti ve Mrs. Gould da, biraz önce kızları alıp götürdü. Çok geçmeden, burası onlar için fazla güvenli bir yer olmaktan çıkacak. Elbette, bir doktor olarak burada yapabileceğim bir şey yok benim; fakat Mrs. Gould, benden yaşlı Viola ile kalmamı istedi ve olmam gereken yer olan madene geri dönmek için bir atım da olmadığından ben de burada kalmakta bir sakınca görmedim. Kentte bensiz de yapabilirler.»

Başmühendis, «bu gece limanda bir şey olup olmayacağını görmek için sizinle kalmak niyetindeyim, doktor» diye açıkladı. «Her an buralara kadar gelmeleri mümkün olan Sotillo'nun askerleri tarafından rahatsız edilmemeli. Sotillo, Gould'larda ve kulüpte bana çok samimi davranırdı. Bu adam şimdi buradaki arkadaşlarının yüzüne bakmaya nasıl cesaret edebilecek. Bunu düşünemiyorum.»

Doktor, «Hiç şüphesiz, ilk andaki acemiliğini geride bırakmak için onlardan bazılarını kurşuna dizmekle başlayacak işe» dedi. «Bu ülkede, taraf değiştirmiş bir askere birkaç kişinin hemen o anda idam edilmesinden daha çok faydası dokunacak bir şey yoktur.» Karşı çıkmaya yer bırakmayacak kadar kötümser bir kesinlikle konuşuyordu. Başmühendis de böyle bir şeye gerek görmedi. Sadece birkaç kere, üzüntüyle başını salladı sonra

«Sanırım yarın sabah, size bir at bulabilmemiz mümkün olacak doktor. İşçilerimiz kaçan atlarımızdan birkaçını tekrar yakalamayı başardı. Atı hızlı bir şekilde sürüp Los Hatos'un yanından geniş bir eğri çizer ve Rincon'dan tamamen uzak durup orman kenarı boyunca ilerlerseniz yolunuza kimse çıkmaksızın San Tome köprüsüne ulaşabilirsiniz. Bana göre, maden, tehlike altındaki bir kişi için en güvenli yer şu anda. Sadece demiryolunun da dokunulması o kadar zor bir yer olmasını isterdim.»

Kısa bir sessizlikten sonra Dr. Monygham, yavaşça konuştu: «Ben, tehlike altında mıyım?»

«Bütün Gould İmtiyazı, tehlike altında. Sonuna kadar, ülkedeki politik yaşamın dışında kalamazdı. –Eğer bu karışıklıklar yaşam olarak adlandırılabilirse tabii– Asıl sorun, ona dokunabilirler mi? Tarafsız kalmanın imkansız hale geldiği bir zaman gelecektir ve Charles Gould da, bunu çok iyi anlıyor. Ben, onun, her türlü son için hazırlıklı olduğuna inanıyorum. Onun gibi, bir adam, hiç bir zaman, cehalet ve yozlaşmanın insafına sığınarak belirsizlik içinde yaşamayı düşünemez. Bu, tıpkı, bir *banditti*[1] mağarasında, cebinizde fidyenizle, yaşamınızı gün be gün satın alarak yaşamaya benziyor –Yalnızca güvenliğinizi hem de, özgürlüğünüzü değil, hatırlatırım doktor. Neden bahsettiğimi biliyorum ben. Bugün omuzlarınızı silkerek geçtiğiniz bu imge tamamıyla gerçeği yansıtmaktadır, özellikle de böyle bir mahkûmun, kendisini elinde tutanlara, sanki bir büyücülükmüş gibi gelen yollardan cebini doldurma gücüne sahip olduğunu düşünürseniz. Bunu, benim kadar sizin de anlamanız gerekirdi, doktor. O, şimdi, altın yumurtlayan tavuk konumunda. Ben bu konuyu, daha Sir John burayı ziyaret ettiği zaman açtım ona. Budala ve aç gözlü haydutların elinde mahkûm olan kişi, bir öfke nöbetinde veya büyük bir vurgun beklentisiyle beynini dağıtabilecek ilk budala kabadayının insafına kalmış demektir daima. Altın yumurtlayan tavuğun kesilmesi masalı, insanoğlunun aklında boş yere uydurulmuş bir şey değildir. Hiçbir zaman modası geçmeyecek bir hikâyedir bu. İşte bu yüzden, Charles Gould, kendisine rüşvetten başka yollardan da güvenlik sağlamayı vaat eden ilk halk hareketi olan Ribieracı mandayı sessiz ve derinden destekledi. Ribieracılık, başarısızlığa uğradı, tıpkı bu ülkede akılcı olan her şeyin başarısızlığa uğradığı gibi. Fakat Gould, bu büyük gümüş hissesini kurtarmak isterken mantıklı davranıyor. Decoud'un karşı devrim planı, uygulanabilir veya uygulanamaz, bir şansı olabilir veya olmayabilir. Ben, bu devrimci kıta hakkında edindiğim kendi tecrübelerime dayanarak yine de onların metodlarını fazla ciddiye alamıyorum. Decoud, bildiri taslağını bize okudu ve kendi eylem planı hakkında iki saat boyunca çok iyi konuştu. Eğer bizler, eski, sağlam politik ve ulusal kurumların üyeleri olarak bizler, cebinde bir bildiriyle, dünyanın bu kısmında general olarak adlandırılan kaba saba alaycı,

(1) (İtalyanca) Haydutlar, Eşkıyalar.

kabadayı bir meleze yanaşan işin alayında bir delikanlının kafasından çıkmış yeni bir Devlet fikri karşısında irkilmiş olmasaydık ileri sürdüğü kanıtlar, bize yeterince sağlam görünebilirdi. Tıpkı komik bir peri masalına benziyor ama bakın gerçekleşebilir de; çünkü tam da bu ülkenin ruhuna uyuyor.»

Doktor, karamsarlıkla, «Gümüş gitti mi, o zaman?» diye sordu.

Başmühendis, cebinden saatini çıkardı. «Kaptan Mitchell'in hesabına göre –Ki onun bilmesi gerekir.– limandan üç veya dört mil uzaklaşmış olmalı yine Mitchell'in dediğine göre Nostromo, önüne çıkan fırsatları en iyi şekilde değerlendirecek türden bir denizciymiş.» Burada doktor öyle bir homurdandı ki diğeri sesinin tonunu değiştirdi.

«Bu hareket hakkında pek de olumlu bir fikir beslemiyorsunuz, doktor. Ama neden? Charles Gould, kendi davranışını, belki bırakın başkalarını, kendi kendine bile açıklayamayacak bir insan olmasına rağmen, oyununu bitirmek zorundadır. Bu oyun, kendisine, bir ölçüde Holroyd tarafından önerilmiş olabilir; fakat onun karakterine de uyuyor ve bu yüzden bu kadar başarılı. Sta. Marta'da onu, «El Rey de Sulaco» olarak adlandırmadılar mı? Bir takma ad, kimi zaman, başarının en iyi tescili olabilir. Benim gerçek bir beden üzerine şakadan bir yüz yerleştirmek olarak adlandırdığım şey de bu işte. Sayın bayım, Sta. Marta'ya ilk geldiğim zaman, bütün o gazetecilerin, demagogların, Kongre üyelerinin, bütün o general ve yargıçların sadece Gould İmtiyazı yetkilisi olduğu için görevini yapmayan mahmur gözlü bir avukatın önünde el pençe divan durduğuna tanık oldum. Sir John da etkilenmişti geldiği zaman.»

Dr. Monygham, sürekli yanağını okşayıp bacağını sallayarak dalgın dalgın, «O tombul züppe Decoud'un başkanlığında yeni bir Devlet ha!» dedi.

Başmühendis, beklenmedik bir biçimde istekli ve içten bir sesle karşılık verdi. «İnanın bana, hem neden olmasın ki?» Sanki Costaguana'nın havasındaki ince, duyarlı bir şey *pronunciamiento*lara karşı yerel inancı ona da aşılamıştı. Birden bire uzman bir devrimci gibi konuşmaya başladı: «Decoud, kıyıdan aşağıya inmeyi bir kez becerdiği zaman birkaç gün içinde Sulaco'ya geri getirilebilecek olan Cayta'daki sağlam orduya verilecek o alet elde hazırdı. Zira oradaki askeri şef, eski mesleki rakibi ve can düşmanı olan

Montero'dan bekleyebileceği tek şey bir kurşun olan Barrios'tu. Barrios'un muvafakatı kesin olarak sağlanmıştı. Ordusuna gelince; onun da Montero'dan bekleyebileceği hiç bir şey yoktu; hatta bir aylık maaşını bile. Bu açıdan bakıldığında, hazinenin varlığı, muazzam bir öneme sahipti. Sadece onun Monteroculardan kurtarıldığını bilmek dahi Cayta birliklerinin yeni Devlet ülküsüe kucak açmaları için güçlü bir olacaktı.»

Doktor başını çevirdi ve bir süre arkadaşını süzdü.

Sonunda, «Gördüğüm kadarıyla bu Decoud, ikna gücü yüksek genç bir çapkın.» yorumunu yaptı. «Ve o zaman Tanrı aşkına Charles Gould, bütün gümüş külçelerinin Nostromo'nun gözetiminde denize açılmasına izin verdi.»

Başmühendis, «Charles Gould,» diye konuştu. «Kendi amacı üzerine bilinenlerin dışında hiç bir şey söylemedi. O pek konuşmaz, bilirsin. Fakat biz buradakiler onun amacını biliyoruz, sadece bir amacı var; Holroyd'la yaptığı anlaşmanın özüne uygun olarak Gould İmtiyazı'nın korunmasıyla San Tome madeninin güvenliğini sağlamak. Holroyd da bir başka sıradışı insan. Birbirlerinin imgesel yanlarını anlıyorlar. Biri otuzunda, diğeri ise neredeyse altmışına yakın ve birbirleri için yaratılmışlar. Bir milyoner olmak özellikle de Holroyd gibi bir milyoner olmak insanı ebediyen genç kılar. Gençliğin atılganlığı, zamanının sınırsız olduğu hayaline dayanır; fakat bir milyonerin elinde de sınırsız olanaklar vardır –ki bu daha da iyi. Bir insanın dünyadaki zamanı belirsiz bir niceliktir; fakat milyonların nereye kadar uzanacağına hiç kuşku yok. Hıristiyanlığın bu kıtaya saf haliyle sunulması, heyecanlı bir genç için bir rüyadır ve benim size açıklamaya çalıştığım şey de, Holroyd'un elli sekiz yaşında, neden hayatın eşiğinde hatta daha da iyi bir durumda olduğu. Bir misyoner değil o fakat San Tome madeni, onun için öyle. İnanın bana, gerçeğin ta kendisi bu, iki yıl önce, Sir John ile Costaguana'nın finansmanı üzerine yaptığı çok ciddi bir iş toplantısında bile bu konuyu dışarıda tutmayı başaramadı. Sir John, San Francisco'dan dönüş yolunda bana yazdığı bir mektupta da bundan hayranlıkla bahseder. İnanın bana, doktor, hiç bir şey sadece kendi başlarına oldukları şey ile bir değer ifade etmezler. Ben de onlar hakkında gerçekten sağlam olan tek şeyin her insanın kendi eylem biçiminde keşfedeceği tinsel değer olduğuna inanmaya başlıyorum.»

Doktor, gereksiz yere bacağını sallamaktan bir an olsun vazgeçmeksizin, «Pöh!» diye onun sözünü kesti. «Kendi kendine yağcılık. Dünyayı döndüren kibrin gıdası. Bu arada, büyük Capataz ve büyük politikacı ile birlikte körfezde yüzen hazinenin akıbetinin ne olacağını düşünüyorsunuz?»

«Bu konuda, neden bu kadar rahatsızsınız, doktor?»

«Ben mi rahatsızım! Tanrı aşkına bana ne bundan? Kendi arzularıma veya kendi fikirlerime ya da kendi eylemlerime manevi bir değer vermem ben. Kendi kendime yağ çekmeme izin verecek genişliğe sahip değildirler. Bakın, mesela, kesinlikle, şu zavallı kadının son anlarını rahat geçirtmeyi isterdim. Ama yapamıyorum. İmkansız bu. İmkansız olanla yüz yüze geldiniz mi hiç— veya siz, demiryollarının Napolyon'u, kitabınızda böyle bir kelime var mı?»

Başmühendis, insani bir ilgiyle, «Son anlarını çok mu kötü geçirecek?» diye sordu.

Mutfağın kalın tavan kirişlerinin üzerindeki tahtaların üstünde yavaş ağır adımlar bir uçtan diğer uca geziniyordu. Sonra yirmi düşmana karşı bir tek kişi tarafından savunulacak kadar dar, duvar içine yapılmış merdivenin ağzından aşağı, biri zayıf ve kesik kesik, onu cevaplayan öteki ise derin ve kibar, konuşurken zayıf olanı bastıran iki sesten gelen mırıltılar işitildi.

İki adam, mırıltılar kesilene dek sessiz ve hareketsiz kaldılar sonra doktor omuzlarını silkerek mırıldandı:

«Evet çekecek. Şu anda yukarı çıksaydım da hiç bir şey yapamazdım.»

Bunu hem yukarıda hem de aşağıda uzun bir sessizlik izledi.

Başmühendis, şimdi daha da alçalttığı sesiyle, «Sanırım,» diye başladı. «Siz, Kaptan Mitchell'in Capataz'ına güvenmiyorsunuz.»

Doktor, dişlerinin arasından, «Ona güvenmek mi!» diye mırıldandı. «Onun her şeyi yapabileceğine inanıyorum –en saçma bağlılığı bile gösterebileceğine.– Biliyorsunuz, rıhtıma gitmek üzere buradan ayrılmadan önce onunla konuşan son kişiyim ben. Yukarıdaki zavallı kadın onu görmek istiyordu, ben de onun yanına çıkmasına izin verdim. Ölmekte olanlara karşı gelinmez, biliyorsunuz. O zaman hayli sakin ve boyun eğmiş görünüyordu; fakat bu alçak herif on dakika içinde ne yaptı veya ne söylediyse kadın derin bir umutsuzluğa sürüklendi.» Doktor, biraz tereddüt ederek, «Biliyorsunuz,» diye devam etti. «Hangi konumda olurlarsa olsunlar, kadınlar, anlaşılmaz yara-

tıklardır, hayatlarının bütün dönemlerinde ve ben de bazen düşünürdüm ki, yani, bir bakıma, göremiyor musunuz? Ona aşık olduğunu düşünürdüm –Capataz'a. Hergele, kendine has bir çekiciliğe sahip, buna hiç kuşku yok; aksi takdirde bu kasabadaki herkesin gönlünü fethedemezdi. Hayır, hayır, saçmalamıyorum ben. Onun Nostromo'ya karşı beslediği güçlü duyguyu yanlış adlandırmış olabilirim. Bir kadının bir erkeğe karşı duygusal yönden beslemeye eğilimli olduğu mantığa sığmayan ve basit bir tavır bu. Kadın, onu, bana kötülerdi sık sık, elbete benim düşünceme aykırı değil bu. Kesinlikle değil. Sanki kadın sürekli onu düşünüyor gibi gelirdi bana. Onun hayatında önem sahibiydi. Biliyorsunuz, böyle insanlardan çok gördüm ben. Ne zaman madenden dönsem, Mrs. Gould, benden, gözümü onlardan ayırmamamı isterdi. İtalyanları sever o, uzun süre İtalya'da yaşamış ve ben inanıyorum ki, yaşlı Garibaldino'ya karşı da özel bir sevgisi var. Gerçekten dikkate değer bir adam. Karmakarışık, hayalperest bir kişilik, sanki bir bulutun içindeymiş gibi, gençlik günlerinin cumhuriyetinde yaşıyor. Capataz'in kahrolası saçmalıklarının çoğunu kışkırtan da, o sinirli, ateşli, yaşlı serseri zaten.»

Başmühendis, «Ne türden saçmalıklar?» diye merak etti. «Ben Capataz'ı hep çok akıllı ve mantıklı bir insan olarak görmüşümdür, hiçbir şeyden korkmayan ve dikkate değecek ölçüde yararlı. Kusursuz derecede becerikli biri. Sir John, Sta. Marta'ya karadan yaptığı yolculukta, onun dikkati ve becerikliliğinden çok etkilenmişti. Daha sonraları da, sizin de duymuş olabileceğiniz gibi bizim ücretleri taşıyan treni soymak üzere uzaklardan gelen kimi profesyonel hırsızların kentteki varlığını polis şefine bildirmek suretiyle bize bir hizmette de bulundu. O. V. İ. Şirketi için limandaki mavna servisini büyük bir ustalıkla düzenleyen de ondan başkası değildir kesinlikle. Kendine nasıl itaat ettireceğini bilir, bir yabancı olmasına karşın. Buradaki *cargadore*lerin büyük çoğunluğunun da yabancı olduğu doğru –göçmenler, *islenos*[2]»

Doktor, acı acı, «Saygınlığı, servetidir onun.» diye mırıldandı.

Mühendis, «Bu adam, güvenilirliğini, sayısız defa ve pek çok şekilde tamamıyla kanıtladı» diyerek karşı çıkmayı sürdürdü. «Bu gümüş sorunu ortaya çıktığı zaman, Kaptan Mitchell, Capataz'ın,

(2) (İsp.) Adalılar.

böyle bir görev için güvenilecek en uygun kişi olduğu görüşüne doğal olarak çok sıcak yaklaştı. Elbette, bir denizci olarak, sanıyorum. Fakat bir insan olarak da, bilmiyorsunuz değil mi, Decoud, Gould ve ben gümüşün kiminle gideceğinin en ufak bir önemi olmadığına karar verdik. Herhangi bir kayıkçı da bu işi pekala başarabilirdi. Rica ederim, bir hırsız o kadar gümüş külçesiyle ne yapabilirdi ki? Onları alıp kaçmaya kalkacak olsa, sonunda, bir yerlerde karaya çıkması gerekecekti, o zaman yükünü kıyıdaki insanların gözlerinden nasıl saklayabilecekti? Dolayısıyla, bu düşünceyi sildik akıllarımızdan. Hem Decoud da gidiyordu. Capataz'a bundan daha kesin bir şekilde güvendiğimiz zamanlar olmuştur.»

Doktor, «Onun görüşü, sizinkinden birazcık farklıydı» dedi. «Onun, tam da bu odada, bu işin hayatında giriştiği en umutsuz macera olduğunu açıkladığını işittim. Benim huzurumda, bir tür sözlü vasiyette bulundu burada ve Yaşlı Viola'yı da vasiyeti yerine getirmekle görevlendirdi ve Tanrı şahidimdir, biliyor musunuz o, demiryolunun ve limanın iyi insanlarına gösterdiği bağlılıktan ötürü zengin olmuş da değildi. Sanırım çalışmaları karşılığında, bir tür –Nasıl diyorsunuz, bir tür manevi değer elde ediyor aksi halde, tanrı aşkına, size, Gould, Mitchell'e veya bir başkasına neden sadık kalsın ki? Bu ülkeyi iyi tanıyor. Örneğin, Gamacho'nun, Javira Milletvekili'nin kırsalda küçük bir dükkan açmaya yetecek kadar malı Anzani'den krediyle alana kadar en adi bir *tramposo*dan[3], Campolu küçük bir işportacıdan başka bir şey olmadığını ve kendini *estancia*lar[4] etrafında aylak aylak dolaşan sarhoş *mozo*lar ile kendisine borçlu olan en yoksul *ranchero*lar tarafından milletvekili seçtirdiğini bilir. Ve muhtemelen yarın bizim en yüksek yetkililerimizden biri olacak olan Gamacho da bir yabancı bir *isleno*dur. O da O. V. İ. rıhtımında bir *cargadore* olabilirdi şayet (Rincon'un *posadero*su buna yemin etmeye hazır.) ormanda bir gezgin satıcıyı öldürüp hayata atılmak için mallarını çalmamış olsaydı. Ve o zaman, Gamacho, buradaki demokrasiyle, tıpkı Capataz'ımız gibi bir kahraman olabilir miydi hiç? Elbette hayır. O adamın yarısı bile etmez. Hayır; kesinlikle, Nostromo'nun bir aptal olduğunu düşünüyorum.»

---

(3) (İsp.) Dolandırıcı.

(4) (İsp.) Çiftlik.

Doktor'un konuşması, demiryollarının inşaatçısının hoşuna gitmedi. Konuya, filozofça yaklaşarak, «Bu noktayı tartışmak imkansız» diye konuştu. «Herkesin kendine has yetenekleri vardır. Gamacho'nun sokakta arkadaşlarına nasıl nutuk çektiğini görmeliydiniz. Ulur gibi bir sesi var, sıkılı yumruğunu tam başının üzerine kaldırıp vücudunun yarısını pencereden dışarı sarkıtarak çılgın gibi bağırıyordu. Her ara verişinde aşağıdaki ayaktakımı, «Kahrolsun Oligarşi! *Viva la Libertad!*» diye bağırıyordu. Fuentes, içeride çok perişan bir haldeydi. Biliyorsunuz, o, birkaç yıl önce, yaklaşık altı ay boyunca, İçişleri Bakanlığı yapan Jorge Fuentes'in erkek kardeşidir. Elbette vicdan filan yoktur onda fakat iyi bir ailedendir ve iyi eğitim görmüştür, vaktiyle Cayta'da gümrük müdürüydü. O budala Gamacho hayvanı en aşağılık ayaktakımını takip ederek ona yapıştı. Fuentes'in, o canavara karşı duyduğu, hastalık derecesine varan korku, tahayyül edilebilecek en eğlendirici manzaralardan biriydi.»

Kalktı ve limana bir göz atmak için kapıya doğru yürüdü. «Her şey sakin,» dedi. «Sotillo'nun burada ne bulacağını gerçekten merak ediyorum.»

2

Rıhtımı adımlamakta olan Kaptan Mitchell de, kendine aynı soruyu soruyordu. Esmeralda telgrafçısının yaptığı uyarının –bölük pörçük ve yarıda kesilmiş bir haberdi– yeterince doğru bir şekilde anlaşılıp anlaşılmadığına dair bir kuşku olmuştu hep. Buna rağmen, adamcağız, gün ışıyıncaya kadar yatmamaya hatta gerekirse daha da geç yatmaya kararlıydı. Charles Gould'a çok büyük bir iyilikte bulunmuş olduğunu düşünüyordu. Gümüşün kurtarılmış olduğu aklına geldikçe, mutlulukla ellerini ovuşturuyordu. En basit haliyle, bulunan bu son derece zekice hal çaresinin bir parçası olmaktan gururluydu. Kuzeye doğru giden gemiyi yolda yakalayıp durdurma olasılığını önererek plana pratik bir biçim kazandıran da kendisiydi. Ve bu şirketi için de avantajlı bir durumdu; zira hazine el konulmak üzere kıyıda bekletilmiş olsaydı şirketi de değerli bir yükü yitirmiş olacaktı. Monteroculari, hayal kırıklığına uğratmış olmanın zevki de ayrıca çok büyüktü. Karakter açısından otorite yanlısı ve uzun yıllardır süregelen emretme alışkanlığıyla Kaptan Mitchell, demokrat bir insan değildi. Hatta parlamenter yönetim biçimine duyduğu

nefreti itiraf edecek kadar da ileri gittiği olmuştu. «Ben ve dostum Nostromo'nun, zalimce bir ölümden kurtarmış olma şerefine eriştiğimiz Ekselansları Don Vincente Ribiera,» derdi. «Meclislerine biraz fazlaca bağlıydılar. Bir hataydı bu –kesinlikle bir hataydı, efendim.»

O. V. İ.'nin işlerini yürüten saf ve yaşlı denizci, son üç günün, Costaguana'nın politik yaşamının insana sunabileceği her türlü sevimsiz sürprizi tüketip bitirmiş olduğu kanaatindeydi. Daha sonraları ise ardından yaşananların kendi hayalgücününün bile ötesine geçtiğini itiraf etmişti. En başta, Sulaco (telgraf hatlarına el konulması ve gemi taşımacılığındaki düzensizlikten dolayı) tıpkı kuşatma altındaki bir şehir gibi dünyanın geri kalan kısmıyla bağlantısı kopmuş bir halde kalmıştı.

«İnsan, bunun mümkün olabileceğine inanmazdı efendim, ama aynen öyle oldu. Hem de tam on beş gün boyunca.»

O zaman zarfında meydana gelmiş olan olağandışı şeylerin dökümü ve onun yaşamış olduğu güçlü duygular, onun kişisel anlatım biçiminin gösterişli stilinden dolayı komik bir etkileyicilik kazanıyordu. Söze, her zaman, dinleyicisini başından sonuna dek olayların göbeğinde bulunduğuna temin ederek başlardı. Sonra da gümüşün kaçırılışını ve mavnanın başındaki adamının bir yanlışlık yapması ihtimalinden duyduğu tabii endişeyi hikâye ederdi. Böylesine değerli bir metalin kaybından başka Senor Martin Decoud gibi, hoş, varlıklı ve bilgili bir genç adamın hayatı, politik düşmanlarının eline düşmek suretiyle riske atılmış olacaktı. Kaptan Mitchell, ayrıca rıhtım üzerinde geçen o yalnız ve uykusuz geceleri boyunca ülkenin geleceği açısından bir ölçüde korku duyduğunu itiraf etmişti.

«Bu öyle bir duygu ki, efendim,» diye açıklamıştı, «bizim tarafımızdan kurtarılan, bu ülkenin seçkin tüccar ailelerinden ve diğer yerli beyefendilerden gördüğü bütün iyiliklere karşı bir insanın duyabileceği en tabii minnettarlık bu, bana öyle geliyor ki, hem kendileri hem de varlıkları, çıkardıkları iç kargaşalıklar esnasında ülke halkına karşı esef edilecek bir barbarlıkla davranan yerli askerlerin ağına düşecekti. Sonra karı koca olarak konukseverlikleri ve nezaketlerinden ötürü kendilerine ancak en sıcak duygular besleyebileceğim Gould'lar vardı efendim. Beni, hem Fahri Konsolos sıfatıyla hem de önemli bir vapur işletmesinin müdürü olarak onursal üye yapmış ve bana her zaman saygıyla ve uygarca muamele etmiş

olan Amarilis Kulübü'nün beyefendilerinin de tehlike altında olduğunu hissediyordum. Kendisiyle konuşmayı her zaman bir ayrıcalık olarak gördüğüm en güzel ve kusursuz genç hanım Miss Antonia Avellanos da zihnimde önemli bir yeri işgal ediyordu. Yetki sahibi kişilerin yakında değişecek olmasından şirketimin çıkarlarının nasıl etkileneceği konusu da aklımı hayli kurcalıyordu. Kısacası efendim, sizin de tahmin edebileceğiniz gibi son derece endişeli ve benim önemsiz bir parçası olduğum heyecanlı ve unutulmayacak olaylar dizisi nedeniyle de çok yorgundum. Yürüyerek beş dakikalık mesafede olan Şirket'in benim özel dairemin de içinde bulunduğu binası güzel bir akşam yemeği ve hamağımla bana hayli çekici görünüyordu (İklim koşullarına son derece uygun olması nedeniyle geceleri daima hamakta dinlenirim.) Fakat, geride kalanlar için hiç bir şey yapamayacağım açıkça belli olmasına rağmen, yorgunluktan sendeleyerek zaman zaman düşecek gibi olduğum rıhtımdan ayrılamıyordum bir türlü. Gece son derece karanlıktı —Bütün ömrümce hatırladığım en karanlık geceydi, öyle ki körfezden gemi ile geçmenin güçlüğü yüzünden Esmeralda'dan gelecek sevkiyat gemisinin şafaktan önce buraya varmasının mümkün olamayacağını düşünmeye başladım. Sivrisinekler adeta öfkeyle ısırıyorlardı insanı. Biz burada şu son gelişmelerden önce, sivrisineklerin istilasına uğramıştık, vahşilikleriyle nam salmış, limana özgü türden sivrisineklerdi bunlar. Başımın çevresinde bir bulut gibiydiler, onların saldırıları olmasaydı bir aşağı bir yukarı yürürken uyuyakalıp oraya yığılıvermiş olsaydım buna hiç şaşırmazdım doğrusu. Puro üstüne puro içmeyi sürdürdüm; tütünden gerçekten hoşlandığım için değil, daha çok sivrisinekler tarafından canlı canlı yenip bitirilmekten kendimi korumak için. Sonra efendim, saatin kaç olduğunu görmek için, belki yirminci defa saatimi puronun yanan ucuna yaklaştırdığım zaman gece yarısına hâlâ on dakika olduğunu büyük bir şaşkınlıkla gördüğüm sırada, bir geminin pervanesinin suya vuruşundan çıkan şıpırtıyı duydum— Böylesine sakin bir gecede, bir gemicinin kulağı bu sesi hiçbir yanılgıya düşmeden tanır efendim. Gerçekten zayıf bir sesti çünkü hem karanlıktan hem de varlıklarını fazla erken duyurmayı arzu etmediklerinden ihtiyatla ve ağır ağır ilerliyorlardı; çok gereksiz bir dikkatti bu çünkü kuvvetle inanıyorum ki, bu limanda bir uçtan diğerine yaşayan tek ruh bendim. Hatta her zamanki nöbetçi-

ler ve diğerleri de çıkan karışıklıklar dolayısıyla birçok gecedir görev yerlerinde değildiler. Puromu yere atıp ayağımla ezdikten sonra hareketsiz durdum ki sanırım bu, sivrisinekler açısından hayli uygun bir durumdu, ertesi sabah yüzümün halini görünce vardım bu kanıya. Fakat Sotillo tarafından uğradığım kaba davranışlarla kıyaslandığında çok önemsiz bir rahatsızlıktı bu. Son derece akıl almaz bir şey bu, efendim; bütün onur ve terbiye duygularını ne denli yitirmiş olursa olsun aklı başında bir insanın eylemlerinden çok bir delinin hareket tarzına uyuyor. Fakat Sotillo, kurduğu hırsızlık planının başarısızlığa uğramasından ötürü deliye dönmüştü.»

Kaptan Mitchell, bu açıdan haklıydı. Sotillo, gerçekten de çileden çıkmıştı. Buna rağmen, Kaptan Mitchell, hemen o anda tutuklanmadı. Gemiden karaya çıkış sürecini tümüyle görmek daha doğrusu işitmek için duyduğu güçlü merak, onu, rıhtımda (Yaklaşık olarak dört yüz fit uzunluğundaydı.) kalmaya zorluyordu. Gümüş taşımakta kullanılan ve daha sonra iskelenin ucuna çekilmiş olan demiryolu vagonunun arkasına gizlenen Kaptan Mitchell, küçük birliğin ileri atılıp yanından geçerek ovada faklı yönlere dağıldığını görmüştü. Bu arada, askerler karaya çıkarılıyor ve tek kol halinde diziliyorlardı, sıranın başı giderek ona öylesine yaklaştı ki, Kaptan Mitchell, kendisinden sadece birkaç yarda ötede, rıhtımın hemen hemen bütün genişliğini kaplayarak tek sıra halinde dizildiklerini görebildi. Sonra, ayak sürümelerin, mırıltıların ve şıkırtıların çıkardığı o alçak ses kesildi ve bütün kitle, gözcülerin dönmesini bekleyerek bir saat kadar sessiz ve hareketsiz kaldı. Kara yönünden, demiryolu şantiyesinin avlusundaki çoban köpeklerinin kalın, boğuk havlamalarından ve onlara karşılık olarak, kentin dış mahallelerini istila eden sokak köpeklerinin cılız ulumalarından başka bir şey duyulmuyordu. Dizilmiş kolun baş tarafında, önde, karanlık kütlelerden ayrı bir küme toplanmıştı.

Biraz sonra, rıhtımın ucundaki nöbetçiler, ovadan yaklaşmakta olan tek tek figürleri alçak sesle sorgulamaya başladılar. Önce keşif birliklerinden geriye gönderilen haberciler, arkadaşlarına birkaç kelime söyleyip hızla yanlarından geçiyorlar ve Kurmay Heyeti'ne raporlarını vermek üzere büyük ve hareketsiz yığının içinde gözden yitiyorlardı. O anda, Kaptan Mitchell'in aklına, kendi bulunduğu konumun uygunsuz hatta tehlikeli olabileceğini düşündü; zira önce

yüksek sesle bir emir verildi, bir boru çalındı ve bunu bir kaynaşma ve tüfek şakırtısı kolun başına kadar yayılan bir mırıltı takip etti. Hemen yanında, yüksek sesle ve aceleyle bir emir verildi: «Şu vagonu itin yol üzerinden!» Emri yerine getirmek üzere koşan çıplak ayakların çıkardığı patırtı üzerine bir iki adım geriye sıçradı, birçok elin aniden ittiği vagon raylar üzerinde hızla önünden geçip gitti ve o daha ne olduğunu anlayamadan kendini etrafı sarılmış ve kolları ile paltosunun yakasından kıskıvrak yakalanmış halde bulundu.

Kendisini yakalayanlardan biri, «Burada saklanan bir adam yakaladık, *mi teniente*[5]*!*» diye bağırdı.

Bir ses, onu, «Artçılar gelinceye kadar bir kenarda tutun onu,» diye yanıtladı. Bütün kol, koşar adım halinde akın akın Kaptan Mitchell'in önünden geçti ve ayaklarının çıkardığı gök gürültüsünü andıran ses, aniden kıyıda kesildi. Kendisini yakalayanlar, bir İngiliz olduğunu bildirmesine ve kendisini derhal komutana götürmelerini talep etmesine aldırmaksızın onu sıkıca tutuyorlardı. En sonunda, ağırbaşlı bir sessizliğe gömüldü. Tekerlekleri rıhtım tahtaları üzerinde kof bir gürültü çıkararak, elle çekilen iki sahra topu geçti yanından. Sonra da çelikten kılıç kınlarını şıngırdatarak önde yürüyen dört beş kişinin ardından küçük bir birlik de geçtikten sonra Kaptan, kollarından itildiğini hissetti ve yürümesi emredildi. Rıhtımdan Gümrük Binası'na giden geçit boyunca, Kaptan Mitchell'in askerlerin ellerinde birtakım kötü davranışlara maruz kalmasından korkulur itilip kakılma, ensesine vurulma, tüfek dipçiği ile böğürlerine vurulma gibi. Onların hız anlayışları, kendisinin saygınlık kavramıyla hiç de uyumlu değildi. Şaşkınlaştı, kızarıp bozardı, aciz kaldı. Sanki dünyanın sonu geliyor gibiydi.

Uzun bina, takımlar halinde tüfek çatmakta ve geceyi sırt çantalarını başlarına yastık edip *poncho*larına sarınarak yerde geçirmeye hazırlanan askerlerin oluşturduğu birliklerle sarılmıştı. Onbaşılar, ellerindeki fenerleri sallayarak binanın çevresini dolaşıyor, nerede bir kapı ya da açıklık görürlerse oraya birer gözcü dikiyorlardı. Sotillo, sanki gerçekten bir hazineyi barındırıyormuş gibi fethettiği binayı korumak için önlemler alıyordu. Zekice tek bir vuruşla kendi servetini kazanma arzusu, akli melekelerine galebe çalmıştı. Başarısız olma

(5) (İsp.) Teğmenim.

olasılığını kesinlikle reddediyor, böyle bir şeyin sadece ima edilmesi bile öfkeden çılgına çevirmeye yetiyordu. Böyle bir şeye işaret eden her türden koşul ona inanılmaz görünüyordu. Besledikleri umutlar açısından kesinlikle ölümcül olan Hirsch'in ifadesi, hiç bir şekilde kabul edilemezdi. Öyküsünün gerçekten de, öylesine tutarsız bir biçimde, öylesine aşırı giden şaşkınlık ve çılgınlık emareleriyle anlatılmıştı ki, gerçekten de insanın inanası gelmiyordu. Dediklerinden bir anlam çıkarmak, son derece güçtü. Kurtarılışından hemen sonra, vapurun kaptan köprüsünde, Sotillo ile subayları, olanca heyecanları ve sabırsızlıkları içinde, perişan durumdaki adama, zaten pek az kalmış olan aklını başına toplayabilmek için gerekli zamanı dahi vermemişlerdi. Sakinleştirilmesi, teselli edilmesi, güven verilmesi gerekiyordu; oysaki o kabaca itilip kakılmış, tokatlanmış, sarsılmış ve kendisiyle tehdit edici bir tonda konuşulmuştu. Çabalamaları, kıvranmaları dizlerinin üzerinde durma çabaları ve ardından da sanki hemen güverteden denize atlamak istiyormuş gibi yaptığı çılgınca hareketler, attığı çığlıklar ve vahşi bakışlar ile korkudan sinip bir köşeye büzülmesi, insanlar, her büyük tutkunun içtenliğinden şüphelenme eğilimi gösterdikleri için Sotillo ile adamlarını önce şaşkınlığa düşürmüş sonra da gerçeği söylediğinden kuşkuya düşürmüştü. İspanyolcası da, Almanca ile öylesine karışıktı ki, anlattıklarının ayrısından bile bir anlam çıkarmak mümkün olmuyordu. Onları yatıştırmaya çalışarak kendilerine, *hohchwohlgeboren Herren*[6] olarak hitap etmesi bile onlara şüpheli görünmüştü. Zevzeklik etmemesi sertçe ihtar edildiği zaman da, ricalarını ve onları masumiyeti ile sadakatine inandırabilmek için yaptığı protestoları da, yine, inatla Almanca olarak tekrarlıyordu; zira o anda hangi dili konuştuğunun farkında değildi. Kimliği, Esmeralda'da yaşayan biri olarak elbette biliniyordu; fakat bu bilgi, konuyu açıklığa kavuşturmak için yeterli olmuyordu. Decoud'un adını hatırlamamayı ve onu Casa Gould'da tanıştığı başka insanlarla karıştırmayı sürdürdükçe, bu insanların hepsi de, mavnada birliktelermiş gibi bir izlenim ortaya çıkıyordu ve Sotillo da bir an için, Sulaco'nun önde gelen bütün Ribierocularının suda boğulmuş oldukları kanısına kapıldı. Böyle bir şeyin olanaksızlığı da, adamın anlattığı her şeye bir şüphe gölgesi düşürüyordu.

(6) (Almanca) doğuştan soylu kimseler.

Hirsch, ya deliydi ya da gerçeği gizlemek için o anda içgüdüsel olarak korkmuş ya da kafası karışmış gibi davranarak rol yapıyordu. Sotillo'nun büyük bir ganimete konma beklentisiyle en yüksek noktaya ulaşan açgözlülüğü, kendisinin aksi yönde hiç bir şeye inanmamasına yol açıyordu. Bu Yahudi, başına gelen kazadan ötürü son derece korkmuş olabilirdi; fakat gümüşün nerede saklandığını biliyordu; tabii bu hikâyeyi de, o Yahudi açıkgözlülüğüyle onu, izlediği yoldan tamamıyla saptırmak için neler yapıldığına dair bu hikâyeyi uydurmuştu işte.

Sotillo, üst katta, ağır kara kirişleri olan bir daireye karargâh kurmuştu. Fakat dairenin tavanı yoktu ve insanın gözü, yüksek çatının karanlığında kayboluyor gibiydi. Kalın penecere kepenkleri açıktı. Uzun bir masanın üzerinde büyük bir mürekkep hokkası, mürekkebe bulanmış, güdük tüy kalemleri, her biri ellişer kiloluk kum dolu, kare biçimli iki tahta sandık duruyordu. Gri renkli adi resmi kağıtlar yerlere saçılmıştı. Daha önce Gümrük müdürlüğünden üst düzey bir memura ait olsa gerekti. Masanın arkasında deriden büyük bir koltuk duruyordu, etrafına da yüksek arkalıklı sandalyeler serpiştirilmişti. Kirişlerden birinin altından –Kuşkusuz memurun öğleden sonra kestirmesi için– bir hamak sallanıyordu. Demir büyük şamdanlarda yanan bir çift mum, odaya kırmızımsı bir loşluk veriyordu. Albayın şapkası, kılıcı ve tabancası bunların arasında duruyordu ve en güvenilir subaylarından ikisi, canları sıkkın bir şekilde masanın etrafına yayılmıştı. Albay, kendini koltuğa attı ve yırtık pırtık ceketinin kolunda çavuş şeritleri taşıyan iri kıyım, önünde diz çökerek çizmelerini çıkardı. Sotillo'nun abanoz renkli bıyığı, yanaklarının grimsi mavi rengiyle büyük bir tezat oluşturuyordu. Gözleri karanlıkta, yüzünün içine gömülmüş gibi derindeydi. Kafasının karışıklığından bitkin, hayal kırıklığı yüzünden ağırlaşmış gibi görünüyordu; fakat merdiven başındaki gözcü, öbür tutsağın getirildiğini haber vermek için başını kapıdan uzatınca, o anda canlandı.

Sertçe, «İçeri getirin onu,» diye bağırdı.

Kapı açıldı ve başı çıplak, yeleğinin önü açık ve kravatının düğümü kulağının altında içeri itildi.

Sotillo, onu derhal tanıdı. Bundan daha değerli bir tutsağın ele geçirilmesini ümit edemezdi. Ona, şayet gönlü olursa, bilmek iste-

yeceği her şeyi söyleyebilecek olan adam, işte karşısında duruyordu ve o anda da onu en iyi şekilde nasıl konuşturacağı sorunu takıldı kafasına. Yabancı bir ulusun öfkesi, Sotillo için bir korku kaynağı oluşturmazdı. Avrupanın bütün silahlı kuvvetleri toplansa, Kaptan Mitchell'i, hakaretler ve kötü muameleden, Sotillo'nun o anda aklına geliveren bir düşünceden daha iyi koruyamazdı. Bir İngilizdi bu adam ve kötü muamele görmesi halinde muhtemelen dikkafalılığı tutabilir ve büsbütün çekilmez olurdu. Her ne olursa olsun, albayın çatık kaşları yumuşadı.

Yapmacık bir üzüntüyle, «Muhteşem Senor Mitchell, demek!» diye bağırdı. Hızla ileri atılıp «*Caballero*yu derhal serbest bırakın» diye bağırışındaki sahte öfke öylesine etkiliydi ki, şaşkına dönen askerler hemen mahkûmdan öteye çekildiler. Böylece aniden güçlü desteğini kaybeden Kaptan Mitchell, sanki düşecekmiş gibi sendeledi. Sotillo, teklifsizce onun koluna girdi, bir sandalyeye oturttu ve odadakilere ellerini sallayarak «Hepiniz dışarı çıkın!» emrini verdi.

Yalnız kaldıklarında da Kaptan Mitchell, konuşma gücünü tekrar elde edinceye dek aşağıya bakarak sessiz ve kararsız bir biçimde ayakta durdu.

Gümüşün kaçırılması işiyle ilgili insanlardan biri, avuçlarının içindeydi işte. Sotillo'nun karakteri, onu dövmek için önüne geçilmez bir arzu duyuyor gibiydi; daha önce ihtiyatlı Manzoni ile alacağı bir borç üzerine zorlu bir görüşme yaparken de böyle olmuş, parmakları dükkancının boğazına sarılmak için kaşınıp durmuşlardı. Kaptan Mitchell'e gelince, yaşadığı bu deneyimin aniliği, beklenmedikliği ve genel anlamda akıl almaz oluşu, düşüncelerini bulandırıyordu. Üstelik fiziksel yönden de soluğu kesilmişti.

«Burası ile rıhtım arasında üç kez yere serildim» diye soludu sonunda. «Biri, bunun hesabını vermek zorunda.» Gerçekten de birçok kez sendelemiş ve dengesini yeniden kazanmadan önce bir süre sürüklenmişti. Soluğu yerine geldikçe öfkesi kabarıyor gibiydi. Yüzü kıpkırmızı, beyaz saçları havaya dikilmiş, gözleri intikam ateşiyle yanarak ayağa fırladı ve şaşkın Sotillo'nun önünde, mahvolmuş yeleğinin yakalarını sertçe sallayarak, «Bakın, sizin aşağıdaki üniforma giymiş hırsızlarınız kol saatimi gaspettiler» dedi.

Yaşlı denizcinin görünüşü pek tehdit ediciydi. Sotillo, kılıcıyla tabancasının durduğu masadan uzağa düştüğünü gördü.

Mitchell, tam onun yanı başında gürlüyordu, «Saatimin geri verilmesini ve benden özür dilenmesini talep ediyorum. Sizden! Evet, sizden!»

Albay, bir ya da iki saniye boyunca, tamamıyla taş kesilmiş bir yüzle kalakaldı, sonra Kaptan Mitchell, tabancayı almak istiyormuş gibi elini masaya doğru uzatınca Sotillo, bir tehlike çığlığı atarak kapıya doğru sıçradı ve kapıyı ardından çarparak bir anda gözden kayboldu. Şaşkınlık, Kaptan Mitchell'in öfkesini bastırmıştı. Kapalı kapının ardında, Sotillo, sahanlıktan aşağı bağırıyordu ve tahta basamaklarda ayak sesleri büyük bir gürültü çıkarıyordu.

Albayın, «Silahlarını alın! Onu bağlayın!» diye bağırdığı işitilebiliyordu.

Kaptan Mitchell, kapı hızla açılıp bir kalabalık üzerine çullanmadan önce pencereye bir göz atmak için ancak zaman bulabildi. Her birinde dikine üç demir çubuk vardı ve kendisinin de pek iyi bildiği gibi yerden yaklaşık yirmi fit yüksektelerdi. Şaşılacak kadar kısa bir zaman içinde, kendini, yüksek arkalıklı bir sandalyeye deriden bir iple sımsıkı bağlanmış buldu; öyle ki ancak başını serbestçe hareket ettirebiliyordu. Kapıya yaslanmış, gözle görülür bir biçimde titreyerek eşikte duran Sotillo, ancak o zaman tekrar içeri girme cesaretini kendinde bulabildi. Askerler, mahkûmla uğraşırken yere düşürdükleri tüfeklerini yerden toplayarak tek sıra halinde odadan çıktılar. Subaylar ise içeride kalıp kılıçlarına yaslanarak bakmaya devam ettiler.

Tıpkı kafese kapatılmış bir kaplan gibi ileri geri yürüyen Albay, «Saat! Saat!» diye bağırdı.

Sotillo'nun huzuruna çıkarılmadan önce, aşağı kattaki koridorda silah olup olmadığını kontrol etmek için üzeri aranırken Kaptan Mitchell'in saati ile zincirinin kendisinden alındığı doğruydu; fakat albayın kopardığı gürültü gayet çabuk sonuç verdi ve bir onbaşı bitiştirdiği avuçlarının içinde özenle taşıyarak saati getirdi. Sotillo, onu kaptı ve ucundan saatin sarktığı sıkılı yumruğunu Kaptan Mitchell'İn yüzüne doğru uzattı.

«İşte al! Seni kibirli İngiliz! Ordunun askerlerine hırsız demeye cüret ediyorsun! İşte saatin!»

Mahkûmun burnuna vurmak için nişan alıyormuş gibi yumruğunu sallıyordu. Kaptan Mitchell ise kundaktaki bir çocuğun çaresizliğiyle

yıllar önce bir gemiyi tümüyle yanmaktan kurtardığı için bir sigortacılar komitesi tarafından kendisine hediye edilen altmış *guinea* değerindeki yarım kronometre altın saatine endişeyle bakıyordu. Sotillo da onun değerli görünüşünü fark etmişe benziyordu. Birden sakinleşmiş olarak masaya doğru yürüdü ve mumun ışığında onu dikkatlice incelemeye başladı. Daha önce hiç bu kadar güzel bir şey görmemişti. Subaylar da yaklaştılar ve albayın omzu üzerinden başlarını uzattılar.

Saat, o kadar ilgisini çekmişti ki, değerli mahkûmunu unutturuvermişti bir an için. Aldıkları en küçük bir teşvik neticesinde, dünyanın yarısını fethetmekten daha azını düşlemeyen, kuzeylilerin karmaşık idealizminden yoksun tutkulu ve saf güney ırkının açgözlülüğünde çocukça bir şeyler bulagelmiştir hep. Sotillo da, mücevherlere, altın ziynet eşyalarına, kişisel süslere düşkündü. Bir süre sonra döndü ve emredici bir hareketle bütün subayları geriye itti. Saati masanın üzerine koydu sonra şapkasını kayıtsızlıkla saatin üzerine itti.

Sandalyesine yaklaşarak, «Demek!» diye başladı. «Benim Esmeralda alayımın yiğit askerlerine hırsız demeye cüret ediyorsunuz. Nasıl yapabilirsiniz bunu! Ne biçim bir saygısızlıktır bu! Siz yabancılar, buraya, ülkemizin zenginliklerini soyup soğana çevirmek için gelirsiniz zaten. Asla gözünüz doymaz! Sizin arsızlığınız sınır tanımaz.»

Aralarında, onun sözlerini onayladıklarına dair bir mırıltı dolaşan subaylarına baktı. Yaşlı binbaşı, konuşmak üzere öne çıktı.

«*Si, mi colonel.* Bunların hepsi hain.»

Öfkeli fakat huzursuz bakışlarını yerinde kımıldamadan duran bitkin haldeki Kaptan Mitchell'e dikerek, «Bir şey söylemeyeceğim,» diye devam etti. «Ben, size aslında hiç de layık olmadığınız bir saygıyla muamele etmeye çalışırken sizin kalleşçe beni vurmak üzere silahımı ele geçirme girişiminiz konusunda hiç bir şey söylemeyeceğim. Kendi hayatınızı kaybettiniz. Ümit edebileceğiniz tek şey, benim merhametimdir.»

Sözlerinin etkisini ölçmek için baktı; fakat Kaptan Mitchell'in yüzünde hiçbir korku belirtisi görülmüyordu. Ak saçları toz içindeydi, bu çaresiz insanın vücudu da tozla kaplıydı. Sanki hiç bir şey duymamış gibi saçları arasından sarkan bir saman çöpünden kurtulmak istediği için bir kaşını oynatıp duruyordu

Sotillo, bir bacağını öne attı ve ellerini beline dayadı. Üzerine basa basa, «Sen Mitchell,» diye konuştu. «Hırsız olan sensin benim askerlerim değil.» Uzun badem biçimli tırnağıyla işaret parmağını mahkûma çevirdi. «San Tome madeninin gümüşü nerede? Sana soruyorum, Mitchell, Gümrük binasına konulan gümüş nerede? Bu soruma cevap ver. Sen onu çaldın. Onun çalınmasında senin de parmağın var. Hükümetten çalındı o gümüş. Ha! Ha! Ne dediğimi bilmediğimi sanıyorsunuz; fakat siz yabancıların dalaverelerine karnım tok benim. Gümüş gitti! Hayır mı? Senin *lancha*larından[7] biriyle gitti, seni sefil adam! Bu ne cüret?»

Bu kez istediği etkiyi yaratmıştı. Mitchell, «Sotillo, bunu nasıl bilebilir ki?» diye düşündü. Bedeninin hareket edebilen tek kısmı olan başı aniden sarsılarak duyduğu şaşkınlığı açığa vurdu.

Sotillo, aniden bağırdı. «Ha! Titriyorsun demek,» «Bu, bir komplodur. Bu, devlete karşı işlenmiş bir suçtur. Hükümetin istekleri karşılanana dek gümüşün Cumhuriyet'e ait olduğunu bilmiyor muydunuz? Nerede o? Onu nereye sakladın, seni sefil hırsız?»

Kaptan Mitchell yitirmekte olduğu moralini, bu soru üzerine yeniden kazandı. Hangi anlaşılmaz kaynaktan olursa olsun, Sotillo, bir yerlerden mavna hakkında bilgi edinmişti, onu yakalamış değildi. Bu, açıktı. Kendini aşağılanmış hisseden Kaptan Mitchell, böylesine onur kırıcı bir biçimde bağlı kaldığı sürece hiç bir şeyin, onun ağzından tek bir kelime olsun kaçırmasına yol açamayacağına karar verdi; fakat gümüşün kaçırılmasına yardım etme arzusu onu bu kararından döndürdü. Aklı çok hızlı çalışıyordu. Sotillo'da bir şüphe, kararsızlık hali bulunduğunu fark etti.

Kendi kendine, «Bu adam,» diye düşündü. «ileri sürdüğü şeyler konusunda emin değil.» Sosyal ilişkilerdeki bütün azametine karşın Kaptan Mitchell, hayatın gerçeklerini kararlı ve her şeye hazır bir ruh hali içinde karşılayabilirdi. Şimdi gördüğü onur kırıcı muamelenin yol açtığı ilk şaşkınlıktan kurtulduğuna göre yeterince serinkanlı ve aklı başındaydı şimdi. Sotillo için duyduğu yoğun nefret onu sakinleştirdi ve nutuk çekermiş gibi, «Hiç kuşkusuz, şu anda, kusursuz biçimde gizlenmiştir» diye konuştu.

Sotillo da sakinleşmek için zaman bulmuştu. Soğuk ve tehdit

(7) (İsp.) Mavna.

edici bir havayla, «*Muy bien*[8], Mitchell,» dedi. «Fakat hükümetin imtiyaz payına ait belgeyi ve gümüşün sevkiyatı için Gümrük Müdürlüğünden alınan izni ibraz edebilir misin? Ha, edebilir misin? Hayır. O halde, gümüş, yasalara aykırı olarak dışarı çıkarılmıştır ve suçlu da cezasını çekmek zorundadır; söz konusu belgeleri bugünden itibaren beş gün içinde göstermezse tabii?» Mahkûmun bağlarının çözülmesi ve yukarı kattaki daha küçük odalardan birine kapatılması için emir verdi. İkişer kişi Kaptan Mitchell'i kollarından tutup ayağa kaldırdı, oysa silkindi ve sessiz ve düşünceli bir biçimde odayı arşınlıyordu. Alaycı bir biçimde, «Nasıl, bağlanmak hoşuna gitti mi, Mitchell?» diye sordu.

Kaptan Mitchell, yüksek sesle, «Gücün en inanılmaz ve en menfur bir biçimde kullanılışı bu» diye konuştu. «Ve amacınız ne olursa olsun, hiç bir şey elde edemeyeceksiniz, bunun için söz veriyorum size.»

Kömür karası kıvırcık saçları ve bıyıklarıyla uzun boylu albay, öfkeden mosmor, ak saçları darmadağın, kısa, tıknaz ve kırmızı suratlı mahkûmun gözlerinin içine bakmak için eğildi.

«Göreceğiz. Seni koca bir gün, güneşin altında, dışarıda bir *potalona*[9] bağladığım zaman, benim gücümü biraz daha iyi anlayacaksın.» Kibirli bir şekilde doğruldu ve Kaptan Mitchell'in dışarı çıkarılması için bir işaret verdi.

Kaptan Mitchell, kendisini kapıya doğru sürükleyen adamlara karşı geriye doğru direnirken, «Saatim ne olacak peki?» diye bağırdı.

Sotillo, subaylarına döndü, yapmacık bir küçümseme ile «Hayır!» diye konuştu. «Fakat şu *picaro*[10] ya kulak verin bakalım, ne diyor, *caballeros?*» Onu alaycı bir kahkaha ile hep bir ağızdan yanıtladılar. «Saatini istiyor!» Tekrar Kaptan Mitchell'e koştu, çok güçlü bir biçimde içinde duyduğu, bu İngilizi döverek ona acı çektirerek öfkesini yatıştırma arzusuyla, «Saatin mi! Sen bir savaş mahkûmusun, Mitchell! Savaş! Hiç bir hakkın ve hiçbir şahsi malın yok! *Caramba!* Aldığın nefes bile bana ait. Bunu aklından çıkarma.»

---

(8) (İsp.) Çok iyi.

(9) (İsp.) Gemi demiri.

(10) (İsp.) Alçak, kötü adam.

Kaptan Mitchell, sevimsiz bir izlenimi gizlemeye çalışarak, «Saçma!» diye konuştu.

Aşağıda, toprak tabanlı ve bir köşede beyaz karıncaların yığdığı bir küme toprak bulunan büyük bir holde, askerler, kırılmış sandalye ve masalarla, kıyıdan limanın sularının hafif mırıltısının duyulabildiği kemerli giriş kapısının yanında bir ateş yakmıştı. Kaptan Mitchell, merdivenlerden aşağı indirilirken Sotillo'ya başka mahkûmların da yakalandığı haberini vermek için yukarı koşmakta olan bir subay yanından geçti. Bu geniş ve kasvetli salonda, havada büyük bir duman bulutu asılıydı, ateş çıtırtılarla yanıyordu ve Kaptan Mitchell, sanki bir sisin içinden, süngü takmış kısa boylu askerlerin arasından uzun boylu üç mahkûmun başlarını da seçebildi. —Doktor, başmühendis ve çenesi göğsünde, kollarını kavuşturmuş ve yan dönmüş bir biçimde onlardan ayrı duran yaşlı Viola'nın aslan yelesini andıran ak saçları. Mitchell'in şaşkınlığı sonsuzdu. Bağırdı; diğer ikisi de, ona karşılık verdiler ama o, bir mağarayı andıran koca holü bir uçtan bir uca aceleyle geçti. Bir sürü, düşünce, tahmin, önlem olasılıkları ve benzeri şeyler, kafasının içinde dolaşıp duruyordu.

Ateşin ışığında, tek gözlüğü parıldayan başmühendis, «Sizi gerçekten tutukluyorlar mı?» diye bağırdı.

Merdivenlerin tepesinden bir subayın aceleci sesi duyuldu, «Yukarı getirin onları, üçünü de.»

Seslerin ve tüfek tıkırtılarının yarattığı patırtının ortasında, Kaptan Mitchell, sesini yarım yamalak duyurabildi: «Tanrım! Adam saatimi çaldı.»

Merdivende duran başmühendis, «Ne? Ne dedin?» diye bağırmasına yetecek kadar bir süreyle direnebildi yukarı çıkmamak için.»

Kaptan Mitchell, küçük bir kapıdan, bir tür hücreyi andıran, tamamıyla karanlık bir yere başı önde tıkılırken «Kronometrem!» diye bas bas bağırıyordu, içine atıldığı odacık o kadar dardı ki, içeri atılmasıyla karşı duvara çarpması bir oldu. Kapı, hemen, ardından çarpılarak kapandı. Kendisini tıktıkları bu odayı tanıyordu Kaptan Mitchell. Gümrük binasının, yangına ve hırsızlara karşı en sıkı korunan odasıydı, gümüş, henüz birkaç saat önce bu odadan alınıp götürülmüştü. Öteki ucunda, kalın demir parmaklıklı kare biçiminde, küçük bir penceresi olan bir koridor kadar dar bir odaydı. Kaptan Mitchell, bir iki adım sendeledi sonra sırtını duvara vererek toprak

tabanın üzerine oturdu. Hiç bir şey, bir yerlerden gelen ışığın parıltısı bile, onun derin düşünceye dalmış halini bozamadı. Güç ama fazla derin olmayan şeyler düşünmekteydi. Fazla kasvetli şeyler yoktu kafasında. Yaşlı denizci, bütün önemsiz saçmalıkları ve zayıflıklarına karşın yapısı gereği kişisel güvenliği için uzun süre korku duyacak bir insan değildi. Ruh sağlamlığından değil de hayal gücü yoksunluğundan ileri geliyordu bu hali; gereğinden fazla gelişmesi, Sebnor Hirsch'te yoğun acılara mal olan türden, insanın var oluşunun dayandığı bütün diğer algılamalara sadece bedenin uğradığı bir kazaymış gibi görünen –bedensel acıya ve ölüme karşı duyulan körlemesine korkuyu ekleyen türden bir hayalgücü. Ne yazık ki, Kaptan Mitchell'de, hangi türden olursa olsun derin bir kavrayış yoktu; ifade, eylem ve hareketlerindeki kendine has, aydınlatıcı ufak ve önemsiz noktaları daima gözünden kaçırırdı. Kendi varlığının öylesine masumca ve gururlu bir biçimde bilincindeydi ki, başkalarına hiç bir zaman dikkat etmezdi. Sotillo'nun, ondan gerçekten korktuğuna inanamazdı mesela ve bunun nedeni de sadece, insanın kendisini savunmasını gerektiren en küçük durumlar dışında bir başkasını vurma fikrini aklının almamasıydı. Onun, cinayet işleyebilecek türden bir insan olmadığını herkesin görebileceğini düşünüyordu büyük bir ciddiyetle. O halde, bu anlamsız ve aşağılayıcı suçlama niçin diye soruyordu kendi kendine. Fakat düşünceleri, temelde, şu cevaplanamayan ve hayret verici soruda düğümleniyordu sürekli: Bu Allahın cezası herif, gümüşün mavnayla kaçırıldığını nasıl öğrenmişti? Onu ele geçirmediği açıktı. Doğrusu, onu ele geçiremeyeceği de açıktı. Kaptan Mitchell, bu son çıkarıma, yanlış bir biçimde, rıhtımdaki en son nöbeti sırasında gözlemlediği hava durumuna ilişkin varsayımından hareketle varıyordu. O gece, körfezde diğer gecelerden daha fazla rüzgâr olduğunu; düşünüyordu; oysaki gerçek durum, bunun tam tersiydi.

Kaptan Mitchell, (Neredeyse, önüne düşmüş olan başını henüz kaldıramadan) kapının birtakım gürültülerle açılıp ışığın parlamasıyla bir mahpusluk arkadaşı olduğunu öğrendikten sonra, doğrudan sorduğu ilk soru: «Tanrı adına, bu Allahın cezası herif, bu işin kokusunu nasıl alabildi?» oldu. Dr. Monygham'ın sesi, İngilizce ve İspanyolca lanet mırıltılarını kesti.

Sert sert «Sen misin Mitchell?» diye sordu. «Kafamı bu lanet

duvara öylesine şiddetli çarptım ki, bir öküz olsa yere devrilebilirdi. Sen neredesin?»

Karanlığa alışmış olan Mitchell, doktorun, körlemesine ellerini ileri uzattığını seçebildi.

Kaptan Mitchell'in sesi, son derece büyük bir vakarla, «Yerde oturuyorum. Bacaklarımın üzerine düşme» diye açıkladı. Karanlıkta ortalarda dolaşmaması rica edilen doktor da yere çöktü. Sotillo'nun iki mahkûmu, başları neredeyse birbirine değerek, bildiklerini birbirleriyle paylaşmaya koyuldular.

Doktor, Kaptan Mitchell'in yoğun merakını gidermek için alçak bir sesle «evet,» diyerek anlatmaya koyuldu. «Yaşlı Viola'nın yerinde yakalandık. Anlaşılan, ileri karakollarından biri bir subayın komutasında, şehir kapısına kadar ilerlemiş. Ovada bulabildikleri nefes alan her varlığı beraberlerinde getirme emrini almışlar. Orada, açık kapının önünde konuşuyorduk ve hiç kuşkusuz ışığımızın parıltısını görmüş olmalılar. Bir süredir bize yaklaşmaktaydılar, herhalde. Mühendis içeri tarafta sıranın üzerine uzanmıştı ve ben de şöyle bir göz atmak üzere yukarı çıkmıştım. Uzun bir süredir oradan hiçbir ses duyamıyordum. Yaşlı Viola, benim geldiğimi görür görmez ses çıkarmamam için kolunu kaldırdı. Parmakların ucunda, içeriye süzüldüm. Tanrım, karısı yatıyordu ve uykuya dalmıştı. Kadın gerçekten de uykuya dalmıştı. Viola, bana, «Senor doctor,» dedi. «Acıları diniyor gibi sanki.» «Evet,» dedim, çok şaşırmıştım. «Karınız olağanüstü bir kadın, Giorgio» Hemen ardından, mutfakta bir silah ateşlendi ve biz de yıldırım çarpmış gibi yerimizden fırladık ve yere çömeldik. Öyle görünüyordu ki, epeyce yakına sokulmuş ve bir tanesi de, kapıya kadar yaklaşmıştı. Orada kimsenin olmadığını düşünerek içeri baktı, sonra tüfeği ateşlenmeye hazır olarak sessizce içeri süzüldü. Daha sonra, başmühendis, bir an için gözlerini kapatmış olduğunu söyledi bana. Gözlerini açtığında ise, adamı, ortasında durmuş, karanlık köşeleri gözden geçirirken bulmuş. Başmühendis, öylesine korkmuş ki, hiç bir şey düşünemeden, bir sıçrayışta, bulunduğu yerden tam ocağın önüne gelmiş. En az onun kadar korkmuş olan asker de tüfeği kaldırmış ve tetiği çekmiş, çıkan gürültüden mühendisin kulakları sağır olmuş neredeyse saçları da alazlanmış; fakat heyecandan asker onu ıskalamış. Fakat bakın daha sonra neler oldu. Çıkan gürültüden uyumakta olan kadın ayağa fırladı bir

zemberekten boşanır gibi hareket ederek, «Çocuklar, Gian' Battista! Çocukları kurtar!» diye bağırıyordu Sesi hâlâ kulaklarımda. O güne kadar duyduğum en hakiki sıkıntı çığlığıydı bu. Ben taş kesilmiş gibi yerimde duruyordum; fakat yaşlı koca yatağın yanına gelerek ellerini uzattı. Kadın o ellere asıldı. Gözlerinin cam gibi donuklaştığını görebiliyordum; ihtiyar adam onu yavaşça yastıkların üzerine indirdi sonra bana baktı. Kadın ölmüştü! Beş dakikadan kısa bir süre içinde olup bitti bunlar ve sonra ben de neler olduğuna bakmak için aşağı koştum. Herhangi bir direnişte bulunmayı düşünmenin yararı yoktu. İkimizin de subaya söylediklerimiz hiç bir işe yaramadı; bu yüzden ben de bir çift askerle beraber yukarı çıkıp yaşlı Viola'yı alıp getirmeye gönüllü oldum. Yatağın ayakucunda oturuyor ve karısının yüzüne bakıyordu ve ne söylediğimi duymuyormuş gibi görünüyordu; fakat ben çarşafı karısının üzerine çekince kalktı ve sessizce, düşünceli bir şekilde bizi takip ederek aşağıya indi. Kapıyı açık, mumu yanar durumda bırakarak bizi yol boyunca yürüttüler. Başmühendis tek bir kelime etmeksizin uzun adımlarla yürüyordu; fakat ben bir iki kez arkama dönerek zayıf ışığa baktım. Hatırı sayılır bir mesafe gittikten sonra yanımda yürüyen Garibaldino, birden bire, «Bu kıtada, muharebe alanlarında pek çok insan gömdüm ben. Rahipler kutsal topraklardan bahsederler. Pöh! Tanrı tarafından yaratılmış her yer kutsaldır; fakat deniz, ne kral ne rahip ne de zorba tanıyan deniz içlerinde en kutsalıdır. Doktor! Onu, denizin içine gömmek isterdim. Orada ne soytarılık, ne mum ne tütsü ne de rahiplerin mırıltılarla serptiği kutsal sular vardır. Özgürlüğün ruhu, suların üstündedir...» Şaşılası ihtiyar. Bütün bunları sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi alçak sesle söylemişti.

Kaptan Mitchell, sabırsızlıkla, «Evet, evet» diye onun sözünü kesti. «Zavallı babalık! Fakat şu Sotillo eşkıyasının bu bilgiyi nereden aldığına dair bir fikrin var mı? Gümüşün yüklenmesine yardım etmiş olan *cargadore*lerimizden birini ele geçirmiş olamaz değil mi? Fakat hayır, imkansız bu! Beş yıldır gemilerimizde çalışan adamlar onlar ve ben, bu iş için ücretlerini kendi ellerimle ödedim ve en azından yirmi dört saat boyunca ortalarda dolaşmamaları talimatını verdim. Onların, İtalyanlarla beraber demir yolu atölyelerine yürüdüklerini kendi gözlerimle gördüm. Başmühendis, orada kalmak istedikleri müddetçe onlara tayınlarını vermeyi vaat etti.»

Doktor, yavaşça, «Evet,» dedi. «Size en iyi mavnanıza ve Cargadoreslerin Capataz'ına sonsuza dek elveda diyebileceğinizi söyleyebilirim.»

Kaptan Mitchell, bunun üzerine duyduğu aşırı heyecandan ayağa fırladı. Doktor, onun çığlık atmasına zaman vermeden, Hirsch'ün o gece boyunca oynadığı rolü kısaca anlattı.

Kaptan Mitchell, yıkılmıştı. Sersemlemiş ve dehşete kapılmış bir fısıltıyla, «Boğulmuşlar!» diye mırıldandı. «Boğulmuşlar!» Daha sonra sessizliğe gömüldü; görünüşte dinliyordu fakat bu felaket haberine doktorun anlattıklarını dikkatle dinleyemeyecek denli gömülmüştü.

Doktor, daha sonra, olaylardan kesinlikle habersizmiş gibi bir tavır takındı. Bu durum sonunda, Sotillo bütün hikâyeyi tekrarlaması için Hirsch'ü getirtmeye razı olana dek sürdü. Hikâyeyi onun ağzından yeni baştan dinlemek çok zor olmuştu; zira her an ağlayıp sızlanmaya başlıyordu. Sonunda, yaşayan birinden çok bir ölüye benzeyen Hirsch götürüldü ve el altında bulunması için yukarı kattaki odalardan birine kapatıldı. Sonra doktor San Tome Yönetimi'nin, haremine kabul edilmemiş bir insan kişiliğini devam ettirerek hikâyenin kendisine inanılmaz göründüğünü belirtti. Elbette, diye konuştu, Avrupalıların bu işte nasıl bir rol oynadıklarını bilemezdi; zira o yaralılara bakıp aynı zamanda Don José Avellanos'a eşlik ederken kendi işiyle fazlasıyla meşguldü. Tarafsız bir kayıtsızlığı ifade eden bir tavır takınmakta o kadar başarılı olmuştu ki, Sotillo, tamamıyla aldanmış görünüyordu. O zamana kadar soruşturma düzenli bir şekilde yürütülmüştü, subaylardan biri, masanın başında oturuyor, soruları ve cevapları kaydediyordu, odaya yayılmış olan diğerleri ise dikkatle dinliyor ve gözlerini doktordan ayırmaksızın uzun purolarını tüttürüyorlardı. Fakat o noktaya gelindiğinde, Sotillo, herkesin dışarı çıkmasını emretti.

3

Yalnız başlarına kalır kalmaz, albayın o ciddi resmi hali değişiverdi. Yerinden kalkıp doktora yaklaştı. Gözleri umut ve hırsla parlıyordu, samimi bir havada konuşmaya başladı. «Gümüş, gerçekten mavnaya yüklenmiş olabilir; fakat denize açılmış olması, aklın alabileceği bir şey değil.» Onun tarafından söylenen her kelimeyi büyük

bir dikkatle takip eden doktor, Sotillo'nun dostça niyetlerinin bir belirtisi olarak kendisine sunduğu açıkça belli olan bir zevkle tüttürürken hafifçe başını salladı. Doktor'un diğer Avrupalılardan farklı olarak o soğuk ve tarafsız hali Sotillo'yu bir tahminden ötekine yönlendirerek en sonunda bu işin Charles Gould tarafından o muazzam hazineye tek başına kendisinin sahip olması için düzenlenmiş bir hile olduğunu ima etmeye kadar götürdü. Kendine hâkim olarak olayları gözlemleyen doktor, «Bunu pekala yapabilir.» diye mırıldandı.

Sözün burasında, Kaptan Mitchell, şaşkınlık duyarak eğlenerek ve öfkeyle, «Yani siz, Charles Gould'un böyle yaptığını mı söylemek istiyorsunuz?» diye bağırdı. Sesinin tonunda, nefret hatta biraz da kuşku hissediliyordu; çünkü diğer Avrupalılar gibi, o da, doktorun kişiliğinde şüphe çekici bir şeyler olduğunu düşünüyordu.

«Ne hakla bu saat hırsızı şarlatanın önünde böyle bir şey söyleyebiliyorsunuz?» diye sordu. «Böyle iğrenç bir yalanın amacı ne? O kahrolası yankesici pekala da inanabilirdi sana.»

Burnundan soluyordu. Doktor, karanlıkta, bir süre sessiz kaldı.

Sonunda, üçüncü bir kişiye, doktorun sessiz duruşunun çekingenlikten değil; fakat düşünceli bir kişilikten kaynaklandığını açıkça gösterecek bir ses tonuyla, «Evet, söylediğim tam olarak bu» dedi. Kaptan Mitchell, hayatında bu kadar pişkin bir küstahla karşılaşmadığı kanaatine vardı.

Kendi kendine, «Demek öyle, demek öyle,» diye mırıldandı. Fakat düşüncelerini dile getirecek cesarete sahip değildi. Fakat şaşkınlık ve pişmanlık dolu başka düşünceler, bunları silip götürdü kafasından. Ağır bir yenilmişlik hissi altında eziliyordu. Gümüşün kaybı, Nostromo'nun ölümü; özellikle bu, gerçekten ağır bir duygusal darbeydi onun için; zira Capataz'a karşı tıpkı insanların astlarına karşı duydukları rahata düşkünlükten ve neredeyse bilincinde olmadıkları bir minnettarlıktan ileri gelen bir ilgiyle bağlanmıştı. Ve sonra Decoud'un da boğulduğu geldi aklına, duyguları bu acınacak son yüzünden neredeyse bozguna uğramıştı. Zavallı genç kadın için ne kadar ağır bir darbe. Kaptan Mitchell, o huysuz müzmin bekarlardan biri değildi; aksine delikanlıların genç kadınlara kur yaptığını görmekten hoşlanırdı. Tabii ve doğru bir şey gibi gelirdi bu ona. Özellikle de doğru. Gemicilere gelince, onlar farklıydı, evlilik onlara göre değildi, bunu ileri sürerdi; fakat ahlaki yönden bir özveriydi bu,

onlar için çünkü diye açıklardı, bir geminin güvertesinde geçecek bir yaşam, en iyi haliyle bile bir kadın için uygun değildir ve eğer onu, karada bırakacak olursanız da, her şeyden önce adil değildir bu; sonra da kadın ya acı çekecek ya da hiç aldırış etmeyecektir ki, her iki durum da kötüdür. Şu anda, onu, en fazla neyin üzdüğünü bilemiyordu –Charles Gould'un çok büyük maddi kaybı, Nostromo'nun ölümü, ki, bu da kendisi için son derece ağır bir kayıptı ya da o güzel ve yetenekli genç kadının mateme gömülecek olması.

Düşüncelere gömülmüş olduğu açıkça belli olan doktor, «Evet,» diyerek tekrar söze başladı. «Yeterince inandı bana. Sevinçten boynuma sarılacak sandım. «Si, si,» diyordu, «Ortağına, San Francisco'daki o zengin Americano'ya her şeyin kaybedildiğini yazacaktır. Neden olmasın? Bir sürü insanla paylaşılmaya yetecek kadar gümüş var.»

Kaptan Mitchell, «Fakat bu, tam bir aptallık,» diye bağırdı.

Doktor, Sotillo'nun da aptal olduğuna ve aptallığının onu tamamıyla yanlış yola sevk etmeye yettiğine dikkat çekti. Kendisi, ona, bu konuda azıcık yardım etmişti, hepsi bu.

Doktor, «Ona sanki rastlantı eseri ağzımdan kaçmış gibi, hazinelerin genellikle denizlerde gezmekten ziyade toprağa gömüldüğünü söyledim. Bunun üzerine senin Sotillo, eliyle alnına vurdu. «Por Dios, evet» diyordu. «Denize açılmadan, limanda bir yerlere gömmüş olmalılar.»

Kaptan Mitchell, «Hey Tanrım,» diye mırıldandı. «Bir insanın, bu kadar budala olabileceği aklıma gelmezdi.» Durdu, sonra üzüntüyle devam etti: «Fakat neye yarar ki, bütün bunlar? Şayet mavna hâlâ denizde olsaydı o zaman çok zekice bir yalan olurdu. O inanılmaz aptalı körfezi kolaçan etmek için vapur göndermekten alıkoyardı belki. Beni sonsuz endişeye sevk eden tehlike bu.»

Kaptan Mitchell, derin derin içini çekti.

Doktor yavaş ve üzerine basa basa «bir amacım vardı,» diye konuştu.

Kaptan Mitchell, «Bir amacın mı vardı?» diye mırıldandı. «Bu iyi işte; aksi halde adamı sadece eğlenmek maksadıyla kandırdığını düşünmeye devam edecektim. Ama amacın buydu belki de. O zaman, ben, şahsen bu türden bir şeye tenezzül etmeyeceğimi söylemelim. Bana göre değil bu. Hayır, hayır. Bir insanın kişiliğine kara

çalmak benim eğlence anlayışıma uymuyor, bu kişi, dünya üzerindeki en büyük şerefsiz olsa bile.»

Meşum haberlerin Kaptal Mitchell'de yarattığı üzüntü olmasaydı, Dr. Monygham'a karşı duyduğu nefret biraz daha açıksözlü bir biçimde ifade edilebilirdi; fakat o anda kendi kendine, hiç bir zaman hoşlanmamış olduğu bu adamın ne yaptığının ve ne söylediğinin gerçekten hiç önemi olmadığını düşünüyordu.

«Merak ediyorum,» diye söylendi, «Neden bizi birlikte buraya tıktılar, daha doğrusu neden Sotillo, seni, buraya tıktı yukarıda o kadar arkadaşça davrandıktan sonra?»

Doktor, asık suratla, «Evet, ben de merak ediyorum» dedi.

Kaptan Mitchell'in yüreğine öylesine büyük bir ağırlık çökmüştü ki, şu anda tamamıyla yalnız olmayı en iyi arkadaşlarıyla bir arada bulunmaya tercih ederdi. Fakat her hangi bir kimsenin arkadaşlığını da doktorunkine yeğlerdi; zira ona bir bakıma elinden tutularak aşağılanmaktan kurtarılmış üstün zekalı bir tür lodosçu olarak bakardı. Bu duygu onu şu soruyu sormaya yöneltti:

«Bu canavar diğer ikisine ne yaptı?»

Doktor, «Başmühendisi, her halükârda salıverecektir» dedi. «Şu anda elinde olan demir yolu ile bir çatışma içine girmek istemez. Hele de şu anda, kesinlikle istemez. Kaptan Mitchell, ben, Sotillo'nun içinde bulunduğu tam olarak anladığınızı sanmıyorum.»

Kaptan Mitchell, «Kafamı bununla meşgul etmek için bir neden göremiyorum» diye homurdandı.

Doktor, aynı asık suratlı ve acımasız edayla, «Hayır,» diyerek onu onayladı. «Neden yoracaksınız ki? Bir konu üzerinde, hangisi olursa olsun, bu kadar kafa yormak, dünya üzerinde tek bir kişiye yarar sağlamaz.»

Kaptan Mitchell, basitçe ve açıkça belli olan bir üzüntü ile «Hayır,» dedi. «Böylesine kahrolası karanlık bir deliğe tıkılmış bir adamın kimseye yararı dokunmaz.»

Doktor, sanki onu duymamış gibi devam etti. «Yaşlı Viola'ya gelince, Sotillo, seni biraz sonra serbest bırakacağı aynı nedenden dolayı onu da serbest bıraktı.»

Karanlıkta, bir baykuş gibi gözlerini dört açan Kaptan Mitchell, «Ne? Ne dedin?» diye bağırdı. «Benimle yaşlı Viola arasında ortak ne olabilir ki? Salıverilmesinin nedeni daha çok yaşlı kurtun çalı-

nacak bir saati ve zinciri olmamasıdır. Hem size söylüyorum, Dr. Monygham,» diye giderek artan bir öfkeyle devam etti. «Benden kurtulmanın kendisinin sandığından daha zor olduğunu anlayacaktır; bu iş onun başını daha çok ağrıtacaktır, söyleyeyim size. Birincisi, saatimi almadan buradan gitmeyeceğim sonra- Sonrasını hep birlikte göreceğiz. Sizin için içeri tıkılmak çok da büyük bir sorun teşkil etmeyebilir. Fakat Joe Mitchell, farklı bir türdendir, bayım. Hakarete uğramaya ve soyulmaya kuzu kuzu boyun eğmek niyetinde değilim ben. Halka mal olmuş bir insanım.»

Ondan sonra Kaptan Mitchell, delikteki demir çubukların görünür hale geldiğini, gri bir karenin üzerinde siyah parmaklıkların belirdiğini fark etti. Yeni başlayan gün sessizleştirmişti Kaptan Mitchell'i; sanki şimdi Capataz'ının paha biçilmez hizmetlerden yoksun kalacağı gelecek günleri düşünüyor gibiydi. Kollarını göğsünde kavuşturarak duvara yaslandı ve doktor da sanki kazaya uğramış ayaklarının üzerinde sürükleniyormuş gibi kendine özgü aksak yürüyüşüyle bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Demir parmaklığa en uzak uçta karanlıkta tamamen gözden kayboluyordu. Sadece hafif bir ayak sürüme sesi duyulabiliyordu o zaman. Hiç durmaksızın sürdürülen o acılı, sinsi dolaşışta küskün bir tarafsızlık havası seziliyordu. Hapishanenin kapısı aniden açılıp da yüksek sesle kendi adı söylendiği zaman, hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermedi. Yürüyüşünde keskin bir dönüş yaptı ve sanki pek çok şey, göstereceği hıza bağlıymış gibi hemen dışarı çıktı. Fakat Kaptan Mitchell, omuzları duvara dayalı olarak, protesto için yerinden kımıldamamamın daha iyi olup olmayacağını acı acı düşünerek bir süre kararsız kaldı. Bir an kendini onlara taşıtmak geçti aklından; fakat sonra, kapıdaki subay, azarlarcasına ve şaşkın bir tonda üç dört kez seslendikten sonra dışarı doğru yürümek alçakgönüllülüğünde bulundu.

Sotillo'nun tavrı değişmişti. Albayın bu hazırlıksız kibarlığında belli belirsiz bir kararsızlık seziliyordu; sanki içinde bulunulan durumda kibarlığın doğru bir yaklaşım olduğundan kuşku duyuyormuş gibiydi. Masanın gerisindeki büyük koltuktan, tenezzül eden bir havayla konuşmaya başlamadan önce Kaptan Mitchell'i dikkatle süzdü.

«Sizi alıkoymamaya karar verdim, Senor Mitchell. Bağışlayıcı bir insanımdır ben. Hoşgörülüyümdür. Ama yine de size bir ders olsun bu.»

Batıda, uzaklarda söküyor da geriye dağların gölgesine sokuluyormuş gibi görünen Sulaco'nun o kendine özgü şafağı, mumların kırmızımsı ışığıyla birbirine karışıyordu. Kaptan Mitchell, alaycı ve umursamaz görünerek gözlerini odanın tamamında gezdirdi; düşünceli ve ilgisiz, belki de utançtan indirmiş, pencerelerden birinin içine tünemiş olan doktora dik dik baktı.

Geniş koltuğa iyice yayılmış olan Sotillo, «Bir *caballero*nun duyguları, sizi, uygun bir cevap vermeye vermeye zorlar diye düşünmüştüm» dedi.

Bu cevabı bekliyordu; fakat Kaptan Mitchell, üzerinde düşünülerek alınmış bir karardan ziyade içinde bulunduğu aşırı incinmişlik duygusundan dolayı ses çıkarmaksızın duruyordu, Sotillo duraksadı, gözlerini kaldırıp başını sallayan doktora doğru baktı, sonra biraz çaba sarfederek konuşmasını sürdürdü:

«İşte saatiniz, Senor Mitchell. Benim vatansever askerlerim hakkında vardığınız yargıda ne kadar aceleci ve adaletsiz olduğunuzu görün.»

Oturduğu yerde arkasına yaslanarak masanın üzerinden kolunu uzattı ve saati hafifçe itti. Kaptan Mitchell, gizleyemediği bir isteklilikle ileri doğru yürüdü, saati alıp kulağına götürdü ve sonra heyecanlanmaksızın alıp cebine koydu

Sotillo, yoğun bir tereddüdü yenmiş görünüyordu. Yine gözlerini kırpmaksızın kendisine bakan doktoru süzdü yandan.

Fakat Kaptan Mitchell, ne başını sallayıp ne de dönüp kendisine bakarak uzaklaşırken aceleyle ekledi:

«Aşağı inip kendisini de biraz sonra özgürlüğe kavuşturacağım doktoru bekleyebilirsiniz. Siz yabancılar, benim için önem taşımıyorsunuz.»

Kaptan Mitchell, ilk defa, biraz olsun ilgilenerek dönüp bakınca da hafif ve kendisine uymayan bir gülüşe zorladı kendini.

Sotillo, aceleyle sürdürdü konuşmasını: «Kanun, sizin haddini bilmezliklerinizin icabına daha sonra bakacaktır. Fakat bana gelince, özgür, korunmasız ve gözaltında olmaksızın yaşayabilirsiniz. İşitiyor musunuz, Senor Mitchell? İşlerinizin başına dönebilirsiniz. Sizi dikkate alacak değilim. Dikkatimi çok daha önemli konulara ayırmam gerekiyor.»

Kaptan Mitchell, neredeyse buna bir cevap vermek üzereydi.

Aşağılanmış bir şekilde özgürlüğüne kavuşmuş olmak, onu rahatsız ediyordu; fakat uykusuzluk, uzun süren endişeler, gümüşün kurtarılması işinin vardığı kötü sonuç, bunların hepsi yüreğine olanca ağırlıklarıyla çökmüştü. Bütün yapabildiği, belki kendisi adına değil de genelde olup biten şeyler adına duyduğu rahatsızlığı gizlemek oldu. El altından bir şeylerin yürütülmekte olduğunu kesin olarak hissetmişti. Dışarı çıkarken, doktoru bilinçli olarak görmezden geldi.

Sotillo, kapı kapanır kapanmaz, «Kaba adam,» dedi.

Dr. Monygham, pencerenin içinden aşağı kaydı ve ellerini, giymiş olduğu gri renkli, uzun ve toz içindeki ceketinin ceplerine sokarak odanın içinde birkaç adım attı.

Sotillo da kalkmıştı ve onun önüne çıkarak onu baştan ayağa inceledi.

«Demek vatandaşlarınız, size, o kadar da güven duymuyor, Senor doktor. Sizi sevmiyorlar, demek. Neden acaba, merak ediyorum.»

Doktor, başını kaldırarak uzun ve cansız bir bakış ve şu sözlerle cevapladı onu: «Belki de, bunun nedeni, Costaguana'da, gereğinden uzun süre kalmış olmamdır.»

Sotillo'nun kapkara bıyıklarının altında, beyaz dişleri parıldadı.

Ona cesaret verircesine, «Demek öyle! Fakat siz, kendi kendinizi seviyorsunuz,» dedi.

Doktor, aynı cansız bakışla, Sotillo'nun yakışıklı yüzüne bakarak, «eğer onları kendi hallerine bırakırsanız,» dedi. «Çok geçmeden kendi kendilerini ele verirler. Bu arada, ben, Don Carlos'u konuşturmaya çalışabilir miyim?»

Sotillo, başını sallayarak, «Ah, Senor Doktor,» dedi. «Çok zeki bir insansınız. Birbirimizi anlamak için yaratılmışız biz.» Döndü. Bir uçurumun karanlık derinliği gibi bir tür delinmez bir boşluğa sahipmiş gibi görünen bu ifadesiz ve cansız bakışlara daha fazla tahammül edemeyecekti.

Ahlak duygusundan tamamıyla yoksun bir insanda bile, yaygın olarak, apaçık belli olan ahlaksızlığı takdir etmesini sağlayacak bir şeyler kalmıştır. Sotillo, diğer bütün Avrupalılardan farklı olan Dr. Monygham'ın San Tome'nin gümüşünden elde edilecek bir pay karşılığında, kendi vatandaşlarını ve işvereni Charles Gould'u satmaya hazır olduğunu düşünüyordu. Sotillo, onu, bundan dolayı hakîr gö-

rüyor değildi. Albayın ahlak anlayışından yoksun oluşu, ahlaki yönden budalalığın sınırlarında gezinen derin ve masum bir yan vardı. Onun amaçlarına hizmet eden hiçbir şey, ona, gerçek anlamda, ayıplanacak bir şey gibi görünemezdi. Yine de küçümsüyordu Dr. Monygham'ı. Ona karşı yoğun ve tatmin edici bir nefret duyuyordu. Onu bütün kalbiyle küçümsüyordu; çünkü doktorun herhangi bir ödüle konmasına izin vermek niyetinde değildi. Ondan, onurdan ve inançtan yoksun bir adam olduğu için değil, bir budala olduğu için nefret ediyordu. Dr. Monygham'ın onun karakterini çok iyi anlamış olması Sotillo'yu tamamıyla kandırmıştı. Bundan dolayı doktorun bir budala olduğunu düşünüyordu.

Sulaco'ya gelişinden beri, albayın fikirlerinde bir ölçüde değişiklik olmuştu.

Artık Montero idaresinde, bir politik kariyer yapmayı istemiyordu. Bu yolun güvenli olduğundan hep kuşku duymuştu zaten. Başmühendisten, büyük bir olasılıkla, gün ışıyınca Pedro Montero ile yüz yüze gelebileceğini öğrendiğinden beri bu konudaki endişeleri hayli artmıştı. Generalin kardeşi *guerillero* –yaygın değişle Pedrito– başlı başına bir ün sahibiydi. Onunla uğraşmak pek de güvenli sayılmayacaktı. Sotillo, içten içe, yalnızca hazineyi değil kentin kendisini de ele geçirmeyi sonra Pedrito ile rahat rahat görüşmeyi kuruyordu. Fakat (bütün durumu kendisine içtenlikle anlatmış olan) başmühendisten öğrendiği gerçekler karşısında, hiç bir zaman fazla cüretkâr olmayan cesaretinin yerini bir hayli ihtiyatlı bir tereddüt almıştı.

«Pedrito'nun komutasında bir ordu dağları aştı demek» diye şaşkınlığını gizleyemeyerek tekrarlamıştı. «Eğer bu haberi, sizin konumunuzdaki bir insandan almış olmasaydım, kesinlikle inanmazdım. Hayret verici!»

Mühendis, tatlılıkla, «Silahlı bir güç,» diye düzeltti. Amacına ulaşmıştı. Korkunun kendi terk etmek zorunda bıraktığı insanlara biraz zaman kazandırmak için Sulaco'yu silahlı bir gücün işgal etmesini birkaç saat geciktirmek istiyordu. O yaygın umarsızlık içinde, Pedro Montero'yu karşılama heyecanıyla Senor Fuentes ve Senor Gamacho'nun komutasındaki silahlı ayak takımının Rincon'a çekilmesiyle açılan Los Hatos yoluna doğru kaçma umudunu henüz yitirmemiş aileler bulunuyordu. Acele ve tehlikeli bir kaçıştı bu ve çetesiyle Los Hatos'un yakınlarındaki ormanları işgal eden

Hernandez'in, kaçakları kabul ettiği söyleniyordu. Tanıdığı pek çok insanın böyle bir kaçışın üzerinde düşündüğü başmühendis tarafından çok iyi biliniyordu.

Bu en sofu haydutun davası için Peder Corbélan'ın gösterdiği çabalar da büsbütün boşa gitmiş sayılmazdı. Sulaco'nun politik şefi, en sonunda, rahibin ısrarlı yalvarışlarına boyun eğmiş, Hernandez'i general olarak atayan ve ona bu yeni sıfatıyla, kentte düzeni sağlaması için resmi olarak çağrıda bulunan geçici bir kararname imzalamıştı. İşin aslı ise, durumu umutsuz olarak gören politik şefin neyi imzaladığına aldırış etmemiş olmasıydı. O. V. İ. Şirketi'nin bürosuna sığınmak üzere İntendencia Sarayı'ndan ayrılmadan önce imzaladığı son resmi belge bu olmuştu. Ama bu eyleminin bir etkisi olmasını istemiş olsaydı bile çok geç kalmıştı. Çıkmasından korktuğu ve beklediği kargaşa, Peder Corbélan'ın ayrılmasının üzerinden bir saatten daha kısa bir süre geçtikten sonra patlak vermişti. Gerçekte de, hücrelerinden birini kendisine mesken edindiği Dominiken Manastırı'nda, Nostromo ile bir görüşme ayarlayan Peder Corbélan, oraya, hiçbir zaman ulaşamadı. Durumu, enişteşine anlatmak için İntendencia'dan doğruca Avellanosların evine giden Peder, orada yarım saatten daha kısa bir süre kalmasına rağmen, çileci ikametgahıyla ile ilişkisinin tamamıyla kopmuş olduğunun ayrımına vardı. Nostromo ise, onu, orada sokakta giderek artmakta olan kargaşayı huzursuzluk içinde seyrederek bir süre bekledikten sonra, *Porvenir*'in bürolarının yolunu tutmuş ve Decoud'un, daha sonra, kız kardeşine yazdığı mektupta da bahsettiği gibi, orada da şafak sökene kadar kalmıştı. İşte bundan dolayı, Hernandez'in atama emrinin hamili olarak atını doğruca Los Hatos ormanlarına sürmek yerine, Başkan diktatör'ün hayatını kurtarmak, kalabalığın çıkardığı isyanın bastırılmasına yardım etmek ve son olarak da, madenin gümüşü ile denize açılmak üzere kentte kalmayı tercih etmişti.

Fakat Hernandez'e kaçmayı başaran Peder Corbélan, parolaları, dürüstlük, barış ve ilerleme olan Ribieracı partinin hatırlanmaya değer son resmi muamelesi olarak bir hayduttan bir general yaratan, resmi değere sahip bir kağıt parçası olan söz konusu belgeyi de cebinde götürmüştü. Muhtemelen, içinde gizli olan ince alayı ne rahip ne de haydut anlamış olmalıydı. Peder Corbélan, kente göndermek üzere haberciler bulmuş olsa gerekti; zira karışıklıkların ikinci

gününün erken saatlerinde, Los Hatos yolunda olan Hernandez'in koruması altına girmek isteyecek kişileri kabul etmeye hazır olduğuna dair dedikodular yayılmıştı. Yaşlıca, gözüpek ve tuhaf görünüşlü bir atlı ortaya çıkmıştı kentte, sanki daha önce hiç bu kadar yüksek binalar görmemiş gibi, gözleriyle evlerin önlerini tarayarak atını yavaş yavaş sürüyordu. Katedralin önünde atından inmiş ve Plazanın ortasında, atının yuları elinde, şapkası önünde yerde olduğu halde diz çökerek başını önüne eğip haç çıkarmış ve bir süre göğsünü yumruklamıştı. Herkesin önünde yaptığı bu tapınmadan dolayı etrafına toplanmış olan küçük kalabalığı korkusuz fakat düşmanca olmayan bakışlarla süzerek tekrar atına binmiş ve Casa Avellanos'u sormuştu. Cevap olarak ise, parmakları Calle de Le Constitucion'u işaret eden yirmi kadar el uzanmıştı ileri.

Atlı, yukarıya, köşedeki Amarilis Kulüp'ün pencerelerine merakla şöyle bir göz atarak yoluna devam etmişti. Sıtma görmemiş sesiyle, korkudan titreyen kapıcıdan bir cevap gelinceye dek boş sokakta, periyodik olarak «Casa Avellanos hangisi?» diye bağırmış; cevabı alınca da giriş kapısının altında gözden kaybolmuştu. Getirdiği mektup, Peder Corbélan tarafından, kurşunkalemle ve Hernandez'in kamp ateşinin ışığında, rahibin kritik durumundan henüz haberdar olmadığı Don José'ye hitaben yazılmıştı. Antonia, mektubu okumuş ve Charles Gould'a danıştıktan sonra, onu, orada karargah kurmuş olan beyefendileri bilgilendirmek için Amarilis Kulübü'ne göndermişti. Kendisi de kararını vermişti; dayısına katılacaktı; babasının yaşamının son gününü –belki de son saatlerini– varlığı, birbirinin aynı bütün partilerin sorumsuz zorbalığına, ülkenin ahlaki karanlığına karşı bir başkaldırı olan haydutun korumasına emanet edecekti. Los Hatos ormanının loşluğu daha çekici görünüyordu ona, bir haydut çetesinin peşinde geçirilecek güçlülerle dolu bir yaşam daha az alçaltıcı olurdu. Antonia, dayısının, felakete inatla meydan okuyuşuna bütün yüreğiyle katılıyordu. Sevdiği adamın taşıdığı inanca dayanıyordu bu tavrı.

Papaz-General, gönderdiği mesajda, Hernandez'in sadakati konusunda, başı üzerine yemin ederek kefil oluyordu. Gücüne, sahip olduğu güce gelince, çok uzun yıllardır düze indirilememiş olduğuna dikkat çekiyordu. Mektupta, Decoud'un yeni Batı Devleti'ne (Gelişimi ve sağlam durumu şimdi herkes tarafından bilinen bir konu olan) iliş-

kin fikri de ilk defa olarak kamuya açıklanıyor ve bir tartışma konusu yapılıyordu. Eski haydut ve şimdinin Ribieracılar tarafından yaratılmış son generali olan Hernandez, sadık vatansever Don Martin Decoud kentin yeniden ele geçirilmesi için Barrios'u Sulaco'ya geri getirinceye kadar ülkenin, Los Hatos ormanları ile kıyı şeridi arasında kalan bölümünü elinde tutabileceğine dair güvence vermekteydi.

Peder Corbélan, «Tanrının kendisi istiyor bunu. Tanrı bizden yana» diye yazıyordu; sözlerini uzun uzadıya düşünecek ya da tartışacak zaman yoktu; her ne kadar Amarilis Kulübü'nde mektubun okunması üzerine başlatılan tartışma şiddetli geçtiyse de bu durum fazla uzun sürmedi. Çöküşün yarattığı genel şaşkınlık hali içinde, bazıları, aniden keşfedilen yeni ve olağanüstü bir ümide sarılır gibi sevinçle atıldılar bu fikrin üzerine. Diğerleri ise, kadınları ve çocuklarının kişisel güvenliğinin derhal sağlanacak olması olasılığı karşısında büyülendiler. Çoğunluk bu fikre, tıpkı boğulmakta olan bir adamın bir saman çöpüne sarılışı gibi sarıldı. Peder corbélan, beklenmedik bir biçimde, onlara, Senor Fuentes, Senor Gamacho ve onların silahlı ayak takımı ile işbirliği içindeki Pedrito Montero ve onun *llanero*larına karşı sığınılacak bir yer sunmaktaydı.

Öğle sonunun daha sonraki saatlerinde, Amarilis Kulübü'nün geniş salonlarında heyecanlı bir tartışma sürüp gitti. Saldırgan kalabalığın olası bir geri dönüşüne karşı, sokağın ucunu korumak için tüfekleri ve karabinalarıyla pencerelerde nöbet tutan üyeler bile tartışmaya katılıp omuzları üzerinden bağıra bağıra kendi görüşleri ve düşüncelerini dile getiriyorlardı. Güneş batarken Don Juste Lopez, onunla aynı düşüncede olan *caballero*ları kendisini izlemeye davet ederek koridora çekildi ve orada küçük bir masanın üzerindeki iki şamdanın ışığında Meclis'in, kentte kalmayı kabul etmiş olan üyeleri adına Pedrito Montero'ya sunulmak üzere bir söylev daha doğrusu ciddi bir bir bildiriyi kaleme almakla meşgul oldu. Görüşü, parlamenter kurumların hiç değilse şeklen muhafaza edilmesi için, onun gönlünü almaktı. Bomboş bir kağıdın önüne oturmuş, elinde kaz tüyü bir kalemle dört bir yanına insanlar üşüşmüşken, sağa sola dönerek ağırbaşlı bir ısrarla tekrarlıyordu—

«Caballeros, biraz sessizlik! Bir parça sessizlik! Olup bitmiş gerçeklere karşı, bütün iyi niyetimizle boyun eğdiğimizi açıklığa kavuşturmak zorundayız.»

Bu cümlenin söylenmesi, ona hüzünlü bir tatmin duygusu yaşatıyor gibiydi. Etrafındaki seslerin curcunası giderek daha gergin ve anlaşılmaz bir hal alıyordu. Sesler, arada bir aniden kesilince de, yüzlerdeki heyecanlı buruşmalar hemen derin üzüntünün doğurduğu sessizliğe dalıyordu.

Bu arada, büyük göç başlamıştı. Kadınlar ve çocuklarla ağzına kadar dolu, yanlarında da erkeklerin yürüyerek veya at sürerek eşlik ettiği *carretalar*[11] sallana sallana Plaza'yı geçiyorlardı; bunların ardından katırlara veya atlara binmiş gruplar geliyordu; en yoksullar ise yaya olarak yola çıkmışlardı, bohçaları sırtlarında, küçük bebeklerini kollarında sımsıkı tutarak, yaşlılara destek olup daha büyük çocukları kollarından sürükleyerek giden kadınlar ve erkekler. Charles Gould, doktorun ve mühendisin Casa Viola'dan ayrılmasının ardından liman kapısından kente girdiğinde, gitmek niyetinde olanların hepsi gitmiş, diğerleri ise kapılarını ve pencerelerini kilitleyerek evlerine kapanmışlardı. Bütünüyle karanlık olan caddede, titrek ışıkları ve kımıldanan gölgeleri ile tek bir aydınlık nokta vardı, Senor Administrator Avellanosların evininin kapısında beklemekte olan, karısının arabasını tanıdı. Kimse tarafından fark edilmeden atını sürdü ve tek bir kelime etmeksizin, kendi hizmetçilerinden bazılarının, kapalı gözleri ve hareketsiz bedeniyle tümüyle cansız görünen Don José Avellanos'u taşıyarak kapıdan çıkışlarını seyretti. Karısı ile Antonia, hemen arabaya yerleştirilen uydurma sedyenin iki yanında yürüyorlardı. İki kadın kucaklaştılar, arabanın diğer yanında, Peder Corbélan'ın habercisi, hayli kırlaşmış karmakarışık sakalı, bronz rengi çıkık elmacık kemikleri ile eyerin üzerinde dimdik oturuyordu. Ardından Antonia, kurumuş gözleri sedyenin yanına çıkıp oturdu, aceleyle istavroz çıkardıktan sonra, yüzüne kalın bir peçe indirdi. Hizmetçiler ve yardıma gelmiş üç dört komşu, şapkalarını çıkarmış, geride duruyorlardı. Arabacı yerinde, bütün gece araba sürmeye (ve belki de gün doğmadan önce boğazının kesilmesine) boyun eğmiş olan Ignacio, omuzunun üzerinden somurtarak geriye bakıyordu.

Mrs. Gould, titreyen bir sesle, «Dikkatli sür,» diye bağırdı.

Adam, dudaklarını ısırarak ve yuvarlak meşinimsi yanakları tit-

(11) (İsp.) At arabası.

reyerek «Si, dikkatli, *si nina.*» Ve araba ağır ağır aydınlığın dışına çıktı.

Charles Gould, karısına, «Onları, ırmağın geçidine kadar izleyeceğim» dedi. Kadın, ellerini hafifçe birbirine kenetlemiş olarak kaldırımın kenarında duruyordu ve adam, arabanın arkasından yola çıkarken ona başını salladı. Amarilis Kulübü'nün pencereleri şimdi tümüyle karanlıktı. Son direniş kıvılcımı da sönmüştü. Köşede başını çevirip bakan Charles Gould, karısının caddenin aydınlık bölümünde, kendi evlerinin kapısına geçtiğini gördü.

Geniş Plaza'nın evleri, gecenin içinde kaybolmuştu. Yukarıda, katedralin kulelerinden birinde, bir yıldızı andıran küçük bir parıltı vardı. Atlı heykeli, Alameda'nın kapkara ağaçlarına karşı, sık sık devrim sahnelerine tanık olan bir soylunun hayaleti gibi soluk soluk parlıyordu. Yolda rastladıkları gizli gizli dolaşan birkaç kişi, duvarın gölgesine siniyordu onlar geçerken. Son evleri de geçince, araba, yumuşak toz yastığı üzerinde gürültüsüzce ilerlemeye başladı, karanlığın artmasıyla birlikte köy yolunun kenarındaki ağaçların yapraklarından çevreye bir tazelik hissi yayılıyor gibiydi. Hernandez'in kampından gelen haberci, atını, Charles Gould'a doğru sürdü.

İlgili bir tonla, «Caballero,» dedi. «Siz, Sulaco'nun Kralı diye çağırdıkları, madenin sahibisiniz. Öyle değil mi?»

Charles Gould, «Evet, ben madenin sahibiyim» diye yanıtladı onu.

Adam bir süre ses çıkarmaksızın eşkin sürdü atını, sonra «Bir kardeşim var benim,» dedi. «San Tome vadisinde sizin hizmetinizde çalışan bir *sereno*[12] siz adil bir insan olduğunuzu gösterdiniz. Siz, insanları dağlarda çalışmaya çağırdığınız günden beri, hiç bir yanlış iş yapmadınız. Kardeşim, ırmağın sizden yana olan tarafında, hiç bir hükümet yetkilisinin, Campo'dan hiçbir zorbanın görülmediğini söyledi. Sizin kendi yetkilileriniz, vadideki halka baskı yapmıyor. Hiç şüphesiz, sizden korkuyorlar. Siz adil bir insansınız hem de güçlü birisiniz» diye ilave etti.

Acele ve rahat bir tonda konuşuyordu; fakat konuşkanlığının bir amacı olduğu açıktı. Charles Gould'a bir zamanlar, ta güneyde, aşağı vadilerden birinde bir *ranchero,* Hernandez'in komşusu ve en

(12) (İsp.) gece bekçisi.

büyük oğlunun vaftiz babası olduğunu söyledi; başlarına gelen bütün talihsizliklerin başlangıcı olan asker devşirme akınına direnişte ona katılanlardan biriydi o da *Compadre*si[13] yakalanıp götürülünce, onun, askerler tarafından öldürülen karısını ve çocuklarını gömen de yine kendisiydi.

Boğuk bir sesle, «*Si, senor*», diye mırıldandı. «Ben ve serbest bırakılacak talihli olan iki ya da üç kişi daha, onların tümünü birden, çiftliklerinin küllerinin yanına, çatılarını gölgelemiş olan bir ağacın altına gömdük.»

Üç yıl sonra, Hernandez, askerden kaçınca, yine ona gelmişti. Üzerinde, hâlâ kolunda çavuş şeritleri bulunan üniforması ve elleri ile göğsünde de albayının kanı bulunuyordu. Üç süvari izlemişti onu, önce onu takip etmişler, sonra özgürlük için at koşturmuşlardı. Sonra Charles Gould'a, kendisi ile birkaç arkadaşının, askerleri görünce, nasıl tetiği çekmeye hazır halde, kayaların gerisinde bir çalılığa gizlendiklerini ve *compadre*sini tanıyınca da ona nasıl adını seslenerek saklandığı yerden fırladığını anlattı; zira Hernandez'in adaletsiz ve zalimce bir iş için geri dönmüş olamayacağını biliyordu o. Kayaların arasında saklanan grupta birlikte bulunan diğer üç asker de ünlü bir çetenin çekirdeğini oluşturmuşlardı ve kendisi, bunları anlatan kişi de, uzun yıllar boyunca Hernandez'in en gözde teğmeni olmuştu. Yetkililerin kendisinin başına bir ödül koymuş olduklarından da gururla bahsetti; fakat bu, saçlarına ak düşmesine engel olamamıştı. Şimdi de *compadre*sinin general yapıldığını görebilecek kadar uzun yaşamış bulunuyordu.

Sözün burasında boğuk bir kahkaha atarak «Böylece birer haydutken asker olduk. Fakat bir bakın, *caballero*, bizi asker ve onu da general yapanlara bir bakın. Şu halka bakın!»

Ignacio, bağırdı. Her iki yandaki setin kenarlarını süsleyen hint inciri çalıları boyunca ilerleyen arabanın fenerlerinin yaydığı ışık, yolun kenarında, tıpkı bir İngiliz köy yolunda olduğu gibi, Campo'nun yumuşak toprağına batmış duran insanların korkmuş yüzlerini aydınlattı. Korkudan çömelmişlerdi; gözleri bir an iri iri parladı, sonra gelip geçen ışık, büyük bir ağacın yarı yarıya aşınmış köklerinin üzerine düştü, bir başka hint inciri çalılığı düşen ışık, korkuyla ge-

(13) (İsp.) Dost, arkadaş.

riye bakan bir başka grup insanın yüzlerini aydınlattı. Bir tanesi, bir çocuk taşımakta olan üç kadın ve sivil giysiler içindeki iki erkek –bir tanesinin bir kılıcı, diğerinin de bir tabancası vardı.– Battaniyelere sarılmış iki bohça taşıyan bir eşeğin çevresinde toplanmışlardı. Biraz daha ileride, Ignacio, bir *carretay*ı geçmek için tekrar bağırdı. İki yüksek tekerlek üzerine yerleştirilmiş, arkada kapısının kanatları açılmış sallanan tahtadan uzun bir sandıktı bu. Bazı kadınlar, beyaz katırları tanımış olsalar gerek ki, «Siz misiniz, Dona Emilia?» diye bağırdılar.

Yolun dönemecinde, büyük bir ateşin parıltısı, üzeri tepede birleşen ağaç dallarıyla kapalı, kısa, düz bir yolu aydınlatıyordu. Sığ bir derenin geçit yerine yakın yol kenarına kurulu örülmüş sazlardan ve ot bir damdan ibaret bir *rancho* kazayla ateşe verilmişti; meşum bir şekilde gürleyen alevler atlar, katırlar ve endişeyle bağıran insan kalabalığı ile dolu bir meydanı aydınlatıyordu. Ignacio, dizginleri çekince, yaya gitmekte olan birkaç hanım, arabaya yaklaşarak bir yer vermesi için Antonia'ya yalvardılar. O da, onların feryatlarını, sessizce babasını işaret ederek cevapladı.

Bu gürültü patırtının içinde, Charles Gould, «Burada sizden ayrılmak zorundayım» dedi. Alevler göklere yükseliyordu, yolun karşısındaki kavurucu sıcaklıktan dolayı geriye çekilen kaçak insanların oluşturduğu dizi, arabayı sıkıştırıyordu. Siyah ipekliler giymiş; fakat başını kaba bir örtüyle sarıp eline de baston yerine kaba saba bir odun parçası almış olan orta yaşlı bir kadın, sendeleyerek ön tekerleğe yaklaştı. Korkmuş ve sessiz duran iki genç kız, kollarına yapışmıştı. Charles Gould, onu, çok iyi tanıyordu.

Ona cesaretle gülümseyerek, «*Misericordia*!(14) dedi. «Kalabalıkta çok kötü eziliyoruz. Yola yaya çıktık. Bütün hizmetkarlarımız, dünden, demokratlara katılmak için kaçtı. Aziz dayınız Peder Corbélan'ın koruması altına girmeye gidiyoruz, Antonia. En acımasız haydudun yüreğinde bir mucize yarattı o. Bir mucize!»

Yüksek sesle bağırışlar ve kamçı şaklamalarıyla nehrin geçit yerinden çıkarak dört nala gelen arabaların önünden kaçan insanların sıkıştırmasıyla ayakları yerden kesilince sesi yavaş yavaş bir çığlık biçimini aldı. Kapkara dumana karışan büyük kıvılcım kümeleri,

(14) (İsp.) Merhamet.

yolun üzerinde uçuşuyordu; duvarlardaki bambular, ateşin içinde, düzensiz bir yaylım ateşinin sesiyle patlıyordu. Sonra parlak alevler, ardında, sadece, zıt yönlere sürüklenen amaçsız kara gölgelerle dolu kızıl bir alacakaranlık bırakarak birden söndü; seslerin çıkardığı gürültüler, alevlerle birlikte kaybolur gibiydi; başların ve kolların yarattığı karmaşa, tartışmalar, bağırışmalar ve küfürler yavaş yavaş karanlığın içinde kayboldu.

Charles Gould, Antonia'ya, «Sizden ayrılmak zorundayım» diye tekrar etti. Genç kız, yavaşça başını çevirdi ve yüzünü açtı. Haberci ve Hernandez'in *compadre*si, atını mahmuzlayarak, ona biraz daha yaklaştı.

«Madenin sahibinin, Campo'nun sahibi Hernandez'e göndermek istediği bir mesaj yok mu?» diye sordu.

Yapılan mukayesedeki doğruluk payı, Charles'i çok derinden etkiledi. Belirli amacı adına madeni elinde tutuyordu ve o boyun eğmez haydut da aynı belirsiz kullanım hakkına dayanarak Campo'yu, elinde tutuyordu. Ülkenin kanunsuzluğu önünde her ikisi de eşitti. Bir insanın eylemini, alçaltıcı ilişkilerinden çözüp kurtarmak olanaksızdı. Sımsıkı örülmüş bir suç ve yozlaşmışlık ağı, bütün ülkeyi içine almıştı. Yoğun ve yorucu bir cesaretsizlik duygusu, bir süre için dudaklarını mühürledi.

Hernandez'in habercisi, «Siz, adil bir insansınız» diye ısrar etti. Benim *compadre*mi bir general ve bizi hepimizi de birer asker yapan şu insanlara bir bakın. Canlarını kurtarmak için, üzerlerinde sadece elbiseleri olduğu halde kaçan şu derebeylerine bakın. Benim *compadre*m böyle düşünmez; fakat bizim peşimizden gelenler, bizi takip edenler çok merak ediyor olabilirler ve ben de sizinle onların adına konuşacağım. Dinleyin, *Senor!* Şimdi, aylardır Campo bize ait. Hiç kimseden hiç bir şey istememize gerek yok; fakat savaşlar sona erdiği zaman, askerler, dürüst bir şekilde yaşamak için ücretlerini almalılar. Sizin ruhunuzun öyle adil olduğuna inanılıyor ki, sizden gelecek bir dua, her türden hayvanın hastalığını iyileştirebilir, tıpkı dosdoğru bir yargıcın duası gibi. Sizin dudaklarınızdan birkaç söz duyayım da, tamamı erkek olan *partida*mızın[15] şüphelerini bir büyü gibi dağıtsın.»

---

(15) (ispanyolca) Takım, müfreze.

Charles Gould, Antonia'ya, İngilizce olarak, «Ne dediğini duyuyor musunuz?» dedi.

Antonia, aceleyle, «Sefaletimizi bağışlayın.» diye bağırdı. «Bizleri hâlâ kurtarabilecek olan bitip tükenmez hazine, sizin kişiliğinizdir; kişiliğiniz, Carlos, servetiniz değil. Bu adama, dayımın, onların şefiyle yapmış olabileceği herhangi bir anlaşmayı kabul edeceğinizi belirten tek bir sözcük söylemeniz için yalvarıyorum size. Tek bir sözcük. Bundan fazlasını istemeyecektir.»

Yol kenarındaki kulübenin bulunduğu yerde, geriye, gittikçe kararan ve ta uzaklardan görülebilen kızıllığında, Antonia'nın yüzünün heyecandan kıpkırmızı göründüğü muazzam bir kor yığınından başka bir şey kalmamıştı. Kısa bir tereddütten sonra, Charles Gould, istenen sözü verdi. Geri dönüşün olmadığı, güvenliğe ulaşmak için tek şansın ileriyi zorlamak olduğu sarp bir yola girme cesaretini göstermiş bir insanı andırıyordu. O anda, dimdik duran Antonia'nın yanında uzanmış yatan güçlükle nefes alan, durgun derinlikleri, müthiş suçları ve müthiş yanılsamaları besleyip büyütmüş ahlaki karanlığın güçleriyle yapılan ve bir ömür boyu sürmüş olan mücadelede yenilgiye uğramış olan Don José'ye bakarken tamamıyla anladı bunu. Hernandez'in habercisi, durumdan duyduğu derin memnuniyeti birkaç sözle ifade etti. Antonia, Decoud'un kaçışı hakkında bilgi almak için duyduğu şiddetli arzuya karşı koyarak sabırlı bir şekilde, peçesini indirdi. Fakat Ignacio, omuzlarının üzerinden somurtarak bakıyordu.

«Katırlara iyi bakın, *mi amo*[16]» diye homurdandı. «Onları, bir daha göremeyeceksiniz.»

4

Charles Gould, kentin yolunu tuttu. Önünde, Sierra'nın çentikli zirveleri, aydınlık şafakta, simsiyah göze çarpıyordu. Kimi zaman, atının çınlayan nal sesleri önünde, yüzü gözü kapalı bir *lepedor*, ot bürümüş yolun köşelerinde bir görünüp sonra hızla kayboluyordu. Bahçelerin duvarlarının gerisinde, köpekler havlıyordu; karların ürpertici soğuğu ise, renksiz bir ışıkla, dağlardan, bozulmuş kaldırımların, cephelerindeki yassı sütunların arasındaki sıvaları yama

(16) (İsp.) Dostum.

yama dökülmüş, kornişleri kırık, kepenkleri kapalı evlerin üzerine düşüyor gibiydi. Gün ışığı, Plaza'da, kemerlerin altında loşlukla savaşıyordu; mallarını pazara getiren, kocaman hasır şemsiyeler altında kurulmuş alçak tezgahlarda, yığın yığın meyveleri, çiçeklerle bezeli demet demet sebzeleri sergileyen köylülere dair hiçbir belirti görünmüyordu; köylülerin, kadınların, çocukların ve yüklü eşeklerin neşeli sabah telaşları da yoktu. Sadece, oraya buraya dağılmış birkaç devrimci grubu, kenarı aşağı doğru kıvrık şapkalarının altından, rincon'dan gelecek haberlere ilişkin bir işaret görebilmek için tümü de aynı yöne bakarak geniş meydanda dikiliyorlardı.

Bu gruplardan en büyüğü, Charles Gould, geçerken, sanki tek bir kişilermiş gibi döndü ve tehdit edici bir tonla, *«Viva la Libertad!»*[17] diye bağırdı.

Charles Gould, atını sürmeye devam etti ve evinin bulunduğu kemerli yola girdi. Saman içindeki avluda, Dr. Monygham'ın yerli yardımcılarından biri olan bir *practicante*[18] sırtı çeşmenin kenarına dayalı olarak yere oturmuş, ağır ağır bir gitarı tıngırdatıyordu, aşağı tabakadan iki kız da, onun önünde durmuş, bir halk dansı havası mırıldanarak ayaklarını hafif hafif yere sürüyor, kollarını sallıyorlardı.

İki güren süren kargaşalıklar boyunca yaralananların çoğu, akrabaları ve dostları tarafından çoktan alınıp götürülmüştü; fakat geriye kalan birkaç kişinin yattığı yerden doğrulmuş, sargılı başlarını müziğe uydurarak düzenli bir biçimde sallayan birkaç kişi görülebiliyordu. Charles Gould, atından indi. Fırının kapısından çıkıp gelen uykulu bir *mozo* atın yularını tuttu, *practicante* aceleyle gitarını gizlemeye çalıştı, kızlar utanç duymaksızın gülümseyerek geriye çekildiler ve Charles Gould da merdivenlere doğru ilerlerken avlunun karanlık bir köşesinden bir başka gruba göz attı; ölümcül bir biçimde yaralanmış bir *cargadore*nin yanına diz çökmüş bir kadın, bir yandan hızlı hızlı dualar mırıldanıyor, diğer yandan da bir parça portakalı, ölmekte olan adamın sertleşmiş dudakları arasına tıkıştırmaya çalışıyordu.

Olanların zalimce anlamsızlığı, bu iflah olmaz insanların çektiği acılarda ve düşüncesizliklerinde apaçık ortada duruyordu, soru-

(17) (İsp.) Yaşasın Özgürlük.

(18) (İsp.) Pratisyen hekim.

na kalıcı bir çözüm getirebilmek için boş yere harcanmış yaşamların ve ölümlerin zalimce anlamsızlığı. Decoud'un aksine, trajik bir bir güldürüde rolünü hafiflikle icra edebilecek bir insan değildi. Durumun onun için yeterince acıklı olduğu doğruydu; fakat o burada bir komedi unsuru göremiyordu. Bunun iyileştirilemez bir çılgınlık olduğuna dair inancı ona çok acı veriyordu. Hayalci materyalist Martin Decoud'un kuşkuculuğun o kupkuru ışığı altında yapabileceği gibi durumun korkunç saçmalığına eğlenerek bakamayacak kadar idealist ve pratik bir insandı o. Ona göre de, hepimize göre olduğu gibi, kendi vicdanıyla uzlaşmalarda bulunmak, başarısızlığın ışığı altında, her zamankinden daha çirkin görünüyordu. Bir amaç doğrultusunda takındığı sessizliği, onun, kendi düşüncelerini, açıkça kurcalamasını engelliyordu; fakat Gould İmtiyazı, onun yargılarını sinsi sinsi aşındırmıştı. Koridorun parmaklığına dayanarak Ribieracılıktan hiçbir zaman bir şey çıkmayacağını bilmiş olması gerektiğini söylüyordu kendi kendine. Maden, sadece kendi işinde rahat bırakılması için, onu rüşvet vermeye ve entrikalar çevirmeye zorlayarak her geçen gün biraz daha bıktırarak değer yargılarını kemirmişti. Babası gibi, o da, soyulmaktan hoşlanmıyordu. Bu, onu çileden çıkarıyordu. Kendi kendini daha yüce düşüncelerden başka, Don José'nin reform umutlarını desteklemenin de iyi bir iş olduğuna inandırmıştı. Tıpkı, kılıcı, çalışma odasının duvarında asılı olan zavallı amcasının –o da bu anlamsız kavgaya dahil olmuş– örgütlü bir toplumun sahip olması gereken en sıradan şeylerin savunulması işine girişmişti. Onun silahı, madenin zenginliğiydi –yalnız basit bir tunç kabzaya geçirilmiş düpedüz bir çelik parçasından çok daha uzağa erişebilen ve çok daha nazik bir silahtı bu. Ancak bu zenginlik silahı, onu kullanan için de daha tehlikeliydi: İnsanoğlunun açgözlülüğü ve zavallılığı yüzünden iki tarafı da keskin bir silahtı; zehirli köklerden yapılmış bir sıvı gibi çeşitli bencil arzuların içine daldırılmış, orada sulanmıştı, uğruna çekildiği davayı lekelerdi, acemilikle her zaman, insanın elinde dönebilirdi. Şimdi ise onu kullanmaya devam etmekten başka yapılacak hiç bir şey yoktu. Fakat onun paramparça edildiğini görmeden önce, elinden çekilip alınmasına izin vermemeye kendi kendine söz verdi.

Neticede, İngiliz soyundan gelip İngiliz olarak yetiştirildiği için, kendisini de, Costaguana'da, yabancı bir lejyona yazılıp devrimci

bir savaşta talihini aramış, devrimler planlamış, devrimlere inanmış maceracıların soyundan gelen bir maceraperest olarak görüyordu. Karakterinde, bütün doğruluğuna karşın, bir maceracının, eylemini, ahlaki yönden değerlendirirken kişisel riskleri de hesaba katan rahat ahlakından bir şeyler vardı. Eğer gerekirse, San Tome dağını, tümüyle Cumhuriyet topraklarının dışına havaya uçurmaya hazırdı. Bu kararlılık, karakterinin sağlamlığında, karısının artık düşüncelerinin tek sahibi olmaktan çıkaran o evliliğe ait sadakatsizlikten duyduğu pişmanlık, babasının zayıflığından bir şeyler ve bir de gemisini teslim etmektense, cephaneliğine yanan bir kibrit atmayı tercih eden bir korsanın ruhundan bir parça vardı.

Aşağıda, avluda, yaralı *cargadore* son nefesini verdi. Kadın bir kez çığlık attı, onun beklenmedik ve tiz çığlığı, bütün yaralıları ayağa kaldırdı. *Practicante* elinde gitarıyla ayağa kalkmaya çabaladı, kaşlarını kaldırarak gözlerini kadına doğru dikti. Şimdi, dizlerini karınlarına çekmiş, dudaklarının arasında birer uzun puroyla yaralı akrabalarının her iki yanında oturmakta olan iki kız, birbirlerine manidar bir şekilde bakıp başlarını salladılar.

Merdivenin parmaklığından aşağı bakan Charles Gould, törensel bir biçimde beyaz gömlek ve siyah redingot giymiş, başlarına da Avrupalılara özgü yuvarlak şapkalardan takmış üç adamın sokaktan avluya girdiklerini gördü. Başı ve omuzları diğer ikisinden uzun olan içlerinden biri belirgin bir ciddiyetle önden yürüyor, diğerlerine yol gösteriyordu. Meclis üyesi diğer iki dostunun eşlik ettiği, sabahın böyle erken bir saatinde San Tome madeninin Administratorunu ziyaret gelmiş olan Don Juste Lopez'di bu. Onlar da Charles Gould'u görerek aceleyle ellerini salladılar ve sanki bir tören alayındalarmış gibi merdivenlerden yukarı çıkmaya koyuldular.

Kazaya uğramış sakalını tamamen traş etmenin görünüşünü şaşırtıcı bir biçimde değiştirdiği Don Juste, dış görünüşündeki saygınlığın onda dokuzunu yitirmişti. Zihninin hayli meşgul olduğu o zamanda bile Charles Gould, adamın görünüşündeki açıkça ortada olan anlamsızlığa dikkat etmekten kendini alamadı. Yoldaşları da, uykusuz ve mutsuz bir görünüm sergilemekteydiler. Bir tanesi, sürekli dilinin ucunu kurumuş dudaklarının üzerinde gezdiriyordu, diğerinin gözleri ise koridorun taş döşeli tabanı üzerinde boş boş dolaşıyordu; bu arada diğerlerinden hafifçe önde duran Don Juste, San Tome made-

ninin Senor Administradoruna nutuk çeker gibi bir şeyler söylüyordu. Kuralların izlenmesi gerektiğine dair kesin bir inancı vardı. Belediye Meclisi demek olan Cabildo ile Ticaret Odası olan Cabildo'nun delegelerinin daima yeni bir yöneticiyi usul gereği ziyaret ederlerdi, Eyalet Meclisi'nin de parlamenter kurumların varlığını göstermek için bile olsa, bir delege göndermesi uygun düşerdi. Don Juste, Don Carlos Gould'a, eyaletin en seçkin vatandaşı olarak Meclisin temsilciler heyetine katılmasını öneriyordu. O, ayrıcalıklı bir konuma sahipti, kişiliği, cumhuriyetin dört bir yanında tanınırdı. Resmi nezaket kuralları, kanayan bir kalple yerine getirilmekte bile olsa, ihmal edilmemeliydi. Olup bitmiş olayların kabul edilmesi, yine de parlamenter kurumlardan geriye kalan değerleri şeyleri kurtarabilirdi. Don Juste'nin gözleri, donuk donuk parlıyordu; parlamenter kurumlara inanç beslerdi o ve ses tonunun ikna edici tekdüze tonu, tıpkı iri bir böceğin derinden gelen vızıltısı gibi evin sakinliğinin içinde kayıplara karışıyordu.

Charles Gould, dirseğini parmaklığa dayamış, anlatılanları dinlemek üzere onlara doğru dönmüştü. Öneriyi reddederek hafifçe başını salladı. Eyalet Meclisi Başkanı'nın endişeli bakışlarından neredeyse etkilenmiş gibiydi. San Tome madenini herhangi bir resmi muameleye taraf yapmak, Charles Gould'un politikasına uygun düşmezdi.

«Benim tavsiyem, *senores,* kaderlerinizi, evlerinizde beklemenizdir. Kendinizi, Montero'nun ellerine, resmi olarak teslim etmenizin gereği yoktur. Don Juste'nin adlandırdığı gibi, kaçınılmaz olana boyun eğmek iyi bir şey ancak kaçınılmaz olanın adı Pedro Montero olunca teslimiyetinizi bütün boyutlarıyla sergilemeniz gereksizdir. Bu ülkenin hatası, siyasi hayattaki ölçü yoksunluğudur. Hemen ardından, kanlı bir tepkinin geleceği yasadışı bir duruma tamamıyla rıza göstermek –*senores,* işte bu, istikrarlı ve mutlu bir geleceğe giden yol değildir.

Charles Gould, yüzlerdeki üzgün ve şaşkın, gözlerdeki meraklı ve endişeli bakışlar karşısında sustu. Cinayet ve yağmacılık bütün ülkede kol gezerken kendisinin bütün güvenlerini birtakım sözlere bağlayan bu insanlara karşı beslediği merhamet duygusu, onu boş laflar sarfetmeye itmişti. Don Juste mırıldanıyordu–

«Bizi yarı yolda bırakıyorsunuz, Don Carlos... Ama yine de parlamenter kurumlar...»

Duyduğu üzüntüden sözlerini tamamlayamadı. Bir an için, eliyle gözlerini kapattı. Charles Gould, boş laflar söylemek korkusuyla, bu suçlamaya yanıt vermedi. Törensel baş eğmelerini sessizlikle yanıtladı. Sessizliği sığınağıydı onun. İstedikleri şeyin, San Tome madeninin ağırlığını kendi taraflarına çekmek olduğunu anlıyordu. Galip gelenle, Gould İmtiyazının kanatları altında uzlaşmaya gitmeyi arzuluyorlardı. Diğer kamusal organlar, –Cabildo, Consulado– da, eyalette var olduğunu bildikleri en istikrarlı, en güçlü, en etkili gücün desteğini aramak üzere çok geçmeden burada olacaklardı.

Sert, aksak yürüyüşüyle oraya gelen doktor, evin efendisini, ne şekilde olursa olsun rahatsız edilmemeyi emretmiş olarak odasında dinlenirken buldu. Fakat Dr. Monygham'ın, Charles Gould'u bir an önce görmek gibi bir endişesi yoktu. Bir süre yaralılarını hızlıca muayene ederek zaman geçirdi. Çenesini, baş ve işaret parmaklarıyla kavrayarak her birine sırayla baktı; kararlı bakışları, onların sessizce soru soran bakışlarıyla ifadeden yoksun bir biçimde buluşuyordu. Bütün hastaların durumları iyiydi fakat ölü *cargadore*nin yanına geldiği zaman, acıları dinmiş olan erkeği değil, kısılmış burun delikleri ve tam kapanmamış olan gözlerinde beyaz bir parıltı ve kaskatı yüzünde sessiz bir tefekkür ile onun önünde diz çökmüş olan kadını inceleyerek biraz daha uzun süre kaldı. Kadın, yavaşça başını kaldırdı ve donuk bir sesle, «Bir *cargadore* olmasının üzerinden fazla uzun bir zaman geçmemişti— sadece birkaç hafta. Capataz efendi, birçok ricadan sonra kabul etmişti onu.»

Doktor, yanından ayrılırken, «Muhteşem Capataz'ın davranışlarından ben sorumlu değilim» diye mırıldandı.

Yukarıya, Charles Gould'un odasının kapısına doğru yönelmişken bir an için tereddüt etti, ardından eğri büğrü omuzlarını silkerek kapının tokmağından uzaklaştı ve Mrs. Gould'un *camerista*sını arayarak aceleyle koridordan sıvıştı.

Leonarda, ona, senoranın henüz kalkmadığını söylemişti. Senora, İtalyan *posadero*nun kızlarının sorumluluğunu ona vermişti. Ve o, Leonarda da onları kendi odasında yatırmıştı. Sarışın olan kız ağlaya ağlaya uyuyakalmıştı fakat esmer –daha büyük olanı– henüz gözlerini yummamıştı. Çenesinin altına kadar çekmiş olduğu çarşafları kavramış olarak yatağında oturuyor, küçük bir cadı gibi önüne bakıyordu. Leonarda, Viola'nın çocuklarının eve kabul edil-

miş olmasını onaylamıyordu. Kayıtsız bir ses tonuyla, annelerinin henüz ölüp ölmediğini sorarken bu duygusunu açığa vurmuştu. Senoraya gelince, uykuya dalmış olmalıydı. Dona Antonia'nın, ölmekte olan babasıyla beraber evden ayrılışını izledikten sonra odasına çekilmiş ve kapının ardından henüz bir ses çıkmamıştı.

Doktor, daldığı derin düşüncelerden sıyrılarak ona, sertçe, hanımını derhal uyandırmasını söyledi. Mrs. Gould'u, *sala*da beklemek üzere topallayarak uzaklaştı. Çok yorgundu, fakat oturamayacak kadar heyecanlıydı. Mrs. Gould, bir sabahlığa bürünmüş olarak aceleyle oraya gelene dek sıkıcı geçen pek çok yıldan sonra kupkuru ruhunun canlılığa kavuştuğu ve toplum dışına itilmiş ruhunun pek çok yan bakışı sessiz bir hoşgörüyle kabul ettiği şimdi boş olan bu büyük oturma odasında, sandalyeler ve masaların arasında rastgele dolaştı. Kaptan Mitchell, başmühendis ve yaşlı Viola ile beraber, Sotillo'nun karagahında geçirdikleri gecenin öyküsünü hemen anlatmaya geçmeden önce, «Biliyorsunuz, ben, gümüşün gönderilmesini hiç bir zaman onaylamamıştım» diye söze başladı. Gümüşün kaçırılışı, doktora, bu politik krizle ilgili kendi bakış açısına göre, akıl dışı ve netameli bir tedbir olarak görünüyordu. Sanki bir generalin, muharebe öncesinde elindeki birliklerin en iyilerini anlaşılması güç bir bahane ile uzaklara göndermesi gibiydi. Gümüş külçelerinin tamamı, Gould İmtiyazı'nın güvenliğini tehdit eden tehlikeleri geçici olarak savuşturmak amacıyla kolaylıkla ulaşabilecekleri bir yerde gizlenebilirdi. Administrator, sanki madenin o yüce ve güçlü zenginliğinin dürüstlük ve yararlılık duygusu üzerine kurulmuş gibi davranmıştı. Ama yoktu böyle bir şey. Takip edilen yöntem, mümkün olan tek yöntemdi. Gould İmtiyazı, bütün bu yıllar boyunca, fidyeler ödemek suretiyle açmıştı yolunu. Bu, mide bulandırıcı bir süreçti. O, Charles Gould'un da, bundan bıktığını ve umutsuz reform girişimini desteklemek için eski yolu terk ettiğini çok iyi anlamıştı. Doktor, Costaguana'da reform yapılabileceğine inanmıyordu. Fakat şimdi maden, eski yoluna dönmüştü yine, bundan sonra sadece zenginliğinin kışkırttığı açgözlülük ile değil bir de kendi kendini ahlaki yozlaşmışlığın esaretinden kurtarma girişiminin uyandırdığı hınç duygusu ile de baş etmek zorunda kalacaktı. Başarısızlığın cezası buydu. Onu huzursuz eden ise Charles Gould'un, kendisine, eski yöntemlere açıkça geri dönüşün yegane şans olarak ortaya çıktığı

o belirleyici anda, gücünü yitirmiş gibi görünmesiydi. Decoud'un çılgınca planlarına kulak vermek bir zayıflık olmuştu.

Doktor, «Decoud! Decoud!» diye bağırarak savurup duruyordu kollarını. Hafif, öfkeli gülüşlerle topallayarak odayı arşınlıyordu. Uzun yıllar önce, Sta. Marta kalesinde, askerlerden oluşan bir komisyon tarafından yürütülen bir soruşturma esnasında, her iki ayak bileği de, ciddi olarak sakatlanmıştı. Gecenin hayli ileri bir saatinde, beklenmedik bir biçimde, Guzman Bento tarafından bir çift çatık kaş, çakmak çakmak gözler ve gürleyen bir sesle, komisyona atandıkları kendilerine bildirilmişti. Ani şüphe nöbetlerinden birinin çılgına çevirdiği yaşlı zorba, onların sadakatlerine başvurduğunu söylediği anlaşılır anlaşılmaz sözler arasına lanetler ve korkunç tehditler de katmıştı. Tepe üzerindeki kalenin hücreleri ve zindanları zaten mahkûmlarla dolup taşıyordu. Komisyon, şimdi de, ülkenin Vatandaş-Kurtarıcısına karşı düzenlenen çirkin komplonun ortaya çıkarılması işi ile görevlendirilmişti.

Kudurmuş zorbaya karşı duydukları korku, giderek hızla yürüyen gaddarca bir prosedüre dönüştü. Vatandaş-Kurtarıcı, beklemeye alışkın değildi. Bir komplonun ortaya çıkarılması gerekiyordu. Kalenin avluları, pranga şıngırtıları, dayak sesleri, acı çığlıklarla çınlıyordu ve üst düzey subaylardaran oluşan komisyonun üyeleri, rahatsızlıklarını ve korkularını birbirlerinden bilhassa da, sekreterleri o sıralar Vatandaş-Kurtarıcının büyük güvenini kazanmış bir ordu papazı olan Peder Beron'dan gizleyerek canla başla çalışıyordu. Söz konusu papaz, iri yarı yuvarlak omuzlu bir adamdı; yassı başının tepesinde tıraşsızlıktan uzamış kirli görünüşlü bir açıklık bulunuyordu, bıngıl bıngıl yağla dolu derisi kirli sarı renkteydi, teğmen üniformasının önü, baştan aşağı yağ lekeleriyle doluydu, sol göğsünün üzerine de beyaz pamuk ipliğiyle küçük bir haç işlenmişti. Koca bir burnu ve sarkık dudakları vardı. Dr. Monygham, hâlâ hatırlıyordu onu. Onu, iradesinin bütün gücüyle unutmaya çalıştığı halde hatırlıyordu. Peder Beron, aydınca çabalarıyla, yürüttükleri çalışmalarda diğer üyelere yardımcı olması için, Guzman Bento tarafından komisyona bilhassa dahil edilmişti. Dr. Monygham, Peder Beron'un çabalarını veya yüzünü ya da «Şimdi itiraf edecek misiniz?» sözlerini telaffuz ederkenki, acımasız, tekdüze sesini hiçbir şekilde unutmayacaktı.

Bu anı, tüylerini ürpertmiyordu onun; fakat kendisini, saygıdeğer kimselerin gözünde, görgü kurallarına aldırış etmeyen bir insan, kurnaz bir serseri ile kötü şöhretli bir doktor arasında bir şeye çevirmişti. Fakat o saygıdeğer kimselerin tümünde, San Tome madeninin tıbbi yetkilisi Dr. Monygham'ın, ordu papazı ve bir zamanlar askeri bir komisyonun sekreteri olan Peder Beron'u nasıl da acıyla, zihin karışıklığıyla ve eksiksiz olarak hatırladığını anlayabilecek kadar ince duygular yoktu. Bütün o yıllardan sonra, Dr. Monygham, San Tome geçidindeki hastane binasının ucunda bulunan kendi özel odasında, Peder Beron'u her zaman olduğu kadar net hatırlıyordu. Kimi zaman geceleri, uykusunda, anımsıyordu onu. Böyle gecelerde, doktor, odasında bir aşağı bir yukarı yürüyerek, çıplak ayaklarını seyrederek, vücuduna sımsıkı sarılı kollarıyla, bir mumun ışığında, günün ağarmasını beklerdi. Düşünde, Peder Beron'u, gerisinde, komisyonun asker üyelerinin başlarının, omuzlarının ve apoletlerinin bir sıra halinde dizildiği siyah, uzun bir masanın ucunda otururken, tüy kaleminin sapını çiğneyip yeri göğü masumiyetine tanık gösteren bir mahkûmun itirazlarını bezgin ve sabırsız bir küçümsemeyle dinleyip sonunda da «Bu rezilce saçmalıklarla zaman harcamanın hiç faydası yok. Bir süreliğine dışarı çıkarın şunu» diye haykırırken görürdü. Peder Beron, bundan sonra da iki askerin arasında zincirleri şakırdayarak dışarı çıkarılan mahkûmu takip ederdi. Bu türden perde araları pek çok gün, pek çok kez ve pek çok mahkûmla tekrarlanırdı. Mahkûm, geri döndüğü zaman da, Peder Beron, ancak obur bir insanın, mükellef bir yemek yedikten sonra gözlerinde beliren o donuk ve doygun bakışla öne doğru eğilerek mahkûmun her şeyi itiraf etmeye hazır olduğunu beyan ederdi.

Rahibin sorgu yeteneğinin, engizisyonun klasik aygıtlarına fazla ihtiyacı yoktu.

Dünya tarihinin hiçbir döneminde, insanlar, hemcinslerine fiziksel ve ruhsal yönden acı çektirmenin yollarını bilip bilmemek konusunda sıkıntıya düşmemişlerdir. Bu yeteneği, kendi tutkularının giderek karmaşıklaşması ve yaratıcılıklarının erkenden gelişip incelmesi sayesinde kazanmışlardır. Fakat ilkel insanın, acı çektirmenin yeni yollarını keşfetmek konusunda kendini sıkıntıya sokmadığı da, rahatlıkla söylenebilir. Zira o, üşengeçti ve saf bir yüreğe sahipti. Komşusunun beynini taştan yapılma bir balta ile vahşice ezmesi,

kötü kalplilikten değil, zorunluluktan ileri geliyordu. En budala zihin dahi içe işleyen sözler bulabilir veya zalimce itiraflarla masumların yüreğini dağlayabilir. Bir parça ip, bir sopa, bir sırımın ucuna bağlanmış birkaç kurşun hatta insan parmaklarına ve eklem yerlerine vurmak için sert bir odun, en korkunç işkenceleri çektirmeye yetip de artacaktır bile. Doktor, fazlasıyla inatçı bir mahkûmdu ve kötü karakterin tabii bir sonucu olarak (Peder Beron, böyle adlandırırdı.) onun yola getirilmesi de hayli zalimce ve eksiksiz olacaktı. İşte yürüyüşündeki aksaklığın, omuzlarındaki çarpıklığın ve yüzündeki yaraların böylesine belirgin olmasının nedeni de buydu. Sonunda almayı başardıklarında, itirafları da, işte böylesine eksiksiz oldu. Kimi gecelerde, yerde yürürken, dişlerini öfke ve utançla gıcırdatır ve doğruluğu, onuru, özsaygıyı ve hatta hayatın kendisini hiçliğe indirecek bir acıyla uyarıldığı zaman, hayal gücünün ne kadar yaratıcı olabileceğini merak ederdi.

Peder Beron'un, tekdüze bir sesle durmaksızın tekrarladığı ve dayanılmaz acının verdiği o çılgınca çözülme esnasında anlamını açıkça kavradığı «İtiraf edecek misin artık?» cümlesini unutması mümkün değildi. Unutamazdı. Fakat en kötüsü değildi bu. Eğer bütün o yıllardan sonra, bir gün, Peder Beron bir yerlerde karşısına çıkmış olsaydı, Dr. Monygham, onun karşısında korkudan titreyeceğinden şüphe duymuyordu. Gerçi böylesi bir tesadüften korkması artık gerekli değildi. Peder Beron ölmüştü; fakat onun, o insanı hasta eden kesinlik, Dr. Monygham'ın, yolda yürürken, kimsenin yüzüne dikkatle bakamamasına yol açmıştı.

Dr. Monygham, bu hayaletin bir bakıma esiri olmuştu. Kafasında, Peder Beron ile beraber Avrupa'ya evine dönmesinin olanaksız olduğu açıktı. Askeri kurula kendisinden zor kullanılarak alınmış itiraflarda bulunurken, Dr Monygham'ın istediği şey, ölümden kaçmak değildi. Bilakis bunun özlemini çekiyordu. Hücresinin nemli topraktan tabanı üzerinde, yarı çıplak halde saatlerce otururken öylesine hareketsiz kalırdı ki hapishane arkadaşları olan örümcekler, ağlarını, onun o keçeleşmiş saçları üzerinde örerlerdi. Acılar içindeki ruhunu, ölüm cezasına çarptırılmaya yetecek kadar suç itiraf etmiş olduğu, kendisine karşı hayatta kalıp da bu olanları anlatmasına izin veremeyecekleri kadar ileri gitmiş oldukları biçimindeki mantık çıkarsamalarıyla avuturdu.

Fakat sanki zalimlikte inceliğe erişmişlercesine, Dr. Monygham'ı tıpkı bir mezarı andıran hücresinin karanlığında, aylar boyunca, ağır ağır çürümeye bıraktılar. Hiç şüphesiz, onu idam etme zahmetine katlanmaksızın işinin bu şekilde bitmiş olacağını ümit ediyorlardı; fakat Dr. Monygham, demirden bir yaradılışa sahipti. Ölen, bir suikastçinin bıçak darbesiyle olmasa bile ani bir beyin kanamasıyla ölen Guzman Bento oldu ve Dr. Monygham, derhal serbest bırakıldı. Ayaklarındaki zincirleri mum ışığında söktüler; aylar boyunca karanlıkta kaldıktan sonra, tek bir mumun ışığı bile Dr. Monygham'ın gözlerini öylesine acıttı ki, elleriyle yüzünü kapamaya mecbur oldu. Ayağa kaldırdılar. Kalbi, bu özgürlüğün verdiği korkuyla çılgınca çarpıyordu. Yürümeye çalıştığı zaman, ayaklarının olağanüstü hafifliği başını döndürdü ve yere yıkıldı. Ellerine birer sopa tutuşturuldu ve kapı dışarı edildi. Dışarısı alacakaranlıktı; subayların, avlunun etrafına dizilmiş karargahlarında şimdiden yakılmış olan mumların ışığı, pencereleri aydınlatıyordu; fakat alacakaranlık gökyüzü, muazzam ve çok kuvvetli ışığıyla gözlerini kamaştırıyordu. Çıplak, kemikleri fırlamış omuzlarından incecik bir poncho sarkıyordu; yırtık pırtık pantolonu, dizlerinden aşağısını örtmüyordu ve sekiz aydır tıraş edilmemiş saçları, kırçıl, kirli saçaklar halinde dışarı fırlamış elmacık kemiklerinin iki yanından aşağı sarkıyordu. Nöbetçi odasının kapısının önünden kendini sürüklercesine geçerken aylak aylak dışarıda dolaşmakta olan bir asker, kimbilir hangi belirsiz dürtünün itkisiyle, tuhaf bir kahkaha atarak öne fırladı ve başına eski yırtık bir hasır şapkayı vurarak başına geçirdi. Böylece Dr. Monygham, şöyle bir sendeledikten sonra yoluna devam etti. Önce sopalardan birini ileri atıyor, sonra sakat ayağını, ardından öteki sopayı, diğer ayağı neredeyse sanki hareket ettirilemeyecek kadar ağır bir şeymiş gibi ileri atarak büyük bi zahmetle ancak kısacık bir mesafe yol alabiliyordu; yine de *poncho*nun sarkan köşeleri arasından bacakları ellerinde bulunan sopalardan daha kalın görünmüyordu. Öne bükülmüş gövdesi, eriyip tükenmiş bacakları, bir deri bir kemik kalmış kafatası, düz kenarı omuzlarına dayanan *sombrero*sunun parça parça olmuş konik tepesi, bitip tükenmek bilmeyen bir titremeyle sarsılıyordu.

İşte Dr. Monygham, özgürlüğüne kavuşmak için böyle bir hal ve kılıkta ilerliyordu. Ve bu koşullar, onu, ulusal yaşamın, ne kadar

büyük olursa olsun başarıya ulaşma ve onurlandırılmanın erişemeyeceği kadar derinlerine daldırarak korkunç bir vatandaşlığa kabul edilme işlemi gibi Costaguana ülkesine ayrılmaz bir biçimde bağlıyormuş gibi geliyordu. Avrupalılığını alıp götürmüşlerdi ondan; zira Dr. Monygham kendi utancından ideal bir mefhum yaratmıştı kendisi için. Bir subaya ve bir beyefendiye tıpatıp uyan bir mefhumdu bu. Dr. Monygham, Costaguana'ya gelmeden önce Majestelerinin piyade alaylarından birinde cerrah olarak çalışmıştı. Fizyolojik gerçekleri veya akla yakın kanıtları dikkate almayan bir mefhumdu bu; fakat bunlara karşın hiç de aptalca değildi. Hayli basitti aslında. Temelde ciddi yadsımalara dayanan bir davranış kuralının basit olması zorunludur. Dr. Monygham'ın ne yapması gerektiğine ilişkin görüşü de ciddi idi; ideal bir görüştü bu, öyle ki gerçek bir duygunun hayali olarak abartılmış haliydi. Aynı zamanda, gücü, etkisi ve kalıcılığı yönünden de fazlasıyla sadık bir karakterin görüşüydü.

Dr. Monygham, yaradılış olarak sadakat duymaya yatkın bir kişiydi. Kendini tümüyle Mrs. Gould'a adadı. Onun her türlü bağlılığa layık olduğuna inanıyordu. Kalbinin derinliklerinde, San Tome madeninin zenginliğine karşı biraz öfkeli bir rahatsızlık duyuyordu gerçi; zira onun gelişimi, Mrs. Gould'un iç huzuru üzerinde çok da olumlu bir etki yaratmıyordu. Onun gibi bir kadın için uygun bir yer değildi Costaguana. Onu buraya getirdiğinde, Charles Gould'un aklından ne geçmişti. Ne büyük zalimlikti bu. Ve doktor, olayların gidişatını, kendi acıklı geçmişinin ona yüklediğini düşündüğü mesafeli ve katı bir çekingenlikle izlemişti.

Ne var ki, Mrs. Gould'a duyduğu sadakat, kocasının güvenliğini hiçe saymak anlamına gelemezdi. Doktor, Charles Gould'a güvenmediği için, o kritik zamanlarda, kentte becermişti. Onu, devrimlerin çılgınlığına umutsuz bir biçimde kapılmış biri olarak görüyordu. O sabah, Casa Gould'un kabul salonunda, kederli bir öfkeyle «Decoud, Decoud!» diye feryat ederken sıkıntıyla topallayarak gezinmesi de bu yüzdendi.

Mrs. Gould, yüzü alev alev yanarak parlayan gözlerle dosdoğru önüne bakıyor, uğradığı felaketin birden büyüyüşünü seyrediyordu. Bir elinin parmak uçları, hemen yanındaki küçük bir sehpanın üzerine dayalıydı ve kolu da omzuna kadar titriyordu. Sulaco üzerine geç doğan güneş, ta yükseklerde, Higuerota'nın göz kamaştıran

kar çizgisinin gerisinden bütün görkemiyle yükseliyor, ince, pürüzsüz ve inci parlaklığındaki ışınlarını aşağıya gönderiyordu; bu ışığın altında, günün bu erken saatlerinde kent, lekesiz kara gölgelik alanlarla, kör edici parlaklıktaki kızgın alanlar içine dalmış uzanıyordu. Dikdörtgen biçiminde üç uzun güneş ışını, *sala*nın pencerelerinden içeriye düşüyordu; oysa sokağın tam karşısındaki Avellanosların evinin önü, ışık selinin içinden, kendi gölgesi içinde hayli karanlık görünüyordu.

Kapının önünde, bir ses, «Ne olmuş Decoud'a?» diye sordu

Charles Gould'du bu. Koridordan gelişini duymamışlardı. Bakışları karısının üzerinden kayarak dosdoğru doktorun yüzüne dikildi.

«Bir haber mi getirdiniz, doktor?»

Dr. Monygham, bildiği her şeyi, o anda aklına gelen şekilleriyle, kaba hatlarıyla anlattı. O sözlerini bitirdikten sonra San Tome madeninin Administrator'u bir süre tek bir kelime edemeden doktorun yüzüne bakakaldı. Mrs. Gould, kendini, elleri kucağında, alçak bir sandalyenin üzerine bıraktı. Bu hiç kıpırdayamayan üç kişinin arasında, bir süre sessizlik hüküm sürdü. Sonra Charles Gould konuştu:

«Kahvaltı etmek istiyor olmalısınız.»

Önce karısının geçmesi için yana çekildi. Mrs. Gould, dışarı çıkarken, mendilini gözlerine götürerek kocasının elini yakaladı ve sıktı. Kocasını görünce Antonia'nın durumu gelmişti aklına ve zavallı kızı düşününce de gözyaşlarını tutamadı. Yüzünü yıkadıktan sonra, iki erkeğe yemek odasında katıldığında Charles Gould, masanın öteki ucundan doktora;

«Hayır, şüpheye yer yok» diyordu.

Doktor da katıldı buna.

«Hayır, kendimi zavallı Hirsch'in hikâyesinin doğruluğunu sorgulayacak konumda göremiyorum. Bu hikâye, fazlasıyla gerçek korkarım ki.»

Kadın, perişan halde, masanın başına oturdu ve bir birine bir diğerine baktı. İki erkek, başlarını kesinlikle çevirmeksizin onun bakışlarından sakınmaya çalışıyorlardı. Öyle ki, doktor, küçük bir açlık gösterisinde bile bulundu, bıçağı ile çatalını eline aldı ve sanki sahnedeymiş gibi abartılı jestlerle yemeye başladı. Dirseklerini dim-

dik havaya kaldırarak alev rengi bıyıklarının uçlarını buran Charles Gould, bu türden bir harekette bulunmadı. Bıyıkları öylesine uzundu ki, elleri yüzünden hayli uzakta kalıyordu.

Bıyıklarını burmayı bırakıp bir kolunu sandalyenin arkalığına uzatırken «Şaşırmadım» diye mırıldandı. Yüzü, vermekte olduğu zihinsel mücadelenin yoğunluğunu ele veren ifadesindeki değişmezlikle sakindi. Bu kazanın, kendi davranış çizgisiyle ilgili bütün sonuçlarını, bilinçli veya bilinçsiz niyetleriyle olsun, bir noktaya getirmiş olduğunu hissediyordu. Şimdi bu sessiz ihtiyatlılığı, gerisine çekilip onurunu ve ağırbaşlılığını koruduğu o nüfuz edilemezlik havasını sona erdirmenin zamanı gelmişti. Bu tavır, kendi zekasını, dürüstlüğünü ve adalet anlayışını incitmiş olan sözde medeni kurumlar tarafından kendisine zorla kabul ettirilmiş iki yüzlülüğün en az aşağılık biçimiydi. Tıpkı babası gibiydi o da. Alaycı bir gözü yoktu. Bu dünyada geçerli olan saçmalıklar onu eğlendirmiyordu. Tersine özünde olan ciddiyet incitiyordu. Zavallı Decoud'un acıklı ölümünün, kendisinin geri planda erişilmez bir güç olarak kalma hakkını elinden aldığını hissediyordu. Oyunu bırakmadığı sürece –ki bu imkansızdı– bu olay açıkça bağlıyordu onu. Maddi çıkarlar, uzakta durmaktan hatta belki de kendi güvenliğinden vazgeçmesini gerektiriyordu. Öte yandan, Decoud'un ayrılıkçı planlarının da kayıp gümüşle beraber suyun altına gitmiş olmadığını da düşünüyordu.

Değişmeyen tek şey, onun, Mr. Holroyd karşısındaki konumuydu. Gümüş ve çelik çevrelerinin başı, Costaguana işlerine bir tür tutku sonucu karışmıştı. Costaguana, onun varoluşu için gerekli hale gelmişti. San Tome madeninde başkalarının tiyatrodan, sanattan veya tehlikeli ve ilginç sporlardan aldığı hayal doygunluğunu buluyordu. Bu, büyük bir adamın aşırılığının, ahlaki bir maksat tarafından desteklenen ve gururunu okşamaya yetecek kadar büyük özel bir biçimiydi. Dehasının bu sapkınlığıyla bile dünyanın gelişimine hizmet ediyordu. Charles Gould, tam olarak anlaşıldığından ve ortak tutkularının hoşgörüyle değerlendirildiğinden şüphe duymuyordu. Bu büyük adamı, hiçbir şey korkutamaz veya şaşırtamazdı. Ve Charles Gould, kendini, San Francisco'ya şu sözlerle bir mektup kaleme alırken hayal edebiliyordu: «Hareketin başını çeken adam ya öldü ya da kaçtı; eyaletteki sivil idare şu an için son bulmuş durumda; Sulaco'daki Blancocu parti, su götürmez bir biçimde çökmüş bulu-

nuyor; fakat bu ülkeye özgü bir biçimde, ama Cayta'da dokunulmamış bir biçimde Barrios'tan hâlâ yararalanılabilir. Ben, Sulaco'nun barış ve refahı ile ilgili olan büyük maddi çıkarların daimi güvenliğinin sağlanması için tek yolun bir eyalet ayaklanmasını açıkça desteklemek zorunluluğunu duyarken...» Bu kadar açıktı. Bu sözleri, kendisinin dalgın dalgın bakmakta olduğu bir duvarın üzerine ateşten harflerle yazılmış gibi görebiliyordu.

Mrs. Gould, onun bu dalgınlığını korku ile seyrediyordu. Bu, ona göre, tıpkı Güneşin önünden geçmiş bir fırtına bulutu gibi karartan ve soğutan, korku verici bir ailevi olguydu. Charles Gould'un dalgınlık nöbetleri, sabit bir fikir tarafından kovalanan bir iradenin bütün gücüyle bir noktada toplandığını ortaya koyardı. Bir adam, sabit bir fikir tarafından kovalanıyorsa eğer o adam bir deli demektir. Bu sabit fikir adalet fikri bile olsa tehlikelidir; zira bu adam, sevdiğinin başının üzerine acımasızca gökleri yıkabilecektir. Kocasını profilden seyreden Mrs. Gould'un gözleri tekrar yaşlarla doldu. Ve yine talihsiz Antonia'nın içine düşeceği umutsuz durumu görür gibi oldu.

«Biz nişanlıyken Charley boğulmuş olsaydı eğer, o zaman ne yapardım ben?» diye korkuyla geçirdi aklından. Kendisinin bütün dünyevi sevgilerinin bir ölünün yakılışında odun gibi kullanıldığı bir törenin aleviyle kavrulmuşçasına yanakları yanarken, yüreği buz kesmiş gibi oldu. Gözlerinden yaşlar boşandı.

«Antonia kendini öldürecek» diye bağırdı.

Bu çığlık, odanın sessizliği üzerinde ne tuhaftır ki, fazla bir etki yapmadı. Sadece başını yana eğmiş bir parça ekmeği ufalamakta olan doktor, yüzünü kaldırdı ve gür kaşlarından dışarı fırlamış olan birkaç uzun kıl, hafif bir çatılışla kımıldadı. Dr. Monygham, Decoud'un tekil olarak herhangi bir kadının ilgisine layık olmayan bir varlık olduğunu düşünüyordu. Sonra dudağını kıvırarak başını tekrar eğdi ve kalbi Mrs. Gould için içten bir hayranlıkla doldu.

Kendi kendine, «O genç kızı düşünüyor» dedi. «Viola'nın çocuklarını düşünüyor; yaralıları; madencileri; yoksul ve acınacak durumda olanları daima düşünür o! Fakat Charles Gould, o kahrolası Avellanosların onu içine attığı bu cehennemi kavgadan zararlı çıkarsa ne yapacak? Onu düşünen kimse yok.»

Charles Gould, duvara gözlerini dikmiş düşünüyor, düşüncelerinin peşinden gidiyordu.

«Holroyd'a, San Tome madeninin yeni bir Devlet kurma işini ele alacak kadar güçlü olduğunu yazacağım. Bu, onun hoşuna gidecek. Riske girmeye razı edecek.»

Fakat Barrios'tan gerçekten yararlanılabilir miydi? Belki de. Fakat ona ulaşılamıyordu ki. Cayta'ya bir gemi göndermek artık mümkün değildi; zira Sotillo limanın kontrolünü ele geçirmişti ve emrinde, bir buharlı gemi vardı. Ve şimdi, eyaletteki bütün demokratlar ayağa kalkmışken ve Campo'daki her kent, karışıklık içindeyken, at üzerinde en az on günlük bir yolculuğu gerektiren Cayta'ya sağ salim bir mesaj ulaştıracak, tutuklanmaktan da öldürülmekten de kaçınacak ve yakalandığı takdirde de elindeki kağıdı sadakatle yutacak cesur ve kararlı bir adamı nereden bulabilirdi? Sadece Capataz de Cargadores olabilirdi böyle bir adam. Fakat Capatazların Cargadoresi yoktu artık.

Sonra Charles Gould, gözlerini duvardan kaçırarak kibarca: «Şu Hirsch! Ne olağanüstü bir şey! Geminin çapasına tutunarak kendini kurtarmış, değil mi? Onun, hâlâ Sulaco'da olduğundan haberim yoktu. En az bir hafta önceden karayoluyla Esmeralda'ya geri döndüğünü sanıyordum. Bir keresinde, kendisinin deri işi ve başka şeyler hakkında konuşmak üzere buraya gelmişti. Kendisine hiç bir iş yapılamayacağını açıkça belirttim.»

Doktor, «Hernandez'in etrafta dolaştığını bildiği için geri dönmekten korkuyordu» dedi.

Charles Gould da «Ve eğer o olmasaydı, neler olduğunu öğrenemeyebilirdik» diyerek şaşkınlığını belirtti.

Mrs. Gould, bağırdı: «Antonia bilmemeli! Söylenmemeli ona. Henüz değil.»

Doktor, «Ona haber ulaştıracak kimse yok» diye konuştu. «Kimsenin çıkarına değil bu. Üstelik buradaki insanlar, sanki o bir şeytanmış gibi Hernandez'den korkarlar.» Charles Gould'a döndü. «Daha da kötüsü, sığınmacılarla haberleşmek isteseniz bile haberci bulamazsınız. Hernandez, buradan millerce uzaktayken bile Sulaco halkı onun mahkûmları canlı canlı pişirdiği hikâyeleri karşısında korkudan titrerdi.»

Charles Gould, «Evet,» diye mırıldandı. «Kaptan Mitchell'in Capataz'ı, kentte, onunla yüz yüze gelmiş tek insandı. Onu işe Peder Corbélan almıştı. Haberleşmeyi başlatan oydu. Ne yazık ki...»

Katedralin gürültüyle çalmaya başlayan büyük çanı onun sesini bastırdı. Birbiri ardından üç tek vuruş bomba gibi patladı ve derin ve yumuşak titreşimler halinde söndü. Hemen ardından, kentte bulunan bütün katedrallerin, manastırların, şapellerin hatta yıllarca kapalı kalmış olanlar bile büyük bir gürültüyle hep birlikte çalmaya başladı. Bu şiddetli metalik gürültülerin oluşturduğu tufanda Mrs. Gould'un yanaklarını kireç gibi solduran, savaş ve şiddet imgeleri canlandıran bir güç vardı. Masaya hizmet etmekte olan Basilio, korkudan büzülerek, dişleri birbirine vurarak büfeye tutundu. Bu gürültüde insanın kendi sesini duyması imkansızdı.

Charles Gould, ona, öfkeyle, «Kapat şu pencereleri!» diye bağırdı. Öteki hizmetkarların tümü, avlunun dört bir yanını saran zemin katta oturan, tanınmayan ve genellikle de görülmeyen insanlar, kadınlar ve erkekler, çan seslerini bir toplu katliam işareti sanarak birbirlerini eze eze üst kata doluştular. «*Misericordia*!» diye bağıran kadınlar dosdoğru odanın ortasına daldılar ve duvarlara karşı, dizlerinin üzerine çöküp katıla katıla istavroz çıkarmaya başladılar. Kapının girişi bir anda, gözleri yuvalarından fırlamış insanlar tarafından kapandı. –Ahırdaki *mozo*lar, bahçıvanlar, cömert evin kırıntılarıyla geçinen, adı sanı belirsiz insanlar.– Ve Charles Gould, kapıcıya kadar bütün ev halkını karşısında buldu. Kapıcı, upuzun beyaz saçları omuzlarına dökülen yarı felçli bir adamdı: Charles Gould'un aileden gelen merhametiyle bir ata yadigarı olarak evde alıkonulmuştu. Yaşlı adam, Sulaco Eyaletinin şefi, İngiliz ve ikinci kuşaktan Costaguanalı olan Henry Gould'u hatırlıyordu; uzun yıllar önce hem savaş hem de barış dönemlerinde, onun kişisel *mozo*luğunu yapmış; efendisi hapisteyken, onunla kalıp ona hizmet etmesine izin verilmişti ve onun idam edildiği sabah da ateş mangasını izlemiş ve Fransisken Manastırı'nın duvarının kenarında yetişen selvi ağaçlarından birinin arkasından bakarak gözleri yuvalarından fırlamış halde, Don Enrique'nin kollarını havaya açıp yüzüstü toprağa düştüğünü görmüştü. Charles Gould, diğer hizmetkarların gerisinde, bilhassa, bu tanığın büyük ataerkil başına dikkat etti. Fakat evinin duvarlarının içinde varlıklarından haberdar bile olmadığı, buruşuk yüzlü, çok yaşlı iki kadını görünce şaşırdı. Birilerinin annesi hatta büyükannesi olmalıydılar. Ağlayan ve büyüklerinin bacaklarına sarılan yarı çıplak bir iki de çocuk vardı. Avlusunda bir çocuğun

varlığını gösteren bir işaret dikkatini hiç çekmemişti şimdiye kadar. *Camerista* Leonarda bile gözde bir hizmetçinin, o şımarık, somurtkan yüzüyle Viola'nın kızlarını kollarından tutup çekerek korku içinde kapıdan içeri girdi. Masanın ve büfenin üzerindeki çanak çömlek türü eşyalar tıngırdadı ve bütün ev, sanki kulakları sağır eden bir ses dalgasıyla sallanıyor gibi göründü.

5

Gece boyunca, beklenti içindeki halk, Rincon'da geceyi geçirdikten sonra kente giriş yapan Pedrito Montero'yu karşılamak için kentteki bütün çal kulelerinin kontrolünü ele geçirmişti. İlk önce, kara yönündeki kapıdan, kendilerine Sulaco Milli Muhafızları adını veren, Senor Gamacho komutasındaki, her renk ve tipten ve hırpaniliğin her çeşidinden silahlı bir kalabalık dağınık bir halde girdi kente. Hasır şapkalardan, *poncho*lardan ve tüfek namlularından oluşan bir kalabalık, ortalarında, bir toz bulutu içinde dalgalanan muazzam sarı ve yeşil renklerde bir bayrağı taşıyarak ve trampetlerin öfkeli vuruşları eşliğinde, bir süprüntü seli gibi kente akıyordu. Seyirciler *Vivas!* diye bağırarak evlerin duvarlarına doğru çekildiler. Güruhun gerisinde, süvari alayının mızrakları, Pedro Montero'nun «ordusu» görülebiliyordu. Bir kar fırtınasının içinden Higuerota'nın *paramos*larını[19] aşma yiğitliğini göstermiş *llanero*larının başında, Senor Fuentes ile Senor Gamacho'nun arasında ilerliyordu. Campo'da el koydukları atlara binmiş, dörtlü gruplar halinde geçiyorlardı; eyaletin kuzeyinden hızla ilerlerken (Zira Pedrito Montero, Sulaco'yu ele geçirmek için acele etmekteydi.) yol üzerindeki, alelacele yağmaladıkları mağazalardan ne buldularsa üzerlerine geçirmişlerdi. Çıplak boyunlarına gevşekçe bağladıkları mendiller yepyeni parlıyordu ve bütün pamuklu gömleklerin sağ kolları *lazo*[20] daha büyük bir özgürlük sağlaması için omuza yakın bir yerden kesilmişti. Zayıf, esmer gençlerin yanında, bir deri bir kemik aksakallı ihtiyarlar at sürüyorlardı; seferde olmanın güçlükleri üzerlerinden anlaşılıyordu. Şapkalarının tepelerine şeritler halinde çiğ sığır eti sarılmış, çıplak topuklarına koca koca demir mahmuzlar bağlamışlardı. Dağ geçit-

(19) (İsp.) Çöl, kır.

(20) (İsp.) Kement.

lerinde mızraklarını kaybetmiş olanlar, Campo sığır çobanlarının kullandığı üvendirelerle donanmışlardı; bir sürü gevşek halkanın demirle kaplı uçlarının altından şıngırdadığı, en az on fit uzunluğundaki ince palmiye sopalarıydı bunlar. Bıçaklar ve tabancalar da vardı. Yabani bir korkusuzluk, tüm bu güneşte kararmış suratlardaki ortak ifadeydi; güneşte kavrulmuş gözleriyle kalabalığa yüksekten, dik dik bakıyorlar ya da edepsizce yukarı doğru göz kırparak pencerelerdeki kadınlar arasından belirli bazı başları birbirlerine gösteriyorlardı. *Plaza*ya girip de dalga dalga kalabalığın üzerinde, sonsuza kadar selam verir pozda kocaman ve dimdik yükselen ve güneş ışığında göz kamaştırıcı bir beyazlıkla parlayan at sırtındaki Kral'ın heykeliyle karşı karşıya geldikleri zaman, bir şaşkınlık mırıltısı dolaştı aralarında. Birbirlerine, «Bu kocaman şapkalı aziz de kim?» diye sordular.

Pedro Montero'nun kardeşinin muzaffer generallik kariyerine onca yardımda bulunan ova süvarilerinin iyi bir örneğini oluşturuyorlardı. Sahil kentlerinde büyümüş olan bu insanın Cumhuriyet'in ova halkı üzerinde kısa zamanda kazandığı etki, ancak hiyanete deha derecesinde bir yatkınlığa yorulabilir, öylesine güçlü türden bir yetenekti ki bu, vahşilikten henüz tam anlamıyla kurtulamamış bu sert insanlara dirayet ve erdemin en kusursuz hali olarak görünmüş olmalıydı. Bütün ulusların halk bilimi, ilkel insanların, ikiyüzlülük ve kurnazlığı bedensel güçle beraber cesaretten de üstün kahramanca erdemler olarak gördüklerini kanıtlamıştır. Düşmanlarımızı yenmek hayatınızda hayli önemli bir iş sayılıyordu. Cesaret olması gereken bir şey olarak kabul ediliyordu. Fakat zekanın kullanılması, hayranlık ve saygı uyandırıyordu. Savaş hileleri, başarısız olmadıkları onur verici şeyler sayılıyordu. Hiç bir şeyden kuşkulanmayan düşmanı kolayca katletmek, sevinç, gurur ve hayranlıktan başka bir duygu uyandıramazdı. Bunun nedeni, ilkel insanlar, günümüzdeki torunlarından daha güvenilmez oldukları için değil; fakat amaçlarına daha kestirmeden ulaşmaları ve ahlakın tek geçerli ölçütü olarak görülen başarının tanımını yapmakta daha doğal olmalarıydı.

O zamandan bu yana değişim gösterdik. Zekanın kullanımı, daha az hayranlık ve saygı uyandırıyor bugün. Ne var ki, iç savaşa katılan barbar ve cahil ova halkı düşmanlarını, kendilerine, çoğu kez, deyim yerindeyse elleri bağlı olarak teslim etmiş bir liderin pe-

şinden gitmeye hayli istekliydi. Pedro Montero, düşmanlarına, güvende oldukları duygusunu aşılamak gibi bir yeteneğe sahipti. Ve insanlar son derece yavaş akıllandıkları ve besledikleri gizli umutları okşayan vaatlere inanmaya her zaman hazır oldukları için, Pedro Montero, günden güne başarı kazandı. Paris'te, Costaguana elçiliğinde ister bir uşak isterse de küçük bir memur olsun kardeşinin sınır *commandancia*lığı gibi belirsiz bir görevden ayrıldığı haberini alır almaz hemen ülkesine koştu. Kendini sevdirme ve insanların güvenini kazanma yeteneği sayesinde başkentteki Ribieracı hareketin şeflerini kandırmayı başardı; öyle ki San tome madeninin en zeki yetkilisi bile onu tam anlamıyla tahlil edebilmekte başarısız oldu. Kardeşi üzerinde hemen büyük bir etki kazandı. Fiziki görünüm olarak birbirlerine çok benziyorlardı; her ikisi de kel kafalıydı, kulaklarının üzerindeki kıvırcık saç demetleri biraz da zenci kanı taşıdıklarını ortaya koyuyordu. Yalnız Pedro, generalden daha ufak, genel olarak ele alındığında daha kibardı, incelik ve seçkinliğin bütün dışsal belirtilerini taklit etmekte maymunları andıran bir becerisi ve bir papağanın ki gibi yabancı dil öğrenme yeteneğine sahipti. Her iki kardeş de, ülkenin iç kısımlarına yaptığı yolculuklarda, babalarının eşlik ettiği büyük bir Avrupalı gezginin yüce ruhluluğu sayesinde temel bir eğitim alabilmişti. Ve bu, General Montero'nun rütbece hızlı yükselmesini mümkün kılmıştı. Daha genç olan Pedrito ise iflah olmaz derecede tembel ve haylazdı; muhasebe şubeleri çevresinde dolaşarak bir tür *valet-de-place*[21] gibi yabancılara yapışıp kolay ve utanılacak bir yaşam sürerek bir sahil kentinden diğerine amaçsızca sürüklenip durmuştu. Okuma yeteneği hiç bir işine yaramamış; fakat kafasını saçma hayallerle doldurmuştu. Hareketleri, genellikle akılcı bir insanın aklının alamayacağı kadar kendi içlerinde hayli olanakdışı güdüler tarafından belirlenirdi.

İşte bu yüzden, Gould İmtiyazı'nın temsilcisi, ilk bakışta, onun mantıklı görüşlere sahip biri olduğunu hatta generalin doymak bilmeyen boş gururu üzerinde frenleyici bir güce sahip olduğunu düşünmüştü. Paris'teki Costaguana Elçiliği'nin diplomatik onurunu korumak için kullandığı çeşitli otellerin tavan aralarında barınmış olan uşak ya da küçük katip Pedrito Montero'nun, Fransız dilinde yazıl-

(21) (Fran.) Kurye, kılavuz.

mış hafif türden tarih kitaplarını, örneğin İmbert de Saint Amand'ın İkinci İmparatorluk üzerine yazdığı kitapları yutarcasına okuyup bitirmiş olması San Tome madeni yetkilisinin aklının alabileceği bir şey değildi. Fakat o parlak saray yaşamının şaşaası Pedrito'yu şaşkınlığa sürüklemiş ve kafasında, kendisi için de Dük de Morney gibi her türlü zevki, eğlenceyi ve politik işleri yönetme becerisiyle birleştirebileceği ve en üstün güce sahip olmanın tadını her şekilde çıkarabileceği bir yaşam tasarlamıştı. Hiç kimse tahmin edemezdi bunu. Ne var ki, Monterocu Devrimin en önde gelen nedenlerinden biri de buydu. Ama temel nedenlerin her zamankinin aynı olduğu, halkın politik olgunluğa erişmiş olmamasından, yüksek tabakanın tembelliği, aşağı tabakanın ise içinde bulunduğu kara cehalet göz önüne alınacak olursa bu arzu daha az inanılmaz görünecektir.

Pedro Montero, kardeşinin yükselişiyle, kendisinin en çılgın hayallerine giden yolun önünde açıldığını gördü. Zaten Monterocu *pronunciamiento*yu böylesine önlenemez kılan da budur. Muhtemelen, generalin kendisi satın alınabilir, dalkavukluklarla pasifize edilebilir, diplomatik bir görevle Avrupa'ya gönderilebilirdi. Onu, en başından itibaren, aptalca kışkırtan, tahrik eden kardeşiydi. Güney Amerika'nın en parlak devlet adamı olmayı kafasına koymuştu. En üstün güç olmayı arzuluyor değildi. Aslında bu konumun getireceği iş yükü ve içerdiği tehlikeler karşısında korku duyuyordu. Her şeyden önce, Avrupa deneyiminden de ders almış olan Pedrito Montero, kendisi için hatırı sayılır bir servet yapmanın peşindeydi. Bu amacı aklından çıkarmaksızın, başarılı geçen savaşın hemen ertesi günü, erkek kardeşinden dağları aşarak Sulaco'yu ele geçirme iznini kopardı. Sulaco, istikbaldeki zenginliğin ülkesi, maddi ilerlemenin seçilmiş toprağı, Cumhuriyet'in Avrupalı sermaye sahiplerini ilgilendiren tek eyalet idi. Dük de Mornay'ın izinden giden Pedrito Montero'nun da, bu zenginlikten kendi payını alması gerekiyordu. Gerçekte, onun istediği buydu. Ve şimdi, kardeşi, ister Başkan ister Diktatör hatta İmparator olarak –Evet, neden İmparator olarak olmasın– olsun ülkenin hakimi olduğuna göre, her girişimden –demiryolları, madenler, şeker üretimi, dokumacılık, arazi şirketleri– tek tek ve açık açık bütün girişimlerden sağladığı korumanın bir bedeli olarak pay almayı düşünüyordu. İki yüz *llanero* ile beraber o kutlu dağları aşma seferinin gerçek nedeni de, bulunulması gereken

yere erkenden varabilme arzusu idi, sabırsızlığı yüzünden, böyle bir girişimin içerdiği tehlikeleri ilk başta açıkça görebilmesi mümkün olmamıştı. Birbiri ardından kazanılan zaferlerden sonra, durumun hakimi olarak ortaya çıkması gereken kişinin sadece bir Montero olabileceğini düşünmüştü. Bu yanılsama da şimdi giderek bilincine vardığı bir aceleciliğe sürüklemişti onu. *Llanero*larının başı olarak at sürerken yanında onlardan bu kadar az bulunmasından dolayı pişmanlık duyuyordu. Kalabalıktaki coşku, ona yeniden güven aşılamıştı. «Viva Montero! Viva Pedrito!» diye bağırıyorlardı. Onları daha da coşturmak için ve doğal olarak kendini olduğundan farklı göstermekten hoşlandığı için dizginleri atının boynuna bıraktı, büyük bir yakınlık ve güven duyduğunu göstermek için Senor Fuentes ve Senor Gamacho'nun kollarına girdi. Bu sahne uyarınca, atının dizginlerini hırpani kılıklı bir kent *mozo*su tutarken kendisi at sırtında, muzaffer bir biçimde Plazayı geçip İntendencia'nın kapısının önüne geldi. Binanın kararmış, eski duvarları havayı yırtan ve katedralin çanlarının çıkardığı büyük gürültüyü bastıran alkışlardan sarsılıyor gibiydi.

Generalin kardeşi Pedro Montero kıyafetleri yırtık pırtık milliyetçilerin şiddetle geriye itmeye çalıştığı heyecanla bağıran ter içindeki insanların oluşturduğu kalabalığın eşliğinde atından indi. Birkaç basamak çıkarak şaşkın şaşkın kendisine bakan kalabalığı ve karşısındaki güneşte parlayan toz bulutunun hafifçe örttüğü evlerin kurşundan delik deşik olmuş duvarlarını süzdü. Kırık camları atlayarak büyük siyah harflerle yazılmış «*Porvenir*» yazısı koskoca alanın karşısından kendisini seyrediyordu ve büyük bir zevkle intikam saatinin gelip çattığını düşündü; zira Decoud'un yakasına yapışabileceğinden hiç kuşku duymuyordu. Sol tarafında sıcaktan kızarmış, iri kıllı yüzünü silen Gamacho aptal aptal sırıtırken sararmış dişlerini gösteriyordu. Sağında ise ufak tefek ve zayıf Senor Fuentes, dudaklarını sıkmış etrafı seyrediyordu. Kalabalık, kelimenin tam anlamıyla ağzı açık olarak sanki büyük *guerillero,* meşhur Pedrito'nun elle tutulur gözle görülür armağanlarını saçmasını beklermişçesine sabırsız bir sessizliğe bürünmüştü. Fakat o böyle yapmak yerine, bir söyleve başladı. Ağzından ilk çıkan yüksek sesle söylediği «Vatandaşlarım!» sözü Plaza'nın ortasında bulunanlara bile ulaştı. Daha sonra da, vatandaşların büyük kısmı, sadece hatibin hareket-

leriyle büyülenmiş olarak yerlerinde kalakaldılar, ayaklarının ucuna basarak yükseliyor, sıkılı yumruklarıyla, kollarını, başının üzerinde sağa sola savuruyor, bir elini kalbinin üğzerine bastırıyor, gümüş rengi saçlarını göstererek gözlerini fıldır fıldır döndürüyor, bir eli teklifsizce Gamacho'nun omzunda olarak süpüren, işaret eden, kucaklayan hareketler yapıyor; diğer elini ise avukat, politikacı ve halkın gerçek dostu olan kara ceketli, ufak tefek Senor Fuentes'e resmi bir eda ile sallıyordu. Hati,bin en yakınında bulunanların «Viva!»ları aniden boşanarak kuru otları süpüren alevler gibi kalabalığın kenarlarına doğru düzensiz biçimde yayılarak sokak girişlerinde sönüyordu. Alkışsız geçen aralarda, mahşeri Plazanın üzerine ağır bir sessizlik çöküyor; hatibin ağzı, bu ağır sessizlik içinde de açılıp kapanmayı sürdürüyordu –«Halkın mutluluğu», «Ülkenin evlatları», «Bütün dünya, *el mundo intiero*» gibi kopuk kopuk cümleler bir sivrisinek vızıltısı gibi zayıf, ince ve berrak, katedralin insan sesiyle dolu basamaklarına dek ulaşıyordu. Fakat hatip, göğsünü yumruklamaya devam ediyor; iki destekçisinin arasında sanki zıplıyor gibi görünüyordu. Büyük bir çabayla nutkunu bitirmeye çalıştığı andı bu. Sonra daha küçük iki şekil, halkın gözleri önünden kayboldu ve tek başına kalan iri yarı Gamacho şapkasını başının üzerinde havaya kaldırarak ilerledi. Ardından gururla giydi şapkasını ve bağırdı: «*Ciudadanos!*»[22] Campo'nun sabık gezginci esnafı şimdiyse Milli Muhafızların komutanı Senor Gamacho'yu sönük bir uğultu selamladı.

Yukarıda, Pedrito Montero, İntendencia'nın enkaz halindeki bir odasından aceleyle koşuşturuyor ve durmaksızın homurdanıyordu:

«Ne budalalık! Ne yıkım!»

Onu takip eden Senor Fuentes de, suskun tavrını bozarak mırıldanıyordu:

«Bunların hepsi, Gamacho ve onun millilerinin işi» ve sonra başını sol omzuna doğru eğerek dudaklarını öyle sıkı birbirine bastırıyordu ki, her köşesinde birer küçük çukur beliriyordu. Kendisini, kentin politik şefliğine atayan belge cebindeydi ve bir an önce görevine başlamak için sabırsızlanıyordu.

---

(22) (İsp.) Vatandaşlar.

Atılan taşlarla yıldız yıldız parçalanmış yüksek aynaları, yırtılıp indirilmiş perdeleri, yukarı uçtaki sayvanı parça parça edilmiş kürsüsü ile uzun toplantı odası, kalabalığın derinden gelen muazzam uğultusu tam aşağıda konuşan Gamacho'nun kükreyen sesi, onlar loşluk ve yıkımın ortasında öylece dikilirlerken onlara kadar ulaşıyordu.

Ekselansları Don Pedro Montero, sıkılı dişlerinin arasından, «Hayvan herif!» diye gözlemini belirtti, «onu ve millilerini mümkün olduğu kadar çabuk Hernandez'le savaşmak için uzaklara göndermeliyiz.»

Yeni *Gefe Politico* başını sallamakla yetindi ve Gamacho ile onun densiz ayak takımını kentten sürmek için bulunan yöntemi onayladığının bir işareti olarak sigarasından bir nefes çekti.

Pedrito Montero, tamamıyla çıplak döşemeye ve odanın tüm çevresini dolanan, üzerlerinden kirli paçavralar gibi yırtılıp kesilmiş kanvasların sarktığı ağır ve yaldızlı çerçevelere tiksinti ile bakıyordu.

«Biz, barbar değiliz» dedi.

Kendi isteği üzerine kardeşi tarafından Sulaco'nun demokratik ilkelere uygun olarak düzenlenmesiyle görevlendirilmiş olan, tuzak kurma sanatının ustası Ekselansları, halkın sevgilisi, *guerillero* Pedrito'nun söylediği buydu. Bir gece önce, onunla tanışmak için Rincon'a gelmiş olan partizanlarıyla yaptığı görüşme esnasında niyetlerini, Senor Fuentes'e de açmıştı.

«Bir halk oylaması hazırlayacağız; evet ya da hayır, sevgili yurdumuzun kaderini kahraman kardeşim, yenilmez generalin bilgeliği ve cesaretine teslim edeceğiz. Bir plebisit. Anlıyor musunuz?»

Senor Fuentes ise kösele gibi yanaklarını şişirerek başını hafifçe sola eğmiş, büzülmüş dudakları arasından ince mavimsi bir duman salıvermişti. Anlamıştı.

Ekselansları yapılan yıkım karşısında çileden çıkmıştı. İntendencia'nın salonlarında tek bir sandalye, masa, koltuk, etajer veya konsol kalmamıştı. Ekselansları, öfkeden her yanı seğiriyor olmasına karşın, bir tür uzaklık ve yalnızlık duygusu öfkesinin şiddete dönüşmesine engel oluyordu. Kahraman kardeşi, çok uzaklardaydı. Bu arada, *siesta*sını nasıl alacaktı acaba? Bir yıl süren ve Sulaco'ya, zenginlik ve etki bakımından Cumhuriyet'in geri ka-

lan bütün bölgelerinden daha değerli olan bu eyalete saldırmanın güçlük ve yoksunluklarıyla son bulan zorlu kamp yaşamından sonra İntendencia'da rahatlık ve lükse kavuşacağını ummuştu. Yavaş yavaş alacaktı bunun intikamını Gamacho'dan. Öte yandan, halkın kulağına hoş gelen Senor Gamacho'nun söylevi, Plaza'nın sıcağı ve göz kamaştırıcı ışığında, yüksek ısıdan bembeyaz olmuş bir fırına atılmış bir tür cehennem zebanisinin iğrenç kükreyişi gibi devam ediyordu. Yüzünden akan terleri, ikide bir çıplak koluyla silmek zorunda kalıyordu; ceketini bir kenara fırlatıp atmıştı, gömleğinin kollarını dirseklerine kadar sıvamıştı fakat beyaz tüylü geniş şapkası başındaydı. Milli muhafızlar Komutanı payesinin bu işaretini yüceltmek akıllılığını gösteriyordu böylece. Sözlerine ara verdiği zaman, kalabalıktan onaylayıcı ve ciddi uğultular yükseliyordu. Fikri, demiryollarıyla, madencilik teşebbüsleriyle, sömürgeleştirme ve benzeri sığ bahaneler altında, ülkelerinin yoksul halkını soymayı amaçlayan Fransa, İngiltere, Almanya ve Birleşik Devletler'e derhal savaş açmaktı; aristokratlar, bu Gothların ve felçlilerin yardımıyla halkı sürekli uğraşıp didinen sefil kölelere dönüştürecekti. Ve kirli beyaz renkli harmanilerinin uçları havada savrulan *lepero*lar bağırarak söylenenleri onayladıklarını bildiriyorlardı. Gamacho, inançla kükrüyordu. General Montero, bu vatanseverce görevi yerine getirebilecek tek insandı. Bunu da onaylıyorlardı.

Sabahın son saatleriydi; kalabalıkta, şimdiden kopma belirtileri, dalgalanmalar, kaynaşmalar görülüyordu. Kimileri, ağır ağır duvarların gölgelerine ve Alameda'nın ağaçlarının altına çekiliyorlardı. Atlılar, bağrışarak atlarını mahmuzluyorlardı; tepeden dimdik inen güneş ışığına karşı kafalara dümdüz geçirilmiş *sombrero* grupları, açık kapılarının hafif gitar tıngırtılarının duyulduğu baştan çıkarıcı bir parıltı sergileyen *pulperia*ların[23] yer aldığı, sokakların iç kısımlarına doğru sürükleniyordu. Milli muhafızlar, *siesta*yı düşünmekteydiler ve şefleri Gamacho'nun çenesi de yorulmuştu. Daha sonraları, öğleden sonranın daha serin saatlerinde kamusal işlerin görüşülmesi için tekrar bir araya gelmeye çalıştılar, Alameda'da kamp kurmuş olan Montero'nun süvari alayından kimi gruplar, önceden uyarıda bulunmaksızın atlarını son hızla üzerlerine sürmüş arka-

(23) (İsp.) Bakkal.

larına bakmaksızın kaçmakta olan halkı uzun mızraklarıyla dürterek sokak uçlarına kovalamışlardı. Sulaco'nun milli muhafızları bu davranış karşısında şaşkınlık içine düşmüşlerdi. Fakat kızgın değildiler. Hiçbir Costaguanalı bir askeri gücün tuhaf davranışlarını sorgulamayı öğrenememiştir. Doğal düzenin bir parçasıydı bunlar. Bunun, hiç şüphesiz, bir tür idari tedbir olduğu kanısına varmışlardı. Fakat yardım almaksızın çalışmayan akılları, bunların nedenini kavrayamıyordu, şefleri ve hatipleri, Milli Muhafızlar'ın kumandanı Gamacho, ailesinin arasında sarhoş olmuş ve sızmıştı. Çıplak ayakları, tıpkı bir cesedinkiler gibi, gölgede iğrenç bir biçimde yukarı bakıyordu. İyi laf yapan ağzı açık kalmıştı. Bir eliyle kendi kafasını kaşıyan en küçük kızı, diğer eliyle de, babasının sıcaktan kavrulmuş ve soyulmuş yüzünün üzerinde yeşil bir dal sallıyordu.

6

Batmakta olan güneş, kentin evleri arasında, gölgeleri batıdan doğuya doğru kaydırmıştı. Yeşil uzantılara hakim tepeciklerin üzerindeki *hacienda*ların beyaz duvarlarıyla, dere kenarlarında toprağın kıvrımlarına gizlenmiş, damları otla örtülü *rancho*larıyla; lekesiz bir ot denizi üzerindeki koyu renkli ağaçlardan adacıklarıyla ve daha alçaktaki ormanların dalgalarından bir devler ülkesinin çorak kıyıları gibi sonsuz ve hareketsiz yükselen dimdik Cordillero Sıradağları'yla uçsuz bucaksız Campo boyunca gölgeleri öte yana devirmişti güneş. Uzaklardaki testere dişlerini andıran zirveler, kıpkızıl aydınlıkta yanıp kül olmuşçasına karanlık kalırken uzaklarda karlı yamaçları üzerine düşen güneş ışınları ona pembe bir gençlik havası veriyordu. Ormanların dalgalı yüzüne soluk altın renkli bir toz serpilmiş gibiydi ve orada, uzakta, Rincon'un ötesinde, ağaçlı iki tepenin kentten gizlediği San Tome Boğazı'nın kayaları ve dev eğrelti otlarıyla örtülü dağın oluşturduğu dümdüz duvarı, yer yer kırmızı pas rengi çizgiler, yarıklarda kök salmış koyu yeşil çalı yığınlarıyla, kahverengi ve sarının sıcak tonlarına bürünmüştü. Ovadan, maden filizlerini döven tokmakların bulunduğu sundurmalar ve madenin evleri, yukarılarda tıpkı bir uçurumun çıkıntılı kayaları üzerine kümelenmiş kuş yuvaları gibi küçücük ve karanlık görünmekteydi. Kıvrıla kıvrıla aşağı inen patikalar tıpkı bir taş devri yığma evinin duvarına kazınmış silik izleri andırıyordu. Köprünün yakınındaki derenin kenarına

dizili ağaçların gölgesinde, ellerinde tüfekleri, gözleriyle çevreyi tarayarak gezinen, madenin nöbetteki iki *serenos*una, patikayı izleyerek yukarıdaki düzlükten aşağı inen Don Pepe, iri bir böcekten daha büyük görünmüyordu.

Don Pepe'nin silueti, uzaklarda, kayanın yüzünde, bir böcek gibi, amaçsız ileri geri giderek inmeyi sürdürüyordu ve dibe yaklaşınca da, ambarların, demirhanelerin ve atölyelerin çatılarının gerisinde kayboldu. Bir çift *sereno*, bir süre için daha, köprünün önünde ileri geri gezindiler, sonra da elinde büyük, beyaz bir zarf taşıyarak köprüden geçmekte olan bir atlıyı durdurdular. O sırada, hudut köprüsünden bir taş atımı kadar bile uzakta olmayan evlerin arasındaki köy yolunda aniden beliren Don Pepe, paçaları çizmelerinin içine sokulmuş, bol siyah pantolonu, beyaz keten ceketiyle, kılıcını kuşanmış ve tabancası da belinde olarak iri adımlarla yaklaştı. Böyle karışık zamanlarda, hiç bir şeyin, Senor Gobernador'u çizmeleri olmaksızın yakalayamayacağı söylenirdi.

Kentten gelen bir haberci olan adam, *sereno*lardan birinin hafif bir baş sallamasıyla atından indi ve onu yularından tutarak köprüyü geçti.

Don Pepe, adamın diğer elinden mektubu aldı, gözlüklerinin kutusunu bulmak için önce sol yanını sonra da kalçalarını eliyle yokladı. Gümüş çerçeveli ve ağır nesneyi burnunun üzerine oturtup saplarını da dikkatle kulaklarından geçirdikten sonra zarfı açtı ve gözlerinden otuz santimetre kadar ileride bir süre yukarıda tuttu. Zarftan çıkardığı kağıtta, aşağı yukarı üç satırlık yazı bulunuyordu. Bir süre kağıda baktı. Kır bıyıkları, hafif hafif aşağı yukarı oynadı ve gözlerinin köşelerinden şakaklarına doğru yayılan kırışıklıklar kısılarak toplandı. Ciddi ve sessiz başını salladı. *«Bueno»* dedi. «Cevaba gerek yok.»

Sonra her zamanki sessiz, kibar haliyle, sanki son günlerde başına güzel bir şeyler gelmiş gibi neşeyle konuşmak arzusunda olan adamla ihtiyatlı bir konuşmaya daldı. Uzaktan, Sotillo'nun piyadelerinin Gümrük Binası'nın her iki yanında, liman kıyısı boyunca kamp kurduğunu görmüştü, binalara hiçbir zarar vermemişlerdi. Demiryolunun yabancıları, atölyelerinin bulunduğu avluda kalmışlar, dışarı çıkmamışlardı. Zavallı yoksul insanları vurma isteği duymuyorlardı artık. Yabancılara lanet etti, sonra da Montero'nun kente

girişini ve kentte dönüp duran söylentileri aktardı. Yoksullar zengin olacaktı artık. Bu, çok iyi bir şeydi. Bundan fazlasını bilmiyordu, yüzüne yatıştırıcı bir gülümseme yayıldı, sonra aç ve sussuz olduğunu bildirdi. Yaşlı binbaşı, onu, birinci köyün *alcalde*sine yolladı. Adam, atına binip oradan uzaklaştı, Don Pepe de ağır ağır küçük tahta çan kulesine doğru yürürken bir çitin üzerinden küçük bir bahçeye baktı ve Peder Roman'ın kilisenin önündeki iki portakal ağacının arasına gerilmiş beyaz bir hamakta oturduğunu gördü.

Kocaman bir demir hindi ağacı, koyu yeşil yapraklarıyla ahşap beyaz evin tamamını gölgesi altına almıştı. Uzun saçları, iri gözleri ve küçük el ve ayakları olan genç bir yerli kız, tahta bir sandalyeyi dışarı çıkarırken verandadaki ince ve yaşlı bir kadın, sert ve uyanık gözlerini kızın üzerinden bir an olsun ayırmadı.

Don Pepe, sandalyeye oturdu ve bir puro yaktı; papaz, avcunun çukurluğundan burnuna derin bir nefes çekti. Yıpranmış sanki vurularak ezilmiş gibi kırmızımsı-kahverengi yüzünde, gözleri, tıpkı iki siyah elma gibi canlı ve samimi parlıyordu.

Don Pepe, yumuşak ve şakacı bir sesle, Peder Roman'a, Pedrito Montero'nun, Senor Fuentes aracılığıyla, ona, küçük bir askeri gücün eşlik edeceği, yurtsever vatandaşlardan oluşturulmuş yasal bir komisyona, madeni, çalışır durumda hanigi şartlar altında teslim edeceklerini sorduğunu bildirdi. Rahip gözlerini göğe kaldırdı. Buna rağmen Don Pepe, mektubu getiren *mozo*nun, Don Carlos Gould'un hayatta ve şimdiye kadar rahatsız edilmemiş olduğunu söylediğini belirterek konuşmaya devam etti.

Peder Roman, Senor Administrator'un güvende olmasından duyduğu şükran ve memnuniyet hislerini birkaç kelimeyle dile getirdi.

Küçük çan kulesindeki çanın berrak bir sesle çınlayışı, dua saatinin gelip geçtiğini haber verdi. Vadinin girişini kapatan orman kuşağı, batmakta olan güneşle köy yolu arasında tıpkı bir perde gibi duruyordu. Kayalık geçidin diğer ucunda, bazalt ve granit duvarları arasında, ormanla kaplı bir dağ, sıradağları San Tome yerleşimcilerinden gizleyerek ta tepesine kadar parlak ve yemyeşil bir şekilde dimdik yükseliyordu. Pembe renkli üç küçük bulut, yukarıda derin ve geniş mavilikte hareketsiz asılı duruyordu. Söğüt dallarından örülmüş kulübeler arasındaki yolda insanlar, kümeler halinde oturu-

yorlardı. *Alcalde*'nin *casa*'sının önünde, adamlarını götürmek üzere toplanmış gece vardiyasının ustabaşları, deri şapkalardan oluşan bir çember halinde yere bağdaş kurmuş tunç renkli sırtlarını eğerek *maté* kabını elden ele geçiriyorlardı. Kentten gelen *mozo* atını kapının önündeki tahta bir direğe bağlamış, kararmış çanak elden ele dolaşırken Sulaco'dan gelen haberleri aktarıyordu. Ciddi görünüşlü *alcalde,* belden aşağısı beyaz bir örtüye sarınmış çıplak ve bodur bedeni üzerine süslü püslü bir bornozu andıran, çiçekli basmadan kollu bir entari giymiş, kaba, kunduz derisinden şapkasını başının gerisine atmış, elinde gümüş topuzlu uzun bir sopayla dikliyordu. Bu saygınlık nişanları, onur, refah ve barışın kaynağı Maden Yönetimi tarafından kendisine verilmişti. Bu vadiye ilk gelenlerden biriydi ve oğulları ve damatları da, yukarı *mesa*nın zengin maden yataklarından, refahın, güvenliğin ve adaletin nimetlerini çalışanların üzerine akıtıyormuş gibi görünen hazinelerle dolu dağın içinde çalışıyorlardı. Kentten gelen haberleri, sanki kendisininkinden farklı bir dünyayı ilgilendiriyorlarmış gibi merak ve kayıtsızlıkla dinledi. Gerçekten de ona böyle görünüyorlardı. Güçlü bir kuruma ait olma duygusu, bu yılgın ve yarı vahşi yerlilerde sadece birkaç yıl içinde gelişmişti. Madene karşı gurur ve bağlılık duyuyorlardı. Maden, güven ve inanç vermişti onlara. Sanki kendi ellerinin yarattığı bir fetişmiş gibi koruyucu ve yenilmez bir güç yöneltiyorlardı; zira cahil kimselerdi onlar ve diğer başka yönlerden de kendilerinin yarattığı şeylere sonsuz bir güven duyan insanlığın geri kalanından gözle görülür bir farklılık göstermiyorlardı. Kendi koruması ve gücü altındayken madenin başına bir şey gelebileceğini *alcalde*nin aklı almazdı. Politika, kentin ve Campo'nun halkına göreydi. Geniş burun delikleri ve ifadeden yoksun hareketsiz görünümüyle yuvarlak ve sarı yüzü tam evresindeki bir dolunaya benziyordu. *Mozo*nun getirdiği heyecan verici boş lafları, endişe, şaşkınlık ve herhangi bir canlılık duygusu göstermeksizin dinledi.

Peder Roman, elleriyle hamağın kenarlarını kavramış, ayakları yere ancak dokunur durumda, üzgün bir biçimde sallanıyordu. O da cemaati kadar bilgisiz fakat onlardan daha huzursuz bir biçimde binbaşıya bundan sonra ne olacağını düşündüğünü sordu.

Sandalyesinde dimdik oturan Don Pepe, ellerini bacakları arasında dikey durumda duran kılıcının sapı üzerinde sakince ka-

vuşturdu ve bilmediğini söyledi. Maden, onu ele geçirmek üzere gönderilecek herhangi bir güce karşı savunulabilirdi. Öte yandan vadi kıraç olduğu için, Campo'dan düzenli olarak gelen yiyeceklerin kesilmesi halinde, bu üç köyün halkı açlıktan dolayı teslim olmak zorunda kalabilirlerdi. Don Pepe, bütün bu olasılıkları kendisi de eskiden savaşlarda bulunmuş bir kişi olarak bir askerin mantığını anlayabilecek olan Peder Roman'a sakin bir biçimde açıkladı. Basitçe ve dolaysız olarak konuşuyorlardı. Peder Roman cemaatinin dağıtılabileceği veya tutsak edilebileceği fikri karşısında üzüntü duyuyordu. Anlayışlılığından değil; fakat ona bir Devlet'in yaşamında kaçınılmaz ve ölümcül görünen politik çirkinlikler hususunda uzun bir tecrübeye sahip olduğu için kederleri konusunda hayallere kapılmıyordu. Sıradan kamu kuruluşlarının işleyişi, ona, en açık biçimiyle, özel kişilerin karşısına çıkan ve sanki ilahi bir yazgının bir parçasıymışlarcasına, birbirlerine nefret, intikam, budalalık ve açgözlülük yoluyla mantıksal olarak birbirbirine bağlanan bir felaketler dizisi olarak görünüyordu. Peder Roman'ın açıkgörüşlülüğü, bilgiden yoksun bir zekadan ileri geliyordu; fakat şahit olduğu katliam, talan ve şiddet sahnelerinin arasında hassasiyetini koruyan kalbi, bu felaketlere karşı duyduğu nefret, kurbanlarla kendisinin yakınlığı ölçüsünde artıyordu. Vadideki yerlilere karşı, babacan bir büyüklük hissi besliyordu. San Tome madeninin işçilerinin, evlilik, vaftiz, günah çıkarma, cenaze ve bağışlama işlerini, beş yıldan uzun bir süredir ciddiyet ve tatlılıkla yönetiyor ve onları dinsel anlamda kendisinin kılan bu hizmetlerin kutsallığına inanıyordu. Yüce görevi için değerli şeylerdi bunlar. Mrs. Gould'un bütün bu insanların ihtiyaçlarına karşı içten ilgisi, onların rahibin gözündeki önemini arttırıyordu; zira bu ilgi, gerçekte onun kendi önemini de arttırıyordu. Onunla, köydeki sayısız Marialar, Brigidalar hakkında konuşurken kendi insaniyetinin de arttığını duyumsuyordu. Peder Roman, bağnazlıktan, neredeyse ayıplanacak ölçüde uzak bir insandı. İngiliz Senora'nın dinsel inançlara karşı olduğu açıktı; fakat aynı zamanda ona olağanüstü ve meleksi bir insan gibi geliyordu. Ne zaman duyguları bu karmaşanın içine düşse, örneğin koltuğunun altında dua kitabıyla, demir hindi ağacının geniş gölgesi altında gezinirken büyük gürültülerle burnuna bir tutam enfiye çekmek içinn durur ve dalgın dalgın başını sallardı. Bu şerefli Senora'nın başına gelebilecek şeyleri dü-

şündüğü zaman yavaş yavaş umutsuzluğa kapılırdı. Bunu sıkıntılı bir sesle dile getirdi. Don Pepe bile, bir an için soğukkanlılığını kaybetmişti. Dimdik öne doğru eğildi:

«Dinleyin, Peder. Sulaco'daki o hırsız maymunların, benim onurumun fiyatının ne olduğunu bulmaya çalışmaları, tam da Don Carlos ile Casa Gould'daki herkesin güvende olduklarını kanıtlıyor. Benim onuruma gelince, her kadının, erkeğin ve çocuğun bildiği gibi, o da, güvendedir. Fakat kenti gafil avlayıp ele geçirmiş olan o zenci liberaller bilmiyor bunu. *Bueno.* Oturup beklesinler bakalım. Beklerken hiçbir zarar veremezler.»

Böylece eski sükûnetini yeniden kazandı. Kolaylıkla yaptı bunu; zira ne olursa olsun Paez'in eski bir subayı olarak onuru güven altındaydı. Charles Gould'a, silahlı bir gücün onlara yaklaşması halinde geçidi, kendisine, madenin bütün demirbaşları, binaları ve atölyeleriyle beraber büyük dinamit lokumlarıyla bilimsel olarak yıkacak, ana tüneli yıkıntılarla tıkayacak, yolları bozacak, su gücü sağlayan barajı havaya uçuracak, ünlü Gould İmtiyazı'nı dehşete düşmüş bir dünyadan parçalar halinde gökyüzüne uçuracak zamanı kazanıncaya kadar, tam o ana kadar savunmaya söz vermişti. Maden, tıpkı babasını kavradığı kadar ölümcül bir şekilde Charles Gould'u da, avuçları içine almıştı. Fakat bu son noktadaki kararlılık, Don Pepe'ye, dünyanın en tabii şeyi gibi görünüyordu. Önlemleri, üzerlerinde tek tek düşünülerek alınmıştı. Her şey, özenli bir eksiksizlikle hazırlanmıştı. Ve Don Pepe, ellerini kılıcının kabzası üzerinde sakin bir biçimde kavuşturmuş, rahibe başını sallıyordu. Peder Roman, o heyecanla, avuç dolusu enfiyeyi yüzüne saçmış, her yerine tütün bulaştırmış, gözleri faltaşı gibi açık ve kendinden geçmiş bir şekilde hamaktan kalktı ve gezinmeye başladı, bir yandan da hayretini ve duygularını dile getiriyordu.

Don Pepe, ince uçları keskin çene çizgisinden hayli aşağılara sarkan kırçıl ve düşük bıyıklarını sıvazladı ve kendi şöhretinden bilinçli bir gurur duyarak konuştu:

«İşte bu yüzden Peder, ben, neler olacağını bilmiyorum. Fakat bildiğim şey, ben burada olduğum müddetçe, Don Carlos'un Pedrito Montero maymunuyla konuşup onu tam bir güvenle madeni ortadan kaldırmakla tehdit edebileceği ve bunun da ciddiye alınacağıdır. Zira insanlar bilir benim kim olduğumu.»

Purosunu biraz sinirli bir biçimde dudaklarının arasında çevirmeye başladı ve devam etti:

«Ama bu, politikacılara göre bir ağız. Ben bir askerim. Neler olabileceğini bilmiyorum. Fakat ne olması gerektiğini biliyorum. Maden, elinde silahlar, baltalar ve sopaların ucuna bağlanmış bıçaklarla şehrin üzerine yürümelidir –*Por Dios.* Yapılması gereken budur. Sadece–»

Kabzanın üzerinde kavuşmuş elleri seyiriyordu. Puro, dudaklarının kenarında daha hızlı dönmeye başlamıştı.

«Ve benden başka kim yönetebilir bunu? Ne yazık ki –bak– Don Carlos'a madeni, bu hırsızların ellerine teslim etmeyeceğime dair şeref sözü vermiş bulunuyorum. Savaşta –Bunu siz de biliyorsunuz, Peder– muharebelerin kaderleri belirsizdir ve yenilgi halinde, burada, benim yerime hareket edebilmesi için kimi bırakabilirim? Patlayıcılar hazır. Fakat hazırlanmış bu yıkımı gerçekleştirebilmek için bir de, onurlu, zeki, mantıklı ve cesur bir insana ihtiyaç var. Tıpkı kendi güvendiğim kadar güvenebileceğim bir insan. Bir başka eski Paez subayı, örneğin. Veya Paez'in eski papazlarından biri de bu işi yapabilir belki.»

Upuzun, incecik, dimdik ve kaskatı ayağa kalktı; asker bıyıkları ve kemikli yüzüyle, içeri çekik gözlerini, delip geçmek istercesine papazın yüzüne dikti; o ise, elindeki tahtadan boş enfiye kutusunu elinde baş aşağı tutarak hareketsiz duruyor ve hiç konuşmaksızın öfkeyle madenin yöneticisinin yüzüne bakıyordu.

7

Aşağı yukarı o vakitlerde, Sulaco İntendencia'sında Charles Gould, orada hazır bulunması için kendisine bir davetiye göndermiş olan Pedrito Montero'ya, madenin, hiç bir zaman, onu kendisinden çalmış olan bir hükümetin çıkarı için elinden alınmasına izin vermeyeceğini beyan ediyordu. Gould İmtiyazı, geri alınmazdı. Babası onu istememişti. Oğlu da onu hiçbir zaman teslim etmeyecekti. Onu çalışır durumda teslim etmeyecekti. Ve bir kez yıkılınca da, böylesi bir işletmeyi küllerin ve yıkıntıların arasından çıkarıp da bütün zenginliği ve enerjisiyle yeniden hayata döndürebilecek güç neredeydi hani! Bu ülkede böyle bir güç bulunmuyordu. Ve ülke dışında da, böylesine lanetli bir cesede dokunmaya tenezzül edebilecek bir tek-

nik ve sermaye yoktu. Charles Gould, uzun yıllar boyunca öfkesini ve nefretini saklamasına yardım etmiş duygusuz bir sesle konuşuyordu. Acı çekiyordu. Söylemek zorunda olduğu şeyler, midesini bulandırıyordu. Fazla kahramancaydı söyledikleri. İçindeki kesin surette pratik olan içgüdü, kendi hakkı kabul ettiği neredeyse mistik bir bakış açısıyla derin bir uyumsuzluk gösteriyordu. Soyut adaletin bir sembolüydü Gould İmtiyazı. İsterse dünya yıkılabilirdi. Fakat San Tome madeni, dünya çapında bir şöhrete sahip olduğu için, Charles Gould'un tehdidi kafası işe yaramaz tarihi anekdotlarla dolu Pedro Montero'nun ilkel zekasına ulaşabilecek kadar güçlü ve etkili oldu. Gould İmtiyazı, ülkenin finansmanında ciddi bir kaynaktı ve dahası, birçok resmi yetkilinin kişisel bütçesin de de öyleydi. Gelenekti bu. Biliniyordu. Söyleniyordu. İnanılırdı. Her İçişleri Bakanı, San Tome madeninden bir maaş alırdı. Ve Pedrito da kardeşinin Hükümetinde İçişleri Bakanı ve Meclis Başkanı olmak istiyordu. Dük De Morny, Fransa'nın İkinci İmparatorluğu boyunca kendi çıkarına kullandığı açıkça belli olan bu önemli mevkileri işgal etmişti.

Bir masa, bir sandalye ve tahta bir karyola tedarik edilmiş ve Ekselansları da, Sulaco'ya girişinin bütün şaşaası ve getirdiği yorgunluğun kesinlikle gerekli kıldığı kısa bir siestadan sonra yönetim mekanizmasının kontrolünü eline alarak randevular saptamış, emirler vermiş ve bildiriler imzalamıştı. Konferans odasında Charles Gould ile yalnız olan Ekselansları, herkesçe bilinen yeteneğini kullanarak kızgınlığını ve rahatsızlığını saklamayı başarmıştı. Konuşmaya önce, bütün gururunu takınarak kamulaştırma konusunu açarak başlamış; fakat Senor Administrator'un yüzünde yüzünde duruma uygun herhangi bir ifade ve hareket ortaya çıkmaması, kendisinin o buyurgan anlatım gücünü olumsuz yönde etkilemesiyle sonuçlanmıştı. Charles Gould tekrar etmişti: «Hükümet, eğer arzu ederse San Tome madeninin yıkılışına kesinlikle yol açabilir; fakat başka hiç bir şey ben olmadan yapılamaz.» Dehşetengiz bir beyanattı bu ve zaferin kendisine getireceği kazançlar konusunda tam bir kararlılık halinde olan bir politikacının hassasiyetlerini incitme konusunda gayet iyi hesaplanmıştı. Charles Gould, ayrıca San Tome madeninin ortadan kaldırılmasının bazı başka işletmelerin de yıkımına sebep olacağı, Avrupa sermayesinin geri çekileceği, çok büyük bir olasılıkla dış borçların son taksidinin de ödenmeyeceğine

dikkat çekti. O taş gibi şeytan herif bütün bunları insanı ürpertecek denli soğukkanlı bir tavırla (Bunu anlamaya ekselanslarının zeka seviyesi de müsaitti.) söyledi.

Paris otellerinin tavan aralarında, darmadağın bir yatak üzerine uzanarak ve uşaklık ya da başka türden görevlerini savsaklamak pahasına uzun uzun okumuş olduğu dedikodu havasında yazılmış ve hafif tarih kitapları, Pedro Montero'nun davranışları üzerinde etkili olmuştu. Şayet çevresinde, eski İntendencia'nın görkemini, muhteşem perdeleri, duvarlar boyunca dizilmiş altın yaldızlı eşyaları görmüş olsaydı; şayet muhteşem kare biçimli bir kırmızı halı üzerine yerleştirilmiş bir kürsünün önünde duruyor olsaydı başarı ve yükseklik duygusuyla hayli büyük bir tehlike arz edecekti. Fakat geniş bir alanın ortasına alelacele yerleştirilmiş üç parça adi mobilyasıyla talan edilmiş ve harap salonda Pedrito'nun hayalgücü bir güvensizlik ve geçicilik duygusuna boyun eğmişti. Bu duyguyla ekselansları sözcüğünü o ana kadar bir defalığına olsun telaffuz etmemiş olan Charles Gould'un kararlı tutumu, onu, kendi gözlerinde alçaltıyordu. Görmüş geçirmiş bri insan edası takındı ve Charles Gould'dan, her türlü endişeyi aklından çıkarmasını rica etti. Ona, o anda, ülkenin, onu yeniden düzene sokma görevini yüklenmiş olan efendisinin kardeşiyle konuşmakta olduğunu anımsattı. Ülkenin hakiminin güvenilir kardeşi diye tekrar etti. Başka hiç bir şey, bu zeki ve vatansever kahramanın düşüncelerine yıkım fikrinden daha uzak olamazdı. «Size yalvarıyorum, Don Carlos, antidemokratik ön yargılara itibar etmeyiniz» diye coşkun bir alçakgönüllülük patlamasıyla bağırdı.

Pedrito Montero, insanı, ilk bakışta, parıltısız, kömür karası kıvırcık saç kümeleri arasında sarı parlak bir uzantıyı andıran çıplak alnının heybetli tümseğiyle, ağzının çekici biçimiyle ve beklenmedik bir biçimde kültürlü sesiyle şaşırtırdı. Fakat kanca burnunun her iki yanındaki henüz boyanmış gibi duran fazlasıyla parlak gözleri, tam anlamıyla açıldığında kuşların gözleri gibi yusyuvarlak ve ümitsiz bakardı. Ne var ki, şimdi onları tatlılıkla kısmış, kare biçimli çenesini yukarı kaldırmış ve bir *büyük senyör*ün tavrına uygun olduğunu düşündüğü biçimde sıkılı dişlerinin arasından ve hafifçe de burnundan konuşuyordu.

Birden, aynı tavırla, demokrasinin en yüce ifadesinin *Cesarism* olduğunu açıkladı: Doğrudan halk oyuna dayanan emperyalist bir

yönetim. Cesarism muhafazakârdı. Güçlüydü. Sıraları, unvanları ve farklılıkları gerektiren demokrasinin yasal gereksinimlerini tanırdı. Onları hak eden insanlara bahşedilmeliydi bütün bunlar. Cesarism barış demekti. Ülkenin refahını garanti altına alıyordu. Pedrito Montero coşmuştu. İkinci İmparatorluk'un Fransa'ya ne yaptığına bakılmalıydı. Don Carlos'un türünden insanları onurlandırmaktan memnuniyet duyan bir rejimdi. İkinci İmparatorluk düşmüştü; fakat bunun nedeni, başkanlarının General Montero'yu şöhret ve zaferin zirvesine taşıyan askeri dehadan yoksun oluşuydu. Pedrito, zirve ve şan fikirlerini desteklemek için elini çalımlı bir edayla yukarı kaldırdı. Dostça bir tonda, «Daha çok konuşmalar yapacağız. Birbirimizi tamamen anlayacağız» diye bağırdı. Cumhuriyetçilik, işlevini yerine getirmişti. Gelşeceğin gücü ise emperyalist demokrasiydi. *Guerillero* Pedrito, sesini epeyce alçaltarak elini gösterdi. Yurtsever arkadaşları tarafından *El Rey De Sulaco* ünvanıyla onurlandırılmış seçkin bir insanın, emperyalist bir demokrasi tarafından ancak büyük bir sanayi şefi ve sözüne değer verilen bir kişi olarak tanınabilir ve kendisine halkın taktığı ad yerine daha büyük bir unvan verilebilirdi. «Ha, Don Carlos? Öyle değil mi? Ne dersiniz? «Conde de Sulaco, Ha? Ya da marquis...»

Durdu. Aşağıda Plazada hava serinlemişti, bir süvari devriye kolu, *pulperia*ların açık kapılarından yayılan bağırışlar ve gitar seslerinin yankılandığı sokaklara dalmaksızın meydanda dolanıp duruyordu. Halkın eğlencelerine karışılmaması için emir verilmişti. Ve çatıların üzerinde, katedralin kulelerinin oluşturduğu dikey çizgilerin bitişiğinde, Higuerota'nın çizdiği karlı eğri, Intendencia'nın pencerelerinin önünde, kararmakta olan mavi göğün büyük bir parçasını kaplıyordu. Bir süre sonra, Pedrito Montero, elini ceketinin göğsüne sokarak ağırbaşlılıkla başını hafifçe eğdi. Görüşme, sona ermişti.

Charles Gould, dışarı çıkarken tuhaf aşırılığı ardında hafif bir bedensel tehlike ve zihinsel çürüme hissi bırakan sıkıntılı bir rüyanın sislerini dağıtmak istiyormuşçasına, eliyle alnını sildi. Eski sarayın geçitleri ve merdivenlerinde, Montero'nun birlikleri küstahça yayılmış, hiç kimseye geçmesi için yol vermeksizin sigaralarını tüttürüyorlardı, kılıçları ile mahmuzlarının şakırtısı binanın her yerinde yankılanıyordu. Siyahlar içinde ağırbaşlı görünen sivillerin oluşturduğu üç sessiz grup, resmi bir edayla ve birbirlerine hafifçe

sokulmuş olarak çaresizce ana geçitte bekliyordu; her grup, sanki bir kamu görevini yerine getirirken başka gözlerin dikkatini çekmekten sakınmak arzusu duyuyormuş gibi diğerlerinden ayrı duruyordu. Bunlar, görüşme sıralarını bekleyen temsilciler heyetleriydi. Ortak görünümlerine bakılırsa ötekilerden daha huzursuz ve rahatsız olan, Eyalet Meclisi'nden gelen heyeti oluşturanlar arasında, en tepede, tıpkı yoğun bir bulutun içindeymişçesine nüfuz edilemez bir ciddiyete bürünmüş olan Don Juste Lopez'in şişkin göz kapakları, yumuşak, beyaz ve kocaman yüzü göze çarpıyordu. İngiliz modeli üzerine inşa edilmiş parlementer kurumların en son en son kırıntılarını kurtarmak için büyük bir cesaretle oraya kadar gelmiş olan Eyalet Meclisi'nin başkanı, geriye kalan o tek kurtarıcı ilkeye gösterdiği sadakatsizliğe karşı vakarla sitemde bulunuyormuş gibi, gözlerini San Tome madeninin Administrador'undan kaçırdı.

Bu sitemdeki hüzünlü ciddiyet, Charles Gould'u etkilemedi; fakat aksine sanki sadece onun yüzünde kendi kaderlerini okuyormuşlarcasına sitem etmeksizin doğrudan kendisine bakan başka bakışların karşısında duygulandı. Hepsi de, Casa Gould'un büyük *sala*sında konuşan, bağıran, nutuk çeken kişilerdi. Ahlakî düşüşün tuzağı içinde tuhaf bir çaresizlikle çabalayıp duran bu insanlara karşı duyduğu merhamet hissi, onlara bir işarette bulunmaya götürmedi onu. Kötülük söz konusu olduğunda, onlarla yaptığı arkadaşlıktan ötürü çok fazla acı çekiyordu. Hiç rahatsız edilmeksizin Plazayı geçti. Amarilis Kulübü, şenlik yapan baldırı çıplaklarla doluydu. Çirkin kafaları her pencereden dışarı uzanıyor, içeriden sarhoş bağırışları, topuk tıkırtıları, arplerin tıngırtıları geliyordu. Aşağıda, kaldırımlar, şişe kırıklarıyla kaplıydı. Charles Gould, doktoru hâlâ kendi evinde buldu.

Dr. Monygham, sokağı gözetlemekte olduğu kepenkteki çatlaktan ayrılarak yanına geldi:

Rahatlamış bir ses tonuyla,» Ah! Sonunda döndünüz!» dedi. «Ben de Mrs. Gould'a sizin tamamıyla güvende olduğunuzu söylüyordum; fakat o herifin gitmenize izin vereceğinden de hiçbir şekilde emin olamazdım.»

Charles Gould, şapkasını masaya bırakırken, «Ben de öyle,» diye itiraf etti.

«Harekete geçmek zorunda kalacaksınız.»

Charles Gould'un sessizliği, bunun tek çıkar yol olduğunu onun da kabul ettiğini gösterir gibiydi. Charles Gould, niyetlerini açıklamak istediğinde genellikle bundan ileri gitmezdi.

Doktor, endişeyle, «Umarım, Montero'yu yapmak niyetiniz olduğunuz şey konusunda uyarmamışsınızdır.» dedi.

Charles Gould, gözlerini, doktordan kaçırıp duvardaki bir suluboya resme dikerek, «Onun, madenin varlığının, benim kişisel güvenliğime bağlı olduğunu görmesini sağlamaya çalıştım» diye devam etti.

Doktor, merakla, «Size inandı mı?» diye sordu.

Charles Gould, «Tanrı bilir!» dedi. «Bu kadarını söylemiş olmayı da karıma borçluyum. Pedrito, her şeyi haber almış. Don Pepe'nin orada olduğunu biliyor. Bunu, ona, Fuentes söylemiş olmalı. Yaşlı binbaşının gerektiği takdirde, hiçbir tereddüt veya vicdan azabı duymaksızın madeni havaya uçurmaya tamamıyla muktedir olduğunu biliyorlar. Bunu bilmiyor olsalardı, herhalde İntendencia'dan özgür bir insan olarak çıkamazdım –duyduğu sadakat ve nefretten. Onların kendilerini adlandırdıkları şekliyle bu liberallere karşı duyduğu nefretten dolayı her şeyi havaya uçurabilir. İnsanın o kadar iyi bildiği kelimeler, karabasanı andıran anlamlar kazanıyor bu ülkede. Özgürlük, demokrasi, vatanseverlik, hükümet – Bunların hepsinde de bir çılgınlık ve cinayet tadı var. Öyle değiller mi, doktor? Don Pepe'yi, ancak ben önleyebilirim Eğer beni ortadan kaldırmaya kalkışacak olurlarsa, hiç bir şey, ona engel olamaz.»

Doktor, düşünceli bir ifadeyle, «Onu yumuşatmaya çalışacaklardır.» dedi.

Charles Gould, sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi çok alçak bir sesle ve hâlâ gözlerini, duvardaki San Tome boğazının resminden ayırmaksızın, «Çok mümkün,» dedi. «Evet, bunu denemelerini beklerim onlardan.» Charles Gould, ilk defa olarak doktorun yüzüne baktı. «Bu da, bana, zaman kazandıracaktır.» diye ilave etti.

Dr. Monygham, heyecanını bastırarak, «Kesinlikle,» dedi. «Özellikle de, Don Pepe, diplomatça davranacak olursa. Neden onlara, bir başarı umudu vermemesi gereksin ki? Ha? Aksi halde, çok da fazla zaman kazanamazdınız. Ona haber gönderilemez miydi acaba?»

Charles Gould, gözlerini doktordan ayırmaksızın başını salladı; fakat doktor, aynı ateşlilikle konuşmasını sürdürdü,

«Evet, madenin teslimiyle ile ilgili onlarla görüşmelere başlamak için. Bu iyi bir fikir. Siz de planınızı olgunlaştırırdınız. Elbette onun ne olduğunu sormuyorum. Eğer, bana söylemeyi deneseydiniz bile ben dinlemeyi reddederdim. Ben, sır verilmeye uygun biri değilim.»

Charles Gould, hoşnutsuzlukla, «Ne saçmalık!» diye mırıldandı.

Doktorun, kendi yaşamının uzak geçmişindeki o olay karşısındaki hassasiyetini onaylamıyordu. Böylesi bir hafıza, Charles Gould'u şaşırtıyordu. Tıpkı bir hastalıklı hali gibiydi. Tekrar kafasını salladı. Hem hoşuna gitmediği için hem de izlediği politikadan dolayı, Don Pepe'nin davranışındaki apaçık doğruluğa müdahale reddediyordu. Verilecek talimatlar ya yazılı ya da sözlü olabilirdi. Her iki durumda da ele geçme tehlikesini göze almak gerekiyordu. Bir habercinin madene ulaşabilecek olması hiçbir şekilde kesin değildi, hem gönderecek kimse de yoktu zaten. Böylesi bir görevi belli bir başarı şansı ve güvenilirlikle yerine getirmekle görevlendirilebilecek tek kişinin, merhum Capataz de Cargadores olduğu Charles Gould'un dilinin ucuna kadar geldi. Fakat söylemedi bunu. Bunun kötü bir politika olacağına doktorun dikkatini çekti. Sadece Don Pepe kendisinin satın alınabileceği düşüncesini onlara verirse, Administrator'un kişisel güvenliği ile dostlarının güvenliği tehlikeye girerdi. Zira o zaman yumuşama için bir neden kalmazdı. Don Pepe'nin sağlamlığı temel ve sınırlayıcı faktördü. Doktor başını salladı ve bunun bir bakıma doğru olduğunu itiraf etti.

Böylesi bir mantığın hayli sağlam olduğunu inkâr etmiyordu. Don Pepe'nin yararlılığı, lekesiz karakterinden ileri geliyordu. Onun kendi yararlılığına gelince, bunun da kendi karakteri olduğunu acı acı düşündü. Charles Gould'a Sotillo'nun Montero'nun güçleriyle birleşmesini, en azından o an için önlemenin yollarını bildiğini anlattı.

Doktor, «Eğer buradaki bütün gümüşe sahip olsaydınız» dedi «veya en azından madende olduğu bilinseydi, onu rüşvet olarak kullanarak, Sotillo'yu yakın zamanda benimsediği Monteroculuktan vazgeçirebilirdiniz. Onu kendi gemisine binip buradan ayrılmaya hatta size katılmaya bile ikna edebilirdiniz.»

Charles Gould, açıkça, «Sonuncusu kesinlikle olmazdı» diye açıkladı. «İnsan, daha sonra, onun gibi bir adamı ne yapabilirdi ki –Söyleyin bana doktor? Gümüş gitti ve ben de buna memnunum. Dolaysız ve güçlü bir kışkırtma nedeni olurdu karşı taraf için.

Ortadaki bu ganimet uğruna yaşanacak kapışma, en feci bir sonun önünü açardı. Ben de, onu, savunmak zorunda kalırdım o zaman. Onu uzaklaştırdığımız için memnunum– kaybedilmiş olsa dahi. Aksi halde, bir lanet ve bir tehlike anlamına gelirdi.»

Doktor, bu konuşmadan bir saat sonra, koridorda karşılaştığı Mrs. Gould'a aceleyle, «Belki de haklıdır, olan oldu artık ve şimdi hazinenin gölgesi de kendisi kadar iş görebilir. Kötü şöhretimin olanca gücüyle size hizmet etmeme izin verin. Şimdi Sotillo ile ihanet oyunumu oynayıp onu kentten uzak tutmaya çalışabilirim artık.»

Kadın, içgüdüsel olarak her iki elini de uzattı. Kocasının odasının kapısına kısaca bir göz atmak için yaşlarla dolu gözlerini onun yüzünden çevirerek «Dr. Monygham, korkunç bir risk alıyorsunuz» diye mırıldandı. Doktorun her iki elini birden sıktı ve doktor da ona bakarak ve dudaklarına bir gülümseme oturtmaya çalışarak sanki o noktada kök salmış gibi olduğu yerde kaldı.

Sonunda, «Benim anımı saklayacağınızı biliyorum» dedi ve topallayarak merdfivenlerden aşağı avluya inip evden çıktı. Sokakta, koltuğunun altında bir alet çantası, geniş adımlarla topallayarak hızlı bir yürüyüş tutturdu. Bir *loco*[24] olarak tanınırdı. Kimse ona müdahale etmedi. Kentin denize bakan kapısının altından, seyrek bodur çalıların uzandığı tozlu kurak ovada bir mil ötedeki çirkin, kocaman Gümrük Binası'yla o sıralarda Sulaco'nun iskelesini oluşturan başka iki ya da üç binayı gördü. Güneye doğru ta uzakta, kıyı boyunca palmiye ağaçları diziliydi. Cordillera'nın uzaktaki zirveleri, doğu göğünün durmaksızın koyulaşan maviliğinde, keskin çizgili kimliklerini yitirmişlerdi. Doktor, çabuk çabuk yürüyordu. Üzerine gökyüzünden kararan bir gölge düşüyor gibiydi. Güneş batmıştı. Higuerota'nın karları, batının yansıyan partlaklığıyla bir süre daha ışıldamaya devam etti. Gümrük Binası'na doğru dümdüz bir yol tutturmuş olan doktor, tıpkı kanadı kırık uzun boylu bir kuş gibi, karanlık çalıların arasında seke seke yürürken yapayalnız görünüyordu.

Limanın berrak sularına, mor altın ve koyu kırmızı renkler yansıyordu. İç limandan açıkça görülen ve yuvarlak yeşil bir tepe oluşturan üzerini otların bürüdüğü eski kale harabeleriyle uzun bir dile benzeyen bir duvar kadar dümdüz kara parçası, ileride çemberini

(24) (İsp.) Deli, çılgın.

tamamlıyordu. Placid Körfezi'nin ötesindeyse bu bu renk saltanatı, daha büyük ölçüde ve daha koyu bir görkemle tekrarlanıyordu. Körfezin girişini sarmış olan büyük bulut kütlesinin kıvrım kıvrım gri ve siyah hatlarının arasına kırmızı uzun lekeler, sanki denizin üzerinde kan lekeli bir manto yüzüyormuşçasına bulaşmıştı. Göğü ve denizi birbirine karıştıran büyük bir durgunluğun içinde belirgin ve gölgeli görünen Üç İsabeller sanki havada asılıymış gibi mosmor duruyorlardı. Küçük dalgacıklar, kumsala minik minik kırmızı kıvılcımlar fırlatıyordu sanki. Ufuk boyunca uzanan cam gibi su şeritleri, okyanusun engin yatağında sanki ateş ve su birbirine karışmış gibi kıpkızıl bir ışık yayıyordu.

Sonunda, denizin ve göğün yangını, dünyanın bitiş çizgisinde kıpkızıl bir dokunuşla kucaklaşıp bir süre öylece kaldıktan sonra söndü. Sudaki kırmızı kıvılcımlar, Placid Körfezi'nin karanlık girişini saran kara mantodaki kan lekeleriyle birlikte yok oldu; aniden çıkan hafif bir rüzgâr, kalenin harabe haline gelmiş toprak siperlerini örten çalılıkları ağır ağır hışırdattıktan sonra sustu. Nostromo, on dört saatlik bir uykudan uyandı ve yüksek otlar içindeki yatağında upuzun ayağa kalktı. Dizine kadar gömüldüğü yeşil sapların fısıltılı dalgalarının ortasında, yeni dünyaya gelmiş bir insanın o kaybolmuş havasıyla ayakta duruyordu. Yakışıklı, güçlü ve çevik, başını geriye attı, kollarını açıp belini hafifçe bükerek gerindi ve uyanış anındaki görkemli ve kendinden geçmiş vahşi bir hayvan kadar doğal ve kötülükten uzak, tembel tembel homurdanarak bembeyaz dişlerini göstererek esnedi. Sonra düşünceli bir kaş çatışın altından aniden hiçliğe dikilen kararlı bakışlarda insanın kendisi ortaya çıktı.

8

Nostromo, yüzerek karaya çıktıktan sonra, sırılsıklam halde eski kulenin ana avlusuna tırmanmış ve orada harabeye dönmüş duvarlar, çatının ve sundurmanın çürümekte olan kalıntıları arasında bütün gün uyumuştu. Dağların gölgesinde, kızgın öğlen sıcağında, limanın eğrisiyle körfezin geniş yarım dairesi arasında kalan üzerini otların bürüdüğü kara parçasının ıssızlığı ve sessizliğinde uykuya dalmıştı. Ölü gibi uzanıp kalmıştı yerde. Maviliğin içinde kara

küçük bir nokta gibi görünen bir *rey zamuro*[25] o büyüklükteki bir kuşta şaşırtıcı olan sinsi bir uçuşla döne döne alçalıyordu. Bir ceset kadar hareketsiz uzanan adamın üç yarda ötesindeki bir çöp yığınının üstüne, inci gibi beyaz gövdesinin ve uçları kara kanatlarının gölgesinin otlar üzerine düşüşünden daha sessizce konmuştu. Kuş, çıplak boynunu uzatmış, değişen renklerin parlaklığında iğrenç görünen çıplak başını, yüzükoyun uzanmış olan gövdenin umut veren hareketsizliğine açgözlü bir endişe havasıyla dikmişti. Sonra başını yumuşak tüylerinin arasına daldırarak beklemeye koyulmuştu. Uyanırken Nostromo'nun ilk gözüne çarpan şey, ölüm ve çürümenin belirtilerini sabırla bekleyen bu gözcü olmuştu. Adam ayağa kalktığı zaman da akbaba yana doğru büyük sıçrayışlarla uzaklaştı. Gagasını ve pençelerini meşum bir şekilde sarkıtarak daireler çize çize gürültü çıkarmaksızın havalanmadan önce orada, bir süre, huysuz ve isteksiz oyalandı.

O gözden kaybolduktan uzun bir süre sonra, Nostromo, gözlerini göğe kaldırarak mırıldandı, «Henüz ölmedim ben.»

Sulaco *Cargadore*lerinin Capataz'ı, gümüş külçeleriyle yüklü mavnanın –tabiri cazise sorumluluğunu üzerine aldığı o ana kadar parlak ve şöhretli bir yaşam sürmüştü.

Sulaco'dayken yaptığı son iş, kibriyle kusursuz bir uyum gösteriyor, böyle olduğu için de son derece gerçek görünüyordu. Cebinde kalan son parayı, eski kapının kemerinin altında boşa çıkmış bir aramanın yorgunluğu ve kederiyle inleyen yaşlı bir kadına vermişti. Karanlıkta yapılan bu hareket, her şeye karşın, görkeminin ve namının özelliklerini taşıyor ve şöhretine de tamamen uygun düşüyordu. Fakat şimdi bu kalenin harabelerinin ortasında, kendisini gözetleyen akbabayı saymazsak, yapayalnız uyanışında, bu türlü özelliklerden eser yoktu. Uyku sersemliği içinde hissettiği ilk duygu işte buydu.– Bu uyanışın kendi şanına pek de uygun düşmüyor oluşu yani. Daha ziyade, birtakım şeyler onu andırıyordu. Bilincini yeniden kazandığında üzerine çullanan, –Tanrı bilir ne kadar zamandır– bir şekilde gizli kalmış yaşama zorunluluğu duygusu, yıllar önce olup bitmiş her şeyi, tıpkı güzel bir düşün bir anda sona erişi gibi, bomboş ve budalaca şeyler haline getirdi.

---

(25) (İsp.) Akbaba.

Kale duvarlarının yıkıntısına tırmandı ve elleriyle çalıları aralayarak limana baktı. Gün ışığının son parıltılarını yansıtan çarşaf gibi denizin üzerine demir atmış bir çift gemi gördü, Sotillo'nun buharlı gemisi de iskeleye bağlanmıştı. Ve gümrük Binası'nın uzun ve soluk renkli cephesinin ardında da, önde giriş kapısı, ağaçların üzerinde yükselen, daha şimdiden geceye teslim olmuş gibi koyu renkli, ağaçların üzerinde yükselen kubbeleri, kuleleri ve burçlarıyla ovada sık bir orman gibi uzanan kent görünüyordu. Bundan sonra, eskiden her akşam yaptığı gibi Meksikalı Domingo'nun *posada*sında *monte* oynamayacağı ya da şeref yerinde şarkılar söyleyerek dans edenleri seyrederek oturamayacağı, küçük büyük herkes tarafından tanınan bir insan olarak atını sürüp geçemeyeceği düşüncesi, ona, kenti, sanki varlığı olmayan bir şeymiş gibi gösteriyordu.

Uzun uzun kente baktıktan sonra araladığı çalıları bıraktı ve kalenin diğer tarafına geçerek büyük körfezin daha da engin boşluğunu gözledi. İsabeller, batıda, kara şekilleri arasında alçakta parıldayan sonra giderek daralan uzun kırmızı şerit üzerinde heybetle dikiliyordu ve Capataz, orada hazineyle birlikte yapayalnız kalan Decoud'u düşündü. O adamın, kendisinin, Monterocuların ellerine düşüp düşmemesine aldıran tek kişi olduğunu acı acı geçirdi aklından. Bu merak da, onun sadece kendisini düşünmesinden ileri geliyordu. Diğerlerine gelince, ne biliyorlar ne de aldırış ediyorlardı. Bir keresinde Giorgio Viola'dan duyduğu bir şey çok doğruydu. Krallar, bakanlar, aristokratlar, genel olarak zenginler, halkı yoksul ve kendilerine bağımlı tutarlardı; tıpkı dövüşmek ve onların çıkarına avlanmak için köpekleri tuttukları gibi.

Göğün karanlığı, bütün körfezi, adacıkları ve büyük İsabel'de hazineyle yalnız kalmış olan Antonia'nın sevgilisini içine alarak ufuk çizgisine inmişti. Capataz, sırtını bütün bu var olan ama görünmeyen şeylere dönerek oturdu ve yüzünü elleri arasına aldı. Hayatında, ilk defa olarak yoksul olmanın acısını duyuyordu. *Cargador*elerin akşamları, kardeşçe kumar oynadığı, şarkı söylediği ve dans ettiği Domingo'nun *posada*sının basık ve dumanlı odasında kötü giden bir *monte* oyunundan sonra kendini beş parasız bulduğunda, (hiç birine aldırış etmediği) *peyne d'oro*[26] kızlarından birine veya diğe-

(26) (İsp.) Fahişe.

rine karşı herkesin ortasında cömertliği tuttuğunda kendini hiç de yoksul ve küçük düşmüş hissetmezdi. Onun serveti namı ve şöhreti olurdu. Fakat onun için, artık kentin sokaklarında çalımla boy göstermek ve boş zamanlarında hep uğradığı yerlerde saygıyla karşılanmak mümkün olmadığı için bu gemici, kendini gerçek anlamda yoksul hissediyordu.

Ağzı kupkuruydu. Daha önce hiç bu kadar kurumadığı göz önüne alınırsa, çok fazla uyumaktan ve kafasındaki endişeli düşüncelerden kaynaklanıyordu. Denilebilirdi ki, Nostromo, övülmeye duyduğu açlık yüzünden yaşam meyvasını öylesine derinden ısırmıştı ki, onun özündeki tozun toprağın tadını duyumsamıştı ağzında. Başını ellerinin arasından çekmeksizin önüne tükürmeye çalıştı –«Tühh»– ve bütün zengin insanların bencilliğine lanet okudu.

Sulaco'da her şey kaybedilmiş göründüğü için (Uyandığında hissettiği duygu buydu.) Nostromo'nun aklından ülkeyi bütünüyle terk etme fikri geçti. Bunu düşündüğünde, sanki bir başka rüyanın başlangıcı gibi, yükseklikliklerinde koyu çam ağaçlarının, aşağılarında ise masmavi bir göğe yakın beyaz evlerin bulunduğu, gelgitsiz, dimdik kıyılar canlandı gözlerinin önünde. Hareketsiz kanatlar gibi genişçe açılmış üç köşeli yelkenleriyle kıyı boyunca giden yelkenlerin, kare taşlardan yapılmış birbirini dikine kesen uzun dalgakıranların uçlarının arasına sessizce kayarak girdikleri, saraylarla kaplı bir tepenin bir sürü gemiyi zengin bağrına bastığı büyük bir limanın rıhtımlarını gördü. Henüz küçük bir çocukken bu yelkenli gemilerden birinde, yetim mirasını hileyle elinden almış olan (Buna kesinlikle inanıyordu.) kısa boyunlu, her zaman tıraşlı gezen bir Cenovalı tarafından (Bu adam her zaman içten pazarlıklı ve kuşkucuydu.) sık sık ve şiddetle dövüldüğü halde, bu görüntüleri, baba yurdunu anımsar gibi anımsıyordu. Fakat neyse ki, geriye bakıldığında, geçmişin kötülüklerinin ancak zayıf bir biçimde görülebileceği buyurulmuştu. Bu yalnızlık terk edilmiş ve başarısızlık hislerinin etkisi altındayken bütün bu şeylere geri dönme fikri daha katlanılır görünüyordu gözüne. Fakat ne? Dönmek mi? ayakları ve başı çıplak üzerinde dünyalık olarak sadece kareli bir gömlek ve bir çift pamuklu *calzoneras*[27] ile mi?

(27) (İsp.) Her iki yanda, yukarıdan aşağıya düğmeleri olan pantolon.

Anlı şanlı Capataz, dirsekleri dizlerine dayalı, yumrukları yanaklarına gömülü, tıpkı biraz önceki nefretle tükürüşü gibi önünde uzanan geceye doğru, kendi kendisiyle alay ederek güldü. Kendisini yöneten tutkunun karşısına güçlü bir engel çıktığında kişiyi saran, sanki evren yok oluyormuş hissi yaratan içten ve karmakarışık duygularda, ölüm acısına yaklaşan bir acılık vardır. O, basit bir insandı. Herhangi bir inancın, önyargının ve arzunun ağına düşmeye tıpkı bir çocuğun hazır olabileceği kadar hazırdı.

İçinde bulunduğu durumu, tıpkı ülke hakkında kesin deneyimleri olan bir insan gibi değerlendirebiliyordu. Onları açıkça görebiliyordu. Sanki uzun bir sarhoşluk nöbetinden ayılmış gibiydi. Herkes, onun sadakatinden kendine çıkar sağlamıştı. *Cargadore*lerin tamamını, halkın geri kalanına karşı, Blancocuların yanında yer almaya ikna etmişti; Don José ile görüşmeler yapmıştı, Hernandez ile görüşebilmek için Peder Corbélan tarafından kullanılmıştı. Don Martin Decoud kendisine bir tür yakınlık duyduğunu itiraf etmiş böylece de *Porvenir*'in bürolarına rahat rahat girip çıkabilmesi mümkün olmuştu. Bütün bunlar, alışlıagelmiş şekilde onun gururunu okşamıştı. Politika, onu, ne kadar ilgilendiriyordu ki? Hiç ilgilendirmiyordu. Ve bütün bunların sonunda –Nostromo oraya, Nostromo buraya– Nerede ki Nostromo? Nostromo, bunu yapabilir şunu da; bütün gün çalışır ve bütün gece at sürer. İşte görün! Sonunda mimli bir Ribieracı olarak bulmuştu kendini, Monterocular şimdi kenti ele geçirdiklerine göre de, örneğin Gamacho, arzu ettiği şekilde intikam alabilirdi kendisinden. Avrupalılar pes etmişlerdi, *Caballerolar* da pes etmişlerdi. Don Martin, gerçekte, ona, bunun sadece geçici bir durum olduğunu açıklamıştı, gidip Barrios'u yardıma çağıracaktı (Alaycı konuşma biçimi, Capataz'ı daima biraz rahatsız etmiş olan) Don Martin, şimdi Büyük İsabel'de eli kolu bağlı kaldığına göre, neredeydi bütün bunlar? Herkes pes etmişti. Don Carlos bile pes etmişti. Hazinenin alelacele deniz aşırı olarak taşınmasının bundan başka bir anlamı olamazdı. Kişiliğinde meydana gelen ani ve güçlü bir değişiklik yüzünden çileden çıkmış olan Capataz de Cargadores, bütün dünyasını, inancı ve cesareti olmaksızın açıkça görebiliyordu. İhanete uğramıştı.

Arkasında uzanan denizin sonsuz gölgeleri, önünde ise Higuerota'nın beyaz buğulu parlaklığını çepeçevre saran alçak zir-

velerin kibirli şekilleriyle, Nostromo, sessizliği ve hareketsizliğinden tekrar yüksek sesle güldü, sonra birden ayağa fırladı ve öylece kaldı. Gitmeliydi. Fakat nereye?

Ağır ağır ve acıyla, «Şunda hata yok. Bize sanki dövüşmek ve onlar için avlanmak üzere yaratılmış köpeklermişiz gibi bakıyor ve kışkırtıyorlar. Vecchio'nun hakkı var» diye düşündü. Yaşlı Giorgio'nun lokomotif makinistleri ve demiryolu atölyelerinden gelen ustalarla dolu kahveye dönüp omzu üzerinden şu sözleri savurmak için piposunu nasıl ağzından çıkardığını hatırladı. Bu imge, orada burada gezinmekte olan amacını bir noktaya odakladı. Eğer yapabilirse yaşlı Giorgio'yu bulmaya çalışacaktı. Ona ne olduğunu Tanrı bilebilirdi ancak. Birkaç adım attı, sonra tekrar durdu ve başını salladı. Önünde, arkasında, sağında ve solunda, sert ve bodur çalılar, karanlıkta, gizemli bir şekilde hışırdıyordu.

Alçak sesle ve huşu içinde, «Teresa da haklıydı,» diye ilave etti. Onun, kendisine duyduğu öfkeyle ölmüş mü yoksa hâlâ hayatta mı olduğunu merak etti. Yarı umut yarı vicdan azabıyla yüklü bu düşüncesine bir cevap alırmış gibi, iri bir baykuşun yumuşak bir kanat çırpışıyla yana doğru uçarken halkın inancına göre felaket ve ölüm bildiren tüyler ürpertici sesi duyuldu: *«Ya' acabo! Ya' acabo!»* (her şey bitti; her şey bitti) Ve kocaman kara bir gülleyi andıran bir şey, belli belirsiz geçti yolunun üzerinden. Ona güç vermiş olan bütün bu gerçekliklerin yıkıldığı şu anda, batıl inançlardan etkileniyordu; o ev bu yüzden hafifçe ürperdi. Signora Theresa ölmüş olmalıydı o halde. Başka hiçbir anlamı olmazdı bunun. Felaket habercisi kuşun çığlığı, geri dönüşünde işittiği bu ilk ses, ihanete uğramış kişiliğine çok uygun bir karşılamaydı. Ölmekte olan bir kadına bir rahip getirmeyi geri çevirerek gücendirdiği görünmez güçler, şimdi ona karşı seslerini yükseltiyorlardı. Ölmüştü kadın. Hayran olunacak, insani bir tutarlılıkla her şeyi kendisine yönlendiriyordu. O, iyi öğütler veren bir kadın olmuştu hep. Ve kimsesiz kalmış olan yaşlı Giorgio da tam onun, öğütlerine gereksinim duyduğu sırada kaybıyla serseme dönmüş olmalıydı. Bu darbe, hayalperest yaşlı adamı, bir süre için aptallaştırırdı mutlaka.

Kaptan Mitchell'e gelince, Nostromo, onu, güvenilen astların yaptığı şekilde, aldığı eğitimden dolayı, bir büroda kağıtlar imzalayıp emirler vermeye uygun fakat bunun dışında hiç bir işe yara-

mayan ve biraz da budala bir insan olarak düşünürdü. Hemen hemen her gün, küçük küçük şeylerle onu avutmak zorunluluğu, bu yaşlı denizcinin kendini beğenmiş ve huysuz özgüveni bıktırmıştı Nostromo'yu. Önceleri, bu iş ona, içsel bir tatmin duygusu yaşatıyordu. Fakat küçük engellerin üstesinden gelme gerekliliği, özgüven sahibi bir kişiliğe, gösterilen çabanın tekdüzeliği kadar başarının kesinliği de sıkıcı gelmeye başlar. Üstünün çalışırken gösterdiği gereksiz titizlik, onda, güvensizlik doğurmuştu. O yaşlı İngilizde kararlılıktan eser yok, diyordu kendi kendine. Gerçek bir sorunla karşı karşıya gelecek olsa, bunu kendi başına halledeceğini düşünmek anlamsızdı. Pratikte geçerliliği olmayan şeylerden bahsediyordu sürekli. Nostromo, insanın, başına inatçı bir dert almaktan korktuğu şekilde korkuyordu ondan. Tedbirli değildi. Hazineye ihanet edebilirdi. Nostromo ise, hazineye ihanet edilmemesi konusunda kararlıydı.

Bu ihanet sözcüğü, kafasında, inatçı bir biçimde yer etti. Hayali, basit ve açık ihanet kavramını öylesine kavramıştı ki, kişiliğinin hiç hesaba katılmadığı bir işte, kendi varlığının kasıtsız olarak da olsa ortadan kalkışı, yapılan şey konusunda sersemletici bir aydınlanmışlık duygusu doğuruyordu. İhanete uğramış bir insan, mahvolmuş bir insandır. Signora Theresa, (Tanrı ruhunu kutsasın!) haklıydı. Kimse, onu, hiçbir zaman dikkate almamıştı. Mahvolmuş! Signora Theresa'nın yatakta öne doğru eğilmiş olarak oturan beyaz silueti, omuzlarına düşen siyah saçlarıkendisine çevrilmiş, geniş alınlı acı çeken yüzü, kendisini suçlayışındaki öfke, şimdi, ona, ölümün ve çağrıştırdığı şeylerin korkunçluğu ile daha da büyük görünüyordu. Zira, o uğursuz kuşun, onun başının üzerine de, o acıklı çığlığı atması boşuna değildi. Ölmüştü o; Tanrı onun ruhunu kutsasın!

Yığınların papaz aleyhtarı özgür düşüncelerini paylaşan biri olarak zihni, kutsal sözleri sadece alşkanlığın gücüyle fakat çok içten bir biçimde kullanıyordu. Halkın zihni, şüphecilikte yetenek sahibi değildi ve bu yeteneksizlik de, onların çaresiz güçlerini, dolandırıcıların oyunlarına ve yüce amaçlara yönelik önderlerin acımasız coşkularına teslim eder. Ölmüştü kadın. Fakat Tanrı, onun ruhunu şad etmeye razı olur muydu acaba? Herhangi bir itirafta bulunmaksızın ve günah çıkarmaksızın ölmüştü; çünkü kendisi, kendi zamanının ufacık bir kısmını ona harcamaya razı olmamıştı. Rahiplere karşı duyduğu nefret onlar var oldukça devam edecekti; fakat sonuçta,

onların söyledikleri şeylerin doğru olup olmadığını bilmek olanaksızdı. Güç, ceza, af, basit ve güvenilir kavramlardı. Kadınların hayranlığı, erkeklerin övgüleri ve hayranlık uyandıran şöhretli yaşamı gibi kimi basit gerçekliklerden yoksun olan Muhteşem Capataz de Cargadores omuzları yüklenen günahın yükünü taşımaya kendisini hazır hissediyordu.

Başı açık, üzerinde ince bir gömlek ve pantolonla, ayak topukları altındaki ince kumun hâlâ devam eden sıcaklığını hissediyordu. Dar kıyı şeridi, ileride limanın bu yabancı bölgesininbaşladığı yeri belirterek uzun bir eğri şeklinde parlıyordu. Sahil boyunca karanlık palmiye korusu ile sağ yanında bir ölü gibi uzanan hareketsiz denizin arasında kovalanmakta olan bir gölge yürüyordu. Uyanıklığın ve dikkatin ne demek olduğunu tümüyle unutmuşçasına sessizlik veyalnızlık içinde uzun uzun adımlarla ve aceleyle yürüyordu. Fakat suyun bu tarafında fark edilme riskinin bulunmadığını biliyordu. Buradaki tek yerleşimci, kimi zaman, şehre satmak için bir yük hindistan cevizi getiren burada da *palmaria*lara[28] bakan yalnız, sessiz ve vurdumduymaz bir yerli idi. Kıyıda ters döndürülmüş olarak yatan eski bir kanonun yanındaki, kuru dallarla beslediği hiç sönmeyen bir ateşle açık bir sundurmada kadınsız yaşardı. Kolaylıkla sakınılabilirdi ondan.

Bu adamın *ranche*sinin yakınlarındaki köpeklerin havlamaları onun hızını kesen ilk şey oldu. Köpekleri unutmuştu. Hemen yoldan saparak koyu karanlığın, başının tepesinde hafif hafif mırıldanır ve hışırdar gibi göründüğü uçsuz bucaksız bir salonda sütunlar kalabalığının arasına dalar gibi palmiye korusunun içine daldı. Koruyu geçti, bir dereye girdi ve ağaçtan ve çalıdan yoksun dik bir bayırın tepesine tırmandı.

Yıldızların ışığında, açık ve belirsiz tepeden, liman ile şehir arasında kalan ovayı gördü. Yukarıdaki ormanda, bir gece kuşu, davul sesine benzer tuhaf bir gürültü çıkarıyordu. Aşağıda, kıyıdaki *palmaria*nın ötesinde, yerlinin köpekleri gürler gibi havlamaya devam ediyorlardı. Onları, neyin bu kadar rahatsız ettiğini merak etti ve bulunduğu yükseklikten aşağıyı gözlediğinde, aşağıda, ovada, toprak üzerinde, sanki dikdörtgen biçimli çok sayıda nesne hareket ha-

(28) (İsp.) Palmiye ağacı.

lindeymiş gibi anlaşılmaz hareketler olduğunu fark edince şaşırdı. Bir görünüp bir kaybolan bu karanlık ve değişken lekeler, bir düzen içinde ve belli bir amaca yönelik olarak yapılıyorlarmış gibi daima limandan uzaklaşmak suretiyle yer değiştiriyorlardı. Birden kafasında bir şimşek çaktı. Tepelerin eteğinde, daha yüksekteki bozuk araziye doğru bir gece yürüyüşüne çıkmış olan bir piyade birliğiydi bu. Fakat şaşkınlık duyamayacak ve üzerinde fikir yürütemeyecek kadar habersizdi her şeyden.

Ova gölgeli hareketsizliğine tekrar büründü. Bayırdan aşağı indi ve kendini liman ile kent arasındaki açık ve yapayalnız buldu. Karanlığın sayesinde sonsuzlığa uzanıyormuş gibi gelen bu boş alan kendi derin yalnızlığını daha da hissedilir kılıyordu. Yürüyüşü yavaşladı. Kimse onu beklemiyor, kimse onu düşünmüyor, kimse onun dönüşünü beklemiyor veya dilemiyordu. «İhanete uğradım! İhanete uğradım!» diye mırıldandı kendi kendine. Kimse aldırış etmedi. Şu anda boğulmuş da olabilirdi. Hiç kimse, buna aldırış etmeyecekti. Belki, bir tek çocuklar, diye kendi kendine düşündü. Fakat onlar da İngiliz Signora ile beraberdiler ve onu düşünmedikleri kesindi.

Casa Viola'nın yolunu tutup tutmamakta kararsız kaldı. Ne amaçla yapacaktı bunu? Orada kendisini bekleyen neydi? Yaşamı, Teresa'nın küçümseyen sitemlerine dek her yönüyle, ona ihanet etmiş görünüyordu. Acıyla kendi isteksizliğinin farkına vardı. Şimdi görmekte olduğu, Teresa'nın son nefesinde öngördüğü pişmanlık mıydı?

Bu arada dümdüz gittiği yoldan sapmış, bir tür içgüdünün etkisiyle sağa, her günkü çalışma alanını oluşturan iskele ve liman yönüne meyletmişti. Gümrük Binası, tıpkı bir fabrikanın duvarı gibi, boylu boyunca olanca heybetiyle uzaktan karşısına çıktı. Onun gelişine tek bir canlı karşı koyuyor değildi ve beklenmedik bir biçimde aydınlık iki tane pencerenin önünden dikkatle ön tarafa doğru geçerken merakı, heyecana dönüştü.

Limanın üzerinde terk edilmiş binanın tüm duvarı boyunca donuk donuk parlayan o iki pencere sanki orada, yukarıda, gizemli bir nöbetçi tek başına bir gece nöbeti tutuyormuşçasına büyülüyordu insanı. Yalnızlık, neredeyse elle tutulur gibiydi. Nostromo'nun yıldızların parlaklığına karşı kaldırdığı gözlerinin hayal meyal algılaya-

bildiği ince bir sisin içinde asılı duran güçlü bir yanmış odun kokusu duyuluyordu. Derin sessizlik içinde ilerledikçe, kuru otlar arasındaki sayısız ağustos böceğinin çıkardığı ince ve tiz sesler, dikkat kesilmiş kulaklarını sağır edecek gibi geliyordu. Yavaş yavaş, adım adım ilerledikçe kendini acı bir dumanla karanlık ve büyük bir salonda buldu.

Merdivenin karşısında yakılmış bir ateş iyice zayıflamış sönmek üzereydi, yerde bir yığın kor kalmıştı. Sert tahtalar tutuşmamıştı; merdivenin dibinde ancak birkaç basamak, kömürleşmiş kenarlarından yavaş yavaş ilerleyen kıvılcımlar çıkararak için için yanıyordu. Tepede açık bir kapıdan gelen bir ışık şeridi gördü. Ağır ağır sürüklenen bir dumanla dolu geniş bir sahanlığın üzerine düşüyordu. Odadan geliyordu ışık. Merdivenleri tırmandı, sonra durdu; çünkü duvarlardan birinin üzerine düşen bir insan gölgesi görmüştü. Görüş alanının dışında, başını eğmiş, ayakta hareketsiz duran, omuzları yukarıda birinin biçimsiz gölgesiydi bu. Capataz, tamamıyla silahsız olduğunu anımsayarak yana çekildi, karanlık bir köşede duvara yapışmış gizlenerek bekledi ve gözlerini kapıya dikti.

Yüksek çatısının altında tavandan yoksun, daha bitmeden harap olmuş, barakayı andıran büyük binayı, çok sayıda yüksek odanın ve ambarı andıran geçitlerin karanlığında bir bir yandan, bir diğerinden esen hafif bir rüzgârda ileri geri sallanan bir duman bulutu doldurmuştu. Rezeleri üzerinde sallanan pencere kanatlarından biri, sanki sabırsız bir el tarafından itilmişçesine duvara çarptı birden. Bir yerlerde havalanan bir parça kağıt sahanlık boyunca hışırtıyla uçuşarak sürüklendi. Adam, her kimse, aydınlık kapı eşiğini karartmaya yeltenmiyordu. Capataz, iki kere bulunduğu köşeden çıkıp birkaç adım atarak bu kadar sessizce orada duran adamın ne yapmakta olabileceğine ilişkin bir görüntü yakalayabilmek umuduyla boynunu ileri uzattı. Fakat her seferinde de görebildiği tek şey, geniş omuzlar ile öne eğilmiş bir başın çarpık gölgesi oldu. Görünüşe göre, yaptığı herhangi bir şey yoktu; sanki düşünüyormuş veya belki de bir kağıdı okuyormuş gibi yerinden kıpırdamadan duruyordu. Odada tek bir ses bile duyulmuyordu.

Capataz, bir kez daha geriye çekildi. Onun kim olduğunu merak ediyordu— bir Monterocu mu? Fakat kendini göstermeye de çekiniyordu. Kendisinin kıyıdaki varlığını keşfetmeleri, aradan günler

geçmedikçe, –buna inanıyordu– hazinenin varlığını tehlikeye atacaktı. Kendisi bütün olup biteni bildiği için, Sulaco'daki herhangi bir kişinin kendisini gördüğü anda, her şeyi anlamakta sıkıntı çekmesinin imkansız olduğunu düşünüyordu. Ancak birkaç hafta veya daha uzun bir süre sonra her şey farklı olabilirdi. Cumhuriyet'in sınırları dışındaki bir limandan kara yoluyla gelmemiş olduğunu kim söyleyebilirdi? Hazinenin varlığı, garip bir tür endişeyle birlikte bütün düşüncelerini alt üst ediyordu, kendi yaşamı da buna bağlıydı sanki. Bu, gizemli, aydınlık kapının önünde, bir an için korku verdi içine. Şeytan canını alsın! Onu görmek istemiyordu. Tanıdık olsun veya olmasın, onun yüzünden öğrenebileceği hiç bir şey yoktu. Burada bekleyerek zamanını harcadığı için budala olmalıydı.

Oraya girmesinin üzerinden beş dakikadan az bir zaman geçmişti ki, Capataz, geri çekilmeye başladı. Merdivenlerden aşağı inmeyi başardı, omzunun üzerinden yukarıya, sahanlıktaki ışığa bir göz attı ve gizlice sıvıştı salondan; fakat aklı yukarıdaki adamın dikkatini çekmeden oradan kaçmaya odaklanmışken tam büyük kapıdan çıkıyordu ki, binanın ön tarafından çabuk çabuk gelen ve kendisinin gelişini işitmediği bir adamla burun buruna geldi. Her ikisi de şaşkınlık nidalarını bastırmaya çalışarak geri çekilip birbirlerini tanımaksızın oldukları yerde durdular. Nostromo, sessizdi. Şaşkın ve kısık bir sesle ilk konuşan öteki adam oldu.

«Kimsin sen?»

Nostromo, Dr. Monygham'ı tanır gibi olmuştu zaten. Şimdi hiç şüphesi yoktu. Yalnız, bir saniye duraksadı. Tek bir kelime etmeksizin oradan kaçmak fikri geçti aklından. Faydasız! Herkesin tanıdığı adamın ismini telaffuz etmekte gösterdiği nedeni belirsiz bir isteksizlik biraz daha sessiz kalmasına yol açtı. Sonunda alçak sesle—

«Bir *Cargadore.*» dedi.

Karşısındakine doğru yürüdü. Dr. Monygham, büyük bir şaşkınlık içindeydi. Kollarını havaya kaldırdı ve bu karşılaşmanın verdiği şaşkınlık karşısında kendini unutarak bir bağırışla hayretini dile getirdi. Nostromo, öfkeyle, onu, sesini alçaltması için uyardı. Gümrük Binası, göründüğü kadar terk edilmiş değildi. Yukarıda, ışıklı odada biri vardı.

Olup bitmiş bir olayın, olağandışılığından daha gelip geçici bir niteliği yoktur. İnsan zihni, korkularını ve arzularını etkileyen düşün-

celerle durmaksızın uyarıldığı için olayların olağanüstü yanını doğal olarak kısa süre içinde unutur. Doktorun da daha iki dakika öncesine kadar körfezde boğulmuş olduğuna inandığı adama şu soruyu yöneltebilmesi de hayli doğaldır—

«Yukarıda birini gördün, değil mi?»

«Hayır, kimseyi görmedim.»

«O halde, nerden biliyorsun?»

«Seninle karşılaştığımız zaman onun gölgesinden kaçıyordum.»

«Onun gölgesi mi?»

Nostromo, küçümseyen bir tonla, «Evet. Aydınlık odaya düşen gölgesi» dedi. Koca binanın dibinde kavuşturduğu kollarıyla geriye yaslanarak doktora bakmaksızın başını önüne eğdi ve hafifçe dudaklarını ısırdı. Kendi kendine, «Şimdi,» diye düşünüyordu. «Bana hazineyle ilgili sorular sormaya başlayacak.»

Fakat doktorun kafası, Nostromo'nun tekrar ortaya çıkışı kadar olağandışı olmasa bile, tek başına, ondan çok daha belirsiz bir olayla meşguldü. Sotillo, neden kendi isteğiyle, böylesine aniden ve gizemli bir şekilde çekip gitmişti acaba? Bu hareket neye delalet ediyordu? Buna rağmen, yukarıdaki adamın, hayal kırıklığına uğramış albayın, kendisiyle haberleşmesi için ardında bıraktığı subaylardan biri olduğu, doktorun kafasına dank etti birden.»

«Onun, beni bekliyor olduğunu sanıyorum» dedi.

«Bu mümkün.»

«Gidip onu görmeliyim. Şimdilik buradan ayrılma, Capataz.»

Nostromo, «Nereye ayrılabilirim?» diye mırıldandı.»

Doktor, onun yanından ayrılmıştı bile. Duvara yaslanmış durumda, limanın karanlık sularına bakarak öylece kalakaldı; ağustos böceklerinin cırcırı kulaklarını dolduruyordu. Düşüncelerini saran belli belirsiz bir bulanıklık, kendi istemi ile karar verme gücünü elinden alıp götürmüştü.

Yukarıdan, doktorun, onu, aceleyle çağıran sesi duyuldu, «Capataz! Capataz!»

İhanete uğramışlık ve mahvolmuşluk duygusu sanki güç bela kımıldayan bir zift denizi üzerindeymiş gibi, kopkoyu kayıtsızlığının üzerinde yüzüyordu. Fakat duvarın altından çıkıp da yukarı baktığı zaman, Dr. Monygham'ın aydınlık bir pencereden dışarı eğilmiş olduğunu gördü.

«Yukarı gel ve Sotillo'nun ne yaptığına bir bak. Burada yukarıdaki adamdan korkmana gerek yok.»

Capataz, bu sözlere, hafifçe ve acı acı bir kahkaha atarak cevap verdi. Bir adamdan korkmak! Sulaco *Cargadore*lerinin Capataz'ı bir adamdan korkacaktı ha! Birinin böyle bir şey söyleyebilmesi öfkelendirdi onu. Onu boynuna bağlamış olan insanların gözünde bile o kadar az önemi olan o lanetlenmiş hazine yüzünden silahsız ve gizleniyor durumda olması yüzünden tehlike altında bulunması öfkelendiriyordu onu. Bu kaygıyı içinden söküp atamıyordu. Nostromo'ya göre, doktor, işte bütün bu insanları temsil ediyordu. Ve hazine hakkında, soru bile sorulmamıştı kendisine. Yaşamı boyunca üzerine aldığı bu en umutsuz görev hakkında, merak içeren tek bir kelime bile sarfedilmemişti.

Nostromo, bütün bunları düşünerek, şimdi dumanın hatırı sayılır derecede azaldığı mağarayı andıran salonu tekrar geçti ve artık ayaklarına o kadar sıcak gelmeyen merdivenlerden yukarı, tepeden sızan ışık şeridine doğru çıktı. Doktor, ışığın içinde belirdi bir an, heyecanlı ve sabırsızdı.

«Yukarı gel! Yukarı gel!»

Kapının eşiğini geçerken, Capataz, şaşkınlıktan bir şok yaşadı. Adam hiç kıpırdamamıştı. Onun gölgesini aynı yerde yine görebiliyordu. Hareket etti ve sonra, bir gizemi aydınlatmak üzere olduğu duygusuyla içeri adımını attı.

Her şey çok basitti. Bir saniyenin ölçülemeyecek kadar kısa bir süresi içinde, alevlenen ve eriyip akan iki mumun yaydığı ışığa karşı, gözlerini yakan mavi, ince ve keskin kokulu dumanın arasından adamı gördü. Hayalinde canlandırdığı şekilde, sırtı kapıya dönük ayakta duruyor, kocaman ve çarpık gövdesi duvara düşüyordu. Bir şimşeğin çakışından daha hızlı bir şekilde, onun zorla bu durumda bulundurulduğu, düşecek gibi olduğu izlenimine kapıldı. Omuzları öne doğru fırlamış, başı göğsüne gömülmüştü. Sonra arkasına bağlı kollarını seçebildi, öylesine korkunç bir şekilde geriye bükülmüştü ki, birbirine bağlanmış, sıkılı iki yumruğu kürek kemiklerinden yukarıya doğru zorla çekilmişti. Oradan gözleri, bir anda, bağlanmış bileklerden yukarı kalın bir kirişi ve oradan aşağı duvardaki kancaya giden sırımı izledi. Adamın bayılıncaya kadar bağlarından kurtulmaya çalıştığını anlayabilmek için kaskatı bacaklara, döşemeden altı

inch kadar yukarıda çıplak ayak parmaklarıyla cansız asılı ayaklara bakmaya gerek görmedi. İlk itkisi ileri fırlamak ve ipi tek vuruşta kesmekti. Bıçağını arandı. Bıçağı yoktu –Bir bıçak bile yoktu. Titreyerek ayakta duruyordu ve masanın kenarında dikilip kalmış olan doktorsa, çenesi avcunda, bu zalimce ve acınası görünüme düşünceli bir biçimde bakarak hiç kıpırdamaksızın şunları söyledi:

«İşkence görmüş –Ve göğsünden vurularak öldürülmüş.– soğumakta.»

Bu bilgi, Capataz'ı sakinleştirdi. Şamdanın yuvası içindeki mumlardan biri titreyerek söndü. «Kim yaptı bunu?» diye sordu.

«Sotillo, diyorum. Başka kim olabilir ki? İşkence görmüş –Elbette. Fakat neden vurmuşlar?»

Doktor, hafifçe omuzlarını silken Nostromo'ya gözlerini dikmiş bakıyordu. «Hem dikkat et, aniden vurulmuş, bir tepki anında. Açık bu. Keşke sırrını bilebilseydim.»

Nostromo, ilerledi ve bakmak için hafifçe eğildi. «Bu yüzü, bir yerlerde görmüş gibiyim,» diye mırıldandı. «Kim bu?»

Doktor, bakışlarını tekrar ona çevirdi. «Yine de, onun kaderini kıskanacağım neredeyse. Sen, bu konuda, ne düşünüyorsun, Capataz, ha?»

Fakat Nostromo, bu sözleri duymamıştı bile. Kalan mumu eline alarak öne düşmüş başın altına tuttu. Doktor, gözleri dalmış, her şeyden habersiz bir biçimde oturuyordu. Sonra ağır, demir şamdan, sanki Nostromo'nun elinden fırlayarak yere yuvarlandı.

Doktor, irkilerek başını kaldırdı ve «Neydi o?» diye bağırdı. Capataz'ın masaya doğru sendelediğini ve soluduğunu duyabiliyordu. Işığın aniden sönmesiyle, pencere çerçevelerinden, zifiri karanlıkta yıldızların parladığını görebildi.

Doktor, İngilizce olarak, kendi kendine, «Elbette, elbette,» diye mırıldandı. «Bu kadarı onu, korkudan sıçratmak için yeterli.»

Nostromo'nun yüreği, boğazından fırlayacak gibiydi. Başı dönüyordu. Hirsch! Hirsch'ti bu adam! Sıkıca masanın kenarına tutundu.

Neredeyse bağırarak, «Fakat mavnada saklanıyordu» diye konuştu. Sesi alçaldı. «Mavnada ve ve–»

Doktor «Ve Sotillo, onu, buraya getirdi.» dedi. «Senin beni korkuttuğun kadar korkmuş olamazsın ondan. Benim bilmek istediğim şey, bir merhamet sahibi ruhu kendisini vurmaya nasıl ikna ettiği.»

Nostromo, biraz daha sakin bir sesle, «Demek Sotillo biliyor–» diye söze başladı.

«Her şeyi!» diye onun sözünü kesti doktor.

Capataz'ın yumruğunu masaya vurduğu duyuldu. «Her şeyi mi? Sen ne söylüyorsun be? Her şeyi ha? Her şey biliyor demek? İmkansız bu! Her şeyi?»

«Elbette. İmkansız demekle neyi kastediyorsun? Sana söylüyorum, bu Hirsch'in, dün gece, burada, tam da bu odada sorguya çekildiğini duydum ben. Senin adını biliyordu, Decoud'un adını ve yüklenen gümüş hakkında her şeyi. Mavna, ikiye ayrılmıştı. Sefilce bir korkuyla, Sotillo'nun önünde, yerlerde sürünüyordu; fakat bu kadarını anımsadı. Daha ne istiyorsun ki? En az şeyi, kendisi hakkında biliyordu. Onu vapurun çapasına takılmış halde bulmuşlar. Tam mavna batarken ona tutunmuş olsa gerek.»

Nostromo, yavaşça, «Batarken mi?» diye tekrar etti. «Sotillo, buna inanıyor demek. *Bueno!*»

Biraz sabırsızlanan doktor, bundan başka neye inanılabileceğini hayal etmekten acizdi. Evet, Sotillo, mavnanın battığına ve Capataz de Cargadores'in, Martin Decoud ve belki bir ya da iki başka politik kaçakla beraber boğulduğuna inanıyordu.

Nostromo bu noktada, «Senor Doktor,» diye konuştu. «Sotillo'nun her şeyi bilmediğini biraz önce söyledim sana.»

«Ha? Ne demek istiyorsun sen?»

«Benim ölmediğimi bilmiyordu.»

«Biz de bilmiyorduk.»

«Ve aldırmıyordunuz da –siz rıhtımdaki *caballero*ların hiçbiri– Sizin gibi etten ve kandan yapılmış bir insanı hiç de iyi sonuçlanamayabilecek çılgınca bir iş için bir kez gönderdikten sonra.

«Ben rıhtımda değildim, bunu unutuyorsun Capataz, üstelik bu işe taraftar da değildim. Bu yüzden beni azarlamana gerek yok. Sana bir şey söyleyeyim mi, bak, ölüleri düşünecek çok az vaktimiz vardı. Ölüm hepimizin ense kökündedir her zaman. Ve sen de gitmiştin.»

Nostromo, «Gerçekten de gitmiştim» diye onun sözünü kesti. «Hem de ne uğruna, söyleyin bana.»

Doktor, kabaca, «Ah! Bu senin bilebileceğin bir şey,» dedi. «Bana sorma.»

Karanlıkta böylece sürüp giden mırıltıları bir an için kesildi. Hafifçe birbirlerinden öteye çevrilmiş yüzleriyle masanın kenarına ilişmişler, omuzlarının birbirine dokunduğunu hissedebiliyorlardı, gözleri, hâlâ odanın iç kısımlarının karanlığında neredeyse kaybolmuş görünen, ileri uzanmış başı ve omuzlarıyla korkunç bir hareketsizlik içinde, sanki söylenen her sözü yakalamaya kararlıymış gibi görünen dikey bir şekle odaklanmıştı.

Nostromo, sonunda, «*Muy bien*!» diye mırıldandı. «Öyle olsun. Teresa haklıydı. Bu, benim bilebileceğim bir şey.»

Zihni, Nostromo'nun hayata dönüşü olarak adlandırılabilecek olayın akla getirdiği yeni yeni düşünceleri takip etmekte olan doktor, dalgın dalgın, «Teresa öldü» diye belirtti. «Öldü o, zavallı kadın.»

Capataz, endişeyle, «Bir rahip olmaksızın mı?» diye sordu.

«Ne biçim soru bu? Son gecesinde, kim, onun için bir rahip temin edebilirdi ki?»

Nostromo, birdenbire, üzgün ve ümitsiz bir coşkuyla, «Tanrı, ruhunu kutsasın!» diye atıldı. Sonra, doktorun bu sözler karşısında şaşkınlığa düşmesine vakit bırakmaksızın yine önceki konuşmalarına dönerek meşum bir sesle devam etti. «*Si, senor doctor.* Sizin de dediğiniz gibi, benim bilebileceğim bir iş bu. Ve çok umutsuz bir iş.»

Doktor, hayranlık dolu bir sesle, «Ülkenin bu kısmında, senin yüzdüğün şekilde yüzüp de kendini kurtarabilecek ikinci bir insan daha yoktur» dedi.

Ve bu iki adam arasına tekrar sessizlik çöktü. Her ikisi de düşünceye dalmıştı ve doğaları arasındaki farklılık, karşılaşmalarının doğurduğu düşüncelerini gitgide birbirinden uzaklaştırıyordu. Gouldlara duyduğu sadakat nedeniyle son derece tehlikeli bir işe zorlanmış olan doktor, bu adamı, San Tome madeninin kurtarılışı işinde en büyük faydayı sağlayabileceği yere geri getiren olaylar zinciri karşısında hem minnet hem şaşkınlık duyuyordu. Madene sadıktı doktor. Maden, onun, elli yıllık yıpranmış gözlerine, kendi kendini, kucak kucak sarı saçın çekici bir biçimde ağırlaştırdığı ve bir insan olarak her davranışında ortaya çıkan içsel dünyasının hem bir çiçek hem bir mücevher değerindeki paha biçilmez zenginliğiyle uzun kuyruklu ipek gibi yumuşacık bir elbise içindeki küçük bir kadın biçiminde takdim ediyordu. San Tome madenini saran tehlike büyüdükçe, bu yanılsama, güç, süreklilik ve yetki kazanıyordu. Sonunda

avcuna almıştı bu hayal onu. Umut ve ödül gibi alışılagelmiş teyitlerden tinsel bir kopmanın daha da yücelttiği bu istek, bu ortaya atılış, Dr. Monygham'ın düşüncelerini, eylemlerini, kişiliğini kendisi ve başkaları için son derece tehlikeli kılıyor, ufak tefek bütün kuşkuları, kendi adanmışlığının, bu hayran olunacak kadın ile bu korkunç felaket arasında duran tek şey olduğunu gururla düşündüğü zaman ortadan kayboluyordu.

Onu, Decoud'un kaderine karşı son derece kayıtsızlaştıran fakat zihnini onun politik fikirlerini takdir edebilecek kadar kusursuz bir biçimde aydınlık bırakan bir tür sarhoşluktu bu. İyi bir fikirdi bu –Ve Barrios da bu fikrin gerçekleştirilmesinde kullanılabilecek tek araçtı. Doktorun, ahlaki bir utançla kurumuş ve büzülmüş olan ruhu, sevecenliğinin alabildiğine genişlemesiyle yatıştırılamaz hale gelmişti. Nostromo'nun dönüşü, Tanrının bir lütfuydu. Doktor, onu, bir insan olarak, ölümün pençelerinden biraz önce kurtulmuş kendi hemcinsi, bir varlık olarak düşünmüyordu. Ona göre, Capataz, Cayta'ya gönderilebilecek tek haberciydi. Bu iş için, en uygun adamdı. Doktorun, insanlığa karşı duyduğu nefret dolu güvensizlik (Kişisel bir başarısızlığa dayandığı için daha da acıydı.) onu en yaygın insani zayıflıkların üzerine çıkarmayı yeterince başaramıyordu. Yerleşmiş, herkesçe bilinen bir şöhretin büyüsü altındaydı. Kaptan Mitchell tarafından çevreye ilan edilen, sürekli tekrarlanarak büyümüş ve genel anlamda onay görmesiyle sağlamlaşmış olan Nostromo'nun sadakatinin hiç bir zaman sorgulanamayacağı, Dr. Monygham'a göre doğruluğu kuşku götürmeyecek bir gerçekti. Şimdi kendisinin ona umutsuzca ihtiyaç duyduğu bir anda, sorgulanması olanaklı değildi. Bir insandı Dr. Monygham; Capataz'ın dürüstlüğüne ilişkin genel kanıyı sadece bunu yanlış çıkaracak tek bir söz veya tek bir olay bulunmadığı için kabul ederdi. Bu, o adamın bir parçası gibi gelirdi ona; tıpkı favorileri veya dişleri gibi. Onu aksi halde düşünmek olanaksızdı. Asıl sorun ise, onun, böylesine umutsuz ve tehlikeli bir işi üstlenmeye razı olup olmayacağı idi. Doktor, bu adamın davranışında görülebilecek tuhaf bir şeyi, daha ilk anda fark edebilecek kadar dikkatliydi. Capataz'ın, gümüşün kaybından dolayı üzgün olduğuna hiç şüphe yoktu.

Ele alması gereken insanın iç dünyasını tam bir kesinlikle kavrayarak kendi kendine «Ona güven vermem, bana tam anlamıyla güvenmesini sağlamam gerekecek» dedi.

Nostromo açısından ise, sessizlik kapkara kararsızlık, öfke ve güvensizlik doluydu. Buna rağmen, sessizliği ilk bozan o oldu.

«Yüzmek büyük bir sorun değildi.» dedi. «Bundan önce olduğu –ve bundan sonra ne olacağı–»

Söylemek istediği şeyi tamamlamaksızın, sanki düşünceleri, aniden katı bir engele çarpmış gibi kısa kesti konuşmasını. Doktorun zihni ise, Makyavelist bir kurnazlıkla, kendi planlarının peşinden koşuyordu. Elinden geldiği ölçüde yakınlık duyarak–

«O bir talihsizlikti, Capataz. Fakat seni suçlamak kimsenin aklından geçmiyor. Büyük bir talihsizlik. Fakat en başında, hazine, hiç bir zaman dağdan uzaklaştırılmamalıydı. Fakat Decoud –Her neyse, öldü o. Ondan konuşmanın gereği yok artık.»

Doktorun susmasıyla, Nostromo onu onaylayarak, «Hayır,» dedi. «Ölülerden konuşmanın gereği yok. Fakat henüz ölmedim ben.»

«Tamamıyla haklısın. Ancak senin yiğitliğine sahip bir insan kendini kurtarabilirdi.»

Dr. Monygham, bu konuda, içtendi. Kendi insaniyetinin başarısızlığa uğradığı o özel olaydan ötürü, genel anlamda insanlık karşısında hayal kırıklığına uğradığı için pek az değer verdiği bu adamın cesaretine büyük bir hayranlık besliyordu. Gözden kaybolduğu o dönemde, pek çok fiziksel tehlikeye tek başına karşı durmak zorunda kaldığı için, onlardaki en tehlikeli şeyin ne olduğunun fazlasıyla bilincindeydi. Doğal güçlerle, tek başına, hemcinslerinin gözlerinden uzakta savaşan bir insanı gerçekte yenilgiye uğratan şey, o ezici, insanı felce uğratan küçüklük duygusudur. Kendi kendine yarattığı Capataz hayalini takdir edebilecek tek insandı o, saatler süren gerilim ve endişeden sonra, aniden karanlık ve sularla kaplı bir uçurumun içine düşmüş, ayağının altında toprak ve başının üzerinde gökyüzü olmadan, sadece bu duruma, dehşete kapılmaksızın karşı durmakla kalmamış aynı zamanda büyük bir başarıyla onun üstesinden gelmişti. Elbette, eşi bulunmaz bir yüzücüydü bu adam. Bu, herkesçe bilinen bir şeydi; fakat doktor, bu anın, daha da büyük bir tinsel cesarete tanıklık ettiğini kabul ediyordu. Onun hoşuna gidiyordu bu durum; yararlılığını böylesine olağanüstü bir biçimde yeniden kazanan Capataz'a yüklemek niyetinde olduğu çetin görevin başarıya ulaşması açısından hayra alametti bu. Hoşnutluğunu belli belirsiz hissettiren bir tonla–

«Müthiş karanlık olsa gerek!» dedi.

«Golfo'nun en karanlık gecesiydi» diyerek onu kısaca onayladı Capataz, böyle durumlarda başına gelen şeylere ileri gösterildiğini ifade eden en küçük bir işaretmiş gibi görünen şey, onu yumuşatmaya yetti ve yapmacık ve ters bir umursamazlığı yansıtan durumu açıklayıcı birkaç söz çıktı ağzından. Konuşmak, içini dökmek isteği duymuştu o anda. Bu ilginin devamlılığının, kabul edilsin veya edilmesin kişiliğini, bu umutsuz macerada yitirdiği tek şeyi geri kazandırmasını bekliyordu. Fakat zihni kendi yaşadığı umutsuz macerayla meşgul olan doktor, onun bu fikrine ilgi gösterecek durumda değildi. Pişmanlığını dile getiren bir haykırış döküldü dudaklarından:

«Bağırmış ya da bir ışık göstermiş olmanı isterdim.»

Bu beklenmedik sözler, içerdiği soğukkanlı zalimlikle şoke etti Capataz'ı. Zira «Keşke, bir korkak olduğunu kanıtlasaydın; keşke çektiğin acıdan dolayı boğazın kesilseydi» demekle aynı anlama geliyorlardı. Doğal olarak, bu sözleri, kendi üzerine alıyordu; oysaki sadece gümüşle ilgili olarak, pek çok kuşkuyu içererek öylesine söylenmişlerdi. Duyduğu öfke ve şaşkınlığın yüzünden dili tutuldu Nostromo'nun ve doktor da, akmakta olan kanı kulaklarını şiddetle dövmekte olan Nostromo tarafından bir kelimesi bile duyulmaksızın devam ediyordu.

«Zira ben, gümüşü eline geçirdiği takdirde, Sotillo'nun hemen ters yüzü dönüp ülke dışında küçük bir limana yöneleceği kanısındayım. Ekonomik yönden bir kayıp olurdu elbette; fakat yine de batmış olmasından daha büyük bir kayıp olmazdı. Onu güvenli bir yerde elde tutup onunla Sotillo'yu satın almaktan sonra gerçekleşecek en iyi ikinci şey olurdu bu. Fakat Don Carlos'un buna razı olup olmayacağı konusunda kuşku duyuyorum. Costaguana'ya uygun bir insan değil o, bu bir gerçek, Capataz.»

Capataz, Don Carlos adının sarf edildiğini duymadan önce, kulaklarında bir fırtına gibi uğuldayan öfkesine hâkim olmayı başarmıştı. Sanki tamamıyla değişmiş bir insandı şimdi; yumuşak ve dümdüz bir sesle, düşünceli bir şekilde konuşan bir insan.»

«Peki, ben, bu hazineyi teslim etmiş olsaydım, Don Carlos, hoşnut kalır mıydı bundan?»

Doktor, acımasızca, «Şu anda, onların hepsi de bu şekilde düşünüyorlarsa, buna hiç şaşırmazdım» diye konuştu. «Bana hiç bir za-

man danışılmadı. Decoud, kendi bildiği şekilde hareket etti. Onların da şimdiye kadar gözleri açılmış olmalı. Zira ben, şayet gümüş şu anda, mucizevi bir biçimde ortaya çıkacak olsa, onu, Sotillo'ya teslim etmekte bir saniye bile gecikmezdim. Ve olanlara baklacak olursa, bu davranışımı da herkes onaylardı.»

Capataz, çok alçak bir sesle, «Mucizevi bir biçimde ortaya çıksa,» diye tekrar etti. Sonra sesini yükselterek, «İşte bu, Senor,» diye konuştu. «Pek çok azizin gerçekleştirebileceğinden daha büyük bir mucize olurdu.»

Doktor, kuru bir sesle, «Sana inanıyorum, Capataz» dedi.

Sotillo'nun durum üzerindeki tehlikeli etkisine ilişkin görüşünü geliştirmeye devam etti. Ve onu, sanki bir rüyadaymış gibi dinleyen Capataz da, kirişin altında sallanırken gördüğü ölü adam kadar hareketsiz ve belirsiz şekli kadar hesaba katılmadığını hissediyordu; o da, korkunç bir umursamazlık örneği gibi unutulmuş, bir kenara atılmış ve dinliyormuş gibi görünüyordu.

«Düşüncesizce ve aptalca bir kapris yüzünden mi bana geldiler, o halde?» diye sözünü kesti birden. «Onlar için yeterince şey yapmadım mı ki de beni biraz olsun dikkate almadılar, *por dios?* Bu *hombre finos* –kibar baylar– bedenini ve ruhunu tehlikeye atmaya hazır, halktan bir insan olduğu sürece düşünmeye gerek duymazlar mı? Veya bizim bir ruhumuz yoktur belki de –köpekler gibi?»

Doktor, «Decoud da vardı ve onun planı,» diye hatırlattı tekrar.

«Si! Ve San Francisco'daki o zengin adamın da hazineyle yapacak bir işi vardır belki– Nereden bilebilirim? Hayır! Çok fazla şey duydum ben. Ve bana öyle geliyor ki zenginlerin her şeyi yapmalarına izin var.»

Doktor, «Seni anlıyorum, Capataz,» diye söze başladı.

Nostromo, etkili fakat düz bir sesle, «Ne Capataz'ı?» diye patladı. «Capataz bitti. Mahvoldu. Capataz yok artık. Ah, hayır! Bir daha Capataz'ı bulamayacaksınız.»

Doktor, «Hadi ama çocukluk bu!» diye sitem etti ve öteki de aniden sakinleşti.

«Gerçekten de küçük bir çocuk gibi davrandım,» diye mırıldandı.

Ve gözleri, korkunç bir hareketsizlikle asılı duran öldürülmüş adamın biçimine takılınca da, merakla ve yumuşak bir sesle sordu—

«Sotillo, bu acınası sefile neden kollarından asarak işkence etti? Biliyor musun? Hiçbir işkence, onun korkusundan daha kötü olmazdı. Cinayeti anlayabilirim ben. Acısı, bakmaya tahammül edilemeycek kadar büyük olmalı. Fakat ona böyle işkence etmek neden? Bundan fazlasını söyleyemezdi ki.»

«Hayır, bundan fazla hiç bir şey söyleyemezdi. Aklı başında her insan görebilir bunu. Her şeyi söylemişti zaten. Fakat sana ne olduğunu söyleyeyim, Capataz. Sotillo, kendisine söylenenlere inanmak istemiyor. Hepsine değil.»

«İnanmadığı şey nedir? Bunu anlayamıyorum.»

«Ben anlayabiliyorum çünkü o adamı gördüm ben. Hazinenin kaybolduğuna inanmak istemiyor.»

Capataz, bozulmuş bir sesle, «Ne?» diye bağırdı.

«Bu, seni ürkütüyor, değil mi?»

«Anlamam gerekiyor mu, Senor,» Nostromo, ölçülü ve deyim yerindeyse dikkatli bir tonda devam etti, «Sotillo'nun, hazinenin bir şekilde kurtarılabileceğini düşünmesini?»

Doktor, inançla, «Hayır, hayır, olanaksızdı bu,» dedi ve Nostromo, karanlıkta, derin bir soluk verdi. «Olanaksızdı bu. Gümüşün, o battığı zaman, mavnada olmadığı kanısında. Gümüşü, deniz aşırı kaçırmak için sergilenen bütün gösterinin, sadece Gamacho'yu ve millilerini, Pedrito Montero'yu, Senor Fuentes, yeni gefe politico'muzu ve kendisini de aldatmayı amaçlayan bir danışıklı dövüş olduğuna inanıyor. Sadece, bu kadar aptal olmadığını söylüyor.»

Nostromo, «Fakat mantıktan tamamıyla yoksun. Bu kahrolası ülkede, kendini albay olarak adlandırabilecek en büyük budala» diye homurdandı.

Doktor, «Aklı başında pek çok insandan daha mantıksız değil» dedi. «Hazinenin kendisi ona sahip olmayı tutkuyla istediği için, bulunabileceğine inanıyor. Bir de, subaylarının onun aleyhine dönüp Pedrito'nun peşinden gitmesinden korkuyor, Pedrito'ya karşı ne güven duyabilecek ne de onunla dövüşebilecek cesarete sahip değil. Göremiyor musun, Capataz? O büyük ganimetin, bir gün ortaya çıkabileceğine dair bir umut taşıdığı sürece terk edilmekten korkması gerekmiyor. İşte ben de, bu umudun daima canlı tutulmasını kendime iş edinmiş durumdayım.»

Capataz, ihtiyatla, «Sen mi?» diye tekrarladı. «İyi, harika bu. Ve bunu ne kadar süreyle başarabileceğini düşünüyorsun?»

«Elimden geldiği sürece.»

«Ne demek bu?»

Doktor, inatçı bir sesle, karşılık verdi. «Tam olarak söyleyeyim. Ben hayatta olduğum sürece.» Sonra, birkaç kelimeyle, tutuklanışını ve salıveriliş koşullarını açıkladı. Sözlerini, «Seninle karşılaştığımızda, bu budala şarlatanla tekrar görüşmeye gidiyordum.»

Nostromo, bu sözleri, büyük bir dikkatle dinlemişti. Sıkılmış dişlerinin arasından, «Kararını, hızlı bir ölüm yönünde verdin, o halde» diye mırıldandı.

Doktor, ters ters, «Belki de öyle, benim muhteşem Capataz'ım,» dedi. «Burada, çirkin bir ölümle yüz yüze gelmeyi göze alabilecek tek kişi sen değilsin.»

Nostromo hafifçe fakat yine de duyulabilecek kadar yüksek sesle, «Kuşkusuz,» diye mırıldandı. «Hatta belki burada ikiden daha fazla sayıda aptal da bulunabilir. Kim bilir!»

Doktor, kısaca, «Ve bu da benim bilebileceğim bir şey» diye sözlerine nokta koydu.

Nostromo da, «Tıpkı, o lanetli gümüşü, deniz yoluyla kaçırmanın benim işim olduğu gibi» diye karşılık verdi. «Anlıyorum. *Bueno.* Her birimizin kendi nedenleri var. Fakat sen, bu işe girişmeden önce konuştuğum son kişiydin ve bana sanki bir budalaymışım gibi davrandın.»

Nostromo, doktorun, kendi büyük şöhretine alaycı yaklaşımından büyük bir hoşnutsuzluk duyuyordu. Decoud'un hafif alaycı onayı rahatsız ederdi; fakat Don Martin gibi bir adamın yakınlığı bir gurur kaynağıyken doktor bir hiçti. Onun, Don Carlos Gould kendisini madende işe alana kadar Sulaco sokaklarında, tek bir dostu veya tanıdığı olmaksızın, beş parasız bir serseri olarak süründüğü günleri hatırlıyordu.

Düşünceli bir şekilde, işkence görmüş ve öldürülmüş Hirsch'in dehşet verici gizeminin yayıldığı odanın karanlığına bakarak, «Çok zeki olabilirsin» dedi. «Fakat ben de bu işe giriştiğim zamanki kadar aptal değilim artık. O zamandan bu yana, tek bir şey öğrendim ve o da, senin tehlikeli bir insan olduğundur.»

Dr. Monygham, «Neler söylüyorsun sen?» diye bağırmaktan başka bir harekette bulunamayacak denli şaşırmıştı.

Nostromo, yıldızların aydınlattığı pencereye gölgesi düşmüş başını eğerek, «Eğer konuşabilseydi, o da aynı şeyi söylerdi» diye devam etti.

Dr. Monygham, zayıf bir sesle, «Seni anlamıyorum» diye konuştu.

«Anlamıyor musun? Belki de, Sotillo'nun o çılgınca düşüncesini onaylamamış olsaydın, o da şu zavallı Hirsch'i kollarından astırmakta bu kadar aceleci davranmazdı.»

Doktor, bu sözlerden dolayı sarsıldı. Fakat tüm duyarlılığını sömüren sadakati kalbini merhamet ve pişmanlığa karşı çelik kadar katılaştırmıştı. Yine de, tam anlamıyla rahatlayabilmek için, bu sözlere yüksek sesle ve küçümseyerek karşı çıkmak gereğini duydu.

«Pöh! Bana bunu söylemeye cüret ediyorsun demek, Sotillo gibi bir adam için hem de. Hirsch'i, bir an için bile düşünmediğimi itiraf ederim. Zaten düşünseydim bile bunun hiçbir faydası olmazdı. Bu talihsiz sefilin daha geminin çapasını yakaladığı anda lanetlendiğini herkes görebilir. Lanetlenmişti diyorum sana! Tıpkı benim kendiminn de lanetlendiğim gibi— çok büyük bir olasılıkla

Dr. Monygham'ın, Nostromo'nun, vicdanını sızlatmaya yetecek kadar yerinde yorumuna verdiği cevap işte buydu. Aslında katı yürekli bir insan değildi. Fakat üzerine aldığı görevin zorunluluğu, büyüklüğü, önemi, bütün insani yargıları hayli küçültüyor, önemsizleştiriyordu. Bağnaz bir ruhla üzerine almıştı bu işi. Onu sevmiyordu. İnsanlığın en alçağına karşı bile yalan söylemek, onu aldatmak, hileyle alt etmek, tiksindiriyordu. Aldığı eğitim yüzünden, içgüdüleri yüzünden, gelenekler yüzünden tiksindiriyordu onu. Bir hain kimliğinde bütün bu işleri yapmak, onun doğasına aykırıydı ve hislerini incitiyordu. Bu fedakârlığı, bir zillet duygusu içinde yapmıştı. Kendi kendine, acı acı, «Ben, bu kirli işe uygun olan tek kişiyim,» diyordu. Ve buna inanıyordu da. Kurnaz biri değildi. Basitliği, sadeliği o dereceydi ki, ölümün peşinden koşmak gibi, kahramanca bir fikre sahip olmamasına karşın, kendi kendisini içine attığı hayli ölümcül olan tehlike, rahatlatıcı ve destekleyici bir etki yapıyordu. Bu ruh haline göre, Hirsch'in kaderi işlerindeki genel zalimliğin bir parçası gibi görünüyordu gözüne. Bu olayı, gerçekçi bir biçimde ele alıyor-

du. Ne demekti bu? Sotillo'nun hezeyanında, tehlikeli bir değişimin işareti miydi? Doktorun anlayamadığı şey ise, bir insanın bu şekilde öldürülebilmesiydi.

Kendi kendine, «Evet fakat neden vurularak?» diye mırıldandı.

Nostromo ise derin sesssizliğini koruyordu.

9

Kuşkular ve umutlar arasında şaşkına dönmüş, Pedrito Montero'nun kente girdiğini duyuran çan sesleriyle dehşete kapılmış olan Sotillo, bütün sabahı, kendi düşünceleriyle savaşarak geçirmişti; kafasının boşluğu ve tutkularının şiddeti yüzünden hiç de onun dengi olmayan bir mücadeleydi bu. Hayal kırıklığı, hırs, öfke ve korku, albayın göğsünde, kentte çalan çanların gürültüsünden daha büyük bir gümbürtü koparıyordu. Hiç bir şey, onun planladığı şekilde gitmemişti. Ne Sulaco ne de madenin gümüşü, onun ellerine düşmüştü. Kendi pozisyonunu sağlamlaştıracak hiçbir askeri kahramanlık gösterememiş ve alıp da gizlice sıvışabileceği kadar büyük bir ganimet ele geçirememişti. Pedrito Montero, hem dost hem de düşman olarak içini korkuyla dolduruyordu. Çanların sesi, onu deli ediyordu.

Önce, hemen kendisine saldırıda bulunulacağını düşünerek birliklerini, sahilde silahları ellerinde bekletmişti. Odada bir uçtan diğerine ileri geri yürüyor, arada bir durup yere çakılı donuk bakışlarını sağa sola çevirerek sağ elinin parmak uçlarını ısırıyordu; ardından nefret dolu, somurtkan bakışlarla çevresine bakınarak vahşi bir başınalık ile yürüyüşüne kaldığı yerden devam ediyordu. Şapkası, kırbacı, kılıcı ve tabancası masanın üzerinde duruyordu. Kentin giriş kapısına bakan pencerenin önüne yığılmış olan subayları, geçen yıl Anzani'den uzun vadeli krediyle almış olduğu dürbünü aralarında paylaşamıyorlardı. Dürbün, elden ele geçiyor ve onu bir süre için elinde bulunduran kişiye de korku dolu sorular yöneltiliyordu.

Dürbünü eline alan kişi, sabırsızlıkla, «Hiç bir şey yok; görülecek hiç bir şey yok!» diye tekrar ediyordu.

Hiçbir şey yoktu. Ve Casa Viola'nın yakınında bulunan çalılıklardaki ileri karakola geri çekilip de ana güçlere katılması emri verildiğinde de kent ile limanın suları arasındaki tozlu ve kıraç toprak uzantısında da hiçbir yaşam belirtisi görülmüyordu. Fakat öğleden

sonra, geç saatlerde, kentin kapısından çıkan bir atlının atını korkusuzca sürerek ilerlediği görüldü. Senor Fuentes'ten bir haberciydi bu. Tek başına olduğu için girmesine izin verildi. O da, büyük kapıda atından inip orada sessizce duranları neşeli bir saygısızlıkla selamladıktan sonra, derhal *«muy valiente»* albaya götürülmesini rica etti.

Senor Fuentes, *Gefe Politico* görevine başlar başlamaz bütün diplomatik yeteneklerini madeni olduğu kadar limanı da ele geçirme işine koşmuştu. Sotillo ile görüşmek üzere seçtiği adam, devrimin bir evrak sahteciliği yüzünden hapisanede çile doldururken bulduğu bir noterdi. Diğer «Blanco zorbalığı kurbanları»yla beraber ayaklanmacılar tarafından özgürlüğüne kavuşturulduğunda, yeni Hükümete hizmetlerini sunmakta hayli aceleci davranmıştı.

Sotillo'yu, Pedrito Montero ile yapılacak bir görüşme için, kente tek başına girmesi için dil döküp elinden gelen çabayı göstermekte kararlı olarak yola çıkmıştı. Ama başka hiçbir şey, albayın niyetlerine bundan daha uzak olamazdı. Arada bir kısa süreyle zihninden geçen, kendini, ünlü Pedrito'nun ellerine bırakmanın yalnızca fikri bile onu birçok defa huzursuz etmişti. Bu söz konusu olamazdı –Çılgınlıktı bu. Ve düşmanlığını açıkça sergilemesi de çılgınlıktı. Böyle bir şey, buralarda bir yerde olduğunu hissettiği, yakınlarda bir yerlerden kokusunu aldığı gümüşü, sistemli bir biçimde aramasını imkansız kılardı.

Fakat nerede? Nerede? Tanrım! Nerede? Ah! O doktorun gitmesine neden izin vermişti sanki? Budalalığından tabii. Fakat hayır! Haberci, aşağı katta subaylarla tatlı tatlı sohbet ederek beklerken, kendisi yapılabilecek en doğru hareket buydu, diye düşünüyordu dalgın dalgın. O alçak doktorun, yerinde bilgilerle geri dönmesi kendi çıkarına olurdu. Fakat ya bir şey onu durduracak olursa? Kentten ayrılmayı yasaklayan genel bir emir, örneğin, devriyeler olmalıydı!

Başını elleri arasına alan albay, sanki baş dönmesi tutmuş gibi bulunduğu yerde dolanıp duruyordu. Zor bir görüşmeyi ertelemek istedikleri zaman Avrupalı devlet adamlarınca da başvurulan bir çare bir şimşek gibi çaktı kafasında. Çizmeleri ve mahmuzlarıyla, vakur olmaktan uzak bir aceleyle hamağına tırmandı. Yakışıklı yüzü, ağır sıkıntıların verdiği gerginlikle sapsarı kesilmişti. Biçimli burnunun kemeri sivrilmişti; cüretkâr burun delikleri küçük ve kısılmış görünüyordu. Güzel gözlerinin kadifemsi, okşayan bakışları

ölü gibi hatta bozulmuş görünüyordu; zira artık parlaklığını yitirmiş olan badem biçimli bu gözler, korkunç bir uykusuzluk yüzünden kan çanağına dönmüştü. Senor Fuentes'in şaşkın habercisiyle ölgün, bitkin bir sesle konuştu. Bu zarif kişinin sesi, bedensel bitkinliği ve zihinsel güçsüzlüğünün bir belirtisi olan burulmamış, düşük kara bıyıklarına kadar örten bir *poncho* yığını altından acınası bir zayıflıkta geliyordu. Ateş, ateş– ağır bir ateş, *«muy valiente»* albayı mağlup etmişti. Birdenbire ortaya çıkan hafif bir karın ağrısının gelip geçen spazmlarının neden olduğu bir ifade dağınıklığı ve bastırmaya çalıştığı panik yüzünden çenesinin titreyişi, haberciyi etkileyecek kadar gerçekti. Bir titreme nöbetiydi bu. Albay, düşünme, dinleme, konuşma yetilerini yitirdiğini ifade etti. Albay, insan üstü bir çaba sarf ederek, Ekselansları'na uygun bir cevap verecek veya ondan gelecek herhangi bir emri yerine getirecek durumda olmadığını soluk soluğa söyleyebildi. Fakat yarın! Yarın! Ah! Yarın! Ekselansları Don Pedro, huzursuzluğa kapılmamalıydı. Yiğit Esmeralda alayı limanı tutuyordu, tutuyordu— Ve gözlerini kapatıp albayın acı çeken ve bozuk aksanını anlayabilmek için hamağın üzerine eğilmeye mecbur olan habercinin soru soran bakışları altında, ağrıyan başını, bilincini yarı yarıya yitirmiş, sayıklayan bir hasta gibi bir o yana bir bu yana çevirmekteydi. Bu arada, Albay Sotillo, doktorun, o İngiliz doktorun, kendisini tedavi etmek üzere, içi yabancı ilaçlarla dolu çantasıyla kentten buraya gelmesine izin verecek kadar insaniyet sahibi olduğuna inanıyordu. Şimdi burada bulunmakta olan saygıdeğer *caballero*dan da, Casa Gould'dan geçerken, içeri girip bir bakarak, muhtemelen orada bulunmakta olan İngiliz doktoru, Gümrük Binası'nda, yüksek ateşle beraber hasta yatmakta olan Albay Sotillo'nun, kendisinin yardımına hemen ve şiddetle gereksinim duyduğundan haberdar etme nezaketini göstermesini üzüntüyle rica ediyordu. Çok acele kendisine ihtiyaç duyuyordu. Kendisini sonsuz sabırsızlıkla beklemekteydi. Binlerce kez teşekkür. Bitkin bir halde gözlerini kapattı ve bir daha da açmadı, orada, tamamıyla hareketsiz, sağır, dilsiz, o zalim hastalığa yenik düşmüş, bilinçsiz, cansız, tükenmiş bir biçimde, yatıp kaldı.

Fakat öteki, merdiven sahanlığına açılan kapıyı arkasından kapatır kapatmaz albay, üzerine dağlar gibi yığılmış örtüleri, fırlatıp atarak iki ayağı üzerinde sıçrayıp kalktı. Mahmuzları, *poncho*lardan

birinin kösele kenar şeridine takıldığı için, neredeyse başının üzerine yuvarlanıyordu ve odanın ortasına gelinceye kadar dengesini bulamadı. Pencerenin yarı kapalı kafesi arkasına gizlenerek aşağıda olup bitenleri dinledi.

Haberci, atına bindikten sonra büyük kapının girişini tutan suratsız subaylara dönerek resmi bir edayla şapkasını çıkardı.

Çok yüksek bir sesle, «*Caballeros*» diye söze başladı. «Size, albayınıza büyük ihtimam göstermenizi tavsiye etmeme izin verin. Hepinizi burada görmüş olmak, bana, çok büyük onur ve mutluluk veriyor; içinde bulunduğunuz bu durumda, şarapla ve çekici dişilerle dolu kent, sizin gibi yürekli insanları bağrına basmak için beklerken, güneşin sıcaklığıyla insanı yaktığı, suyun ise hemen hemen hiç bulunmadığı bu yerde, askerce bir sabırla burada bekleme erdemini gösteriyorsunuz. *Caballeros,* hepinizi selamlamaktan onur duyuyorum. Bu gece Sulaco'da bol bol dans edilecek. Hoşça kalın!»

Fakat atının dizginlerini çekti ve yaşlı binbaşının ileri doğru çıktığını görünce başını yana doğru çevirdi, hayli uzun boylu ve zayıf olan binbaşının üzerinde ayak bileklerine kadar inen sanki alayın bütün renklerini bir araya toplamış gibi çok renkli, daracık ve düz bir palto vardı. Yaşlı ve zeki savaşçı, «dünyanın hainlerle dolu olduğu» yönündeki genel savı kesin bir tonda açıkça ifade ettikten sonra Sotillo üzerine bir methiyeyi mahsusen dile getirerek devam etti. Yeryüzünde bulunan bütün erdemleri, üzerinde tek tek vurgulayarak Sotillo'ya mal etti ve sonra bunların tümünü, o sırada Batıda (özellikle de Esmeralda yakınlarında) aşağı tabakaya mensup kişiler arasında hayli yaygın olan saçma bir halk deyişi ile özetledi. Sesini aniden yükselterek, «Ve» diye konuşmasını sonlandırdı, «hayli dişli bir adam– *hombre de muchos dientes.*» *Si, senor.* «Bize gelince,» garip ve etkileyici bir sesle devam etti, «Zatıalileri, Cumhuriyet'in en seçkin subaylarını, değerde ve cesarette misli menendi bulunmayan insanları, «*y hombres de muchos dientes*»i görmektesiniz karşınızda.»

Senor Fuentes'in rezil habercisi, hafif, alaycı bir gülümsemeyle, «Ne? Bunların hepsi mi?» diye merakla sordu.

Albay, ciddiyet ve inançla, «*Todos. Si, senor*» diye onayladı. «Hayli dişli adamlar.»

Ötekiyse, karanlık bir ambarın büyük çıkış kapısını andıran çıkı-

şa doğru döndürdü atını. Bir kolunu uzatarak üzengilerin üzerinde yükseldi. Şakayı seven şarlatanın tekiydi, bu budala Batılılar karşısında iç eyaletlerden bir yerli için tabii olan büyük bir küçümseme duygusu taşıyordu içinde. Özellikle de Esmeraldalıların aptallıkları karşısında keyifli bir nefret duyuyordu. Çehresindeki ağırbaşlı havayı bozmaksızın Pedro Montero üzerine bir söylev çekmeye koyuldu. Eliyle sanki Montero'yu, onların dikkatlerine sunuyormuş gibi gösterişli bir hareket yaptı. Ve bütün yüzlerin teker teker dinlemeye hazır olduğunu, bütün bakışların dudaklarına kenetlendiğini görünce de yüksek sesle, bir tür mükemmeliyetler seçkisinden örnekler sunmaya başladı: «Cömert, değerli, cana yakın, bilgili» –Şapkasını, başından coşkuyla çıkardı– «bir devlet adamı, partizanların yenilmez lideri» –Sesini, şaşırtıcı bir biçimde alçaltarak, derinlerden ilave etti– «ve bir dişçi.»

Sonra hızlı bir yürüyüşle derhal çekip gitti; bacaklarını kaskatı yana açarak oturmuş, ayakları dışa dönük, sırtı dimdik, *sombrero*su fiyakalı bir biçimde yana eğilmiş, omuzlarını hiç kımıldatmaksızın, insanın içine korku salan, sonsuz bir küstahlıkla sürmekteydi atını.

Yukarıda, kafeslerin gerisindeyse, Sotillo, uzun bir zaman hiç kıpırdamadı. Adamın cüreti dehşete düşürmüştü onu. Kendi subayları, ne diyorlardı aşağıda? Hiç bir şey dedikleri yoktu. Tamamıyla sessizlik! Sarsılmıştı. Çıktıkları seferin bu safhasında kendini bu şekilde hayal etmemişti. Kendini, muzaffer, sorgulanmaz, askerlerin idolü olarak, gizli bir gönül huzuru içinde, önünde açılan güç ve servetin birbirinden güzel ve değişik alternatiflerini değerlendirmekte olan biri gibi canlandırmıştı kafasında. Ne yazık! Her şey, ne kadar da farklı sonuçlanmıştı. Şaşkın, huzursuz, miskin, öfkeyle yanan veya dehşetten donakalmış bir haldeydi ve her yönden sürünerek üzerine gelmekte olan deniz kadar derin bir korku duymaktaydı. O doktor denen dolandırıcı, getireceği haberle beraber ortaya çıkmak zorundaydı. Açıktı bu. Kendisine –böylesine yapayalnızken– hiç bir faydası dokunmayacaktı ama. Hiçbir işine yaramayacaktı. Lanet olsun! Doktor, hiçbir zaman gelmeyecekti. Muhtemelen şimdi çoktan tutuklanmıştı zaten, Don Carlos ile beraber bir yere tıkılmıştı. Deliler gibi, yüksek perdeden bir kahkaha attı. Ha! ha! ha! ha! Bu bilgiyi alacak olan kişi, Pedrito Montero olacaktı. Ha! ha! ha! ha!— ve de gümüşü. Ha!

Birdenbire, kahkaha nöbetinin tam ortasında, taş kesilmiş gibi sessiz ve hareketsiz kaldı birden. Bir mahkûmdan başka bir şey değildi kendisi de. Asıl gerçeği bilmek zorunda olan bir mahkûm. Konuşturulması gerekecekti. Ve bütün bu zaman boyunca Hirsch'i hiç de aklından çıkarmamış olan Sotillo uç davranışlara devam etme fikrine karşı açıklanamaz bir isteksizlik duyuyordu.

Bir isteksizlikti duyduğu –her yanından onu saran uçsuz bucaksız korkunun bir parçası. Yine istemeden, deri tacirinin duyduğu korkudan fal taşı gibi açılmış gözlerini, kıvranışlarını, yüksek perdeden hıçkırıkları ve itirazları hatırladı. Bir merhamet hissi ya da sinirsel bir hassasiyet bile değildi hissettiği. Gerçek şuydu ki, Sotillo, onun hikâyesine bir saniye için olsun inanmamış olmasına rağmen, –İnanamazdı, böylesi bir saçmalığa kim inanırdı ki?– Yine de bütün umutlarını kıran gerçeğe ilişkin ufak ufak ayrıntılar, ona son derece büyük bir rahatsızlık vermişti. Hasta etmişti onu. Ayrıca adamın, korkudan aklını kaçırmış olabileceğinden de kuşkulanmıştı. Bir deli, umutsuz bir vaka demekti. Pöh! Bir numara. Bir numaradan başka bir şey olamazdı. Fakat kendisi, ne yapacağını iyi biliyordu.

Öfkesi ve kızgınlığı, vahşet derecesine yükseliyordu. Güzel gözlerini hafifçe kıstı; ellerini çırptı; çıplak ayaklı bir emir eri, kapıda sessizce belirdi; kasaturası kalçasına asılı, elinde bir sopayla bir onbaşıydı bu.

Albay emirlerini sıraladı ve o anda da birkaç askerin iterek içeri soktuğu zavallı Hirsch, onu geniş koltukta, şapkası başında, dizleri iki yana ayrılmış, kollarını böğründe kavuşturmuş, korkunç bir öfkenin pençesinde, zorba, emredici, karşı gelinmez, mağrur, başı göklerde ve korkunç bir hava içinde buldu.

Kolları arkasından bağlanmış olan Hirsch, daha küçük odalardan birine zorla sokulmuştu. Saatlerce, orada unutulup kalmış, döşemeye cansız uzanmıştı. O korku dolu umutsuzluk ve yalnızlıktan, kabaca, tekmeler ve yumruklarla, hiçbir şey yapamadan ve hiçbir şeyi anımsayamaz durumda koparılıp alınmıştı şimdi. Tehditleri ve öğütleri dinledi, sonra da çenesi göğsüne gömülmüş, elleri arkasında bağlı, Sotillo'nun önünde hafifçe sallanarak ve onun yüzüne bakmaksızın sorulan sorulara alışılagelmiş cevaplarını verdi. Çenesinin altına dürtülen bir süngüyle başını yukarı kaldırmaya zorlandığı zaman da, gözlerinde bomboş, bir tür trans haline girmiş gibi bir bakış

beliriyor; nohut iriliğindeki ter damlacıkları, bembeyaz yüzündeki kirler, çürükler ve sıyrıklar içindeki yüzünden yere damlıyordu. Sonra birdenbire durdular.

Sotillo, sessizce ona baktı. «Dikbaşlılıktan vazgeçecek misin, seni serseri?» diye sordu. O sırada, bir ucu, Senor Hirsch'in bileklerine bağlı bir ip, yukarıda bir kirişin üzerine atılmıştı bile, diğer ucunu da üç asker tutuyor ve bekliyorlardı. Zavallı adam, yanıt vermedi. Ağırlaşmış alt dudağı, ahmakça aşağı sarkıyordu. Sotillo, bir işaret verdi. Hirsch'in ayakları sarsılarak yerden kesildi ve odanın içinde bir umutsuzluk ve can cekişme çığlığı patladı, geniş binanın koridorlarını doldurdu, dışarıdaki havayı yırttı, kıyı boyunca kurulmuş olan kamptaki askerlerin her birinin yukarıya, pencerelere bakmasına neden oldu, salonda bulunan subaylardan bazıları, heyecanla bir şeyler geveleyerek parlayan gözlerle yerlerinden sıçradı, diğerleri ise dudakları sımsıkı kapalı olarak sıkıntıyla yere bakmayı sürdürdüler.

Peşinde kendisini takip eden askerleriyle, Sotillo, odayı terk etti. Merdiven sahanlığındaki gözcü esas duruşa geçti. Hirsch, limanın sularından yansıyan güneş ışınlarının duvarın yukarısında ışık hareleri meydana getirdiği yarı kapalı panjurların gerisinde tek başına çığlık atmayı sürdürüyordu. Kaşları yukarı kalkmış ve –inanılmaz derecede iri, kara, kocaman, dişlerle dolu ve gülünç– ağzı kocaman açılmıştı.

Rüzgârsız öğleden sonranın hâlâ yakıcı olan havasında, can çekişme çığlıkları, dalga dalga O. V. İ. Şirketi'nin bürolarına dek ulaşıyordu. Ortalıkta neler döndüğünü anlamaya çalışarak balkona çıkmış olan Kaptan Mitchell, sesini hafif fakat açık seçik bir biçimde duymuştu ve zavallı Hirsch'in cansız ve insanı dehşete düşüren sesi, bembeyaz olmuş yüzüyle balkondan içeriye girdiği zaman da kulaklarında yankılanmayı sürdürdü.

Sinirli, suratını asarak ve huzursuz bir biçimde ortalarda gezinip duran Sotillo, subaylarıyla bir şeyleri istişare ederek boş binanın tamamına yayılan bu tiz çığlıkların ortasında, etrafa birbiriyle çelişen emirler yağdırıyordu. Kimi zaman ortalığa uzun ve korkunç bir sessizlik hakim oluyordu. Birçok defalar, kılıcının, tüfeğinin, kamçısının ve dürbününün masanın üzerinde durmakta olduğu işkence odasına giriyor ve zoraki bir sükûnetle, mahkûma, «Artık konuşacak

mısın? Hayır mı? Bekleyebilirim ben.» Fakat daha fazla beklemeye tahammül edemeyecekti. Bu kadarı yeterliydi artık. İçeri girip sonra kapıyı çarparak dışarı çıktığı her defasında, merdiven sahanlığındaki gözcü esas duruşa geçiyor ve her defasında da gerçekte hiç bir şeyi görmeyip sadece içindeki ruhu –karanlık bir kin, kararsızlık, açgözlülük ve öfkeyle dolu bir ruhu– yansıtan kapkara, kin dolu ve kararsız bir bakışla karşılanıyordu.

Bir kez daha içeri girdiğinde güneş batmıştı. Bir asker, iki tane yanan mumu içeri götürdü ve gürültü çıkartmaksızın kapıyı kapayarak oradan gizlice sıvıştı.

«Konuş, seni şeytanın oğlu Yahudi! Gümüş! Gümüş diyorum! Nerede o? Sizi hırsız yabancılar, onu, nereye sakladınız? İtiraf et, aksi halde–»

Sıkıca bağlı kollardan gergin ipin yukarısına doğru hafif bir titreme oldu, fakat Esmeraldalı girişimci işadamı Senor Hirsch'in bedeni kalın kirişin altında, albayın tam karşısında, upuzun ve sessiz olarak korkunç bir biçimde asılı duruyordu. Sierra'nın karlarının serinlettiği gece havasının içeri girişiyle odanın boğucu sıcaklıktaki havasına yavaş yavaş tatlı ve ferahlatıcı bir serinlik yayılıyordu.

«Konuş –hırsız– dolandırıcı –*picaro*[29] –yoksa–»

Sotillo, kamçısını eline almış kolunu havaya kaldırmış olarak dikiliyordu. Bir sözcük, tek bir sözcük söylemesi için, çarpık bir biçimde kapalı ağzıyla öne düşmüş hareketsiz duran karmakarışık başından dışarı fırlamış o sabit gözlerin uyuşuk ve bilinçli bakışlarının önünde diz çökebileceğini, yaltaklanabileceğini, yerlerde sürünebileceğini hissediyordu. Albay, öfkeyle dişlerini gıcırdattı ve vurdu. İp, vurulunca, sanki hareket ettirilmiş bir sarkacın uzun kordonu gibi gevşekçe titredi. Fakat bu kıyıda iyi tanınan deri tüccarı Senor Hirsch'in bedeni, bu titreyişten nasibini almadı. Sadece bükülmüş kolların çırpıntılı bir çabasıyla, oltanın ucundaki bir balık gibi kendi kendine kıvrılmasıyla birkaç inç kadar yukarı fırladı. Senor Hirsch'in başı, gerilmiş gırtlağı üzerinde geriye doğru fırladı, çenesi titredi. Birbirine vuran dişlerin takırtısı, mumların yan yana yükselen iki alevin çevresini parça parça aydınlattığı geniş ve gölgeli odayı doldurdu. Ve Sotillo, elini yukarı kaldırınış, onun konuşmasını bek-

(29) (İsp.) Alçak, kötü adam.

lerken o, bir an için acı ve öfkeyle dişlerini gösterek ve zorla çevrilip burulmuş omuzlarını ileri doğru gererek albayın yüzünün ortasına şiddetle tükürdü.

Yukarı kalkmış kamçı aşağı indi ve albay, sanki yüzüne ölümcül bir zehir fışkırp sıçramış gibi hafif bir dehşet çığlığı atarak geriye doğru sıçradı. Daha düşünmesine zaman kalmadan tabancasını kaptı ve iki el ateş etti. Atışların sesi ve sarsıntısı, onu, birdenbire dizginlenemez bir öfkeden ahmakça bir sersemliğe atmış gibiydi. Düşmüş çenesi ve taş kesilmiş gözleriyle ayakta öylece kalakalmıştı. Ne yapmıştı, *Sangre de dios*[30] Ne yapmıştı? Zorbalıkla o kadar çok şey koparacağı bu dudakları, düşüncesizce bir davranışıyla sonsuza kadar mühürlemiş olması karşısında korkakça bir dehşete kapılmıştı. Ne söyleyebilirdi? Nasıl açıklayabilirdi? Bir yerlerde baş aşağı uçuşan düşünceler geçti aklından, korkusundan masanın altına saklanmak gibi saçma ve ödlekçe bir şeyi bile düşündü. Fakat çok geçti artık; subayları, gürültüyle, kılıçlarını şakırdatarak şaşkınlık ve merakla odaya doluşmuşlardı. Fakat hemen kılıçlarını çıkarıp göğsüne saplamadıkları için de karakterindeki küstah yan hemen kendini gösterdi. Üniformasının koluyla yüzünü silerek kendini topladı. Acımasız bakışlarını ağır ağır oraya buraya çevirdi, gürültünün geldiği yeri kontrol etti; merhum tüccar Senor Hirsch'in katı bedeni ise hafifçe ve belli belirsiz bir şekilde sallandıktan sonra bir yarım dönüş yaptı ve dehşet dolu mırıltılar ile huzursuz kımıldanışların ortasında öylece durdu.

Yüksek tonda bir ses, «Bir daha asla konuşamayacak bir adamı görüyorsunuz» diye belirtti. Arka sıralardan bir başkası ise ürkek ve acele bağırdı–

«Onu niçin öldürdünüz, *mi colonel*?»

Sotillo, umutsuzluğun verdiği bir küstahlıkla, «Her şeyi itiraf ettiği için,» diye yanıtladı. Kendini köşeye sıkışmış hissediyordu. Başarılı geçmişinin ve ününün kendisine verdiği güçle işi pişkinliğe vuruyordu. Dinleyicileri, onun, böyle bir eylemde bulunmaya muktedir olduğunu düşündüler Onun pohpohlayıcı öyküsünü dinlemeye hayli istekliydiler. Evrensel boyutta, insanlığın ahlaki sefaleti ve akıldan yoksunluğunun ölçütü olan açgözlülüğün getirdiği bönlükten daha

(30) (İsp.) Tanrının kanı (Hafif bir sövgü olarak).

sabırsız ve daha kör bir bönlük bulunmamaktadır. Ah, bu huysuz Yahudi, bu *bribon*[31] her şeyi itiraf etmişti demek. İyi! O halde ne gerek vardı ona artık. Birden kıdemli yüzbaşıdan –Koca kafalı, küçük, yuvarlak gözlü ve garip, tombul yanakları hiç kıpırdamayan bir adamdı– ani, kaba bir kahkaha işitildi. Uzun boylu ve bir bostan korkuluğu kadar yırtık pırtık giyimli olan yaşlı binbaşı ise merhum Senor Hirsch'in bedeninin çevresinde dolanarak, dile getirilemez bir gönül rahatlığı içinde, kendi kendine böyle bir durumda, bu alçağın, gelecekte meydana gelebilecek ihanetlerine karşı korunmanın artık gereği kalmadığını mırıldanıyordu. Diğerleri ise, ağırlıklarını bir bir ayağına, bir diğerine vererek birbirlerine fısıltıyla kısa yorumlarda bulunuyorlardı.

Sotillo, kılıcını kuşandı ve bu öğleden sonrası için planlanmış olan geri çekilmenin hızlandırılmasına ilişkin kısa ve kesin emirler verdi. *Sombrero*su kaşlarına kadar çekilmiş olarak, meşum ve etkileyici, önce kapıya doğru yürüdü; zihince öylesine yorgunluk içindeydi ki, Dr. Monygham tamamıyla çıkmıştı aklından. Subayları, arkasından topluca yürürken, aralarından bir iki tanesi geriye dönüp Esmeraldalı tüccar merhum Senor Hirsch'in, yanan iki mumun ışığında yapayalnız bırakılan kaskatı ve sallanmakta olan vücuduna çabucak bir göz attı. Odanın boşluğunda, başının ve omuzlarının duvarın üzerine düşen kocaman gölgesinde sanki bir yaşam havası seziliyordu.

Aşağıda, birlikler sessizce sıra olup davul ya da trampet olmaksızın bölük bölük ayrılıyorlardı. Bostan korkuluğu, yaşlı binbaşı artçılara komuta ediyordu, fakat Gümrük Binası'nı ateşe vermesi emriyle geride bırakılan takım, (Bu arada, asılı duran o hain Yahudi'nin cesedi de yanmalıydı.) nedense, aceleden merdivenleri gereğince ateşe vermekte başarısız oldu. Merhum Senor Hirsch'in bedeni, ani kapı çarpışları ve mandal tıkırtılarının, yırtılmış kağıtların hışırtıyla sürüklenişlerinin, rüzgârın her esişinde yüksek tavanın altından geçen titrek fısıltıların yankılandığı, bitmemiş binanın kasvetli yalnızlığı içinde bir süre tek başına öylece kaldı. Senor Hirsch'in dimdik ve soluksuz hareketsizliğini aydınlatan iki mumun ışığı, gecenin içinde bir işaret gibi, uzaklarda, karada ve denizde parlıyordu.

---

(31) (İsp.) Serseri.

Vahşice sonunun taşıdığı gizemden dolayı Dr. Monygham'ın kafasını karıştırmak ve varlığıyla Nostromo'yu dehşete düşürmek için orada kalmıştı.

Doktor, duyulabilecek bir sesle, tekrar «Fakat neden vurdular?» diye sordu kendi kendine. Sorduğu soru, bu kez, Nostromo'nun kuru bir kahkahası tarafından yanıtlandı.

«Çok tabii bir şeyle, fazla ilgili görünüyorsunuz, *Senor doctor*. Nedenini merak ediyorum. Çok geçmden, hepimizin, birbiri ardına Sotillo tarafından olmasa bile, Pedrito veya Gamacho ya da Fuentes tarafından tek tek vurulmamız çok muhtemel görünüyor. Hatta kollarımızdan, ayaklarımızdan bile asılabiliriz veya daha da kötüsü –*quien sabe?*– Sotillo'nun kafasına soktuğunuz gümüş hakkındaki o güzel hikâyeyle beraber.»

Doktor, «Zaten biliyordu» diye karşı çıktı. «Ben sadece–»

«Evet. Siz sadece onu oraya çivilediniz ki şeytanın kendisi–»

Doktor, «Benim de anlatmak istediğim tam olarak buydu» diye lafı ağzından aldı.

«Anlatmak istediğiniz tam olarak buydu. *Bueno*. Ben de aynı şeyi söylüyorum. Siz, tehlikeli bir insansınız.»

Sesleri yükselmeksizin bir kavga biçimini alan konuşmaları, aniden kesildi. Yıldızlara karşı dimdik ve gölgeler içinde duran merhum Senor Hirsch, tarafsız sessizliği içinde dikkatle bekliyor gibiydi.

Fakat Dr. Monygham'ın Nostromo ile kavga etmek gibi bir niyeti yoktu. Sulaco'nun kaderine ilişkin bu son derece kritik noktada, bu adamın gerçekten vazgeçilmez, onu keşfetmekle övünen Kaptan Mitchell'in aşırıya kaçan övgülerini ifade edebileceğinden daha vazgeçilmez olduğunu sonunda kavramıştı. Decoud'un «Benim muhteşem arkadaşım, eşsiz Capataz de Cargadores» diye takılmalarının ötesine geçiyordu. Bu adam eşsizdi. «Binde bir bulunabilecek biri değildi o.» Kesinlikle onun gibisi bulunmazdı. Doktor teslim olmuştu. Pek çok insanın ve büyük işletmelere, Charles Gould'un servetine, hayran olunacak bir kadının kaderine hükmeden bu Cenovalı denizcinin dehasında bir şey vardı. Bu sonuncusunu düşününce, doktor tekrar konuşmaya başlamadan önce boğazını temizlemek zorunda kaldı.

Şimdi tamamıyla değişmiş bir ses tonuyla, Capataz'a her şeyden önce, kişisel olarak büyük bir tehlike altında olmadığını söyledi.

Herkesin bildiğine göre, o, bir ölüydü. Çok büyük bir avantajdı bu. Sadece yaşlı Garibaldino'nun tek başına –ölmüş karısıyla yaşadığı bilinen Casa Viola'da gözlerden uzak kalması gerekiyordu. Bütün hizmetkârlar kaçmıştı. Onu orada veya mesele buysa, dünyanın başka herhangi bir yerinde aramak kimsenin aklına gelmezdi.

Nostromo, acı acı, «Bu çok doğru olurdu» diye konuştu, «Eğer size rastlamamış olsaydım.»

Doktor, bir süre sessiz kaldı. Sonra titreyen bir sesle, «Yoksa seni ele verebileceğimi düşündüğünü mü söylemek istiyorsun?» diye sordu. «Neden? Bunu neden yapayım?»

«Ben nereden bilebilirim? Neden olmasın? Bir gün kazanmak için belki de? Kalbime bir kurşun sıkmadan önce beni kollarımdan astırmak veya belki başka bazı şeyler de yapmak –tıpkı şu zavallı sefile yaptığı gibi.– Sotillo'ya bir gün kazandırırdı. Neden olmasın?»

Doktor, güçlükle yutkundu. Bir anda boğazı kurumuştu. Öfke değildi bunun nedeni. Doktor, büyük bir duygusallıkla, herhangi bir kimseye, herhangi bir şey için öfkelenme hakkını, yaptıklarının cezası olarak yitirdiğine inanırdı. Bu, korkudan başka bir şey değildi. Eğer adam, tesadüf eseri, hikâyesini duymuş olabilir miydi? Eğer öyleyse, onun bu yöndeki faydalılığının sonu gelmiş demekti. Bu vazgeçilmez adam, onu kirli işlere uygun kılan o silinmez leke yüzünden onun etkisi altında kalmazdı artık. Doktor kendini hasta olmuş gibi hissetti. Bunu bilebilmek için her şeyden vazgeçerdi; fakat bu noktayı açıklığa kavuşturacak cesarete sahip değildi. Alçak bir insan olduğu duygusundan beslenen fedakârlığının bağnazlığı, acı ve aşağılık duygusu içindeki kalbini katılaştırmıştı.

Acı bir alaycılıkla, onun sözlerini, «Gerçekten neden olmasın?» diye yankıladı. «O zaman senin için en güvenli şey, beni, hemen, burada öldürmek olacaktır. Kendimi savunabilirdim. Fakat senin de gayet iyi bilebileceğin gibi, yanımda silah taşımam.»

Capataz, heyecanla, «*Por dios!*» dedi. «Siz kibar insanlar, hepiniz aynısınız. Hepiniz tehlikelisiniz. Sizin köpekleriniz olan yoksullara ihanet edersiniz hep.»

Doktor, yavaşça, «Anlamıyorsun,» diye söze başladı.

Diğeri, sert bir hareketle, «Hepinizi anlıyorum,» diye bağırdı bu sırada, doktorun gözleri de, merhum Senor Hirsch'in ısrarlı hareket-

sizliği kadar gölgeli görünüyordu. «Sizin aranıza düşen yoksul bir insani kendine dikkat etmek zorundadır. Size hizmet edenleri umursamıyorsunuz diyorum ben. Bana bir bakın! Bütün bu yıllardan sonra, kendimi, bir anda, burada şu duvarın karşısında havlayan sokak köpeklerinden biri olarak buluyorum –ne bir kulübesi ne de ağzında kuru bir kemik parçası olan. *Caramba!*» Fakat hakîr gören bir adalet duygusuyla yumuşadı. «Elbette,» diye alçak bir sesle devam etti. «Beni Sotillo'ya teslim etmekte aceleci davranacağını sanmıyorum, örneğin. Bu değil söylemek istediğim. Söylemek istediğim şey şu ki! Ben bir hiçim!» Birdenbire kolunu aşağı doğru savurdu. «Herkesin gözünde bir hiç,» diye tekrar etti.

Doktor, rahat bir soluk aldı. Kolunu nerdeyse dostça bir sevecenlikle Nostromo'nun omzuna doğru uzatarak, «Dinle, Capataz,» dedi. «Sana çok basit bir şey söyleyeceğim. Güvendesin çünkü sana ihtiyaç var. Akla gelebilecek herhangi bir nedenden dolayı seni, ele vermezdim çünkü seni istiyorum.»

Nostromo, karanlıkta dudağını ısırdı. Bu lafları yeterince duymuştu. Ne anlama geldiklerini biliyordu. Fakat şimdi kendime dikkat etmek zorundayım, diye düşündü. Birlikte bulunduğu insandan öfke içinde çok da ihtiyatlı bir davranış olmayacağını da düşündü. Sulaco halkı arasında, büyük bir sağaltıcı olduğu itiraf edilen doktor, bir nevi kötü bir insan olarak ün yapmıştı. Bu ün, temelde, onun tuhaf dış görünüşünden, kaba ve alaycı tavrından kaynaklanıyordu –Doktorun kötü karakterinin gözle görülür, hissedilir ve tartışılmaz kanıtlarıydı bunlar. Nostromo da, halktan bir insandır. Bu yüzden sadece kuşkuyla homurdanmakla yetindi.

Doktor, «açıkça konuşmak gerekirse,» diye devam etti. «Sen, bu kenti kurtarabilme gücüne sahip tek insansın. Ve herkesi yıkıcı zorbalığa sahip bu adamlardan—»

Nostromo, asık suratlı bir şekilde, «Hayır, Senor» dedi. «Hazineyi, sizin onu Sotillo'ya veya Pedrito'ya veya Gamacho'ya verebilmeniz için kurtarmak benim elimde değil. Nereden bileyim?»

Yanıt, «Kimse imkansız olanı beklemiyor» oldu.

Nostromo, tehdit eder, sıkıntılı bir tonda, «Siz kendiniz söylediniz –kimse,» diye mırıldandı.

Fakat içi umutla dolu Dr. Monygham, onun sesindeki tehdit dolu ve muammalı sözlerine aldırış etmedi. Karanlığa alışmış olan göz-

lerine merhum Senor Hirsch, şimdi biraz daha belirgin, biraz daha yakına gelmiş gibi göründü. Ve doktor, sanki duyulmaktan korkuyormuşçasına sesini alçaltarak planını açıkladı.

Bu vazgeçilmez insana tam anlamıyla güvenerek en derin sırlarını açıyordu. Konuşmasındaki üstü örtülü dalkavukluk ve büyük tehlikelerden söz edişi Capataz'a tanıdık geldi. Kararsızlık ve hoşnutsuzluk içinde yüzen zihni, bunu, olanca acılığıyla teşhis etti. Doktorun San Tome madenini yok oluştan kurtarmak endişesini çok iyi anlıyordu. O olmaksızın bir hiçti doktor. Maden, onun çıkarını oluşturuyordu. Tıpkı onun *Cargadore*lerini kendi yanlarına çekmenin, Senor Decoud'un, Blancocuların, avrupalıların çıkarına olduğu gibi. Aklı Decoud'a takıldı. Ona ne olmuştu?

Nostromo'nun uzayan sessizliği doktoru rahatsız etti. Son derece gereksiz bir biçimde, o an için güven altında olmasına rağmen, sonsuza dek saklanarak yaşayamayacağını belirtti. Barrios'un görevi bütün tehlikeleri ve güçlükleri ile beraber kabul etmek ya da yoksulluk içinde, gizlice ve utanç verici bir biçimde Sulaco'dan ayrılmak arasında seçim yapması gerekiyordu.

«Dostlarından hiçbiri, şu anda seni ödüllendiremeyecek ve koruyamayacaktır, Capataz. Don Carlos'un kendisi bile.»

«Sizin ne ödüllerinizi ne de korumanızı istemiyorum. Ben, sadece sizin cesaretinize ve aklınıza güvenebilmeyi istiyorum. Dediğiniz gibi, muzaffer bir şekilde Barrios ile beraber geri döndüğüm zaman hepinizi mahvolmuş olarak bulabilirim. Şu anda bıçak boğazınıza dayanmış durumda.»

Şimdi korkunç olasılıkları düşünerek sessiz kalma sırası doktora gelmişti.

«Pekala biz de, senin cesaretine ve aklına güvenebiliriz. Ve senin de boğazına dayanmış bir bıçak var.

«Ah! Peki kime borçluyum bunu. Bana ne sizin politikalarınızdan ve madenlerinizden –gümüşünüz ve yasalarınızdan– Yok Don Carlos'muş yok Don José'ymiş.»

Çileden çıkan doktor, «Ben bilmiyorum» diye patladı. «Küçük parmağı bile senden veya benden veya Ribieracıların topundan daha değerli olan pek çok masum insan tehlike altında. Decoud'un seni bütün bunların içine sürüklemesinden önce kendine sormalıydın bütün bunları. Bir erkek gibi düşünmek veya bir erkek gibi düşü-

nemiyorsan bile, o şekilde davranman gerek. Decoud'un, sana ne olacağını çok da umursadığını mı sanıyordun?»

Diğeri, «Sizin bana ne olacağını umursadığınızdan fazla değil» diye mırıldandı.

«Hayır, kendime ne olacağını ne kadar az umursuyorsam, sana ne olacağını da o kadar umursuyorum.»

Nostromo, güvensiz bir tonla, «Ve bütün bunların nedeni de sizin böylesine adanmış bir Ribieracı olmanız mı?» dedi.

Dr. Monygham, vahşice, «Bütün bunların nedeni, benim, böylesine adanmış bir Ribieracı olmam» diye tekrarladı.

Nostromo tekrar dalgın dalgın merhum Senor Hirsch'in cesedine bakarak sessizliğe gömüldü, doktorun, birçok yönden tehlikeli bir insan olduğunu düşünüyordu. Ona güvenmek imkansızdı.

Sonunda, «Don Carlos'un adına mı konuşuyorsun?» diye sordu.

Doktor, yüksek sesle, hiç tereddüt etmeksizin, «Evet, Don Carlos'un adına konuşuyorum» dedi. «Şimdi ortaya çıkmak zorunda. Buna mecbur» diye Nostromo'nun anlayamadığı bir şekilde mırıldanarak ilave etti.

«Ne dediniz, Senor?»

Doktor, «Dedim ki, kendine karşı dürüst olmak zorundasın, Capataz» diye söze başladı. «Şu anda bu, budalalıktan daha kötü bir şey olurdu.»

Nostromo, «Kendime karşı dürüst olmak,» diye tekrarladı. «Eğer sana tekliflerinle beraber, cehennemin dibine kadar yolun olduğunu söylersem, bu, kendime karşı dürüst olmadığım anlamına mı gelir?»

Doktor, kalbinin yüreğinin sıkıntısının ve sesindeki titremeyi gizlemek istercesine kaba bir ses tonuyla, «Bilmiyorum. Belki de öyledir,» dedi. «Bütün bildiğim buradan uzaklaşman gerektiği. Sotillo'nun adamlarından bazıları, beni aramak için her an buraya dönebilir.»

Masadan kayarak indi, dikkatle dinliyordu. Capataz da, ayağa kalktı.

«Diyelim ki, Cayta'ya gittim, bu arada, sen, ne yapacaksın?» diye sordu.

«Sen ayrılır ayrılmaz, doğruca Sotillo'ya gideceğim— Yapmayı düşündüğüm şey bu.»

«Çok iyi bir düşünce. Tabii, başmühendis razı olduğu sürece.

Ona, şunu hatırlatın Senor, demir yolunun parasını ödeyen yaşlı ve zengin İngilize baktım ben ve onların posta trenlerinden birini soymak için, güneyden hırsızlar çetesi geldiği zaman da, içlerinden bazılarının da, hayatlarını ben kurtardım. Hayatımı tehlikeye atarak onların planlarına ortak olmuşum gibi görünüp bütün her şeyi ortaya çıkaran da bendim. Tıpkı senin şimdi Sotillo ile yaptığın gibi.»

«Doktor aceleyle, «Evet. Evet, elbette. Fakat ben, onlara daha iyi kanıtlar sunabilirim» dedi. «Bu işi bana bırak.»

«Ah, evet! Doğru. Ben kimim ki?»

«Hiç de değil. Sen, bütün her şeysin.»

Kapıya doğru birkaç adım attılar. Arkalarında, merhum Senor Hirsch, göz ardı edilmiş bir adamın, hareketsizliğini muhafaza ediyordu.

Doktor, alçak sesle, «Bu kolay olacak. Başmühendise neler diyeceğimi biliyorum ben» diye devam etti. «Asıl çekeceğim zorluk, Sotillo ile olacak.»

Ve Dr. Monygham, sanki güçlükler gözünü korkutmuş gibi, kapının eşiğinde aniden durdu. Yaşamının en büyük özverisini göstermişti. Bunun, uygun bir fırsat olduğunu düşünüyordu. Fakat hayatını çok çabuk elden çıkarmak da istemiyordu. Don Carlos'unun güvenine ihanet eden bir insan rolüne bürünerek sonunda hazinenin gizlendiği yeri göstermek zorunda kalacaktı. Bu, onun çevirdiği dolapların ve aynı zamanda, öfkeli albayın ellerinde, kendi hayatının da sonu olacaktı. Onu, son dakikaya kadar geciktirmek istiyordu ve derhal kabul edilecek ve ulaşılması zor bir gizleme yeri keşfetmek için kafasını yoruyordu.

Sıkıntısını Nostromo'ya açtı ve şöyle bitirdi sözlerini:

«Ne var, biliyor musun Capataz? Zaman gelip de biraz bilgi vermek gerektiğinde, onlara büyük İsabel'i işaret edeceğim. Aklıma gelebilen en iyi yer bu. Ne oldu?»

Hafif bir heyecan nidası kaçmıştı Nostromo'nun ağzından. Doktor şaşkınlıkla bekliyordu ve bir an süren derin bir sessizlikten sonra, kalın bir sesin, «Tam bir budalalık» diye kekelediğini ve sonra soluğu kesilip sustuğunu işitti.

«Neden budalalık olsun?»

Nostromo sert sert ve devam ettikçe, sesinde giderek artan bir küçümseme ile, «Ah! Anlamıyorsunuz!» dedi. «Üç adam, yarım

saat içinde, o adanın hiç bir yerinde toprağa dokunulmamış olduğunu görebilir. Böylesi bir hazinenin, ardında hiçbir iz bırakmaksızın bir yere gömülebileceğini düşünebiliyor musunuz? –Eh! Senor doctor? Neden! Bu şekilde, Sotillo'ya boğazınızı kestirmeden önce yarım günden fazlasını kazanamazsınız. İsabel! Ne aptallık! Ne kadar zavallı bir buluş! Ah! Hepiniz birbirinizin aynısınız, siz akıllı kibar insanlar. Size uygun olan tek şey, kendinizin bile emin olamadığı amaçlar uğruna ölümcül tehlikelere atılan insanlara ihanet etmek. Eğer başarıya ulaşırsa parsayı siz toplarsınız. Eğer ulaşmazsa, olsun ne önemi var ki? O, bir köpek sadece. Ah! *Madre de Dios*[32] Bana kalsa–» yumruklarını başının üstünde sallıyordu.

Doktor, bu vahşi, tıpkı bir yılan ıslığını andıran hiddet karşısında, önce ezildi. Ters ters,

«Öyle olsun! Bana öyle geliyor ki, sana kalırsa, halktan insanlar, hiç de aptal değiller.» dedi. «Hayır fakat sadede gel. Sen fazlasıyla zekisin. Daha iyi bir yer biliyor musun?»

Nostromo, parladığı kadar çabuk sakinleşmişti:

Sessizce neredeyse kayıtsız bir edayla, «Şunu söyleyecek kadar akıllıyım» dedi. «Ona arayıp taranması günler alacak kadar büyük bir gizleme yeri söylemek istiyorsun –gümüş külçelerinden oluşan bir hazinenin yüzeyinde hiçbir işaret bırakmaksızın gömülebileceği bir yer.»

Doktor, «Ve el altında olacak kadar yakın,» diye araya girdi.

«Tam olarak öyle, Senor. Ona, hazinenin battığını söyle.»

Doktor, küçümseyerek, «Doğru olmanın erdemi, gerçeğin ta kendisi olur bu,» dedi. «Buna inanmayacaktır.»

«Ona, hazinenin, elinin ulaşabileceğini ümit edebileceği bir yerlerde battığını söyle, sana çabucak inanacaktır. Ona, daha sonra, dalgıçlar tarafından çıkarılmak üzere, limanın içinde batırıldığını söyle. Ona, benim, Don Carlos'tan, limanın girişi ile iskelenin ucu arasındaki çizgi üzerinde bir yerde kasaları sessizce mavnanın güvertesinden, denize indirme emri almış olduğumu öğrendiğini söyle. Orada derinlik çok fazla değildir. Kendisinin dalgıçları yok fakat bir gemisi, tekneleri, halatları, zincirleri, denizcileri var. Bırak hazinenin peşinde koşup dursun. Bırak, kendisi oturup gözleri kafasından

(32) (İsp.) Tanrının Anası.

düşene dek seyrederken o budala adamlarına, ileriyi, geriyi, köşeyi bucağı aratıp dursun.»

Doktor, «Gerçekten de, bu, hayran olunacak bir fikir,» diye mırıldandı.

«*Si.* Ona bunu söyle ve sonra sana inanıp inanmayacağını gör! Öfke ve işkence içinde günlerini harcayacak –fakat yine de inanacaktır. Başka herhangi bir şey, aklına bile gelmeyecektir. Buradan sürülünceye kadar vaz geçmeyecektir. Dinle, seni öldürmeyi bile aklından çıkarabilir. Ne bir şey yiyebilecek ne de uyuyabilecektir. O–»

Doktor, heyecanlı bir fısıltıyla, «İşte bu! İşte bu!» diye sürekli tekrarlıyordu. «Capataz, senin, kendi çapında büyük bir dahi olduğuna inanmaya başlıyorum.»

Nostromo, durdu; sonra, değişmiş, karamsar bir ses tonuyla sanki doktorun varlığını unutmuş da, kendi kendine konuşuyormuş gibi tekrar başladı:

«Bir hazine, bir insanın zihnini kurcalayan bir şeyi barındırır içinde. Yalvaracak, küfredecek ama yine de yolundan dönmeyecek ve o hazineyi öğrenmiş olduğu güne lanet edecek ve son saatinin gelip çattığının farkında olmaksızın yine de onu attığı tek bir yanlış adım yüzünden elinden kaçırdığına inanacaktır. Gözlerini her kapayışında onu görecek, bu hazineyi ölünceye dek unutmayacaktır –hatta o zaman bile– Doktor, Azuera'daki, bir türlü ölemeyen o zavallı *gringo*ları duydunuz mu hiç? Ha! Ha! Tıpkı benim gibi gemicilerdir onlar da. Bir kez, zihninize takılan bir hazineden kurtulmanın yolu yoktur artık.»

«Sen, şeytan gibi bir adamsın, Capataz. En akla yakın olan şey bu.»

Nostromo, onun kolunu sıktı.

«Bu, insanlarla dolup taşan bir kentte aç kalmak veya denizde susuzluk çekmekten daha kötü olacaktır. Bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz? Ona karşı böyle bir yalan icat edememiş olan o zavallı adama çektirdiği işkenceden daha büyük bir işkence çekecek o. Hiç biri! Hiç biri! Benim gibi olamaz. Çok az bir acı karşılığında, Sotillo'ya, ölümcül bir masal anlatabilirdim.»

Vahşice güldü ve kapının eşiğinde, yıldızlarla dolu pencerelerin iki uzun paralel kenar dörtgeni arasındaki yarı karanlık odada,

donuk, uzun bir leke gibi duran merhum Senor Hirsch'in bedenine doğru döndü.

«Seni korkak herif!» diye bağırdı. «Senin intikamını ben alacağım –ben Nostromo. Yolumdan çekilin, doktor! Kenarda durun– aksi halde, günahlarını itiraf edemeden ölmüş bir kadının ruhu tarafından, seni iki elimle boğacağım.»

Aşağıya, karanlık dumanlı salona doğru fırladı. Dr. Monygham da, bir şaşkınlık hırıltısı çıkararak düşünmeksizin onun peşine takıldı. Yanıp kömürleşmiş merdivenlerin dibinde, öne doğru yüzüstü düştü; yere öylesine sert çarptı ki, görevine daha az sevgi ve özveriyle bağlı bir insan olsaydı eğer sersemleyebilirdi. Bir saniye içinde tekrar ayağa dikildi; sanki karanlıkta yer küre kafasına çarpmış gibi tuhaf bir izlenime kapılmış, sinirli ve sarsılmış bir haldeydi. Fakat Dr. Monygham'ın vücudunu durdurmak için, bundan daha fazlası gerekliydi. Talihin yoluna çıkardığı herhangi bir fırsatı kaçırmamaya kararlı, makul bir coşkuya, bir fedakârlığın coşkusuna sahipti o anda. Hızla topallayarak, sendeleyerek aksayan ayağı üzerinde dengesini sağlayabilmek çabasıyla, kollarını yeldeğirmeni gibi döndürerek koşuyordu. Şapkasını kaybetmişti; önü açık uzun ceketinin kuyrukları arkasından uçuşuyordu. Bu vazgeçilmez adamı gözden kaçırmaya hiç niyeti yoktu. Onu, soluk soluğa, arkadan, kolundan kabaca yakalamayı başardığında Gümrük Binası'ndan ayrılmalarının üzerinden hayli zaman geçmiş, epeyce uzaklaşmışlardı.

«Dur! Çıldırdın mı sen?«O sırada, Nostromo, zaten yavaşlamıştı, başı önüne düşmüş, sanki kararsızlığın verdiği bitkinlik yüzünüzden okunuyor gibiydi.

«Ne oluyor sana? Ah! Bir şey için bana ihtiyacın olduğunu unutmuşum. Her zaman. *Siempre Nostromo.*»

Doktor, nefes nefese, «Beni boğmaktan bahsederken ne demek istiyordun?» diye sordu.

«Ne demek istiyordum? Diyordum ki, şeytanlar kralının kendisi, yaşamımdaki bütün geceler arasından bu geceyi bulup benimle karşılaşman için seni bu korkaklar ve gevezeler kentinden uzağa göndermiş.»

Yıldızlı göğün altında, Albergo d'Italia Una, ovanın karanlık düzlüğünü bozarak simsiyah ve bodur ortaya çıktı. Nostromo, tamamen durdu.

Sıkılmış dişlerinin arasından, «Rahipler, onun, bir şeytan olduğunu söylerler, değil mi?» diye ilave etti.

«Saf adam, saçmalıyorsun. Şeytanın, bunla hiçbir ilgisi yok. Canın nasıl isterse o şekilde adlandırabileceğin kentin de yok. Fakat Don Carlos ne bir korkak ne de bir gevezedir. Bunu kabul ediyor musun?» Bekledi. «Evet?»

«Don Carlos'u görebilir miyim?»

Doktor, heyecanla, «Yüce tanrım! Hayır! Neden! Ne için!» diye bağırdı. «Sana bunun delilik olduğunu söylüyorum. Herhangi bir nedenden dolayı kente gitmene izin vermeyeceğim.»

«Görmeliyim.»

Doktor, «Görmemelisin!» diye öfkeyle tısladı. Adamın saçma sapan bir tür kapris yüzünden kendini harcayıp bütün yararlılığını boşa çıkaracağı korkusuyla neredeyse neredeyse kendini kaybetmişti. «Sana bunu yapamayacağını söylüyorum. Bunun yerine, ben...»

Söyleyecek bir şey bulamayarak sustu, kendini bitap düşmüş, gücünü kaybetmiş hissediyordu, o uzun süren koşularından sonra destek almak için, Nostromo'nun ceketinin koluna asılmıştı.

Capataz, kendi kendine, «İhanete uğradım!» diye mırıldandı ve onun kullandığı son iki kelimeyi duymuş olan doktor, sakince konuşmaya çabaladı.

«Başına gelecek olan şey tam olarak budur. İhanete uğrayacaksın.»

Karşısındaki adam, kentte hayli iyi tanındığı için kimsenin gözünden kaçmasının mümkün olmayacağını midesini bulandıran bir korkuyla düşünüyordu. Senor Administrator'un evinin casuslar tarafından kuşatılmış olduğuna hiç şüphe yoktu. Öyle ki, bu konuda, *casa*nın hizmetçilerine bile güvenilemezdi. Etkili bir sesle, «Düşün, Capataz,» diye söze başladı, «Neye gülüyorsun?»

«Biri, eğer benim kentteki varlığımı onaylamayacak olursa, örneğin, –Anlıyorsunuz ya, doktor–, eğer biri beni, Pedrito'ya teslim edecek olursa, onunla bile arkadaş olabileceğim aklıma geldiği için gülüyorum. Doğru bu. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?»

Dr. Monygham, kederle, «Elinden her türlü şey gelen bir insansın sen, Capataz» dedi. «Bunu kabul ediyorum. Fakat kent, tümüyle senden bahsediyor ve demiryolcular arasında saklanmayan birkaç *cargadore* bile, Plazada bütün gün, « *Viva Montero!*» diye bağırdı.

Nostromo, «Zavallı *cargadore*lerim benim!» diye mırıldandı. «İhanet! İhanet!»

Doktor, sıkıntısını geride bırakmakta olduğunu gösteren acımasız bir ses tonuyla, «Anladığım kadarıyla, rıhtımda, zavallı *cargadore*lerin arasında elinden sopayla sağına soluna vurarak dolaşırtken hayli özgürdün,» dedi. «Pedrito, Senor Ribiera'nın kurtarılmasından ve Decoud'u kurşuna dizme zevkinden mahrum kaldığından ötürü öfke duyuyor. Zaten kentte de hazinenin el altından gizlice kaçırıldığına yönelik dedikodular alıp yürümüş durumda. Onu elden kaçırmak da, Pedrito'yu memnun etmeyecektir; fakat sana bir şey söylememe izin verirsen eğer gümüşün tamamı, fidye olarak verilmek üzere elinde bulunsaydı bile kurtaramazdı seni.»

Hızla dönüp onu omuzlarından yakalayan Nostromo, yüzünü doktorunkine yaklaştırdı.

«*Maledetta.* Sürekli hazineden bahsederek beni takip ediyorsun. Benim mahvolduğumu görmeye yeminlisin. Ben hazineyle denize açılmadan önce de beni gören son kişi sendin. Ve makinist Sidoni de, senin kem gözlü olduğunu söyledi.»

Doktor, «O biliyordur herhalde. Geçen yıl, onun kırılan bacağını iyileştirmiştim» diyerek sabırla söze başladı. Halkın arasında kementleri yakalamasıyla, at nallarını bir vuruşta eğmesiyle şöhret bulmuş olan bu ellerin olanca ağırlığıyla omuzlarını kavradığını hissediyordu. «Ve şimdi sana kendini kurtarıp büyük şöhretini geri kazanman için –Bırak gideyim.– En iyi teklifi sunuyorum. Bu kahrolası gümüşle ilgili olarak Amerika'nın bir ucundan öteki ucuna dek tanınan Capataz de Cargadores olmakla övünüyordun. Fakat şimdi sana daha iyi bir fırsat sunuyorum. –Bırak gideyim, be adam!–»

Nostromo, sertçe, onu bıraktı ve doktor da, bu vazgeçilmez adamın tekrar kaçıp gideceğinden korktu. Fakat Nostromo, bunu yapmadı. Ağır ağır yürümeye devam etti. Ve doktor da, Nostromo, Casa Viola'ya bir taş atımlık mesafe kala tekrar duruncaya dek onun yanında ayağı aksayarak yürümeyi sürdürdü.

Casa Viola, dostça olmayan bir karanlığın ve sessizliğin ortasında, eski yapısını yitirmiş görünüyordu, kendi evi, bir umutsuzluk ve düşmanca bir gizem havasıyla uzaklaştırıyordu onu. Doktor,

«Orada, güvende olacaksın. İçeri gir, Capataz» dedi.

Nostromo, alçak sesle, içten içe, kendi kendine, «Nasıl girerim

oraya?» diye soruyor gibiydi. «Zavallı Tereza, söylemiş olduğu şeyi geri alamaz artık ben de yapmış olduğum şeyi geri alamam.»

«Sana, her şey yolunda diyorum. Viola, orada tamamıyla yalnız. Kentten çıkarken içeriye baktım. Şerefli adını bütün Campo'ya yaymak üzere orayı terk edene dek, o evde güvende olacaksın. Şimdi başmühendisle beraber senin ayrılışını düzenlemek üzere gidiyorum ve şafak sökmeden önce sana haber getireceğim.»

Doktor, Nostromo'nun sessizliğine aldırmaksızın veya belki de onun anlamını kavramaktan korkarak eliyle hafifçe onun omzuna vurdu ve o hızlı aksak yürüyüşüyle yola koyularak demiryolu yönünde üçüncü veya dördüncü sıçrayışında tamamıyla gözden kayboldu. Nostromo, insanların atlarını bağlamaları için dikilmiş, tahtadan iki direğin arasında sanki o da toprağa sağlamca dikilmiş gibi hiç kıpırdamadan duruyordu. Yarım saatin sonunda, demiryolu atölyelerinin bulunduğu avludan, sanki yerin altından geliyormuşçasına büyük bir gürültüyle, boğuk boğuk ve birdenbire bastırıveren köpek havlamalarını duyunca başını kaldırdı. Kem gözlü topal doktor, oraya fazla çabuk ulaşmıştı.

Nostromo, daha önce, hiç bu kadar sessiz bu kadar karanlık görmediği Albergo d'Italia Una'ya adım adım yaklaştı. Soğuk renkli duvarda simsiyah görünen kapı, tıpkı, dünyadan saklayacak hiçbir şeyinin olmadığı yirmi dört saat önceki ayrılışında olduğu gibi ardına kadar açık duruyordu. Önünde, tıpkı bir kaçak gibi, ihanete uğramış bir adam gibi kararsızlık içinde kalakaldı. Yoksulluk, sefalet, açlık! Nerede duymuştu acaba bütün bu kelimeleri? Ölmekte olan bir kadının öfkesi, budalalığına karşılık bu kaderin önceden haber vermişti ona. Çok çabuk gerçekleşmişe benziyordu bu kader. Ve *lepero*ların kendisine güleceğini –bunu da söylemişti. Evet, Capataz de Cargadores'in hayatının, daha birkaç yıl önce, tıpkı kendilerinden biri gibi, bir bakır paraya, Plaza'daki ufak dükkanlardan pişmiş yemek aldığını hatırlayabildikleri deli bir doktorun ellerinde olduğunu öğrenseler kendisine gülecekleri kesindi.

O anda, gidip Kaptan Mitchell'i arama düşüncesi geçti aklından. İskeleye doğru baktı ve O. V. İ. Şirketi'nin binasında hafifi bir parıltı gördü. Aydınlık pencereler düşüncesi çekici gelmedi ona. İki aydınlık pencere, onu, sadece o doktorun ellerine düşmek için boş Gümrük Binası'na çekmişti. Hayır! Bu gece, bir daha aydınlık pen-

cerelere yaklaşmayacaktı. Kaptan Mitchell, oradaydı. Fakat kendisine ne söylenmiş olabilirdi acaba? Doktor, sanki bir çocukmuş gibi ağzından her şeyi almasını bilirdi.

Kapının eşiğine gelince, alçak sesle, «Giorgio!» diye bağırdı. Cevap veren olmadı. İçeri girdi. «*Ola! Viejo!*[33] Orada mısın?» Göz gözü görmez karanlıkta, başı mutfağın karanlığının da, Placid Körfezi'ninki kadar engin olduğu ve döşemenin de tıpkı batan mavna gibi onun içine batmış olduğu yanılsamasından dolayı başı dönüyordu. Sakinleşmek için ileri uzattığı eli, masaya dokundu. Bir adım daha atarak elinin yerini değiştirdi ve bu kez, parmaklarının altında bir kibrit kutusu hissetti. Hafif bir iç çekiş duyduğu hissine kapıldı. Bir an durup nefesini tutarak dinledi; sonra titreyen elleriyle bir kibrit çakmaya çalıştı.

Parmaklarının ucunda, küçük odun parçası, gözlerini kamaştırarak parladı, kırpışan gözlerinin düzeyine kaldırdı alevi. Büyüyen parlaklık, karanlık ocağın önünde duran yaşlı Giorgio'nun aslan yelesini andıran beyaz başını aydınlattı. Onun iri gölgeler ortasında, bir sandalyede, bacak bacak üzerine atmış, eliyle yanağını kavramış ve ağzının kenarında boş piposuyla öne doğru eğilip gözünü yere dikerek kımıldamadan oturduğunu ortaya çıkardı. Yüzünü çevirmeye çalışması, saatler sürdü sanki ve kibrit söner sönmez de sanki terk edilmiş evin duvarları, çatısı, bir hayaletin sessizliği içindeki beyaz başının üzerine çökmüş gibi gölgelere dalarak gözden kayboldu.

Nostromo, onun hareket ettiğini ve hayli duygusuz bir sesle,

«Bu, bir hayal olmalı» dediğini duydu.

Yavaşça, «Hayır,» dedi. «Bu bir hayal değil, ihtiyar.»

Karanlıkta, göğüsten gelen güçlü bir sesin;

«Duyduğum sen misin Gian' Battista?» diye sorduğu duyuldu.

«*Si, viejo.* Kımıldama. Yüksek sesle konuşma.»

Sotillo tarafından serbest bırakılışının ardından, iyi kalplı başmühendisin evinin kapısına dek eşlik ettiği Giorgio Viola, sanki neredeyse tam karısının öldüğü anda zorla çekilip alındığı evine tekrar girmişti. Her şey sakindi. Yukarıdaki lamba yanıyordu. Neredeyse adıyla seslenecekti karısına ve bundan sonra onun, kendisinin hiç

(33) (İsp.) İhtiyar.

bir seslenişine yanıt veremeyeceğin düşününce sanki göğsüne sivri bir bıçak sokuluyormuşçasına bir acıyla yüksek sesle çıkarttığı bir iniltinin ardından güçlükle bu sandalyeye kendini bırakabilmişti.

Gecenin geri kalan kısmı boyunca hiç ses çıkarmamıştı. Karanlık giderek gri renge dönüşmüş ve dışarıda renksiz, berrak, cam gibi bir şafakta çentik çentik Sierra sanki kağıttan oyma bir şekil gibi yamyassı ve donuk yükselmişti.

Denizci, ezilenlerin savunucusu, kralların düşmanı ve Mrs. Gould'un inayetiyle Sulaco limanının hancısı Giorgio Viola'nın coşkulu ve güçlü ruhu, geçmişinin darmadağın olmuş kalıntıları arasında terk edilmişliğin derin uçurumlarının dibine dek inmişti. Zeytin toplama mevsiminde, iki seferberlik arasında karısına gönlünü kaptırdığı kısacık tek bir haftayı anımsadı. Kaybının derin ve şiddetli duygusundan başka hiçbir şey, o günlerin o büyük tutkusuna yaklaşamazdı. O kadının artık susmuş olan sesine duyduğu bağlılığının hangi boyutlara ulaştığını şimdi çok daha iyi anlıyordu. Sesini özlemişti onun. Daha sonraki yıllarda da içsel düşünceleri nedeniyle dalgın, kayıp, meşgul olan Giorgio Viola, karısının yüzüne çok nadiren bakmıştı. Kızlarının varlığını düşünmek ona teselli vermiyor, onu endişelendiriyordu. Özleyeceği şey de, yine onun sesi olacaktı. Ve diğer çocuklarını, denizde ölmüş olan küçük oğlanı anımsadı. Ah! Bir erkek çocuk, dayanacak bir destek olurdu onun için. Ama ne yazık, Gian' Battista bile –Karısının dünya üzerindeki son uykusuna yatmadan önce, kendisine ve Linda'ya dair olarak onunla son derece istekli bir biçimde konuştuğu, ölmeden hemen önce, kendisinden yüksek sesle çocuklarını korumasını istediği Gian' Battista bile, o bile ölmüştü.

Böylece öne eğilmiş, başını ellerinin arasına almış olan ihtiyar adam, gün boyunca hiç kıpırdamadan ve yapayalnız orada oturmuştu. Kentte çalan çanların metalik gürültüsü bile ulaşamamıştı kulaklarına. Ve çan sesleri durunca da, mutfağın köşesindeki topraktan yapılmış musluk altındaki büyük gözenekli kaba hızla ahenkle damlayışına kaldığı yerden devam etmişti.

Gün batımına doğru kalkmış, dar merdivenlerden ağır ağır yukarı çıkarak gözden kaybolmuştu. İri cüssesi merdiven boşluğunu dolduruyor ve omuzlarının duvar kenarlarına sürtünmesi, duvarın sıvasının gerisinde koşuşan bir farenin çıkaracağı gürültüyü an-

dıran hafif bir gürültü çıkarıyordu. O, yukarıdayken, ev, bir mezar kadar sessiz kalmıştı. Sonra yine aynı hafif sürtünme sesini çıkararak aşağı inmişti. Daha önce oturduğu yeri tekrar bulabilmesi için masa ve sandalyeleri eliyle yoklayarak yürümesi gerekmişti. Ocağın yüksek rafından piposunu almış –Fakat tütünü bulma çabası içine girmemişti.– Ve onu boş olarak ağzının köşesine sıkıştırmış ve yine önüne bakar halde, eski oturuşunu almıştı. Pedrito'nun Sulaco'ya girişinin güneşi, Senor Hirsch'in yaşamının son güneşi, Decoud'un Büyük İsabel'deki yalnızlığının ilk güneşi batıya doğru kendi yolunu izleyip Albergo d'Italia Una'nın üzerinden geçip gitmişti. Musluğun ahenkli tıpırtıları kesilmiş, yukarı kattaki lamba, kendiliğinden yanmış ve gece, ölümden geri dönen Capataz'ın, çaktığı bir kibrit aleviyle kovana kadar alt edilemez görünen karanlığı ve sessizliği ile Giorgio Viola ile ölmüş karısını kuşatmıştı.

«*Si, viejo.* Benim. Bekle.»

Nostromo, kapının arkasına bir şeyler yığıp pencerelerin panjurlarını dikkatle indirdikten sonra rafta el yordamıyla bir mum arayıp buldu ve onu yaktı.

Yaşlı Viola kalkmıştı. Nostromo'nun çıkardığı sesleri, karanlıkta gözleriyle takip etti. Işık, bir yerden destek almaksızın ayakta dikilir halde aydınlattı onu; sanki sadece, sadık, yürekli, bozulmaz; yani yaşasaydı eğer oğlunun olabileceği herşey olan bu adamın varlığı, onun gittikçe azalmakta olan gücüne destek sağlamak için yeterliydi.

Haznesinin kenarı yanmaktan kömürleşmiş funda ağacından piposunu sıkıca kavramış olan elini uzattı ve bir çalıyı andıran gür kaşlarını iyice çattı.

Sesinde güçsüz bir vakarla, «Dönmüşsün,» dedi. «Ah! Ne iyi! Ben—»

Birden durdu. Nostromo, kollarını göğsünde kavuşturmuş, masaya dayanmış olarak, ona, hafifçe başını sallıyordu.

«Boğulduğumu düşünmüştün! Hayır! Zenginlerin, aristokratların, sadece konuşmaktan ve insanlara ihanet etmekten başka bir şey bilmeyen bütün bu kibar insanların en sadık fino köpeği henüz ölmedi.»

Garibaldino, hiç kıpırdamaksızın, sanki çok iyi tanınan bu sesi yudum yudum içiyormuş gibi görünüyordu. Başı, sanki onayla-

dığının bir işaretiymiş gibi bir kez hafifçe kıpırdadı; fakat Nostromo, yaşlı adamın, söylenen kelimelerin bir tanesini bile anlamadığını açıkça gördü. Onu anlayacak kimse yoktu, Decoud'un kaderini, kendininkini, gümüşün sırrını saklayacak kimse olamazdı. O doktor, halkın bir düşmanı –bir baştan çıkarıcıydı...

Yaşlı Giorgio'nun ağır gövdesi, sanki kendi yetiştirdiği bir oğulmuş gibi ev yaşamının bütün mahremiyetlerini paylaşmış olduğu bu adamı görünce kabaran duygularını kontrol altına alma çabasıyla başından ayağına kadar titredi.

Ciddiyetle, «O, senin döneceğine inanıyordu» dedi.

Nostromo, başını kaldırdı.

«Zeki bir kadındı o. Nasıl olur da dönmemezlik edebilirdim.»

Başladığı cümleyi zihninde tamamladı, «Zira o, benim için, sonun, yoksulluk, sefalet ve açlık olacağını öngörmüştü.» Teresa'nın öfkesini dile getiren ve söylendiği anda içinde bulunulan koşullardan kaynaklanan bu sözleri, tıpkı Tanrı ile sulh yapmasına engel olunmuş bir ruhun çığlığı gibi, macera ve eylem adamları arasında en büyük dehaların bile kendilerini çok ender olarak kurtarabildikleri, şahsi kader gibi belirsiz bir batıl inanç harekete geçiriyordu. Etkili bir lanetin gücüyle Nostromo'nun zihnine egemen oluyordu. Ve onun sözlerinin, üzerine yüklediği nasıl bir lanetti bu! Nostromo, anne diyeceği başka hiçbir kadını anımsayamayacağı kadar küçük bir yaşta öksüz kalmıştı. Bu yüzden de, bundan sonra başarısızlığa uğramayacağı hiçbir işi olmayacaktı. Büyü, şimdiden işlemeye başlamıştı bile. Şimdi de ölümün kendisi atlatıyordu onu. Sert sert;

«Haydi gel, *viejo*! Yiyecek bir şeyler bul bana! Karnım zil çalıyor! *Sangre de Dios*! Midemin boşluğu başımı döndürüyor.»

Çenesi yeniden kavuşturduğu kollarının üzerinde çıplak göğsüne düşmüş, yalınayak dolapların arasında yiyecek bir şeyler arayan yaşlı Viola'nın hareketlerini çatık kaşlarının altından seyrederken sanki gerçekten de bir lanete uğramış gibiydi. –Mahvolmuş ve uğursuz bir Capataz.

Yaşlı Viola, karanlık bir köşeden çıktı ve tek bir kelime etmeksizin birkaç parça kuru ekmek kabuğuyla yarım çiğ soğanı çökmüş avuçlarından masanın üzerine boşalttı.

Capataz, bu yanında duran ve ancak bir dilenciye ait olabilecek yemeğin lokmalarını, taş kesilmiş gözleri ve doymak bilmez bir

oburlukla birbiri ardına midesine indirirken Garibaldino uzaklaştı ve bir başka köşede diz çökerek hasır kaplı bir damacanadan toprak bir maşrapaya kırmızı şarap doldurdu. Kafede müşterilerine hizmet ediyormuş gibi alışkın olduğu bir hareketle, ellerini serbest bırakmak için piposunu dişlerinin arasına sıkıştırdı.

Capataz, açgözlülükle içiyordu. Yanaklarının tunç rengi, hafif bir ateşin ışığında daha da koyulaşıyordu. Önündeyse Viola, beyaz ve kocaman başını çevirerek boş piposunu ağzından aldı ve ağır ağır konuştu–

«Burada aşağıda açılan ateş kesildikten sonra, sanki kurşun onun acı çeken yüreğine saplanmış gibi kesinlikle onu öldüren bu ateş oldu, seni, çocukları korumaya çağırdı. Sana güvendi, Gian Battista.»

Capataz, başını kaldırıp baktı.

«Bunu yaptı mı Padrone? Çocukları kurtarmamı mı istedi? Zengin hamileri İngiliz Senora ile beraberler, onlar. Hey! Yaşlı halk adamı! Senin hamin...»

Giorgio Viola, «Yaşlandım ben,» diye mırıldandı. «Bir İngiliz hanıma, hapiste yaralı yatan Garibaldi'nin altına bir döşek sermesi için izin vermişlerdi. Bugüne kadar yaşamış insanların en büyüğüydü o. O da bir halk adamıydı. Bir denizciydi. Ben de bir başka İngiliz hanıma, başımın üzerindeki damı koruması için izin verebilirim. *Si*... Yaşlandım ben. Buna izin verebilirim. Yaşam, gereğinden uzun sürüyor, kimi zaman.»

«Ama onun kendisi de, çok geçmeden başının üzerindeki damı uçmuş görebilir. Tabii ben... Ne diyorsun? Onun başının üzerindeki damı korumalı mıyım? Bunu yapmayı– Ve onunla beraber bütün Blancoculari kurtarmayı denemeli miyim?»

Yaşlı Viola, güçlü ve kararlı bir sesle, «Bunu yapacaksın,» dedi. «Bunu yapacaksın, tıpkı benim oğlumun da yapacağı gibi...»

«Senin oğlun, *viejo*!.. Onun gibi bir adam olmadı hiçbir zaman! Ya, çalışmalıyım buna.. Fakat ya o da sadece beni tuzağa düşürecek lanetin bir parçasıysa? Evet, benden onları kurtarmamı istedi –ve sonra da–?»

Garibaldi'nin kahraman takipçisi, üst kattaki yatakta uzanmış yatan üzeri örtülü bedenin üzerine düşen ebedi sükûnet ve sessizliği düşününce yüzünü başka tarafa çevirip elini kırışmış alnına kaldıra-

rak «Daha fazla konuşmadı» dedi. Acınacak bir şekilde, «Ben, onun ellerini yakalayamadan öldü» diye kekeledi.

Capataz'ın karanlık merdivenin girişine dikilmiş iri gözlerinin önünde, muazzam bir servet ve bir insanın yalnızlığı ile yüklenmiş tehlike altındaki tuhaf bir gemiyi andıran büyük İsabel'e benzer bir şekil uçuştu. Başka bir şey yapmak imkansızdı onun için. Güvenecek kimse olmadığı için dilin tutmaktan başka da yapacağı bir şey yoktu. Hazine yitirilmişti muhtemelen –Sadece Decoud... aniden işlemeyi bıraktı kafası. Decoud'un bundan sonra yapması muhtemel olan şeyi hiç mi hiç düşünemediğinin farkına vardı.

Yaşlı Viola, kıpırdamamıştı. Ve hareketsiz duran Capataz da kara sakallı vahşi yüzünün üst bölümüne kadınsı bir incelik ve bir zeka parıltısı veren uzun, yumuşak kirpiklerini indirdi. Sessizlik fazla uzun sürmüştü.

Kederle, «Ruhu şad olsun!» diye mırıldandı.

10

Sonraki günün sabahı, kuzey kesiminden, Los Hatos yönünden gelen zayıf ateş seslerinin dışında sakin geçti. Kaptan Mitchell, sesleri, balkonundan endişe içinde dinlemişti. «Limandaki tek konsolosluk temsilcisi olarak içinde bulunduğum nazik konumda, her şey, efendim, her şey, bir endişe kaynağıydı» cümlesi sonraki birkaç yıl boyunca, Sulaco'yu ziyaret eden seçkin yabancılara hizmet verirken, o günlerin «tarihi olaylarının» anlatımında aşağı yukarı bir stereotip haline gelmişti. Bunu da, içinde bulunduğu durumda, «kötü kalpli korsan Sotillo'nun yasatanımazlığı ile ondan daha düzenli bir biçimde kurulmuş, fakat kesinlikle ondan daha az zalim olmayan Ekselansları Don Pedro Montero'nun zorbalık düzeni arasındaki olayların tam göbeğinde» korunması hayli güç olan bayrağın tarafsızlığı ve şerefi bahsi takip ederdi. Kaptan Mitchell, harcıalem tehlikeler üzerinde gereğinden fazla duracak bir insan değildi. Fakat o günün hatırlanmaya değer bir gün olduğunda ısrar ederdi. O gün, akşam karanlığı çökmekteyken zavallı dostu –Nostromo'yu görmüştü. Benim keşfettiğim hatta diyebilirim ki, benim yarattığım bir adam. Cayta'ya o meşhur gidişi gerçekleştiren adam. Tarihi bir olaydı, efendim!»

O. V. İ. Şirketi'nin eski ve sadık bir hizmetkârı olarak görülen

Kaptan Mitchell, hayli büyük boyutlara ulaşmış hizmet ağının başında, çalışma yaşamının sonuna rahat ve onurlu bir biçimde ulaşmasına izin verilmişti. Çok sayıda personeli, kentte bulunan bir bürosu, limandaki eski bürosuyla çeşitli departmanlara –yolcu, yük, mavna taşımacılığı ve benzerleri– ayrılmış olan kuruluşun genişlemesi, yeniden canlılığa kavuşan, Batı Cumhuriyeti'nin başkenti Sulaco'da geçirdiği son yıllarda hayli geniş boş zaman sağlamıştı. İyi tabiatı, tavırlarındaki resmiyet, kendi kendine verdiği önem ve sadeliği dolayısıyla, kentin yerlileri tarafından sevilen ve yıllar boyunca, «ülkemizin bir dostu» olarak görülen bir kişi olan Kaptan Mitchell, işte bu nedenden dolayı kendisinin, kentin önde gelen bir kişisi olduğunu hissederdi. Higuerota'nın devasa gölgesi, hâlâ, göz kamaştıran renklerdeki yığın yığın sebze ve meyvenin üzerine düşüyorken, şöyle bir dolaşmak için erkenden kalkar, gündelik olaylara kolaylıkla dahil olur, uğradığı evlerde hoş karşılanır, Alamedalı hanımlar tarafından selamlanır, bütün kulüplere üye ve Casa Gould'da da özel bir yere sahip olduğu için ayrıcalıklı müzmin bekarlığını ve sosyete erkeği yaşamını büyük bir rahatlık ve ağırbaşlılıkla sürdürmüştü. Fakat posta gemisinin geldiği günlerde, erkenden liman bürosuna iner, gemi, limanın giriş yerinde iki burun arasından pruvasını gösterir göstermez, mavi beyaz giysiler içindeki yakışıklı bir tayfanın kullandığı kendi filikasına atlayıp denize açılmaya ve gemiye çıkmaya hazır durumda beklerdi.

Ayrıcalıklı bir yolcuyu kendi teknesinde karaya çıkararak liman bürosuna getirir ve kendisi birkaç kağıdı imzalamakla meşgulken onu bir süre orada konuk ederdi. Ve Kaptan Mitchell, kendisi de masasına oturarak konuksever bir havayla konuşmaya başlardı—

«Bir gün içinde her şeyi görmek istiyorsanız fazla zamanınız yok demektir. Buradan hemen çıkarız. Öğle yemeğini, ben her ne kadar aynı zamanda Anglo-Amerikan'a da üye olsam –hani maden mühendisleri ve iş adamları kulübü, bilmiyor musunuz– Amarillo Kulübü'nde yeriz, bakın bir de yeni bir kulüp olan Mirliflores'e üyeyim ben, burada uzun süredir ikamet etmekte olan birine saygılarını sunmaya istekli, çoğunlukla genç, canlı insanlar –İngiliz, Fransız, İtalyan, hepsi var.– Fakat biz, yemeğimizi Amarilis'da yeriz. İlginizi çekecektir sanıyorum. Ülkenin gerçek yüzünü göreceksiniz. En önde gelen ailelere mensup insanlar. Batı Cumhuriyeti'nin devlet

başkanı da oraya üyedir, efendim. Avluda, burnu kırık güzel bir piskopos heykeli vardır. Dikkate değer bir yontuculuk eseridir, kanımca. Cavaliere Parrochetti –Parrochetti'yi tanırsınız, meşhur İtalyan heykeltıraş– iki yıldır burada çalışıyordu, bizim eski piskoposumuza büyük bir saygı beslerdi kendisi.... İşte orada! Emrinizde olmaktan büyük mutluluk duyuyorum.»

«İnsanlar, olaylar ve binalar tarihsel önemde bilgilerle yüklü yaşantısından gururlu, daldan dala atlayarak, kalın, kısa kollarını hafifçe sallayarak konuşur, hiç bir şeyin, imtiyazlı esirinin dikkatinden kaçmasına» izin vermezdi.

«Sizin de görebileceğiniz gibi, pek çok binanın inşaatı devam ediyor. Ayrılık'tan önce, toz bulutlarıyla kaplı, yanmış otlardan oluşan bir ovaydı burası, bizim İskelemize giden bir öküz arabası yolu vardı sadece. Daha fazlası yoktu. Burası Liman Kapısıdır. Tıpkı bir tablo gibi, değil mi? Daha önceleri, şehir, orada son bulurdu. Şimdi de Calle de la Constitucion'a giriyoruz. Eski İspanyol evlerine bakın. Ne asalet, değil mi? Tam Viceroyların zamanındaki gibi sanırım, bir tek kaldırımın dışında. Şimdi ağaç kütüklerinden. Şimdi de Sulaco Milli Bankası, kapısının her iki yanında nöbetçi kulübeleri var. Burası da Casa Avellanos, zemin katındaki bütün pencereleri kapalı. Olağanüstü bir kadın yaşar orada –Miss Avellanos– güzel Antonia. Tam bir kişilik örneğidir, efendim! Tarihi bir kadındır! Tam karşısında da Casa Gould. Soylu bir giriş kapısı. Evet, ilk Gould İmtiyazı'nın sahibi olan Gouldlar, şimdi bütün dünya tanıyor onları. Konsolide San Tome madenlerinin bin dolarlık hisselerinden on yedisine sahibim. Ömrümün naçizane bütün birikimi, efendim ve emekli olduğum zaman beni, hayatımın sonuna kadar rahat rahat yaşatmaya yetecektir. İlk çıktığı günlerde, o zamanki değerleri üzerinden aldım onları anlıyorsunuz. Don Carlos büyük dostumdur benim. On yedi hisse; insanın geride bırakabileceği hayli küçük bir servet. Bir yeğenim var. –Bir rahiple evli, çok değerli bir insandır rahip, Sussex'te küçük bir bölgenin kilisesini yönetiyor; çok çocukları var. Ben kendim hiç evlendim. Bir denizci özverili olmak zorundadır. Tam şu giriş kapısının altında, efendim, birkaç genç mühendis arkadaşla, büyük bir nezaket ve konukseverlikle karşılandığımız şu evi savunmaya hazır bekliyorduk ki, Pedrito'nun süvarilerinin, limanın girişini henüz ele geçirmiş olan Barrios'un birliklerine, ilk ve son defa

olarak saldırışını gördüm. O zavallı Decoud'un getirttiği yeni tüfekler karşısında dayanamadılar. Öldürücü bir ateşti. Bir an içinde yığın yığın insan ve at ölüleriyle tıkandı yol. Bir daha da saldıramadılar.»

Ve Kaptan Mitchell, dinlemeye istekli olsun veya olmasın, kurbanına böylece bütün gün anlatıp duracaktı.

«Plaza. Görkemli, bana kalırsa. Trafalgar Meydanı'nın iki katı büyüklüğe sahip.»

Meydanın tam ortasında, kavurucu güneş ışığının altında durur, binaları gösterirdi—

«Şimdi Başkanlık Sarayı olan Intendencia— Parlamento'nun avam kamarasının toplandığı Cabildo. Plaza'nın bu tarafındaki yeni evler dikkatinizi çekti mi? Compania Anzani, büyük bir mağaza, memleketteki kooperatifler gibi bir şey. Yaşlı Anzani, milli muhafızlar tarafından kendi kasasının önünde öldürüldü. Hatta Ulusal Muhafızlara komuta eden, kana susamış ve vahşi bir adam olan milletvekili Gamacho, bu özel suçtan dolayı, Barrios'un emriyle harp divanı tarafından ölüm cezasına çarptırıldı ve halkın önünde boğularak idam edildi. Anzani'nin yeğenleri, işi, bir şirkete dönüştürdüler. Plaza'nın şu tarafı, bütünüyle yanmıştı, daha önce sütunlar vardı orada. Işığında savaşın sonunu, *llanero*ların kaçışını, Ulusal Muhafızların silahlarını atışını ve tümü de Sierra'dan gelme yerliler olan beyaz *poncho*lar ve yeşil şapkalar içindeki çılgın bir insan kalabalığı olan San Tome madencilerinin, uçuşan yeşil bayraklarla beraber, yaya olarak, katırlar veya eşekler üzerinde, boru ve zil sesleri eşliğinde, tıpkı bir sel gibi aşağıya akışını görebildiğim korkunç bir yangındı. Öyle bir manzaraydı ki, efendim, bir daha görülmesi kesinlikle mümkün değil. Madenciler, efendim, başlarında siyah atına binmiş olan Don Pepe ile beraber kente doğru yürüyorlardı ve eşleri de, geride, *burro*ları üzerinde, onları cesaretlendirmek için bağırıyor, zilli tefler çalıyorlardı. Bu kadınlardan birinin omzunda, taştan yapılmış bir kuş kadar sessiz duran yeşil bir papağan oturduğunu anımsıyorum. Biraz önce, Senor Administradorlarını tam vaktinde kurtarmışlardı; zira Barrios da, her ne kadar o derhal saldırma emrini vermiş olsa da, çok geç kalmıştı. Pedrito Montero, Don Carlos'u kurşuna dizilmek üzere götürüyordu. –Tıpkı yıllar önce amcasını olduğu gibi– ve o zaman, tıpkı Barrios'un daha sonra söylediği gibi, «Sulaco uğruna savaş vermeye değmeyecekti.» Zira İmtiyaz ol-

maksızın Sulaco, bir hiç olurdu, dağın her yanına fitilleri takılı, patlamaya hazır durumda, tonlarca ve tonlarca dinamit yerleştirilmişti ve yaşlı bir papaz olan Peder roman, ilk yenilgi haberi gelir gelmez San Tome madenini havaya uçurmak üzere bekliyordu. Don Carlos da, madeni, kendisinden sonra da bırakmamak konusunda kararlıydı ve bunun icabına bakacak doğru adam da elindeydi.»

Kaptan Mitchell, başının üzerinde yeşil çizgili beyaz bir şemsiye tutarak, solgun ışığın altında, serin havada dalgalanan hafif bir günlük kokusuyla, Plazanın ortasında böyle konuşup dururdu, şurada burada, baştan aşağı beyaz ya da siyah giysiler içinde, yüzleri peçeli diz çökmüş kadın figürlerine rastlayınca da sesini alçaltarak ciddi ve etkileyici bir hava kazandırırdı.

Loş koridorun duvarlarındaki bir nişi işaret ederek, «Burada,» derdi, «Don José Avellanos'un bir büstünü görüyorsunuz, «Vatansever ve Devlet Adamı», altındaki ibarede de gördüğünüz gibi, «İngiltere ve İspanya büyükelçisi vs., vs., Yeni Çağ'ın şafağında, Hak ve Adalet uğrunda yaşamı boyunca verdiği mücadeleden yorgun düşmüş olarak Los Hatos ormanlarında hayatını kaybetti. Ne zarif bir benzetme. Parrochetti'nin eseri için, bazı eski fotoğraflardan ve Mrs. Gould'un bir karakalem çalışmasından esinlenildi. Ben, eski ekolden bu seçkin İspanyol Amerikalıyı hayli iyi tanırdım, onu tanıyan herkes tarafından sevilen gerçek bir *hidalgo*ydu. Duvardaki, ellerini dizleri üzerinde gevşekçe kavuşturmuş oturan peçeli bir kadını temsil eden, antik stildeki mermer madalyon ise, efendim, o ölümcül gecede, Nostromo ile denize açılan talihsiz genç beyefendiyi abideleştirmektedir. Bakın, «Martin Decoud anısına, nişanlısı Antonia Avellanos» yazıyor. Sade, içten, asil. Bu hanım şimdi burada, efendim, yaşıyor. Olağanüstü bir hanım. Onun, umutsuzluğa yenik düşeceğini düşünenler, yanıldılar, efendim. Pek çok yerde, manastıra kapanmadığı için kınandı. Ondan beklenen buydu. Fakat Dona Antonia, rahibe yapılabilecek kişilerden değildir. Dayısı Piskopos Corbélan, onunla beraber yaşıyor, Corbélan'ın kentteki evinde. Çok sert, ateşli bir rahiptir, eski kilise toprakları ve manastırlar konusunda, Hükümete sıkıntı vermekten hiç vazgeçmez. Roma'da, onun hakkında çok olumlu şeyler düşündüklerine inanıyorum. Şimdi de, Plazanın tam karşısındaki Amarilis Kulübü'ne gidip öğle yemeği yiyelim.»

Katedralden çıkar çıkmaz daha o soylu merdivenlerin ilk basamağındayken, sesi tantanalı bir biçimde yükselir koluyla yine o coşku dolu jesti yapardı.

«Orada, birinci katta, şu cephesi camdan Fransız mağazasının üzerindeki ise en büyük günlük gazetemiz *Porvenir*'dir. Muhafazakâr veya daha doğrusu diyebilirim ki, parlamento taraftarı. Buradaki de Parlamenter Parti, başında da şimdiki Devlet Başkanı Don Juste Lopez var, çok akıllı bir adam, bana göre. Birinci sınıf bir zeka, efendim. Muhalefette çoğu kez Demokrat Parti olur, söylemek hoşuma gitmiyor, efendim fakat kökeni, o gizli cemiyetleri, kavgaları ve benzeri şeyleriyle sosyalist İtalyanlara dayanır. Burada, demiryolu toprakları içinde, çok sayıda İtalyan yerleşmiştir, işinden çıkarılmış demiryolu işçileri, teknisyenler ve benzerleri hepsi de demiryolu ana hattı boyunca ikamet eder. Campoda tamamıyla İtalyanlardan oluşan köyler bulunur. Sonra yerliler de, tabii, onlar da bu yollara çekilmiş... Amerikan bar mı? Evet. Ve orada da, bir başkasını görebilirsiniz. Çoğu kez New Yorklular tercih eder bunu— Ve işte Amarilis'dayız. İçeri girerken sağdaki merdivenlerin dibinde piskoposa bakın.»

Böylece öğle yemeği, salondaki küçük masada zengin ve acelesiz bir biçimde başlar, öylece de biterdi; Kaptan Mitchell, başını sallar, eğilir, siyah elbiseler içindeki çeşitli resmi kişilerle, ceketli tüccarlarla, üniformalı subaylarla, Campodan gelmiş orta yaşlı *caballero*larla bir dakikalığına konuşmak üzere ayağa kalkardı— Soluk benizli, ufarak, sinirli insanlar; şişman, sakin ve esmer insanlar, çoğu esmer tenli ve parlak kara gözlü insanlar arasında yüzleri hayli beyaz ve solgun görünen üst düzey Kuzey Amerikalı ve Avrupalılar.

Kaptan Mitchell, çevresine memnun bakışlar fırlatarak sandalyesinde geriye yaslanır ve masanın üzerinden içi kalın purolarla dolu bir kutu uzatırdı.

«Kahvenizle beraber bir puro deneyin. Yerli tütündendir. Amarilis'da içeceğiniz sütsüz kahveyi efendim, dünyanın başka hiçbir yerinde bulamayacaksınız. Kahve çekirdeklerini, tepenin eteklerindeki ünlü bir kafeteryadan alırız, sahibi, tam bu pencerelerin altında, *caballero*lar tarafından, Gamacho'nun Milli Muhafızlarına karşı verilen mücadelenin anısına kulübün dost üyelerine bir hediye olarak her yıl üç çuval kahve çekirdeği gönderir. O sıralarda, o da,

kentteydi, efendim ve savaşta, acı sona dek görev aldı. Üç tane katırın üzerinde gelir çekirdekler, –alışılagelmiş yollarla, trenle değil; korkmayın!– mülkünü yöneten kişinin sorumluluğu altında, atlı işçiler tarafından eşlik edilerek doğruca avluya getirilir; yönetici, çizmeleri ve mahmuzlarıyla ta yukarıya kadar çıkar ve kahveyi kurulumuza, şu sözlerle resmen teslim eder: «Üç Mayıs'ta ölenlerin anısına.» Biz, bunu, «Tres de Mayo» kahvesi olarak adlandırırız. Tadın bir.»

Kaptan Mitchell, sanki kilisede, bir vaaz dinlemeye hazırlanıyormuş gibi bir ifadeyle küçük kahve fincanını dudaklarına götürürdü. Ve bu abıhayat, puro dumanından oluşan bir bulutun ortasındaki dinlendirici bir sessizlik içinde son yudumuna kadar içilip bitirilirdi.

Sonra, aceleyle öne doğru eğilerek «Şimdi dışarı çıkan siyahlar içindeki adama bakın,» diye söze başlardı. «Savaş Bakanı meşhur Hernandez'dir o. Batı Cumhuriyeti'nde, «Dünyanın Hazine Dairesi» adlı çarpıcı mektup dizisini yazan, The Times'in özel muhabiri, yazılarından birinin tamamını ona ve örgütlediği askeri güce –Campo'nun anlı şanlı karabinalılarına ayırmıştır.»

Merakla bakan Kaptan Mitchell'in misafiri, uzun kuyruklu siyah ceketinin içinde ciddiyetle yürüyen, gözkapakları uzun, sakin yüzünden aşağıya sarkan; alnı enine kırışıklıklarla dolu; sivri kafasındaki kır saçları tepede incelmiş, yanlardaysa aşağıya doğru özenle taranmış ve uçları kıvrık, boynuna ve omuzlarına düşen birini görürdü. O zamanlar, Avrupa'nın ilgiyle izlediği meşhur hayduttu bu. Geniş düz kenarlı, yüksek tepeli bir *sombrero* giyerdi ve sağ bileğine de tahtadan taneleri olan bir tespih sarardı. Ve Kaptan Mitchell devam ederdi—

«Sulacolu mültecileri Pedrito'nun gazabından koruyan kişi. Barrios'un yanında süvari generali olarak Senor Fuentes'in, Monterocuların son kalıntılarıyla beraber öldürüldüğü Tonoro saldırısında kendini gösterdi. Peder Corbélan'ın dostu ve naçiz hizmetkârıdır. Her gün üç ayinde bulunur. Bahse girerim ki, evine, *siesta*ya giderken katedrale girip bir iki dua okur.»

Sessizlik içinde, purosundan bir nefes çeker, sonra en önemli havasına bürünerek şöyle derdi:

«İspanyol ırkı, efendim, hayatın her alanında son derece dikkate değer kişilikler yaratmakta çok üretkendir. Şimdi sakin sakin konuşabilmek için bilardo salonuna gitmeyi öneriyorum. Saat beşe kadar

hiç bir zaman kimse bulunmaz orada. Orada sizi hayli şaşırtacak Ayrılıkçı ayaklanmadan öyküler de anlatabilirim. Günün en sıcak kısmı sona erince de Alameda'da şöyle bir tur atarız.

Ve yapılan bu program, sanki tabiatın bir kanunuymuş gibi yumuşamaksızın devam ederdi. Alameda'daki tur ağır adımlarla ve ciddi yorumlarla atılırdı.

«Sulaco'daki bütün önemli kişiler buradadır, efendim.» Kaptan Mitchell, ardı arkası kesilmeyen törensel tavırlarla başını eğerek sağa sola selam verir, sonra canlanarak, «Dona Emilia, Mrs. Gould'un arabası. Daima beyaz katırlar çeker. Güneşin şimdiye dek aydınlattığı en zarif, en kibar hanımdır. Çok yüce bir konumda, efendim, çok yüce bir konum. Sulaco'nun first lady'sidir. –Başkan'ın karısının çok önünde yer alır. Ve buna da layıktır.» Şapkasını çıkarır; sonra sesinin tonunda kasıtlı ve hayli anlamlı bir değişiklikle ilave ederdi: «Yanındaki siyah giyimli, yüksek beyaz yakalı, yüzü yaralı, ters adam ise Devlet Hastaneleri Denetmeni, Konsolide San Tome madenleri sağlık hizmetleri başkanı Dr. Monygham'dır. Evde tanıdık bir kişidir. Sürekli oradadır. Buna şaşırmayın. Bu durumu Gould'lar yarattı. Çok zeki bir adamdır o kadar; fakat hiçbir zaman benim kanım ısınamadı ona. Kimsenin de ısınamamıştır zaten. Onun, kareli bir gömlek ve ayaklarında yerlilere özgü sandallarla koltuğunun altında bir karpuzla. –Bütün gün yiyeceği tek şeydir bu, sokaklarda topallayarak dolaştığını hatırlıyorum. Şimdi büyükbaşlardan biri efendim ve her zamanki kadar da pis. Neyse... O zamanlar, üzerine düşen görevi gayet iyi yerine getirdiğine şüphe yok. Hepimizi adına Sotillo denen o ölümcül karabasandan kurtarmıştır, bir başkası bu işi beceremeyebilirdi.»

Kolu yukarı kalkardı.

«Bir zamanlar, orada, kaide üzerinde duran atlı heykeli kaldırıldı. Kronolojik bir hataydı bu» şeklinde belirsiz bir yorumda bulunurdu Kaptan Mitchell. «Onun yerine, ayrılma adına, dört köşesinde dört barış meleği ve tepesinde de tamamıyla yaldızlı, elinde dengede duran bir terazi tutan tunçtan bir adalet heykeli olan bir mermer sütun konulacağına ilişkin söylentiler dolaşıyor. Cavaliere Parrochetti'den bir taslak yaratması ricasında bulunuldu, Belediye Salonu'nda camdan bir çerçevenin içinde görebilirsiniz bu taslağı. Kaidenin dört bir tarafına adlar kazılacak. Eh! Nostromo'nun adıyla başlamaktan daha

yerinde bir iş yapamazlardı. Ayrılık için o da herkes kadar çalıştı ve üstelik,» diye ilave ederdi Kaptan Mitchell, «Karşılığında da pek çok kişiden daha az şey elde etti. –Söz konusu olan buysa.» Bir ağacın altındaki taştan bir banka oturur ve onu da yanına oturmaya çağırır gibi eliyle yanındaki yere hafifçe vururdu. «Generalin bir süreliğine Cayta'yı terk etmesi ve bizi kurtarmak için deniz yoluyla buraya gelmesini isteyen mektupları Sulaco'dan Barrios'a o götürdü. İyi ki, nakliye gemileri hâlâ limanda duruyordu. Efendim, benim Capataz de Cargadores'imin hâlâ hayatta olup olmadığını bile bilmiyordum. Bu konuda hiçbir fikrim yoktu. Ona, aşağılık Sotillo tarafından bir veya iki saat önce boşaltılmış olan Gümrük Binası'nda tesadüfen rastlayan Dr. Monygham olmuştu. Hiçbir zaman söylenmedi bu bana, bir ipucu bile verilmedi, hiçbir şey –Sanki ben, güvenilmeye layık değilmişim gibi. Her şey, Monygham tarafından düzenlenmiş. Demiryolu şantiyesine gitmiş, başka şeylerin yanında Gouldların da hatırına, lokomotiflerden birini yola çıkarmaya razı olan baş mühendise kadar çıkmış, lokomotif yüz seksen mil kadar yol gitmiş, içinde de Nostromo ile beraber. Onu göndermenin tek yolu buymuş. Demiryolunun vardığı en son noktadaki şantiyede, bir at, silahlar ve giyecekler edinmiş ve tek başına başlattığı kargaşa içindeki bir ülkede altı gün sürecek dört yüz millik muhteşem yolculuğunun Cayta dışındaki Monterocu hatların içinden geçme kahramanlığını göstererek bitirmiş. Bu yolculuğun hikâyesinden, efendim, çok heyecan verici bir kitap yazılırdı. Hepimizin hayatını cebinde taşıyordu. Fedakârlık, cesaret, sadakat ve zeka yeterli değildi. Son derece korkusuz ve güvenilir bir insandı elbette. Fakat nasıl başarıya ulaşacağını bilen bir adamdı istenen. Ve o adam da Nostromo'ydu efendim. Mayısın beşinde, ben, Şirketimin limandaki bürosunda gerçekte hapisken çeyrek mil ötedeki bir demiryolu şantiyesinde, bir lokomotifin düdüğünü işittim. Kulaklarıma inanamamıştım. Derhal balkona koştum ve üzerinde buharlar uçuşan ve deli gibi çığlıklar atan bir lokomotifin, beyaz bir duman bulutuyla çevrilmiş olarak şantiye avlusundan dışarı fırladığını ve sonra tam yaşlı Viola'nın hanının yanında nerdeyse duracakmış gibi yavaşladığını gördüm. O zaman, bir adamın, efendim –Kim olduğunu bilmiyordum.– Albergo d'Italia Una'dan dışarı fırladığını, lokomotifin önüne tırmandığını ve sonra da, efendim, lokomotifin sanki sıçrar gibi evi geride bırakarak göz açıp kapayıncaya

kadar gözden kaybolduğunu görebildim. Sanki bir mumu söndürür gibi, efendim. Kesinlikle birinci sınıf bir makinist vardı lokomotifte, efendim, size rahatlıkla söyleyebilirim. Milli Muhafızlar Rincon'da ve başka bir yerde daha yaylım ateşine tuttular onları. Neyse ki, demiryolu parçalanmamıştı. Dört saat içinde şantiyeye ulaştılar. Nostromo da oradan yola çıkmış. Gerisini biliyorsunuz zaten. Yalnızca etrafınıza bakmanız yeter. Eğer bugün insanlar, bu Alameda'da arabalarını sürebiliyorlarsa hatta hayattalarsa, bunun nedeni yıllar önce, benim sadece güçlü görünüşüne bakarak kaçak bir İtalyan denizcisini rıhtımımızda ustabaşı olarak işe almış olmamdır. Budur gerçek. Bunu göz ardı edemezsiniz, efendim. Mayıs'ın onyedisinde, benim Casa Viola'dan çıkan adamın lokomotife atladığını görüp de bunun ne anlama geldiğini merak edişimden sadece on iki gün sonra, Barrios'un nakliye gemileri bu limana girdi ve The Times muhabirinin kitabında Sulaco'yu adlandırdığı şekliyle, «Dünyanın Hazine Dairesi», medeniyete doğru –büyük bir geleceğe doğru, efendim bütünlüğünü koruyarak kurtarılmış oluyor. Pedrito, batıda Hernandez, kentin giriş kapısında da bastıran San Tome madencileriyle askerlerin karaya çıkışını önleyemedi. Bir haftadır, Sotillo'ya, ona katılması için haberler göndermekteydi. Sotillo, bunu yapmış olsaydı eğer öyle katliamlar ve sürgünler yaşanacaktı ki ne erkek ne de kadın tek bir insan hayatta kalmamış olacaktı. Fakat Dr. Monygham da, burada işin içine giriyor işte. Her şeye karşı tamamıyla kör ve sağır olan Sotillo, limanın dibinde yattığına inandığı gümüşün aranışını seyretmek için kendi vapurunun güvertesine yapıştı kaldı. Dediklerine göre, son üç gün, hiçbir şey elde edemememin verdiği hayal kırıklığıyla aklını kaçıracak hale gelmiş, kızıyor, köpürüyor, güvertede oradan oraya koşuşarak sandallardaki tarayıcılara lanetler savuruyor, onlara geri gelmelerini emrediyor, sonra ayaklarıyla yere vurarak çığlık çığlığa, «Ama yine de orada! Görüyorum! Hissediyorum!» diye bağırıyormuş.

Barrios'un nakliye gemilerinden ilki, onlardan bir tanesi de bizim kendi gemimizdi, limandan içeri süzüldüğünde, Sotillo, kendisini de güverteye aldığı Dr. Monygham'ı asmaya hazırlanıyormuş, gemiler yan yana dizilerek sanki selam atışı yapıyorlarmış gibi hafif silahlarla ateşe başlamışlar. Bu, dünyada birine yapılabilecek en büyük sürprizdi efendim. Aşağıya kaçamayacak kadar şaşırmışlardı önce. Adamlar sağdan soldan sapır sapır yere dökülüyorlardı.

Boğazına bir ip sarılmış olarak kıç ambar ağzında durmakta olan Dr. Monygham'ın açılan ateş yüzünden kalbura dönmemiş olması bir mucizeydi. Daha sonra, bana, hayatından umudunu çoktan kesmiş olduğunu ve ciğerlerinin bütün gücüyle, «Beyaz bayrağı çekin! Beyaz bayrağı çekin!» diye durmamacasına bağırdığını anlattı. Birdenbire, yanında durmakta olan Esmeralda alayından yaşlı bir binbaşı, «Ölüm sana yalancı hain!» diye bağırarak kılıcını kınından çıkarmış ve kendisi de boynundan vurularak düşmeden hemen önce Sotillo'yu da kovalayarak onun da işini bitirmiş.

Kaptan Mitchell, bir süre durdu.

«İnanın, efendim! Size saatlerce anlatabilirim bu öyküyü! Fakat Rincon'a doğru yola çıkma zamanı geldi. Karanlık Campo'nun üzerinde tıpkı ışıklar içindeki bir saray gibi bütün dağı ışıldatan San Tome madeninin ışıklarını görmeden Sulaco'dan geçip gidemezsiniz. Çok hoş bir gezinti... Fakat size küçük bir öykü daha anlatmama izin verin, efendim. On beş gün ya da biraz daha uzun bir süre sonra, başında Don Juste Lopez'in olduğu Geçici Cunta yeni anayasayı resmen ilan ettiğinde kendisi de Generallissimo olarak ilan edilmiş olan Barrios Pedrito'nun peşinden güneye inmişti; işte bu sırada bizim Don Carlos Gould'umuz da, San Francisco ve Washington'a görevli olarak gitmek üzere, sandıklarını toparlamaktaydı (Birleşik Devletler, efendim, Batı Cumhuriyeti'ni tanıyan ilk büyük güçtür.) –Diyebilirim ki, on beş gün sonra, tam biz, başlarımızın omuzlarımız üzerinde güvende olduğunu hissetmeye başlamışken, en azından ben kendim öyle hissediyordum, bizim hattımızla büyük miktarda mal gönderen tanınmış bir adam, bir iş için beni görmeye geldi ve söylediği ilk şey şu oldu: «Bakın, Kaptan Mitchell, o adam (Burada Nostromo'yu kastetmekteydi.) hâlâ sizin Capataz de Cargadores'iniz mi yoksa değil mi?» Bunun üzerine, «Ne oldu?» diye sordum ben de. «Zira, eğer öyleyse o zaman benim için sorun yok demektir; sizin gemilerinizle yüklüce mal göndermeye ve getirtmeye devam edebilirim; fakat onu günlerdir rıhtımda aylak aylak dolaşırken görüyorum ve hemen biraz önce de beni durdurup son derece soğukkanlı bir biçimde bir puro istedi benden. Şimdi, biliyorsunuz ki, benim purolarım çok özeldir ve onları hiç de kolaylıkla elde etmiyorum ben. Ben de, çok kibar bir biçimde, «Ümit ederim ki, ona, bir ayrıcalık yapmışsınızdır,» dedim. «Neden, elbette. Fakat

can sıkıcı bir şey bu. Adam, puro söz konusu olduğunda sürekli başkalarından otlanıyor.» Efendim, gözlerimi uzaklara çevirdim ve sonra ona şöyle sordum: «Siz de, Cabildo'daki mahkûmlardan biri değil miydiniz?» «Çok iyi biliyordunuz ki, öyleydim, zincire vurulmuş olarak hem de.» dedi o da. «Ayrıca on beş bin dolar da ceza almıştınız.» Bunun üzerine renkten renge girdi. Zira onu tutuklamaya geldikleri zaman, korkudan bayıldığı ve Fuentes'in önünde, kendisini saçından sürükleyerek getiren *policiano*ları güldürecek kadar yaltaklandığı ve yalvardığına dair dedikodular çıkmıştı. Biraz utanmış gibi, «Evet,» dedi. «Neden?» «Ah, hiçbir şey! Muhtemelen biraz bir şeyler kaybetmişsinizdir,» dedim ben de. «Her ne kadar bu, sizin hayatınızı kurtarmış olsa da.... «Evet fakat ne yapabilirim sizin için? Meseleyi hiç bir zaman anlamamıştı bile. İşte insanlar bu şekilde konuşup dururlar, efendim.»

Biraz sertçe doğrulurdu, Rincon'a yapılacak yolculuk boyunca, gözleri karanlık gecenin içinde dünya ile gökyüzü arasında asılıymış gibi duran San Tome'nin ışıklarına kenetlenmiş olan merhametsiz *ciceronenin*[34] ağzından tek bir felsefi yorum çıkacaktı.

«Büyük bir kudret bu, efendim, iyi veya kötü. Büyük bir kudret.»

Ve Mirliflores'te akşam yemeği yenecekti, eşi bulunmaz bir aşçılık olayı olacaktı bu yemek ve yolcunun üzerinde de, Sulaco'da düşünmeksizin para harcamalarına yetecek kadar bol ücret alan çok sayıda hoş ve yetenekli genç adamın olduğu ve aralarında çoğu Anglosakson olan birkaç tanesinin de, dedikleri gibi, nazik ev sahibini «kışkırtma» sanatında hayli mahir oldukları izlenimini bırakacaktı.

Gezi turu; Napolili olduğu açıkça belli olan arabacının durmamacasına kırbaçladığı çevik ve kara kuru bir katır tarafından çekilen (Kaptan Mitchell'in çift atlı olarak adlandırdığı) iki tekerlekli bir makineyle limana yapılan hızlıca ve şıngır mıngır bir dönüşle vapurun orada bulunuşu dolayısıyla böyle geç saatlere kadar açık kalan O.V.İ. Şirketi'nin aydınlık büroları önünde hemen hemen tamamlanmış olacaktı. –Hemen hemen ama tamamen değil.

«Saat on. Geminiz, saat yarıma kadar kalkışa hazır olmayacaktır; o da ancak olursa. İçeri girin de bir konyak-soda ve bir puro daha içelim.»

---

(34) (İsp.) Rehber, kılavuz.

Böylece çok sayıda görüntü, ses, ad, olay ve tam olarak kavrayamadığı karmakarışık bilgiler yüzünden sersemlemiş ve deyim yerindeyse zihni durmuş olan Ceres'in, Juno'nun veya Pallas'ın imtiyazlı yolcusu, müdürün özel odasında, tıpkı yorgun bir çocukmuş gibi bir peri masalı dinleyecek; kendisine tanıdık gelen ve görkemiyle de şaşırtan bir sesin ona sanki bir başka dünyadan geliyormuş gibi, «tam da bu limanda» Costaguana-Sulaco Savaşı'nı sona erdiren uluslararası bir denizcilik gösterisinin sahneye konduğunu anlattığını duyacaktı. Batı Cumhuriyeti bayrağını –ortasında sarı bir amarilis çiçeğini çevreleyen yeşil bir defne dalının bulunduğu beyaz bir bayrak– ilk selamlayan Birleşik Devletler kruvazörü Powhattan olmuştu. General Montero, kendi kendini Costaguana İmparatoru ilan edişinin üzerinden bir ay bile geçmeden, o zamanki metresinin erkek kardeşi olan genç bir topçu subayı tarafından (şeref rütbeleri ve haçların halkın önünde görkemli bir şekilde dağıtıldığı esnada) vurularak öldürülmüştü.

«O iğrenç Pedrito ise ülkenin iç kısımlarına kaçtı, efendim,» diyecekti aynı ses. Ve şöyle devam edecekti: «Gemilerimizden birinin kaptanı, geçtiğimiz günlerde, bana, Guerillero Pedrito'yu, ayağında mor terlikler ve başında altın püsküllü kadife bir fes ile bir genelev işletirken görmüş.

Zorla açık tutmaya çalıştığı gözleri ile uyku ve uyanıklığın sınırlarında gezinen ve aralarına o hatırlanmaya değer gününün on sekizinci veya yirminci purosunun uzandığı dudaklarına oturttuğu zayıf fakat dostça gülümseme ile «İğrenç Pedrito! Ne şeytandı o?» diye hayret edecekti bu işe o seçkin gezgin.

Kaptan Mitchell, Nostromo'sundan gerçek anlamda sıcak duygular ve coşku dolu bir gururla bahsederken «İşte tam da bu odada bir hayalet gibi göründü bana, efendim» diyecekti. «Bunun üzerimde nasıl bir etki yarattığını gözünüzün önüne getirebilirsiniz, efendim. O da, denizden, Barrios ile birlikte dönmüştü elbette. Ve onu dinleyebilecek duruma geldikten sonra bana söylediği ilk şey, mavnanın filikasını körfezde yüzer durumda bulduğu oldu. Bu durumun onu çok kötü etkilediği açıkça anlaşılabiliyordu ve o anda, gümüşün batışının üzerinden on altı gün geçmiş olduğu göz önüne alınacak olursa, bunun gerçekten de hayli kötü bir durum olduğu ortaya çıkar. Onun, artık başka bir insan olduğunu derhal fark ettim. Sanki üzerinde bir örümcek veya ona benzer bir şey geziniyormuş gibi gözlerini duvardan

ayırmıyordu. Gümüşün kaybı, aklından bir türlü çıkmıyordu. Bana sorduğu ilk şey, Dona Antonia'nın, Decoud'un ölümünü duyup duymadığı oldu. Sesi titriyordu. Ona, işin doğrusu, Dona Antonia'nın henüz kente dönmediğini söylemek zorunda kaldım. Zavallı kız! Ve tam ben, ona, binlerce soru sormaya hazırlanırken aniden, «Affedin beni, Senor,» diyerek bürodan çıkıp gitti. Onu üç gün boyunca görmedim bir daha. Biliyorsunuz, fazlasıyla meşguldüm. Öyle görünüyordu ki, kentte, orada burada dolaşıp durmuş ve iki gece de, demiryolcuların *baracoon*larında yatmaya gelmiş. Neler olup bittiğine karşı tamamıyla kayıtsız görünüyordu. Rıhtımda, ona, «Ne zaman tekrar işe başlıyorsun, Nostromo?» diye sordum. «*Cargadore*ler için yapılacak pek çok şey var şimdi.»

Yüzüme, ağır ağır soran bakışlarla bakarak, «Senor,» dedi. «Şu anda kendimi, henüz işe başlayamayacak kadar yorgun hissettiğimi duymak sizi şaşırtır mıydı? Hem ne iş yapabilirim ki şimdi? Bir mavna kaybettikten sonra, *cargadore*lerimin yüzlerine nasıl bakabilirim?»

Ona, gümüşü, daha fazla düşünmememsi için yalvardım ve bunun üzerine bana gülümsedi. «Bu, öylesine içime işleyen bir gülüş oldu ki, efendim.» «Bu işte senin hatan yoktu», dedim ona. «Bir kaderdi bu. Önüne geçilemeyecek bir şeydi.» Bana, «Si, si!» dedi ve uzaklaştı. O zaman, yapılacak en iyi şeyin, bu olayın üstesinden gelebilmesi için, onu, bir süre kendi haline bırakmak olduğunu düşündüm. Bu olayın üstesinden gelebilmesi, gerçekten de yıllar aldı, efendim. Don Carlos ile konuştuğu sırada ben de yanlarındaydım. Gould'un, gerçekten de çok soğukkanlı bir adam olduğunu söylemeliyim. Onca yıl, kendisi ve karısı devamlı tehlike altında yaşadığı için, hırsızlarla ve ahlaksızlarla uğraşırken duygularına sımsıkı gem vurmak zorunda kalmış öyle ki, bu, onda ikinci bir tabiat biçimini almış. Uzun bir süre bakıştılar. Sonra Don Carlos, her zamanki sakin, vakur haliyle, ona, kendisi için ne yapabileceğini sordu.

O da, en az Don Carlos kadar sakin bir biçimde, «Adım, Sulaco'nun bir başından diğerine tanınıyor» dedi. «Daha fazla ne yapabilirsiniz, benim için?» O sefer, başka bir söz geçmedi aralarında. Yine de, daha sonra, çok güzel bir uskuna satışa çıktı ve Mrs. Gould ile ben, onu satın alıp kendisine hediye etmeyi kafamıza koyduk. Bunu yaptık gerçekten de fakat o sonraki üç yıl içinde parasını son kuruşuna kadar geri ödedi. Bütün bu kıyı boyunca, patlama yaptı bu iş, efendim. Üstelik adam, gümüşü kurtarmak dışında elini attığı her şeyde ba-

şarılı olmuştu. Los Hatos ormanlarında yaşadığı korkunç tecrübeleri henüz geride bırakmış olan zavallı Dona Antonia da onunla görüştü. Decoud hakkında her şeyi bilmek istiyordu: O ölümcül gecede, son ana kadar ne dediklerini, ne yaptıklarını, ne düşündüklerini. Mrs. Gould, bana, onun tavrının çok sakin ve duygulu olduğunu söyledi. Miss Avellanos, sadece, Nostromo, ona, Decoud'un, planının çok parlak bir başarı elde edeceğini söylediği zaman gözyaşlarına boğulmuş. Ve gerçekten de, öyleydi efendim, buna hiç şüphe yok. Gerçekten de başarıya ulaştı.»

Tur, nihayet, sona ermek üzereydi. Ve imtiyazlı yolcu, gemideki kuşetine kavuşacağı anı, zevkten ürpererek beklerken kendi kendine «Decoud'un planının ne olabileceğini» sormayı unutmuştu. Kaptan Mitchell, «Bu kadar erken ayrılmak zorunda olduğumuz için üzgünüm. Sizin o anlayışlı ilginiz, çok hoş bir gün geçirmemi sağladı. Sizi gemide göreceğim artık. «Dünyanın Hazine Dairesi»ne şöyle bir göz atmış oldunuz. Gerçekten de çok güzel bir ad bu.» Ve böylece, kapıda, filika serdümeninin, gemiye gidecek filikanın hazır olduğunu haber veren sesi, turu sona erdirmiş olurdu.

Nostromo, gerçekten de mavnanın büyük İsabel'de, Decoud ile bıraktığı filikasını, körfezin çok uzağında, içi boş olarak yüzer durumda bulmuştu. O sırada, Barrios'un nakliye gemilerinden birincisinin köprüsünde ve Sulaco'dan vapurla bir saat uzaklıktaydı. Yiğitçe davranışlardan ve cesur kararlardan her zaman hoşlanmış olan Barrios, Capataz'dan çok hoşlanmıştı. General, sahili çepeçevre dolaştıkları süre boyunca, Nostromo'yu hep yakınında tutmuş ve yüksek lütfunun bir belirtisi olarak da onunla sık sık sert ve yüksek bir sesle konuşmuştu.

Pruvada, açık denizde, kolaylıkla gözden kaçıveren ufacık kara lekeyi ilk fark eden Nostromo'nun gözleri olmuştu, tam ilerideki Üç İsabellerin karaltılarıyla birlikte tek başına, körfezin dümdüz ve donuk parıltılarla titreşen yalnızlığında belirmişti. Hiçbir olayın önemsiz olduğuna karar verilerek göz ardı edilmemesinin gerektiği zamanlar vardır; karadan bu kadar uzaktaki küçük bir tekne, bulunup ortaya çıkarılmaya değecek bir anlam taşıyabilir. Barrios'un başını onayladığını belirtecek şekilde sallamasıyla nakliye gemisi rotasından saparak küçük kayığın, içinde kimsenin bulunduğuna kanaat getirilebilecek kadar yakınından geçti. İçindeki küreklerle akıntıya sürüklenmiş olan harcı alem küçük bir tekneden başka bir şey değildi bu. Fakat

Decoud'u, günlerce kafasından söküp atamamış olan Nostromo, çok geçmeden, onun, mavnanın küçük sandalı olduğunu heyecanla teşhis etti.

Durup da o şeyi almak söz konusu bile olamazdı. Her geçen dakika, bütün bir kentin yaşamı ve geleceği açısından hayati önem taşıyordu. En öndeki geminin burnu, güvertesinde bulunan Generalin emriyle kendi rotasını terk etti. Onun arkasındaki, nakliye gemilerinden oluşan filo, sanki bir okyanus yarışının bitişindeymiş gibi birbirlerinden bir mil kadar uzaklıkta rastgele dağılmış olarak batı göğünde simsiyah ve dumanlar içinde hızla ilerlemekteydi.

Nostromo'nun bir grup subayın arkasından duyulan yüksek fakat sakin sesi, «Mi General,» diye söze başladı. «O küçük tekneyi kurtarmak isterdim. *Por Dios,* tanıyorum onu. Benim şirketime aittir o.»

Barrios, gürültülü, şakacı bir sesle kahkaha attı. «Ve *Por Dios,* sen de bana aitsin. Tekrar bir at görür görmez seni süvari yüzbaşısı yapacağım.»

Nostromo, gözlerinde donuk bir bakışla etrafındakileri ite kaka küpeşteye yaklaşmaya çalışırken, «At bindiğimden çok daha iyi yüzebilirim, *mi General,* diye bağırıyordu. «İzin verin—»

General, onun yüzüne bile bakmaksızın, neşeyle dalga geçti, «İzin mi vereyim? Ne kadar da kendini beğenmiş bir adam bu böyle,» «Bırakın gitsin! Ha! ha! ha! Benden onsuz Sulaco'yu alamayacağımızı itiraf etmemi istiyor. Ha! ha! ha! Sandala kadar yüzmek mi istiyordun, oğlum?»

Geminin bir ucundan diğerine çınlayan çok yüksek bir bağırış, generalin kahkahasını kesti. Nostromo, güverteden atlamıştı ve kapkara başı, daha şimdiden, geminin bir hayli uzağında, aniden ortaya çıktı. General, sanki yıldırım çarpmış gibi bir ses tonuyla ve dehşete kapılmış bir halde, «*Cielo*![35] Bütün günah bende!» diye mırıldandı. Endişe içinde attığı tek bir bakış, Nostromo'nun kusursuz bir rahatlıkla yüzebildiğini görmesi için yeterli olmuştu bu yüzden de daha sonra korkunç bir sesle, «Hayır! Hayır! Bu küstah herifi almak için duracak değiliz. Bırakın boğulsun— şu çılgın Capataz!» diye gürledi.

Kaba güçten başka hiçbir şey, Nostromo'nun güverteden atlamasına engel olamazdı. Sanki görünmez bir hayalin çektiği küreklerle gizemli bir şekilde onu karşılamaya çıkmış olan boş tekne, öylesine

(35) (İsp.) Gökyüzü, cennet.

büyüleyici bir işarete, bir uyarıya sahipti ki, bir insanın kaderine ve bir hazineye ilişkin o hiç akıldan çıkmayan soruyu ürkütücü ve muammalı bir biçimde cevaplıyordu sanki. O anda, Nostromo, yüzerek aşması gereken yarım millik mesafede kendisini ölümün beklediğini bilseydi bile yine de suya atlamakta tereddüt etmeyecekti. Bir havuz kadar sakindi deniz ve bir nedenden dolayı, Punta Mala'nın diğer yanındaki sahil köpekbalıklarıyla dolup taşarken, Placid Körfezi'nde köpek balığının ne olduğu bilinmezdi bile.

Capataz, sandalın kuyruğunu sıkıca yakaladı ve güçlü bir nefes aldı. Yüzerken, garip ve bilinmez bir duygu gelmişti üzerine. Daha sudayken çizmeleri ve paltosundan kurtulmuştu. Soluğunu yeniden kazanırken, bir süre için sandala asılı kaldı. Uzakta, şimdi biraz daha bir araya toplanmış olan nakliye gemileri, dostça bir müsabaka, bir deniz sporu, bir yat yarışı havası taşıyarak doğruca Sulaco'ya yönelmişlerdi; ve onların bacalarından çıkan duman havada birleşip tıpkı ince, sülfürlü bir sis bulutu gibi başının üzerinden hareket ediyordu. Bu gemileri, halkın işverenleri konumundaki Blancocuların yaşamlarını ve servetlerini, San Tome madenini, çocukları kurtarma telaşı içinde denizin üzerinde harekete geçiren onun cesareti, yiğitliği, eylemiydi.

Canlı ve ustaca bir çabayla sandalın kıçına tırmandı. Aynı gemiydi bu. Buna hiç şüphe yoktu; ne olursa olsun hiç şüphe yoktu. Üç numaralı mavnanın sandalı, şayet kendisi için sahilden herhangi bir şey yapılamasa bile elinde bulunması için Martin Decoud ile beraber Büyük İsabel'de bıraktığı sandaldı. Ve bomboş ve esrarengiz bir halde onu karşılamaya gelmişti işte. Decoud'a ne olmuştu? Capataz, bir dakika inceledi sandalı. Herhangi bir çizik, bir işaret, bir belirti araştırdı. Bütün bulabildiği, küpeştede, kürekçinin oturduğu yerin düzeyindeki kahverengi bir leke oldu. Yüzünü yaklaştırıp inceledi lekeyi ve parmağıyla sertçe ovdu. Sonra öylece, hareketsiz, dizleri birbirine yapışık ve bacakları yana açık olarak kıçtaki boşluğa oturdu.

Sulaco *cargadore*lerinin Capataz'ı tepeden tırnağa sırılsıklam, dümdüz aşağı sarkmış saçından, sakalından sular damlayarak donuk bakışları sandalın taban tahtalarına dikili öylece otururken dipten yukarı çıkıp da güneşin batma saatini tembel tembel bekleyen, suda boğulmuş bir insanın cesedini andırıyordu. At üzerinde yaptığı bu maceralı yolculuğun heyecanı, zamanında geri dönüşün, başarının, bir şeyi başarmış olmanın getirdiği heyecan, bunların hepsi, büyük bir hazinenin ve kendisinden başka onun varlığından haberdar olan

tek kişinin iç içe geçmiş fikirlerinin çevresinde toplanmış olan bütün bu heyecanlar, onu terk etmişlerdi şimdi. En son ana kadar zaman kaybetmeksizin ve kimseye yakalanmaksızın Büyük İsabel'e ulaşmayı nasıl başaracağı üzerine kafa patlatmaktan vazgeçmemişti. Zira gizlilik fikrini hazineyle o kadar yakından ilişkilendirmişti ki, Barrios'un kendisine bile Decoud'dan, adadaki gümüşün varlığından söz etmekten sakınmıştı. Bununla beraber, Sulaco'daki durum açısından önem taşıdığı için, General'e götürdüğü mektuplarda, mavnanın kaybına ilişkin kısaca bilgi verilmişti. Bu koşullar altında, savaşın kokusunu, daha uzaktayken alan tek gözlü kaplan avcısı, haberciyi sorguya çekmekle vakit kaybetmemişti. Aslında, Nostromo ile konuşan Barrios, hem Don Martin Decoud'un hem de San Tome'nin gümüşünün birlikte yitirildiği yitirilmiş olduğu ve doğrudan sorgulanmayan Nostromo'nun da, açıklanması güç güvensizlik ve incinmişlik duygularının etkisi altında, sessizliğini koruduğu sonucuna varmıştı. Bırakalım da, Don Martin, kendi ağzıyla anlatsın bütün olanları. –Kendi kendine tekrarladığı şey buydu.

Şimdi ise, büyük İsabel'e ulaşma fırsatı mümkün olan en kısa zamanda karşısına çıkmışken heyecanı, tıpkı ruhun, bedeni, artık tanımadığı yeryüzünde hareketsiz bırakarak gökyüzüne uçuşu gibi uçup gitmişti kendisinden Nostromo, körfezi tanımıyor gibiydi. Hayli uzun bir zamandır, kendi bakışının cam gibi boşluğuna bir kez olsun kırpmamıştı göz kapaklarını. Sonra ağır ağır, kolunu, bacağını kıpırdatmaksızın, tek bir kası oynamaksızın veya tek bir kirpiği titremeksizin sakin çehresine bir ifade, canlı bir ifade geldi, derin bir düşünce, bomboş bakışlarına sürünerek sokuldu. Sanki başı boş dolaşan bir ruh, sakin düşünceye dalmış bir ruh yolunun üzerinde, o içi boş bedeni bularak gizlice onu ele geçirmiş gibiydi.

Capataz, kaşlarını çattı; denizin, adaların ve sahilin, gökyüzündeki bulut şekillerinin ve suyun üzerindeki ışık izlerinin uçsuz bucaksız sessizliğinde, bu kaşların çatılışında güçlü bir jestin vurgusu vardı. Uzun bir süre, başka hiçbir şey, kımıldamadı sonra Capataz, başını salladı görülebilir her şeyin o evrensel sükûnuna kendini bıraktı yeniden. Birden kürekleri yakaladı ve tek bir hareketiyle sandalı çevirerek Büyük İsabel'e yöneldi. Fakat küreklere asılmadan önce küpeştedeki kahverengi leke üzerine bir kez daha eğildi.

Başını bilgiç bir edayla sallayarak, kendi kendine, «Biliyorum bu şeyi,» diye mırıldandı. «Kan bu.»

Uzun, canlı ve ara vermeksizin çekiyordu kürekleri. Kimi zaman, omzunun üzerinden alçak kayalıklarını, kendisinin dik bakışlarına, tıpkı anlaşılmaz, nüfuz edilmez bir yüz gibi sunan büyük İsabel'e bakıyordu. En sonunda, sandalın burnu kıyıya vurdu. Sandalı küçük kumsalın üzerine sürüklemekten ziyade uçurdu. Derhal sırtını günbatımına dönerek uzun adımlarla derenin içine daldı; her adım atışında, akıntılı derenin suları, sığ, berrak ve mırıldanan ruhunu tekmeliyormuş gibi fışkırıyor, havada uçuşuyordu. Gün ışığının her anını değerlendirmek istiyordu.

Eğik ağacın altındaki oyuğun üzerine, çok doğal bir biçimde yukarıdan bir toprak, ot ve ezilmiş çalı yığını düşmüştü. Decoud, gümüşü, kendisine talimat verildiği şekilde, küreği akıllıca kullanarak gizlemeyi başarmıştı. Fakat Nostromo'nun dudaklarındaki onayladığını belirten yarım gülüş, küreğinin kendisinin, her şeyi ortaya koyacak bir biçimde sanki ya ani bir panik ya da sadece dikkatsizlik dolayısıyla yapılmış gibi ortaya olduğu gibi fırlatılıp atılmış olduğunu gördüğünde küçümser bir kıvrılışa bıraktı yerini. Ah! Budalalık söz konusu olduğunda nasıl da birbirinin aynıydı bu yasaları ve hükümetleri yapan ve halkın sırtına anlamsız görevler yükleyen *hombre fino*lar.

Capataz, küreği aldı ve küreğin sapını avcunda hissetmesiyle beraber birdenbire hazinenin içinde durduğu at derisinden yapılma sandıklara bir göz atma arzusu geldi üzerine. Daha birkaç vuruşta sandıklardan pek çoğunun kenarlarını ve köşelerini ortaya çıkarmayı başardı ve sonra üzerlerindeki toprağı temizlediğinde, içlerinden birinin bir bıçakla kesilmiş olduğunu fark etti.

Bunu görünce boğuk bir sesle bağırdı ve anlamsız bir endişe ile önce bir omzu sonra diğeri üzerinden arkasına bakarak dizlerinin üzerine çöktü. Sert deri kapanmıştı, elini uzun yarıktan içeri sokup içindeki külçelere dokunmadan önce bir an tereddüt etti. Oradalardı. Bir, iki, üç. Evet, dört tanesi gitmişti. Götürülmüştü. Dört külçe. Fakat kimdi bunu yapan? Decoud mu? Başka kim olabilirdi? Ama ne için? Hangi amaçla? Hangi lanetli düş uğruna? Bunu açıklayabilirdi. Bir tekneyle alınıp götürülmüştü dört külçe ve –kan!

Açık körfezin yüzünde, güneş, apaçık, bulutsuz, hiçbir değişikliğe uğramaksızın, sessizliğin ve barışın sonsuz görkemiyle, bütün ölümlü gözlerden uzakta bir kendini kurban edişin ciddi ve sıkıntısız gizemi içinde sulara daldı. Dört külçe eksik –ve kan!

Capataz, ağır ağır kalktı.

«Belki de sadece elini kesmiştir» diye mırıldandı. «Ama o zaman.»

Sanki hazineye zincirlenmiş gibi, direnmeksizin, yumuşak toprağın üzerine çöktü, tıpkı kendini savunan bir köle gibi, ümitsiz bir teslimiyet havası içinde yukarı çekilmiş bacaklarını elleriyle kavradı. Sadece bir kez, başını, aniden dikkatle kaldırdı: Bir davulun üzerine yüksek bir yerden bir dolu kuru bezelye dökülüyormuşcasına şiddetli bir yaylım ateşinin takırtısı gelmişti kulaklarına. Bir süre dinledikten sonra, yarı yarıya işitilir bir sesle—

«Bir daha dönmeyecek ki açıklasın.»

Ve sonra başını tekrar eğdi.

Kederle, «İmkansız!» diye mırıldandı.

Ateş sesleri kesildi. Sulaco'da büyük bir yangının alevi sahilin üzerinde kıpkırmızı yükseldi, körfezin burnundaki bulutların üzerinde parıldadı sanki kıpkızıl ve meşum bir yansımayla Üç İsabellerin karaltısına dokunmaktaydı. Nostromo, hiç görmedi; oysaki başını kaldırmıştı.

Tane tane «Ama o zaman bilemem,» dedi ve sonra saatler boyu sessiz ve bakar durumda kaldı.

Bilemezdi. Kimse bilemeyecekti. Tahmin edilebileceği gibi, Don Martin Decoud'un sonu, Nostromo dışında hiç kimse için bir spekülasyon konusu olmadı. Gerçekte neler olup bittiği bilinseydi bile, bir soru daima havada asılı kalacaktı. Neden? Oysaki, onun ölümünün, mavnanın batışı esnasında gerçekleştiği açıklamasında belirsiz hiçbir nokta bulunmamaktaydı. Ayrılığın bu genç havarisi, fikrini hayata geçirmek için mücadele ederken daima acıyla anımsanacak elim bir kaza sonucu ölmüştü. Fakat gerçek, onun ölüm nedeninin, dünya üzerinde çok az kişi tarafından bilinen ve içimizde sadece en basit insanların karşı durabileceği bir düşman olan yalnızlık olduğuydu. Bulvarların parlak Costaguanalısı, yalnızlık, kendine ve başkalarına duyduğu inançsızlık yüzünden hayatını kaybetmişti.

İnsan kavrayışını aşan kimi iyi ve geçerli nedenlerden dolayı, körfezin deniz kuşları İsabellerden uzak dururlar. Onların yuvası, Azuera'nın kayalık burnudur; onun sert, çıplak düzlükleri ve uçurumları, sanki hep o efsanevi hazineyi tartışıyorlarmış gibi onların vahşi ve gürültülü çığlıklarıyla çınlar durur.

Büyük İsabel'deki birinci gününün sonunda, Decoud, bir ağacın gölgesinin altında, kaba ottan yatağında dönüp dururken kendi kendine,

«Bütün gün, tek bir kuş bile görmedim» dedi.

Şimdiki kendi kendisinin mırıldanan sesinin dışında tek bir ses de duymamıştı. Mutlak sessizliğin hüküm sürdüğü bir gün olmuştu bu– hayatında ilk defa olarak. Ve gözünü bile kırpmamıştı. Gözlerini bir an için olsun kapayamamış olması, uyanık geçen bütün geceler ve savaşarak, planlayarak, konuşarak geçen günler yüzünden değildi; körfezde dün gece atlattıkları tehlikeden ve ağır bedensel çalışma yüzünden de değildi. Ama yine de, vaktini, güneşin doğuşundan batışına kadar ya sırt üstü ya da yüz üstü yerde yatarak geçirmişti.

Gerindi ve geceyi gümüşün yanı başında geçirmek için ağır adımlarla ağaçlıklı dereye indi. «Nostromo dönecek olursa –Zira her an dönebilirdi.– ilk bakacağı yer orasıydı ve elbette ki, gece bir haberleşme girişiminde bulunmak için en uygun zaman olacaktı. Adada yalnız başına bırakıldığından beri hiçbir şey yememiş olduğunu kesin bir kayıtsızlıkla anımsadı.

Bütün geceyi gözleri açık geçirdi ve gün doğduğunda da yine aynı kayıtsızlıkla bir şeyler yedi. Parlak «Oğul Decoud», ailenin şımarık göz bebeği, Antonia'nın sevgilisi ve Sulacolu gazeteci, kendi işini kendisi görmeye alışkın değildi. Sadece varoluşun dışsal koşullarından kaynaklanan yalnızlık, çok kısa bir sürede, içinde, alaycılık ve şüpheciliğe yer olmayan bir ruh hali biçimini alır. Zihni ele geçirir ve düşünceyi mutlak inançsızlığın sürgününe iter. Üç gün boyunca, bir insanın yüzünü görmeyi bekleyen Decoud, kendi kendisini kendi kişiliğinden kuşkulanırken yakaladı. Bulutlardan ve sudan, doğa biçimleri ile tabii güçlerden oluşan bir dünyaya karışarak kaybolmuştu bu kişilik. Çaresi bulunmayan bir parçasını oluşturduğumuz şeylerin oluşturduğu bütünsel bir şemaya karşılık bağımsız bir varoluşun destekleyici yanılsamasını sadece eylemlerimizde bulabiliriz. Decoud, kendisinin geçmişteki ve gelecekteki eylemlerinin gerçekliğine karşı duyduğu bütün inancı kaybetmişti. Beşinci günde, üzerine hissedilir bir biçimde, yoğun bir melankoli çöktü. Sulaco'da, tıpkı ne söyledikleri anlaşılmayan iğrenç hayaletler gibi, kendisini kuşatmış olan, gerçek dışı ve korkunç insanlara kendi kendisini teslim etmemeye karar verdi. Kendini, onların arasında, zayıf bir şekilde mücadele ederken görüyordu, tıpkı alegorik bir heykel gibi devasa ve hoş görünen Antonia ise onun bu zayıflığına küçümseyen gözlerle bakıyordu.

Onun görüş alanına ne nefes alan bir varlık ne de uzaklarda bir yelkenli izi giriyordu ve sanki bu yalnızlıktan kaçmak ister gibi kendini

melankoliye bırakıyordu. Anısı ağzında acı bir tat bırakan itkilere terk edilmiş, yanlış yönlendirilmiş bir yaşamın belli belirsiz bilinci, onun, kendi insanlığına yönelik ilk ahlaki duygusuydu. Fakat aynı zamanda, hiçbir pişmanlık da hissetmiyordu. Ne için pişmanlık duymalıydı? Zekadan başka bir erdem tanımış değildi ve tutkuları bir görev biçimine yükseltilmişti. Hem zekası hem de tutkuları, bu inanç duyulmaksızın bekleyişin bu büyük kırılmaz yalnızlığı içinde kolayca yutuluvermişti. Uykusuzluk, bütün irade gücünü alıp götürmüştü; zira son yedi gün içinde yedi saat bile uyumamıştı. Bedbinliği, şüpheci bir zihnin bedbinliğiydi. Kainatı, birbirini izleyen anlaşılmaz imgeler olarak görüyordu. Nostromo ölmüştü. Her şey, aşağılayıcı bir biçimde başarısızlığa uğramıştı. Artık Antonia'yı düşünmeye bile cesaret edemiyordu. O, hayatta kalmayı başaramamıştı. Ancak hayatta kalmış olsaydı bile onunla karşı karşıya gelemezdi. Ve bütün bu çabalar, anlamsız görünüyordu.

Bir kerecik bile uykuya dalınmaksızın geçen bir geceyi takip eden onuncu günde, (Antonia'nın, kendisi gibi silik varlığı muhtemelen hiçbir zaman sevmiş olmayacağı düşüncesi gelmişti aklına), yalnızlık, büyük bir boşluk gibi geldi ona ve körfezin sessizliği de, korku olmaksızın, şaşkınlık olmaksızın ve nasıl olursa olsun herhangi bir duygu olmaksızın iki eliyle asılıp, sallanıp durduğu, ince, gergin bir ipti sanki. Ancak akşama doğru, serinliğin verdiği nisbi rahatlamanın etkisiyle, bu ipin kopmasını dilemeye başladı. Onun, bir tabancanın patlamasıyla –keskin, dolgun bir çatırtıyla koptuğunu hayal ediyordu. Ve kendisinin de sonu olacaktı bu. Zevkle düşündü bu akıbeti; zira iki eliyle asıldığı bir ip biçimindeki, Nostromo, Antonia ve Barrios hakkında, daima aynı fakat tamamıyla anlaşılmaz ve anlamsız deyimlerle ve alaycı, anlamsız bir vızıltıya karışan bildirilerle titreşen sessizlik içinde geçen gecelerden korkuyordu. Gündüzleri ise sessizliğe kopma noktasına kadar gerilmiş, ucunda yaşamının, boşa geçmiş yaşamının bir ağırlık gibi asılı durduğu hareketsiz bir ip gibi bakıyordu.

Kendi kendine, «Düşmeden once, onun kopuşunu duyup duymayacağımı merak ediyorum» diyordu.

Zayıflamış, kir pas içinde ve yüzü bembeyaz ayağa kalktığında güneş ufukta yükseleli iki saat oluyordu, kenarları kıpkırmızı gözleriyle baktı güneşe. Bacaklarını sanki içi kurşunla doldurulmuş gibi ağır ağır fakat yine de titremeksizin hareket ettirebiliyordu ve içinde bulunduğu bu fiziksel durumun etkisi hareketlerine, duraksamayan, telaşsız bir

ağırbaşlılık veriyordu. Sanki bir tür ayin gerçekleştiriyormuş gibi hareket ediyordu. Ağaçlıklı dereye indi; zira sahip olduğu potansiyel güçle beraber o gümüşün bütün büyüsü, kendisinin dışında canlı kalan tek şeydi. Yerde duran tabancanın bağlı olduğu kemeri alıp beline taktı. Sessizliğin ipi, bu adada, hiçbir zaman kopamazdı. Düşmesi ve denizin içine batması gerektiğini düşünüyordu. Ve batmak! Hazineyi örten gevşek toprağa bakıyordu. Ve denizde! Tıpkı bir uyurgezer gibi görünüyordu. Ağır ağır dizlerinin üzerine çöktü ve sandıklardan birinin üzerindeki toprağı temizleyinceye kadar çalışkan bir sabırla kazmaya devam etti. Hiç ara vermeksizin, sanki bu işi daha önce de defalarca yapmış gibi yararak açtı sandığı ve içinden dört külçe alıp cebine koydu. Açılmış sandığı tekrar örttü ve adım adım dereden çıktı. Çalılar hışırtıyla kapanıyordu arkasından.

Yalnızlığının üçüncü gününde, suyun yanında duran sandalı kürek çekerek bir yerlere gitme düşüncesiyle sürüklemiş; fakat kısmen Nostromo'nun geri döneceğine ilişkin çok zayıf bir ümidin fısıltısı yüzünden kısmen de gösterdiği bütün çabanın tamamıyla faydasız olduğu inancı dolayısıyla bu işten vazgeçmişti. Şimdi sadece hafif bir itiş bekliyordu suya girmek için. Adadaki ilk gününü takip eden günlerde çok az şey yemişti ve kaslarında da çok az güç kalmıştı. Kürekleri ağır ağır alarak arkasında, güneş ışıklarıyla sanki yaşamın ateşiymiş gibi ısınan baştan ayağa ümit ve neşenin aydınlığıyla tepeden tırnağa zengin bir ışıkla yıkanıyormuş gibi duran Büyük İsabel'in kayalık gövdesini bırakarak kıyıdan ayrıldı. Dosdoğru batmakta olan güneşe doğru çekiyordu kürekleri. Körfez, giderek karanlığa gömüldüğünde, kürek çekmeyi bıraktı ve kürekleri sandalın içine fırlattı. Küreklerin içeri düşerken çıkardığı boş takırtı, hayatı boyunca duymuş olduğu en büyük gürültüydü. Gizli bir şeyin bulunuşuydu bu. Çok uzaklardan kendisini geri çağırıyor gibiydi. Gerçekten de, «Belki bu gece uyuyabilirim» düşüncesi geçti aklından. Fakat inanmadı buna. Hiçbir şeye inancı kalmamıştı ve kürek yerinde otutrur durumda kalmayı sürdürdü.

Dağların gerisinden doğan şafak, donuk gözlerine bir parıltı getirdi. Berrak bir seherin ardından güneş, dağların zirvelerinde, muhteşem bir şekilde belirdi. Büyük körfez, sandal çepeçevre parıltıya boğdu ve merhametsiz yalnızlığın kazandığı bu zaferde, sessizlik tekrar çıktı önüne; tıpkı simsiyah ve ince bir ip gibi iyice gerilmiş.

Gözleri, acele etmeksizin bir süre baktı ona, kürek yerinden kalkıp küpeşteye geçti. O sessizliğe dikilmiş bakıyordu gözleri, bu arada, eli

belini yoklayarak deri kılıfın kapağını açtı, tabancayı çıkardı, horozunu kaldırdı, öne çevirerek göğsüne doğrulttu, tetiği çekti ve çırpınmanın gücüyle, ucundan hâlâ duman tüten silahı hızla havaya fırlattı.

Göğsü küpeştede, sağ elinin parmaklarıyla küpeştenin kenarına asılmış olarak düşerken gözleri bir an baktılar o sessizliğe. Baktılar.

Kanın ani fışkırışıyla, «İş tamam,» diye kekeledi. Düşündüğü son şey, «Capataz'ın nasıl öldüğünü merak ediyorum.» oldu. Sıkılmış parmakları gevşedi ve Antonia Avellanos'un sevgilisi, Placid Körfezi'nin yalnızlığı içinde, sessizliğin ipinin koptuğunu duyamadan küpeşteden aşağı yuvarlandı, körfezin parıldayan yüzeyi, bedeninin düşüşünden dolayı bozulmamıştı.

Entelektüel cesarete kesilen ceza olan hayal kırıklığının yol açtığı tükenmişliğin kurbanı parlak Don Martin Decoud, San Tome gümüşünün külçeleriyle ağırlaşmış olarak hiç iz bırakmaksızın ortadan kayboldu, şeylerin yoğun kayıtsızlığı tarafından yutuldu. Onun uykusuz, çömelmiş şekli, San Tome gümüşünün yanından çekildi, dünyanın her gizli hazinesinin yanında uçuşan, iyiliğin ve kötülüğün ruhları bir an için bu seferkinin bütün insanlık tarafından unutulmuş olduğunu düşünmüş olabilirlerdi. Daha sonraları, aradan birkaç gün geçtikten sonra bir başka şeklin, bir gün batımı esnasında, küçük bir sandal içinde, bir daha dönmemek üzere öylesine sessizce kaybolmuş olan öteki uykusuz adamın oturmuş olduğu aynı yerde ve hemen hemen aynı pozda dar ve karanlık dere yatağında bütün gece boyunca uyanık ve hareketsiz oturmak üzere uzun adımlarla batmakta olan güneşten uzaklaştığı görüldü. Ve yasaklanmış bir hazinenin etrafında uçuşmakta olan iyiliğin ve kötülüğün ruhları, şimdi San Tome'un gümüşüne sadık ve ömürlük bir köle tedarik edildiğini iyice anladılar.

Cüretkâr eylemlerin ödülü olan inancını yitirmiş kibrin kurbanı olan muhteşem Capataz de Cargadores, hayatının bu en umutsuz macerasında, kendisinin yoldaşı olan Decoud tarafından da çok iyi bilindiği üzere son derece büyük bir işkence olan uykusuz bütün bir gece boyunca kovalanıp toplum dışına itilmiş bir insanın yorgun ve bezgin pozuyla oturdu. Ve Decoud'un nasıl öldüğünü merak etti. Fakat bu ölümde kendisinin oynamış olduğu rolü biliyordu. Önce bir kadın sonra da bir adam, her ikisi de, bu lanetli hazine uğruna, en son ve güç anlarında terk edilmiş, yalnız başına bırakılmışlardı. Ve de kayıp bir ruh ve yitip gitmiş bir yaşamla ödenmişti karşılığı. Dehşetin bomboş hareketsizliğini yoğun bir gururun patlaması takip ediyordu. Ve dün-

ya üzerinde, Gian' Battista Fidanza'dan, Capataz de Cargadores'ten, bozulmaz ve sadık Nostromo'dan başka böyle bir bedeli ödeyecek kimse bulunmamaktaydı.

Şimdi ele geçirmiş olduklarını hiçbir şeyin elinden almasına izin vermemekte kararlıydı. Hiçbir şeyin. Decoud ölmüştü. Ama nasıl? Onun ölümüne dair hiçbir şüphesi yoktu. Fakat ya dört külçe?... Ne için? Acaba daha sonra, daha fazlasını almak için geleceğini mi anlatmak istiyordu?

Hazine, kendi gizli gücünü ortaya koyuyordu. Bedeli ödemiş olan insanın berrak zihnini bulandırıyordu. Decoud'un öldüğünden şüphesi yoktu Nostromo'nun. Ada bütünüyle bunu fısıldar gibiydi. Ölmüştü. Gitmişti. Ve Nostromo kendini çalılıkların hışırtısını, derenin yatağında ayak şıpırtılarını duymak için ortalığı dinlerken yakaladı. Ölmüştü! Dona Antonia'nın *novio*su[36], gevezesi.

Kurtarılmış Sulaco'nun üzerinde, kül kadar gri körfezin üstünde söken kurşuni bulutlu şafakta, başı dizlerine dayalı otururken, «Ha!» diye mırıldandı. «Ona doğru uçacaktır. Ona doğru uçacaktır!»

Ve dört külçe! İntikam almak için mi aldı onları ya da tıpkı pişmanlık ve başarısızlık kehanetinde bulunan ama yine de çocuklarını kurtarma görevini onun üzerine yükleyen o kızgın kadın gibi bir büyü yapmak için mi? Çocukları kurtarmıştı, evet. Yoksulluk ve açlığın büyüsünü de mağlup etmişti. Bunların hepsini tek başına yapmıştı –veya şeytanın yardımıyla belki. Kimin umurunda? İhanete uğramış olarak, yapmıştı ya ve aynı darbeyle bitip tükenmeyen zenginliğiyle, yoksulların yiğitliği, mertliği alın teri üzerinde, savaş ve barış üzerinde, kentin, denizin ve Campo'nun üzerinde hüküm sürerken kendisine kötü ve sonsuz görünen San Tome madenini kurtararak yapmıştı bunu.

Güneş, Cordillera'nın zirvelerinin gerisinde, gökyüzünü aydınlattı. Capataz, bir süre, gümüşün saklandığı yeri örten gevşek toprağın, taşların ve ezilmiş çalıların aşağı dökülüşünü seyretti.

«Çok yavaş zengin olmalıyım» diye düşündü yüksek sesle.

11

Üzerinde iyiliğin ve kötülüğün endişeli ruhlarının uçuştuğu Sulaco, halkın çalışkan elleriyle topraktan sökülüp çıkarılan gizli hazineleriyle hayli hızlı bir biçimde zenginleşerek Nostromo'nun ihtiyatlılığını geri-

(36) (İsp.) Nişanlı.

de bıraktı. Zenginliğini, heyecan dolu bir dünyanın dört bir köşesine cömertçe saçan ikinci bir gençlik gibiydi, umut, telaş, çaba ve emekle dolu yeni bir yaşam gibiydi tıpkı. Maddi değişimler, maddi çıkarların peşi sıra sürüklenip durmaktaydı. Ve daha zor algılanan, dışarıdan görülemeyen değişimler de çalışanların zihinleri ve kalpleri üzerinde etkili oluyordu. Kaptan Mitchell, San Tome madenine yatırdığı birikimlerinin geliriyle yaşamını sürdürmek üzere anavatanına dönmüştü. Çelik grisi saçları ve yüzündeki hiç değişmeyen ifadesiyle şimdi biraz daha yaşlanmış olan Dr. Monygham ise, yasadışı bir servet gibi, yüreğinin en derin yerine sakladığı tükenmek bilmez özveri hazinesinden faydalanarak yaşayıp gidiyordu.

(İşletilmesi ve korunması Gould İmtiyazı'nın yükümlülüğü olan) Devlet Hastanelerinin Genel Müfettişi, Belediye Sağlık Hizmetleri Resmi Danışmanı,(altın, gümüş, bakır, kurşun, kobalt içeren toprakları Cordillera eteklerinde millerce alana yayılan) San Tome Konsolide Madenleri'nin Baş Tıbbi Yöneticisi, Gouldların Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa'ya yaptıkları ve hayli uzun süren ikinci ziyaretleri boyunca çok yoksul düşmüş, açlık ve sefalet çekmişti. *Casa*'nın bir yakını, dostluğunu kanıtlamış bir insan, (profesyonel uğraşından başka) hiçbir bağı, dayanağı olmayan bir bekâr olarak, kendisinden Gouldların evinde ikamet etmesi istenmişti. Onların yokluğuyla geçen on bir ay içinde, baktığı her yerde, bütün sadakatiyle bağlı olduğu kadını ona hatırlatan evin o bildik odaları, ona giderek daha fazla dayanılmaz gelmişti. Posta vapuru *Hermes*'in (O. V. İ. Şirketi'nin muazzam filosuna en son katılan gemiydi bu.) geliş günü yaklaştıkça, doktorun topallayışı daha büyük bir canlılık kazanmıştı, salt sinirlilikten önüne gelene daha büyük bir alaycılıkla saldırıyordu.

Mütevazı sandığını, hızla, telaşla, heyecanla topladı ve sandığının Casa Gould'un giriş kapısındaki yaşlı kapıcının önünden geçişini, zevkten sarhoş olarak seyretti, sonra beklenenlerin geliş saati yaklaştıkça, beyaz katırların çektiği büyük landoda hafifçe kenarda tek başına oturarak, çekik yüzünde kendini tutmak için gösterdiği büyük çabayla ve yeni bir çift eldiveni sol elinin avcunda sıkarak limana doğru yola çıktı.

Hermes'in güvertesinde Gould'ları gördüğü zaman, kalbi öylesine genişledi ki, onları hafif bir mırıltı çıkararak selamlayabildi ancak. Kente geri dönerlerken üçü de sessizdi. Ve avluda, doktor, şimdi daha tabii bir tavırla,

«Şimdi sizi yalnız bırakayım. Yarın ararım, eğer izin verirseniz» dedi.

Seyahat elbisesi içindeki ve peçesi hâlâ örtülü olan Mrs. Gould, merdivenlerin dibinde, ona bakmak için dönerek, «Öğle yemeğine gelin, sevgili Dr. Monygham ve erken gelin» diye konuştu; bu arada merdivenin en üst basamağındaki mavi elbiseler içinde ve kucağında çocuğu tutan Meryem Ana, merhametli bir sevecenlik havası içinde onu karşılıyordu sanki.

Charles Gould, «Beni evde bulmayı beklemeyin» diye uyardı onu. «Erkenden madende olacağım.»

Öğle yemeğinden sonra Dona Emilia ve Senor doktor avlunun iç kapısından ağır ağır çıktılar. Yüksek duvarların ve komşu evlerin kırmızı kiremitli saçaklarının çevrelediği Casa Gould'un büyük bahçeleri ağaçlar altındaki geniş gölgeleri ve çimler üzerindeki güneş ışıklarının aydınlattığı düzlük alanları ile önlerinde uzanıyordu. Üç sıra yaşlı portakal ağacı bahçenin tamamını çevreliyordu. Bahçenin orasında burasında, kar beyazı gömlekleri ve geniş *calzoneral*arı içindeki çıplak ayaklı güneş yanığı bahçıvanlar, çiçek tarhlarının üzerine çömelerek, ağaçların arasında dolaşarak daracık çakıllı yollardan ince lastik boruları çekerek çalışıyorlardı; fışkırırken birbirleriyle çarpışıp zarif kıvrımlar meydana getiren sular, hafif pıtırtılarla bodur boylu bitkilerin üzerine düşerken gün ışığında parıldıyor, sonra otların üzerinde sağanakta ıslanmış elmas izlenimini veriyordu. Temiz elbisesinin uzun kuyruğunu tutan Dona Emilia, uzunca siyah bir ceket giymiş ve lekesiz gömleğinin ön kısmına siyah bir papyon bağlamış olan Dr. Monygham'ın yanında yürüyordu. Mrs. Gould, küçük masalar ile hasır koltukların serpiştirilmiş olduğu gölgeli bir ağaç kümesinin altında alçak ve geniş bir sandalyeye oturdu.

Kendini bir türlü oradan koparıp ayıramayan Dr. Monygham'a «Daha fazla gitmeyin» dedi. Çenesi yakasının uçları arasına gömülü, neyse ki, duygularını gizlemekten aciz, lekeli mermerler gibi yuvarlak ve sert gözleriyle gizliden gizliye sanki yiyecekmiş gibi Mrs. Gould'a bakmaktaydı doktor. Kadının yüzüne vurmuş olan zamanın çizgileri karşısında duyduğu sevecenlik hissi, don Pepe'nin yıllarca önce hayranlıkla ona taktığı adla Yorulmak Bilmez Senora'nın gözlerine ve şakaklarına düşmüş olan zayıf ve yorgun insan havası, ağlatacak kadar dokunmaktaydı ona. Mrs. Gould, kibarca, «Daha uzağa gitmeyin. Bugünlük benden bu kadar» diye üsteledi. «Henüz resmen dönmüş

değiliz. Hiç kimse gelmeyecektir. Casa Gould'un pencereleri ancak yarın bir resepsiyon için aydınlatılacak.»

Doktor, bir sandalyeye bıraktı kendini.

Dalgın bir havayla, «Bir *tertulia*[37] mı veriyorsunuz?» diye sordu.

«Gelmeyi arzu edecek bütün kibar dostlarımız için basit bir selamlaşma sadece.»

«Ve sadece yarın mı?»

«Evet. Charles madende geçireceği günün ardından yorgun olacak ve ben de –Sevdiğim bu eve dönüşümüzde bir akşam onunla baş başa kalmak iyi gelecek. Bütün yaşamım burada geçti benim.»

Doktor, birdenbire, «Ah, evet!» diye söylendi. «Kadınlar, zamanı, düğün ziyafetlerinden sonra saymaya başlarlar. Daha önce birazcık da olsa, yaşamadınız mı hiç?»

«Evet fakat orada hatırlanacak ne var? Kayda değer hiçbir şey yoktu.»

Mrs. Gould, içini çekti ve uzun bir ayrılığın ardından bir araya gelmiş arkadaşlar olarak, yaşamlarının en hareketli dönemine geri dönüş gibi Sulaco Devrimi'nden konuşmaya başladılar. Devrimde rol oynamış insanların, onun anısını ve verdiği dersi unutmuş görünmeleri, Mrs. Gould'a tuhaf geliyordu.

Doktor, «Ama yine de,» diye araya girdi. «Fakat bu devrimde üzerimize düşen rolü oynamış olan bizler, ödüllerimizi aldık. Her ne kadar emekliye ayrılmış olsa da, Don Pepe, hâlâ at sırtında oturabiliyor. Barrios, Bolson de Tonoro'nun ötesindeki kendi *fundacion*unda[38] kafa dengi arkadaşlarıyla ölesiye içiyor. Ve kahraman Peder Roman, ben yaşlı pederi, her patlayışta, sofuca çığlıklar atıp patlamalar arasında da burnuna avuç dolusu enfiye çekerek San Tome madenini düzenli olarak havaya uçururken hayal edebiliyorum. – Kahraman Peder Roman diyor ki, kendisi hayatta olduğu müddetçe, Holroyd'un misyonerlerinin cemaatine verebileceği zarardan korkmayacakmış.»

Mrs. Gould, San Tome madenine bu kadar yaklaşmış olan yok oluşundan söz açıldığında hafifçe ürperdi.

«Ah, fakat siz, sevgili dostum?»

«Ben de bana uygun olan işi yaptım.»

---

(37) (İsp.) Parti, eğlence.

(38) (İsp.) Kurum, kuruluş.

«Hepsinden çetin tehlikelerle yüz yüze gelen siz oldunuz. Ölümden de büyük bir şey.»

«Hayır Mrs. Gould! Sadece ölüm-asılarak. Ve hak ettiğimin de ötesinde ödüllendirildim.»

Mrs. Gould'un kendisinin üzerine dikilmiş olan bakışlarını fark ederek gözlerini indirdi.

Devlet Hastaneleri'nin Genel Müfettişi, zarif, incecik siyah ceketinin klapalarını hafifçe kaldırarak «Ben işimi yaptım, gördüğünüz gibi.» dedi. Doktorun öz saygısı, Peder Beron'un düşlerinden hemen hemen tamamıyla çekilişiyle, daha önceki aldırmazlığıyla tezat olarak şahsi görünümüne gösterdiği aşırı özende açıkça ortaya çıkıyordu. Şekilleri ve renkleri sonuna kadar zorlamak ve her dem taptaze görünmek suretiyle gerçekleştirilen bu giyim kuşam değişikliği, Dr. Monygham'a aynı zamanda profesyonel ve neşeli bir hava da kazandırıyordu; oysa ki yürüyüşü ve yüz çizgilerindeki değişmeyen haşinlik bu değişiklikten ürkütücü bir aykırılık gücü kazanıyordu.

«Evet,» diye devam etti doktor. «Hepimiz, ödüllerimizi aldık – başmühendis, Kaptan Mitchell–» Mrs. Gould, gönül çelici sesiyle, «Onu gördük hepimiz,» diye araya girdi. «Zavallı saygıdeğer adam, Londra'daki otelimizde bizi görmek için oturduğu yerden kalkıp geldi. Son derece ağırbaşlılıkla davranıyordu fakat Sulaco'yu özlüyor sanırım. «Tarihsel olaylar»dan o kadar çok bahsetti ki sıkıntıdan neredeyse bağıracaktım.»

Doktor, «Hmm,» diye homurdandı. «Yaşlanıyor sanırım. Nostromo bile yaşlanıyor.—Her ne kadar hiç değişmemiş olsa da. Hem, söz bu adamdan açılmışken, size bir şey söylemek istiyordum.»

Ev, bir süre mırıltılarla doldu, birtakım hareketlilikler yaşandı. Birdenbire, bahçe kemerinin yanındaki gül fidanlarıyla meşgul olan iki bahçıvan, dayısının yanında yürüyerek geçmekte olan Antonia Avellanos'u görünce dizlerinin üzerine çöküp başlarını önlerine eğdiler, Propaganda[39] tarafından davet edildiği Roma'ya yaptığı kısa bir ziyaretin ardından kırmızı bir şapka giymeye hak kazanan, vahşi yerlilerin misyoneri, kışkırtıcı, Haydut Fernandez'in dostu ve koruyucusu Peder Corbélan, güçlü ellerini arkasında kavuşturmuş, kara kuru gövdesi öne doğru eğilmiş, iri ve ağır adımlarla yürüyordu. Sulaco'nun ilk Cardinal-Piskoposu, fanatik ve huysuz havasını, hay-

(39) Katolik mezhebini yaymakla görevli Kardinaller Kurulu.

dutlar papazı görünümünü muhafaza etmişti. Kardinalliğe böylesine beklenmedik yükselişinin, Holroyd Misyonerlik Vakfı tarafından örgütlenen Sulaco'nun Protestan istilasına karşı bir hareket olduğuna inanılıyordu. Sanki yüzünün güzelliği hafifçe gölgelenmiş ve bedeni de hafifçe dolgunlaşmış olan Antonia, uzaktan Mrs. Gould'a gülümseyerek hafif yürüyüşü ve ağırbaşlı havasıyla ilerliyordu. Dayısını, tören olmaksızın, *siesta*dan kısa bir süre önce sevgili Emilia'yı görmeye ikna etmişti.

Hepsi tekrar oturduğu zaman Mrs. Gould'a samimiyetle yaklaşan herkese karşı kalbinden gerçek bir nefret duyma noktasına gelmiş olan Dr. Monygham, derin düşünceler içinde kaybolmuş gibi davranarak kenarda kaldı. Antonia'nın yüksek sesle söylediği bir cümle başını kaldırmasını sağladı.

«Sadece birkaç yıl öncesine kadar vatandaşlarımız olanlar zulüm altında inlerken şimdi vatandaşlarımız olan insanları nasıl terk edebiliriz?» diyordu Miss Avellanos. «Kardeşlerimize acı çektiren zalimce haksızlıklara karşı nasıl hiçbir merhamet göstermeksizin kör ve sağır kalabiliriz. Bunun bir çaresi var.»

Doktor, «Costaguana'nın geri kalanını, Sulaco'nun düzeni ve zenginliğine ilhak etmek,» diye homurdandı. «Başka hiçbir çaresi yok bunun.»

Antonia, yenilmez kararlılığının verdiği ciddi bir sükûnetle, «Katılıyorum, Senor doktor,» dedi. «Zavallı Martin'in niyeti en başından beri buydu.»

Doktor, «Evet fakat maddi çıkarlar, sadece merhamet ve adalet fikriyle onların kendi, gelişimlerini tehlikeye atmanıza izin vermeyecektir» diye somurtkan bir ifadeyle mırıldandı. «Hem doğrusu da budur belki.»

Kardinal-Başpiskopos kara kuru kemikli bedenini doğrulttu. Corbélanların sonuncusu, derin, suçlayıcı bir ses tonuyla «Onlar için çalıştık. Bunları, yabancıların bu maddi çıkarlarını yaratanlar bizleriz» diye konuştu

Doktor, uzaktan, «Ve onlar olmaksızın bir hiçsiniz» diye bağırdı. «Size izin vermeyeceklerdir.»

Sulaco'nun sevilen Kardinal-Başpiskoposu manidar bir biçimde ve tehdit edercesine «O halde, arzularının gerçekleştirilmesine izin verilmeyen insanlar, bir gün, ayaklanıp zenginlikten ve güçten kendi paylarını talep etmesinler diye, gözlerini dört açsınlar.» diye konuştu.

Bir sessizlik takip etti bu sözleri, Kardinal hazretleri kaşlarını çatmış önüne bakıyor, sandalyesinde dimdik ve kibarca oturan Antonia ise inançlarının kendisine verdiği güçle sakin sakin nefes alıyordu. Sonra konuşma, daha yumuşak bir havaya girdi ve söz, Gouldların Avrupa'yı ziyaretlerine geldi. Kardinal –Başpiskopos, Roma'da bulunduğu sırada, sürekli olarak başındaki nevraljiden şikayet etmişti. İklim koşulları– kötü havaydı bunun nedeni.

Dayı ve yeğen, hizmetçilerin tekrar dizlerinin üzerine çöküşü ve Henry Gould'u tanımış ve şimdi neredeyse tamamen kör ve güçsüz olan yaşlı kapıcının Kardinal hazretlerinin uzattığı elini öpmek için dizleri üstünde sürünüşüyle oradan ayrılırken Dr. Monygham, onların arkalarından bakarak tek bir kelime söylemişti.

«İflah olmaz!»

Mrs. Gould, yukarılara bakarak parmağına takmış olduğu çok sayıda yüzüğün altın ve taş pırıltıları içindeki beyaz ellerini yorgun yorgun kucağına koydu.

Doktor, «Fesat çevirmekteler. Evet!» diye konuştu. «Avellanosların sonuncusu ile Corbélanların sonuncusu, her ayaklanmanın ardından buraya toplanan Sta. Martalı mültecilerle beraber fesat çeviriyorlar. Plazanın köşesindeki Kafe Lambroso onlarla dolup taşıyor, yaptıkları, tıpkı bir papağan yuvasından gelen gürültüleri andıran gevezelikleri caddenin öbür ucundan duyabilirsiniz. Costaguana'nın istilası için komplo kuruyorlar. Ve güç almak için, gereken gücü temin etmek için nereye gittiklerini biliyor musunuz? Nostromo'nun –Kaptan Fidanza'nın demeliydim– büyük adam sayıldığı göçmenler ve yerlilerin kendi aralarında kurdukları gizli cemiyetlere. Ne sağlıyor ona bu konumu? Kim bilebilir? Dehası mı? Bir dahi o. Halk arasında, daha önce olduğundan daha popüler şimdi. Sanki gizli bir güce sahipmiş gibi, etkisini gizemli bir yolla devam ettiriyormuş gibi. Tıpkı sizin ve benim hatırlayabildiğimiz eski günlerde olduğu gibi Başpiskoposla toplantılar düzenliyorlar. Barrios, hiçbir işe yaramıyor. Fakat askeri lider olarak da sofu Hernandez var. Ve yeni bir «halk için refah» çığlığıyla ülkeyi ayağa kaldırabilirler.

Mrs. Gould, «hiçbir zaman barış olmayacak mı? Hiç huzur olmayacak mı?» diye fısıldadı. «Ben düşünmüştüm ki biz–»

Doktor, «Hayır!» diyerek onun sözünü kesti. «Maddi çıkarlar gelişirken barışa ve huzura yer yoktur. Onların, kendi kanunları ve kendi adaletleri var. Fakat şahsi menfaat üzerine kurulmuşlar ve insanca da

değiller. Ancak ahlaki bir prensip üzerine kurulabilecek namustan, devamlılıktan ve güçten yoksunlar. Mrs. Gould, Gould İmtiyazı'nın temsil ettiği her şeyin, insanlara, birkaç yıl öncesinin kötü yönetmiş, barbarlığı ve zulmü gibi olanca ağırlığıyla halkın üzerine çökeceği zaman yaklaşıyor.»

Genç kadın, sanki ruhunun en hassas derinliklerinde bir yer incitilmiş gibi, «Bunu nasıl söyleyebilirsiniz, Dr. Monygham?» diye bağırdı.

Doktor, inatla, «Doğru olan şeyi söyleyebilirim» diye ısrar etti. «Olanca ağırlığıyla insanların üzerine çökecek ve hıncı, kana susamışlığı ve intikamı teşvik edecek; zira insanlar giderek farklılaşıyorlar. Şu anda da, bütün madenin kendi Senor Administradorlarını kurtarmak üzere kentin üzerine yürüyüşe geçebileceğine inanıyor musunuz? Buna inanabiliyor musunuz?»

Mrs. Gould, birbirine geçirdiği ellerinin tersiyle gözlerine bastırdı ve umutsuzluk içinde mırıldandı.

«Bizler, bunun için mi çalışıp didindik o halde?»

Doktor, başını eğdi. Karşısındaki kadının sessizce aklından geçenleri takip edebiliyordu. Tıpkı insan bedeninin nefes alıp vermeye ihtiyaç duyması gibi kendi inceliğinin ihtiyaç duyduğu günlük sevgiler, yaşamın içten mutlulukları bunun için mi alınmıştı elinden? Charles Gould'un körlüğü karşısında öfkeye kapılan doktor ise aceleyle konuyu değiştirmeye çalıştı:

«Sizinle Nostromo hakkında konuşmak istiyordum. Ah! Bu adam belli bir devamlılığa ve güce sahip. Hiçbir şey durduramaz onu. Fakat buna aldırış etmeyin. Süregiden, açıklanamayan bir şey – Açıklanabilmek için fazla kolay belki de. Biliyorsunuz, Büyük İsabel'in fenerinin gerçek bekçisi Linda'dır aslında. Garibaldino fazlasıyla yaşlandı. Onun görevi lambaları temizlemek ve evde yemeği pişirmek; fakat merdivenleri bile çıkamıyor artık. O kara gözlü Linda bütün gün uyuyor ve bütün gece de ışığı seyrediyor. Hayır bütün gün sayılmaz yine de. Bizim Nostromo'muzun, uskunasıyla limanda olduğu günlerde, küçük bir tekne içinde ona aşk ziyaretine geldiği saat olan öğleden sonra beşe doğru kalkıyor.»

Mrs. Gould, «Hâlâ evlenmedi mi onlar?» diye sordu. «Anlayabildiğim kadarıyla, Linda, henüz küçük bir çocukken bile annesi bunu istiyordu. Ayrılık Savaşı boyunca, kızları bir yıl kadar süreyle misafir ettiğim zaman o olağandışı Linda, gayet net bir şekilde, Gian' Battista'nın karısı olacağını belirtirdi.

Doktor, kısaca, «Henüz evlenmediler» dedi. «Bir zaman için ben göz kulak olmuştum onlara.»

Mrs. Gould, «Teşekkür ederim, sevgili Dr. Monygham,» dedi ve büyük ağaçların gölgesinin altında, küçük ve muntazam dişleri, hafif iğneleyici bir gülümseme ile parlıyordu. «İnsanlar, gerçekte sizin ne kadar iyi olduğunuzu bilmiyorlar. Sanki uzun zamandır sizin ne kadar iyi bir kalbe sahip olduğunuza inanmakta olan benim canımı sıkmak istermişçesine onların bunu görmelerine izin vermiyorsunuz.»

Doktor, sanki ısırmak istiyormuş gibi, üst dudağını yukarı kaldırarak sandalyesinde dimdik eğildi. Aşka en parlak hayallerle değil; fakat öğretici ve paha biçilmez bir talihsizlikle geç olarak kavuşan bir erkeğin mutlak dalgınlığı içinde, (neredeyse bir yıldır yoksun kaldığı) bu kadına bakarken ona tapınma, elbisesinin eteklerini öpme isteği uyanıyordu içinde. Ve duygularındaki bu aşırılık da, doğal olarak konuşmasında aşırıya kaçan bir öfke olarak gösteriyordu kendini.

«Fazla lütuf altında ezilmekten korkuyorum. Böyle olmakla beraber bu insanlar ilgimi çekiyor. Yaşlı Giorgio'ya bakmak üzere pek çok defa Büyük İsabel fenerine gittim.»

Ancak, Mrs. Gould'a, orada bulunmasının nedeninin kendisinin yokluğunda, yaşlı Giorgio'nun, hamisi «İngiliz Signora»ya karşı beslediği derin hayranlıkta, kara gözlü Linda'nın «meleğimiz-Dona Emilia'mıza» karşı duyduğu sel gibi coşkun, tutkulu yakınlıkta, ak gerdanlı sarışın Giselle'nin gözlerini taparcasına çevirerek bakışlarında, aynı türden bir yakınlık havasının verdiği rahatlığı buluyor olması olduğunu söylemedi ona; Giselle, aynı gözleri, yana doğru, yarı içten, yarı cilveli bir havada kendisine kaydırdığı zamanlarda, doktor, «Eğer ben olmasaydım, bu kadar yaşlı ve çirkin olmasaydım, bu fingirdek kızın bana göz süzdüğünü düşünürdüm Ama öyle belki de. Belki de herkese aynı şeyi yapıyor.» diye geçirirdi içinden. Ama Doktor Monygham, bunların hiçbirini söylemedi; Viola ailesinin yüce koruyucusu Mrs. Gould'a ve sözü tekrar, kendisinin deyişiyle, «Bizim büyük Nostromo'muza» getirdi.

«Size söylemek istediğim şey şuydu: Bizim büyük Nostromo'muz, birkaç yıldır, yaşlı adam ile çocuklarına ilgi göstermiyor pek. Doğrudur, on iki ayın en az onunu, kıyı boyunca yolculuklara çıktığı için uzaklarda geçiriyor. Bir zamanlar, Kaptan Mitchell'e söylemiş olduğu gibi, kendi, servetini yapmakla meşgul. Ve görünüşe gore de alışılmamış şekilde iyi başardı bu işi. Zaten ondan beklenen de buydu sadece.

Çok becerikli, özgüveni yüksek, her türlü fırsatı değerlendirmeye ve her türlü riski göze almaya hazır. Bir gün, Mitchell'in bürosundayken, her zamanki soğukkanlı, ciddi havasıyla içeri girdiğini hatırlıyorum. Hep yaptığı gibi doğrudan bize değil de, arkamızdaki duvara bakarak bir ticaret işi için Kalifornia Körfezi'nde bulunduğunu ve dönüşünde büyük İsabel kayalığına bir fener inşa edilmekte olduğunu gördüğü için çok mutlu olduğunu söyledi. Çok mutlu oldum, diye tekrar etti. Mitcnell de, ona, feneri inşa ettirenin O. V. İ. Şirketi olduğunu ve amaçlananın da, kendi tavsiyesi üzerine posta hizmetlerini kolaylaştırmak olduğunu açıkladı. Kaptan Fidanza, bunun, mükemmel bir tavsiye olduğunu belirtmek lütfunda bulundu. Yaşlı Giorgio'nun fenere bekçi yapılması önerisinde bulunmadan önce bıyıklarını buruşunu ve odanın pervazının dört bir yanını gözden geçirişini çok iyi hatırlıyorum.»

Mrs. Gould, «Bunu duydum. O zaman bana da, danışılmıştı.» dedi. «Bu kızların, sanki birer mahkûm gibi adaya kapatılmasının onlar için iyi olacağından kuşkuluyum.»

«Teklif, yaşlı Garibaldino'nun kişiliğine uygun düşüyor. Linda'ya gelince, Nostromo'nun teklifi olduğu sürece, dünya üzerindeki her yer, onun için, iyi ve eğlenceli olacaktır. Gian Battista'sını, başka herhangi bir yerde olacağı gibi, orada da, zevkle bekleyebilirdi. Benim görüşüm odur ki, o, her zaman aşıktı, o sağlam Capataz'a. Ayrıca hem babası hem de ablası, Giselle'yi, Ramirez adında birinin gözünün önünden uzaklaştırmak istiyordu.»

Mrs. Gould ilgilenerek, «Ah!» dedi. «Ramirez mi? Ne türden bir adam bu?»

«Sadece kentli bir *mozo*. Babası, bir *Cargadore* idi. Nostromo, onu alıp da kendi adamı yapıncaya kadar paçavralar içinde rıhtımda gezinen sırık gibi bir oğlandı. Biraz daha büyüyünce, onu bir mavnaya yerleştirdi ve çok geçmeden de üç numaralı teknenin –Gümüşü götüren teknedir bu, Mrs. Gould– sorumluluğunu ona verdi. Nostromo, o mavnayı bu işi için özellikle seçmişti çünkü en iyi yelkenli oydu ve bütün Şirket'in filosundaki en sağlam tekneydi. Genç Ramirez, o mahut gecede, Gümrük Binası'nın hazinenin taşınması için seçilen beş güvenilir *Cargadore*den biriydi. Sorumluluğunda olan mavna batınca, Nostromo, Şirket'in hizmetinden ayrılırken kendi yerine onun alınmasını salık verdi. Bu işin gerekleri için kusursuz bir biçimde yetiştirmişti onu ve böylece Mr. Ramirez, açlık çeken kimsesiz bir çocukken adam oluyor ve Sulaco *Cargadore*lerinin Capataz'ı görevine geliyor.»

Mrs. Gould, içten bir onaylamayla, «Nostromo'nun sayesinde.» dedi.

Dr. Monygham, Nostromo'nun sayesinde,» diye tekrar etti. «İnanın bana, bu adamın sahip olduğu güç, bu olayı düşündüğüm zaman ürpertiyor beni. Bizim zavallı yaşlı Mitchell'imiz, kendisini sıkıntıdan kurtaracak bir biçimde, bu işi için yetiştirilmiş birini işe almaktan dolayı fazlasıyla mutlu olmasında şaşılacak bir şey yok. Burada harika olan şey, Sulaco *Cargadore*lerinin, sadece Nostromo'nun isteği bu yönde olduğu için, Ramirez'i kendi şefleri olarak kabul etmeleri. Kendisinin safiyetle hayal ettiği gibi, ikinci bir Nostromo olmayacaktı elbette, fakat yine de bu konumu yeterince parlak. Bu da, onu, biliyorsunuz, kasabanın güzeli olarak tanınan Giselle Viola'ya yaklaşması için cesaret verdi. Fakat yaşlı Garibaldino, ondan, hiç mi hiç hoşlanmamaktaydı. Bunun nedenini bilemiyorum. Belki de, onun sevgili Gian' Battista'sı gibi bir kusursuzluk timsali, cesaret, sadakat ve «halkın» onuru kavramlarının beden kazanmış hali olmamasıdır. Sulaco'nun yerlileri hakkında hiç de iyi şeyler düşünmez Sinyor Viola. Her ikisi de, yani hem yaşlı Spartalı hem de kırmızı bir ağza ve kömür karası gözlere sahip ak yüzlü Linda, gözlerini sarışının üzerinden ayırmıyorlardı. Ramirez, bu konuda uyarılmıştı. Ana söylendiği kadarıyla, Baba Viola, bir keresinde, onu, silahıyla tehdit etmiş,

Mrs. Gould, «Peki ya Giselle'nin kendisi, o ne düşünüyor bu konuda?» diye sordu.

Doktor, «İnanıyorum ki, onun da, birazcık gönlü var.» dedi. «Şu veya bu biçimde, çok fazla aldırdığını sanmıyorum. Elbette, erkeklerin ilgisinden hoşlanıyor. Sadece Ramirez de değil, size söyleyeyim Mrs. Gould. En azından, yine bir silahla uyarılan demiryolu personelinden bir mühendis de var. Yaşlı Viola, şerefine en küçük bir leke sürülmesine izin vermez. Karısının ölümünden bu yana giderek daha huzursuz ve kuşkucu oldu. En küçük kızını kentten uzaklaştırmak çok hoşuna gidecektir. Fakat olanlara bakın, Mrs. Gould. Ramirez'in o dürüst ve karşılıksız aşk acısı çeken genç delikanlı Ramirez'in adaya girişi yasaklandı. Buraya kadar çok iyi. Delikanlı, yasağa saygı gösterdi fakat doğal olarak bakışları çok sık olarak Büyük İsabel'e kayıyor. Görünen o ki, adeta geceleri sık sık gözünü dikip fenerin ışığını seyretmek alışkanlığına sahip. Ve bu duygusal gece nöbetleri esnasında da, Nostromo'nun yani Kaptan Fidanza'nın hayli geç bir

vakitte Violalara yaptığı bir ziyaretten döndüğünü keşfediyor. Kimi zaman gece yarılarında örneğin.»

Sözün burasında, doktor sözlerine ara verdi ve manidar bir biçimde Mrs. Gould'a baktı.

Kadın, şaşkın şaşkın bakarak «Evet fakat anlamıyorum,» diye söze başladı.

Dr. Monygham, «Şimdi en tuhaf kısma geliyoruz,» diyerek devam etti. «Adanın kralı olan Viola, karanlık bastıktan sonra, oraya ziyaretçi kabul etmeyecek. Kaptan Fidanza bile, gün batımından sonra, Linda, ışığı yakmak üzere yukarı çıktığında, oradan ayrılmak zorunda. Nostromo da, itaatkâr bir biçimde çıkıp gidiyor. Fakat sonra ne oluyor? Saat altı buçuk ile gece yarısı arasında körfezde ne yapıyor? Birkaç defa, o geç saatte, sessiz sedasız limana doğru kürek çekerken görülmüş. Ramirez, kıskançlıktan mahvoluyor. Yaşlı Viola'ya yaklaşmaya cüret edemedi fakat bütün cesaretini toplayıp, bir sabah, Linda, ayine katılıp annesini mezarını ziyaret etmek üzere anakaraya çıktığında, ona, ağzına geleni söyledi. Rıhtımda tanık olduğum bu olay, görülmeye değer bir manzara teşkil etti, doğrusunu isterseniz. Sabahın erken saatleriydi. Kasten onu beklemiş olmalıydı. Benim orada bulunuşum tamamıyla şans eseri oldu, limandaki Alman savaş gemisinin doktoru, acil bir konsültasyon için çağırtmıştı beni. Linda, aklını kaçırmış gibi görünen Ramirez'e bütün kinini kustu, hakaretler yağdırdı ve öfkesini boşalttı. Tuhaf bir görüntüydü. Mrs. Gould upuzun iskelenin ucunda, belinde kırmızı kuşağıyla bu çılgına dönmüş *cargadore* ile tamamıyla siyahlara bürünmüş genç kız; Pazar sabahının erken saatleri, dağların gölgesi altındaki liman, sessizlik içinde; demir atmış gemiler arasında gidip gelen bir sandalla Alman gemisinin beni almaya gelen kayığından başka hiçbir şey yok. Linda bir adım yanımdan geçip gitti. Onun vahşi gözleri dikkatimden kaçmadı. Kendisine seslendim. Fakat beni duymadı. Görmedi bile. Fakat onun yüzüne baktım. Öfkeli ve perişan haldeydi, korkunçtu yüzü.»

Mrs. Gould, gözlerini iri iri açarak ayağa kalktı.

«Ne demek istiyorsunuz, Dr. Monygham? Yani kız kardeşlerin küçüğünden şüphelendiğinizi mi kastediyorsunuz?»

Doktor, tıpkı doğma büyüme bir Costaguanalı gibi omuzlarını silkerek «*Quien sabe*? Kim söyleyebilir?» dedi. «Ramirez, rıhtımda, benim yanıma geldi. Yürürken sendeliyordu, aklını yitirmiş gibiydi. Başının ellerinin arasına almıştı. Biriyle konuşmak zorundaydı –buna mec-

burdu açıkçası. Elbette bütün o delirmiş haline rağmen tanıdı beni. İnsanlar, burada, beni iyi tanırlar. Onlar için, bütün bedensel hastalıkları iyileştirebilen ve bir bakışıyla, insana kötü şans getiren kem gözlü doktordan başka bir şey olamayacak kadar uzun süre yaşadım aralarında. Bana doğru geldi. Sakin olmaya çalışıyordu. Sadece beni Nostromo'ya karşı uyarmak istediğini anlatmaya çabaladığı anlamını çıkardım. Görünen o ki, Kaptan Fidanza, gizli bir toplantıda, benden yoksulları –halkı en kötü bir biçimde hakîr gören bir insan olarak bahsetmiş. Gayet mümkün bu. Kendi ölümsüz nefretiyle beni onurlandırır. Ve büyük Fidanza'dan gelebilecek tek bir söz, bir budalayı, bıçağını sırtıma saplamaya göndermeye yeter. Başkanlığını yaptığım Sağlık Komisyonu'nun halkın arasında pek de sevildiği söylenemez. Ramirez, doğrudan benim yüzüme karşı, «Ondan uzak durun, Senor doktor. Onu ortadan kaldırın, Senor doktor» diye mırıldanıp duruyordu. Sonra patladı. «O adam,» diye tükürürcesine konuştu. «Bu kızların ikisini de büyülemiş. Kendisine gelince, çok fazla şey söylemişti. Şimdi kaçmak zorundaydı –kaçmak ve bir yerlerde saklanmak. Giselle diye inliyor, dövünüyor sonra ona aklı almaz adlar yakıştırıyordu. Eğer onu, herhangi bir şekilde kendisine aşık edebileceğini düşünseydi, onu adadan kaçırırdı. Ormanlara götürürdü. Fakat hiçbir yararı olmazdı bunun. Sonra kollarını başının üzerinde sallayarak oradan uzaklaşmıştı. Sonra, bir dizi sandığın arkasında oturup rıhtımda balık tutan ihtiyar bir zenci dikkatimi çekti. Oltalarını topladı ve derhal ortadan kayboldu. Ancak bir şeyler duymuş ve duyduklarını da anlatmış olmalıydı; zira sanıyorum yaşlı Garibaldino'nun demiryolu arkadaşlarından biri, onu, Ramirez'e karşı uyarmış olsa gerek. Her ne şekilde olursa, babanın uyarılmış olduğu kesin. Fakat Ramirez, kentten kayboldu.

Mrs. Gould, huzursuz bir şekilde, «Bu kızlara karşı bir sorumluluk hissediyorum» dedi. «Nostromo, şu anda Sulaco'da mı?»

«Evet, geçen Pazardan beri.»

«Onunla konuşulmalı, bir an önce.»

«Onunla konuşmaya kim cesaret edebilir ki? O çılgın aşık Ramirez bile Kaptan Fidanza'nın gölgesinden dahi kaçıyor.»

Mrs. Gould, «Ben konuşabilirim. Onunla konuşacağım» dedi. «Nostromo gibi bir insane tek bir söz yetecektir.»

Doktor, acı acı gülümsedi.

Mrs. Gould, «Bu duruma gerektiği şekilde son vermeli. Buna inanamıyorum, o çocuk,» diye devam ediyordu.

Doktor, sıkıntıyla, «Çok çekici bir erkek,» diye mırıldandı.

«Eminim anlayacaktır. Derhal Linda ile evlenip bütün bunlara bir son vermeli» diye büyük bir kararlılıkla konuştu Sulaco'nun First Lady'si.

Şişmanlamış, düzgün cildi, yaşlılara özgü kılsız yüzü, gözlerinin köşelerindeki kırışıklıklar ve düzgün bir biçimde kafasına yapıştırılmış, sert, simsiyah saçlarıyla bahçe kapısında Basilio göründü. Süs bitkilerinden oluşan bir yığının arkasında özenle eğilip omzunda taşımakta olduğu küçük bir çocuğu dikkatle yere bıraktı. – Leonarda'nın kendisinden doğurduğu son çocuktu bu. Asık suratlı, şımarık *camerista* ile Casa Gould'un baş *mozo*su evleneli birkaç yıl olmuştu.

Bir süre yavrusuna sevgiyle bakarak çömelmiş durumda öylece kaldı; çocuk ise onun bakışlarına kendi vakur ve ciddi bakışlarıyla karşılık veriyordu, sonra ağırbaşlı ve ciddi bir biçimde yoldan aşağı doğru yürüdü.

Mrs. Gould, «Ne var Basilio?» diye sordu.

«Madenin bürosundan bir telefon geldi. Sahip, bu gece dağda uyuyacak.»

Dr. Monygham, ayağa kalkmış, uzaklara bakarak dikilmekteydi. Casa Gould'un güzel bahçelerinin en büyük ağacının gölgesi altında, bir zaman için sessizlik hüküm sürdü.

Mrs. Gould, «Çok iyi Basilio,» dedi. Adam yol boyunca yürüyerek uzaklaşır ve çiçekli çalıların gerisine dönüp de omzunda oturan çocukla tekrar ortaya çıkarken onu seyretti.

Sırtını Mrs. Gould'a dönmüş olan doktor, uzaklarda güneş ışığının altında parıldayan bir çiçek tarhına bakarak düşünceye dalmıştı. İnsanlar, onun, alaycı ve asık suratlı olduğunu düşünüyorlardı. Ancak onun tabiatı, gerçekte, tutkulu ve duygusaldı. Onda eksik olan şey ise, bir insanın kendine ve başkalarına karşı duyduğu doğal hoşgörüden kaynaklanan bir duyarsızlık, gerçek sevgi ve insanca merhametten ayrı kutuplar kadar uzak bir hoşgörü, özgür yaradılışlı insanların cilalı duyarsızlığı idi. Duyarsızlıktan böyle yoksun oluşu da, zehirli dili ile alaycı ve aşağılayıcı tabiatına açıklama getiriyordu.

Dr. Monygham, derin sessizlik içinde, parlak çiçek tarhına ters ters bakarken içinden Charles Gould'a lanetler yağdırmaktaydı. Arkasında duran Mrs. Gould'un hareketsizliği, oturuşundaki zerafete sanatın büyüsünü, bir anlığına yakalanıp sonsuza dek öylece yo-

rumlanmış bir halde kalacak bir duruşun büyüsünü ilave ediyordu. Doktor birden arkasını döndü ve veda ederek oradan ayrıldı.

Mrs. Gould, bir daire oluşturacak şekilde dikilmiş büyük ağaçların gölgesinde geriye yaslanmıştı. Gözleri kapalı beyaz elleri koltuğun kenarlarına öylece yerleştirilmiş, arkasına yaslanmış oturuyordu. Kalın yaprak yığınının altındaki loşluk, yüzündeki taze güzelliği ortaya çıkarıyor elbisesinin parlak, hafif kumaşını ve beyaz dantellerini daha da fazla aydınlatıyordu. Birbirine geçmiş dalların koyu gölgesinde, kendinden bir ışık saçıyormuşçasına, ufacık ve narin duruşuyla, ne zamandır yolunda giden bir yaşamdan dolayı yorgun, çalışmalarının yararsızlığı, büyüsünün güçsüzlüğü, kuşkunun içini kemirdiği iyi yürekli bir periyi andırıyordu.

Eğer biri çıkıp da, ona, o anda, Casa'nın bahçesinde, kocası madendeyken ve evi boş bir konut gibi sokağa kapatılmış halde otururken, ne düşünmekte olduğunu soracak olsaydı açıksözlülüğü, soruyu geçiştirmek zorunda kalırdı. Bir hayatın büyük ve dolu olması için, şimdiki zamanın her geçen anında, geçmişe ve geleceğe özen gösterilmesi gerektiği gelmişti aklına. Günlük olarak yapılması gereken her iş, ölülerin şerefini ve kendinden sonra geleceklerin çıkarını koruyarak yapılmalıydı. Bunu aklından geçirdi ve gözlerini açmaksızın –hatta yerinde hiç kıpırdamaksızın içini çekti. Mrs. Gould'un yüzü, bir an için sanki başını ezip geçen büyük bir yalnızlık dalgasına, hiç çekinmeksizin göğüs germek istermiş gibi dondu ve sertleşti. Ama sonra da, aklına, hiç kimsenin ne düşünmekte olduğunu merak edip de sormayacağı geldi aklına. Hayır; kusursuz bir güven duygusu içinde, kaygısızca, içtenlikle cevap verebileceği hiç kimse.

Biraz önce, «Dr. Monygham'ın ağzından çıkan «iflah olmaz» sözcüğü, onun sessiz ve üzgün hareketsizliği içinde süzülüyordu. Senor Administrator'un büyük gümüş madenine duyduğu bağlılık da iflah olmazdı. Adalet ve düzeninin zaferine duyduğu inancı bağladığı maddi çıkarlara böylesine sert ve kararlı bir biçimde hizmet edişi de iflah olmazdı. Zavallı çocuk! Şakaklarındaki gri telleri, açık ve net bir biçimde görebiliyordu. Kusursuz biriydi o –kusursuz. Kendisi daha fazla ne bekleyebilirdi ki? Muazzam ve ebedi bir başarıydı onunki; aşka gelince, o, kısa bir unutkanlık, sarhoşluk anıydı sadece; verdiği haz sanki derin bir üzüntü yaşamışçasına bir hüzün duygusuyla anımsanan. Başarılı bir eylemin gerektirdiklerinin arasında, fikrinin ahlaki yozlaşmasını da beraberinde getiren doğal bir şeyler de vardı. Bütün

ülke üzerinde asılı duran Campo üzerindeki, nefret edilen, korkulan zengin San Tome dağının gözlerinin önüne getirdi. Bütün zorbalardan daha ruhsuz, en kötü Hükümetten bile daha acımasız ve emredici, kendi büyüklüğünü genişletmek uğruna sayısız yaşamı ezip geçmeye hazır. Kocası görmüyordu bunu. Göremiyordu. Onun hatası değildi bu. O kusursuzdu; kusursuzdu fakat kendisi hiçbir zaman ona bütünüyle sahip olamamıştı. Hiçbir zaman; bu kadar çok sevdiği bu eski İspanyol evinde tek bir kısacık saat bile bütünüyle ona ait olmamıştı. Corbélanların sonuncusu, Avellanosların sonuncusu iflah olmaz, böyle demişti doktor; fakat kendisi Costaguanalı Gouldların sonuncusunun hayatını ele geçiren tüketen, yakıp kül eden San Tome madenini açıkça görebiliyordu; tıpkı babanın içler acısı zayıflığına hükmettiği gibi oğulun enerjik ruhuna da hükmediyordu. Gouldların sonuncusu için korkunç bir başarı. Sonuncusu! Uzun, çok uzun bir zaman bunu ümit etmişti belki de. Fakat hayır! Artık olmayacaktı. Sulaco'nun First Lady'sinin üzerine yoğun bir keder, kendi devam etmekte olan yaşamına yönelik şiddetli bir korku çöktü. Sanki geleceği görüyormuşçasına, «Dünyanın Hazine Dairesi»nde yapayalnız, gençliğindeki yaşam, aşk, çalışma ideallerinin yıkılışını tek başına yaşarken gördü. Gözleri öylece kapalı, çöktüğü bir düşün derin, kör, acı verici ifadesi yerleşti yüzüne. Acımasız bir karabasanın pençesinde, elinden hiçbir şey gelmeksizin öylece uzanmış uyuyan talihsiz bir insanın sessizliği içinde amaçsızca, ağzından şu sözler döküldü:

«Maddi çıkarlar.»

12

Nostromo, ağır ağır zenginleşiyordu. Basiretinin bir etkisiydi bu da. Dengesini yitirdiği zamanlarda bile kendi kendine hâkim olabiliyordu. Tamamıyla bilinçli bir şekilde bir hazinenin esiri olmak, nadir görülen ve zihinsel olarak insanı son derece rahatsız eden bir olaydır. Fakat aynı zamanda da, onu, kullanılabilir bir biçime dönüştürmenin güçlüğü yüzünden de önemli bir yan taşır. Sadece, bu hazineyi adadan parça parça, yavaş yavaş uzaklaştırma işi bile güçlüklerle, çok yoğun bir yakalanma tehlikesiyle doluydu. Servetinin görünürdeki kaynağı olan kıyı boyunca yaptığı yolculuklar arasında Büyük İsabel'i gizli gizli ziyaret etmek zorundaydı. Kendi uskunasının personelinden sanki onlar korku içindeki kaptanlarının üzerine

gönderilmiş casuslarmış gibi korkması gerekiyordu. Limanda, çok uzun kalmaya cesaret edemiyordu. Gemisi boşaltılır boşaltılmaz aceleyle bir başka yolculuğa çıkıyordu; zira bir günlük gecikme dolayısıyla olsa bile şüphe uyandırmaktan korkuyordu. Kimi zaman, bir hafta veya daha fazla bir süre için limanda kaldığında, hazineyi sadece bir kez ziyaret edebiliyordu. Ve hepsi bu kadardı işte. Bir çift külçe. Basireti yüzünden olduğu kadar korkuları yüzünden de işkence çekiyordu. Bir şeyleri gizli gizli yapmak ona utanç veriyordu. Ve en çok da düşüncelerinin hazine üzerine yoğunlaşmış olmasından dolayı acı çekiyordu.

Bir insanın içine herhangi bir günah, bir suç girdiği zaman, onu, tıpkı kötücül bir ur gibi yiyip bitirir, tıpkı bir ateş eritip tüketir. Nostromo, huzurunu kaybetmişti, bütün olumlu niteliklerinin gerçekliği ortadan kalkmıştı. Bunu kendisi de hissediyor ve çoğu kez San Tome'nin gümüşüne lanetler yağdırıyordu. Cesareti, büyüklüğü, boş zamanları, işi tıpkı eskiden olduğu gibiyidi ama şimdi her şey bir hileydi sadece. Fakat hazine gerçekti. Zihinsel olarak, her geçen gün daha güçlü bir biçimde bağlanıyordu ona. Fakat külçelere elini sürmekten nefret ediyordu. Kimi zaman onlardan bir iki tanesini –Büyük İsabel'e yaptığı gizli gece yolculuklarının bir meyvesi olarak– kendi kamarasına atıyor ve sanki onların kendi derisinde herhangi bir leke bırakmamasına şaşırıyormuş gibi, ellerini uzun uzun inceliyordu.

Gümüş çubuklarını uzak limanlarda elden çıkarmanın yollarını bulmuştu. Çok uzaklara gitme gerekliliği, sahil boyunca yaptığı yolculukların uzun sürmesine ve Viola ailesi, ne yaptığı ziyaretlerin seyrek ve uzun aralarla gerçekleşmesine yol açıyordu. Karısını oradan almak kaderinde yazılıydı. Bunu, bir keresinde, Giorgio'nun kendisine de itiraf etmişti. Fakat Garibaldino, için için yanan, funda kökünden kara bir pipoyu kavramış ve elini görkemli bir şekilde şöyle bir sallayarak konuyu bir kenara itmişti. Çok fazla zaman vardı ve o da kızlarını herhangi biri için zorlayacak bir insan değildi.

Zaman geçtikçe, Nostromo, tercihinin iki kızdan küçüğü yönünde olduğunu keşfetmişti. Tabiatlarında kimi kesin benzerlikler vardı ve zıtlıklarıyla birbirlerini büyüleyebilmeleri için görünüşte kişilikleri ne kadar farklı olursa olsun tamamıyla bir güven ve anlayış içinde olma gerekliliği de bunlardan biriydi. Karısı onun gizini bilmek zorunda olacaktı, aksi takdirde ise hayat olanaksızdı. Gözlerini dikip de saf

saf bakışları ve bembeyaz gerdanıyla uysal, sessiz ve sakin uyuşukluğunun altında heyecan düşkünü olan Giselle çekiyordu onu; oysa ki, duygulu ve tutkulu solgun yüzüyle enerjik, konuşkan, sıkıntılı ve alaycı haliyle babasının hık deyip burnundan düşmüş ama annesi Teresa'nın sesini almış olan Linda, o katı cumhuriyetçinin gerçek kızı, onda, derin bir güvensizlik uyandırmaktaydı. Üstelik zavallı kız, Gian' Battista'ya olan aşkını da gizleyemiyordu. Nostromo, bu aşkın, tıpkı onun ruhu gibi şiddetli, yorucu, kuşku dolu ve uzlaşmaz olacağını kestirebiliyordu. Hassas fakat sıcak güzelliği Giselle ise itaatkârlık vaadinde bulunan tabiatının sakin görünüşü, bir genç kıza yakışan gizemliliğinin büyüsüyle, onun tutkularını ateşliyor ve geleceğe yönelik korkularını yatıştırıyordu

Sulaco'dan uzun sürelerle uzak kalıyordu. Yolculuklarından en uzun sürenlerinden birinden döndüğünde, koca koca taş bloklarla dolu mavnaları Büyük İsabel kayalıklarının altında yatar durumda gördü, yukarıda vinçler ve iskele, çevresinde dolaşan işçiler ve kayalığın kenarındaki temelleri üzerinde şimdiden yükselmeye başlamış olan deniz fenerini gördü.

Bu beklenmedik, akla hayale gelmeyecek ürkütücü manzara karşısında, kendini geri dönülmez bir biçimde kaybolmuş hissetti. İzinin bulunmasını ne önleyebilirdi şimdi? Hiçbir şey! Yaşamının, bütün özü, değeri, gerçekliği, insanların hayran gözlerindeki yansımalardan ibaret olan bu yaşamın tek gizli noktası üzerine güçlü bir ışık tutacak olan talihindeki bu dönüş karşısında müthiş bir korkuya kapıldı. Sıradan anlayışın ötesine geçen o şey, lanetlerin kötücül emellerini işiten ve onları uygulamaya koyan güçle kendisi arasında duran o şey dışında her şey karanlıktı. Her insan sahip değildi böylesi bir karanlığa. Ve şimdi de oraya bir fener koyacaklardı. Bir fener! Gözden düşmenin, yoksulluğun, aşağılanmanın üzerinde parlarken görüyordu onu. Birisi mutlaka emindi... Belki de birisi zaten...

Eşi bulunmaz Nostromo, Capataz, saygı duyulan ve korkulan Kaptan Fidanza, gizli cemiyetlerin tartışmasız patronu, yaşlı Giorgio gibi bir cumhuriyetçi ve kalpten bir devrimci (fakat başka bir anlamda) neredeyse, kendi uskunasının güvertesinden denize atlama noktasına gelmiş durumdaydı. Neredeyse delirecek duruma gelen bu adam, bile bile, kendini öldürmeyi göze alıyordu. Fakat hiçbir

zaman kendini kaybetmedi. Hiçbir kaçışın söz konusu olmadığı düşüncesi frenledi onu. Kendini ölmüş olarak düşünüyordu ama utanç, zillet sürüp gidiyordu. Ya da, daha doğrusu kendini ölmüş olarak düşünemiyordu. Değişimleri içinde sonsuz bir sürekliliğe sahip olan bir şey olan kendi varlığı, son kavramını kavrayamayacak denli güçlü bir biçimde egemendi ona. Dünya sonsuza kadar dönmeye devam edecekti.

Hem sonra, cesur bir insandı da. Kötücül bir cesaretti bu; ancak amaçlarına tıpkı cesaretin diğer türü kadar da uygundu. Tekneyle Büyük İsabel kayalığının yanına kadar sokuluyor, hiç bozulmadan duran karmakarışık duran çalılıklarla kaplı dere ağzını delici bakışlarla inceliyordu. Adanın, güçlü bir vincin kaldırıcı koluna asılmış olarak dimdik inen kayalığın kenarında ellerini gözlerine siper edip bakan işçilerle selamlaşabilecek kadar yakınına sokuluyordu. Aralarından hiçbirinin gümüşün saklı durduğu derenin ağzına girmek şöyle dursun yanına bile yaklaşmamış olduklarını anladı. Limanda, hiç kimsenin, geceyi, adada geçirmediğini öğrendi. İşçi grupları, her akşam, limandan bir römorkörün çektiği boş mavnalar üzerinde toplu halde şarkılar söyleyerek limana dönüyorlardı. Şimdilik, korkması için, bir neden yoktu.

Fakat ya sonra, diye soruyordu kendi kendine. Daha sonra, alçak fener kulesinden yaklaşık yüz elli yarda geride ve güvenliğinin, etki gücünün, görkeminin, gelecekteki gücünün, talihsizliklere karşı koyma gücünün, zenginlerden olduğu kadar yoksullardan da gelebilecek her türden ihanete karşı sırrını muhafaza eden, loş, gölgelik, çalılık dere yatağından yaklaşık olarak dört yüz yarda ötede inşa edilmekte olan küçük evde kalacak bekçi geldiğinde; işte o zaman ne olacaktı? Hazineden, hiçbir zaman yakasını kurtaramazdı. Diğer erkeklerden daha büyük olan cesareti, o gümüş damarını hayatına sımsıkı bir biçimde bağlamıştı. Ve o korkunç ve yakıcı bağımlılık duygusu, o esaret hissi, öylesine derin ve onulmazdı ki, düşüncelerinde, çoğu kez, kendini, efsanelerdeki, ne ölü ne de canlı, (Azuera'daki kanunsuz serveti ele geçirmeye mecbur olan) *gringo*larla mukayese ediyordu. Koca bir kıtanın batı sahil şeridi boyunca, güçlü görünüşü (ve ticaretteki masalsı ünü) herkes tarafından böylesine iyi bilinen bir kıyı uskunasının sahibi ve patron bağımsız Kaptan Fidanza'nın omuzlarına olanca ağırlığıyla çöküyordu.

Sırım gibi güçlü bacakları, Londra'nın yoksul semtlerinden birindeki Yahudiler tarafından yapılan ve Compania Anzani'nin giysi bölümünde satılan kahverengi kaba yünden elbisesinin içine gömülmüş, korkunç sakallı ve ciddi görünüşlü Kaptan Fidanza, bir gölgeden daha dik yürüyüşüyle her zamanki gibi işine gidip gelirken görülüyordu Sulaco'nun caddelerinde. Ve yine her zamanki gibi taşıdığı mallardan büyük kazanç elde ettiği söylentilerinin ortalıkta dolaşmasına müsaade ediyordu. Bu seferki, bir tuzlanmış balık yüküydü ve Lent[40] yaklaşmaktaydı. Kentle liman arasında gidip gelen tramvaylarda görülüyordu; kimi kahvelerde, ölçülü ve düzgün sesiyle insanlarla konuşuyordu. Cayta'ya yaptığı o meşhur yolculuk hakkında hiçbir şey bilmeyen kuşak, henüz doğmamıştı.

Kimi zaman, hatalı bir biçimde Capataz de Cargadores olarak çağrılan Nostromo, hak etmiş olduğu adı altında, halk nezdinde yeni bir varlık yaratmıştı kendisi için; fakat Batı Cumhuriyeti'nin gelişmekte olan başkenti Sulaco'nun genişleyen sınırları ve değişime uğrayan halkı içinde korunması daha güç, yeni koşulların bir ölçüde değiştirdiği daha az ilginç bir varlıktı bu.

İlginç değil fakat daima biraz esrarengiz olan Kaptan Fidanza, Sulaco tren istasyonunun, camdan ve demirden yüksek çatısının altında, yeterince tanınmaktaydı. Bir banliyö trenine bindi ve Rincon'a, Casa Gould'un avlusunda, (Don José Avellanos gibi, Yeni Çağ'ın şafağında) aldığı yaralardan ötürü kurtarılamayarak ölen *Cargadore*nin dul karısını ziyarete gitti. Kulübede oturup bir bardak soğuk limonata içme alçakgönüllülüğünde bulundu; bu arada kadın da ayakta dikilmiş biteviye konuşuyor, onun gerçekte hiç dinlemediği bir şeyler anlatıyordu. Her zaman olduğu gibi, kadına, bir miktar para bıraktı. Büyümekte olan, iyi bir eğitim almış ve kendisini amca diye çağıran yetim çocuklar, onu gördüklerinde, sevinçten yaygarayı koparıyorlardı. O da, onların bu sevinçlerine katıldı ve kapının eşiğinde, kaşları hafifçe çatık olarak, San Tome dağının düz yüzüne bakmak için bir an durdu. Yüzündeki, her zamanki eğilmez sert ifadeyle, –bu ifadeye belli bir sertlik ilave eden bronz renkli kaşlarının oluşturduğu hafif tezat, katıldığı; fakat yemeğe geçilmeden önce ayrıldığı– loca toplantısında da gözlenmişti. Yoksul, hastalıklı ve biraz da kamburca

(40) Hıristiyanlık'ta Paskalya'dan önce 40 günlük perhiz.

ufacık bir fotoğrafçının başkanlığında, kendi onuruna toplanmış olan İtalyanlar ve Batılılardan kimi iyi yoldaşlarının toplantısında da kaşları böyle çatıktı; beyaz yüzlü, bütün kapitalistlere, her iki yarım küredeki bütün zorbalara karşı kana susamış bir nefret tarafından kızıla boyanan, soylu bir ruha sahip bir insandı bu fotoğrafçı. İhtiyar devrimci, kahraman Giorgio Viola, onun açılış konuşmalarından hiçbir şey anlamazdı ve kimi yoksul yoldaşlarına karşı her zaman olduğu şekilde son derece cömert olan Kaptan Fidanza da, hiçbir konuşma yapmamıştı. Kaşları çatık olarak ve aklı tamamıyla başka yerlerde sadece dinlemiş ve sanki başında bir dolu derdi olan bir insan gibi, sessizce ve kimseye yüz vermeksizin çıkıp gitmişti.

Sabahın erken saatinde, taş duvar ustalarının, bodur fener kulesine bir sıra daha ekleyecek kadar yontulmuş taş bloklar ile yüklü mavnalarla, büyük İsabel'e gidişlerini seyrederken, kaşlarındaki bu çatılış, daha da derinleşmişti. İşlerin ilerleme hızı böyleydi işte. Her gün bir sıra...

Böylece Kaptan Fidanza düşünceye dalmıştı. Adada yabancıların varlığı, onu hazineden bütünüyle koparacaktı. Daha önceden de, bu iş, yeterince güç ve tehlikeli olmuştu zaten. Korkuyordu ve öfke içindeydi. Bir efendinin kararlılığı ve gözü yıldırılmış bir esirin şeytanlığı ile düşünüyordu. Sonra deniz kıyısına gitti.

Becerikli ve pratik zekalı bir insandı ve her zaman olduğu gibi, kritik bir anda bulduğu çare de, durumu kökünden değiştirecek kadar etkili oldu. Tehlikenin kendisinden güvenlik çıkarma yeteneği vardı bu eşsiz Nostromo, bu «eşine binde bir rastlanmayacak insan»da. Eğer büyük İsabel'e Giorgio'yu yerleştirirse, o zaman, gizliliğin gereği kalmayacaktı. Oraya, açık açık, güpegündüz, kızlarını –kızlarından birini– görmek için gidebilir ve yaşlı Garibaldino ile konuşmak için geç saatlere kadar orada kalabilirdi. Sonra karanlıkta da... Geceler boyu... Şimdi daha da hızlı zenginleşme cesaretini bulabilirdi artık. Zulmü, zihninde, eylemlerinde hatta uykularında bile kendisine ağırlık yapan bu hazineyi sımsıkı yakalamak, bağrına basmak, içine almak, tartışılmaz bir biçimde kendinin kılmak için özlem duyuyordu.

Dostu Kaptan Mitchell'i görmeye gitti –ve sorun tıpkı Dr. Monygham'ın Mrs. Gould'a anlattığı şekilde çözüldü. Tasarı Garibaldino'ya açıldığında ise kralların ve nazırların bu eski düşmanının beyaz pos bıyıklarının altında zayıf bir yansıma gibi, çok eski ve solgun bir gülümsemenin hayali belirdi gizlice. En büyük

endişe kaynağı kızlarıydı. Özellikle de küçüğü. Annesinin sesini almış olan Linda, onun yerini daha fazla dolduruyordu. Derin, titreyen sesiyle, «Ee, *Padre*?» deyişi, tek bir kelimenin dışında, zavallı Signora Theresa'nın coşkulu, sitemde bulunan sesinin yankısıydı. Kentin, kızları için uygun bir yer olmadığı fikri saplanıp kalmıştı zihnine. Derin nefretine hedef olan kişi ise, delicesine aşık fakat safdil Ramirez'di, halkı, kör, aşağılık *esclavo*lardan[41] oluşan bu ülkenin bütün günahları, onda hayat buluyordu sanki.

Bir sonraki yolculuğundan dönüşünde, Kaptan Fidanza, Violaları, fener bekçisinin kulübesine yerleşmiş buldu. Yaşlı Giorgio'nun tuhaflıkları üzerine bildikleri yanıltmamıştı onu. Garibaldino, kızları dışında herhangi bir kimsenin adada kendisine eşlik etmesi fikrini geri çevirmişti. Ancak gerçek bir ilginin verebileceği ilhamın mutluluğu ile zavallı Nostromo'yu memnun etme endişesi içinde olan Kaptan Mitchell de, Linda Viola'yı Büyük İsabel'in fener bekçisi yardımcılığına resmi olarak atamıştı.

«Fener özel mülktür» diye açıklamada bulunmak adetindeydi. «Benim Şirketime aittir. İstediğim kişiyi tayin etme yetkisine sahibim ve o da Viola olacak. Nostromo'nun –ağırlığınca altın değerindedir bu adam, size hatırlatırım– benden, onun için yapmamı istediği tek şeydir bu.»

Uskunasını, düz çatısı, sütunlarıyla yapma bir Yunan tapınağının havasına sahip olan Yeni Gümrük Binası'nın tam karşısına demirleyen Kaptan Fidanza, daha sonra doğruca küçük sandalına atlayıp güpegündüz, herkesin gözü önünde sanki kadere hükmediyormuş gibi bir duyguyla Büyük İsabel'e doğru küreklere asılarak limandan ayrıldı. Kendine devamlılık gösteren bir konum tesis etmesi gerekiyordu. Artık ondan kızını isteyecekti. Kürek çekerken Giselle'yi düşünüyordu. Linda onu seviyordu belki fakat yaşlı adam da, karısının sesini almış olan büyük kızını elde tutmaktan memnun olurdu.

Önce Decoud ile birlikte daha sonra da hazineyi ilk ziyaretinde yalnız başına karaya çıktığı dar kıyı şeridine doğru çekmiyordu kürekleri. Öteki uçtaki kumsala çıktı ve kama biçimindeki adanın düzgün ve hafifçe meyilli kısmından yukarı yürüdü. Onu uzaktan görmüş olan Giorgio Viola, kulübenin ön duvarının altındaki bir sırada oturmaktaydı, Nostromo'nun yüksek sesle selamına kolunu hafifçe yu-

(41) (İsp.) Köle.

karı kaldırarak yanıt verdi. Yukarı doğru geliyordu. Kızlardan hiçbiri görünmüyordu ortalıkta.

İhtiyar adam, her zamanki sert ve dalgın tavrıyla, «Burası güzel» dedi.

Nostromo, başını salladı sonra kısa bir sessizlik oldu—

«Benim uskunamın geçişini gördün mü, iki saat bile olmadı daha. Örneğin, geminin demiri, henüz şu Sulaco limanının dibine değmeden niçin buraya geldim biliyor musun?»

Yaşlı adam, uzaklarda, denizin üzerinde bir yerlere bakarken, sessizce, «Bir oğul gibi hoş geldin» dedi.

«Ah evet! Oğlun! Biliyorum. Senin oğlun nasıl olacaktıysa öyleyim ben. Bu iyi, *viejo*. Çok iyi bir karşılama. Dinle, senden istemeye geldim ki...»

O korkusuz ve bozulmaz Nostromo'nun üzerine ani bir korku çöktü. Aklından geçen adı söylemeye cesaret edemiyordu. Hafifçe duruşu, cümlenin değişik sonuna, belli bir ağırlık ve ciddiyet verdi sadece.

«Karımı!..» Kalbi delicesine çarpıyordu. «Senin de artık...»

Garibaldino, kolunu uzatarak durdurdu onu. «Buna karar vermek sana düşer.»

Ağır ağır kalktı. Teresa'nın ölümünden beri kırpılmamış sakalı, kar beyazlığında kalın bir örtü gibi güçlü göğsünü örtüyordu. Başını kapıya çevirdi ve güçlü sesiyle seslendi:

«Linda.»

Linda'nın kibar ve zayıf sesi geldi içeriden; afallamış olan Nostromo da ayağa kalkmıştı fakat dilini yutmuşçasına kapıya bakmayı sürdürüyordu. Korkuyordu. Sevdiği kız tarafından reddedilmek değildi korkusu –arzuladığı kadınla kendisi arasında duran sadece bir reddediş olamazdı.– Ancak hazinenin parlayan hayali dikildi önüne, karşı konulmayacak bir sessizlik içinde bağlılık görevini yerine getirmesini talep ediyordu kendisinden. Korkuyordu çünkü tıpkı Azuera'daki *gringo*lar gibi, ne canlı ne de ölü olarak, ruhça ve bedence kendi cesaretinin kanun dışılığına aitti o. Adaya girişinin yasaklanmasından korkuyordu. Korkuyordu ve hiçbir şey söylemedi.

İki erkeğin, onu bekleyerek yan yana dikildiklerini gören Linda, kapının eşiğinde durdu. Yüzündeki heyecanlı ölü beyazlığını hiçbir şey değiştiremezdi fakat kara gözleri, artık alçalmış olan güneşin parlak kıvılcımlı bütün ışığını yakalıyor ve ağır göz kapaklarının hafif

inişiyle hemen kapanan karanlık derinlikler içine hapsediyor gibiydi.

Yaşlı Viola'nın, bütün körfezi dolduracakmış gibi görünen güçlü sesi yankılandı:

«İşte senin kocan, efendin ve koruyucun.»

Linda, sanki mutlu bir rüya görüyormuşçasına, tıpkı bir uyurgezer gibi, gözleri neredeyse kapalı olarak öne doğru ilerledi.

Nostromo, insanüstü bir çaba sarf etti. Dümdüz, ilgisiz, kararlı bir ses tonuyla, «Zamanı geldi, Linda, biz ikimiz nişanlandık.» dedi.

Linda, bronz parıltılar içindeki simsiyah başını eğerek elini Nostromo'nun uzattığı avucun içine koydu, babasının eli, bir süre başını okşadı.

«Böylece ölünün ruhu da şad olmuştur» dedi.

Bunu söyleyen, bir süre daha ölmüş karısı hakkında konuşmaya devam eden Giorgio Viola idi. Bu arada, diğer ikisi, yan yana otururken bir an için bile, birbirlerine bakmadılar. Sonra yaşlı adam durdu ve Linda, hiç kıpırdamaksızın konuşmaya başladı.

«Bu dünyada, yaşadığımı hissettiğimden beri sadece senin için yaşadım, Gian' Battista ve sen de biliyordun bunu! Biliyordun... Battistino.»

Bu kelimeyi, tıpkı annesi gibi, onun tonlamasıyla telaffuz etmişti. Bir mezarın kasveti doldu Nostromo'nun yüreğine.

«Evet. Biliyordum.» dedi.

Kahraman Garibaldino, ağarmış başını eğmiş, yaşlı ruhu, bütünüyle, acı ve tatlı, korkunç ve ürküntü verici anılarına tek başına gömülmüş, insanlarla dolup taşan yeryüzünde yapayalnız olarak biraz önce oturduğu sıraya çöktü.

Ve Linda, en sevgili kızı, konuşmaya devam ediyordu. «Kendimi bilebildiğim zamandan beri sana aitim ben. Bütün dünyanın gözümde bomboş kalması için, sadece seni düşünmem yetiyordu. Sen oradaysan, gözlerim başka kimseyi göremiyordu. Senindim ben. Hiçbir şey değişmedi. Dünya sana ait ve sen, benim, orada yaşamamam izin veriyorsun...» Titreyen, alçak sesini daha da alçalttı ve yanı başında duran erkeğe cehennem azabı çektirecek başka şeyler bulup söyledi. Mırıltıları, akıcı ve coşkulu sürüp gidiyordu. Elinde, üzerine nakış işlediği bir sunak örtüsüyle dışarı çıkan ve önlerinden geçip sessiz, taze, güzel, çabucak bir bakış atıp hafifçe gülümseyerek Nostromo'nun öbür yanında, biraz uzağa oturan kız kardeşini görmüyor gibiydi.

Sakindi akşam. Güneş mor renkli okyanusun kıyısında neredeyse batmıştı; körfezin girişini dolduran bulutlara karşı kurşuni bir renk almış olan beyaz deniz feneri, sanki göğün ateşiyle tutuşturulmuş canlı bir kor gibi kıpkırmızı ve parıldayan feneri taşıyordu. Giselle, ağırkanlı ve vakur sanki genç bir pantere aitmiş gibi, sinirli esneyişlerini gizlemek istermiş gibi, elinde tuttuğu sunak örtüsünü zaman zaman havaya kaldırıyordu.

Birdenbire Linda, kız kardeşine doğru koştu ve onun başını ellerinin arasına alarak yüzünü öpücüklere boğdu. Nostromo'nun başı dönüyordu. Linda, elleri kucağına düşmüş, şiddetli öpüşlerden serseme dönmüş olan kardeşinden nihayet ayrılabildiği zaman hazinenin kölesi, şu kadını vurabileceği hissine kapıldı. Yaşlı Giorgio, bir aslanınkine benzeyen başını yukarı kaldırdı.

«Nereye gidiyorsun, Linda?»

«Fenere, *padre mio.*»

«Si, si—Senin görevin.»

En büyük kızının arkasından bakarak o da kalktı; sonra sanki neşeli tınısı yüzyılların karanlığında yitip gitmiş bir keyfin yankısı gibi görünen bir ses tonuyla,

«Ben bir şeyler pişirmek için içeri giriyorum. Ah! Oğul! Bir şişe şarabı nerede bulabileceğini de biliyor bu ihtiyar adam.»

Sesine sade bir sevecenlik gelmiş olarak Giselle'ye döndü.

«Ve sana gelince küçük, rahiplerin ve kölelerin Tanrısına dua etme sakın, öksüzlerin, zulüm görmüşlerin, yoksulların ve küçük çocukların Tanrısına dua et ki, sana da, koca olarak bu adam gibi birini versin.»

Eli, bir süre Nostromo'nun omzunda kaldı sonra içeri girdi. San Tome gümüşünün ümitsiz esiri, bu sözler üzerine kıskançlığın zehirli dişlerinin kalbinin derinliklerine saplandığını hissetti. Ortaya çıkan bu yeni durum, gücüyle, fiziksel yakınlığıyla serseme çevirmişti onu. Bir koca! Onun için bir koca! Ama yine de günün birinde, Giselle'nin de bir kocasının olması tabii bir şeydi. Bu, daha önce hiç aklına gelmemişti. Onun güzelliğinin bir başkasına ait olabileceği keşfiyle sanki yaşlı Giorgio'nun bu kızını da öldürebileceğini hissetti. Huysuz bir şekilde mırıldandı:

«Ramirez'i sevdiğini söylüyorlar.»

Genç kız, ona bakmaksızın başını salladı. Altın renkli gür saçlarında bakırımsı ışıltılar dalgalanıyordu. Gün batımının bu görkemli

vaktinde, yıldızlı boşlukların hüznünü, denizin morunu ve muhteşem bir sükûnet içindeki göğün kızıllığını birbiri içinde eriten paha biçilmez bir incinin yumuşak, katıksız parlaklığı vardı düzgün alnında.

Yavaşça, «Hayır,» dedi. «Onu hiçbir zaman sevmedim. Sanırım hiç... O, beni seviyordur –belki.»

Ağır sesindeki baştan çıkarıcılık havaya karışarak kayboldu ve yukarıya kaldırdığı gözleri, sanki her şeye karşı kayıtsızmış ve hiçbir şey düşünmüyormuşçasına öylece boşluğa dikili kaldı.

Nostromo, kendini tutarak, «Ramirez, sana, seni sevdiğini mi söyledi?» diye sordu.

«Ah! Bir kere –bir akşam...»

«Aşağılık herif... Demek!»

Sanki bir at sineği tarafından sokulmuşçasına yerinden fırlamış ve duyduğu öfkeden konuşamayarak genç kızın karşısına dikilmişti.

«*Misericordia Divina!* Sen de mi, Gian' Battista! Ah, ne kadar zavallıyım ben!» diye içtenlikle dövünüyordu. «Linda'ya söyledim ve o da payladı, ağzının payını verdi onun. Bu dünya da kör, sağır ve dilsiz mi yaşayacağım ben? Sonra babama söyledi ve o da tüfeğini indirip temizledi. Zavallı Ramirez, sonra sen geldin ve sana da söyledi.»

Nostromo, ona baktı, gözlerini, onun, genç, narin, hayat dolu ve heyecandan titreyen bir şeylerin karşı konulmaz büyüsünü taşıyan beyaz boynundaki çukurluğa dikti. Tanıdığı çocuk bu muydu? Mümkün müydü bu? Birden, gerçekten de onu, son yıllarda, çok çok az –yok denecek kadar az– gördüğü geldi aklına. Yok denecek kadar az. Tıpkı bilinmeyen bir şeymiş gibi gelmişti dünyaya. Aniden çıkıvermişti karşısına. Bir tehlikeden başka bir şey değildi. Korkunç bir tehlikeden... Bu yaşamda karşılaştığı tehlikeler karşısında onu hiçbir zaman yanıltmamış olan o içgüdüsel kararlılığı, tutkusunun şiddetine kendi tutarlı gücünü katıyordu. Genç kız, ona, akmakta olan bir derenin şırıltısını, gümüş bir çanın çınlayışını hatırlatan bir sesle, konuşmaya devam ediyordu.

«Ve beni üçünüzün arasına buraya getirdiniz, gökyüzünün ve denizin arasına hapsettiniz. Başka hiçbir şey yok. Gök ve su. Oh, *Sanctissima Madre*[42] bu sıkıcı adada saçlarım ağaracak. Senden nefret edebilirim, Gian' Battista.»

---

(42) (İsp.) Kutsal ana.

Nostromo, yüksek sesle güldü. Genç kızın sesi, tıpkı bir okşayış gibi sarıyordu onu. Genç kız, akşamın serinliğinde kokusunu etrafa saçan bir çiçek gibi, farkında olmaksızın kendi kişiliğinin o tanımlanamayan baştan çıkarıcılığını etrafa yayarak kaderine ağlıyordu. Şimdiye dek kimsenin Linda'ya hayranlık duymaması, onun suçu muydu sanki? İkisi de, daha küçük birer kızken, anneleriyle beraber kiliseye ayine gittikleri zaman bile, insanların, korkusuz Linda'ya hiç dikkat etmediklerini bunun yerine korkak biri olan kendisini, gösterdikleri ilgiyle korkutmayı yeğlediklerini hatırlıyordu. Belki de altın gibi sarı saçlarıydı bunun nedeni, diye düşünüyordu.

Aniden patladı Nostromo:

«Saçların altın gibi, gözlerin menekşe ve dudakların da gül gibi; yuvarlak kolların, ak gerdanın.»...

Genç kız, soğukkanlılığını kaybetmeksizin, öylece dururken, saçlarının dibine dek kızardı. Kendini beğenmiş biri değildi. Bir çiçekten daha fazla farkında değildi ker di kendisinin. Fakat hoşuna gidiyordu bu. Kim bilir, bir çiçek bile övüldüğünü duymaktan hoşlanırdı belki. Nostromo, başını eğdi ve aceleyle ilave etti:

«Ve o küçücük ayakların!»

Küçük evin taştan sert duvarına yaslanmış dururken, yüzünü basmış olan pembeliğin sıcaklığında keyifle ısınıyor gibiydi.

«Ve sonunda, Linda'mızla evleniyorsun demek. Müthiştir o. Ah! Ve ona kendisini sevdiğini söylediğin için de, şimdi daha anlayışlı olacaktır. Bu kadar haşin olmayacaktır artık.»

Nostromo, «*Chica!*»[43] dedi. «Ona hiçbir şey söylemedim ki ben.»

«O halde acele et. Yarın gel. Gel ve ona söyle, söyle ki ben de onun azarlarından kurtulabileyim hem –belki de– kim bilir...»

«Böylece sen de, Ramirez'ine kulak verebilesin, değil mi? Bu mu? Sen...»

Genç kız, hiç kıpırdamaksızın, «Aman Tanrım! Ne kadar da sertsin, Giovanni,» dedi. «Ramirez kim... Ramirez... Kim ki o?» diye sanki bir rüyadaymışçasına tekrarlıyordu, bulutlu körfezin alacakaranlığında, batıda, alçak bir kırmızı çizgi, anlı şanlı Capataz de Cargadores'in aşk ve servetten eline geçenleri gizlemiş olduğu mağara gibi karanlık bir dünyanın girişinde parlayan, kırmızı bir demir çubuk gibi uzanıyordu.

---

(43) (İsp.) Küçük kız. (Sevecenlik anlamı verir.)

Ölçülü bir ses tonuyla, «Dinle, Giselle,» dedi. «Kız kardeşine, aşk dolu tek bir sözcük bile söylemeyeceğim. Nedenini bilmek ister misin?»

«Ne yazık! Ama anlayamazdım belki de, Giovanni. Babam, senin diğer erkeklere benzemediğini söyler; seni yeterince anlayabilmiş tek bir kişinin bile çıkmadığını ve zenginlerin sana daha da şaşıracaklarını. Ah! Cennetteki azizler! Yorgunum ben.»

Elindeki nakışı, yüzünün alt kısmını gizlemek için yukarı kaldırdı sonra da kucağına bıraktı. Fenerin karaya bakan tarafı gölgeliydi fakat Linda'nın yaktığı ışığın, deniz fenerinin karanlık gövdesinden çaprazlama ve upuzun ayrılarak mor ve kırmızı renkli ufukta sönmekte olan parlaklığa karışmak üzere uzandığını görebiliyorlardı.

Giselle Viola, başını evin duvarına dayamış, gözleri yarı yarıya kapalı ve beyaz çoraplar ile siyah terlikler içinde küçük ayaklarını birbirinin üzerine atmış; sanki kendini, sakin ve kaderine razı bir biçimde, gittikçe koyulaşan akşam karanlığına bırakmış gibiydi. Bedeninin cazibesi, rahatlığındaki vaatkâr gizemlilik, havayı doldurarak karanlıklar içine yayılan taze ve sarhoş edici bir koku gibi, Placid Körfezi'nin üzerine çöken gecenin içine dağılıyordu. Bozulmaz Nostromo, onun, çevreyi saran baştan çıkarıcı havasını, büyük bir gürültüyle atmakta olan göğsünün içinde duyumsuyordu. Limandan ayrılmadan önce, adaya uzun uzun kürek çekerken daha rahat etmek için, mağazadan alınmış Kaptan Fidanza giysisini üzerinden çıkarıp atmıştı, şimdi genç kızın önünde, rıhtımda her zaman görüldüğü kılığıyla, Costaguana'da şansını denemek için karaya çıkmış olan Akdenizli bir gemicinin kırmızı kuşağı ve kareli gömleğiyle duruyordu. Mor ve kızıl renkli alacakaranlık, Don Martin Decoud'un büyük kuşkuculuğunun, kendi kendini yok eden tutkusu çevresinde her akşam biraz daha koyulaşıp onu yalnızlık içinde tutuşturarak sonunda ölüme gönderdiği noktadan ancak elli yarda kadar uzaklıkta –onu da sarıp sarmalamıştı,–yakın, yumuşak ve derinden.

Sonunda, kendi kendine tam anlamıyla hakim bir biçimde, «Duyman gerekiyor,» diye söze başladı. «Kız kardeşine, bu akşam nişanlandığım kız kardeşine aşk dolu tek bir sözcük bile söylemeyeceğim çünkü benim sevdiğim sensin. Sensin!»

Alacakaranlıkta, onun aşk ve öpülmek için yaratılmış dudaklarına kendiliğinden gelip oturan yumuşak ve şehvet dolu gülümsemenin, duyduğu dehşetten, gergin ve bitkin çizgiler halinde donup kaldığını

görebiliyordu. Kendini daha fazla tutamadı. Kız, onun yaklaşmasından ürküp geriye çekilirken, kolları gevşek teslimiyetinin soyluluğu içinde görkemle hiç direnmeksizin ona doğru uzandı. Nostromo, onun başını, ellerinin arasına aldı ve akşamın mor ışığında parlayan yukarı kalkmış yüzünü öpücük yağmuruna tuttu. Buyurgan ve sevecen, sahip olduğu şeyin doygunluğuna ağır ağır giriyordu. Ve onun ağladığını fark etti. O zaman, o eşsiz Capataz, umursamadığı aşkların adamı, tıpkı bir çocuğun acısıyla karşı karşıya kalmış bir kadın gibi yumuşak ve okşayıcı oldu. Sevgiyle bir şeyler mırıldanıyordu ona. Yanına oturdu ve onun güzel başını göğsüne dayadı. «Yıldızım, benim küçük çiçeğim,» diyordu ona.

Karanlık giderek artıyordu. Ölümsüz binlerden biri olan Giorgio'nun bir aslanınkine benzeyen yiğit başını bir kömür ateşinin üzerine eğdiği fener bekçisinin kulübesinin oturma odasından ustalıkla pişirilen bir *frittura*nın[44] cızırtısı ve nefis kokusu geliyordu.

Tıpkı büyük bir felaket gibi gerçekleşen bu şeyin karmaşası içinde, genç kızın kadınsı başında, bir mantık parıltısı hâlâ canlılığını koruyordu. Nostromo, o sarıp sarmalanılmış sessizlikleri içinde bütün dünyayı unutmuştu. Fakat genç kız, onun kulağına, fısıltıyla,

«Merhamet et bana Tanrım! Ne olacağım, ben, şimdi, burada, bu nefret ettiğim gök ve denizin arasında? Linda, Linda –Onu düşünüyorum da!..» Onun kollarından kurtulmaya çalıştı; onun adını söyleyince birden rahatlamıştı. Fakat beyaz duvarın önünde birbirine sımsıkı sarılmış ve birbiriyle mücadele eden kara gölgelerine yaklaşan kimse yoktu. «Linda! Zavallı Linda! Titriyorum. Bugün Giovanni ile, benim sevgilimle nişanlanan zavallı kız kardeşim Linda'nın karşısında korkudan öleceğim. Giovanni, deli olmalısın sen! Anlayamıyorum seni! Diğer erkeklere benzemezsin! Hiçbir zaman ayrılmayacağım senden –Ancak Tanrı için. Fakat neden yaptın, bu düşüncesizce, delice, zalimce, korkunç şeyi?»

Serbest kalınca, başını önüne eğdi, kolları yana düştü. Sunak örtüsü, sanki güçlü bir rüzgâr tarafından bir kenara atılmış gibi, onların uzağında duruyor, karanlık zeminin üzerinde bembeyaz parlıyordu.

Nostromo, «Senden ümidimi keserim korkusuyla,» dedi.

«Benim bütün ruhuma sahip olduğumu biliyordun. Her şeyi biliyordun! Senin için yaratılmıştı ruhum. Fakat seninle benim arama ne

(44) (İsp.) Kızartma.

girebilirdi ki? Ne? Söyle bana!» diye tekrarlıyordu, sabırsızlık göstermeksizin ve kendinden son derece emin olarak.

Nostromo, çok hafif bir sesle, «Senin ölmüş annen,» dedi.

«Ah!.. Zavallı annem! O daima... O cennette bir melek şimdi ve ben, onun için, senden vazgeçmeyeceğim. Hayır, Giovanni. Sadece Tanrı için. Çılgınsın sen –Fakat oldu bir kere. Ah! Ne yaptın sen? Giovanni, sevgilim, hayatım, efendim, bulutlardan bu mezar içinde terk edip gitme beni. Şimdi beni terk edemezsin. Götürmelisin beni, hemen şimdi, şu anda –küçük tekneye atıp... Giovanni, bu gece götür beni, Linda'nın gözlerinden uzağa, tekrar ona bakmak zorunda kalmadan önce.»

İyice sokuldu ona. San Tome gümüşünün kölesi, kollarında bir zincirin ağırlığına, dudakları üzerinde buz gibi bir elin baskısına benzer bir şey hissetti. Büyüye karşı mücadele ediyordu.

«Yapamam,» dedi. «Henüz değil. İkimizle özgür dünya arasında duran bir şey var.»

Kız, ince ve safça bir baştan çıkarma içgüdüsüyle bütün bedenini onunkine bastırıyordu sımsıkı.

Gönül çelici bir sesle, «Saçmalıyorsun, Giovanni-sevgilim,» diye mırıldanıyordu. «Ne olabilir ki, bu? Al götür beni buradan, ellerinle –Dona Emilia'ya– buradan uzaklara. Çok ağır sayılmam ben.»

Sanki onu derhal avuçlarının arasına alıp havaya kaldırmasını bekliyor gibiydi. Olanaksızlık kavramını bütünüyle yitirmişti. Bu gariplikler gecesinde her şey olabilirdi. Adam hiçbir harekette bulunmayınca, genç kız, neredeyse bağırarak,

«Sana Linda'dan korkuyorum, diyorum» dedi. Fakat Nostromo, hâlâ kıpırdamamayı sürdürüyordu. Giselle, bu defa da daha sessiz ve kurnaz bir tavır takındı. Yaltaklanarak, «Ne olabilir ki?» diye sordu.

Nostromo, kollarının arasında, onun sıcaklığını, nefes alıp verişini, canlılığını, titreyişini hissedebiliyordu. Coşkuyla kendi gücünün bilincine vararak ve aklıyla övünç duyarak özgürlüğüne doğru atıldı.

«Bir hazine,» dedi. «Hiçbir hareket yoktu. Giselle, söylediği şeyi anlamamıştı. «Bir hazine» diye tekrarladı. «Senin güzel başına altından bir taç takabilecek bir gümüş hazinesi.»

Genç kız, sanki bir düşün derinliklerinden geliyormuş gibi zayıf bir sesle, «Bir hazine mi?» diye tekrarladı. «Ne diyorsun sen?»

Yavaşça kurtuldu kollarından. Nostromo, ayağa kalkmış, gözleriyle yüzünü, saçlarını, dudaklarını, yanaklarındaki gamzeleri görerek,

bu körfez gecesinde, sanki öğle vaktinin kızgın sıcağındaymışçasına onun kişiliğinin büyüsüne kapılarak ona bakıyordu. Konuşmaya başladığında, genç kızın o kayıtsız ve baştan çıkarıcı sesi, kontrol edilemez bir merak ve hayranlık dolu bir huşunun heyecanı içinde titriyordu.

«Bir gümüş hazinesi mi?» diye kekeledi. Sonra daha güçlü, daha hızlı bir biçimde, «Ne? Nerede? Nasıl ele geçirdin onu, Giovanni?»

Esaretin büyüsüyle dövüşüyordu adam. Sonra sanki kahramanca bir vuruş yaparmış gibi patladı:

«Bir hırsız gibi!»

Başının üzerine Placid Körfezi'nin en yoğun karanlığı düşmüştü sanki. Şimdi onu göremiyordu. Uzun, karanlık, dipsiz bir sessizliğin içine gömülmüştü genç kız, biraz sonra hafif bir parıltıyla yeniden erkeğe döndü sesi, yüzüydü bu.

«Seni seviyorum! Seni seviyorum!»

Bu sözler, alışılmamış bir özgürlük hissi verdi erkeğe, hazinenin o lanetli büyüsünden daha güçlü bir büyüye sahiptiler, o ölü şeye olan bezdirici kulluğunu, coşkuyla inandığı bir güce çeviriyorlardı. Onu, Dona Emilia'nınki kadar büyük bir görkemle sarıp sarmalayacak, kuş sütü ile besleyecekti. Zenginler, halktan çaldıklarıyla yaşıyorlardı fakat kendisi, hiçbir zenginden, hiçbir şey çalmış değildi –kendi ihanetleri ve budalalıkları tarafından zaten yitirdiklerinin dışında. Çünkü ihanet etmişlerdi ona– Öyle diyordu. Aldatmışlar, baştan çıkarmışlardı. Genç kız, inandı ona. Hazineyi, intikam almak maksadıyla saklamıştı fakat şimdi hiçbir şeye aldırış etmiyordu. Önem verdiği sadece kendisiydi. Onun güzelliğini, zeytin ağaçlarıyla taçlanmış bir tepedeki bir saraya masmavi bir deniz üzerindeki beyaz bir saraya yerleştirecek, orada yaşatacaktı. Onu, tıpkı bir mücevher kutusunda sakladığı bir mücevher gibi koruyacaktı. Onun için, küçücük ayaklarıyla üzerine basacağı, üzerinde üzüm ve mısır yetişen bereketli topraklar satın alacaktı. Öptü o ayakları. Bütün bunların bedelini, bir kadının ruhu ve bir erkeğin hayatıyla zaten ödemişti. Capataz de Cargadores, kendi cömertliğinin en yüce sarhoşluğunu tadıyordu. Avucunun içindeki hazineyi, zarif bir biçimde, onun ayaklarının dibine, körfezin o delinmez karanlığının –nasıl derler– Tanrı'nın bilgisine ve şeytanın zekasına meydan okuyan karanlığın içine fırlatıyordu. Fakat önce, onun zenginleşmesine izin vermeliydi. Uyarıyordu onu.

Genç kız, bütün bunları, sanki bir trans hali içindeymiş gibi din-

ledi. Parmaklarıyla, adamın saçlarını karıştırdı. Nostromo, sanki ruhunu göğsünden çıkarıp atmışçasına, başı dönerek, zayıf, bomboş kalktı dizlerinin üzerinden.

Genç kız, «O halde acele et» dedi. «O halde, acele et, Giovanni, aşkım benim, efendim, çünkü Tanrı'dan başka hiç kimse için vazgeçmeyeceğim senden. Ve Linda'dan korkuyorum.»

Nostromo, onun, korkudan titrediğini sandı ve ona elinden geleni yapacağına dair söz verdi. Onun aşkının vereceği cesarete güveniyordu. Giselle de, daima sevilmek için, masmavi bir denizin üzerinde yükselen tepenin üzerindeki beyaz sarayda, her zaman sevilmek için cesur olacağı üzerine söz verdi. Sonra çekingen, karşısındakini deneme amacını taşıyan bir coşkuyla, «Nerede o? Nerede? Söyle bana Giovanni?» diye mırıldandı.

Nostromo, ağzını açtı; fakat sonra sanki bir yıldırım çarpmış gibi sessiz kaldı

«Hayır, bu olmaz. Olmaz.» diye soludu. «O kadar çok insan önünde onu dilsiz bırakmış olan gizliliğin büyüsünün tekrar hiç bozulmamış bir güçle, dudaklarını mühürlemesi karşısında afallamıştı. Ona bile söylemeyecekti. Söyleyemeyecekti. Çok tehlikeli olurdu bu. Sesindeki öfke tınısını özenle susturarak, «Seni bunu sormaktan men ederim.»

Özgürlüğünü yeniden kazanmış değildi. Bu kanun dışı hazinenin hayali belirdi birden, soluk dudakları üzerine bastırdığı parmağıyla, gümüşten bir figür gibi, merhametsiz ve gizli genç kızın yanı başında öylece duruyordu bu hayal. Kendini, biraz sonra, burun deliklerine dolan, toprağın, çürüyen yaprakların kokusuyla dere yatağı boyunca sürünürken, göğsünü uyuşturan bir amacın kararlılığıyla önce içeri ardından da kulaklarını dikmiş bir halde, gümüşleri yüklenmiş olarak dışarı sürünürken düşününce ruhu içinde söner gibi oldu. Bu gece yapılmalıydı bu iş –yapılması korkak bir esire düşen bu iş, hemen bu gece yapılmalıydı.

Hafifçe eğildi, genç kızın eteğinin ucunu alıp dudaklarına götürdü sonra mırıldanarak şu emri verdi:

«Kalamayacağımı söyle babana,» ve hemen uzaklaştı ondan sessizce; öyle ki karanlık gecede, ayak sesleri bile işitilmemişti.

Genç kız, başı tembelce duvara dayalı, beyaz çoraplar ve siyah terlikler içindeki ayakları birbirinin üzerine atılmış, hareketsiz oturuyordu. Dışarı çıkan yaşlı Giorgio, onun korktuğu gibi, bu haber kar-

şısında fazla şaşırmış görünmedi. Zira içi açıklanamaz bir korkuyla dopdoluydu şimdi. Giovanni ile onun hazinesi dışındaki her şeyden ve herkesten korkuyordu. Ama inanılmaz bir şeydi bu.

Kahraman Garibaldino, Nostromo'nun bu ani ayrılışını, anlayışlı bir hoşgörüyle karşıladı. Kendi duygularını hatırlamıştı ve durumun gerçek nedenini bir erkek olarak anladığını ortaya koydu.

«*Va bene.* Bırak gitsin. Ha! Ha! Bir kadın, ne kadar güzel olursa olsun, acıtır biraz. Özgürlük, özgürlük. Birden fazla türü vardır onun! Asıl büyük söz söyledi o ve oğlum Gian' Battista yumuşak başlı değildir.» Hareketsiz ve korku içinde öylece duran Giselle'ye, bir şeyler öğretir gibiydi. «Bir erkek, yumuşak başlı olmamalıdır,» diye de kapının eşiğinden, emredercesine ilave etti. Genç kızın sessizliği ve hareketsizliği onu rahatsız ediyor gibiydi. Derinden gelen sesiyle, büyük bir ciddiyetle de, «Ablanın kısmeti karşısında, kıskançlığa yer verme yüreğinde,» diye de öğüt verdi ona.

Biraz sonra, küçük kızını içeri çağırmak için tekrar dışarı çıktı. Vakit geç olmuştu. Genç kızın sadece başını çevirmesi için bile üç kez adını seslenmesi gerekti. Yalnız bırakılan genç kız, umarsız bir dehşetin pençesine düşmüştü. Linda ile paylaştığı odaya sanki derin bir uykudaymış gibi girdi. Bu görünümü öylesine belirgindi ki, kızı içeri girip kapıyı arkasından kapatınca, gözlüklerini takmış, İncil okumakta olan yaşlı Giorgio bile gözlerini kaldırarak başını salladı.

Hiçbir şeye bakmaksızın doğruca odasına yürüdü ve hemen açık pencerenin yanına çöktü. Duyduğu mutluluğun verdiği coşkuyla aşağı inen Linda, onu, arkasında yakılmış bir mum, rüzgârın havada kanat vuruşları ve uzaklarda yağmakta olan yağmurlarla dolu kapkara geceye bakarken buldu onu; Tanrı'nın gözlerinin göremeyeceği ve şeytanın hilelerinin ulaşamayacağı kadar yoğun, gerçek bir körfez gecesiydi. Giselle, kapının açıldığını duyunca başını çevirip bakmadı.

Bu hareketsizlikte, cennetinin derinliklerine dalmış olan Linda'ya ulaşan bir şeyler vardı. Abla, öfke içinde, neler olduğunu tahmin etti: O sefil Ramirez'i düşünmekteydi çocuk. Linda, konuşmaya can atıyordu. Haşin sesiyle, «Giselle!» diye söze başladı ama en küçük bir yanıt verilmedi kendisine.

Bir sarayda yaşayacak ve kendisine ait olan toprakların üzerinde yürüyecek olan genç kız, korkudan ölmek üzereydi. Dünya üzerindeki hiçbir şey, onun başını çevirip ablasının yüzüne bakmasını sağlayamazdı. Bastırmaya çalıştığı bir telaşla:

«Benimle konuşma. Dua ediyorum» dedi.

Hayal kırıklığına uğramış olan Linda, sessizce dışarı çıktı ve Giselle, sanki inanılamayacak bir şeyin doğrulanması beklentisi içindeymiş gibi, inanamayan, yitik, şaşkın, sabırlı öylece oturmayı sürdürdü. Bulutların o umarsız karanlığı da, görmekte olduğu düşün bir parçasıydı sanki. Bekledi.

Bekleyişi boşa gitmedi. Ruhu, kendi benliğinde ölmüş olan adam, sürünerek, gümüşleri yüklenmiş olarak dere yatağından dışarı çıktı, aydınlık pencerenin parıltısını gördü ve kıyıdan geriye dönmekten kendini alamadı.

Giselle, karşı kıyıdaki yüksek dağları aşındıran bu aşılamayacak karanlıktaki zeminin üzerinde, sanki bir mucizenin olağanüstü gücüyle, San Tome gümüşünün kölesini gördü. Onun geri dönüşünü, bundan böyle, dünyada, ebediyete kadar şaşılacak bir şey olmayacakmış gibi anlıyor, öyle kabul ediyordu.

Sanki buna zorlanmış gibi dimdik ayağa kalktı ve içeriden gelen ışığın yaklaşmakta olan adamın yüzünü aydınlatmasına olanak tanımadan konuşmaya başladı.

«Beni kaçırmak için geri geldin. Çok güzel! Aç kollarını, Giovanni, sevgilim. Geliyorum.» Nostromo'nun ihtiyatlı adımları durdu ve vahşice parlayan gözleriyle sert bir sesle konuştu:

«Henüz değil. Ağır ağır zenginleşmeliyim» Ses tonuna tehditkâr bir tını gelmişti. «Sevgilinin bir hırsız olduğunu unutma.»

Genç kız, aceleyle, «Evet! Evet!» diye mırıldandı. «Daha yakına gel! Dinle! Beni bırakma Giovanni! Hiç! Hiç! Sabırlı olacağım!..»

Bedeni, alçak pencerenin çerçevesi üzerinden yasadışı hazinenin esirine doğru teselli verircesine sarktı. Odadaki ışık söndü ve gümüşü yüklenmiş olan o anlı şanlı Capataz, sanki boğulan bir insanın bir saman çöpüne sarılışı gibi, körfezin karanlığında, onun bembeyaz boynuna sarıldı.

13

Mrs. Gould'un, Dr. Monygham'ın deyişiyle, «bir *tertulia*[45] vereceği» gün, Kaptan Fidanza, Sulaco limanında durmakta olan uskunasından indi, sakin, kararlı ve telaşsız bir şekilde küçük sandalına

(45) (İsp.) Parti, eğlence.

oturup küreklere asıldı. Her zamankinden daha geç kalmıştı. Büyük İsabel'in kıyısına ayak bastığında, vakit öğleden sonrayı hayli geçmiş bulunuyordu, bayırı, kararlı adımlarla tırmandı.

Uzaktan, Giselle'nin, kızların odasının penceresi altında, evin arkasına karşı, geriye yaslanmış bir sandalyede oturduğunu görmüştü. Genç kız, nakışını eline almış ve onu, gözlerinin hizasına dek kaldırmıştı. Bu genç kız endamındaki sakinlik, Nostromo'nun sürekli göğsünde taşıdığı mücadele ve çaba duygularını kuvvetlendiriyordu. Öfkelendi. Kendisinin ayaklarındaki zincirleri, gümüşten zincirlerin şıkırtılarını daha uzaktan bile işitiyor olması gerektiğini düşündü. Ve o gün kıyıdayken, o kem gözlü doktora rastlamış, adam, onu, uzun uzun süzmüştü.

Kızın gözlerini kaldırmasıyla sakinleşti. O çiçek tazeliğindeki gözlerin gülümseyişini, ta yüreğinin derinliklerinden hissetti. Ardından kaşlarını çattı genç kız. Dikkatli olması için bir uyarıydı bu. Nostromo, biraz uzakta durdu ve yüksek kayıtsız bir sesle,

«İyi günler, Giselle, Linda hâlâ yukarıda mı?» diye sordu.

«Evet, büyük odada, babamla birlikte yukarıda.»

Sonra yaklaştı, bir nedenden dolayı oraya dönmüş olan Linda tarafından görülmek korkusuyla pencereden odanın içine baktı, sonra sadece dudaklarını kıpırdatarak,

«Beni seviyor musun?» diye sordu.

«Hayatımdan daha çok,» düşünceli bakışlarını eğerek nakışını işlemeye devam etti ve gözlerini işinden ayırmadan konuşmayı sürdürdü, «Aksi halde yaşayamam. Yaşayamam, Giovanni. Çünkü bu hayat, ölümden farksız benim için. Oh, Giovanni, eğer beni alıp uzaklara götürmezsen öleceğim.»

Adam aldırış etmeksizin gülümsedi. «Karanlık bastığında pencereye geleceğim» dedi.

«Hayır, yapma bunu, Giovanni, bu gece olmaz. Linda ve babam, bugün, hayli uzun süredir baş başa konuşuyorlar.»

«Ne hakkında?»

Duyduğum kadarıyla, Ramirez hakkında. Bilmiyorum. Korkuyorum. Sürekli korkuyorum. Günde binlerce defa ölmek gibi bir şey bu. Hazine senin için ne anlama geliyorsa senin aşkın da benim için aynı anlamı taşıyor. Orada duruyor fakat ben ondan yeterince faydalanamıyorum.»

Adam, çok sakin bir şekilde baktı kızın yüzüne. Güzeldi. Ona

duyduğu arzu, içinde giderek büyüyordu. İki efendiye sahipti şimdi. Fakat genç kız, onun içinde, sürekli bir heyecan uyandırabilmekten acizdi. Söylediği şeyde samimiydi; fakat geceleri sakinlik içinde uyayabiliyordu. Ne zaman erkeği görse ateşi daha güçleniyordu. O zamanlarda daha çok artan sessizliğiydi ondaki değişikliği ortaya koyan. Kendi kendine ihanet etmekten korkuyordu genç kız. Acıdan, bedensel incinmeden, iğneli sözlerden, öfkeyle karşılaşmaktan ve şiddete tanıklık etmekten korkuyordu. Çünkü ruhu, itkilerinde, bir pagan içtenliğiyle hafif ve nazikti. Mırıldandı.

«*Palazzo*'dan vazgeç, Giovanni, tepeler üstündeki bağdan da çünkü onların yüzünden aşkımızdan oluyoruz.»

Linda'nın, evin köşesinde sessizce dikildiğini görerek sustu.

Nostromo, nişanlısını selamlayarak ona doğru döndü ve çukura kaçmış gözlerini, çöküк yanaklarını, hastalıklı havasını ve yüzündeki acıyı görerek şaşırdı.

Sorusuna bir nebze ilgi anlamı katmaya çalışarak «Hasta mısın?» diye sordu.

Genç kızın kara gözleri alev alev yanarak baktı ona. «Zayıflamış mıyım?» diye sordu.

«Evet –belki– azıcık.»

«Ve yaşlanmışım da.»

«Günler geçiyor, hepimiz yaşlanıyoruz.»

Ağır ağır bakışlarını ondan ayırmaksızın, «Yüzüğü takana kadar saçlarım ağaracak, korkarım» dedi.

Elbisesinin kollarını yukarı sıvarken onun ne diyeceğini bekledi bir süre.

Adam dalgın dalgın, «Bundan korkmana gerek yok» yanıtını verdi.

Linda, sanki söylenecek başka bir şey kalmamış gibi arkasına döndü ve Nostromo, babasıyla konuşurken o ev işleriyle meşgul olmaya koyuldu. Yaşlı Garibaldino ile konuşmak, kolay bir iş değildi. Yaşı, yetilerini olumsuz yönde etkilememişti, sadece şimdi biraz daha derinlerde bir yere çekilmiş gibiydiler. Sözler, ağır ağır zoraki çıkıyordu ağzından. Fakat şimdi biraz daha canlanmış, hızlanmıştı, yaşlı aslanın içinde daha çok yaşama gücü var gibiydi. Onuruna leke sürdürmekten korkuyordu. Ramirez'in küçük kızı için yaptığı planlara dair, Sidoni'nin uyarılarına inanıyordu. Ve kızına da güvenmiyordu. Uçarıydı genç kız. Endişelerinden, «Oğul Gian' Battista'ya hiç söz

etmedi. Yaşlılığın verdiği boş bir gurur gibi bir şeydi bu. Evinin onurunu koruma görevinde, henüz ondan kalır yanı olmadığını göstermek istiyordu. Nostromo, erken ayrıldı. Kumsala doğru yürüyerek oradan uzaklaşır uzaklaşmaz, Linda eşikten atladı ve yüzünde sıkıntılı bir gülümseme ile babasının yanına oturdu.

Reddedilmiş ve umutsuz aşık Ramirez'in, rıhtımda kendisini beklediği o Pazar gününden beri, hiçbir kuşkusu kalmamıştı artık. Adamın kıskançlığın etkisiyle söylediği saçmalıklar, yeni bir şeyi anlatmıyordu. Ne var ki, sözlüsüyle yaptığı görüşmelerde, mutluluk ve güvenin yerine bulduğu o gerçek dışılık ve aldatılmışlık hissi, sanki yüreğine bir çivi çakılıyormuş gibi kesinlikle doğrulanmıştı bu sözlerle. Ramirez'e lanetler, hakaretler yağdırarak yürüyüp gitmişti; fakat o Pazar, Teresa'nın, başında yazılı bir taş bulunan mezarına kapandığı zaman duyduğu utançtan ve alçalmışlık duygusundan neredeyse ölecekti; yaşlı Viola, karısını denize gömme arzusunu yerine getirememişti ve demiryolu atölyelerindeki makinistler ve ustalar İtalyan Birliği'nin kahramanına duydukları saygının bir nişanesi olarak bu mezar taşını dikmişlerdi ve şimdi Linda da bu mezar taşının üzerine kapanmış ağlamaktaydı.

Bu haksız ve nedensiz hakaret şoka uğratmıştı onu. Eğer Gian' Battista, onun kalbini kırmak istiyorduysa, bunu yapabilirdi, hiçbir mahzuru yoktu. Fakat parçaları ayaklar altında çiğnemek, onun ruhunu aşağılamak neden? Yoo! Kıramazdı onu. Gözyaşlarını kuruladı. Ve Giselle! Giselle! Yürümeyi öğrendiği günden beri, korunmak için daima eteğine asılan o ufaklık. Ne iki yüzlülüktü bu! Fakat kendini tutamamıştı belki de. Bir erkek söz konusu olduğunda, o zavallı, kuş beyinli, sefil kendini tutamazdı ki.

Linda, sevince de acıya da kolaylıkla geçit vermeyen Viola metanetinden payına düşeni almıştı. Hiçbir şey söylememeye kararlıydı. Fakat kadınlara özgü bir biçimde bu metanete biraz da tutku katmıştı. Giselle'nin yakalanmak korkusuyla hemen verdiği kısa kısa cevaplar, hor görmeyi akla getiren kısalıkları yüzünden onu çileden çıkartmıştı. Kız kardeşi, iskemlesinde tembel tembel otururken onun üzerine atılmış ve Sulaco'nun en beyaz gerdanının üzerinde dişlerinin izini bırakmıştı. Bağırmıştı Giselle. Fakat Viola kahramanlığından o da payını almıştı. Korkudan bayılmak üzere, fakat yine de sükûnetle, sadece, «*Madre de Dios!* Canlı canlı yiyecek misin beni, Linda?» demişti. Ve bu patlama, üzerlerinde hiçbir iz bırakmaksızın

geçip gitmişti. «Hiçbir şey bilmiyor. Bir şey biliyor olamaz.» diye düşünüyordu Giselle. Linda da, kendi kendini, «Belki de doğru değil. Doğru olmaz» diye ikna etmeye çalışıyordu.

Fakat çılgına dönmüş Ramirez'le karşılaşmasından sonra Kaptan Fidanza'yı ilk defa olarak gördüğünde, talihsizliği yeniden kesin bir anlam kazandı. Onun, kapının eşiğinden geçip sandalına gidişini izlerken, kendi kendine, metanetle «Bu akşam buluşacaklar mı acaba?» diye soruyordu. Bir saniye için bile olsa kuleden ayrılmamaya karar verdi. Adam gözden kaybolduktan sonra dışarı çıktı ve babasının yanına oturdu.

Saygıdeğer Garibaldino, kendi deyişiyle, «kendini hâlâ bir delikanlı gibi» hissetmekteydi. Son günlerde, Ramirez üzerine şuradan buradan bir hayli şey gelmişti kulağına ve şayet yaşasa oğluna hiç mi hiç benzemeyeceği apaçık ortada olan bu adama karşı duyduğu küçümseme ve nefret onun huzurunu kaçırmıştı. Çok az uyuyabiliyordu artık; fakat son birkaç geceyi, burnunun üzerinde Mrs. Gould'un gümüş çerçeveli gözlükleriyle açık bir İncil'in önüne geçip okumak veya sadece onun önünde öylece oturmak yerine elinde eski tüfeğiyle adanın dört bir yanını bilfiil kolaçan edip şerefinin bekçiliğini yaparak geçirmişti.

Linda, ince, esmer elini, dizinin üzerine koymuş, heyecanını yatıştırmaya çalışıyordu. Ramirez, Sulaco'da değildi. Kimse nerede olduğunu bilmiyordu. Gitmişti. Ne yapacağına dair konuşup durması da hiçbir anlam ifade etmemekteydi.

İhtiyar adam, «Hayır,» diyerek onun sözünü kesti. «Fakat oğul Gian' Battista bana dedi ki –Kendinden hayli emindi.– O korkak *esclavo,* körfezin kuzeyinde bir yerlerde, Zapigalı serserilerle beraber içki içip kumar oynuyormuş. Bu küçücük kızı kaçırma girişiminde kendisine yardım etmesi için, o alçak zenci kentinin en aşağılık adamlarından birini toplayıp getirebilir. Fakat o kadar da yaşlı değilim ben! Hayır!»

Linda, içtenlikle, böyle bir girişimde bulunulmasının mümkün olamayacağını ileri sürdü ve sonunda ihtiyar adam beyaz bıyıklarını çiğneyerek sessizliğe gömüldü. Kadınların hoş görülmesi gereken böyle inatçı fikirleri olurdu. Zavallı karısı da böyleydi ve Linda da annesine benziyordu. Tartışmak, bir erkeğe yakışabilecek bir şey değildi. «Belki de. Belki de» diye mırıldandı.

Genç kızın içi, hiçbir biçimde rahat değildi. Nostromo'yu seviyor-

du. Bakışlarını, bir annenin sevecenliği ve mağlup edilerek aşağılanmış bir rakibin kıskançlık acısıyla, biraz uzağında oturan Giselle'ye çevirdi. Sonra kalktı ve ona doğru yürüdü.

Kabaca, «Dinle beni,» dedi. Yukarı doğru çevrilen menekşe rengi ve çiğ damlası gibi gözlerdeki mağlup edilemeyecek dürüstlük, onun hayranlığını ve öfkesini daha da arttırdı. Güzel gözleri vardı Giselle'nin –bu *chica*nın– bu bembeyaz tenli ve her tarafı kapkara yalanla kaplı bu rezil şeyin. Linda, onları, intikam haykırışlarıyla yırtıp parçalamayı mı yoksa onun o gizemli ve utanmasız masumiyetini merhamet ve sevgi öpücüklerine boğmayı mı istediğini bilemiyordu. Birdenbire bütün anlamını yitirip bomboş bakmaya başladı bu gözler; Giselle'nin, yüreğindeki bütün diğer coşkularla beraber yeterince derinlere gömmeyi başaramadığı küçücük bir korkunun dışında bomboş bakıyorlardı.

Linda, «Ramirez, kentte, seni, adadan alıp kaçıracağını söyleyerek övünüyormuş.» dedi.

Öteki, «Ne budalalık!» yanıtını verdi ve uzun süre kendini tutmanın verdiği bir huysuzlukla ilave etti. «Bunu yapabilecek bir erkek değil o.» Titreyen, cüretkâr, şakacı bir tını vardı sesinde.

Linda, sıktığı dişlerinin arasından, «Hayır mı?» dedi. «Bunu yapabilecek bir erkek değil mi? Pekala, bekle de gör öyleyse; babam tüfeğini doldurmuş, etrafta dolaşıp duruyor geceleri.»

«İyi bir şey değil bu onun için. Linda, ona, bunu yapmamasını söyle. Beni dinlemeyecektir.»

Linda, «Hiçbir şey söylemeyeceğim; bundan sonra, hiçbir zaman, hiç kimseye, hiçbir şey söylemeyeceğim» diye tutkuyla bağırdı.

Giselle, «Bu, böyle devam edemez» diye düşündü. Giovanni, onu, hemen kaçırmalıydı –hemen bir dahaki gelişinde. Ne kadar çok olursa olsun, bu gümüş için, bu korkulara katlanamayacaktı artık. Ablasıyla konuşmak onu hasta ediyordu. Fakat babasının bu ihtiyatlılığı da onu huzursuz ediyor değildi. Nostromo'ya, bu gece, pencereye gelmemesi için yalvarmıştı. O da, bu seferlik uzak duracağına söz vermişti. Ve onun adaya gelişinin bir başka sebebi daha olduğunu bilmiyor, tahmin edemiyor, düşünemiyordu.

Linda, doğruca kuleye gitmişti. Feneri yakmanın zamanıydı. Küçük kapının kilidini açtı ve o anlı şanlı Capataz de Cargadores'e duyduğu aşkı sanki ağırlığı giderek artan utanç verici zincirlermiş gibi taşıyarak döner merdivenlerden ağır ağır yukarı çıktı. Hayır; sö-

küp atamayacaktı bu aşkı yüreğinden. Hayır; Tanrı, bu ikisine her ne yapacaksa yapabilirdi. Akşamın alacakaranlığı ve parlak ay ışığıyla aydınlanan fenerin çevresinde dolanarak dikkatli hareketlerle lambayı yaktı. Sonra kolları, iki yanına düştü.

«Ve annemiz bizi seyrediyor,» diye mırıldandı. «Benim kendi kız kardeşim –*chica*!»

Pirinçten kenarları ve çevresini saran prizmalarıyla yansıtıcı aygıt, bütünüyle, sanki içinde yanan lamba değil de kutsal bir alevmiş gibi, elmaslardan yapılmış kubbe biçimli bir tapınakmış gibi bütün denize hakim parlıyor, ışık saçıyordu. Ve fenerin siyahlar içindeki bekçisi Linda, solgun yüzüyle, içinde yaşadığımız dünyanın inançlarının ve tutkularının çok üzerinde, kendi kıskançlığıyla baş başa tahta bir iskemlenin üzerine bıraktı kendini. Sanki birisi, bronz parıltılar saçan siyah saçlarından tutmuş da hoyratça çekiyormuşçasına tuhaf ve iç tırmalayıcı bir acıyla elini şakaklarına götürdü. Buluşacaklardı. Buluşacaklardı. Ve nerede buluşacaklarını da biliyordu o. Pencerede. Çektiği işkence yüzünden terler damlalar halinde süzülüyorlardı yanaklarından aşağı; bu arada, açık denizde ay ışığı, Placid Körfezi'nin –köpüklü dalgalarla süslü kıyıları, sessizlik içinde ve bulutlardan oluşan bu karanlık mağaranın girişini, sanki koskoca bir gümüş setle kapatmıştı.

Linda Viola, bir parmağı, dudağının üzerinde birden ayağa kalktı. Ne onu ne de kız kardeşini seviyordu bu adam. Bütün bunlar, onu korkutacak ama bir yandan da umut verecek kadar anlamsız göründü gözüne. Neden kız kardeşini kaçırmamıştı. Onu engelleyen şey neydi? Yaptıklarına akıl sır erdiremiyordu. Neyi bekliyorlardı? Bu ikisi, hangi amaca yönelik olarak yalan söylüyor ve aldatıyorlardı. Birbirlerine duydukları aşktan ötürü değil. Yoktu böyle bir şey. Adamı geri kazanmak için, içinde parlayan umut ışığı, o gece kuleden ayrılmamak için ettiği yeminden dönmesini sağladı. Zeki ve bu yüzden de olup bitenleri anlayabilecek olan babasıyla derhal konuşması gerekiyordu. Spiral biçimindeki merdivenlerden aşağı koştu. Aşağıda, tam kapıyı açtığı anda, Büyük İsabel'de, bugüne dek atılmış olan ilk kurşunun sesini duydu.

Mermi sanki kendi göğsüne çarpmış gibi bir şok yaşadı. Durmaksızın koşuyordu. Kulübe karanlıktı. Kapıya gelince bağırdı, «Giselle! Giselle!» sonra köşeyi hızla koştu ve açık pencerenin önüne gelip hiçbir cevap alamadan kız kardeşinin adını seslendi; fakat

o şaşkın şaşkın evin çevresinde koşturup dururken Giselle, kapıdan çıktı ve yanından bir ok gibi fırlayarak, saçları dağınık, hiç ses çıkartmaksızın, gözlerini tam karşısına dikmiş koşuyordu. Ayak parmakları otların üzerinde sekiyor gibiydi sanki ve sonra gözden kayboldu.

Linda, kollarını öne doğru uzatmış, ağır ağır yürüyordu. Her şey sakindi adada ve genç kız, nereye gittiğini bilemiyordu. Martin Decoud'un, yaşamı, sanki birbirini takip eden bir dizi anlamsız imgeymiş gibi görerek altında son günlerini geçirdiği ağacın koskoca karanlık gölgesi otların üzerine düşmüştü. Birden babasını gördü, ay ışığında, tek başına, sessizce dikiliyordu.

Garibaldino –kar gibi saçları ve sakalıyla dimdik, iri, bir tüfeğe yaslanmış duruyordu, hareketsizliğinde anıtsal bir rahatlık vardı. Linda, elini, hafifçe, onun kolunun üzerine koydu. Adam hiç kıpırdamadı.

Her zamanki sesiyle, «Ne yaptın?» diye sordu.

Babası, gözleri, gölgelerin en koyu olduğu yere dikilmiş olarak «Ramirez'i vurdum –*infame!*[46] diye yanıtladı. «Tıpkı bir hırsız gibi geldi, bir hırsız gibi de yere düştü. Çocuğu korumak gerekiyordu.»

En küçücük bir kıpırtıda bile bulunmuyor, ileri doğru tek bir adım atmıyordu. Orada, sanki evinin şerefini koruyan yaşlı bir adamın heykeli gibi, olanca sertliğiyle, hiç kımıldamadan duruyordu. Linda, titreyen elini, taştan yapılmışçasına kaskatı ve hareketsiz duran kolundan çekti ve hiçbir şey söylemeksizin gölgelerin karanlığına girdi. Yerde biçimsiz gölgelerden oluşan bir yığın gördü ve hemen durdu. Dikkat kesilmiş kulaklarında, umutsuz bir mırıltı ve akan yaşların çıkardığı sesi, giderek daha güçlü bir biçimde duyuyordu.

«Sana bu gece gelmemen için yalvarmıştım. Ah, Giovanni'm benim. Ve sen de söz vermiştin bana. Ah! Neden, neden geldin, Giovanni?»

Kız kardeşinin sesiydi bu. Sonra yürek paralayıcı hıçkırıklara dönüştü. Ve o güçlü Capataz de Cargadores'in, biraz daha gümüş elde etmek için açık havada, gizlice dere yatağına doğru yaklaşırken yaşlı Giorgio'nun habersiz yakaladığı, San Tome hazinesinin kölesi ve efendisinin sesi yattığı yerden soğukkanlı ve umursamaz bir edayla fakat insanı korkutacak denli zayıf bir tonda yanıtladı onu.

Seni bir kez daha görmezsem, bu gece ölebilirmişim gibi geldi bana; yıldızım, minik çiçeğim benim.»

---

(46) (İsp.) alçak, rezil.

Muhteşem geçen *tertulia* henüz sona ermiş son misafirler de ayrılmışlar ve Senor Administrador da kendi odasına çekilmişti ki akşam için beklenen fakat henüz ortalıklarda görünmeyen Dr. Monygham, bomboş *Calle de la Constitucion*'un elektrik lambalarıyla aydınlatılmış, tahta döşeli kaldırımları boyunca arabasını sürerek *Casa*'nın büyük giriş kapısının önüne geldi ve onu hâlâ açık buldu.

Topallayarak içeri girdi, güçlükle merdivenleri tırmandı ve şişman ve parlak saçlı Basilio'yu, *sala*da ışıkları söndürmek üzereyken buldu. Bu geç vakitte gelen istila karşısında başarılı kahyanın ağzı açık kaldı.

Doktor, «Işıkları söndürme,» diye emretti. «*Senora*yı görmek istiyorum.

Basilio, yapmacıklı bir sesle, «*Senora,* Senor Administrador'un *cancillaria*'sında[47].» dedi. «Senor Administrador, bir saate kadar dağa hareket edecek. Öyle görünüyor ki, işçilerle arasında korkulacak bir sorun var. Mantıktan ve *edepten* yoksun utanmaz yaratıklar. Ve tembel, *senor.* Tembel.»

Doktor, onun, herkes tarafından sevilmesini sağlayan o öfkesiyle, «Utanmaz, tembel ve budala olan biri varsa o da sensin.» dedi. «Işıkları söndürme.»

Basilio, saygıyla geri çekildi. Dr. Monygham, ışıl ışıl aydınlatılmış *sala*da beklerken biraz sonra, evin öteki ucunda bir kapının kapandığını duydu. Bir mahmuz şıkırtısı duyularak yitip gitti. Senor Administrador, dağa hareket etmişti. Kaptan Mitchell'in verdiği adla, «Sulaco'nun First Lady'si» mücevherlerin ve ipeğin parıltısıyla ışıl ışıl yanan uzun eteğinin düzenli hışırtısıyla, güzel başı, sanki içinde gümüş tellerinin kaybolduğu gür sarı saçlarının altında ezilmiş; en büyük servet düşlerinin ulaşamayacağı kadar zengin, sayılan, sevilen, dikkate alınan, onurlandırılan ve belki de, yeryüzünde, bu güne kadar var olmuş en yalnız insandan daha yalnız olarak aydınlık koridor boyunca geliyordu.

Doktorun, «Mrs. Gould! Bir dakika!» sözleri, aydınlık ve bomboş *sala*nın kapısında irkilerek durmasına yol açtı. Mobilyalara arasında tek başına ayakta duran doktorun görüntüsü, içinde bulunulan koşulların ve ruh hallerinin benzerliğinden dolayı Martin Decoud ile o beklenmedik karşılaşmasının heyecan dolu anısını anımsattı ona.

---

(47) (İsp.) Büro, çalışma odası.

O sessizlik içinde, yıllarca önce, acıklı bir biçimde can vermiş olan adamın, «Antonia, burada yelpazesini bırakmış» kelimelerini telaffuz eden sesini duyar gibi oldu. Fakat doktorun, duyduğu heyecandan dolayı bir ölçüde değişikliğe uğramış sesiydi konuşan. Gözlerinin parladığı dikkatini çekti.

«Mrs. Gould, sizi istiyorlar. Neler olduğundan haberiniz var mı? Dün size Nostromo hakkında neler söylediğimi hatırlarsınız. Görünüşe göre Zapiga'dan geldiğini sandığım üstü örtülü bir tekne, içindeki dört zenciyle beraber büyük İsabel'in yakınından geçerken kayalıktan bir kadın sesinin –anlaşıldığı kadarıyla Linda'nın– bağırdığını duymuş; sahile yanaşmalarını (Ay'ın aydınlattığı bir geceydi bu.) yaralı bir adamı kente götürmelerini emrediyormuş. (Benim bütün bunları kendisinden dinlediğim) *Patron* elbette söyleneni derhal yerine getirmiş. Bana söylediğine göre, Büyük İsabel'in alçak yanından dolanıp geldiklerinde, Linda Viola'yı kendilerini bekler bulmuşlar. Onu takip etmişler. Linda, onları, kulübeden fazla uzakta olmayan bir ağacın altına götürmüş. Orada, Nostromo'yu, başı, kızlardan küçük olanının kucağında yerde yatarken bulmuşlar ve baba Viola da biraz uzakta, tüfeğine dayanmış olarak ayakta duruyormuş. Linda'nın talimatına uyarak kulübeden, Nostromo'yu uzatabilmek için bir masa çıkarmışlar ve bacaklarını kırıp bir sedyeye dönüştürmüşler. Şimdi buradalar, Mrs. Gould. Yani Nostromo ve Giselle. Zenciler, onu, limanın yakınındaki ilk yardım hastanesine getirmişler. Bakıcıyla beni çağırtmıştı. Fakat görmek istediği ben değildim –Sizdiniz, Mrs. Gould! Sizdiniz.»

Mrs. Gould, olduğu yerde hafifçe büzülerek, «Ben mi?» diye fısıldadı.

Doktor, «Evet, siz!» diye gürledi. Bana –Onun için kendi düşmanı olan kişiye– sizi derhal kendisine götürmem için yalvardı. Görünüşe göre, sadece size söyleyebileceği bir şeyler var.»

Mrs. Gould, «Olanaksız!» diye mırıldandı.

«Bana dedi ki, «Vaktiyle, başının üzerinde bir çatının bulunmaya devam etmesini sağlamak için bir şeyler yapmış olduğumu hatırlat ona. . .» Doktor, «Mrs. Gould,» diye büyük bir heyecanla devam etti. «Gümüşü hatırlıyor musunuz? Hani mavnadaki—kaybolan gümüşü?»

Hatırlıyordu Mrs. Gould. Fakat gümüşün sadece adının anılmasından bile nasıl nefret ettiğini söylemedi ona. Açık sözlülüğün kişilik

kazanmış bir örneği olan bu kadın, abartılı bir dehşetle, hayatında ilk ve son defa olarak, o gümüş hakkındaki gerçeği kocasından gizlemiş olduğunu hatırlıyordu. O zaman duyduğu korkulardı, onu yoldan çıkaran ve bunun için de, kendisini hiçbir zaman bağışlamamıştı. Üstelik şayet kocası Decoud tarafından getirilen haberi almış olsaydı, hiçbir zaman dağdan aşağı indirilmeyecek olan o gümüş, neredeyse, dolaylı yoldan Dr. Monygham'ın ölümüne neden olacaktı. Ve bütün bunlar, ona, çok korkunç görünüyordu

«Kaybolmuştu ama öyle değil mi?» diye inledi doktor.» O zamandan beri, Nostromo'muzda gizemli bir şeyler olduğunu hep hissetmişimdir zaten. Şimdi de, onu istediğine kuvvetle inanıyorum ölmek üzere olduğu anda bile...»

Mrs. Gould, «Ölmek üzere olduğu anda bile mi?» diye tekrarladı.

«Evet. Evet. Belki de, o gümüşle ilgili bir şeyler söylemek istiyor size öyle ki...»,

Mrs. Gould, alçak sesle, «Oh hayır! Hayır!» diye bağırdı. «Kaybolmamış mıydı o; o konu kapanmamış mıydı? O gümüş olmaksızın da dünya üzerindeki herkesi sefil etmeye yetecek kadar hazine yok mu?»

Doktor, itaatkâr ve hayal kırıklığına uğramış bir sessizlik içinde hiç kıpırdamamayı sürdürdü. Sonunda çok alçak bir sesle, konuşma cesaretini gösterdi:

«Hem sonra Viola'nın o kızı da var, Giselle? Ne yapacağız? Öyle görünüyor ki, babası ve kız kardeşi...»

Mrs. Gould, bu kızlar için elinden gelen her şeyi yapmanın kendi sorumluluğu olduğunu hissettiğini kabul etti.

Doktor, «Kapıda, bir *volante*[48] duruyor» dedi. «Sizce bir sakıncası yoksa ona binip...»

Doktor, Mrs. Gould, elbisesinin üzerine başını bütünüyle örten bir başlığı olan gri bir manto geçirmiş olarak tekrar ortaya çıkıncaya dek olanca sabırsızlığıyla bekledi.

Baştan aşağı sabır ve merhametten oluşan bu kadın, işte bu durumda, gece elbisesinin üzerine bir manto giymiş ve başını rahibelere özgü bir biçimde örtmüş olarak muhteşem Capataz de Cargadores'in, hiç kıpırdamaksızın sırt üstü uzandığı yatağın yanı başında duruyordu. Örtülerin ve yastıkların bembeyaz rengi, onun

(48) (İsp.) Demiri uzun atlarla çekilen bir araba.

bronzlaşmış yüzüne, bir dümenin başında, dizginlerde, tetikte öylesine usta olan şimdiyse beyaz renkli bir yorganın üzerinde açık ve bomboş olarak duran esmer, sinirli ellerine karanlık ve güçlü bir dinginlik veriyordu.

Capataz, derinlerden gelen ve dümdüz bir sesle, sanki daha yüksek sesle konuşursa, ruhunu hâlâ bedeninin üzerinde tutmakta olan o incecik bağın kopacağından korkuyormuş gibi, «O masumdur» diyordu. «Hiçbir suçu yok onun. Suçlu olan yalnızca benim. Fakat önemi yok. Çünkü bütün bunlar için, yaşayan hiçbir kadına ve erkeğe hesap verecek değilim.»

Durdu. Mrs. Gould'un, başlığın gölgesi altında bembeyaz görünen yüzü bastırılamaz ve sıkıntılı bir hüzünle onun üzerine eğildi. Yatağın ayak ucunda diz çökmüş, bakır pırıltılarla kaplı altın rengi saçları çözülüp Capataz'ın ayakları üzerine dağılmış olan Giselle Viola'nın alçak sesli hıçkırıkları odadaki sessizliği bozmaya yetmiyordu.

«Ha! Yaşlı Giorgio –Senin onurunun bekçisi! Öylesine sessiz bir biçimde yanıma yaklaşıp o kadar isabetli bir şekilde nişan alabileceği kimin aklına gelirdi. Ben kendim bile daha iyisini yapamazdım. Fakat o barut tozunu harcamasa da olurdu. Şerefi güvendeydi. ... Senora, beni, hırsız Nostromo'yu dünyanın öteki ucuna dek takip edecekti bu kız... O kelimeyi söyledim. Büyü bozuldu.»

Kızdan gelen hafif bir iniltiyle gözlerini aşağıya çevirdi.

Sesinde hâlâ o eski görkemli umursamazlığın izleriyle, «Onu göremiyorum... Ama önemi yok bunun,» diye devam etti. «Eğer daha fazlası için zaman yoksa bir öpücük de yeter. Hava gibi, tül gibi bir ruh, *Senora*! Ilık ve parlak, tıpkı güneş ışığı gibi, kimi zaman bulutlu kimi zaman da berrak. Onu, orada bu ikisinin arasında ezeceklerdi. Senora, şu anda sizinle konuşmakta olan adamın cesareti ve yiğitliği gibi ülkenin dört bir köşesine ün salmış olan merhametinizi ve sevecenliğinizi onun üzerinden eksik etmeyin. Zaman içinde teselli bulacaktır. Hatta Ramirez bile o kadar da kötü bir adam değildir. Kızgın değilim. Hayır! Sulaco *Cargadore*lerinin Capataz'ını mağlup eden Ramirez değil.» Durdu, biraz çaba sarf etti ve daha yüksek sesle ve biraz vahşice açıkladı:

«İhanete uğramış olarak ölüyorum, ihanet ettikleri için...»

Fakat kimin veya neyin ihanetine uğradığı için öldüğünü söylemedi.

Gözlerini iri iri açarak «Bana ihanet etmezdi o» diye tekrar söze başladı. «Sadıktı. Çok uzaklara gidecektik, çok yakında. O lanetli hazineden kendimi koparabilecektim onun için. Bu çocuk yüzünden, sandıklarca, –sandıklarca hazineyi bırakacaktım–dopdolu. Decoud da dördünü aldı onların. Dört külçe. Neden? *Picardia*? Bana ihanet etmek için mi? O kayıp dört külçeyle hazineyi nasıl geri verebilirdim? Onları benim yürüttüğümü söyleyeceklerdi. Doktor da böyle diyecekti. Ne yazık! Hâlâ bırakmıyor beni!»

Mrs. Gould, büyülenmişçesine öne eğildi –duydukları kanını dondurmuştu.

«O gece Don Martin'e ne oldu, Nostromo?»

«Kim bilir? Bana ne olacağını da merak ettim hep. Artık biliyorum. Ölüm apansız yakalayacak beni. Kaçtı o! Bana ihanet etti. Ve siz de benim onu öldürdüğümü düşünüyorsunuz. Hepiniz aynısınız, siz kibar insanlar. Gümüştür beni öldüren. O yakaladı beni. Hâlâ da bırakmıyor. Kimse bilmiyor nerede olduğunu. Ama siz, onu benim ellerime teslim edip «Hayatın pahasına da olsa onu koru» diyen Don Carlos'un karısısınız. Ve ben döndüğümde ve hepiniz onun yitip gittiğini düşünürken, neler duyuyorum. «Hiçbir önemi yoktu zaten. Giderse gitsin. Haydi sadık. Nostromo, bizi kurtarmak için atla atına, kurtar canımızı!»

Mrs.Gould, daha da eğilerek, «Nostromo!» diye fısıldadı. «O gümüş düşüncesinden ben de ta yürekten nefret ediyorum.

«Harika! Aranızda, yoksulların elinden nasıl alınacağını bu kadar iyi bildiğiniz zenginlikten nefret eden birilerinin olması gerek zaten. Dünya yoksulların omuzlarının üzerinde duruyor, böyle der yaşlı Giorgio. Siz, yoksullara karşı her zaman iyi davrandınız. Fakat lanetli bir şeyler var bu zenginlik denilen şeyde. Senora, hazinenin nerede olduğunu söyleyeyim mi size? Sadece size... Pırıl pırıl! Hiç bozulmamış!»

Ses tonunda, gözlerinde, acı dolu, istemsiz bir gönülsüzlük gezindi ağır ağır, insanların içinde bulundukları duygusal halleri keşfetmekte deha sahibi olan kadın için açıkça belli bir şeydi bu. Dehşete düşmüş bir halde, artık gümüşün adını daha fazla duymamayı dileyerek bakışlarını, ölmekte olan adamın bu zavallı teslimiyetinden ötelere çevirdi.

«Hayır, Capataz,» dedi. «Kimse onu istemiyor artık. Bırak sonsuza dek yitik kalsın.»

Nostromo, bu sözleri duyduktan sonra, gözlerini kapattı artık hiçbir şey söylemedi, hiçbir harekette bulunmadı. Hasta odasının dışındaki Dr. Monygham, heyecanı son haddinde, duyduğu şiddetli, arzudan gözleri parlayarak iki kadının yanına geldi.

Neredeyse kabalığa varan bir sabırsızlıkla, «Şimdi, Mrs. Gould,» dedi. «Söyleyin bana, haklı mıyım? Bir gizem var ortada. Siz, duydunuz onu, değil mi? Size dedi ki...»

Mrs. Gould, sertçe, «Bana hiçbir şey söylemedi,» dedi.

Nostromo'ya karşı duyduğu yaradılıştan gelen düşmanlığın ışığı birden söndü Dr. Monygham'ın gözlerinde. Boyun eğmiş olarak geriye çekildi. Mrs. Gould'a inanmıyordu. Fakat onun sözü, kanun demekti. Kadının inkârını, Nostromo'nun dehasının, kendisininkine karşı kazandığı zaferi doğrulayan açıklanamaz bir kader gibi kabul etti. Gizli bir bağlılıkla sevdiği bu kadının önünde bile, yaşamını hiçbir değişikliğe veya bozulmaya uğramamış bir sadakat, doğruluk ve cesaret varsayımı üzerine kurarak yaşamış bu adam tarafından, muhteşem Capataz de Cargadores tarafından yenilgiye uğratılmıştı.

Mrs. Gould, başlığının içinden, «Rica ediyorum, arabamı getirmesi için hemen birini gönderin,» dedi. Sonra Giselle Viola'ya dönerek, «Yaklaş bana, çocuğum, daha da yaklaş. Burada bekleyeceğiz.» dedi.

Büyük bir acı içinde ve dağılıp önüne düşen saçları tıpkı bir çocuk gibi yüzünü örtmüş olan Giselle Viola, ona doğru yaklaştı. Mrs. Gould, kusursuz Cumhuriyetçi, lekesiz kahraman yaşlı Viola'nın bu değersiz kızının koluna girdi. Bir hırsızı dünyanın öteki ucuna dek izleyecek olan genç kızın başı, ağır ağır, yavaş yavaş, tıpkı solmuş bir çiçeğin boynunu büküşü gibi, Sulaco'nun First Lady'si, San Tome madeninin Senor Administrador'unun karısı Dona Emilia'nın omzuna yaslandı. Onun bastırılmış hıçkırıklarını hisseden, sinirli ve heyecanlı Mrs. Gould ise yaşamında ilk ve son defa olarak acı ve sert davrandı genç kıza. Oysa ki, Dr. Monygham'a yakışırdı bu.

«Kendine gel, çocuğum. Çok geçmeden, hazinesi uğruna unuturdu seni.»

Giselle, derin bir umutsuzluk ve çaresizlik içinde, «Senora, beni seviyordu o. Beni seviyordu» dedi. «Beni, daha önce, kimsenin kimseyi sevmediği kadar seviyordu.»

Mrs. Gould, ciddi bir ses tonuyla, «Ben de sevildim» dedi.

Giselle, ağlamaktan katılarak sarıldı ona. «Ah, Senora, ama siz, hayatınızın sonuna dek tapınılarak yaşayacaksınız» diye hıçkırdı.

Mrs. Gould, araba gelinceye dek sessizliğini korudu. Yarı baygın haldeki kızın arabaya binmesine yardım etti. Doktor, landonun kapısını kapattıktan sonra, ona doğru eğilerek,

«Yapabileceğiniz hiçbir şey yok mu?» diye fısıldadı.

«Hayır, Mrs. Gould. Yapmamıza da izin vermezdi zaten. Ama önemi yok bunun. Sadece şöyle bir göz attım... Faydasız.»

Fakat hemen o gece, yaşlı Viola'yı ve öbür kızı göreceğine dair söz verdi. Polis teknesini adaya gönderebilirdi onu getirtmek için. Beyaz katırların gerisinde ağır ağır uzaklaşan arabanın arkasından bakarak sokakta kaldı.

Bir kaza olduğu –Kaptan Fidanza'nın başına bir kaza geldiği– dedikodusu, sıra sıra lambalar tarafından aydınlatılmış, yüksek vinçlerin koyu gölgelerinin düştüğü yeni rıhtımlar boyunca büyük bir hızla yayılmaktaydı. Yoksulların en yoksulu bir grup gece kuşu, ilkyardım hastanesinin kapısının önünden ayrılmadı, bomboş sokaklarda, ay ışığının altında fısıldaşarak gezindi.

Yaralı adamın yanında, kapitalistlerden nefret eden, kana susamış, ufak tefek zayıf, soluk yüzlü fotoğrafçıdan başka kimse yoktu, yatağın başına yakın bir yerde, yüksek bir taburenin üzerine tünemiş, çenesini avuçlarının içine alıp dizlerini yukarı çekmişti. Geç saatlerde rıhtımda çalışmaktayken, mavnalardan birindeki bir zenciden Kaptan Fidanza'nın, ölümcül derecede yaralı olarak sahile getirildiği haberini alan bir yoldaşı tarafından alınıp buraya getirilmişti.

Endişeyle, «Yerine getirilecek bir vasiyetin var mı yoldaş?» diye sordu. «Yaptığımız iş için paraya ihtiyacımız olduğunu unutma. Zenginlere karşı, kendi silahlarıyla savaşılmalıdır.»

Nostromo, yanıt vermedi. Öteki de, ısrar etmedi, kambur bir maymun gibi acayip kıllı, sık ve kalın saçları havaya dikilmiş kocaman başıyla yüksek taburede büzülmüş oturmayı sürdürdü.

Ciddiyetle, «Yoldaş Fidanza,» diye söze başladı. «Doktordan gelecek bütün yardımı reddettin. O, gerçekten de, tehlikeli bir halk düşmanı mıdır?»

Yarı yarıya aydınlatılmış odada, Nostromo, yastığın üzerinde, başını yavaşça çevirdi ve gözlerini açtı, yatağının başucuna tünemiş olan bu tuhaf figüre anlaşılmaz bir bakış ve derin bir sorgu haliyle baktı. Sonra başını, tekrar öte yana çevirdi ve göz kapakları düş-

tü ve Capataz de Cargadores bir saat hiç kımıldamadan yattıktan sonra, bir tek söz söylemeksizin, tek bir kere inlemeksizin sadece çektiği dayanılmaz acılara tanıklık eden kısa titremelerle tükenerek can verdi.

Polis teknesiyle adaya giden Dr. Monygham, ayın, körfezin ve bulutlardan bir kubbenin altında uzaklara ışıktan bir kol gönderen Büyük İsabel'in yüksek kara gölgesi altında parlayışını seyrediyordu.

Orada ne bulacağını merak ederek, «Yavaş çek,» dedi. Linda'yı ve babasını gözünün önüne getirmeye çalışıyordu ve içinde, birden tuhaf bir isteksizlik duydu. «Yavaş çek,» diye tekrarladı.

Giorgio Viola, onurunu çalmaya gelen hırsıza ateş ettiği andan beri, bulunduğu noktadan kıpırdamamıştı. Eski tüfeğini yere dayamış, eliyle tüfeğin ağzının yakınlarındaki namluyu kavramış olarak öylece dikiliyordu. *Lancha*[49] Nostromo'yu bir daha dönmemek üzere kendisinden alıp götürdükten sonra, Linda, kıyıdan ayrıldı, yukarı gelip babasının önünde durdu. Adam, onun mevcudiyetini fark etmemiş gibi görünüyordu; fakat genç kız, zoraki sükûnetini yitirip de, «kimi öldürdüğünü biliyor musun?» diye bağırdığı zaman, ona.

«Ramirez serserisini,» yanıtını verdi.

Yüzü bembeyaz, bir delinin bakışlarıyla babasına bakan Linda, onun yüzüne kahkahalarla güldü. Bir süre sonra, sanki onun kahkahalarının derinlerden gelen ve uzak bir yankısıymış gibi bir sesle, yaşlı adam da katıldı ona. Sonra genç kız durdu ve yaşlı adam, irkilmiş gibi konuşmaya başladı:

«Oğul Gian' Battista'nın sesiyle bağırdı.»

Tüfeği açılmış elinden yere düştü ama kol, sanki altında hâlâ bir destek varmış gibi bir an öylece uzanmış halde kaldı. Linda kabaca kavradı onun kolunu.

«Anlayamayacak kadar yaşlısın. Gel, eve girelim.»

İhtiyar adam, genç kızın kendisini götürmesine izin verdi. Kapının eşiğinde, fena halde sendeledi; neredeyse kızıyla birlikte yere yuvarlanacaktı. Son birkaç günün hareketliliği, çektiği heyecan, sönmekte olan bir lambanın son anda alevlenmesi gibiydi tıpkı. Bir sandalyenin arkalığını yakaladı.

Ciddi bir ses tonuyla, «Oğul Gian' Battista'nın sesiyle,» diye tekrarladı. «Duydum onu –Ramirez'i– o sefil...»

---

(49) (İsp.) Mavna.

Linda, sandalyeye oturmasına yardım etti onun, sonra eğilerek kulağına fısıldadı:

«Sen, Gian' Battista'yı öldürdün.»

İhtiyar adam, kalın bıyıklarının altından güldü. Kadınların tuhaf hayalleri olurdu.

Havanın o içe işleyen ayazı ve gece yarısına kadar önünde açık İncil'iyle oturduğu lambanın alışılmadık solgunluğu karşısında şaşırarak, «Çocuk nerede?» diye sordu.

Linda, bir an tereddüt etti sonra gözlerini çevirdi.

«Uyuyor,» dedi. «Onunla yarın konuşuruz.»

Babasına bakmayı içi kaldırmıyordu. İçi korkuyla ve neredeyse dayanılmaz bir acıma duygusuyla doluyordu babasına bakarken. Ondaki değişikliğin farkına varmıştı. Ne yapmış olduğunu hiçbir zaman anlayamayacaktı, kendisi için bile anlaşılmazdı bütün olanlar. Adam güçlükle konuştu:

«Kitabı ver bana.»

Linda, yıllarca önce, Palermo'da, bir İngiliz'in verdiği eski, deri ciltli kitabı kapalı durumda, masanın üzerine koydu.

İhtiyar adam, tuhaf, yaslı bir sesle, «Çocuğun korunması gerekiyordu» dedi.

Sandalyesinin arkasında Linda, ellerini ovuşturarak duruyor, sessizce ağlıyordu. Birdenbire kalktı ve kapıya yöneldi. Adam, onun hareketinin çıkardığı sesi duymuştu.

«Nereye gidiyorsun?» diye sordu.

Linda, geriye dönüp ona kötü kötü bakarak yanıt verdi: «Fenere,»

«Fener! Si–görev.»

İçine gömüldüğü sessizliğin içinde dimdik, bembeyaz saçlı, bir aslanı andıran kahraman adam, kırmızı gömleğinin cebindeki, Dona Emilia tarafından kendisine verilen gözlükleri arandı. Onları taktı. Uzun süre hiç kıpırdamaksızın durduktan sonra kitabı açtı ve camların gerisinden çift sütun üzerine küçük harflerle yazılmış yazılara uzaktan baktı. Sıkıcı bir düşünceye ya da hoş olmayan bir duyguya yanıt verirmişçesine, hafifçe çatılmış kaşlarıyla yüz çizgilerine sert ve katı bir ifade yerleşmişti. Fakat kar beyazı başı, açık sayfaların üzerine düşünceye kadar, yumuşak bir hareketle, ağır öne doğru eğilirken gözlerini kitaptan bir an olsun ayırmadı. Beyaz badanalı duvarda, tahtadan bir saatin düzenli tik takları duyuluyordu ve Garibaldino da, ağır ağır soğuyarak, tıpkı hain bir rüzgâr esişiyle köklerinden sökül-

müş yaşlı bir meşe ağacı gibi tek başına, sert ve sapasağlam uzanıyordu.

Büyük İsabel'in ışığı, San Tome madeninin kayıp hazinesi üzerinde hiç sönmeksizin yanıyordu. Fener, yıldızsız gecenin mavimsi parlaklığının içine, uzaklardaki ufka doğru sarı bir ışın demeti, gönderiyordu. Linda, parlayan camların üzerinde kara bir benek gibi, dış koridorda yere çömelmiş, başını demir parmaklığa dayamıştı. Batı kıyısına doğru alçalmakta olan ay, parlayarak ona bakıyordu.

Aşağıda, kayalığın dibinde, geçmekte olan bir tekneden gelen düzenli kürek şıpırtıları duyuldu ve Dr. Monygham, kıç tarafta ayağa kalktı.

Başını geriye atarak «Linda!» diye bağırdı. «Linda!»

Linda, ayağa kalktı. Sesi tanımıştı.

Eğilerek «Öldü mü?» diye bağırdı.

Doktor, aşağıdan, «Evet, benim zavallı kızım. Yukarı geliyorum» diye yanıtladı. Kürekçilere, «Kumsala çekin,» dedi.

Linda'nın kara gölgesi, sanki kendini aşağı atacakmış gibi başının üzerine kaldırdığı kollarıyla, fenerin ışığında, upuzun ayağa dikildi.

Ay ışığında, bir mermer kadar donmuş ve bembeyaz görünen yüzüyle, «Seni seven benim!» diye fısıldadı. «Ben! Yalnız ben! Onun o güzel yüzü için öldürüldün ama o seni unutacak. Anlayamıyorum! Anlayamıyorum! Fakat seni hiçbir zaman unutmayacağım. Hiçbir zaman!»

Bütün bağlılığını, acısını, şaşkınlığını ve çaresizliğini tek bir büyük haykırışla ortaya koymak istermiş gibi sessiz ve sakin durarak bütün gücünü topladı.

«Hiçbir zaman! Gian' Battista!»

Polis teknesinde sahile yanaşmakta olan Dr. Monygham, bu adın, başının üzerinden geçtiğini duydu. Nostromo'nun zaferlerinden bir başkasıydı bu da, hepsinin arasında en büyük, en kıskanılacak ve en meşum olanı. Punta Mala'dan Azuera'ya katı bir gümüş yığını gibi parlayarak büyük beyaz bir buluta asılmış ufkun parlak çizgisine kadar çınlayarak giden, ölümsüz bir tutkunun bu en gerçek çığlığında, muhteşem Capataz de Cargadores'in dehası, içinde onun hazine ve aşk zaferlerini barındırarak karanlık körfeze hükmediyordu.

SON